

בעזה"ת

ביאורי הדר

חולין

הועתק והוכנס לאינטרנט
www.hebrewbooks.org
ע"י חיים תשס"ח

- חלק ראשון -

ב' ע"א - צ"ו ע"ב

מאת

שמואל באאמור הגאון רבי מאיר יחיאל הלוי שליט"א הוניגסברג

מפתח ערכים מפורט בסוף המפר

בני ברק

שנת תשס"ד

דברים אחדים

השיר והשבח לחי עולמים, על כל הטובות והחסדים שגמלני מעודי, ועתה הגדיל עלי חסדו שזיכני לסדר ליקוט מ"מ הערות וסיכומים על סדר הדפים במסכת חולין עד דף צ"ו ע"ב, ובזכות הרבים במסגרת שיעור הגמ' בביהמ"ד אגודת רעים, וכלול בספר מהערות הלומדים שיחיו, וגם לרבות כמה מידידי ת"ח שליט"א שסייעוני רבות, הן בידיעות נכבדות, והן בהערות בפשט והבנת הענין.

הספר נכתב במהירות גדולה מחמת קוצר הזמן, אחר לימוד בקיאותי מהיר, ומטרתו לעורר לב המעיין ולהנעים לימוד הגמ', וכמובן דאין לראות בזה דברים מוכרעים כלל. אסיים בתפלה ובקשה לריבון עולמים שיהא לנחת רוח לפניו יתב' להגדיל תורה ולהאדירה, ונזכה ללון תמיד בעומקה של הלכה, ושלא תמוש התורה מפינו ומפי זרענו וזרע זרענו עד עולם.

ברכה והודאה

להורי היקרים המופלאים בהנהגתם, אאמו"ר הגאון ר' מאיר יחיאל הלוי שליט"א, ואמי מורתי תליט"א, שגדלוני מנעורי ועד עתה, אהבת התורה עמלו להנחיל לנו, ולא חשכו כל עמל ויגיעה להושיבנו בחצרות בית ה'. יתן ה' שיזכו לרוות רב נחת מכל צאצאיהם, והצלחה רבה בהרבצת תורה והעמדת תלמידים מתוך בריות גופא ונהורא מעליא כה"י, וימלא ה' כל משאלות לבם לטובה.

למו"ח הגאון ר' שלום מאיר יונגרמן שליט"א, וחמותי מורתי תליט"א, המופלאים כמס"נ להרבצת תורה והחזקתה בהיקף עצום, על החסד המיוחד שהם גומלים עמנו כסדר, באהבה ובחמלה, ברוחב לב ובנפש חפצה. יתן ה' שיזכו לרוות רב נחת מכל צאצאיהם, וסייעתא דשמיא בהמשך החזקת התורה והרבצתה בכלל ישראל, והצלחה רבה בכל אשר יפנו, וימלא ה' כל משאלות לבם לטובה.

שפתי לא אכלא מלהודות ולברך לנוות ביתי מגשים באהל תבורך, העומדת לימיני בכל עת, אשר רק אודות לנשיאת העול על צוארה מתוך מס"נ אמיתית, מתאפשר לי ללמוד וללמד ולהוציא חיבור זה ושאר חיבורים לאור עולם. יה"ר מלפני אבינו שבשמים שנוכה לגדל בנינו ובנותינו לתורה יראת שמים ומדות טובות מתוך מנוחת הנפש והרחבת הדעת.

כוס של ברכה

להמופלא באהבת תורה ולומדי' החפץ בעילום שמו, אשר הוא מגדולי תמכין דאורייתא מתוך צניעות יתירה, ושותף גדול הוא בהוצאת ספר זה לאור עולם. יזכה ה' בהצלחה רבה בכל הענינים ויזכה להוסיף בזכויותיו העצומות בהחזקת לומדי תורה בדרכו המיוחדת לש"ש

הכתובת: יונה הנביא 24 ב"ב 6197883-03

נדפס על נייר שאין בו חשש חיזור שבת ח"ו

ברכה לראש משביר

ידיד נפשי היקר והדגול מזכה הרבים בפעולות
נשגבות איש מורם מעם כאצילות נפשו ונועם
מידותיו מופלא באהבת התורה ולומדי' מגדולי
תמכין דאורייתא בהצנע

הרה"ג ר' נתן שמואל כהנא שליט"א
ומשפחתו היקרה לאוי"ט

[ארה"ב]

ימלא ה' כל משאלות לבו לטובה ולברכה ויזכה
לראות בנים ובני בנים עוסקים בתורה ובמצוות
מתוך מנוחת הנפש ובריות גופא ונהורא מעליא
ובכל אשר יפנה יצליח ויהי ש"ש מתקדש על ידו

טנא מלא ברכות

לידיד נפשי הדגול איש מורם מעם בהנהגתו ומידותיו האצילות
מגדולי תמכין דאורייתא בהצנע, מופלא באהבת התורה ולומדי'
הרב הגאון ר' משה דב שווייד שליט"א

[ארה"ב]

ועמו בניו היקרים המסולאים מפז עמלי תורה בכל לבם ובכל נפשם

דיי"נ הרה"ג ר' יצחק שווייד שליט"א

ומשפחתו היקרה לאוי"ט

דיי"נ הרה"ג ר' מרדכי יעקב שווייד שליט"א

ומשפחתו היקרה לאוי"ט

דיי"נ הרה"ג ר' יואל שווייד שליט"א

ומשפחתו היקרה לאוי"ט

ימלא ה' כל משאלות לבם לטובה ולברכה ויזכו לראות בנים ובני
בנים עוסקים בתורה ובמצוות מתוך מנוחת הנפש והרחבת הדעת
כל הימים ויקוים בהם והי' כעץ שתול על פלגי מים אשר פריו יתן
בעיתו ועלהו לא יבול וכל אשר יעשה יצליח

שלמי תודה

לאחי כלבבי יקר שביקרים ת"ח העמל בתורה ועמל
במס"נ בהחזקת התורה דישיבת "תפארת ציון"
וישיבת "קרית מלך" מופלא באצילות נפשו וטוב לבו

הרה"ג ר' אהרן הלוי שליט"א

ר"מ בישיבת תפארת ציון

ומשפחתו היקרה לאוי"ט

בלב הומה כרגש נתונה ברכתי והודאתי

על כל החסדים והטובות

יה"ר שיזכה להמשיך בהרבצת תורה ויראה, והקב"ה
יחזקהו ויאמצהו לשאת בעול החזקת התורה, וימלא
ה' כל משאלות לבו לטובה ולברכה, ויזכה לראות רוב
נחת דקדושה מכל יו"ח מתוך מנוחת הנפש והרחבת
הדעת כל הימים

כסא דברכתא

לידידי נפשי היקרים והחשובים מאד עמלי תורה
ומופלאים באהבת התורה ולומדי' ועשי' חסד בכל
לבם ובכל נפשם

הרה"ג ר' יהושע צויבל שליט"א

ירושלים

הרה"ג ר' נפתלי פרידמן שליט"א

ברוקלין

הרה"ג ר' יצחק רייכמאן שליט"א

לייקווד

ישאו ברכה מאת ה' ויזכו לראות הצלחה בכל מעשה
ידיהם, ברוחניות ובגשמיות, ולרוות רוב נחת דקדושה
מכל יו"ח מתוך בריות גופא ונהורא מעליא כל הימים

ביאורי הדף

חולין

פרק ראשון - הכל שוחטין

דף ב' ע"א

מתני'. הכל שוחטין ושחיטתן כשרה חוץ מחרש שומה וקטן שמא יקלקלו את שחיטתן. היינו שמא ישרו, ידורו, יחלידו, ובתוס' בע"ב ד"ה שמא, דלהגרמה ועיקור לא חיישינן דמינכר. והנה מבואר דליכא בהו חסרון לאו בר זביחה, דלא כדין עכור'ם בתוס' ג' ב' ד"ה קסבר. וצ"ב אמאי. ובש"ך יו"ד ס"א סקכ"ז אייתי מלבוש דגם קטן מומחה ויודע לאמן ידיו פסול אף בדיעבד שאינו בר זביחה. ותמהו אחרונים ממתנ' וגמ'. גם יקשה מה מהני אחרים רואין לגבי חסרון לאו בר זביחה. ובספר לבוש משמע בשם וי"א דחשיב שנעשה השחיטה ע"י בר חיובא, וצ"ע דסו"ס החש"ו שחט. גם ממתנ' פ"ו א' דאותו ואת בנו איתא בקטן דאסור אח"כ לשחוט את בנה דמספק חיישינן לשחיטה מעליא, ובעכו"ם בהדיא בתוספתא פ"ה דחולין "ושחיטת עור"כ מותר משום אותו ואת בנו".

יסוד הש"ך דקטן מצד דאסור לו לאכול בלא שחיטה, וביאורו ע"פ תבו"ש ס"א סקמ"ט מצד איסור להאכילן בידים, ואייתי מב"י או"ח ס' רס"ו, והוסיף דכן בשוטה אשכתן נדרים ל"ה ב' דבת כפרה היא. ויעוין אחיעזר ח"ג ספ"א סק"ב, מצד קטן לכשיגדל, משא"כ קטן לגבי תפילין חשיב לאו בר קשירה, דכל יום מצוה בפני עצמה. ועוד דלגבי בהמה זו גופא תיאסר על הקטן לכשיגדיל וחשיב בר זביחה. משא"כ תפילין מתחדש בכל יום חיוב חדש. ויל"ד גבי חרש ושוטה. ובקובה"ע סע"ה סק"ד מצד דקטן בר קבולי טומאה וחשיב בר זביחה דמהני השחיטה שלא יקבל טומאה. וצ"ע מרמב"ן ור"ן י"ד א' דשחיטת מומר מהני להוציא מידי נבלה ולא מהני להתיר באכילה. ועי' קוב"ש ח"ב חולין שם, דלגבי טומאה הוי בר זביחה ולא לגבי אכילה, וא"כ לכאור' ליתא להנ"ל.

ובול"ן ששחטו ואחרים רואין אותו שחיטתן כשרה. היינו פקח הבקי בשחיטה ומעיד שנעשה בהכשר. ובתבו"ש

במהרש"א דן לישב קושית תוס' דעשה אינו מנתק תרי לאוי ע"פ סוגיא דתמורה, ונקיט דחד לאו ניתק רק נשאר אידך לאו. ותוס' נקטו דאינו מנתק כלל. ובמהדו"ב הוסיף לבאר דמה"ט נקיט רש"י "לא ימיר" למלקות כיון דלא יחליפנו ניתק לעשה. ועי' רש"י ב"מ צ"א א' דסופג מ' משום לא יחליפנו, ועי' בסמוך דהתם קיימינן דדיבור חשיב מעשה או כר"י דלוקין על לאו שאין בו מעשה.

בקה"י חולין ס"א דן בועוד דתוס' ריש תמורה דלעולם לא לקי אלא ארבעים ותרי לאו צריכי חד בקרבן שלו וחד בשל חבירו, וכן בתוס' כאן. ודבריהם מוסבים אסוגיא דתמורה ט' א', דלא יחליפנו בשל אחרים ולא ימיר בשלו, ומפרש בגמ' דשל אחרים היינו תצא זו ותיכנס זו, ובשל עצמו רק מימר להתפיס השני. וביאר ביה"ל ח"ג סכ"ז או"ב, דפירשו דהוי ב' שמות לאוין, לא יחליפנו מצד הרצון להפקיע הראשון, ולא ימיר מצד התפסת השני, וזש"כ דמהאי טעמא אין לוקה שמונים. ברם הקשה על זה בראש יוסף דאכתי גם בשלו משכחת לה באמר תצא זו ותיכנס זו וילקה שמונים. וביאר בקה"י דלא ימיר הוי במעלת איתעביד מעשה, משא"כ לא יחליפנו [וכע"ז בהגהות על שו"ת רעק"א]. וא"כ דוקא לא ימיר לוקין דהרי בדיבורי' איתעביד מעשה, דחל תמורה שעושה, משא"כ לא יחליפנו הוא על מה דבא להחליף ולהוריד קדושתו מהקרבן, ולענין האי ליכא מעלת בדיבורי' איתעביד מעשה.

ס"א סקכ"ט, "אע"ג דמלשון מתנ' דתנן אחרים רואין לשון רבים משמע דלא מתכשר אלא בשנים רואין אותו, לאו דוקא ובהד סגי כדמשמע ממימרא דר"נ דף י"ב, וכ"מ מכל הפוסקים, והרמב"ם כ"כ בהדיא פ"ד מהל' שחיטה גבי חש"ו עיי"ש".

הכל שוחטין לכתחילה ושחימתן כשרה בדיעבד. הקושיא של רב אשי מסדר התלמוד כדלהלן ב' ב' א"ל אנא שחיטתן כשרה קשיא לי. עי' תוס' שם ד"ה אנא, דעכ"פ דנו בזה בביהמ"ד כבר קודם ר"א.

אלא מעתה הכל ממירין. ברש"י ד"ה אלא, "יביא בהמת חולין אצל בהמת קדשים ויאמר זו תמורת זו". וכע"ז ברש"י זבחים ט' א' ד"ה זו תמורה, ולקמן ס"ט א' ד"ה ימירו. ורש"ש העיר מתמורה ספ"ה דאפילו תחת חטאת ועולה שיש לו בבית דבריו קיימין. וכן בהדיא ברש"י לקמן מ"א ב' ד"ה אמר. וי"ל דעיקר הדגשת רש"י שיש לו בהמת קרבן "בפועל" ולא סתם הרי"ז תמורת עולה דלא כדין התפסה בנדרים.

אלא שאם המיר מומר וסופג את הארבעים. בתוד"ה וסופג, הקשו דהול"ל וסופג שמונים, דהא תרי לאוי כתיב לא יחליפנו ולא ימיר. יסודם דלוקין על ריבוי הלאוים. אמנם שיטת הרמב"ם בספהמ"צ שורש ט' דאין לוקין על ריבוי הלאוין. ויעזין תוס' תמורה ב' א' ד"ה וסופג, דנקטו בפירוש קמא דלוקה על שניהם.

וסופג את הארבעים. ברש"י ד"ה וסופג, "משום לאו דלא ימיר". ובמהרש"א מהדו"ב העיר דהא לא יחליפנו ברישא. והנה

(א) תוס' בע"ב ד"ה אבל, שמא ימעול.
 (ב) רבינו גרשום שמא יעבור כל תאחר.
 [וכבר תמה בהגהות מהר"ב רנשבורג נדרים
 ט' ב' על המפרש דליכא כל תאחר בהרי"ז,
 דבהדיא בר"ה ה' ב' דגם בזה איכא כל
 תאחר וכו' שם. והיינו ר"ג הנ"ל. ועי' מה
 שציין לבאר מדוע באמת אין חשש ב"ת].
 ויל"ד דזה כוונת רש"י ד"ה ואפילו, "אי נמי
 כיון דאפרשה תו לא הדר ב"י". והרי דלר"מ
 כן חוששין ויעבור אב"ת.

עויל"ד למאי דהעירני מכבר מו"ר הגאון
 רד"ל שליט"א לסוגיא דתמורה
 י"ג ב' "עולת נדבה נמי כיון דקבלה עלי'
 עבדא תמורה". וברש"י שם, דקיבלה עלי'
 שיקריבנה ואע"ג דאמר הרי זו. וכבר דן בזה
 הגרי"ז ז"ל. [וכ' בזה בבאורי סוגיות נדרים
 מדברי הגרא"ז ז"ל בשיטת הרמב"ם].
 והשתא י"ל מצד כל יחל. ועי' פלוגתת
 רמב"ם ל"ת קנ"ז דעובר ב"ת בג' רגלים,
 ושיטת רמב"ן שם, ולפי"ז אף בהרי"ז איכא
 ב"י בג"ר. ועי' חינוך פ' יתרו ופ' כי תצא
 דאיכא כל יחל אף בנדרי הקדש בהרי"ז,
 וכ"מ בשטמ"ק מנחות ד' ב' בשם תו"י
 דקדשים קלים דליכא מעילה, איסורו מצד
 כל יחל. [ועי' מחנ"א הל' צדקה בנידון
 הראשונים בר"ן נדרים ז' א' ד"ה ולענין].
 וע"ע מנח"ח מצוה שס"ח כנוזר מן חרצן
 דאולי ליכא כל יחל רק לגבי חרצן. ובסמ"ג
 הוכח לן בבא"ס נדרים דאיכא כל יחל
 בכולהו. והגדר משום חילול תוצאת דיבורו
 ולא חשיב דכלתה דיבורו.

לפי"ז יש לצדד בדביוק נקיט רש"י דסופג
 מ' משום לא ימיר דהוי לאו
 דמלקות משום בדיבורי איתעביד מעשה.
 ורש"י דב"מ צ"א א', ברה"ע, ניהא כנ"ל
 דסוגיא דהתם או דעקימת שפתיו הוי מעשה
 או לר"י דלוקין אלאו שאין בו מעשה. מיהו
 אכתי צל"ד דחד מינייהו נקיט.

אלא הכף מעריכין ונערכין. רש"י ד"ה
 מעריכין, "תורת מעריכין עליהם שאם
 אמר ערכי עלי או ערך פלוני עלי נדרו קיים
 ואע"ג דקטן הוא זה הנודר חייב ליתן כפי
 שנים של נערך והדמים קצובים בפרשה".
 וכן ברמב"ם פ"א מערכין ה"טו, דאיכא גם
 בקטן חיובא לשלם בסמוך לאיש. ובמנח"ח
 מצוה ש"נ העיר מנ"ל, דריבויא דקרא י"ל
 לענין דאם משלם חל ההקדש ולא דמחויב
 לשלם. ואייתי מנדה דף מ"ו דמופלא שנדר
 אינו בבל יחל, ומה"ט נקיט דגם לאחר
 שהגדיל אינו חייב לשלם. ובאחיעזר ח"ג
 ס"ז דחייל חיוב ממון משום אמירתו לגבוה,
 ויל"ד בזה. ויתכן דעכ"פ בקרא דכי יפליא
 נכלל דמחויב לקיים נדרו, והגם דליכא לאו
 דכל יחל, ומשום דבלא"ה ליכא קדימת נדר
 דהרי עלי כדי דיתחול הפרשת הערך, דאין
 לזה משמעות. והעירוני דכע"ז דן בקה"י
 ע"ז ס"ב לגבי עכו"ם שנדר קרבן דמבואר
 בגמ' ע"ז ה' ב' דאומרים לו הבא, והא אינו
 בכל יחל, וז"ק רע"א בגלהש"ס שם.

מוב מזה ומזה שאינו נודר כל עיקר
דברי ר"מ. מהי חששת ר"מ בהרי"ז
 דינא דאם נאבר אינו חייב באחריותו.

דף ב' ע"ב

אבל אמר הרי עלי לא. ברש"י ד"ה אבל, "דהיכי מצי למימר הרי אלו לערכים אם לא נדר תחילה בערך". משמע דאי נדר מצי מפריש בערך, ולהלן קל"ט ב' דהוי חולין עד שיבואו ליד גזבר דכתיב ונתן את הערך. וי"ל לאפוקי לא נדר בערך והפריש ונתן לידי גזבר.

תוד"ה אבל. "וא"ת לר"מ דאין טוב שיהא נודב ומשלם כל עיקר אפילו מביא כבשתו לעזרה להאי לישנא בתרא דנדרים היאך אכלו ישראל שלמים במדבר". ובספר חידושי רבינו מאיר שמחה, "דטעמו דר"מ משום דהאדם אינו עושה בלב שלם והתהות מצוי, וזה דוקא במידי דצורך גבוה לבד, אבל במדבר שנאסרו באכילת בשר תאווה הרי הם היו מקריבים לצורך אכילת בשר כי תאבה נפשם ולא היו יכולים לאכול באופן אחר בשר, ודאי דהיו עושים מרצון גמור ומוחלט ולא שייך ע"ז לומר טוב שאינו נודר כל עיקר".

אלא מעתה הכל סומכין אחד האנשים ואחד הנשים. במסוהש"ס דלא מצינו כן בשום מקום ונמחק. ובמנח"ח מצוה קט"ו ו' דגם אשה שירשה קרבן מאיש אינה סומכת. ודן בהיפוך בירש איש מאשה למ"ד יורש סומך, אי תליא ב', או דקרבן אשה אינו טעון סמיכה.

טמא בחולין מאי למימרא. ברש"י, "דהא לא הוזהרו ישראל על טהרת חוליהן". ובתוד"ה טמא, דילפינן מקרא

דוהתקדשתם דאסור לטמאות גופו באוכלין טמאין. ובמסורת הש"ס תמה היכן מקומו דהך דרשא. ועי' לקמן ל"ה א' שיטת רש"י, ובתוס' שם ל"ד ב' ד"ה והשלישי, דבהדיא נחלקו בהאי דינא, דרש"י ס"ל דאדם מוזהר שלא לפסול גופו ואייתי דרשא דיומא אל חטמאו בהם, ותוס' חלקו דרק דינא נאמר כזה דנטמא, מיהו ליכא שום איסור בדבר, דהרי אפילו כהנים אמרינן בפ"ק דר"ה (ט"ז ב') דמותרים ליגע בשרץ נבלה, ולא דרשינן מההוא קרא אלא דאם אוכלין טמאין דנפסל גופו מלאכול בתרומה וטהרות. וביארנו להלן שם, דתוס' הכא קיימי בשיטת רש"י שם ל"ה א', ודלא כתוס' ל"ד ב' הנ"ל דחלקו על רש"י. ודינן רק בטומאת אוכלין דהוי טומאת הגוי דחמירא ע"י אכילה והוי איסור לטמא גופו עי"ז. וצ"ע עיקר שיטה זו דהא יכול ליגע בשרץ ונבלה ואח"כ לאכול אוכל טמא ול"ת לטומאה חמירא דטומאת הגוי כיון דבלא"ה טמא, ואמאי איכא בזה גדר איסור. ועי' רש"י גיטין ס"א א' ד"ה רבא אמר. ועי' ראש יוסף ורש"ש ל"ה א' ומשכ"ש.

חולין שנעשו על טהרת הקדש כקדש דמו. לרש"י, וכ"ה בריטב"א, לא רק לענין דמקבל טומאה כקודש [חולין עד שני, תרומה אף שלישי, קדשים אף רביעי], אלא דאסור לטמאותו כקודש. ורמב"ן הקשה דא"כ אמאי שרי לכתחילה בחולין על טהרת הקודש כיון דחיישינן לנגיעה ובעינן ברי, וזה חשיב דיעבד. ופליג רמב"ן דפליגי רק בדין טהרתן ולא באיסור לטמאותן. ויל"ד מתודה טמא, ואע"ג דאסור לגרום טומאה

הבחינו בנגיעה או דס"ד דבדיעבד לא ניבעי לה כלל].

ודעת מאירי דאם לא נמצא כאן וליכא עדים הבשר כשר, ועי' תוס' נדה ה' ב', דברי לי שלא נגעתי לאו דוקא ויש להכשיר בספק מצד דין ספק טומאה ברה"ר. וצ"ע דא"כ בליתא קמן דנשיילי' למה צריך אחרים רואין הא אמרינן דברי לאו דוקא.

דף ג' ע"א

חרב הרי הוא כחלל. אם נגע חרב ושאר כלי מתכות כמת או בטמא מת דינו כהמקור לאבי אבות או אב הטומאה. ואם נגע באדם שנגע בטמא מת דהוא רק ראשון ואין בכוחו לטמא בכלים, אינו נטמא כלל. ג' שיטות בחרב הרי הוא כחלל. א) רש"י ובעה"מ. סגי בחרב ראשון ומטמא אוכלין בשני, ורק לרבותא דהו"ל ראשון. ב) שיטת הראב"ד דאייתו הראשונים. מקשינן גם מצד דאסור להכניס הסכין דטמ"מ לעזרה ולשחוט בה, והגם דטומאת חרב כחלל פטור על ביאת מקדש כמבואר ברמב"ם דאין הנזיר מגלח עליו, ביאר הגר"ז ז"ל דמכ"מ איכא איסור דאורייתא. ג) דעת ר"ח ברמב"ן דטמ"מ אף ראשון איכא דין חרב הרי הוא כחלל וניחא דנקט חרב כחלל, והוצרך להעביר לשרץ דליכא כלל דין חלל חרב.

ובגון שבדק קרומית של קנה. בתוד"ה כגון, דבעינן "כלי" בשחיטת קדשים. ודנו אי צריך כלי שרת. אולם דעת הרמב"ם פ"ד ממעה"ק ה"ז דלכתחילה צריך שחיטה

לחולין שבא"י כו', משמע דפירשו כרש"י. וצ"ל דתוס' לשיטתם כרש"י דהנידון מצד חשש נגיעה ולא מצד דין הבשר וכלפי הנגיעה שרי לכתחילה. ורמב"ן פירש לענין אכילת הבשר.

דלית' קמן דנשיילי'. בתוד"ה דלית', "ואע"ג דעזרה רה"ר היא כו' והי' לנו לטהר כאן מספק, האי ספק לא דמי לשאר ספק טומאה ברה"ר משום דרוב פעמים לא יכול לזהר מליגע. ואי איירי בבמה אתי שפיר". ובמסורת הש"ס העיר דהו"ל להקדים אדלעיל דלא ניבעי ברי לי שלא נגעתי. ואייתו מנוכ"י יוד ס' ס"ד דלעיל איכא לברורי ולא סמכין אספיקא, דהגם דהוי טהרה ודאית מכ"מ אי יתברר, הא הכל טמא למפרע ושייך ענין צריכות לברורי. ובאחיעזר יו"ד ס"א דא"כ למה צריך ברי אפילו אומר שהוא מסופק סגי כיון דכבר אין כאן מצב איכא לברורי וצ"ע.

לתירוצ' א' דתוס' מצד רוב פעמים יגע, העיר אחיעזר יו"ד ס"א כיצד תואם תוס' לעיל ד"ה ובמוקדשין, בתירוצ' קמא דחיישינן שמא יגע לאחר פרכוס, דעל זה ליכא רוב פעמים והוי רק ספק. עוד מהי קושית הגמ' האי טמא כו' הא לגבי נגיעה לאחר פירכוס שפיר מהני ברי, וכל החשש להאי תירוצא הוא רק לאחר פירכוס. וביאר דתירוצ' ב' דתוד"ה דלית', דאיירי בבמה שהיא רה"י, קאי לתירוצ' דתוס' לעיל דמטמא רק לאחר פירכוס, ותלוי התירוצים חד באידך. [בלית' קמן דנשיילי' דבעי אחרים רואין, או דמהני ולא חיישינן דלא

בכ"ש מיהו בדיעבד כשר בכל דבר דלא בעי כלי ומקורו מסוגיין.

אביי אמר הכי קתני הכל שוחטין ואפילו כותי. קאי כמ"ד גירי אמת. לתוס' ג' ב' ד"ה בודק, לא בעי בדיקת סכין קודם, דבישראל עומד על גביו מירתת, ורק לענין ישראל מומר מצינו כן, ומאידך באין עומד על גביו לא מהני סכין בודק דחיישינן שיכשיל בלפני עור ויפסול השחיטה. וחש"ו גריעי דלכתחילה אין מוסר להם לשחוט אפילו ישראל עומד ע"ג, דמוחזקים טפי לקלקל השחיטה כדביאר בראש יוסף.

ואם שחט חותך כזית בשר ונותן לו. בחת"ס כאן ורע"א ד' א' דדוקא כזית דמפורש, אבל פחות מכזית דהוי מריבויה דקרא ד"כל חלב" ולא משמע לכותים.

לא אכלו אסור לאכול משחיטתו. היינו משום דחשידי אלפני עור. בקוב"ש ח"ב [קובץ שמועות חולין אור"ג], "וצ"ל דלאו דלא תענה אינו נוהג באיסורין שאין על זה תורת עדות. ומדבר שקר תרחק לא שייך אלא בממון". "והנה משמע מכאן דכל ענין נאמנות ע"א באיסורין הוא משום שאינו חשוד אלפני עור. וקשה תינח במעיד להתיר, אבל אמאי אינו נאמן להעיד שזה חלב ומלקין על ידו כמ"ש הרמב"ם. וצ"ל דה"נ אינו חשוד להכשיל לשליח ב"ד לעבור אלאו דלא יוסיף".

וצ"ע לחדש דכל יסוד נאמנות ע"א מצד לאו דלפנ"ע, דמה נימא במעיד על פחות מכזית דאסור מה"ת וליכא מלקות ולא מכשיל בלא יוסיף, או במעיד דספיקא הוא,

או באינו יודע כלל דין המלקות, או בגוונא דליכא מלקות. אולם הפשטות יסוד נאמנות ע"א דבכ"ג השקר מגונה ומאוס, ואפילו בליכא גדר לא תענה וגדר מדבר שקר תרחק, ובכותי איכא ענין חשדא דמשקר, כמבואר רש"י גיטין י' א' במתנ' שם דחשידי לשקר, והתם הנידון בעדות ממש דאיכא לא תענה. ועי' פנ"י שם דא"כ דמשקרי במזיד אמאי כשרים בעדות הגט הא הו"ל רשע דחמס. וביאר בספר זיו הים דאינן מדקדקין וחושבין דאומרים האמת ואין כאן לאו דל"ת ובזה ניחא דינא דסוגיין. [ותלוי בחומר הנושא שמעידין עלין].

והכא באכלו דמותר לאכול משחיטתו, איכא דין נוסף מצד "מעשה" בגדר הוכחה וכעין אג"ס. ועי' ביאור"ס ריש גיטין מש"כ בדברי הרמב"ן יבמות ר"פ האשה רבה גבי נדה דאיכא מעלת "שעושה מעשה בכך", ומשה"ק חזו"א אבהע"ז סנ"ט סק"ז מכאן על השיטות דע"א אינו נאמן כנגד איתחזק, דאכילה לא עדיפה מאמירה, והוכיח מקושיית הראשונים מנדה, ושם דבאמת להרמב"ן ז"ל מבואר מעלת מעשה. מיהו להלן בבאור"ס שם דעיקר דברי רמב"ן דוקא בכעין נדה. [ועי' חזו"א במקוץ שם]. ובהג"א ט' א' סברא ד"מעשה" דהיכא דאוכל ואינו חשוד לאכול גבלות מהני נגד איתחזק. ובחזו"א חילק היכא דודאי שינוי הגוף לפנינו הגם דאיכא חזקת דין איסור.

המניח קתני דיעבד. בתור"ה המניח [הא'] מבואר ב' צדדים בדין כותי לאביי במצב יוצא ונכנס. צד א' דגם בדיעבד מהני רק ע"י אכילת כזית בשר ואם

לא מהני אפילו מסרו סכין בדוקה. לרש"י דבכוונה יפסול. לתוס' ד"ה קסבר, דחשיב לאו בר זביחה. ועי' ש"ך יו"ד ס"ב סקט"ז אם הוא מדרבנן או מה"ת. ועי' בהגר"א יו"ד שם י"ג דלדעה אחת הוא מין וממילא שחיטתו אסורה מחשש ששחט לשם ע"ז. ברשב"א דמומר להכעיס שחיטתו כשרה בדיעבד באופן דישאל השגיח על כל מהלך השחיטה וראה שלא קלקל. יסוד חילק כותי ממומר לתאבון, בכותי חושש שהישראל יבדקנו לפיכך מוסר אפילו סכין שאינה בדוקה, ומאידך בלא עומד על גביו אפילו מסר סכין בדוקה חיישינן שקלקל, ואילו ישראל מומר מחזיק עצמו כישראל גמור שלא יבדקנו הישראל העומד ע"ג לפיכך במסר לו סכין בדוקה ישחוט כדין, דלא שביק התירא ואכיל איסורא, ובלא מסר לו סכין בדוקה לא יהני אפילו עומד ע"ג.

ישראל מומר אוכל נבלות לתאבון בודק סכין ונותן לו. בדין מומר אוכל נבילות לתאבון דבודק סכין ונותן לו, נחלקו רשב"א ורא"ה אי אמרינן בי' רוב מצוין אצל שחיטה מומחין הן. הרשב"א ס"ל דאמרינן. והרא"ה א' א' דלא אמרינן. בביה"ל ח"ב ס"ד דהנידון בגדר רוב מצוין אצל שחיטה מומחין הן, אי מטעם נאמנות, וזה ליתא במומר, או דהוי רוב דאם שוחט כדרך שחיטה ע"כ דיודע לשחוט, דאל"כ לא ה"י שוחט כדרך שחיטה ע"ש. והיינו דהנידון אי מצד חזקת כשרות דלא יגש לשחוט בלא שידוע, שמא ינבל. או כעין אנ"ס בטבע דכלא יודע לא ישחוט כצורת שחיטה. ונפק"מ בישראל מומר, או באין

הלך הכותי ואי אפשר לתת לו לאכול כדי לבדוק, אסור לאכול משחיטתו. וכ"ה ברמב"ן ריטב"א ור"ן. צד ב' דק אם הכותי לפנינו נותן לו, דבלא"ה יהא ראי' דלא שחט כדין, מיהו בדיעבד מותר גם בלא בדיקה. וכן דייק ריטב"א מרש"י ד"ה ואפילו כותי.

בזה תלוי טענת הגמ' מי קתני "מניח" לכתחילה "המניח" קתני דיכול להתפרש בדיעבד. דלפירוש בתרא הוא תירוק על אביי דבדיעבד מועלת בדיקת יוצא ונכנס, ואילו לפירוש קמא הוא קושיא על רבא דנוקט דמותר אף לכתחילה. ועי' רע"א ורש"ש שגם לפירוש קמא טענת הגמ' הוא תירוק על אביי עיי"ש. [אם הכותי אכל מן הבשר מותר לישראל לאכול ממנו אף באופן שלא יצא ונכנס אלא פגשו רק לאחר שסיים השחיטה. כן משמעות רשב"א וריטב"א. מיהו עי' חת"ס].

ההיתר לאכול ע"י שחיטת כותי בבדיקת אכילת כזית, אינו לכתחילה, אלא בדיעבד "אם שחט כבר". ובתוס' ג' ב' ד"ה בודק, הטעם שמא ישכח הישראל לבדוק, או שיטעו הרואים שהם כשרים לשחיטה לגמרי בלא בדיקה. - כמו"כ צריך לאכול כזית דוקא.

אלא אכותי הא אמרת אפילו יוצא ונכנס שחיט לכתחילה, קשיא. בריטב"א בע"ב דלאביי כיון דאירי בג' סוגי בנ"א, חרש, שוטה וקטן, שפיר ניחא לשון "וכלן".

רב אשי אמר הכי קתני הכל שוחטין ואפילו ישראל מומר. מומר להכעיס

ניכר בית השחיטה. ע"י הוכחת ביה"ל מתוס' גיטין ב' ב'.

דף ג' ע"ב

נמצא סכינו יפה מותר לאכול משחיטתו. ברש"י ד"ה חוץ. דלהכעיס לא מהני סכין בדוקה דמועד לנבל בכוונה בידים. וברשב"א בתוה"ב א' א' דיהני באחרים רואין, ובקצר הכריע כן בהחלט להכשיר בדיעבד, וכשם הרא"ה דגם לכתחילה מוסרין לו כשאחרים רואין אותו. אולם תוד"ה קסבר ורא"ש סוס"ז, דהוי כעכו"ם דאינו בר זביחה, כיון דאינו חושש לזבוח, ולא מהני אפילו ישראל עומד ע"ג, ומשמע בהדיא דמומר לשאר מקצת דיני התורה שחיטתו כשרה [בהדיא ברא"ש שם]. והר"ן ס"ל דמומר להכעיס אפילו בשאר דיני התורה פסול כמו מומר לכה"ת. וכ"ה בכס"מ פ"ד משחיטה הי"ד בדעת הרמב"ם. ועי' בהגר"א יו"ד שם י"ג.

עוֹלָה ג' שיטות. א) רש"י רשב"א ורז"ה. גם מומר להכעיס כשר בעומד על גביו. ב) תוס' ורא"ש. להכעיס בנבילות פסול. ג) רמב"ם ור"ן. גם בלהכעיס בשאר אחת מן העבירות פסול.

יסוד שיטת תוס' ורא"ש דעכו"ם מצד לאו בר זביחה, וזה גם אם אינו חושש לאיסור נבלה דחשיב לאו בר זביחה, אבל מומר לשאר עבירות חשיב בר זביחה. מיהו מומר לע"ז ושבת חשיב מומר לכה"ת ואף לשחיטה. ואילו הרמב"ם ורשב"א בקצר א'

א', דדין עכו"ם מקרא דוקרא לך ואכלת מזבח, כמבואר ברמב"ם פ"ד משחיטה הי"א, והוי ילפותא על פסול עכו"ם בשחיטה. [והרא"ש בדף י"ג א' חלק על הרמב"ם דהקרא רק קאמר שלא יאכל ממה שזבח בביתו, אלא מקרא דואכלת וזבחת מי שהוא בר זביחה וציינו המ"מ, וניחא דהראש לשיטתו]. וס"ל לרשב"א דמומר לעבירה אחת ובכללה לשחיטה, לא הוי כעכו"ם. והרמב"ם ס"ל דלחד עבירה הוי ג"כ כעכו"ם.

ברשב"א בתוה"ב ריש ב"א, נקיט מקרא דוקרא לך ואכלת מזבח ולכן להכעיס בשחיטה ליכא פסול לאו בר זביחה. ולגבי קרבן שאני דמומר לחלב אינו יכול להביא קרבן, דהתם הוי דין מצד "שם מומר" דאינו מביא קרבן, ומומר לאותו דבר חשיב מומר לענין זה, ומומר לדבר אחר, הנידון רק מצד עכו"ם, אבל לגבי קרבן הוי עכו"ם מביא קרבן.

דליתא לקמן דליבדקי. קושית תוד"ה דליתי, דמשמע הא איתא קמן ובדקנו ולא ידע לא יהני אחרים רואין, והא לקמן י"ב א' דמהני ראה בלא גמיר. ברמב"ן, א) לרבנותא דלא מהני רוב מצוין אצל שחיטה מומחין הם. ב) דאינו בכלל מתנ' דאיירינן רק במומחין או באין ידועין כמומחין ולא בנתבררו כאינן מומחין. ג) תורא"ש דבזה בעי ראי' מדודקת מתחילה ועד סוף. עי' רע"א. [כליתא קמן דמהני ראי' אחרים, דן בריטב"א למה לא מקשינן דזה מותר לכתחילה. וב' דעות בזה אי באמת שרי לכתחילה].

בד"א ששחטו לפנינו ב' וג' פעמים.
בריטב"א דב"פ לרבי וג"פ לרבנן.

דף ד' ע"א

דקוריא של צפרים. נתחדש דכולהו
מותרים כדלהלן בגמ'. וברע"א
דצ"ל דיש בזה כזית בראשו דפחות מכך
לס"ל לכותי.

ולאביי קשיא סיפא. בפורת יוסף נימא
דקמ"ל דאפילו בלא יוצא ונכנס
סמכינן אחותך, דהי' מקום לומר רק בצירוף
יוצא ונכנס. עויל"ע לתירוץ תוס' לעיל ג' א'
דביוצא ונכנס מהני דיעבד בלא חותך, וא"כ
קמ"ל בבא לאחר דרק בזה רק בחתך וא"כ
אף לענין דיעבד. עי' הגהות מלא הרועים.
[שינוי לשון הגמ' "יוצא ונכנס נמי בא
ומצאו קרי ליי", ואילו לרבא "כעומד ע"ג".
ריטב"א. ויל"ע דיאמר בפירוש חידוש יוצא
ונכנס וי"ל לאורויי דצריך דומיא דעומד ע"ג
באופן דמירתת. וברש"ש דעו"ג אין פירוש
שרואה, אלא דמירתת, וא"כ ה"ה יוצא
ונכנס.

דממסמם לחו ממסומי. רע"א העיר דאכתי
אולי הכותי מתירו מצד רוב
ולדין מדרבנן אסיר מצד חתיכה הראוי'
להתכבד. ורש"ש דן מצד ספק דאינן חוששין
לאיסור ספק, ולא מיבעי להרמב"ם דספק רק
מדרבנן, וגם להתולקים יל"ד דלא חשיב
מפורש בתורה. ותירץ דהכא הוי איקבע
איסורא ולכו"ע אסור מה"ת.

ולמעמיך שהי' דרסה חלדה הגרמה
ועיקור מי כתיבן. העיר ראש
יוסף דהגרמה מינכר ואין צריך לסמוך על
חזקת הכותי כנ"ל ב' ב'. בגלהש"ס וריטב"א
אם דרסה נחשבת מפורש בתורה, ע"פ הגמ'
ל' ב' דמושג שחיטה הוא במוליכה ולא
בלחיצה, או ג"כ נחשב דרשא.

דתניא מצת כותי מותרת. בתוד"ה מצת
כותי. בסוה"ד. עי' רש"ש דא"כ
כיצד יוצא ובפרט להפוסקים כראב"ע דעד
חצות. ודוחק דלענין ליל ב'. ובתוס' גיטין י'
א' ד"ה מצת, דאיירי שידוע לישראל שאין
ביר הכותי מצה אחרת שיכול לצאת בה
עיי"ש.

אלא איכא ביניהו דלא כתיבא ואחזיקו
בה. למסקנת הסוגיא נחלקו ת"ק
ורשב"ג בדאחזוק ולא כתיבא, ותוס' דנין
כאן ובגיטין דאפשר דפליגי גם בכתיבא ולא
אחזוק, לת"ק מהני ולרשב"ג לא מהני.
ולעיל בבביתא ומשנתנו לאביי ורבא ג' א',
כדעת רשב"ג דמהני אחזוק ולא כתיבא, דהא
שחיטת עופות ופרטי דיני השחיטה לא
חשיב כתיבא.

אי הכי כי לא בדק נמי מיטרח לא מרח.
ביאר בריטב"א דא"ה דטורח לשחוט
כדין, א"כ אף יטרח בבדיקת הסכין. [דעצם
לא שביק התירא ואכיל איסורא פשוט בש"ס
ולא כאן נתחדש], ומשני, לרש"י, דלא יחזור
אחר סכין אחרת. ולפי"ז בכמה סכינים לפניו
וביניהם סכין יפה, שפיר נימא דטרח למצוא
ושחט בהכשר. תוה"ב א' א' [ה' א' בדה"ס].
שו"ע יו"ד ס"ב ב', ט"ז וש"ך שם. מרידב"ז

התורה ושחית שפיר. לשיטתו לעיל ג' ב' דרך מצד דמנבל. ולתוס' יתפרש דהוי בר זביחה. אולם לרמב"ם פירש הכס"מ פ"ד משחיטה ה"ד, דאיירי באינו מחמת כאב המילה.

שכן מצינו ביהושפט. להלן דרעק"א נקיס דמדרבנן. וכבר תמה בחשק שלמה ורע"א בעין הגליון, דא"כ מה הראי' מיהושפט הא י"ל דעדיין לא גזרו.

למעלה שאני. ברש"י, "דאין אכילה לפני אבל אדם דצריך לאכילה עיקר הסתה ידי' באכילה ושתי'". וריטב"א פירש דלמעלה ליכא כלל מושג הסתה, דהקב"ה אינו משנה דעתו ולעולם שאר הסתה בבנ"א באכילה ושתי'.

מאי שנא שתי' דאמרינן מומר לעו"כ לא הוי מומר לכל התורה. מבואר דאם לא הוי מומר לכל התורה אע"ג דמומר לעו"ז, לא הוי יינו יין נסך. ובי' דלא גזרינן שניסך ורק גזרו על סתם יין, וכ"ז אם דינו כעכו"ם, ואי לא הוי כמומר לכה"ת אין דינו כעכו"ם. עי' ר"ן בחידושו שהאריך לבאר.

דף ה' ע"א

להוציא את המומר. ברע"א יו"ד ובחידושו כאן, [נבש"ך יו"ד ס"ב סק"ב כתב להוכיח מזה דאפילו ישראל מומר לכה"ת חוץ מעבודת כוכבים ושבת, שחיטתו אסורה מה"ת]. "ולע"ד אם יהי' זה הכרת מסוגיין, יקשה מזה לשיטת הרשב"א דמומר אוכל נבילות להכעיס שחיטתו כשרה,

דאפילו לפניו משחזות נתלה דהשחיו כיון דאין טורח רב. מיהו במאירי דעצם בדיקת הסכין טורח הוא לו. וכ"מ ברמב"ם פ"ד משחיטה הי"ד.

דף ד' ע"ב

מפני שהן מחליפין. מחלוקת רש"י ורמב"ן אי להמחליף עצמו אסור או דלא חשיב כלל דמי החמץ.

אלימא שמתו אחיו מחמת מילה. בתוד"ה שמתו, שנימולו כשהן גדולים ומתו דאי בשמיני דלמא משום דלא נבלע בהם הדם. ובאו"ש פ"א ממילה דסגי דהג' נימול כשהוא גדול דממילא כבר אין מלין הרביעי.

בתירוי' הב' דאיירי אפילו בשמיני ונבלע דמו. וברמב"ם פ"א ממילה הי"ח דבמתו אחיו מחמת מילה ממתנין עד שיגדיל ויתחזק כוחו. וכ"ה בשו"ע יו"ד ס' רס"ג ס"ב. ובפ"ת סק"ה בשם נוב"י תנינא דלולי הרמב"ם והשו"ע אין למולו כלל אפילו כשיגדיל. ובאו"ש דמתוס' מבואר כדעת הנוב"י, דהא הכא בגדולים דמחמת כן לא מלו עצמן ועי'. ואולי יש לדחות הוכחת האו"ש ע"פ מש"כ ריטב"א דאפילו במחויב למול, מכ"מ אחר דמתו אחיו כבר חשיב כעין אונס עי"ש, ואפשר לתוס' לענין הא דלא מל עצמו לכשהגדיל חשיב ג"כ כעין אונס דשחיטתו כשרה וצ"ע.

אלא פשימא מומר לערלות. ברש"י דמבעט במצוה זו, לא הוי מומר לכל

עו"לה, (א) רשב"א. נידון מומר לדבר אחד אי הוי מומר לכה"ת, ונידון מומר לע"ז אי הוי מומר לכה"ת, או כרב ענן, ב' נידונים חלוקים הם, דבסתם דבר אחד הנידון רק מצד חשש דיעבור וינבל, ויהני עומד ע"ג כדין מומר להכעיס דנבלה, דס"ל לרשב"א דבחד איסור לא נעשה כדין עכו"ם. ואילו מומר לע"ז הוי מצד דין עכו"ם. (ב) ר"ן ורמב"ם להלכה בכ"ג הוי מין ודינו כעכו"ם. (ג) תוס'. שניהם הנידון מצד דאינו חושש לזביחה ג"כ, והוי לאו בר זביחה, וסוגיא דהכא אזלא דחלוק מומר לדבר אחד לבין מומר לע"ז לענין האי פסולא דזבחת, דדוקא במומר לע"ז דשקולה כנגד כה"ת, בחזקת שינבל בשחיטה וליכא זבחת.

ע"ל פי הדיבור שאני. ברש"י, "שהקב"ה התירו לפי שעה דכתיב ואת העורבים צויתי שם לכלכלך". בראש יוסף דמדויק דאי כמומר לכה"ת שחיטתו אסורה בעצם אף אי נשחט כהוגן. ועי' מצפה איתן בשם חפץ ה' דהקב"ה יודע איזה בהמה נשחטה כדין, ותמה עליו דהוי כנכרי ולא יהני מה דנשחטה כדין, וכנ"ל דכ"מ מרש"י. [וביאר דיכול לסמוך על נבואתו לגבי עצמו ושכן משמע בתוס' ע"ז, ועי' רמב"ם פ"ט מהל' יסוה"ת ה"ג]. ולרש"י אי רק דין זבחת, ולעיל ג' ב' חזינן דס"ל דתלוי בחיוב הוביחה, ולא בהתיחסות להזביחה, דלא כשיטת תוס' והרא"ש, יקשה משה"ק רע"א מה החסרון במומר לע"ז, וצידד רע"א דרק מדרבנן. וכבר הקשה ע"ז בעין הגליון מה הראי' מאחאב, הא י"ל דעדיין לא נתקן האי דינא וכעין דדחינן לענין סתם יינן.

וכן להר"ן באינו חושש לזכות, וע"כ דמיקרי בר זביחה כיון שמצווה על כך, א"כ מומר לכה"ת, או מומר לעו"כ, אמאי אסור מה"ת, מה בכך דהוי כעו"כ, הא עו"כ עצמו אם ה' בר זביחה, ה' שחיטתו כשרה, והא מומר מיקרי בר זביחה כיון דמצווה בכך, ומה הפרש בין מומר לכה"ת ובין מומר לאוכל נבילות להכעיס. אלא ודאי דהוא רק דרבנן, והש"ס דמותיב לרב ענן מברייטא, היינו כיון דאין מקבלין מן התורה קרבן ממומר לכה"ת, וכן במומר לעו"כ, א"כ מוכח דמה"ת מומר לע"א כמומר לכה"ת, וכיון דרב ענן אמר רק מומר לע"א דמותר לאכול דמשמע אבל במומר לכה"ת אסור עכ"פ מדרבנן, ממילא גם מומר לע"א ליחסר כיון דהוי כמומר לכה"ת לענין קרבן בדאורייתא, ה"נ בשחיטה לענין דרבנן".

וצ"ע דרשב"א לשיטתו בתוה"ב הקצר, כרמב"ם, דילפינן מקרא ד"וקרא לך ואכלת מזבחיו", וא"כ הוי דין בעכו"ם, ולהאי מומר איכא דין עכו"ם, ולא מצד אינו בתורת זביחה, ובמומר רק לנבילות אין דינו כעכו"ם. ולתוס' ורא"ש לכאור' איכא רק דין לאו בר זביחה, והגדר דמוחזק לעבור על השחיטה. והוי ב' פרושים במושג מומר לכל התורה, אי מצד דין עכו"ם, או עבירת השחיטה, כעין הנידון במומר לדבר אחד בלבד. ונפק"מ דבהוחזק בפועל לשחוט כדין ליכא חסרון עכ"פ מה"ת, וצ"ע. [לרש"י נוחא דיוק הראש יוסף ממש"כ ה' א' ד"ה ע"פ הדיבור שאני, דבכ"ג פסול אי נימא דאיכא גם פסול עכו"ם, דאל"כ יקשה כרע"א].

ק"ו שצוין במפתחות פרנקל]. וזה אי נימא מצד חומר האיסור, דיעוין רמב"ם פ"ל מהל' שבת הט"ו השבת וע"ז כל אחת משתייהן שקולה כנגד כל שאר מצות התורה כו'. וי"ל דמה"ט ס"ל דיוה"כ חומר כשבת. וברש"י יבמות ר' א', דגם לאו דמחמר דליכא מלקות הוי חמירי מצד דקיי"ל מחלל שבת כעובד ע"ז. וכן דנו לענין תחומין. ע"י מגנח"ח מצוה ל"ב. ואולי תליא ברש"י ורמב"ם אי מצד מעיד שקר, או חומר איסור שבת. ולענין יו"ט מדויק ברמב"ם דאין זה כשבת וניחא לב' הדרכים. ובגליון רע"א יו"ד ס"ב ס"ה אייתי מתשב"ץ דמומר לחלל שבת דוקא בעבודת קרקע, וביאורו דזה זכר למעשה בראשית דומיא דשמיטה דנאסר עבודת קרקע, ושאר מלאכות זכר ליציאת מצרים. וי"ל דתלוי ברש"י ורמב"ם. ובאמת הרמב"ם לא חילק בדבר, דכל המחלל שבת בכלל. ואפילו אי מחמר ותחומין אינן בכלל, ודאי לא חילק בין עבודות קרקע לשאר מלאכות.

דף ה' ע"ב

מומר לאכול חלב והביא קרבן על הדם. ע"י ב' פירושי תוס'. ויל"ע לפירוש ב' אמאי סגי ברייתא דמעס הארץ הא אכתי לא גילף לדין מומר לכה"ת ואינו מומר לאותו דבר, דהא חלב ודם חשיב לאותו דבר. וצ"ל דהגמ' מדמה דמדין חלב ודם דחשיב לאותו דבר, נלמד ממילא למומר לכה"ת. אכן בלשון הרשב"א לעיל דלאותו דבר הוי כש"כ מומר לכה"ת ודוק. ויל"ע במומר לדם אי איכא סברת פירוש ב' דתוס',

בריטב"א פירש דלא כרש"י, דמהכ"ת יתיר לו הקב"ה איסור, רק דס"ד דע"פ הדיבור נאמר שיגיע מבית אחאב הקרוב וליכא למיחש לבשר שנתעלם, מיהו כיון דרובא טבחי דאחאב, וכל דפריש מרובא פריש, ליכא למיתלי דזה משחיתת עובדי', וע"כ דלאו כמומר לכה"ת, ומתריצינן דע"פ הדיבור שאני, שהגיע מן המיעוט שנשחט ע"י עובדי' עיי"ש.

רישא מומר לכה"ת. ע"י תבו"ש ס"ב כ"ג אי לרוב תרי"ג, או לג' מצוות דחשיב לכה"ת. ברשב"א וריטב"א הקשו דנוקי סיפא במומר לאותו דבר, ותירץ הרשב"א דנלמד מרישא, כיון דכל דין מומר לכה"ת משום דע"ז הוא מומר לאותו דבר. וריטב"א הביא ודחה, כיון דאיירי בעולת נדבה שבאה כדורון ולא שייך מומר לאותו דבר. נהא דלא אוקים סוגיין דסיפא במומר להכעיס (ולרמב"ם דינו כמין) מיהו לא חשיב דין מומר לענין קרבן, ולכאור' פושעי ישראל למשמעות רש"י היינו במזיד ומבואר דאין לו דין מומר. מיהו היינו במזיד להכעיס ולא במרד, ע"י היטב ברמב"ן].

אלא לאו ה"ק חוץ מן המומר לנמך את היין ולחלל שבתות בפרהסיא. גדר דין מחלל שבת, ברש"י, "האי תנא חמירא ל' שבת כעבודת כוכבים, דהעובד עו"כ ככופר בהקב"ה, והמחלל שבת כופר במעשיו ומעיד שקר שלא שבת הקב"ה במעשה בראשית". וע"י רש"י יבמות מ"ח ב'. ברע"א דן במחלל יוה"כ. וברמב"ם סופ"ג מהל' גרושין, דסופר שכתב גט בשבת ויוה"כ בטל מה"ת. נוכן בשו"ת חת"ס ס'

מסירת סכין בדוקה, ואולי ע"פ הר"ן ריש מסכתין דאיכא שלא לתיאבון ושלא להכעיס דגם מסירת סכין לא מהני ובעי עו"ג עיי"ש.

הרשב"א ביאר לגירסת רש"י [ד"ה מהתם, "ר"מ על היין ור"ג אחריו על השחיטה"], דהוי ר"ג בנו דר"י הנשיא אחר ר"מ, דבתחילה גזר ר"מ רק ביינן, דס"ל כר"ע דמומר לע"ז לא הוי מומר לכה"ת, ורק יינן מצד דעו"ז, ור"ג בא לחדש אף בשחיטה משום דקיי"ל דלא כר"ע. והביא פירוש הרמב"ן בהיפוך, דבתחילה גזר ר"ג הזקן על השחיטה דהוי דאורייתא, ואח"כ הוסיף ר"מ אף ביינן דמדרבנן עיי"ש. וצ"ע מלעיל ד' ב' דאי לא הוי מומר לכה"ת ליכא איסור סתם יינן, דמה"ט יינו דאתאב הי' מותר ליהושפט, והרי דתלוי בדין עכו"ם ומה קאמר הרשב"א. ועי' חידושי הר"ן שם. ואולי הכא לר"מ דחייש למיעוטי חשש לר"ע וצ"ע. ועי' חידושי הר"ן כאן.

דף ו' ע"א

ור"מ למעמי' דחייש למיעוטא וגזר רובא אטו מיעוטא. אריכות הלשון להורות דהוי מצד דין ודאי דגזרו רובא אטו מיעוטא, ובזה ניחא הוכחת הגמ' דר"ז קבלה מינ' מהא דתמה היכי מסתייעא מילתא למיכל איסורא, הא י"ל דאותו כותי לא עבד ע"ז ולא חשיב כעכו"ם, וכעין דהוכיחו אתו"ד כלל י' וקה"י זרעים ס"ב, בגדר דמאי, דהוי חיוב דרבנן ודאי, דאל"כ ליכא

דבחלב ליכא ענין נפשו קצה, וא"כ אפשר דלא חשיב מומר על החלב ועי'.

שמא לא שמע רבי אל"א כשאין ישראל עו"ג. יל"ע מהו ספיקת ר"ז בתקנת ר"ג ובית דינו בנוגע לכותים, וברשב"א בהבנת רש"י דאולי רק כהכהרת מתנ' דבעי עו"ג וכבהדיא כברייא ג' ב', ולא נתחדש דבר חדש. ותמה הרשב"א מה ראה להסתפק בעדותו דר"י דכי לא יתכן מחמת איזה סיבה שנתחדשה גזירה, ועוד דלשון הגמ' דהנידון רק היקף התקנה ולא בעיקר התקנה, דקאמר שמא לא שמע רבי אלא, וביאר דא"ל טעמו דר"ג דס"ל כר"מ, כדלהלן, מצד חייש למיעוטי, והוקשה לו דכר"מ ולא כרבנן, ולכן נסתפק דאולי מצד דירדו בשמירת השחיטה וגזרו דלא יהני חתיכת כזית, ע"ז ענה ריב"א דודאי כת"ק דרשב"ג לעיל ד' א', דבאחזוק ולא כתיבא לא סמכינן עליהו, וע"כ לאסור בעו"ג, ור"ז ס"ל דשפיר בעי לאפוקי מתקנת רשב"ג דגם ברייתא לעיל ג' ב' כוותי', ולאבי ורבא היינו מתנ' ב' א'.

ולפי"ז מאי דאמרינן ואי ס"ד לא קבלה מינ' לישני לי' כאן כשישראל עו"ג, כאן כשאין ישראל עו"ג. לרש"י ה"ה בנתן לו כזית ואכלו, ולרשב"א דוקא בעו"ג, דודאי גם לר"ז לפחות הי' תקנה דלא יהני אכילת כזית בלא עו"ג. והנידון רק אי עשאום כעכו"ם דלא יהני השחיטה מדינא. בלשון הרשב"א "מפני שנתקלקלו בשחיטה" וחזרו להיות כישראל אוכל נבילות שאם שחטו בינן לבין עצמן אסור לאכול משחיטתו. דאי רק לתיאבון ליסגי

כ"מ בב"י שם. ועי' כ"ש שם סקי"ג. אולם יעוין ש"ך יו"ד ס' קנ"ט ה' לגבי ריבית דגם לקולא עשאוהו כעכו"ם. ובחור"ד ביאורים שם סק"ד תמה ע"ז, וציין לסוגיין דכגמורים לא נתפרש לענין דיני קולא והו"ל לחדש יותר. והעירוני לתו"י יומא ג"ו ב' סוד"ה עשרה, דכותי לא יצא מכלל בני ברית ואם ישוב ויקבל עליו עול מצוות הוא מתקבל מיד ואין צריך גירות חדשה.

למאי אי לשחיטה ויין נסך מהתם גזרו
בהו רבנן. ברמב"ן דכי לא משכח"ל נפק"מ דעכו"ם לגבי שאר דיני התורה, ונימא דר"מ לענין יין ורשב"ג לשחיטה ור"א ור"א לשא"ד. וביאר דשחיטה דאורייתא ושאר דומיא, ורק יי"נ דרבנן, וזהו דמקשה ומה עוד נשאר. מיהו בתו"ח דייק דהגזירה נתיחסה ליין כעובדא דהוי בזה דרו"ק.

אתו רבי אמי ורבי אסי גזרו וקבלו מנייהו. ברש"י, "לא שאלו גדולים מאלו אלא שבדורו של ר"מ לא רצו לקבל עליהם לפרוש מן הכותים לפי שהיו רגילין בהם ובדורו של רבי אמי הי' אפשר להם לפרוש". ואולם ברמב"ן ורשב"א הובא לפרש דבתחילה היו רק מיעוט ולא רצו לחשוש למיעוט, ולבסוף נתפשטה העו"כ ברובם או בכולם [נא רובם או מחצה, עי' לשון הרמב"ן], לפיכך נמנו וגזרו, וזהו דלעיל בדד"מ א"ל ההוא סבא, "אם בעל נפש אתה". וכאן א"ל, "אין כאן שומרי תורה". אולם ברשב"א דייק לשון הגמ' "שהראשונים גזרו ולא קבלו", דמשמע ברש"י. [תירוץ הגמ' מוכרח מהא דר"א שלח להביא יין מבין הכותים ודוק].

משום אין הקב"ה מביא תקלה כו', דהוי דוקא במידי דאכילה.

וי"ל בהקדם דב' דינים לר"מ, חיישינן למיעוטא, וסמוך מיעוטא לחזקה. ונתבאר בבאור"ס יבמות דג' שיטות בתוס' בזה, ועיקר שיטתם דדין הא' מדרבנן ודין הב' מה"ת. ויסוד פלוגתת ר"מ ורבנן אי מיעוטא כמאן דאיתא או כמאן דליתא, וממילא לר"מ חיישינן למיעוטא וגזרו רובא אטו מיעוטא, ודנין סמוך, וא"כ הכא כבר נקבע דין עכו"ם על כולם, משא"כ לרבנן דמיעוטא כמאן דליתא.

והנה בתוס' בכורות כ' ב' דהקשו לשיטת ר"ת [דאמרינן סמוך מדרבנן לחומרא], דגם לרבנן נימא סמוך מיעוט עכו"ם לחזקת איסור דבהמה. ותירצו דאין להחזיק הכותי ברשע. וצ"ע דא"כ אמאי לר"מ חיישינן, וי"ל להאמור דאין זה מדין חיישינן על הפרטי שלפנינו, רק בכללות דהמיעוט כמאן דאיתא, וממילא גזרו רובא אטו מיעוטא, משא"כ לרבנן הוי גדר סמוך מדרבנן למיחש, ובאיכא חזקת כשרות לא אמרינן סמוך כנ"ל. מיהו יל"ע דהא הוי רובא דאיתא קמן, ובתוס' יבמות קי"ט א' דבהא לא חייש ר"מ למיעוטא, והאמור לא יהני לכאור' דסו"ס הא לא חייש למיעוטא ברובא דאיתא קמן, ואמאי הכא חשיב מיעוט הכותים למיסור כל הרוב אטו מיעוטא.

ולא זזו משם עד שעשאוהו עכו"ם גמורים. בטור ושו"ע אבהע"ז סמ"ד י', דכותי שקידש בת ישראל בזמן הזה צריכה גט. דרק לחומרא כעכו"ם ולא לקולא.

גרע ממאכ"ב, ומעשר חוזר רק אשאור.
ורמב"ן ורשב"א ביארו דכמה סוגי תבלינין
איכא, דבצל וכדומה נאכל בפנ"ע, ואילו
פלפל וזנגביל רק לתבלין עיי"ש.

רפרם אמר שאני שאור ותבלין
דלמעמא עביד ומעמא לא במיל.

בראש יוסף דאין הכוונה מצד ששים, דודאי
יין בביצים המצומקות נרגש היין וליכא
ביטול והו"ל טעם כעיקר, רק הנידון לענין
דמאי אי חשיב תערובת או כבעיני, דכאשר
הוא עיקר לא חשיב תערובת, וגזרו דהו"ל
כבעיני. [בחזו"א דבאיכא כזית בכאכ"פ
חשיב "בעין"]. ועי' שדן אי פליגי ב'
התירוצים או דשניהם אמת. או בשליחותו
אפילו באינו עיקר כטעמא, או בלטעמא
עביד אפילו בלא שליחות. [בדין תערובת
דמאי עי' תוס' ע"ז ל"ה ב', דה"ה לגבי פת
עכו"ם דמותר בתערובת. וכ"ה ביו"ד ס'
קיי"ב סי"ד].

התם כדקתני מעמא אר"י רוצה היא
בתקנת בתה ובושה מחתנה.

בראש יוסף דגם בהס"ד ידע דלטובה
ומחלפת המתקלקל של חתנה, אלא דסבר
דזה שייך גם בשכנתה דמחלפת לטובה,
וקאמר דרך לבתה ולחתנה, ובעלמא דליכא
חשש לטובה, אף לגזול לא חיישינן. ומרש"י
ד"ה התם, דייק דס"ד דלגזול חשודה ומחלפת
מקולקל שלה, וגם להס"ד רק באיכא איזה
הנאה, וכ"ה בפוסקים, ומשני דלטובה,
ובעלמא דליכא חשש החלפה לטובה אף
לגזול לא חיישינן.

אר"ז אפשר גזרו על התערובת דמאי
ומסתיעא מילתא דרב אמי
למיכל איסורא. הקשו ראש יוסף ולב ארי'
דלמא עישרו ולא הי' תקלה, והוכיח ראש
יוסף דאיסורו בודאי, וכעיי"ז באתו"ד
דמוכת מכאן דממאי הוי חיוב ודאי דרבנן
לעשר. ועי' קה"י זרעים ס"ד דלא סגי במה
דעבר ולא חשש, דזה רק עבירת איסור ספק
דהוי איסור גברא, כעין הגדר בספיקא
דאורייתא לחומרא להסבר הגרש"ש דהוי
איסור ספק ומייתו מיראים דנלמד מוכחרת
בחיים.

מידו יל"ד אי הוי גדר חיוב הפרשה ודאי,
דהגם דעישרו כל דאיכא צד דלא
עישרו הטילו חיוב הפרשה מחודש, או
דאסרו והוי גדר מאכ"א מדרבנן. ובעלמא
מצינו דממאי קיל מטביל, כגון לצאת יד"ח
מצה. והעירוני לחזו"א על ספר תו"ז בסופו,
משבת כ"ג דליכא ברכה על דמאי דהוי ספק
דדבריהם, ואפשר מצד דשורש התקנה משום
ספק. ולהלן לענין חיישינן לאחלופי דן
בראש יוסף דהוי ס"ס, ובתו"ז הנ"ל פ"ה
דדמאי, בנידון קושית רע"א אמאי אסור
לעשר דמאי ביו"ט שני דהא הו"ל ס"ס,
וביאר דכיון דהוי חיוב ודאי לא הוי ס"ס.
וי"ל כנ"ל לענין זה ג"כ רצ"ע.

תוד"ה אינו. פירשו דתבלינין פטורין
ממעשר דאינו ראוי לאכילה
בפנ"ע. והכרשינין והטחינין חייבין. [עי'
מהרש"א ובל' רש"י]. ופירשו לצודקין,
דשביעית חוזר הן אשאור והן אתבלין, דלא

דף ו' ע"ב

התם נמי מוריא ואמרה בר בי רב לייכור
חמימא ואנא איכור קרירא. ברש"י
 דמה"ט לא תני מחלפת המתקלקל דגם
 המתקדר מחלפת. וצ"ע דבמתנ' דחמות
 אמאי לא תני שמחלפת המתקדר, כ"ה
 בשטמ"ק. וביאר דרך בנתקדר עשוי' להחליף
 ולא בנתקלקל, ואילו בבתה וחתנה מחלפת
 אף המתקלקל. מיהו לרש"י י"ל דבחתנה
 ובתה ליכא מעלת בן ישיבה, או דיכולים
 לבשל לבד והבן ישיבה מתארח וגם בוש,
 ואולי ממהר ללמוד.

תוס' הקשו מלשון ומוריא דמשמע הוראת
 היתר לעבור איסור, ומפרשים בתמי'
 דכיון דטורחת עבור מורה היתר להחליף
 חם שלו בקר שלה, אבל בשכנים הדרך
 דאחד טורח עבור השני וליכא הוראת היתר.
 ולפי"ז ניחא דלא תני "המתקלקל" די"ל
 דהוראת ההיתר רק על נתקדר. ועי' ש"ך יו"ד
 ס' קי"ט ט' דמקבלת שכר יש להקל דליכא
 הוראת היתר. והוי נפקותא בין רש"י לתוס'.
 [בלב ארי' העיר דלשון בר בי רב ליכול
 חמימא, ניחא לרש"י, אולם לתוס' הא כך
 הוא בכל אכסנאי].

תורא מדישי קאכיל. יל"ע לרש"י אמאי
 בזמן שהיא טהורה לא תטחון הא
 אינה רגילה לגזול, ונוכח חשדא אף על
 אשת חבר, כ"ה החת"ס. וביאר בהקדם
 קושית מהרש"א אמאי הוי גזל ואין כאן
 באמת דינא דלא תחסום, ומחשב ע"פ
 המבואר חו"מ ס' של"ח ס"א, שלא יטול
 בידו ויאכיל לבהמה. וה"נ בפועל הוא אוכל

אבל אחר לא יתן לו. וא"כ בזמן שהיא
 טהורה ואשת ע"ה לוקחת ונותנת לה, הוי
 גזל, רק דמוריא היתר, משא"כ בזמן שאשת
 חבר טהורה הו"ל היתר דלא תחסום ואין
 כאן גזל. ומשה"ק תוס' מב"ק קי"ט דדבר
 מועט מקבלין מן הנשים, ביאר דכשוכר
 אשת חבר בזמן שהיא טהורה מוסיף על
 שכירותה כיון דידוע שאינה יכולה לאכול,
 וכדמשמע ב"מ צ"ו א', וא"כ הו"ל גזל גמור
 אם נותנת לה לאכול כיון שהוסיף כבר על
 שכירותה.

תוס' והראשונים הקשו על רש"י דהיאך
 לוקחת מאשת ע"ה הא רגילה שלא
 לקבל, וכן מגמ' ב"ק הנ"ל דדבר מועט אינו
 גזל, ועוד כמה קושיות. וביארו דהנידון על
 תבואת אשת החבר, דאשת ע"ה טוחנת
 בשכר, וקאמר דבזמן טומאתה רשאית דלא
 תגע אשת ע"ה, אבל בטהרתה תיגע, ונגיעת
 ע"ה לחבר כמגע טומאה, וקאמר רשב"א
 דאף בזמן טומאתה לא תטחון מפני
 שחברתה אשת ע"ה אחר הבאה ג"כ לטחון,
 וסברה להיות טהורה, הרי תבקש ותיתן לה
 ותטמא, והרי דחשודה לגזול מן האשת חבר.

דף ז' ע"א

א"ל מקום הניחו לאבותיו להתגדר בו.
 עי' רש"י. ומהר"ם פירש כפשטה.
 ומהרש"א תמה דוכי כדי להגדיל שם בניהם
 יכשילו עם ישראל, אלא דכך סיבב הקב"ה
 להעלים מהם. ועי' תוס' דסברו כך מצד דהי'
 על פי הדיבור.

דיבור במחשבה. ועוד דמחשבת תרומה מחילה חלות על החפץ משא"כ ביטול דליכא חלות על החפצא, מיהו יל"ד בדבר. [ע"י ביאורי סוגיות נדרים סל"ב].

א"ל אם אי אתה חולק גוזרני עליך שלא יעברו בך מים לעולם.

במהרש"א דהוא בבחירתו עושה רצון קונו דהכל בידי שמים חוץ מיר"ש, והים תלוי ומוכרח דאי יגזור לא יעשה, וספק בבחירה עדיף מהכרח. ובראש יוסף הוסיף דלמהרש"א ניחא דקא"ל גוזרני עליך שלא יעברו בך מים לעולם ולא קאמר גוזרני שתחלק, דבא לרמוז דאין תלוי בבחירתו כלל, לפיכך בחירתו על הטוב אפילו בספק אי יצליח, עדיף ממנו דמוכרח הוא. ומהדו"ב ביאר דעדיף לחלוק קצת ממה שיתבטל לגמרי ע"י גזירתו שלא יעברו מים לעולם. וע"י אור החיים פרשת בשלח פי"ד פכ"ז בכח עמלי תורה לשנות הטבעיים כממשלת הבורא וזה ה"י רק אחר מתן תורה.

א"ל חלוק נמי להאי דבמצוה עסיק. ברש"י דמתחילת טחינה והרקדה בעי שימור. מדייק בראש יוסף דמשמע כרא"ש פרק כל שעה דלא בעי שימור אלא משעת טחינה ולא משעת קצירה, דאז מקרבין למים ומשם ואילך בעי שימור, וחשיב עוסק במצוה ע"פ הגמ' סוכה כ"ו א', דהולך בדרך לקיים מצוה חשיב כמי שעוסק במצוה ממש. ולהשיטות דמשעת קצירה הוי ממש עוסק במצוה "עכשיו" לשמר מחמץ.

ודלמא הכי נמי חדא זימנא. ברש"י דה"י מדבר שלא יחזרו המים. ובראש יוסף בשם התורת חיים, דבתחילה שיוכל

הרבה כרכים כבשום עול"י מצרים ולא כבשום עול"י בב"ל. בראש יוסף כתב לדייק מרש"י ד"וקסבר" קאי אעולי בבל דסברו כך והכל דבר אחד.

לא נחשדו חברים לתרום שלא מן המוקף. לרש"י דין דרבנן שמא אותו שהוא סומך אינו בעין, ומשמע דבדיעבד חייל הפרשה. אולם תוס' יבמות צ"ג ב', ביצה י"ג ב', גיטין ל' ב', דמן התורה, ודרשא דספרי מקרא דממנו מן המחובר. [הוכחת שעה"מ פ"ג מתרומות הי"ז, דאף בדמאי איכא מוקף, דהא לר"ת איירי סוגיין במוקף. וע"י הגר"א יו"ד ס' של"א סקצ"ב].

ודלמא נתן עיניו בצד זה ואכל בצד אחר. תוס' לעיל מר"ת דאיירי בדמאי ומה"ט מהני נותן עיניו, דבטבל בעי הפרשה. וברא"ש ע"ז פ"ד ס"ט דכיון דאיירי בדמאי ליכא ברכה. וזשה"ק דלמא הגם דלא ראה שכיך על ההפרשה.

בב"י דליכא ברכה על ביטול חמץ כיון דהוי בלב. ורע"א בתשובה כ"ט הביא קושית הגאון ר' ישעי' פיק ז"ל מתרומה דמהני נותן עיניו ומחשבה ואיכא ברכה, וכתב הגאון ר' וולף איגר ז"ל עפ"י תוס' כאן דרק בדמאי מהני נותן עיניו ובדמאי הא ליכא ברכה. ובטבל בעי דיבור לרש"י והפרשה לתוס'. ורע"א להלן בתשובה ל' תמה מתוס' ב"מ ל"ח א' ד"ה שמא דבער"ש שרי לתרום שלא מן המוקף ובמחשבה בעלמא. וכתב רע"א דתרומה הוי סופו מעשה בנתינה לכהן. עו"ל דביטול הוי "לב" וכמאירי בפסחים דף ל"א ד"ה אמר המאירי, לענין ביטול חמץ, ותרומה הוי

ללכת עד צוארו במים, ואח"כ לדארי דחיטי עד הכתף שלא ירטבו החטים, ואח"כ עד הקרקע משום סחורות הטייעא, והיינו הלשון "חלוק נמי להאי", דלרש"י רק למנוע ביאת המים.

אדום. וכ"מ מרש"י. והוי רבנותא דגם בכה"ג. ולר"ף דהשמיט אפשר דסגי סתם רותח לפסול, ע"י חת"ס. [חידודה קודם לליבונה. ע"י רשב"א דקודם שאין לאחריו קאמר].

סכין של עו"כ מותר לשחוט בה ואסור לחתוך בה בשר. כמה שיטות בזה בדלהלן.

דף ז' ע"ב

ומי מחייבא. ברש"י דבטבל ודאי חייב אף בלוקח לבהמה אלא דכאן דהוי דמאי לא חייבו אלא בלוקח לאכילת אדם. והקשה מהרש"א דלמא לא ה"י מעושר ומה"ט לא אכלה. ותירץ דהכא אין הנידון משום הבהמה רק מצד הבעלים, ולפי חוסר ידיעתם מותר להם. [ע"י ראש יוסף שציין לרש"י לעיל ה' ב' ד"ה אין, "שתאכל הבהמה דבר האסור לה", וכתב דצריך לתקן לשונן]. ויל"ע דא"כ לאו אכילה דידהו ואמאי חשיב מגונה, ע"י תוס' לעיל, וצ"ל דכיון דע"י אכילה הוי בכלל. וע"י נידון תוס' במאכיל אחר ע"פ, מיהו דחו שם לרוב ספרים דהנ"מ כשהצדיק עצמו אוכל, ואולי דהוי השתמשות ידיד' וצ"ע. [סו"ד מהרש"א בהא דהחמור לא נתן עיניו כו' וכוונתו אי מצד החמור, מיהו תמוה דלאו בר הפרשה ואינו שלו ואייתו מאגר"מ דתלמיד טועה כתבו ומצוה לתקן].

שיטה א) רא"ש. הנידון רק לענין לכתחילה אבל בדיעבד הבהמה והבשר אינן נאסרין כלל אף במסוכנת, דלא דמי לאפה הפת באיסורי הנאה דיולין הנאה לים המלח, דהתם תיקונן ועשייתן ע"י איסורי הנאה, משא"כ בזה דהוי רק הכשרה לאכילה דכבר גדלה הבהמה. [ובאחרונים ז"ל דהרא"ש מודה דיולין הנאה לים המלח רק דלא אסרינן כל הבהמה].

שיטה ב) רשב"א כאן ובתוה"ב. דנו בגמ' על לכתחילה במקלקל, ובמתקן כגון במסוכנת צריך להולין הנאה לים המלח, ודמי לאפה את הפת דקיי"ל בע"ז מ"ט ב' כר"א דיולין הנאה לים המלח. [שיעור הנאת הבשר שחתכו הוא עלוי הבשר המתוך יותר ממה ששוה קודם. כ"ה בתוה"ב הארוך]. ובמאירי הובא שיטה דהיינו שכר סכין לצורך חיתוך. וצ"ע למה נדון על שכר פעולת החיתוך דרק הנאת גוף הסכין אסורה.

שיעור שחיטת מסוכנת, כתב בתוה"ב [בקצו י"ב ב'] וכ"ה במאירי, כדי שכר סכין לשחוט בה, ומהא מקור הטור ס"י, וביאר בתבו"ש ס"י סק"ו, דאיירי באיכא סכינים אחרים וליכא חשש שתתנבל,

דף ח' ע"א

א"ר זירא אמר שמואל ל"בן סכין ושחט בה שחיטתו כשרה. בר"ג עד שהי'

ליהנות ואין כאן ענין חלות כתמורה. - השמטת הרי"ף דין סכין ע"ז, בגליון רע"א בשו"ע ס"י מכו"פ מצד דקיי"ל מצות לאו ליהנות ניתנו. ודחה דהכא שוחט לצורך דבר הרשות לאכילה. וכההיא דערוכין ל"א א' למ"ד מערבין בדבר הרשות דאסור לערב באיסורי הנאה. ועי' קוב"ש ח"ב.

והיפוך ל"י משום שמנונית דאיסורא. ברש"י, "משום שמנונית דאיסורא דנבלות שנבלעו בסכין". יל"ע אמאי לא סגי מצד בליעת תקרובת ע"ז. ובפנ"י ביאר דהקושיא דסגי מצד סכין עכו"ם אפילו אינו של ע"ז. - נשמע מרש"י כריב"ן דדוחקא דסכינא מבליע אף בצונן. [בחת"ס דלא פירש מצד השמנונית כדלקמן בסתם סכינים דע"ז לא מצי פריך כ"כ בפשיטות ד"ל במקונח].

דיוק לשון רש"י דמקשה אדין חיתוך בשר דמותר באטמי, ומתור"ה שלבנה דמקשינן גם אשחיטת מקלקל [באינה מסוכנת] וכ"ה במהרש"א דאכולה מקשינן. ויל"ד לענין דיעבד דנפק"מ דכל הבהמה נאסרת לדעת הרמב"ם, ובחתיכת בשר להש"ך לא נאסר כ"פ במרומי שדה. - בראש יוסף הקשה דלכא' מאי פריך מצד בליעת הנבילות הא סתמא אינן בני יומן כתוס' בע"ב והו"ל נטל"פ, ואפילו לרמב"ן ודעימי' דסכינין נמצא שמנונית עליהן, הא מהני הדחה, ותירץ דלכתחילה אסור מדרבנן אף בנטל"פ. עי' לעיל חת"ס ברש"י.

תוד"ה מותר. בשבת ק"ו א' הקשו דכל שוחט בשבת הו"ל מקלקל וכ"ה ברמב"ן כאן, ויל"ד אי היסוד דבעלמא חשיב

לפיקך דנין רק מצד שכר הסכין, ודימה לחו"מ סל"ז דכל היכא דאיכא ס"ת אחריני לא מחשב הנאה לענין עדות. ויל"ע אמאי לא דן הרשב"א מצד שכר פעולת השחיטה כדס"ל בחיתוך בשר. בנידון אי הבשר נאסר מן התורה או מדרבנן, עי' תבו"ש שם סק"ה. וציינו לב"ח יו"ד ס' קמ"ב דהוי מה"מ.

שיטת ג) רמב"ם פ"ז מע"ז הי"ט. דמסוכנת נאסרה כל הבהמה כדיעבד, ולשיטתו דגם באפה בעצי אשרה לא מהני יוליך הנאה לים המלח. ונחלקו כס"מ וש"ך אי לענין חיתוך בשר אי נאסר כדיעבד לרמב"ם, מיהו לכתחילה אסור להרמב"ם גם באינה מסוכנת כ"ה בכס"מ כדיוק לשון הרמב"ם דהנידון לענין דיעבד. צע"ק מלשון הגמ'.

טעם האיסור לכתחילה להרמב"ם. א) ש"ך. מצד בליעת הסכין. לפי"ז באינה בלוע שרי. ב) פרי תואר. דרך כלפי הבשר לא חשיב הנאה, מיהו הגברא נתקיים מחשבתו בהיתר הבשר לאכילה, וכעין שחיטה בשבת כתוס' שם. ג) ביה"ל ח"א סמ"ז. מצד איסור להכניס ע"ז לתוך ביתו אפילו באינו נהנה, ומדין ולא תביא תועבה אל ביתך, וה"ה ע"ז או משמשי' לתוך ידו.

קושיות רע"א שבת דף ק"ו דהא תחילת שחיטת הושט הו"ל טריפה משום נקובת הושט וא"כ גמר השחיטה הו"ל תיקון כשחיטת מסוכנת. אמנם כ' שם דהכל חדא שחיטה וההתחלה משום סופו מיקרי מקלקל. - ברע"א יו"ד ס"י, בהיתה מסוכנת אמאי ליכא משום אי עביד לא מהני, וכבר ביאר רע"א בתמורה ד' א' דבמצאות יכול

ורבב"ח אמר מדיח. בראשונים דכאן בעי הדחה ע"י שפשוף גדול במים עד שתצא השמנונית. ובעלמא סגי עד שיצאו המים נקיים בלא מראה דם.

אגב דוחקא דסכינא בלע. בתוס' בשם ריב"ם דגם בצונן. וכ"מ מרש"י לעיל ח' א' כנ"ל, וכ"ה בשטמ"ק השלם בדעת רש"י, ותוס' כתבו וכ"ה כרשב"א רא"ה רא"ש ומאירי, דרק בצירוף חומו המועט של בית השחיטה, וכתבו דכך המנהג. עי' הגר"א יו"ד ס' צ"ד סקכ"ז.

סכין מריפה פליגי בה ר"א ורבינא.

ברש"י דפליגי אי בית השחיטה צונן או רותח. ומהר"ם בתוס' ד"ל דלכו"ע רותח ופליגי בהא דאי אגב דטרידי לאפוקי דם לא בלעה וא"כ לא תבלע הבהמה, או לכו"ע צונן ופליגא בדוחקא דסכינא, וכ"ה בר"ן.

רש"י ד"ה והלכתא. משמע מלשונו דגם סכין שרק בלעה באיסור ע"י רתיחה צריך קולף ביה"ש, דרק סכין טריפה שלא הי' ע"י רתיחה, ולא בעינן גם מעלת שמנונית בעין שיש בסתם סכין עכו"ם. ונפק"מ לסכין בלוע בן יומו דקיי"ל לחומרא דבית השחיטה רותח או דוחקא דסכינא.

דהתירא נמי בלעה אבר מן החי.

במנח"ח מצוה תנ"ב בקומץ מנחה הקשה למ"ד ק"ב ב' דלאו לאיברים עומדת ורק בנפרש האבר, ולרש"י שם דמשום בשר מן החי איכא גם כשהיא שלמה, ניחא, אולם תוס' שם ד"ה שאין, חלקו על רש"י. נוכ' לרמב"ם מצד בלוע מאינו זבוח. ולכאוי י"ל דאחר תחילת

קלקול ורק בשבת אהני משום מחשבת, וכן משמע כאן. או דלמא בעלמא מתקן ורק בע"ז מצד ולא ידבק בך, דתלוי אי תיקונו יתר על קלקולו. ועי' בגידון יו"ד ס' רכ"א סי"ב בפסק רמ"א דמודר הנאה מחבירו שוחט לו כריאה ולא מסוכנת כמבואר בסוגיא לענין ע"ז. ובט"ז סקמ"ב הקשה ע"פ תוס' בשבת דדוקא בע"ז דאיכא קרא דלא ידבק אבל נדרים דליכא קרא דמי לשבת, ועי' נקוה"כ שם, ותליא בב' גדרים הנ"ל.

דף ח' ע"ב

אתמר השוחט בסכין של עו"כ. ברש"י

ד"ה צונן, דהנידון מצד שמנונית, וכ"ה בר"ן ורשב"א דמה"ט גם באינו בן יומו. ובתוד"ה השוחט, דהנידון מצד הבליעה ובידוע שהוא בן יומו. ולרש"י ניחא קושית תוס' דלעולם איירי בסתמא דאינן ב"י. בעיקר נידון בית השחיטה רותח או צונן, ביארו רשב"א וראש יוסף דלא נחלקו במציאות אי רותח או צונן, דודאי רק חם קצת ואין יד סולדת בו, ופליגי בטבע חום בית השחיטה עיי"ש. מה"ט רק כדי קליפה ולא כשאר בליעה דהוי בכולו. עי' רשב"א.

רב אמר קולף. ברשב"א ח' א' ד"ה וזה,

ביאר דהא לעיל אמרינן דבית השחיטה מרווח רווח, ואמאי הכא בעינן קולף או מדיח, וצייד דהכא לא דקדק שלא יגע ולא יטה ואתא לאשמעינן דינא בלא דקדק. א"נ בזמן שנגע ודאי, כמה סגי אי בהדחה או בקליפה.

שחיטה כבר חשיב עומדת לאיברים. והעירוני לעויו"ט דהכוונה דאיכא "שמנונית" שנפרש מן הבהמה וחשיב "בשר מן החי", ולפי"ז לכאור' נחא דהוי בשר שפירש מן החי, מיהו מה איכפת לן דלא חיימא עד לבסוף, הא עכ"פ בסוף השחיטה יאסר מצד השמנונית, וע"כ הנידון מצד הטעם ויל"ד.

כיון דאצריכנהו תרתי אית ל' הכירא. בד"ח ברא"ש סי"א אות כ"ח, דמכאן מקור המנהג להבדיל בין סכינים שמשתמשים לחלב לבין מה שמשתמשים לבשר ע"י סימן שעושין בסכינין של חלב. דדאיב תרבא ובלע בישרא. בתור"ה לא, דהיינו "מיד" קודם שנצטנן, אבל אח"כ אין לחוש. ולענין דיעבד, דעת הרמב"ם פ"ז ממאכ"א הי"ט ורא"ה דאינו נאסר, ורשב"א סובר דעכ"פ בעי כדי קליפה, וכתב דכ"מ מרש"י. וביש"ש דאף לרש"י מותר בדיעבד בהדחה.

דף ט' ע"א

איידי דממשמשא ידא דמבחא מפתת. היינו כיון דהוא קרום דק וגם שמשמוש הטבח הוא בקרום העליון ולא בקרום התחתון. בנידון אי נאסר הבשר בדיעבד [בהפך הכסלים דהחלב הי' מונח עליהן]. דעת הרמב"ם פ"ז ממאכ"א הי"ט דסגי הדחה בצונן. ודעת הרשב"א דנאסר בכדי קליפה, וכן משמע מרש"י. ועי' רמב"ן שנסתפק בדבר.

אמר רב ת"ח צריך שיצמוד ג' דברים כתב שחיטה ומילה. ברש"י שידע לחתום שמו אילו ישב בדיו או לעדות. ובמאירי ורש"ש דהכוונה חתימה נאה. וי"מ כתיבת סת"ם. כ"ה ברש"ש. וי"מ כתיבת שטרות כתיקונן, מאירי בשם י"מ.

הני שביחן. תפילין ברש"י, ברכת חתנים וציצית שכיחי ויודעים מעצמם ואי"צ

אד"י אמר רב המבח צריך שלש סכינים. ברש"י ד"ה אחת. והקשו רשב"א ור"ן דהא לעולם צריך בדיקה קודם שחיטה ומאי חשדא איכא להצריך סכין נפרדת, ותירצו לגוונא דבדק לאחר שחיטה, דבעלמא שחט ונאבד הסכין, סומך על חזקה ראשונה, ואם גם עומד לחתיכת בשר, איכא למיחש שלא יבדוק, דבדרך כלל אין חתיכת בשר פוגמת, ופעמים אמנם דאיכא עצמות, לפיכך הצריכו סכין מיוחדת לשחיטה בלבד. ובר"ן ועו"ר ביארו שלא יחתוך מטעם הדם שעל פניו עיי"ש.

ולתקן ל' חדא וליחתוך בה בשר. עי' רש"י על הרי"ף ור"ן, דבאותה בהמה ודאי יש לגזור דלאו אדעת' להדיח אחר חתיכת החלבים, אבל בהמה אחרת סתמא ידיח, וא"כ נחיר כסכין אחת. ועי' תוד"ה וליתקן.

גזירה שמא יחתוך חלבים ואח"כ בשר. ברש"י ובדבריו על הרי"ף דהיינו בבהמה אחת מחמת טרדת מלאכתו ולא יקנח.

ונתקן ל' חדא ונדיח בו בשר. כנ"ל דבשחיטה אחרת ידיח הכלי קודם.

קמ"ל כיון דלא גמר זימנן דשהי ודריס ולא ידע. ברמב"ם פ"ד משחיטה ה"ב דכמו"כ אפשר דישחוט בסכין פגומה, ונקטו הפסולים שאינן ניכרין, משא"כ הגרמה ועיקור וחלדה שהם ניכרין. ועי' שטמ"ק השלם דבדרך של הגרמה ועיקור וחלדה נעשות במתכוין.

דשהי ודריס ולא ידע. ברשב"א דייק מרש"י שאם נמצא לפנינו והודיעוהו

הל' שחיטה ומעיד שיודע בבירור שלא שהה ולא דרס באותה שחיטה, דכשרה, ונאמן על זה. ורשב"א חולק דכל דבר שאינו בקי אינו שם לב לכך, וכ"ה ברא"ש סי"ג ור"ן. ועי' רמב"ן ור"ן י"ב א'. ועי' שו"ע יו"ד ס"א ס"א, ברמ"א, שאין אדם שוחט אא"כ נטל קבלה ואין התכם נותן לו קבלה עד שידע הל' שחיטה ובקי בהם.

המבחה צריך שיבדוק בסימנן לאחר שחיטה. אם שחט רוב הסימנן. ובשו"ת הרא"ש כלל י"ג וכ"ה יו"ד סכ"ה ס"א דיבדוק אם "במקום שחיטה" בלא הגרמה וגם זה בכלל עד שיודע לך במה נשחטה. וברא"ש שם דעל חשש עיקור אין צריך לבדוק.

אר"ה בהמה בחי' בחזקת איסור עומדת עד שיודע לך במה נשחטה. שיטת רש"י דמחזיקין מאיסור אבר מן החי לאיסור נבלה, וכ"ה ברמב"ן ל' ב' והרי"ף כאן דבחי' אסורה משום אבר מן החי. ובתוס' ביצה כ"ה ב' ד"ה בחזקת, הקשו על רש"י דכיון דחזינן שמתה לא שייך בה אבר מן החי, ופירשו מצד איסור שאינו

לימוד. והקשו הראשונים דגם כתב ושחיטה שכיחי. וביארו רמב"ן ור"ן דזה ממנין אנשים מיוחדים כסופר העיר שרגיל לחתום השטרות ושוחט העיר ומוהל, ואי"ז מצוי שסתם ת"ח יצטרך לעסוק בכך, וקאמר דצריך ללמדן. ובתוס' ורא"ש בשם ר"ת דתפילין וציצית מצוי לקנותן הרבה וכן יודעים ברכת חתנים. [ודנו אי בעי קשירה בכל יום או לא, עי' רא"ש].

כל מבח שאינו יודע הלכות שחיטה אסור לאכול משחיטתו. ברמב"ם פ"ד משחיטה ה"א, "ישראל שאינו יודע חמשה דברים שמפסידין את השחיטה כו' ושחט בינו לבין עצמו אסור לאכול משחיטתו כו' והרי"ז קרובה לספק נבלה והאוכל ממנה כזית מכין אותו מכת מרדות". משמע דמדינא לא חשיב כספק נבלה דרוב שחיטות, אפילו בשוחט שאינו יודע, מתקנות הן. [ועי' כס"מ דדחיק ברמב"ם בשחט ב' וג' וכבר תמהו דלא משמע כן]. וכן ברשב"א בתוה"ב דמהני עומד על גביו אפילו לכתחילה דרוב מעשיהם מתוקנים. מיהו בט"ז סכ"ח סקי"ד דכה"ג פטור מכיסוי הדם כיון דרוב מעשיהם מקולקלים ודמי לחש"ו. ובסט"ז סקי"ג דכה"ג מותר אח"כ לשחוט את בנה. ובחכמ"א שער רוב וחזקה ס"ב השיגו מרמב"ם ורשב"א הנ"ל. וצ"ע לרמב"ם ורשב"א מאי פריך פשיטא הא מה"ת שרי. וברא"ה דחיק דמקשינן אסיפא דשמואל ואלו הן הל' שחיטה, ויש להעיר מהמשך הגמ' דמשמע דמקשה אעיקר דינא כדפרש"י וצ"ע.

דליכא חזקת טומאה, לא החמירו ברוכ התלוי במעשה אלא בבא להוציאו מחזקתו.

במתניתא תנא נבלה ומטמאה במשא.

תנא דברייתא ס"ל דהחמירו אף בטומאה, או דס"ל דהוי מה"ת דליכא רוב. מבואר בתוס' דאי הוי ספק הוה מטמאה כנבלה, וחזינן דלא דנין חזקת טהרה דבהמה. וביאר רע"א יו"ד סכ"ה מצד דבחי' לא שייך בה טומאה. גם מבואר דהיינו דנין ממנ"פ ומטמאין כעין חזקת האם מהני לבת. ויעוין מהר"ם בפה"ב דאי ליכא רוב הי' עכ"פ טמא מספק, ולא נתבאר דהי' טמא ודאי, והטעם דמספק טמאה כיון דבחי' לא שייך טומאה.

רמב"ם פ"א משחיטה הי"ב, "ואם לא בדק ונחתך הראש קודם שיבדוק הרי"ז נבלה ואפילו הי' השוחט זריז ומהיר". ברע"א ס' קס"ב דלהרמב"ם הוי מה"ת וכ"ה ברע"א יו"ד סכ"ה בשם תבו"ש. אלא דהביא דאינה מטמא במשא. וביאורו דס"ל דרוב ע"י מעשה לא הוי רוב. ונחלקו אי לוקין משום נבלה או לא, דלתבו"ש לוקין כיון דאיכא חזקה, ולרע"א אין לוקין כיון דבחי' הי' רק איסור עשה בלא מלקות. [ועי' לענין מלקות משום טריפה כיון דאמרינן דלא גמר השחיטה. ועי' כס"מ שם בעיקר דעת הרמב"ם].

נבלה ומטמאה במשא. מהו טעם מ"ד שמטמא במשא, בדפשטות משמע כדין ודאי אף לשרוף עלי' תרומה וקדשים. (א) רע"א יו"ד סכ"ז ע"פ הרשב"א דיסוד הנידון אי חזקה היינו דלא נשתנה הדין הקודם, או דלא נתחדש מעשה. והכא בלא

זכוח דרחמנא אמר "תזבח ואכלת", והיינו דאין מחזיקין מאיסור לאיסור. יל"ד לרש"י אי בכ"ג מחזיקין מאיסור לאיסור, וכגון בספק קדושין נעמיד אחזק"א דגדה [וכבר דנו בזה בכ"ד]. ובשטמ"ק החדש דדברי רש"י רק מאבר מן החי, לנבלה, דהוי נמי משום שאינה שחוטה, דשחיטה מתרת מפרנסת וכן פקועה הגם דלא פקע חיותם, והיינו לשון רש"י ד"ה מר סבר בחזקת איסור, "שלא היתה שחוטה".

לשיטת תוס' דאין מחזיקין מאיסור לאיסור, היינו דודאי לא תלוי בהנהגת האיסור בפועל. מיהו יל"ד אי מצד תליא בשמות או בסיבות, די"ל דסגי "שם איסור". ובש"ש ש"ה פ"ד דן בתוס' כתובות ע"ה ב' דמחזיקין מנגע לנגע, דס"ל מחזיקין מאיסור לאיסור, והתם חד שם נגע הוא רק סיבות חלוקות הן. ובש"ש ש"ה פ"א אייתי מהרי"ט ח"א ספ"ב דהביא ראי' דמחזיקין מאיסור לאיסור ממתנ' סוף גזיר דבירד לטבול במערה ונמצא מת בקרקע המערה, דאם ירד להקר טהור, ואם ליטהר מטומאת מת, טמא, וע"כ דנקיט דתלוי בסיבות. [עי' באורי סוגיות כתובות סכ"ח סק"ב].

טריפה ואסורה באכילה. [היינו דרק באכילה כטריפה, מיהו ודאי נבלה היא אם לא נשחטו רוב סימני' כדביאר הרמב"ן]. בתוד"ה ואסורה, משום דרוב פעמים שוחט שפיר. מבואר דמן התורה יש כאן רוב אלא דרבנן החמירו, וי"ל או מצד קנס כדנקיט בבנ"א שער רוב וחזקה אות ה', או כמש"כ הרשב"א כיון דהוי רוב התלוי במעשה. ולענין טומאה מבואר ברשב"א כיון

ויל"ע למש"כ אמאי אינו מטמא עכ"פ מספק. ועי' רע"א בשו"ת דפליגי תנאי אי רוב התלוי במעשה מהני מן התורה וממילא מטמא, או מדרבנן בעלמא ולענין טומאה לא החמירו. מיהו הרמב"ם הא פסק דמה"ת ומ"מ לא מטמא לדעת תב"ש. ועי' עונג יו"ט ספ"א שדן מצד חזקת טהרה ורע"א סכ"ה הוציא מסברא זו.

אי לכו"ע אסור באכילה מה"ת, ונחלקו בדאורייתא לענין טומאה אי מטמא ודאי או פהור. יל"ד כמה דרכים.

דרך א) רע"א יו"ד סכ"ז ע"פ הרשב"א, אי חזקה השארת הדין הקודם או חזקה דלא נעשה מעשה, וכנ"ל דעכ"פ תטמא מספק.

דרך ב) דהוי תרתי דסתרי או דמחלקין החזקות. לרע"א הוי סברא בדרבנן ולהש"ש ש"ד פ"ג הוי סברא בדאורייתא.

דרך ג) ע"פ ביה"ל ח"ב סכ"א סק"ו, וקה"י סיי"א, דאיכא חזקת הגוף דלא נשחטו רוב סימנים, וזה עדיף מחזקת טהרה.

דרך ד) רע"א בתשובות דנחלקו בעיקר הדין אי רוב התלוי במעשה מהני מן התורה והחמירו מדרבנן רק לענין אכילה, או דלא חשיב רוב וממילא מטמא, מיהו לפי"ז אמאי "ודאי".

נשחטה בחזקת היתר עומדת כו' א"ל אין חוששין שמא במקום נקב נקב. דין נשחטה הותרה ולא תלינן בנקיבה אלא בזאב שנקב, מה גדרה "רוב" או "חזקה", דלכא"ו אי טריפה יתכן דמיד כשנולדה וליכא תחילת חזקה. ויעוין חידושי

חידוש מעשה שחיטה ממילא הו"ל נבלה המטמאה. ועי' אחיעזר ח"ב ס"ב סק"ד דפליג ארע"א. (ב) ברע"א יו"ד סכ"ה דהוי תרתי דסתרי, וכתב דהוי חומרא דרבנן. ובש"ש ש"ד פ"ג משמע כעין חזקת האם מהני לבת, ומשמע דהוי סברא בדאורייתא. (ג) ביה"ל סכ"א סק"ו וקה"י סיי"א, דדנין "חזקת הגוף" דלא נשחטו רוב סימנים, וחזקת הגוף עדיפא מחזקת טהרה. וצ"ע מלשון הגמ' בחזקת איסור קיימא. וכן משו"ת הרא"ש דגם צריך לבדוק מהגרמה והיינו מקום שחיטה, ולכא"ו ע"ז לא שייך חזקת הגוף. ואולי דנין מצד "שם שחיטה". עי' ביאור"ס כתובות נידון אחרונים ז"ל בחזקת הגוף כלפי שם נגע.

ומר סבר בחזקת איסור אמרינן בחזקת טומאה לא אמרינן. למ"ד דאינה מטמאה אי באכילה אסורה מה"ת אמאי לא יטמא מדין הכרעת החזקת איסור כעין חזקת האם מהני לבת, עי' קובה"ע סל"ז. אכן לרש"י י"ל מצד דהוי רק חזקת הנהגה ותלוי אי נהגנו בפועל, כעין סברת אחרונים ז"ל למ"ד חזקת האם לא מהני לבת.

לא בדק מאי כו' במאי קמיפלגי בדרב הונא. ברמב"ם פ"א משחיטה הי"ב. "ואם לא בדק כו' הרי"ז נבלה". דייקו רע"א יו"ד ר"ס כ"ה ותב"ש סכ"ה סק"ג דמן התורה, ומצד דהו"ל רוב התלוי במעשה. ועי' שו"ת רע"א ס' קס"ב. אולם תב"ש דייק דהרמב"ם פסק דאינו מטמא במשא ממש"כ בפ"א מאבה"ט ה"ב, "ואם אירע פסול בשחיטה הרי"ז נבילה ומטמא במשא". דמשמע דוקא ביודע בודאי ולא במצב ספק.

דלהלכה קי"ל כאביי דפליג עלי' דרבה ולית לי' הך חזקה, והדרינן דתלוי אם נולד הריעותא לאחר שחיטה עיי"ש.

שיטת רבינו יונה נברשב"א ובר"ן על הרי"ף דף י' דכל ספק טריפה אסורה אפילו אי נולד הריעותא לאחר שחיטה, ושאני הכא שיש דבר לתלות בו ההיתר ואין דבר לתלות בו לאיסור. ובש"ך ס"נ סק"ג דכ"ד הסמ"ק דדוקא באיכא רגלים לדבר והוי דין רגל". ועי' בינ"א שער רוב וחזקה כלל ט"ו-ט"ז דהכא איתרע חזקה. ועי' קה"י ס"ו סק"ד. ועי' ש"ש ש"ה פ"ט.

אלא נמ"ץ והחזירן כשהן נקובין. והקשה רמב"ן י"ב א' דכיון דנאכד שרי דליכא ריעותא, הכ"ז בה דהזאב נקב. ותירץ דלא מוחלט דנקב רק דכן דרכו ומספקין בנקב מתחילה. ולשון הגמ' שמא במקום נקב נקב, היינו כיון דדרכו בכך לנקב קאמר. ועי' תבו"ש סל"ו סקי"ט דאין לומר על פי מש"כ תוס' דיש דיש שם עוד נקבים הרבה שלא במקום שיניו, דמשמע דמסברא כתבו כן ולא הוכיחו מתוך הגמ'. וכיון לדברי הרמב"ן הנ"ל דזאב אינו ודאי נוקב.

דף ט' ע"ב

חוששין שמא במקום נקב נקב. לרבינו יונה מקשינן דגם הכא נתלה בצפור דהוי רגלים לדבר, אולם אי ספק טרפות משום חזקה דרבה מה שייך חזקה הכא. ויש לדון אי שייך חזקה הגוף בהפרי דלא נשתנה ונכנס בו ארס, או חזקת היתר

הר"ן י"א א' דמשמע דאפשר להתיר מצד רוב לאו טריפות בלא דין חזקה. בחידושי הרשב"א ובר"ן על הרי"ף י"א א', דמהך דינא דאין חוששין שמא במקום נקב נקב, דאמרינן חזקה הבאה מכח רוב, דאל"כ ליכא חזקה כלל דשמא נטרפה מקודם, ואף בעבר י"ב חודש כיון דהוי חזקה שלא נתבררה בשעתה כתוס' לקמן י"א א'. ובשע"י ש"ב פט"ז, דהכא אין הרוב מכריע "שורש הספק", ורוב של בהמות לא יכריע הספק אי דרס הזאב או נעשה הנקב מחיים.

האם ספק טריפה מתירין גם בנולד ספק מחיים דעדיין לא הוי בחזקת היתר. עי' תוס' מ"ג ב' ד"ה קסבר, ועולה דשרי משום חזקה דרבה יבמות ל' ב' בספק גירושי הערוה דעומדת הצרה להיות ניתרת בשוק, והכ"ז עומדת הבהמה להיות ניתרת בשחיטה, והוי חזקה לענין זה. ולפי"ז אה"נ הוי ספק טריפה רק דאהני מדין חזקה דרבה. **ועי'** חו"ד סל"ו סק"ב לפי"ז מאי מדמינן לצפור המנקב הא בזה ליכא חזקה דרבה. ועי' בינת אדם שער רוב וחזקה סי"ד וקה"י ס"ו סק"א, ליישב משה"ק רע"א מתוס' י"א א' דנמצאת אחת טריפה אוסרין הגבינות, וע"כ דחזקה הבאה מכח רוב לא הוי חזקה, ותירצו דהתם איגלאי דבהמה זו אינה מן הרוב, משא"כ בזה דלא נתברר דיצאה מן הרוב.

דעת הרמ"א ס"נ ס"א דדין נשחטה הותרה רק באפשר לידת הריעותא לאחר שחיטה דלא יצתה מחזקתה מחיים. ועי' ש"ך סק"ג. ובש"ש הביא דברי הש"ך ליישב

שלא נאסר משום חשש סכנה, מיהו האיסור
הוא הארס ולא עצם המים וצ"ע.

דבר שיש בו דעת לישאל. וברש"י ד"ה
אף, דככרות אין בהן דעת לישאל.
וברבינו גרשום דחולדה אין בה דעת לישאל,
דאם הי' השרץ ביד אדם חשיב יש בו דעת
לישאל כמש"כ בשטמ"ק, וכאן גם החולדה
וגם הככרות אין בהם דעת לישאל. ועי'
רש"י סוטה כ"ח ב' ד"ה ומה, דטהרות שביד
האדם חשיב יש בו דעת לישאל מכיון
שהטהרות נמצאות ביד האדם.

א"ל רבא מאי שנא ספק סכנתא כו'
א"ל אבבי ולא שאני בין איסורא
לסכנתא. יל"ע מהי מחלוקתם של אבבי
ורבא, וכי לית לי' לרבא חזקה ואמאי ספק
טומאה ברה"ר הוצרך לילפותא מסוטה. וכך
הקשה הרשב"א. להלן הדרכים בזה.

דרך א) רשב"א בשם רבינו יונה.
קושית אבבי מספק טומאה מגוונא
דליכא חזקה וכהיא דר"ש במקוה שנמדר
ונמצא חסר כו', וס"ל לאבבי דשאני מספק
חלב ספק שומן דאין הספק חלוי במעשה
ואינו דומה לספק טומאה ברה"ר שאנו
מסופקין אם נתחדשה שם טומאה. ובש"ש
ש"א פ"ד דכוונת הרשב"א דפליגי אבבי
ורבא אי ספיקא דאורייתא לחומרא בדבר
התלוי במעשה כגון ספק טומאה ברה"ר
וספק מים מגולין. [ועוד דרכים כהבנת דברי
הרשב"א באחרונים ז"ל].

דרך ב) תוד"ה התם. מבואר דנחלקו
אבבי ורבא אי אזלינן בתר חזקה,

דלאבבי ספק טומאה ברה"ר מצד חזקה,
וע"כ חמירא סכנתא מאיסורא, ורבא סבר
דלא אזלינן בתר חזקה, וספק טומאה ברה"ר
משום דהלכתא גמירי לה מסוטה, וצ"ע
לומר דרבא לא ס"ל דמה"ת לא אזלינן בתר
חזקה.

דרך ג) חמד"ש יו"ד ס"ה וכע"ז
בפנ"י. דנידון הגמ' היכא דאורעא
חזקה, כגון במים שמצוין נחשים ובנידון
דטריפה דנקב לפנינו, ולא בעיקר דין חזקה
או בגדרי ספיקא דאורייתא בע"י התחדשות.

דין מים מגולין להלכה, עי' תוס' ע"ז ל"ה
א' ד"ה חזא, ובכ"ד, וביו"ד ס' קט"ז
ס"א דבזה"ז אין מקפידין על איסור גילוי
לפי שאין נחשים מצוין, ויש מתמירין עי'
פ"ת שם משל"ה והגר"א.

מתיב רב שימי שרין בפי חולדה
וחולדה מהלכת ע"ג ככרות של
תרומה ספק נגע ספק לא נגע ספיקו
טהור. הנה ע"כ מצד אין בו דעת לישאל
דהא הוי ספק טומאה ברה"ר, וקשה דא"כ
בהכרח גזיה"כ כיון דאינו דומיא דסוטה
וא"כ אין ראי' לספק איסור לקולא. ותירצו
דבזה נשאר טהור מסברא ומסוטה ילפינן
לטמא רק ביש בו דעת לישאל, וכמו דסבר
אבבי בקושיא מספק טומאה ברה"ר, ועל זה
משני דנלמד מסוטה מגזיה"כ. [עי' חידושי
הרשב"א].

ת"ש צ"וחית שהניחה מגולה ובא
ומצאה מכוסה ממאה שאני אומר
אדם ממא נכנס לשם וכיפה. ברע"כ במתנ'

דחישין לאדם טמא משום דרובן טמאין הן
לענין טהרת מי חטאת.

דף י" ע"א

מפני שדרך של שרצים לגלות. ברש"י
דהא גם אדם דרכו לגלות, וכתב
דאיכא למיתלי באדם טהור ובשרצים לטהר,
ובאדם טמא לטמא, תלינן בתר רובא לטהר.
ויל"ע דמבואר דמהני רובא לטהר אף ברה"י.
והנה רובא דאיתא קמן מבואר בהדיא
כתובות ט"ו א', בט' צפרדעים ושרץ אחד,
ונד"ד ברובא דליתא קמן, והכא לכאור' הרי
רובא דליתא קמן. ויעוין אחיעזר ח"ב ס"א
סק"ה דהקשה על השאג"א חדשות סי"ח
דדימה רובא דליתא קמן לס"ס דלא יהני
ברה"י. מיהו יל"ד דהכא חשיב רובא דאיתא
קמן דאין כאן רוב בטבע רק רוב פרישות של
אינן מטמאין ותלינן שגילה אחד מרוב אינן
מטמאין, או נחש וחולדה או אדם טהור.
אמנם למש"כ בחת"ס מהדו"ב י"א א' הכא
ודאי חשיב רובא דליתא קמן כדלהלן שם.

ש"מ חמירא סכנתא מאימורא. ראי'
הגמ' דכאן לענין טומאה בבא ומצאו
מגולה אזלינן בתר רובא ובמים מגולין לא
אזלינן בתר רובא דאדם או שאר שרצים
גילום. וכן במצאו כמות שהן חוששין עי'
רש"י לגירסת א"נ ובקמאי ז"ל.

אתמר השוחט בסכין ונמצאת פגומה.
ברש"י דנבדקה קודם שחיטה כדין.
ויעוין רא"ש ורשב"א דכלא בדק אפילו
נאבד הסכין ולא נמצא ריעותא קמן אסור
דסתם סכינין פגומות הן, והכא דהנידון
במצאו פגום היינו בבדק תחילה. ועי' יו"ד
סי"ח ס"ד. ועי' רש"י מ"ג ב' ד"ה השוחט
בסכין "בדוקה".

הניחה מכוסה ובא ומצאה מגולה כו'
פסולא. ברש"י או משום דנעשה
מלאכה או משום מים חיים. בתרוה"ד ס'
ר"ס דלכאור' נפק"מ בין ב' הדרכים ברש"י
בטעם הפסלות, אי משום נעשה בו מלאכה,
או דין מים חיים, לענין נטילת ידים, דחסרון
קמא איכא וחסרון בתרא ליכא. ושוב כתב
דמעיקר הדין בטל ברוב ורק משום מעלת מי
חטאת. ויל"ע עפ"י יסוד הגר"ח דלטעם מים
חיים אין כאן ביטול מעיקר הדין, דכח
ביטול ברוב רק לבטל דינים ולא לחדש
דינים ואמנם לחסרון נעשה בו מלאכה יהני
הרוב, מיהו הרוב לא יחדש להמיעוט שם
מים חיים.

תוד"ה התם. דאביי ס"ל דאזלינן בתר
חזקת טהרה, ורבא ס"ל דלא
אזלינן בתר חזקה רק ילפינן מסוטה לטהר,
ולקושטא אזלינן בתר חזקה וילפינן מסוטה
לטהר היכא דליכא חזקה. אכן דעת תוס'
ע"ז ל"ז ב', נויר נ"ז א', סוטה כ"ח ב',
דספק טומאה ברה"ר טהור רק באיכא
חזקה, וילפינן מסוטה דברה"י ספיקו טמא.
ונחלקו אחרונים ז"ל לשיטת תוס' כאן, מה
הדין בספק טומאה ברה"ר ואיכא חזקת
טומאה, שיטת מקו"ח ה'ל' פסח ס' תס"ז
סק"ט דטהור, וש"ש ש"ד פ"ב דבאיכא
חזקת טומאה אף ברה"ר ספיקו טמא.
וכ"מ מתוס' לקמן י' ב' ד"ה ודלמא,
דבאיכא חזקת טומאה ליכא דין ספק
טומאה ברה"ר טהור. ועי' שע"י ש"ב פ"א
דחתה הרא"י.

ודאי נגע במפרקת, וביאר דהגם דהוא ספק נגע ובעור ודאי נגע, מ"מ תלינן במפרקת כיון דעצם מצוי לפגום ועור אינו מצוי לפגום ותלינן דנפגם במצוי לפגום. ור"ח ב' קולות ס"ל, הן בנגע דעדיף מעור, ואפילו בלא ידעינן דנגע, ואנן קיי"ל כר"ה אפילו בנגע במפרקת דהוא דך וחלוק מעצמות עיי"ש עוד.

נחלקו ר"ה ור"ח, א) נמצאת פגומה לאחר ששבר עצמות. (ב) בלא שבר דלר"ח תלינן במפרקת. (ג) לל"ב אליבא דר"ח בנמצאת פגומה לבסוף דתלינן במפרקת בתרא.

והנה בשבר עצמות איכא גדר אין ספק מוציא מידי ודאי מצד סבירות התלי', וכן במפרקת לרשב"א בדעת רש"י, ולשיטתו כלפי סבירות פגימת העור, אולם תלי' מפרקת בתרא הוא בלא אין ספק מוציא מידי ודאי, אלא מצד חזקת הסכין לחודא, ולעיל בגמ' דבעינן אין ספק מוציא מידי ודאי, וכן סברת שחוטה לפניך דסכין איתרעי בהמה לא איתרעי, היינו צירוף ב' הסברות, הן סבירות התלי', וזה גם בטבילה איכא, והן חזקת הסכין דהוא שורש הספק, משא"כ בטבילה הספק בגוף הטובל ובי' איכא חזקת טומאה.

תוד"ה סכין. הקשו דבמקוה דנין תרתי לריעותא ואמאי בסכין לא דנין פגום לפניך וחזקת איסור דבהמה. והיינו לרב חסדא ללישנא בתרא דתלינן במפרקת בתרא רק מצד חזקת הסכין והכ"נ נתלה בחזקת המקוה דהוא שורש הספק. וכמה תירוצים בזה, כדלהלן.

בבדק הסכין ונאבדה לאחר שחיטה ואי אפשר לבודקה נחלקו הראשונים ז"ל, דעת רשב"א רא"ש מאירי ועוד, דכשרה השחיטה דהסכין בחזקת בדוקה, ומעמידין הסכין בחזקתו, ולא דמי לדעיל ט' א' בלא בדק בסימנין, דהספק בשחיטה עצמה אי נשחטה כדין, אבל הכא נשחטה כדין ואיכא חזקה להסכין. אולם רמב"ן ור"ן על הרי"ף ורא"ה משוין לדין לא בדק בסימנין לר"ה דחוששין שמא היתה פגומה. ועי' יו"ד סי"ח סי"ב ובהגר"א סקט"ו.

וצ"ע סברת הרמב"ן דהא איכא חזקת הסכין, ובבדה"ב לרא"ה הוכיח כרמב"ן מהא דלר"ה אפילו שיבר עצמות פסולה, והגם דשיבר עצמות ודאי פוגם. ובמשמרת הבית דשיבר עצמות "אינו ודאי פוגם" לפיכך אינו רא"י לנאבד הסכין דליכא שום ריעותא. וי"ל ביסוד החו"ד ס' ק"י סקכ"ז לבאר דברי הרשב"א יבמות ל' ב' דדעת ר"ה דבוחקת איסור עומדת עד שיודע כו', היינו מצד דבעינן חידוש מעשה שחיטה, ובזה ביאר טעמא דר"ה דלא מהני שיבר עצמות אע"ג דעפ"י רוב אינו נפגם מן העור עיי"ש. והכא לרמב"ן בנאבד הסכין בעינן הוכחה דנתחדש מעשה המכשיר ועי'.

ורב חסדא אמר כשרה שמא בעצם נפגמה. הרשב"א בדעת רש"י י' ב', דלר"ח תלינן דנפגם במפרקת רק בודאי נגע במפרקת, והיסוד דס"ל לר"ח דשבירת מפרקת כשבירת עצמות לפגום יותר מעור, מיהו צ"ע מרש"י ד"ה מכדי, דבהדיא דגם לר"ח דנגיעת מפרקת כחיתוך בעור. והרשב"א דחה דודאי קושית ר"ח גם בליכא

ודאי, או מצד ס"ס כנ"ל. [ועי' חזו"א אבהע"ז ס"פ סקכ"ג שסיכם ג' תירוצי תוס'].

בש"ך יו"ד סכ"ח ס"כ סקכ"ז דרק לחומרא פסקין כר"ה ולא לקולא,

ונפק"מ דאין לפוטרו מכיסוי הדם, ותמה על הב"ח שדייק מהטור דהוי נבלה גמורה ואין צריך לבסות. ועי' רמב"ם פ"א משחיטה הכ"ד, "הרי"ז ספק נבלה שמא בעור נפגמה". ועי' חו"מ ס' ש"ו ס"ד דלענין ממון לא מפקינן מהשוחט די"ל במפרקת נפגמה וספיקא דממונא לקולא. ויל"ד דהא סו"ס איכא חזקת איסור.

ג' שיטות בגדר תרתי לריעותא. נתבאר בבאורי סוגיות כתובות ס"ט. א] רע"א. דנין חזקת מעיקרא דמקוה כנגד חזקת מעיקרא דגברא, ומכרעת חזקה דהשתא. ב] ההשתא מגרע חזקת מעיקרא דמקוה או דסכין וממילא מכרעת חזקה דמעיקרא דגברא או דבהמה. ג] רע"א כתובות דף ט' דהריעותא מורה להצטרף ולהאלים החזקה דמעיקרא וממילא גוברת על חזקת המקוה או הסכין. ויל"ד למה לא דנין חזקה על שורש הספק דהמקוה או הסכין וממילא אהני הטבילה או השחיטה, וכיסוד ריטב"א עירובין ל"ו א' בשם הר"מ בר' שניאור דאזלינן בתר חזקת טומאה דגברא "הנוגע" ולא בתר חזקת הטהרות, כיון דדין הטהרות תלוי בהאדם והוא שורש הספק. וחילק שם בין ודאי נגע דאזלינן בתר האדם לבין ספק נגע כגון בספק עירוב אי נטמא מבעו"י או משחשכה עיי"ש. וכעיי"ז ברמב"ן נדה דף י"ח ב' לענין רוב תינוקות דבודאי נגע לא נימא סמוך כיון דהדין תלוי בתינוק הנוגע,

תירוצי א' בתוס'. במקוה איכא ענין חסר ואתאי וכוה דנין תרתי לריעותא, משא"כ בסכין דליכא חסר ואתאי, ובטבילה ונמצא חוצץ דליכא חסר ואתאי מיהו איכא ריעותא בהטובל דאיכא חזקת טומאה ולא אהני חזקתו דמקום לא הי' עליו דבר חוצץ. ויל"ד כמה נחלקו ר"ה ור"ח, אי בעיקר דין תרתי לריעותא בליכא חסר ואתאי, או דר"ה ס"ל דסבירות פגימת העור חשיב כחסר ואתאי דנגרע ג"כ חזקת הסכין דמעיקרא, דיסוד חסר ואתאי הוא גירוע בחזקה דמעיקרא של הדבר.

תירוצי ב' בתוס'. דהכל מצד אין ספק מוציא מידי ודאי ולעולם תרתי לריעותא אהני גם בליכא חסר ואתאי, והכא תלינן בעצם דמפרקת וכן לל"ב תלינן במפרקת בתרא לפי שבראשונות רגיל ליהדר לא לדחוק הסכין במפרקת לפי שצריך לשחוט אחרות אבל באחרונה כבר אינו חושש.

תירוצי ג' בתוס'. דהכא איכא ספיקי טובא שמא בעצם נפגמה ואפילו בעור נפגמה שמא לא נשחטו הסימנים כנגד הפגימה והוי כספק ספיקא. ובש"ך יו"ד ס' ק"י סקכ"ז אי הוי ס"ס גמור ומדקיי"ל כר"ה ראי' דס"ס לא אהני כנגד חזקת איסור, או דהוי רק כעין ס"ס, דסתמא שחט כדרך השוחטים והולך והביא בכל הסכין, וגם הוי ספק אחד עיי"ש.

באופן דלר"ה חיישינן בעור נפגמה מצד דין תרתי לריעותא, ולר"ח או מצד דבעינן חסר ואתאי לגרע מחזקה קמייתא, או דבכולהו איכא סברת אין ספק מוציא מידי

דאיכא רגלים לדבר, ואי הוי ספק נבלה הוי כעיקר דינא דר"ה ועי'. [עי' מש"נ לקמן דף כ' א' ד"ה תוד"ה אילימא].

דף י' ע"ב

רש"י ד"ה הלכתא. מבואר דגם בעוף חיישינן דבעור נפגם, ועי' שטמ"ק וראש יוסף בנידון לחלק דדוקא בבהמה דעורה עבה.

מנא הא מילתא דאמור רבנן אוקי מילתא אחזקי'. בחת"ס דייק דקאמר "אוקי" ולא "אזלינן" כבסמוך לענין רוב, וביאר דחזקת הנהגה כהחזקה נדה בשכנותי' או אין אדם פורע תוך זמנו ודומיו הוי חזקה דאזלינן בתרה הגם דמעולם לא שמענו ובזה אין כל החזקות שוות וכמש"כ בש"ך חו"מ סו"ס פ"ב. והוי גדר אנן סהדי שכלי. ועוד מצינו חזקת ג' פעמים משור המועד. והכא הנידון על חזקה דמעיקרא שראינו המעיקרא "ומוקי" אחזקה קמייתא, וביאר דרישא דר"ה היינו חזקה לאיסור ודינא דר"ח בסכין היינו חזקת הסכין דאינה פגומה להיתר, דאילו דסיפא דר"ה הוי רוב ולא חזקה וציין להר"ן לקמן י"א ופליג אמהרש"א בתוס' ד"ה ודלמא אלא כמהר"ם. אך מלשון רש"י ד"ה הא "כי ההוא דלעיל" משמע דקאי אב' דיני ר"ה דמפורש דין חזקה לאיסור ולהיתר, וכמשמעות רש"י שם ט' א' דהוי דין חזקה הבאה מכח רובא, דהרוב בפני עצמו אינו יכול להכריע ספק הנקיבה אי מעצמה או ע"י הזאב ועי'.

ובקה"י כתובות סט"ו דבאיכא חזקה דהשתא כנגד חזקת מעיקרא הוי רק חזקת הנהגה ולא הכרעת הספק, ובזה קאי הספק בעינו ושפיר מצטרף חזקת טומאה דגברא או חזקת איסור דבהמה.

בחזו"א אבהע"ז ספ"ב סק"ב דמסוגיין חזינן דדנין תרתי לריעותא גם בחזקת הגוף, דהא לסכין איכא חזקת הגוף דאינו פגום, ולהבהמה חזקת איסור גרידא, ולר"ה פסלינן. ותמה על הש"ש ש"ב פ"ב דהוציא ע"פ תוס' כתובות ע"ה ב' דחזקת פנוי' לא חשיבא חזקה כנגד חזקת הגוף דמומין ומה"ט לא אמרינן תרתי לטיבותא, דמקוה שאני דלא חשיב חזקת הגוף, דרק נחסרו המים ונשתנה דין טהרתם, ואחרונים ז"ל פליגי דאיכא "שם מקוה" וחשיב ג"כ חזקת הגוף.

שחט את הושט ונמצא הגרגרת שמוטה. האם ספק טריפה, או ספק נבלה מדין עיקור לבה"ג בתוס' לעיל ט' א' ד"ה כולהו, ובהדיא דגם בעוף דסגי סימן אחד מכ"מ נשמט אחד לא מהני שחיטת סימן השני, ובפשוטו דבעינן דב' הסימנין יהיו ראויין לשחיטה או דעוף שנשמטו אחת מסימניו אין בו תורת שחיטה. והעיר תפא"י בסתירת רש"י אי היינו מדין עיקור או מדין טריפה כסוף דבריו, ועי' רש"י לקמן כ' ב' ד"ה ההוא, דמשמע דהוי דין עיקור. ועי' ריטב"א כ' א' בדעת רש"י דשניהם בכלל עיקור הן סכין פגומה והן שמוטת הגרגרת. בהא תליא אי נתבאר כאן דספק טריפה אזלינן בתר חזקת איסור כרבינו יונה דדוקא בנטלן זאב

שנשתנה ממה שהי' מוחזק בו לא נוכל לעמוד בשום ענין שכשתאמר אפשר שהוא כך תוכל כמו כן לומר שאינו כך שהדברים האפשריים אין להם תכלית שנוכל לעמוד בשום אחד מהן".

א"ל **אביי שתי תשובות בדבר**. לכאור' קיימנן בקושיא על ילפותת רבי יונתן, ובחידושי הר"ן ביאר דכה"ג משום כבוד שכינה יוצא דרך אחוריו מיהו ודאי אינו מעכב, והוי בלשון יציאה כללית, אולם נגע אחורי הדלת הוי דוקא יציאה דרך אחוריו ואין זה יציאה דקרא עיי"ש.

תוד"ה ודלמא. הקשו דלמא הכא טמא מצד ספק טומאה ברה"י, מבואר דאין צורך בידיעת הכהן בודאות דהנגע קיים בשעת הסגר, ולפי"ז רא"י הגמ' מדינא דהבא אל הבית טמא, ועי' חזו"א ס' רי"ד דלו"ד צריך ידיעת הכהן בודאות דקיים הנגע וניחא דעל זה לא יהי ספק טומאה ברה"י.

שם, **דבכל ענין טימא הכתוב אפילו הוי** **רה"ר שיש בו הרבה בנ"א**. מבואר דחזקת טומאה מהני ברה"ר ולא אמרינן ספיקו טהור, וכ"ה בש"ש ש"ד פ"ב, אמנם המקו"ח ס' חס"ז סק"ט דגם בזה טהור, ובשער"י ש"ב פ"א דהכא שאני דאיכא חזקת הגוף על שורש הספק עיי"ש.

בתוס' הנ"ל. "דה"נ יש ריעותא גדולה דאע"ג דאישתכח שחטר לאחר שבעה אפ"ה לא מטהרים למפרע כל אותם שנכנסו לבית בימי הסגר". יסודם דאזלינן בתר חזקה דמעיקרא כנגד חזקה דהשתא, וכיארז דכלפי שעת הספק דליכא ההשתא

אלא לאו משום דאמרינן אזקי אחזקי. בית המנוגע חזקתה הוא להחמיר, וביארו תוד"ה אלא, דמן התורה אין לחלק בין לחומרא לבין לקולא עיי"ש עוד. והנה דנו מנ"ל שאר חזקות דהכא הוי חזקת הגוף דעדיפא משאר חזקות. גדר העדיפות עי' באורי סוגיות כתובות סכ"ח. א) איכות השינוי. דשינוי מציאותי בהגוף גדול טפי, ואיכא טפי הוראת החזקה דלא נשתנה מכמות שהי'. ב) סברת הגרש"ש ז"ל דחזקת הגוף מכרעת על שורש הספק. ועי' חוט המשולש ג' כ"ז דחזקת דין הלמ"מ. ועי' קוב"ש כתובות אות רס"ד ושם.

ויל"ע אי דוקא חזקת הגוף נלמד מבית וזה ניתא לסכין לר"ת דהוי ג"כ חזקת הגוף, מיהו דינא דר"ה בבהמה דבחזקת איסור קיימא הוי חזקת דין. ויל"ע ליסוד ביה"ל וקה"י למ"ד מטמא במשא נא מה"ת בודאין מצד דחזקת הגוף דלא נשחטו רוב סימניו ודו"ק.

מתקנה לה ראב"י ודלמא כגון שיצא **דרך אחוריו דקא חזי ל'י**. ברבינו גרשום דפליג אחזקה, וכ"מ קצת ברש"י ד"ה תניא, והיינו באיכא ריעותא. אולם רמב"ן רשב"א ור"ן דודאי דאינו חולק על הדין אלא רק דאין זה מקורו, ומהרש"א י"א א' בתוד"ה מנא, דלראב"י חזקה מהלמ"מ, ועיקר הדבר בתוס' שם דרק לא יליף מן הקרא עיי"ש.

במעם שאמרה תורה לילך אחר חזקה, בפיהמ"ש להרמב"ם פ"ט דנזיר מ"ב, ותויו"ט שביאר דבריו, "וזה שאם לא נילך בתר החזקה אלא נאמר שאפשר

חסר, ע"י המעיקרא אין כאן ספק, ולא
דהגדר דהחזקה דוחה ההשתנות, רק דליכא
ספק השתנות.

וחזו"א אבהע"ז ס"פ סק"ז, ביאר דרך
ראי' ריעותא מולדת ספק אלהבא
ולא כלפי הזמן דלא ראינו הריעותא דליכא
ספק, ובזה מתבארין דברי תוס' כתובות כ"ו
ב' ד"ה אנן, דבתו"ת הגם דבעלמא ספיקא
דרבנן ומעמידין אחזקה דמעיקרא, מכ"מ
באיכא השתא לפניך, כגון ההיא דעירובין
ל"ה ב' דקמן תו"ת אי נטמא העירוב מבע"י
או משחשכה, לא מוקמינן אחזקה קמייתא.
וביאר דחלוק ממקוה דרך מצד תרתי
לריעותא הא בלא"ה אמרינן השתא הוא
דחסר, "הכא דאיכא שתי כיתי עדים לא
אמרינן השתא הוא דאיטמי". והיינו דאיכא
כבר ספק מחמת התו"ת ולא מחמת ראי'
הריעותא, ולא שייך לומר דמעלה למעיקרא
יותר מההשתא, משא"כ בעלמא כבר החזקנו
עד ראי' ההשתא ולא נולד ספק.

יסוד חזקה דמעיקרא כנגד חזקה דהשתא
אינה רק בחזקת הגוף כנגע אלא אף
בחזקת דין כההיא דעירובין גבי עירוב, וכן
מדין מקוה לולי תרתי לריעותא להש"ש דלא
חשיב חזקת הגוף.

שם דה"נ יש ריעותא כו'. יל"ע אכתי לא
נתיישב אחד משנים שנטמא ודאי
שמטהרין שניהם ברה"ר. וי"ל דיסוד הדין
הנהגה ולא בירור וזה חזינן ממצב איתרע
דהשתא חסר הנגע וליכא בירור, ושוב
ממילא ידעינן על מצב "ממנ"פ" דהכל תלוי
אי "דין" או "בירור" ודו"ק.

שם בתוס', הקשו דנימא תרתי לטיבותא
מצד חזקת טהרה דהאדם הנכנס והרי
חסר לפניך, כנגד חזקת נגע דבית. [מצד
חזקת טהרה דבית לא דנו כיון דאיתרעי כנגע
שנולד בן]. ועי' תוס' נדה ב' ב' ד"ה התם,
דשאני מקוה דחסר ואתאי, משא"כ בזה דרך
הנגע להתחסר בבת אחת פחות מכגריס,
ולפיכך אמרינן השתא הוא דחסר ואוקי הנגע
בחזקת שלם ביציאת הכהן מן הבית. ועי'
סוף דבריהם ומהר"ם שם. ויעיין חזו"א יו"ד
ס' רי"ד מש"כ ליישב קושית תוס', דעל
הבית ליכא תרתי לריעותא כיון דנולד בו
הנגע ולא דנין חזקת טהרה וא"כ הבית דהוא
שורש הספק לענין אי צריך קיצוע וכבר
הוכרע מחזקה קמייתא דטמא, ושוב אי
אפשר לצרף חזקת טהרה דהגברא, משא"כ
במקוה דכל הנידון לענין לטהר הטמאים
וליכא נידון על המקוה בפני עצמו, ומה"ט
מצטרף חזקת טומאה דהטובל עיי"ש. וע'
חמד"ש יו"ד ס"ד סק"ו.

רש"י ד"ה ויצא הכהן. "ואח"כ יסגיר את
הדלת". משמע דבעינן סגירת הדלת,
וכ"ה בר"ן תוס' ורא"ש נדרים נ"ו ב'. ועי'
משל"מ פ"ד מטומאת צרעת ה"ה מנ"ל
דבעינן סגירת דלת הא י"ל ד"והסגיר" היינו
דמחליט הנגע ע"י אמירה כמו כנגעי אדם או
נגעי בגדים, ועי' רש"ש.

רש"י ד"ה אין פותחין. "וצריך להדליק
שם את הנר אינו נגע". ויל"ע דלמא
משום דאור הנר אינו כשר לראי' הנגעים
אבל פתיחת חלונות לאור היום שפיר דמי.
וברש"ש דאור הנר כשר וראוי לראי' נגעים
רק דאינו חייב לעשות מעשה הכנה, ומינה

דאינו חייב לפתוח חלונות. מיהו הקשה ממ"ק ח' א' שאין רואין נגעים בלילה והרי דגר אינו כשר לראי' נגעים ואפילו בדלוק כבר. ודנו לבאר דתרת' ילפינן מינה, דאמרה תורה על האדם בכיתו, רק בנגע נראה לי, "לי" ולא לאורי, והרי דגר אינו ראי', וגם אינו פותח חלונות, דאל"כ יקרא אל הכהן ויראנה ע"י הנר או פתיחת חלונות ותרת' ילפינן ודו"ק ברש"י.

דאינו חייב לפתוח חלונות. מיהו הקשה ממ"ק ח' א' שאין רואין נגעים בלילה והרי דגר אינו כשר לראי' נגעים ואפילו בדלוק כבר. ודנו לבאר דתרת' ילפינן מינה, דאמרה תורה על האדם בכיתו, רק בנגע נראה לי, "לי" ולא לאורי, והרי דגר אינו ראי', וגם אינו פותח חלונות, דאל"כ יקרא אל הכהן ויראנה ע"י הנר או פתיחת חלונות ותרת' ילפינן ודו"ק ברש"י.

תוד"ה דקיימי. לכא' א"כ אף ראב"י יכול להעמיד הקרא באיכא שם אדם הרואה ואי"צ להעמיד ביצא דרך אחוריו. וביאר בחזו"א יו"ד ס' רי"ד, דאין זה פשטי' דקרא להעמיד עיקר הפרשה באיכא אדם נוסף שלא הזכר, אבל מה דילפינן מריבויא והסגיר הבית מכל מקום שפיר נוקי בכה"ג.

רש"י ד"ה יכול. פירש בהלך לביתו וחזר והסגיר הדלת. ובמסקנא דמועיל כדיעבד מריבויא ד"את הבית", פירש "הלך לביתו והסגיר ע"י חבל ארוך". וביאר מהרש"א דלעיל לרבותא דלכתחילה אפילו לילך ולחזור ולסגור הדלת, לא, ובסוף לרבותא דבדיעבד הוה הסגר אפילו באינו עומד אלא סוגר ע"י חבל ארוך. ועי' מהר"ם. ומהרש"ל מחקו והוסיפו ברש"י לעיל כפירוש שני עיי"ש.

תוד"ה מנא. וברשב"א תירץ דרק לאחר דידעינן רובא אמרינן דעדיף מחזקה. ובקוב"ש ב"ב אות ע"ח ביאר דרוב בירור וחזקה דין הנהגה, ואחר דין הרוב הרי אין מקום לחזקה, דהוי דין רק בספיקות, מיהו קודם דידעינן הרוב אין תחילת הדין. במהרש"א דראב"י קים לי' חזקה מהלכה ואין למדין ק"ו מהלכה. ועי' תורא"ש כאן.

דף י"א ע"א

רובא דאיתא קמן כגון מ' חנויות. הרי דרובא דאיתא קמן עדיף מרובא דליתא קמן. ויעוין ר"ן ע"ז רפ"ג דמעלת רובא דאיתא קמן, "כיון שהוא רוב וידוע לפנינו הרי הוא חשוב לבטל את המיעוט ולעשותו כמי שאינו". ובתוס' יבמות ס"ז ב' ד"ה אין, בכורות י"ט ב' ד"ה ברובא, דברובא דאיתא קמן מודה ר"מ דלא חיישינן למיעוטא.

מנא הא מילתא דאמור רבנן זיל בתר רובא. עי' רש"י. ובחידושי הר"ן כאן דחזקה קאי ארישא דר"ה ט' א', ורוב אסיפא דנשחטה בחזקת היתר עומדת דהוי מדין רוב ולא חזקה, דהא אפשר טריפה מלידתה, ואפילו לאחר י"ב חודש הוי חזקה שלא נתבררה בשעתה. אולם ברש"י ועור' [עי' רשב"א לעיל ור"ן על הרי"ף] דהר"ל מדין חזקה, והיינו חזקה הבאה מכח רובא, וביאר בשע"י שער החזקות פט"ז ד"ה והנה, דהרוב באופן ישיר אינו יכול להכריע אי נקב

האי כללא דברובא דאיתא קמן לא חיישינן למיעוטא, תחילתו, דליכא דין סמוך

מיעוטא לחזקה ברובא דאיתא קמן, וכמבואר
חור"ד ס' ס"ג סק"ב, מהא דב"מ כ"ד ב'
דהמצא בהמה שחוטא במקום שרוב ישראל
דרים שם מותר לאוכלה, ולא דנין סמוך
מיעוט עכו"ם לחזקת איסור דבהמה. ועי'
רע"א קמא ס' ק"ו שביאר דינא דתה"ד ס'
שי"ד דברובא דאיתא קמן מודה שמואל
דמהני להוציא ממון, דהכא לא דנין סמוך
מיעוטא לחזקת ממון. ועי' רע"א תנינא
דבנידון אי אמרינן סמוך מיעוטא לחזקה
ברובא דאיתא קמן נחלקו רש"י קדושין פ'
א' ורשב"א במשה"ב עיי"ש.

הנידונים שמצינו עדיפות לרובא דאיתא
קמן. (א) בסוגיין דבעינן ילפותא
מיוחדת לרובא דליתא קמן ולא נלמד מדין
רובא דאיתא קמן דדיינין. [ולמסקנא י"ב א'
תליא בב' פירושי רש"י]. (ב) בתוס' יבמות
ס"ז ב', דברובא דאיתא קמן מודה ר"מ דלא
חיישינן למיעוטא. (ג) שיטת רש"י קדושין פ'
א' דברובא דאיתא קמן מודה ר"מ דלא
אמרינן סמוך מיעוטא לחזקה. (ד) תרוה"ד ס'
שי"ד דמהני רובא דאיתא קמן להוציא ממון.
(ה) ספק טומאה ברה"י דמהני רובא דאיתא
קמן כמבואר כתובות ט"ו א', ובאו"ש וע"א
ז"ל דרובא דליתא קמן לא מהני. מיהו בתוס'
גדה כ"א א' ד"ה ורבנן, דאף ברובא דליתא
קמן טהור ברה"י. ועי' ש"ש ש"א פט"ו
כתוס' הנ"ל.

מאידך הנידונים שמצינו עדיפות לרובא
דליתא קמן. (א) רע"א דו"ח
בהשטות סוף"ק דכתובות, כע"א נגד רוב,
דכנגד רובא דאיתא קמן יהני, וכנגד רובא
דליתא קמן לא יהני, דהוי רוב של סכרא.

(ב) דין עשירי ודאי דחדית בש"ש ש"ב פט"ו
דהגם מבואר בשטמ"ק ב"מ ו' ב' דלא מהני
כל דפריש לדין עשירי ודאי, מיהו ברובא
דליתא קמן חשיב "ודאי" ואיכא חיוב מעשר
בהמה. וביאר דרובא דליתא קמן הוי רוב
מסברא מצד דכך טבע העולם, משא"כ רובא
דאיתא קמן ליכא רוב בטבע דהא אפשר
דפריש מן המיעוט כמו מן הרוב. ובקוב"ש
ב"ב אות פ"ד תמה בשם הגר"ח ז"ל דאמאי
כל רובא דליתא קמן לא יועיל מדין רובא
דאיתא קמן, ובקה"י ס"ו הגדיר השאלה דנהי
שאין עינינו רואות את הרוב ואת המיעוט
לפנינו, הא מכ"מ ידעינן בבירור שכך הוא
המציאות וידיעה זו לכאור' כאילו הרוב איתא
קמן.

ובחת"ס בסוגיין (מהדו"ב בסוה"ס), דכל
שאין ודאי וברור לפנינו רק
מחמת השערת השכל, הגם דאיכא אומדן
דעת חזק, לא חשיב איתא קמן ובעינן לרובא
דליתא קמן. וכתב דאמנם רובא דעלמא
נכרים, זהו הנקרא "איתא קמן", שכך הוא
בלא ספק, אבל רוב לאו טריפות, או רוב לאו
סריסים, ליכא הכרע ברור על הדור הזה, או
על סביבה זו, ואין כאן מעלת רובא דאיתא
קמן לבטל המיעוט.

ובזה יובן דמעלת רובא דליתא מחמת דין
שכלי ובירורי אפילו יהא אחד
בעולם, ומאידך באיתא קמן איכא דין הנהגת
ודאי דהמיעוט כמאן דליתא, וכהגדרת הר"ן
בע"ז הנ"ל. ומהא נובע דלא חיישינן
למיעוטא ברובא דאיתא קמן, וליכא דין
סמוך, וכן דמהני להוציא ממון, ומהני אף
בספק טומאה ברה"י. ומאידך, במקום ע"א

והחזקה היא בגברא, וכבר הוכרע דין הפרה והא ודאי נגע האפר בגברא וכבר הוכרע ע"י הרוב. והיינו סברת רמב"ן נדה י"ח א' לחלוק על רש"י בההיא דרוב תינוקות דבודאי נגע והוכרע דין התינוק ע"י הרוב לא שייך דין סמוך לחזקה, וי"ל דתוס' לשיטתם דבנידון זה מודו לרש"י ולא כרמב"ן.

נוד ברע"א דמתוס' בשם רבינו חיים ראי' דרוב עדיף אפילו מב' חזקות כנגד חידוש הריב"ש ש"ס שע"ט, דהא הכא איכא חזקת טומאה דגברא וחזקת איסור דבהמה ואפ"ה רוב עדיף משניהם. ועי' אר"ש פ"א משחיטה הי"ג.

ברשב"א ד"ה אתיא מפרה. הביא שיטת תוס' דלא אזלינן בתר חזקה אלא בחזקה אלימתא שהי' לה זמן מבורר כגון חזקת פנוי' או חזקת נשואה דבשעה שנולדה בודאי פנוי' היתה, אבל חזקת פרה אינו כן שלא היתה לה חזקת כשרה מבוררת מעולם דבשעה שנולדה לא נודע אם היא כשרה או טריפה, אלא שלאחר שראינוה שחיתה י"ב חודש נודע לנו מתוך כך שבשעה שנולדה היתה כשרה וזה לא חזקה גמורה ואין אומרים בכי הא אזלינן בתר חזקה. וכתב הרשב"א, "ויש מביאין ראי' מכאן לאסור גבינות מבהמה שנמצאת טריפה בשעת שחיטה לפי שלא היתה לבהמה זו חזקת כשרות ודאית מעולם ואע"פ שבהמה זו בת י"ב חודש והי' לנו לומר הרי הוחזקה בהמה זו שבשעה שנולדה כשרה היתה והעמידנה על חזקתה ועכשיו היא שנולד בה טרפות אפ"ה לא אזלינן בתר חזקה זו".

המברר ליתא לעיקר הנהגת הרוב. משא"כ ברובא דליתא קמן איכא סברת הרוב המנגדת לע"א, וכן לענין "שם ודאי", דזה תלוי בבירור שכלי ומציאותי מצד סברת רובא דליתא קמן שהוא בטבע העולם.

אתיא משבירת עצם בפסח. ברע"א מהדו"ת ס' קל"ב דהא אפשר לשבור מה"ת ע"י קטן או עכו"ם. ועוד יביא ב' גולגולות של חולין בירושלים ויערב בו אותו עצם גולגולת ומדין חד בתרי בטיל שרי לשבור הכל [כהשיטות דמהני לאכול שלשתן כאחת דלא כהרי"ד].

רש"י ד"ה היכא דליף. דייק שטמ"ק דדוקא כיון דאינו פותח לצד הגב, או לצד החלל כיון דבעינן "תמימה", ולעיל גבי עולה עיקר הקפידא על נתחים כל נתח בפני עצמו, וזהו דלעיל ברש"י ד"ה דפלי, "קורעו וחוצהו ולא יבדיל". דסגי בזה, ודייק שטמ"ק לשון הגמ' דלעיל "דפלי" והכא "דפתח".

בר"ן סופ"ק דקדושין הקשה לדעת הרמב"ם דספיקא דאורייתא לקולא מה"ת, מה ראי' מיייתי מפרה אדומה ועי' רשב"א בתוה"ב ש"א.

תוד"ה מנא. וי"ל דלראב"י כו'. במהרש"א דיליף מהלמ"מ וא"א למילף רובא מחזקה מכללא דאין למדין מן ההלכה.

שם וי"מאי דמפרש רבינו חיים כו'. היינו דהמקור מפרה אדומה דאזלינן בתר רובא כנגד חזקת טומאה דגברא. והעיר רע"א דהכא שאני דהרוב הוא בגוף הפרה

תליא כפי תחילת ההנהגה וההחזקה, דכל שתחילת החזקתו מכת ראי' ודאית, הרי כל המשך ההחזקה נגדר ונטפל לאיכות תחילת ההחזקה, וזה בחזקה המבוררת בשעתה בתחילת התהוותה, [כגון מקוה שמלאוהו מ' סאה דדינן כסדר שלא נשתנה עד שנמצאנו חסר לפנינו, דכל שלא מצאנוהו חסר הרי זה כאילו בהמשך ראי' שהוא מלא כפי תחילת התהוות החזקה], משא"כ כגון בהמה שנשחטה לאחר י"ב חודש, אין כאן גרירת והטפלת החזקה ודאית, דבתחילה הא לא נתבררה אלא מכת דין בירור הרוב, וזה לא נכנס לגדר חזקה המבוררת, ועכשיו רק נודע תחילת לידתה ללא טרפות, אבל כלפי זמן ההווה שוב אין לנו אלא מברר הרוב, והוי המשך החזקה מכת רוב ולא מכת החזקה ודאית של בעינינו ראינו, ושפיר הו"ל בדין חזקה שלא נתבררה בשעתה.

ברשב"א הביא שימת ר"ש בר"ש
ז"ל. "שאיין לאסור הגבינות מטעם זה דאפילו תאמר שאין הולכין אחר חזקה יש לנו להתיר מכת הרוב דרוב בהמות כשרות הן וזו עכשיו היא שנטרפה, וכענין שאמרו בענין חזקה בכתובות (י"ב ב') גבי הכונס את הבתולה ולא מצא לה בתולים ובפ' המדיר (ע"ה ב') גבי מומין". ויעוין בקובה"ע יבמות [לדף ל'] סימן סכ"ח סק"ד שהביא לחקור ב' אופנים בביאור שיטה זו, כדלהלן.

אופן א] כיון שהיא עכשיו יותר מי"ב חודש, וא"כ ודאי נולדה כשרה ואיכא חזקת כשרה, אלא דבאנו לבטל החזקה מפני שלא נתבררה בשעתה דבשעה

נתחדש בהאי דינא דגדר חזקה לא תליא רק בעצמות מצב ראשון של הדבר הנידון, לדון שלא נשתנה מכמות שהי' בתחילה, דהרי זה קיים במוחלט גם בחזקה שלא נתבררה בשעתה, אלא דוקא בקדימת הנהגה ודאית ופסוקה הרי"ז בגדר חזקה לשמר הנהגה והחזקה זו, ויתכן דהוי החשבת מצב הראשון של הדבר, והיינו דדינן המשך מצב ראשון כאשר החזקנו ונהגנו על פיו בודאות, ולא דתליא רק בהנהגה בפועל, וכאשר הוברר לן שהי' מצב ראשון ברם לא הונהג והחזק על פיו בודאות אין זה בכלל כת חזקה לדון שלא נשתנה. - והשתא בנשחטה לאחר י"ב חודש נתגלה בודאות דנולדה שלמה, ולכא' למה לא נדון כלפי מכאן ולהבא דחשיב כחזקה המבוררת בשעתה, דהא החזקה הנמשכת כלפי בהמה זו לענין חלב שלה היא מעתה לאחר קדימת ידיעה ודאית שנולדה שלמה, וצ"ל דאמנם הוברר בריאותה בזמן לידתה, דאל"כ אינה חי' יותר מי"ב חודש, אבל אין זה מברר לן בהחלט על מצבה היום, דהא יתכן דנטרפה במשך הי"ב חודש לאחר לידתה, וקמן רק מברר הרוב דבהמה לאו טריפה, וזה לא סגי לגדר חזקה המבוררת.

מיהו אכתי טעון ביאור, דהא גם במבורר בשעתו מתחילה הא אין זה אלא ברגע הראשון שראינו בעינינו, ולאחר מכאן מניחים בסתמא דכאמול כן היום, וא"כ מה נפק"מ בין מבורר מתחילה לזמן מאוחר יותר, לבין נתברר לאחר י"ב חודש כלפי מכאן ולהבא, דהא בתרווייהו אין כאן מבורר בודאות עפ"י ראייתנו, וצ"ל דגדר הדברים

גורם לחזקה שתברר", הרי דדוקא כיון דחי' כמה שנים, ופשוט דהמכוון לאחר י"ב חודש, והפסק מכח חזקה דע"י הרוב "מתבררת החזקה", ואין זה דין רוב כלל.

ולאידך גיסא מהא דסמך הרשב"א הנ"ל לסוגיא דכתובות ע"ה ב' דהוי

מדין חזקה הבאה מכח רובא, נולא כלשון הרשב"ם בשערי דורא דרק סמך אהתם דמאחרין השינוי, ובפשטה מתפרש משום דאיכא מיעוט הנולדים עם מומין, ובוזה לעולם חשיב כנחשטה תוך י"ב חודש, דהרי הרוב אינו מתיחס לשעת לידה טפי מלאחר לידה, וכמו דבפשטה גדר רוב בהמות לאו טריפות הוי בכללות ולא בפרטות כלפי לידת הבהמה, וא"כ עכשיו שנמצאו בה מומין ודאי היא מן המיעוט ואין כאן מברר הרוב, ויש לנו להסתפק שמא נולדה עם המומין, והוי ספק בעיקר החזקה אי הי' כלל מצב ראשון שונה ממה דקמן עם המומין, וע"כ דגם זה בכלל חזקה הבאה מכח רובא.

וכן מוכח מקושית הדרכ"מ יו"ד ספ"א [שהוכיח בקובה"ע שם] במשה"ק על הדין שהביא ברמ"א יו"ד ס"א דשוחט שנמצא בור שאינו יודע הלכות שחיטה, תלוי אי הי' קבלה בידו על הכשר לשחוט אי לאו, וכליכא קבלה בידו מטריפין למפרע, דהוי ספק בעיקר חזקתו, והקשה דנדון חזקה הבאה מכח רובא, דרוב מצויין אצל שחיטה מומחין הם, וכשיטת אותן שמתירין הגבינות מבהמה שנמצאת טריפה בשעת שחיטתה, מדין חזקה הבאה מכח רובא, דגם התם חזינן דבהמה זו אינה מן הרוב, ולנד"ר חזינן דפשיטא לי' דמתירין אפילו נשחטה תוך י"ב

שנולדה לא ידענו אם היא כשרה, בזה אמרינן כיון דרוב בהמות כשרות במקום דליכא ריעותא, הוי כאילו העידו עדים בשעת לידתה שהיא כשרה והוי חזקה שנתבררה בשעתה ע"י הרוב, ולפי"ז ההיתר הוא משום חזקה ולא משום רוב, ולפי"ז הוא דוקא אם הבהמה היא יותר מ"ב חודש אבל אם היא פחות מ"ב חודש דליכא חזקה אין להתירה משום רוב גרידא, דלא מהני רוב אלא כשהספק הוא אם היא טריפה או לא, אבל הכא דעכשיו היא ודאי טריפה אלא דמספקינן אימתי נטרפה, אם היום או אתמול, בזה לא מהני רובא, וכן כתב בכסא דהרסנא ס' ש"ב.

אופן ב' י"ל דטעם המתירין הגבינות הוא משום רובא גרידא, דאף שעכשיו היא ודאי טריפה ויצאת מהרוב, אבל כשאנו דנין על אתמול מחזיקין היתה שהיתה בכלל הרוב, ולפי"ז אפשר להתיר הגבינות אפילו בתוך י"ב חודש" עכ"ד.

בהקדמ דעיקר הנידון אי מתירין גם בנשחטה תוך י"ב חודש מצינו לכאוי' פלוגתת ראשונים. בספר שערי דורא ספ"ד דאיירי בנידון זה, הביא שיטת הרשב"ם דיש להתיר הגבינות וסמך להא דסוגיין י"ב ב' וסוגיא דמומין ע"ה ב' דמאחרין ההשתנות, וכתב שם, "שהרי חי' כמה שנים", ובטעם הדבר הוסיף, "ואין לימר דחזקה שלא נתבררה שעה אחת אינה חזקה כדפריי' בחולין, לא היא דמ"מ משעה שנולדה עד עכשיו היתה בחזקת כשרות והולכין בתר רובא אע"ג דזאת הבהמה גילתה עתה שהיא מן המיעוט מכ"מ הרוב

דמכח כללא חזקה דמעיקרא י"ל לנו לומר דכן ה"י מלכתחילה ולא נתהווה שום שינוי ממכות שהי', וה"ה בבהמה זו י"ל דהיתה טריפה מעולם ולא נסתפק בזה ועי'.

ואילן להעולה מרשב"א ודרכ"מ דודאי גם בנשחטה תוך י"ב חודש מתירין הגבינות, י"ל דקמן חידוש בגדר חזקה, דעצם ההחזקה בפועל אלימא לדון לקיימה, ודין דמה שהחזקנו אמש דהגבינות מותרות כדין נחלבו מבהמה כשרה, וההחזקה היא בין לאכילת אמש בין לאכילת היום, הרי קאי האי החזקה והנהגה בפועל, ולא דנין כלל מצד עצמות מציאות הדבר, וכן מה דהוברר כטעות מבחינת סמיכתנו בהחזקה זו. [ועי' כתובות כ"ו ב' ברש"י ד"ה ואנן, ובראשונים ז"ל שם שחלקו על רש"י דלא שייך חזקה בזה].

ואי ננקוט כהאמור, פשיטא לב' הצדדים דחזקה הבאה מכח רובא לא עדיפא מחזקה המבוררת בשעתה ממש, ואדרבא לצד הב' הוי דרגת חזקה גריעא רק מצד ההחזקה והנהגה בפועל, ואפילו לצד הא' לא עדיף מחזקה של קדימת מצב א' שנתברר בודאות בשעתו שלא מכח סמיכות הרוב, וזה נכלל בלשון הגרעק"א ז"ל בגליון יו"ד ס"א על ש"ך סק"ת, כתוה"ד, "ולומר דחזקה דאתיא מכח רובא עדיף מחזקה מבוררת ממש מה"ת לנו לחוש ולעשות מזה קושיא מגבינות", ואזיל שם דלא שייך לדמות ההיא דשוחט שנמצא בור לדין הגבינות, דהתם גבי נמצא בור איכא חזקת איסור דבהמה, וכל ההיתר לשיטת המתירין הגבינות "רק מדין חזקה מתירין אותה", וא"כ הוי כמו

חודש ולא כשיטת כסא דהרסנא, דהא בנמצא בור הוי ספק מעיקרא אי ידע מהלכות שחיטה מעולם, וכן עיקר סתימות הפוסקים ז"ל דלא חלקו בזה.

ודשתיא כשנדון בגדר האי חזקה יש מקום לומר דלב' הצדדים ודאי הוי מגדר "חזקה" ולא "רובא", דהא קמן דבהמה זו מן המיעוט והוי ספק השקול בעיקר הדבר, ושורש הנידון בגדר חזקה, דלשיטת כסא דהרסנא, וכאמור כן מדויק דעת רשב"ם בשערי דורא, מצד עצמות ההחזקה בפועל שנתבררה עכשיו שהיתה על סמך טעות, לא שייך לדון דין חזקה, דהוי הוחזק והונהג בטעות, דמלבד דאין כאן דין רוב המברר, גם ליכא שום ערך ודין חזקה למה שנהגנו והחזקנו בפועל על סמיכות הרוב שנתגלה כטעות, ודוקא בנשחטה לאחר י"ב חודש, דודאי ה"י "מצב ראשון" של בהמה כשרה, ורק חסר לן מעלת חזקה המבוררת בשעתה, וכנ"ל די"ל דגדר הדין להחשיב מצב ראשון כהא דנהגנו והחזקנו על פיו, דלא סגי עצם מצב א' של המציאות הנידונית, בזה שפיר אהני לן ההוחזק על פי הרוב בשעתו, דאמנם הוברר כטעות, מ"מ הרי לא דנין מכח דין בירור הרוב, או מכח דין חזקה מצד עצם ההחזקה בפועל, רק מצד מצב א' כפי האמת, שהוחשב בשעתו ע"י החזקתינו והנהגתינו על סמך הרוב, וזה שפיר לא נעקר למפרע, כמוכח, והוי בגדר חזקה המבוררת בשעתה.

ויש להוסיף דבנשחטה תוך י"ב איכא סברת הגרעק"א ז"ל בדו"ח חלק הכתבים תשובה המתחלת ע"ד סריס כו'

מקור ג) הגרעק"א ז"ל בספר דו"ח בחלק הכתבים תשובה המתחלת ע"ד אחר שנרגש בו שהוא סריס, [ק"ז ב' בדפי הספר], וכתב בסוף דבריו, "אבל לענין היתר לחלוצי י"ל כיון דפסקינן כהרשב"א דחזקה דאתיא מכח רובא הוי חזקה דנין אותו לודאי סריס אדם, ומהני חליצתו לפטרה מהאחים אחרים וכנ"ל, ואף די"ל דנהי דחזקה דאתיא מכח רובא הוי חזקה, מ"מ הוי תרתי לריעותא כיון דהוא סריס לפנינו מצורף לחזקת איסור זקוקה ליבם כמו במקוה, ע"י בנקוה"כ ריש הל' שחיטה דצייד דחזקה מכח רובא עדיפא".

הרי דנייד ממש"כ בגליון השו"ע דהוי רק דין חזקה גרידא, ואזיל בדעת הש"ך כהפנ"י הנ"ל, [ונתיישב קושית הט"ז ריש הל' שחיטה דגם בנטל קבלה הא הוי תרתי לריעותא דנמצא בור וחזקת איסור דבהמה ולא שייך ג' תירוצי תוס' עיי"ש], וכן העירוני לספר בית דוד [להנחל"ד] דמבואר להדיא בסיכום דרגות החזקה, והגדיר דחזקה הבאה מכח רובא "דין רוב יש לו", וכן פשטות לשון הרשב"א חולין הנ"ל "דאפילו תאמר שאין הולכין אחר חזקה יש לנו להתיר מכח הרוב דרוב בהמות כשרות הן וזו עכשיו היא שנטרפה".

בהקדמ' לשון הרא"ש כאן פט"ז.
"ועי"ל למאי דמסקינן דאזלינן בתר רובא כל הבהמות בחזקת כשרות ואפילו בתוך שנתן משום דרוב בהמות כשרות הן ורובא עדיף מחזקה". וצ"ע דפתח דהבהמות בחזקת כשרות, וסיים דרובא עדיף מחזקה, ולכאור' כיון דודאי בהמה זו מן

מקוה דאיכא תרתי לריעותא, ריעותא דנמצא בור לפניך וריעותא דחזקת איסור דבהמה, והוי תרתי כנגד חדא, ופשיטא ל' דחזקה הבאה מכח רובא לא אהני בתרתי לריעותא, ורק בנטל קבלה ס"ל דדנין כאילו ב' חזקות לפנינו, (א) עצם חזקה דמעיקרא דה"י יודע הל' שחיטה, (ב) חזקה מכח רובא, דרוב מצויין אצל שחיטה מומחין הם, ויתכן הגדר בזה, דחזקה המבוררת עומדת כנגד חזקת איסור דבהמה, וחזקה מכח רובא כנגד ההשתא וצ"ע.

מצינו שימת גדולי אחרונים דחזקה הבאה מכח רובא מהני כנגד תרתי לריעותא ועדיפא מחזקה המבוררת בשעתה. ויש בלשון הני פוסקים דחשיבא "כרוב", וזה כאופן ב' שביאר בקובע"ע דההיתר מדין רוב ולא מדין חזקה.
מקור א) פשטות שיטת הש"ך שם ובנקודות הכסף.

מקור ב) בפנ"י כתובות ע"ה ב' בתוד"ה אבל שצידד לפרש תירוצ' הרשב"א בתוס' שם דחזקת פנוי' לא חשיבא כלל לגבי חזקת הגוף, דקאי בשיטת הרשב"ש דחזקה הבאה מכח רובא עדיפא משאר חזקות ומהני כנגד תרתי לריעותא, ואמנם בכוננת תוס' הדבר קשה טובא, ואדרבא משמעות תוס' דלא עדיפא מסתם חזקה וזה יסוד קושיתם שם דהוי תרתי לריעותא, [וכדדרמו בגליון הגרעק"א ז"ל הנ"ל לתוס' שם ע"ה ב' דלא תירצו מצד חזקה הבאה מכח רובא, ע"י סימן כ"ז], מכ"מ חזינן שיטת הפנ"י בעיקר גדר האי דינא.

המיעוט דהרי קמן שמצאנוה שהיא טריפה בשעת שחיטה, מה שייך כאן כללא דרובא עדיף מחזקה, ונתבאר כוונת הרא"ש בלשון הגהות שערי דורא ספ"ד הנ"ל, בסק"ב ד"ה הרוב גורם, וז"ל: "פירש בתו' הר"ר פרץ כמו שאתה אומר על חזקה המבוררת השתא הוא דנהפך החזקה כך יש לנו לומר גם כן על הרוב דהשתא הוא דנעשית נבלה בהמה זו מן המיעוט אבל עד השתא היתה מן הרוב שאינם טריפות דרובא וחזקה רובא עדיף".

באורו, דגדר הדין מכח "רוב" המשתמר ע"י דין חזקה, ואין החזקה אלא לקיים הוראת הרוב לפנינו, דכמו קודם לידת הריעותא הרי דנין ביורר הרוב דבהמה זו מן הרוב שאינן טריפות, כמו כן גם עכשיו שנתגלה שעתה היא מן המיעוט, הרי כח חזקה משאיר הרוב דנצמצמם הריעותא עד לבסוף דעד השתא היתה בהמה זו מן הרוב, וממילא חשיב דכח הרוב לפנינו להכריע הדין, וכוונת הגש"ד בהדימוי לחזקה המבוררת בשעתה, ומצד כללא דרובא וחזקה רובא עדיף, ומינה להסבר לשון הרא"ש, לפי מה דיסדנו לעיל בשיטת תוס' בסוגיין דלא מהני חזקה המבוררת מכח רוב, דהגם כל חזקה כלפי זמן האחרון היתה מבוררת מכח מה דראינו בתחילת התהוותה והחזקנו על פיה, ולא מכח דראינו ממש בשעה זו כדי להמשיך להחזיק כן, מכ"מ הכל נגדר ונטפל כתחילת החזקה שהיתה מבוררת בודאות בתחילתה.

וע"ז בא הר"ש בר"ש ז"ל לחלוק, דאדברא, חזקה שנתבררה בשעתה, הרי כלפי זמן ההמשך שדנו שלא נשתנה

ואנו מקיימין החזקה זו, לומר השתא הוא דחסר, ה' בהעדר הוכחה וסבירות בעצם על זמן הווה זה בפני עצמו, רק מכח דין חזקה שהמשכנו להחזיק כסדר, וכל רגע בא מכח רגע הקודם שהתחיל בהתהוות החזקה, ואי אמרה תורה שנדון לקיים מה שהחזקנו "מכח חזקה", כש"כ שנדון לקיים מה שהחזקנו "מכח ביורר הרוב", דהרוב בירר לך על כל רגע בפני עצמו שבהמה זו מן הרוב שאינן טריפות, וא"כ פעולת החזקה רק "לשמר הוכחת הרוב" ולדון דרך השתא יצאה לגדר המיעוט, ומה"ט ס"ל להני פוסקים דמהני אפילו כנגד תרתי לריעותא, דאין זה כח חזקה לפסוק הדין, אלא כח הרוב המשתמר ע"י חזקה, ויותר ניחא להפוסקים דלא כריב"ש דמהני רוב כנגד ב' חזקות.

ועוד לנו לפי"ז דיש כאן פלוגתא יסודית בראשונים ז"ל אי עדיפות לחזקה המבוררת בשעתה מצד "תחילת התהוות הנהגת חזקה ודאית", והגם דכלפי זמן המשך ההחזקה בעצמותו ליכא הוראת ודאות, או דעדיף חזקה הבאה מכח רובא, דהחזקתינו בזמן ההמשך מכח הוראת הרוב כסדר על זמן ההווה, והגם שהוא רק מכח רוב ולא ודאות ממש, ומהא מסתעף דלתוס' אפילו גדר חזקה אין בזה, ולשיטת הרשב"א הוי מדין רוב ע"י החזקה, דאמנם ללא דין חזקה ע"ז, ודאי לא מהני עצם דין הרוב, דהרי הרוב אינו מברר כלל על זמן הטרפות, [דלא איכלל בטבע הרוב דיותר נטרפין בזמן מאוחר מאשר זמן מוקדם או כבר בלידתו]. דהרוב רק בכללות שאינן טריפות, והשתא

הא חזינן שהיא מן המיעוט ויש להסתפק על שעת לידתה, מכ"מ מכח חזקה משתמר דין הרוב עד מציאת הריעותא ועי'.

באור שיטת הראשונים דחזקת הגוף
דכתובות י"ב ב' מדין חזקה
הבאה מכח רובא. והנה גדר חזקה"ג דכתובות י"ב ב' מפורש ברש"י שם מצד דנולדה בתולה, וכ"ה ברש"י שם ע"ה ב'. ובשטמ"ק בשם תלמידי רבינו יונה, "אוקי איתתא אחזקתה וכי איתלידא בתולה איתלידא", אולם בשטמ"ק בשם ה"ר יונתן ז"ל, "א"נ משום דמקומינן לה אחזקתה דרוב נשים בתולות נשאות". ואינו מובן למה נייד ממש"פ רש"י מצד דנולדה בתולה וכסתם חזקת הגוף, ובאמת מצינו כן בהדיא בדברי הרשב"א בסוגיין הנ"ל, שהסמיך דינא דחזקה הבאה מכח רובא דמבואר הוא בסוגיא דכתובות י"ב ב' ובדף ע"ה ב', והתיינח בההיא דמומין י"ל בפשטה מצד דאיכא מיעוט הנולדין עם מומין, וס"ל דרק מדין חזקת הגוף הבאה מכח רובא אתינן עלה, וכעין בהמה דמיעוט נולדות טריפות, ורק מדין חזקה הבאה מכח רובא אתינן עלה, אבל בסוגיא דכתובות דף י"ב ב' דאיירינן לענין טענת בתולין לכאן' ודאי יל"פ ברש"י ותר"י מצד דנולדה בתולה, [וצ"ע אי ניתן לקיים פשטות קיצור לשון הרשב"א וכ"ה בר"ן על הרי"ף כאן י"א א' דגם לענין טענת בתולים הוי בגדר מום דאיכא מיעוט בזה].

ולאמור גיחא היטב, וכבר נרמז יסוד הדבר בפנ"י שם ע"ה ב' בתוד"ה אבל, דהוקשה לראשונים משה"ק

תוס' שם דהוי תרתי לריעותא, דאמנם תוס' דנו לענין מומין, דאיכא חזקת פנוי' לפסוק קדימת המומין וממילא הו"ל מקח טעות, ואיכא הרי חסר לפניך, ולא דנו כלל בסוגיא דכתובות דף י"ב ב' [וכבר תמה פנ"י שם], ברם הני ראשונים הוקשה להם גם בסוגיא דכתובות י"ב ב' בעיקר שיטת רבן גמליאל מאי משנינן אי נמי עד כאן לא קאמר כו' משום דאוקמה אחזקה, הא איכא ריעותא דבעולה לפניך, וחזקת פנוי' למאי דקיי"ל כנסה בחזקת בתולה ונמצאת בעולה אין לה כלום, וכשיטת תוס' שם י' א' ד"ה חזקה, דהוי מקח טעות ממש ומפסיד סעודתו עיי"ש, וא"כ הוי ממש כקושיית תוס' בסוגיא דמומין, ותירוצ' רשב"א בתוס' שם דחזקת פנוי' לא חשיבא כלל לגבי חזקת הגוף, לא ס"ל להני ראשונים ז"ל, ומשו"ה גם בסוגיין נדו דהוי מדין חזקה הבאה מכח רובא, דרוב נשים בתולות נשאות, וא"כ איכלל דהחזקנה כבתולה בזמן אירוסין, וזה כבר חשיב כרוב דמהני כנגד תרתי לריעותא, וכדהוכח דעת גדולי אחרונים ז"ל הנ"ל, ועפ"י יסוד הרא"ש והגש"ד. - ובפנ"י שם אזיל לצדד דהא גופא תירוצ' הרשב"א בתוס', ודן דאולי היינו רבינו שמשון ז"ל שהביא הרשב"א, וכתב דבאמת מבואר ברשב"א שם דסוגיין מצד חזקה הבאה מכח רובא, הרי דבנה משום האי קושיא דהוי תרתי לריעותא.

שיטת הר"י ז"ל ברשב"א ד"ה אתיא

מפרה. "ולדעתו הסכים רבינו הרב ז"ל כו' ומיהו ה"מ בטרפות שאפשר לומר דהשתא סמוך לשחיטה ממש נולד בה אבל

זו שאפשר שהי' סמוך לשחיטה אפשר קודם לכן והרי הסירכא כמוה לפי אותו זמן שאפשר לה קודם שחיטה ולא פחות מיכן שאי אפשר לתלות בפחות מיכן אבל בזמן הקודם לזה זו וזו שוות ואף בזה שאפשר לתלות בה סמוך לשחיטה מ"מ יצאה מחזקתה דיצאה מחיים מחזקת כושר ולפי האמת אין הפרש בין שעה אחת או רגע אחד לזמן מרובה כולן מחזקת כושר יצאו מחיים שכבר נטרפו מחיים כו' אבל הנכון דדא ודא אחת היא וכיון שיצאו מחזקת היתר ואין אנו יודעים זמנם למפרע חוששין להם למפרע עד הזמן שיתברר לנו שהיתה מותרות בודאי כגון שנים עשר חודש למפרע ועד אותו זמן חוששין וכן מוכיח במסכת נדה".

והשיב ע"ז במשמרת הבית שם, "ומ"מ מה שכתבו הראשונים ז"ל וחלקן בין הטריפות אינו כמו שחלק הוא כי מה שמחירים הגבינות למפרע בשנמצא טריפה בטרפות שאפרש שהי' סמוך לשחיטה ממש לא קודם שחיטה סמוך לשחיטה קאמרי דלא משוינן להני רבנן קשישי טועין גמורין דהא מימר קאמרי דכל שיצאה מחזקתה מחיים ואי אתה יכול לקבוע לה זמן ולברר כבר יצאה מחזקתה מחיים ושוב אי אתה יכול לומר העמידנה על חזקתה והיינו סירכא דאפשר סמוך לשחיטה ממש וקודם שחיטה רגע נגמרה סירכא אלא בשאפשר שנגמרה הטריפות סמוך לשחיטה בטר שחיטה ממש קאמר כגון שנמצאת מחט באחד מן המקומות שנקיבתה טורפת ולא נודע אם נגמרה הנקובה משני צדין מחיים או לאחר שחיטה מיד עם נדנודה וכיוצא בזה כו'.

ודאי בטרפות סירכא או טריפות אחרים שאי אפשר לתלותם בשעת שחיטה כהא ודאי אסורין דהא אי אפשר לומר לך לומר בה העמידנו על חזקתה דהא ודאי נפקא לה מחזקתה ואי אתה יודע מתי נטרפה ומתי יצאה מחזקתה וכיון דודאי יצאה מחזקתה ואי אתה יכול לברר מתי ולא לתלות בזמן ידוע אסורין אותה למפרע וכענין שאמרו בנדה (נ"ו א') גבי כתמים שהאשה טמאה משעת כיבוס כיון דכתם זה יבש וע"כ לא ראתה עכשיו אלא מכבר ולא אמרינן בה העמד אשה על חזקתה ולא נחזיקנה בטמאה למפרע אלא בכדי שיוכל הכתם להתיבש אלא אמרינן בשעת כיבוס ראתה, ואע"ג דגבי מומין אמרו העמד אשה על חזקתה ובחזקת הבעל נולדו ואע"פ שהמומין הללו שנולדו בה מומים שאי אפשר שנולדו בה עכשיו ממש, התם הוא דמ"מ ברשות הבעל נמצאו ואין לנו להחזיקם מרשות לרשות אלא אמרינן כאן נמצאו וכאן היו כלומר ברשות זה נמצאו וברשות זה אנו מחזיקים שהיו, כך פי' רבינו ז"ל, וכן נמצאת בה"ג שהבהמה שנמצאת טריפה אסורין גבינות שנעשו ממנה למפרע וכן היא בס' התרומה".

וייעוין בבדק הבית להרא"ה ב"ג ש"ו [צ"א ב' בדפי הספר] שתמה ע"ז, "ודבריו סותרין זה את זה שהרי כתב שתולין להיתר ומעמידין אותה בחזקת כשרה כל היכא דאפשר לומר דסמוך לשחיטה ממש הוה אע"פ שאפשר דטובא מקמי הכי הוה א"כ בסירכא נמי למה אין אנו תולין עד הזמן שאפשר שלא היתה קודם לכן שהרי בין בזה בין בזה אין לך ראי' על הזמן בשניהם שאף

[ולא רק בגדר ריעותא דחסר לפניך], מכ"מ חזקה דמעיקרא עדיפא.

ויעוין בפמ"ג יו"ד ספ"א כמשב"ז סק"ג ד"ה דשלש חזקות יש, בתוה"ד, "ומיהו כל זה בחזקה הבאה מכח רוב אבל חזקה המבוררת בבירור כמו בשעה שנולדה לא היתה דרוסה כו' כה"ג אף שיצאה זמן מה מחזקה כמה ימים אפ"ה חזקה דמעיקרא עדיפא כיון שהיתה מבוררת דהמעין בלכוש ס"ב יראה כדברי שכתב ד"א הואיל ויצאה כמה ימים מהרוב וכתב וא"ל נוקמה אחזקה דחיתה י"ב חודש בלא הרוב י"ל כל חזקה שלא נתבררה לא הוה חזקה משמע הא אי הוה חזקה מבוררת בלא הרוב אף שיצאה זה כמה ימים אפ"ה חזקה דמעיקרא עדיפא ומש"ה בשוחט שנטל קבלה דהוה חזקה ברורה אף ששכח לאט לאט ויצא זה כמה ימים מ"מ חזקה דמעיקרא עדיפא, אלא שראיתי להפרי"ח או"ג משמע ממרוצת דבריו דחזקה ברורה נמי כל שיצאה כמה ימים ואי אפשר ליתן גבול אין סומכין עלי', ולי נראה כדכתיבנא, הן אמת מההיא דריש נדה חביות ומקוה לולי דהוה תרתי במקום חדא לא הוה מטמאין אף דחסר ואתאי, מ"מ אין ראי' מ"מ ספיקא הוה ובתרתו במקום חדא הוה ודאי ומנדה דאמרינן שם הגס הגס ג"כ אין ראי' והדברים ארוכים".

והנה הרשב"א סמך להא דנדה נ"ו א' גבי כתם ולהא דכתובות ע"ה ב', ואי כדברי הפמ"ג דהאי דינא רק בחזקה הבאה מכח רובא, הא בהנך ודאי חזקה דמעיקרא עדיפא, ואמנם מסוגיא דמומין שפיר הקשה הרשב"א, דקאי לשיטתו לפום מאי דהקדים

ומ"ש דהנכון שמעמידין הבהמה בחזקת כושר עד זמן שאפשר כבר אמרו מגדולי הראשונים שאינו כן ומההיא דפ"ק דחולין דפרה אדומה וכמו שכתבתי וגם הלכות גדולות והרב בעל התרומות אסרו הגבינות שגבנו ממנה למפרע".

ובדרישה יו"ד ס' פ"א הביא פירוש המחוור דמשמה"ב [בשם י"מ] דהכוונה שיכול להיות שנטרפה לאחר שחיטה שהיתה הבהמה בחזקת כשרות עד לבסוף, וכן דייק לשון הטור, ותמה ע"ז דא"כ נתייר גם הבהמה עצמה, דנוקים אחזקת כשרות דאירע לאחר שחיטה, ומאי שנא גבינות מאי שנא בהמה, וצידד מצד ספק ספיקא, דלגבי הגבינות איכא ספק לאחר שחיטה נטרפה, ואת"ל קודם שחיטה נטרפה, שמא לאחר שחלכו וגבנו הגבינות, ברם הא הטעם מפורש מצד חזקת כשרות ולא הוזכר טעם ספק ספיקא בכאן, ועולה דכר נקטינן דודאי רק החלב נותר ולא הבהמה עצמה, צ"ע מה טעם לחלק בזה.

בעיקר שיטת הר"י שברשב"א צ"ע
מדין תרתי לריעותא במקוה וחיבת דבפשטה נקטינן דבחדא לריעותא טהור בודאי. והרי דננין השתא הוא דחסר, [ומקוה הוי חסר ואתאי חסר ואתאי], ולא אמרינן כיון דודאי יצאה המקוה מחזקת כשרותה תו יש לנו להסתפק למפרע אימתי נחסרה, ורק תרתי לריעותא מטמאין בודאי, וזהו יסוד מרווח בגדולי אחרונים ז"ל דלעולם חזקה דמעיקרא עדיפא על חזקה דהשתא, באופן דגם למאי דקיי"ל כרב קדושין דף ע"ט דאיכא כח חזקה דהשתא

אל הקצה, דלתוס' חזקה המבוררת מכח רוב לא חשיבא חזקה כלל, ואילו לר"ש בר"ש ז"ל והר"י ודעימי' דינה כרוב דעדיפא מחזקה דעלמא, ותו היאך נימא לענין הגבלת הר"י דדוקא בחזקה הבאה מכח רובא ולא בחזקה המבוררת בשעתה.

יסוד הדין דב' סוגי חזקה דמעיקרא איכא. ונראה לכאור' עפ"י האמור לעיל די"ל דכל עדיפות חזקה דמעיקרא מחזקה דהשתא מצד הפסק שהי' כפי המעיקרא, ולא מצד עצמות מציאות מצב המעיקרא, וכזה באמת ב' סוגים קמן, דיש חזקה דמעיקרא דאמנם ידעינן דכן הי' מציאות או מצב הדבר, ברם לא פסקנו ונהגנו מידי לפום מצב זה, ובכה"ג ליכא עדיפות לחזקה דמעיקרא מחזקה דהשתא, אבל כאשר הי' נוגע לאיזה דין והנהגה, וממילא חשיב דפסקנו ונהגנו עפ"י חזקה דמעיקרא, בכה"ג ודאי חשיבא האי פסק והחזקת המעיקרא כנגד מציאות ההשתא שלפנינו.

וזה יסוד עדיפות מקוה וחבית וסכין, דהי' הדבר נוגע לטהר טמאים שטובלין, או לענין הפרשה, או לענין שחיטה בסכין זה, ובוה לולי תרתי לריעותא לעולם נקטינן כפשטות סוגיא דנדה ב' ב' דטהור ודאי, [ולא כצידוד הפמ"ג לדחות והעירוני דכ"ה בספר משמרת שלום דהוי ספק טמא], דהגם חסר לפניך, ובצורת חסר ואתאי חסר ואתאי, מכ"מ הפסק והנהגה מכח המעיקרא דוחה ההשתא לדון דהשתא הוא דחסר, משא"כ בכגון ההיא דמומין דחשיב דלא הי' שום פסק לפנינו, וכן לגבי הבהמה עצמה דקודם

מקמי שהביא שיטת רבינו יונה ז"ל, דההיא דמומין וההיא דכתובות י"ב ב' הוה הוכחה לדין חזקה הבאה מכח רובא, והרי דפירש דלא כרש"י מצד דנולדה בלא מומין, ונולדה בתולה, וגבי מומין י"ל כפשטה דאיכא מינוט נולדים עם מומין, ועכ"פ ס"ל להרשב"א באמת דהוה רק חזקה הבאה מכח רובא, ושפיר הוצרך ליישב מצד דאיכא חזקת כאן נמצא כאן הי' חיובי דאירע בבית בעלה ולא בבית אביה, [וזה דלא כפשטות רש"י ע"ה ב' ובהריא בתוהרא"ש שם דבכלה בבית בעלה לא בעינן לכאן נמצא כאן הי' אלא מצד חזקת הגוף ללא ריעותא], אולם ממהיא דנדה גבי כתם יבש צ"ע טובא לכאור' ליסוד הפמ"ג דדוקא בחזקה הבאה מכח רובא איתא לדינא דרבינו יונה ז"ל.

ובביתא אדם שער רוב וחזקה ס"ל בנידון "אם מחזקינן מזמן לזמן", שכתב בד"ה ובקדושין, בתוה"ד שם, "והרשב"א לא כתב ראי' מכתם דבאמת אין ראי' דזה דוקא לתרומה רק דכתב בזה"ל וכענין שאמרו בנדה גבי כתמים", ולדבריו באמת לא כתבה הרשב"א בתורת ראי', וי"ל דלעולם ננקוט כדעת הפמ"ג דדין הר"י ז"ל שכוותי' הכריע הרשב"א אינו אלא בחזקה הבאה מכח רובא, ולא בחזקה המבוררת בשעתה, ברם מלבד הדוחק בפשטות הרשב"א בזה, הא נתבאר לעיל דעת כמה גדולי אחרונים ז"ל דלהנך שיטות אדרבה, חזקה הבאה מכח רובא עדיפא מחזקה המבוררת בשעתה, ונפק"מ לענין תרתי לריעותא, דחזקה הבאה מכח רוב חשיבא כרוב ומהני כנגד תרתי לריעותא, והוי פלוגתת תוס' והראשונים ביסוד הדין מהקצה

שחיטתה חשיב דליכא נידון ונפקותא אי טריפה או לאו, ובוה איכא רק מציאות המעיקרא ללא "פסק והנהגה", ובכה"ג לשיטת הר"י ז"ל עפ"י הרשב"א במשמרת הבית, אי בודאי יצאה מחזקת כשרותה כבר יש לנו להסתפק אלמפרע.

והנה נתחדש בזה בדין הגבינות ב' חדושים

חידוש א) דמחלקין נידון הבהמה ונידון הגבינות, דרק כלפי הגבינות הי' נידון אבל כלפי הבהמה עצמה מעולם לא פסקנו ונהגנו, לפיכך אפילו בטריפה שאפשר לאחר שחיטה אירע אין להתיר הבהמה עצמה, ובאה"ד, דכח הרוב לחודא אינו מתיר אפילו הגבינות, דזה שמצאנו טרפות חשיב "ריעותא" בהרוב, דגם במצב שאפשר שנטרפה לאחר שחיטה כבר איתרע כח בירור הרוב שלפנינו, אלא דגדר חזקה שענינה בכאן לשמר הוראת הרוב קיימא בזה, לדון דיצאה לגדר המיעוט רק לאחר שחיטה ולא מחיים. (ויל"ד בעומק הסברא בזה, אי מצד עצם הוכחת הרוב, או מצד דחשיב ב' תקופות כב' נידונים חלוקים וצל"ת ובירור).

ברם כל זה לענין הגבינות שפסקנו ונהגנו כבר שגבינות הללו מותרים, אבל כלפי הבהמה עצמה מעולם לא הי' פסק והנהגה.

חידוש ב) דגם לגבי הגבינות חלוק ממקוה ודכוותה, דהכא הי' הפסק על הגבינות רק מכח רובא, וזה לא חשיב פסק ודאי בעצם דלעולם גבינות הללו

בהתירם עומדות כלפי איזה זמן שהוא עד שיודע לך אימתי נטרפה, רק כיון דאינו אלא סבירות רוב שחדשה תורה לתלות ולהקל בזה, הוי כאילו פסק דמיתלי תלי וקאי, דכל שלא ראינו יציאה מגדר הרוב יש להתיר הגבינות, אבל כשמצינו שודאי יצאה הבהמה מחזקתה שמכח הרוב, כבר תלוי אי בודאי נטרפה מחיים, דבכה"ג הוי יציאה מעיקר רוב וחזקה שבכאן, ולא קאי האי דינא עד שיודע לך, ואילו באפשר שנטרפה לאחר שחיטה קאי ההיתר בעינו, ואכתי צ"ב רחב בזה.

וּלְפִי"ז יל"ד בכמה דוכתי בסוגיא דמומין בתוס' והראשונים ז"ל לפרש ביסוד זה דתלוי איזה סוג חזקה דמעיקרא לפנינו, אי רק קדימת מציאות או מצב מסוים, או פסק והנהגה לפום המעיקרא, וגם בזה יל"ד אי חשיב בגדר ספק, כדינו של הר"י ז"ל דאין להתיר הגבינות משום ספק נטרפה קודם חליבה, ברם אין זה בתורת ודאי דמידי ספיקא לא נפקא, או כמו שמצינו צידור בדברי תוס' כתובות ע"ו א' דמכריעין בודאי כפי שעת מציאתן, ובוה לכאור' מצינו דרגא נוספת, דבכגון ההיא דחמור, [לס"ד דתוס' שם ד"ה על], הרי ההשתא מת לפניך מכריע בתורת ודאי דקודם משיכת הפרה מת, וכן מה שצידדו תוס' ד"ה וחדא בקושייתם דחזקת כאן נמצאו כאן היו דבעל עדיפי מחזקת הגוף דהאשה, וקיימו בזה לתירוצם בתרא, והוי מגדר חזקה דהשתא, וחזינן צד דשעת מציאתן שלפנינו עכשיו מכריע יותר מחזקה דמעיקרא דלא פסקנו על פי', וצ"ע טעה"ד וי"ל.

דף י"ב ע"א

רש"י ד"ה פסח. מבואר דלמסקנא ילפינן רובא דליתא קמן מהלמ"מ, א"נ מאחרי רבים להטות דמדמה בין רובא דאיתא קמן בין רובא דליתא קמן. וביאר רש"י "דמאי שנא האי מהאי". לכאור' מבואר כטענת הגר"ח דבכל ליתא קמן איתא ג"כ מעלת איתא קמן דהא בידוע דרוב בהמות לאו טריפות ונתלה פרישת בהמה זו מן הרוב ועי'. וברע"א דנפק"מ כדין רובא דא"ק להוציא ממון דתליא אי מהלכתא או חד דינא.

ואי דידע דלא גמיר פשימא. ברש"י דפשיטא דלא מהני בלא ראה ודמהני בראה. מכאן הקשו תוס' לעיל ג' ב' ד"ה דליתאי, מהא דלעיל משמע דבנבדק ולא ידע לא מהני אחרים רואין אותו, ונתבאר לעיל כמה תירוצים בראשונים, ובתורא"ש דהכא בראה מתחילה ועד סוף לדקדק בו שפיר והתם בלא עיינו ודקדקו כל כך עיי"ש. ורע"א הביא לתרץ דלעיל בלא ידוע דלא גמיר וסומכין בראייתם דכיון דשוחט, ודאי יודע, ובזה לא מהני, משא"כ כאן דידוע דלא גמיר ומדקדק בו היטב.

מי לא תניא הרי שמצא תרנגולת. יעוין רע"א מהדו"ת ס' ק"ג דמכאן נפשט ספיקת הפמ"ג גם למ"ד יש שחיטה לעוף מן התורה אי איכא איסור דאינו זבוח, דאל"כ מה פרכינן על רב נחמן, ד"ל דס"ל רוב מצוין אצל שחיטה מומחין הן, מיהו דנין

סמוך מיעוטא לחזקת איסור ובעוף ליכא חזקה ועי'. ודן שם דנוקי ברייתא כמ"ד אין שחיטה לעוף מה"ת, ותיריך דרבנן קבעוהו כעין דאורייתא.

והלך ומצא שחוט. לרש"י על פי שטמ"ק היינו הלך בעה"ב, ולתוד"ה או, דהלך השליח וקמ"ל דאע"פ שנשחטו שלא ברשות (ואילו ברישא י"ל דשחטו בעה"ב) אפ"ה חזקתו שחוטתה. ובשטמ"ק ביאר דלרש"י החידוש דלא דנין חזקה שליח עושה שליחותו מזה דתני לה אחר רישא דמצאו שחוט.

בשז"ע יו"ד ס"א ס"ג. דמי שיודעים בו שאינו יודע הל' שחיטה יכולים ליתן לו לכתחילה לשחוט אם אחר עומד על גביו ובלבד שיראה אותו מתחילת שחיטה ועד סופה. וברמ"א ויש מחמירין ואוסרין ליתן לו לכתחילה לשחוט מאחר שאינו יודע הלכות שחיטה. עי' ריטב"א ג' ב' בפירוש א' והגהות אשר"י ו' א', מהא דלא מקשינן לעיל שם דבאחרים רואין שרי לכתחילה, משמע דלכתחילה אין מוסרין, מיהו בתוה"ב ש"א א' מסוגיין י"ב א', דאף בידוע שאינו יודע מותר לכתחילה למסור לו לשחוט בעומד על גביו. ועי' ריטב"א כאן ורע"א וגליון מהרש"א.

נחלקו הראשונים אי סומכין ארוב מצוין אצל שחיטה מומחין כשנמצא לפנינו ואפשר לבודקו, דרמב"ן ור"ן, ורשב"א לעיל ג' א', דמדויק מהרי"ף דצריך לבודקו, דכיון דאיכא מיעוט וחזקת איסור דבהמה ואפשר לברר בקל, הרי"ז כמו

דף י"ב ע"ב

ה"ק גראין דברי ר"י דר"ח בנו של ריה"ג. עי' רש"ש בגירסת רש"י,

ואידך גירסא דכעין רישא קאמר, דהמתיר מודה לאיסור באשפה שבשוק והאוסר מודה להתיר בבית, וכי פליגי באשפה שבבית. ולרש"י הכל דבר אחד דבשוק אסור ופליגי באשפה שבבית מכלל דבית שרי לכו"ע.

אמר רבא ר"נ היא. עי' י"ג א', ל"ח ב', דבשחיטת קדשים בעינן כונה לשחיטה וילפינן מלרצונכם תזבחוהו עיי"ש. ופליגי ר"נ ורבנן בחולין, דלר"נ מכלל דחולין כשר, ולרבנן לחתיכת סימנין מיהא בעינן. ועי' חידוש היש"ש פ"ב סי"ג דבכונה הפכית כגון לעיקור ושחט גם לרבנן פסול, ושאיני זרק בכותל משום דסתמייהו לשחיטה.

א"ל שמא יקלקל. ברש"י דאפילו חולין ובראשונים משום כל תשחית, ובהמת קדשים ודאי שאין למסור כדי שלא יפסולה ותתקלקל שחיטתו ואין מביאין קדשים לבית הפסול. ועוד ברמב"ן רשכ"א ור"ן בפירוש שני לעיל י"ב א' דיש לחוש שמא ישהו או ידרסו מעט באופן שהאחרים העומדים על גביהם לא ישימו לבם לכך והגם דבריעבד מהני. ובתוס' לעיל ב' א' ד"ה שמא, הקשו על רש"י דזה כבר שמעינן מסיפא וכולן ששחטו ואחרים רואין כו' דרק בדיעבד, והביאו דר"ת פירש דאין מוסרין להם חולין לכתחילה לשחוט כדי להשליך לכלבים דלמא אתי למיטעי להכשיר שחיטתן מתוך שיראו שמוסרין להן.

שמצינו בבדיקת הריאה שאין סומכין על הרוב ובודקין. ובעה"מ ורא"ה חולקין דסומכין על הרוב ואין צריך לבדוק. ועי' שטמ"ק מה שדייק מרש"י.

בעיא מיני ר"ד ב"י מר"נ כו'. האומר לשלוחו צא ותרם. לכא' הא פשיט ל' דחזקתו שחוט ומה הוסיף לשאול, וחזינן דלא אסיק רוב מצוין אצל שחיטה מומחין, וביאר בהערות הגרי"ש שליט"א דאפשר דוקא דכבר שחוט ואיכא הפסד מרובה, משא"כ בזה י"ל דאירי במצא התרומה ובקל יכול להפריש עוד הפעם, ומתשובתו הכין דבריעבד אין חזקתו תרום, ואפילו באינו כאן התרומה או הבעלים וזהו שהקשה מאי שנא.

לכי תיכול כוורא דמלחא. ברש"י בדדחיותא בעלמא, וביארו כיון דאסור ליטול שכר על לימוד ההלכה.

אין חזקה שליח עושה שליחותו. ר"נ לשיטתו בעידובין ל"א ב' דבשל תורה אין אומרים חזקה שליח עושה שליחותו, כ"ה ברמב"ן. והיינו להקל אבל להחמיר חוששין שמא עשה שליחותו. עי' גיטין ס"ד ב'. ובחידושי חת"ס דחלוק הכא דודאי נעשה המעשה והספק אי השליח עשאו, משא"כ התם הספק אי כלל נעשה המעשה.

תוד"ה הרי. דגם כנגנבו דמשום דחשד אגנבה לא חשד אנבלה. ועי' רמב"ם פ"ד משחיטה ה"ח וברשב"א רא"ש ומאירי.

תירוצים דעומד על גביו מצד דמלמדים לכין והכא רואין אותם בעלמא קאמר. מכאן מבואר דלא כדמוכרח לשיטת הלבוש דאייתי הש"ך יו"ד ס"א סקכ"ז דשחיטת חש"ו ליכא חסרון "אינו בתורת" כיון דעושה על דעת הגדול [ועי' לעיל ב' א'], דלפי"ז מוכרח להעמיד כולה מתני' בעושיין על דעת הגדול, והחילוק אי אחרים ראו דשחטו כדין או לא, והכא מבואר בתוס' דרואין בעלמא וא"כ אינו מתפרש דעושיין על דעתו וצ"ע. ועי' לעיל ב' א' בזה. - מבואר בתוס' דלענין חליצה "שוטה" גרע מחרש וקטן ודו"ק.

שיטת רבינו יונה המחודשת ברשב"א דלא כתוב. וחילק בין כתיבת גט לחליצה ושחיטה, וגבי שחיטה ביאר דלא תלוי בדעת בעלים אלא בדעת השוחט, דאפילו שחטו בהמת חבירו שלא מדעתו כשרה. ובבאורי סוגיות גיטין דכוונתו דבזה הוי דין "כונת מעשה" ולא דין "כונת יעוד", לפיכך תלוי דוקא בכונת עושה המעשה, וכע"ז בחליצה מלבד דלא מהני שליחות בחליצה, דהוי דין כונת מתיר, משא"כ בכתיבת גט דמסוג הכשר ולא גמר דבר, הוי דין כונת יעוד ומצטרף עם מעשה הקטן, ועי' פרטי הענין שם. ועי' עונג יו"ט סג"ה ודו"ק.

בבית מאיר אבהע"ז ס' קכ"א. דפשיטא דבחלותים כקדושיין וגרושיין לא מהני גדול עומד על גביו, וכדמוכח ממתני' ריש פרק חרש נשתטה לא יוציא עולמית. דבהנהו בעינן דעת ורצון על החלות ולא בני החלטה ודעת ניהו, דכמובן חלוק החלטה אחר שיקול דעת מכוונה גרידא.

רש"י ד"ה שהלכה. ה"ה דמצי לתרוצי בסכין ארוכה, ותמה חשק שלמה א"כ למה דחקינן באופן רחוק כל כך לחזרה מהכותל, ואף להוציא מהברייתא דחשיב כוחו כדס"ל לרבא בסנהדרין דף ע"ז דזרק צרור לכותל וחזרה לאחוריו והרגה דחייב משום כוחו. ועוד הא דעת הרמב"ם פ"ב משחיטה ה"ט והרא"ה בבדה"ב דלא בעינן מלא צואר חוץ לצואר רק בהתיז כל הראש, וכתב דכבר העיר עליהם הפר"ח מסוגיא זו. וכתב לבאר דקושית הגמ' דמן הסתם פוגע הסכין בחזקתו וחזקתו כדריסה, וכדרך חתיכת צנן, ומשני דהי' בדרך הולכה והבאה, והיינו "או או" והעיקר דשלא בדרך דריסה, וכתב דכן משמע קצת בלשון הרמב"ם פ"ב משחיטה הי"א ולפי"ז נתיישב הכל.

בגדר רוב מצוין אצל שחיטה, ביאר בביה"ל ח"ב ס"ד דנחלקו אי יסודו מצד חזקת כשרות או מצד דאי שחט ראי' דיודע דאל"כ לא הי' שוחט. ונפק"מ בישראל מומר לתיאבון. ודן במה שדנו הראשונים אי "רוב" או "כל". ועי' תוס' בכורות כ' ב' דנימא לר"ת סמוך מיעוטא לחזקת איסור דבהמה, ותירצו דשכיח ומצוי טובא. ויעוין משה"ב (ז' ב') בחד תירוצא דהוי כודאי נגע ולא שייך לדון חזקת איסור ועי'.

תוד"ה מאן. ברשב"א דעיקר דיוקא משמא יקלקלו ואי בעי כונה הרי פסול בודאי, וממתני' שמעינן דאילו יבא אלי' דלא קלקלו יהני שחיטתן, וצ"ע בכונת קושית תוס'.

דף י"ג ע"א

מתעסק בקדשים. בתוס' דב' דינים איכא.

(א) לשם שחיטה שצוה הבורא

ולא סגי לשם שחיטת סימנין. (ב) לשם חולין

פסולה וכדקיי"ל זבחים מ"ו ב' ותרומיהו

מושחט את בן הבקר.

באחרונים ז"ל דנו אי פסול מתעסק

בקדשים רק בשחיטה דילפינן

מלרצונכם תזבחוהו או אף בשאר עבודות.

דמנח"ב ס"ג ענ"א הוכיח מהא דחולין כ"ד

ב' דקטן נתמעט מעבודת קדשים משום קרא

דאיש מזרעך, ותיפוק ל' דהוי כמתעסק

בקדשים, ורע"א מהדו"ת ס' ס"ד ממתנ'

דבכורות מ"ה ב' דחרש ושוטה פסולים

לעבודה משום דאינו שוה בזרעו של אהרן,

ותיפוק ל' משום מתעסק, ומזה יסדו דרק

בשחיטה, ועי' אחיעזר ח"ב ס"ד.

אולם בחזו"א זבחים ס"כ (ב) סק"א

הוכיח מרמב"ן במלחמות ר"ה כ"ח

ב' דגם בשאר עבודות איכא פסול מתעסק,

ובסק"י כתב ב' נפקותות אי פסול מצד

מתעסק או אינו שוה בזרעו של אהרן, כגון,

(א) נתחרש או נשתטה אחר שהיזה קודם

שהגיע למזבח, דמצד מתעסק ליכא למיפסל,

ומצד אינו שוה בזרעו של אהרן איכא

למיפסל, וכדמצינו זבחים ט"ו א' לענין

נקטעה ידו דאיכא פסול בעל מום עד לבסוף.

(ב) בלבשו בגדי כהונה וקדשו ידו"ר דחשיב

מעשה גמור דבזה יש לקטן מעשה לתוס',

ובכה"ג ליכא למיפסל מצד מתעסק, וניחא

הן חרש ושוטה, והן קטן עיי"ש.

משא"כ בחליצה הוי רק דין כונה בהמעשה

ומוסבר ע"פ הגר"ח דחלות ההיתר מכח

התורה ולא בעינן דעת ורצון דבעלים על

החלות. (עי' הגר"ח פ"ד מיבום הט"ז).

קמן יש לו מחשבה או אין לו מחשבה.

למסקנא מעשה מהני מן התורה,

מחשבה אפילו מדרבנן אין. מחשבתו ניכרת

מתוך מעשיו מדרבנן בעלמא ולא מן התורה.

לרש"י מעשה גמור היינו מעשה עם הדיבור,

ואין נפק"מ בין מעשה גמור לאין מעשה

גמור אלא מחמת צירוף האמירה.

ויצוין רש"י יבמות ל"ד א' דמהני קדושי

קטן שיחולו לכשיגדיל, ובקה"י

יבמות ס"ל סק"ב, דלשיטתו דיש לו מעשה

מן התורה עם אמירה, דמגלה באמירתו

מה עושה, ודין חלות בקטן הוי הפקעה

מחלות ולא מחמת כונה עיי"ש. אמנם

בפשטה כל מה דמצינו כאן הוא רק

בהכשר לטומאה, שחיטה, עשי' כלי, דהוי

ענין כונה בעלמא, ולא בחלותים דבעי

רצון ודעת לעיקר החלות. וכמו דיסד

הבי"מ הנ"ל לענין דין גדול עומד על גביו

דודאי לא מהני אלא לגבי דין כונה לשמה

ולא בשאר חלותים דבעי דעת ורצון לעיקר

החלות.

שיטת תוס' דמעשה גמור היינו דליכא

למיתלי בענין אחר, כגון חקקום

תינוקות, וזה מדין תורה, ובמוכח קצת

כגון מדרום לצפון הוי מדרבנן בעלמא.

ומעשה גרוע דהעלום לגג לא מהני אפילו

מדרבנן, ולשיטתם אין חילוק בין אמירה

למחשבה.

וטומאת תקרובת ע"ז מדבריהם כמו שיתבאר, וא"ת והלא היא אסורה באכילה מד"ת, לא כל האסור באכילה מטמא כו". בביה"ל ח"א סט"ו דמדין חש"ו הוכח לרמב"ם דליכא חסרון לאו בר זביחה ומה"ט פליג אתוס' ורא"ש דלאו מדין וזבחת, ושחיטת הקוף פסולה מצד דבעינן כח גברא ולא משום לאו בר זביחה.

דעת כס"מ ולח"מ דדוקא בעכו"ם שעובד ע"ז שחיטתו אסורה מה"ת אבל גוי שאינו עובד ע"ז שחיטתו אסורה מדבריהם. והיינו הי"ב ברמב"ם. ודעת הש"ך יו"ד ס"ב סק"ב דלרמב"ם שחיטת עכו"ם נבלה מה"ת אפילו אינו עובד ע"ז. ועי' פמ"ג ש"ד ס"ב סק"ב.

לענין טומאה ס"ל לרמב"ם דהוי מדרבנן. ועי' תבו"ש ס"ב סק"א, ואזיל דהלאו משום תקרובת ע"ז, ולשון נבלה לאו דוקא ברמב"ם. ומה"ט נימא ככס"מ דבאינו עובד ע"ז רק מדרבנן, ומה"ט הטומאה מדרבנן כדין תקרובת ע"ז דאינו אלא מדרבנן. מיהו תמהו עליו דהרמב"ם פסק כרבנן דר"א דלא אמרינן סתם מחשבתו לע"ז, עי' רמב"ם פ"ד ממאכ"א הי"ט, וליכא למימר דהלאו משום תקרובת ע"ז כדפירש בתבו"ש. ועי' ראש יוסף. - ועי' פר"ח ס"ב דכיון דלא כתיבא בקרא בהדיא דהוי נבלה, הגם דלוקין משום נבלה מקרא דפן תכרות, מצינו למימר דאינו מטמא מה"ת וצ"ב. עייל"ד דלאו שחיטה המתרת וממילא הו"ל לאו דנבלה מיהו תורת שחיטה עלה לענין לטהר מידי טומאת נבלה.

בעיקר דין נקטעה ידו, בקה"י ב"ק בסוגיא דאשו משום חציו, דן לתלות בגדר כוחו אי הכל במעשה הראשון או דהוי מעשה הנמשך, ודו"ק אי משוין לדיני קדשים. ועי' לענין בגדי כהונה ודין עמידה עד שיגיע הדם, ומסברא יש לחלק בין נקטעה ידו ובגדי כהונה לדין עמידה דהוי דינא דשירות בשעת עבודה ואכ"מ.

רש"י ד"ה או דרבנן. דלא מהני לקולא דלא אמרו חכמים דבריהם להקל מדברי תורה. משמע דבאיסורי דרבנן שפיר יהני לקולא. ונפק"מ לנט"י דבעי כונה, ואייתו מדברי הגר"א או"ח ס' קנ"ט י"א דחש"ו כשרים ליתן מים לנט"י דחשיב מחשבתו ניכרת מתוך מעשיו דמהני מדרבנן, וכן אי מהני הזמנה דקטן לענין מוקצה.

בראש יוסף דייק מרמב"ם פ"ד מטו"א ה"ב המעלה פירותיו לגג מפני הכנימה כו' לפיכך אם העלו חש"ו כו' הפכו בהם קטנים כו'. מדסיים קטנים לחודא משמע דחש"ו לא מהני מחשבתו ניכרת מתוך מעשיו. ויל"ע מהגר"א הנ"ל גבי נט"י דאף חרש ושטה מהני מחשבתו ניכרת מתוך מעשיו.

מתנ', שחיטת עובד כוכבים נבלה ומטמאה במשא. שיטת הרמב"ם בדין שחיטת עכו"ם בפ"ד משחיטה הי"א, מקרא ד"וקרא לך ואכלת מזבחיו". הובא בראש ס"ה. ובהי"ב ד"גדר גדול גדרו בדבר שאפילו גוי שאינו עובד ע"ז שחיטתו נבלה". ובפ"ב משאה"ט ה"י, "וקרוב בעיני שאף זה מדברי סופרים שהרי טומאת ע"ז

דף י"ג ע"ב

דף י"ד ע"א

פשיטא כיון דנבלה מטמא במשא. יל"ע
לשיטת הרמב"ם דין הטומאה רק
מדרבנן אמאי פשיטא, ובפרט להכס"מ
דבאינו עובד ע"ז הוי רק דין נבלה מדרבנן.
וביאר דכיון דתני נבלה פשיטא דמטמא
במשא כנבלה ואלשון מתנ' פרכינן ודו"ק.

השוחט דיעבד אין לכתחילה לא.
ברש"י, "שמא לא ישחוט רובא
והוא לא ידע". ויל"ע דהא בכ"ג איכא דין
עד שיבדוק בסימנין כדלעיל ט' א'. וביאר
הט"ז יו"ד ס"א סק"א דהכא בלילה אינו
יכול לבדוק מיד וחיישינן דלמחרת ישכח,
ואפילו לפנות בוקר אסרו שלא לחלק בדבר.
ובתורה"ב ב"א ש"ד ומאירי דהטעם שמא
יחליד ולא ירגיש, ובקצר, שמא ידרוס, אבל
לשמא לא ישחט רובו אין לחוש כיון
דלעולם בודק הסימנין לאחר שחיטה ועי'
ב"ח שם. ובט"ז דנפק"מ לשחוט בבית אפל,
דלרש"י בידו לבדוק לאור היום, משא"כ
לרשב"א אכתי איכא חששת חלדה. [ודין
השו"ע לרשב"א ולא לרש"י]. ובש"ך דגם
בוה חיישינן לרש"י בבית אפל שמא לא
יבדוק אח"כ לאור היום.

ע"י ב"ק פ"ז א' דעת רבי יהודה דסומא
פטור מן המצות, ונסתפק רב יוסף
דאפשר הלכה כמותו. וברעק"א הוכיח דרך
מצות עשה כתפילין, לולב, וסוכה, אבל
שחיטה דהוי לאו הבא מכלל עשה יש לו
לסומא, דאל"כ איכא חסרון לאו בר זביחה,
ויל"ע מאי שנא מחרש ושוטה.

מתנ' השוחט בשבת וביוה"כ אע"פ
שמתחייב כנפשו שחיטתו כשרה.
והקשו תוס' וקמאי ז"ל דהא מחלל שבת
כמומר לכה"ת ושחיטתו פסולה כדלעיל ה'
א'. ותירצו, (א) תוס' בתירוצו קמא דאיירי
בצנעא. (ב) בפעם אחת לא נעשה מומר.
וביאר רע"א דרך בג' פעמים שהוחזק בכך,
דבלא"ה תלינן במקרה. (ג) ברשב"א וכו"ה
בר"ן, לאחר גמר השחיטה נעשה מומר
דתחילת השחיטה הו"ל מקלקל. (ד) פיהמ"ש
דאיירי בשוגג דאמנם במזיד הוי מומר
בתחילת השחיטה, ובקצוה"ח סנ"ב סק"א
דכיון דהו"ל מקלקל ע"מ לתקן לא חשיב
מקלקל.

וייעוין ברמב"ן שדן מהא דדף פ"א ב',
"פעמים שאפילו שחט ראשון
לשלחנו ושני לע"ז חייב לרבנן דאמרי
שחיטה שאינה ראוי' שמה שחיטה, והיכי
דמי כגון דלא אתרו ב', וכד אתרו ל' נמי
פטרי' ל' התם משום דקלבדר"מ, וש"מ
דשחיטה כשרה היא, דנהי נמי דסברי רבנן
שחיטה שאינה ראוי' שמה שחיטה,
בשאיסור דבר אחר גרם לה, אבל זה
ששחיטתה פסולה אינה אלא כנחירה
בעלמא, ובודאי פטור עלי' מאותו ואת בנו,
אלא שאין שם שחיטת משומד עלי' אלא
מאותה שחיטה ואילך". ושם דן לחלק בין
שבת לבין שוחט לע"ז. ולהלן שם, "וכן צ"ע
שחיטת משומד לע"ז אי הוא כשחיטת נכרי
לטמריי במשא או שמא אסורה באכילה
בלחוד היא, דהא אינו גוי וקדושי קדושין,

בשבת. ותירץ בשם הרמב"ן דס"ל לאביי דדוקא בדחי' בידיים כגון קורות בנין, אבל כאן רק מחמת איסורא דרכיב עלי' ולא הוי מוקצה.

אי הכי בהמה לר"י ביו"ט היכי שחטינן.
ברשב"א דגם בלא זימנה בעיר"ט שמעינן לה לר"י ביצה מ' א' דשוחטין את הבייתות וההיא ר"י היא עיי"ש.

שני לוגין שאני עתיד להפריש הרי הן תרומה. ברש"י, "בתוכו למאה לוג". והיינו אחד מחמשים עין בינונית. שם, עשאה מעשר ראשון. עי' תוס' גיטין כ"ה א' דאינו מדויק דהא כבר ירד ב' לוגין ונשאר רק תשעים ושמונה לוגין וכן להלן לענין המעשר. - תרומת מעשר הוא תיקונו של המעשר ע"י הלוי.

רש"י ד"ה ומיהא. פירש דלכתחילה יחלל על המעות ולא יסמוך על ברירה. וקאי לשיטתו ד"ה אוסרין, דגם למ"ד אין ברירה חייל רק דהוי חלות שאינו מבומר, וא"כ בזה מתקן כשמחלל על המעות ואינו סומך על ברירה. אולם לתוס' גיטין ע"ג ב' ד"ה תנא, עירובין ל"ז ב', לא חל כלל. ובגיטין כ"ה ב' פירשו דמיחל היינו דמתחיל לשותות מיד, ולשיטתם.

דף י"ד ע"ב

שמא יבקע הנוד ונמצא שותה טבליים
למפרע. בקה"י גיטין ס"ח ובחולצין ס"ז דכמ"ד יש ברירה וכיון דנשבר לבסוף הוברר דלא עמד להפריש ומה"ט הוי טבליים.

ואם נאמר שישנו בכלל שחיטה שמטהרת מידי נבלה חייב משום אותו ואת בנו לרבנן ואפילו באיסורי הנאה."

ובקוב"ש דלגבי טומאת נבלה כיון דהוי בר קבולי טומאה חשיב בר זביחה. [או מצד דחשיב "מעשה שחיטה" רק דחסר מתיר דשחיטה דהא למעשה ישראל הוא]. ומכאן חזינן דלא כקוב"ש דחש"ו חשיב בר זביחה כיון דאהני לטהר מידי נבלה משום דהוא בר קבולי טומאה, דחזינן ברמב"ן לענין מומר דאהני לענין טומאה ומה"ט ישנו באותו ואת בנו, ומכ"מ לא יהני להיתר השחיטה.

אע"פ שמתחייב בנפשו שחיטתו כשרה. יל"ע לנידון רע"א דמומר לחלל יוה"כ אינו כדין מומר לחלל שבת, דא"כ מאי קמ"ל מתנ' אע"פ שמתחייב בנפשו, וכן למאי דדנו בגמ' דאיירי בשוגג, וי"ל לענין מעשה שבת.

ברע"א דן דנימא אי עביד לא מהני. ובשו"ת ס' קכ"ט כתב סברא לחלק דרק היכי די"ל דכונת התורה לשלול כוחו שלא יוכל לפדות, אולם בלאו דלא תעשה כל מלאכה לא שייך לפרש שלא יהא לך כח לעשות מלאכה, דברוב המלאכות הרי נעשה במציאות ורק כאן בשחיטה י"ל דלא מהני להתיר וממילא הו"ל מקלקל. ועי' קובה"ע סע"ד סק"ג דרק בחלות דע"י האדם ולא בחלות דחייל ממילא עיי"ש.

א"ל אביי מי דמי התם מעיקרא מוכן לאדם כו'. הקשה רשב"א דסו"ס הו"ל מוקצה מחמת איסור מלאכה דשחיטה

וביאר דכבר מדויק כן בהדיא ברש"י י"ד ב' ד"ה התם, "והוברר שלא הי' עתיד לבא לידי הפרשה ושתה טבלים למפרע". הרי הדגיש דלא עומד להפרשה וכמ"ד יש ברירה, ודנין לעולם למפרע דכן היתה עמידות הדבר, מיהו אין החסרון בהא דלא הופרש בפועל, ומה"ט לעיל שפיר פירש דשותה תרומה כיון דעכ"פ הי' עומד להפרשה, והגם דלא הופרש בפועל.

אלא אמר רב יוסף רבי יהודה דכלים היא כו' הכ"נ כיון דלא איתכן מאתמול אסירא. הקשה הרשב"א מי דמי, התם לא הוכן ככל לכסות פי החבית ופי הפח ולא איתכן להאי מלאכה עד השתא, אבל בהמה מעיקרא מוכן לאדם והשתא מוכן לאדם. ותירץ בשם הרמב"ן ז"ל, "דהכי קמדמי עריבה זו מעיקרא מוכן לתשמיש אדם והשתא נמי מוכן לתשמיש אדם, ואפ"ה כיון דלא איתקן ממש מע"ש להאי מלאכה אסירא, כש"כ בבהמה דלא איתקן כלל לאכילה מאתמול, כלומר דלא היתה מתוקנת בכך שיש לנו לאוסרה כיון שנתחדש בה ענין המתקן אותה עכשיו למה שלא היתה מתוקנת מע"ש".

מי דמי התם מעיקרא כלל והשתא שבר כלל כו' ושמעין ל"י לר"י דאמר אוכלא דאפרת שפיר דמי. הקשה הרשב"א למה הוצרך להאריך ולומר אוכלא דאפרת והא כבר חילק בטעם נכון דהתם נולד הוא. וביאר, "די"ל כדי שלא יקשה עליך דמ"מ גם כאן בא ענין מחודש בשבת דהיינו השחיטה וע"י אותו חידוש נתקנה לאכילה, דמעיקרא לא היתה נראית לאכילה

ועכשיו נתקנה ונראית לאכילה, ואילו בכלל מעיקרא היתה ראוי' לתשמיש אדם ועכשיו ראוי לתשמיש אדם, לפיכך הוצרך לפרש דבאוכלין לא שייך ב' נולד כלל ואפילו נשתנו לכמה שינויין, בין מאכילה לאכילה, ואפילו מאכילה לשתי', דשמעין ל"י לר"י דאמר אוכלא דאפרת שפיר דמי, כך פירש הרמב"ן".

והרשב"א פירש, "ולי נראה דה"ק וכ"ת דהכ"נ לא אפשר ל"י למיכלי' בלא איסור וכל שתקיננו בא לו בענין שאי אפשר להביא אותו תיקון מדעת אלא באיסור מוקצה הוא, הא שמעין ל"י לר"י דאוכלא דאפרת אפילו בענין שאי אפשר לו להשיג אותו אוכל מדעת בלא איסור שהוא מותר דהא פירות העומדין לאכילה משקה הבא מהן מותר ואע"פ שאי אפשר לו להביא אותו משקה בלא איסור".

רש"י ד"ה אבל לא ישן. "והך בהמה נמי היא מוקצה מחמת אבר מן החי שלא נשחטה". ברש"ש העיר דסגי מצד "חובל".

דף ט"ו ע"א

במזיד לא יאכל. ברשב"א, דרש"י פירש בכל הסוגיא, "דבערב יאכל היינו לאחר בכדי שיעשו, וטעמא דמיסתבר הוא דכיון דאסרינן לה ביומא כדי שלא יהנה ממעשיו הרעים, אם אתה מתירה לערב מיד, הרי הועילו מעשיו. ויש מי שפירש לערב מותר מיד וכ"כ רבינו הרב ז"ל, דלא אמרו

ונוקמא כריו"ח הסנדלר הרי דיוה"כ שוה לשבת עיי"ש.

בש"ע או"ח ס' שי"ח ס"א פסק כר"י דשוגג אסור גם לאחרים לכו ביום, ולערב גם לו מותר, ובמזיד אסור לו לעולם ולאחרים מותר במוצ"ש מיד, וזה כדעת הרי"ף, ובמ"ב סק"ז הביא דהגר"א פסק כשיטת תוס' וסייעתם דפסקו כר"מ ובמקום הצורך יש לסמוך על זה בבישול בשוגג.

דף ט"ז ע"ב

המבשל לחולה בשבת אסור לבריא גזירה שמה ירבה בשביליו.

נחלקו ר"ן פ"ב דביצה (ט' ב' ברי"ף) ורשב"א כאן, דלהר"ן חלוק מיו"ט דהוי "הותרה" דשרי ריבוי בשיעורין, וכדאמרין ביצה י"ז א' באמת אמרו ממלאה אשה קדירה של בשר אע"פ שאינה צריכה אלא לחתיכה אחת. אולם מה דרך מצד פיקו"נ דהוי "דחוי" אסור הריבוי מן התורה אפילו קודם שהניח הקדירה על האש. והרשב"א חולק דהגזירה שיוסיף בפעולה בפני עצמה אחר דכבר הניח הקדירה על האש, אבל במוסיף מתחילה אין בזה אלא איסור דרבנן, ועי' תוס' מנחות ס"ד א' דבשבת רבנן החמירו בריבוי בשיעורין וכיו"ט דהוי לאו גרידא הקילו בריבוי בשיעורין.

ובקד"י ביצה סי"ג דאייתי קושית המנח"ח בסוף קונטרס מוסך השבת דלדעת הר"ן יקשה המבואר בסוגיין

בכדי שיעשו אלא בדבר הנעשה ע"י נכרי כגון שהביא דורון לישראל ויש מאותו המין במחובר, א"נ נכרי שהביא חלילין, וטעמא דמילתא משום דאי שרית ל' לערב מיד אתו למימר ל' בשבת שיביא לפי שאמירה לנכרי קל בעיניו. א"נ בדבר שנעשה ע"י ישראל אלא שנעשה מאליו כההיא דפרק יציאות השבת (י"ח ב') כו', אבל כמבשל ליכא למיגזר שאין ישראל עשוי לבשל בשבת ואפילו בשוגג, ובמזיד נמי דאסר ר"י ביומ"י ושרי ל' לערב לאחרים מילתא דלא שכיחא היא ולא גזרינן בה". ועי' שו"ע או"ח ס' שי"ח ס"א פסק כדעה ב' ברשב"א דבישראל ליכא דינא דבכדי שיעשו, עי' מ"ב סק"ה.

למסקנת הגמ' דרב קאמר דמתנ' ר"י היא דבשוגג יאכל בין הוא בין אחרים במוצ"ש והיינו שחיתתו כשרה, אבל ליומא אסור דומיא דיוה"כ דאף בשוגג, ויל"ע מאי רבותא דאע"פ דבמזיד מתחייב בנפשו, הא ליכא למידן מצד מומר לחלל שבת דהא איירי בשוגג. וצ"ל דהרבותא דליכא משום מעשה שבת עולמית לדידי' ולאפוקי מדעת ריו"ח הסנדלר.

ב"ל"ז רש"י בסוגיין דאיכא דין א' שלא להנות ממעשה שבת. ואיכא דין ב' מצד קנסא. וזהו דחלוק הוא עצמו מאחרים לענין מזיד לר"י, ולענין שוגג לריו"ח הסנדלר, דקנסא דייך בדידי' ולא באחרים.

ברא"ש ב"ק פרק מרובה ס"ו, דיוה"כ אין דינו כשבת לענין מעשה שבת ויש"ש פליג, ובביה"ל ח"א סט"ז סק"ד, הוכיח מכאן דלא כהרא"ש, דהא מקשינן

פליג ר"ד וס"ל דליכא מוקצה מחמת איסור
אלא בדחי' בידים ואיירי אפילו בחלה
בשבת, עי' רמב"ם פ"ב משבת ה"ט, והשגת
הראב"ד ומ"מ שם, וכ"ה בשו"ע או"ח ס'
שי"ח ס"ב דשרי בין שחלה מאתמול בין
שחלה היום, ועי' מ"ב שם סק"ו.

העתק מכתב להגאון ראי"ל שליט"א.
בנידון חידוש אבנ"ז דבמצב
פיקו"נ הדלקת נר גדול במקום
אפשרות הדלקת נר קמן אית בי' משום
מרבח בשיעורין דלא הותר אלא ביו"ט.
דהנר הגדול ידלק זמן מיותר שאין בו היתר
פיקו"נ. ואמרו בשם מו"ר הגאון שליט"א
דחידוש גדול לומר כן נוגס החלקת יואב
נחלק עליו, וסברא לחלק בין בישול
להדלקת הנר, דבממלאה אשה קדרה בשר,
הרי מיד איכא התחלת מעשה בישול בהכל,
ובזה בעינן לדין מרבח בשיעורין וחלוק יו"ט
מדין פיקו"נ, משא"כ בנר איהו מדליק חלק
העליון לבד, ואח"כ הוי רק כגרום, ובהא לא
בעינן לדין מרבח בשיעורין.

ולכא' צריך להוסיף בזה, דהרי גם
בבישול משכחת לה בחתיכות
מונחות זו על גב זו, ולא רק באופן של
חתיכות המונחות על קרקעית הקדרה שמעל
האש, דבכה"ג שמונחות זעג"ז הבישול
בהעליונים לאו לאלתר, ומבחינה זו הוי כנר
גדול. ואולי נקודת החילוק היא, דבישול הוי
"מקום גחלת" דודאי גם לר"ל חשיב אדם
המזיק, דהרי האש במקומה בלי הליכה
והתפשטות, מבשלת לאט כל תכולת הקדרה,
וא"כ הנחת הקדרה המלאה הוי מעשה
בישול ידי' בהכל, משא"כ נר הוי אש

השוחט לחולה בשבת מותר לבריא באומצא
מ"ט כיון דאי אפשר לכזית בשר בלא
שחיטה, דעכ"פ ראוי לגזור דישחוט בהמה
גדולה הגם דלחולה סגי בהמה קטנה או
עוף, וכדאמרינן לענין היכא דצריך לחולה ב'
תאנים ויש שנים בעוקץ אחד ותלש עוקץ
אחד שבו ג' תאנים. וביאר בקה"י ושכ"מ
באו"ש פ"ח משבת ה"א, דלמאי דפסק
הרמב"ם רפ"א משבת כשמואל דשוחט
חייב משום נטילת נשמה, אין חילוק בין
בהמה גדולה לקטנה, דליכא כלל בנטילת
נשמה ענין ריבוי בשיעורין, דנשמה אחת
לזה ולזה, ולא דמי לג' תאנים בעוקץ אחד,
שאילו תלש כל אחד ואחד בפני עצמו נמי
עביד מלאכה, ולכך הם הרבה שיעורין, אבל
לענין נטילת נשמה אין כאן אלא נשמה אחת
וזהו שיעור אחד.

וי"ל ד דסברת המנח"ח דדינן על כל כזית
בשר דנוטל חיותו, ולא רק בכללות
דאיכא נטילת נשמה, דהרי יסוד המלאכה
היא תיקון הבשר ע"י נטילת נשמה ושפיר
י"ל דדינן על כל כזית וכזית בפני עצמו. ועי'
אבי עזרי ריש הלכות יו"ט דהקשה על הר"ן
מאי קמיבעיא לן במנחות אי עדיף שלוש
בעוקץ אחד או שנים בב' עוקצין דג' בעוקץ
אחד הר"ל ג' איסורי מלאכה עיי"ש.

אר"ד מנהרדעא ה"כתא השוחט
לחולה בשבת מותר לבריא.

ברש"י דאיירי בחולה מבעוד יום, דלא פליג
ארב דלעיל דבנחלה בשבת איכא משום
מוקצה. רק פליג אדרכ בדין המבשל בשבת
לחולה, דאסור לבריא מגזירה שמא ירבה
בשבילו. אכן דעת מקצת ראשונים דגם בזה

חקירה זו בקה"י וברכת פרץ. [והוכיח מהסנה דכתיב בוער באש והסנה איננו אוכל].

ולכאן אי המלאכה עצם יצירת האש הרי בזה חלוק מבעיר מבישול, דמבחינת יצירת האש אין נפקותא בגודל הנר [מיהו יל"ד], משא"כ בישול דהמלאכה היא יצירת הבישול בהדבר. וניחא אפילו לגדר חציו כשיטת הנ"י דהכל גכלל בהדלקה ראשונה. משא"כ אי המלאכה בהדבר המתבער שפיר יל"ד דכל חתיכת נר נוספת המתבערת ע"י הדלקתו הוי מרבה בשיעורין.

אבל לכתחילה לא. עי' תוד"ה כאן ולהלן ט"ז ב' ד"ה תלוש, דמשום חששת דריסה הוא, לכתחילה לא, וברמב"ן להלן ט"ז ב' ד"ה על, דלכתחילה לא, "גזירה שמא ישחוט בדבר שאינו בא מכת אדם" עיי"ש.

רש"י במתנ' ד"ה שהם. דטעמא דצפורן משום מחובר. ובהדיא ברש"י לקמן י"ח א' ד"ה מחוברת, דהיינו לבע"ח ופסול לרבי, והנה הוי דין תורה כמבואר יו"ד ס"ו ס"ב "השוחט בדבר המחובר לקרקע או לגוף כגון צפורן ושן המחוברין בבהמה שחיתתו פסולה". ובפמ"ג שם ועי' גליון רע"א.

והנה הוי דין פסול מחובר ולא מצד פסול קרקע בשחיטה וכמבואר באו"ש פ"א מגרושין ה"ו, ונתיישב הערת רע"א דמתנ' הא מתפרשא דוקא בצפורן אדם ומשום דכל אדם איתקש לקרקע ולא דוקא עבדים וכמבואר בש"ך חו"מ ס' צ"ה סק"ג, ודייק רע"א מלשון הר"ש מכשירין פ"ד מ"ג דרק באדם שהוקש לקרקעות איכא פסול מחובר

והולכת ומתפשטת, ולר"ל חייב רק על מקום גחלת ממש, ותו נימא דגם לדידן כריו"ח דאית בי' משום חציו בכה"ת, חלוק עכ"פ מבישול.

ואכתי יל"ד דלכאן תליא בנידון הנ"י בסוגיא דב"ק, דהא מסיק דהכל נכלל במעשה ראשון, דאל"כ הא הדלקתו מער"ש הולכת ונשלמת בשבת, וידוע סברת הבי"מ וחת"ס דשבת תליא בשביתת גופו, ומה דנחשב עשי' על שמו אינו בגדר מלאכת שבת, וכן דנו לענין אמירה לעכו"ם מצד שליחות. ולפי"ז יתכן דחציו הוי עשי' נמשכת. והשתא להנ"י לכאן לדידן כריו"ח דחציו ככוחו ממש [לשיטת הראשונים ז"ל] דמי נר לבישול, דסו"ס בערת כל הנר הנמשכת איכלל בהדלקה ראשונה, ומהכ"ת לחלק בין בידים לחציו לענין מרבה בשיעורין, משא"כ לסברת החת"ס איהו קעביד בידים רק הדלקה למעלה, ואח"כ לגבי שבת נידון כגרים ובזה שפיר חלוק מבישול.

והנה נודע הנידון בעיקר גדר מלאכת הבערה, וכפי העולה מפלוגתת הגר"ז ואבני נזר ס' רל"ח סק"א, יש לדון בג' אנפי. א) עצם יצירת האש. ב) כילוי הדבר המתבער. והמלאכה בהדבר ולא בעצם האש. ג) הפיכת החומר המתבער לאש. והיינו דלא הוי מלאכת העדר וכילוי אלא מלאכת חידוש ויצירה, רק דלא הוי בעצמות האש שנוצר, אלא בהחומר שנהפך לאש. ודנו לפרש בזה פלוגתת הרמב"ם והראב"ד פ"ב מהל' שבת הל"א עי' מ"מ שם. וכן יל"ד בשיטת רש"י שבת דף ק"ו א' ורמב"ן שם. וכבר נתבאר

הבהמה ורק מצד החריצים שבין השיניים דקורע הסימנים וליכא משום מחובר, ונפק"מ דבשן אחת יהני, ואי הלחי קבועה בבהמה יהא פסול מחובר כדין שחיטה בציפורן בהמה.

דף ט"ז ע"א

דאר"פ האי מאן דכפתי לחברי ואשקיף עליה בידקא דמיא ומית חייב. ברש"ש דן דה"ה בלא כפתי הוא, ולרבותא קאמר דגם בכפתי, בכח שני פטור, והכריח ע"פ דברי התוס' דאכפיתה לא מיחייב כיון דלא הי' סוף מים לבוא, אולם דייק מלשון הרמב"ם פ"ג מרוצח הי"ג דדוקא "בכופת", וז"ל, "הכופת את חברו והניחו במקום שאינו יכול לברוח והציף עליו מים ומת, הרי"ז נהרג עליו, והוא שימות מכח ראשון הבא ממעשיו".

ויצוין ביאור"ס ב"ק סנה"ג"ו שיטת הר"ן בחידושו סנהדרין ע"ז ב' לחלק בין מיתה ושחיטה לנזיקין, שחכ שני חשיב ברי הויקא והוי דינא דגרמי, נע"י חזו"א ב"ק סי"ד סקי"ב בכח שני דבידקא דמיא לענין מלאכת שבת].

לא קשיא הא בסרנא דפחרא הא בסרנא דמיא. להאי תירוצא משמע דרק בדיעבד אבל לכתחילה לא, וכיאר בתוה"ב דגזירה שמא ישחוט בסרנא דמיא. ולתירוצא בתרא דהחילוק בין כח ראשון לכח שני ותרווייהו בסרנא דמיא, ביאר הרשב"א דלכתחילה לא אטו כח ראשון ולעולם סרנא

בשחיטה. אכן לרש"י הו"ל פסול מחובר ולא פסול קרקע כנ"ל. ועי' תורע"א עהמ"ש בגיטין (הובא בביאור"ס גיטין סכ"א סק"ז) דהא עבדים הוקשו לקרקעות והיאך מהנו לגט, וביאר באו"ש דרק בדבר התלוי בחשיבות ממונא הרי עבדים כקרקע, כגון לדין אונאה, שבועה, אבל דינים שאינן תלוין בממון, כגט, לא נתמעט ממונא דקרקע, אלא מחובר, ועבדים לאו מחוברים גינהו.

ובב"ח יו"ד ס"ו שם הקשה מ"ש שחיטה, מגט דכשר בכתב ביד של עבד או קרן של פרה ונותן לה העבד והפרה. ונתבאר בביאור"ס גיטין סכ"א מחת"ס ואו"ש פ"א מגרושין ה"ו וחידושי הרי"ם גיטין דף י"ט, דכל העבד והבהמה ראויין לגט, והוי הכל בשם גט, משא"כ בשחיטה רק הציפורן ראוי לשחוט, ואין כאן מאכלת תלושה, דהוי מאכלת דציפורן או שן המחוברין לבהמה, וחידשו דמה"ט גם בגט לא יהני שיור העבד או הפרה לעצמו, דבזה קובע דהגט הוא הקרן לבד, והו"ל פסול מחובר.

ועי' לענין שחיטה בעלה של עציץ נקוב, דאי מצד "מאכלת" לא יהני, וכעין בגט להסוברים דפסול מצד "ספר" עי' ריטב"א גיטין שם, ובב"ש אבהע"ז ס' קכ"ד סקי"ב. ואי מצד "ויקח" דבר הניקח, יהא כשר דסו"ס חשיב דבר הניקח. ועי' רמב"ם פ"א משחיטה הכ"א, "אבל בשן הקבועה בלחי שוחט בה לכתחילה ואע"פ שהיא קבועה בו". ובכס"מ ביאר דהלחי חשיב בית יד להשן, ולכא"ו צריך לחלק בין ציפורן דלא חשיב בית יד לבין שן. פשטות מתג' לרש"י בשן המחוברת ללחי שכבר נתלשה מן

דלהלן ל"א א' בנפלה ע"י הרוח אבל נפלה מידו מהני, והרא"ה חלק, "דשחיטה הצריכה תורה כח אדם אי זה שיהא".

היסוד דשחיטה בעי כח גברא חדית הגר"ח ז"ל פ"א משכנים ה"א, בדעת הרמב"ם פ"ב משחיטה הי"ב, דמה"ט ס"ל דנפלה סכין מידו לא מהני, הגם דקיי"ל כריו"ח דאשו משום חציו נע"י פי"ד מנזקי ממון הט"ו, ודלא כתוס' סנהדרין ע"ז ב' ורשב"א בתוה"ב הנ"ל. והיינו דבנפלה ליכא "כח גברא", מיהו אזיל דחלוק ממיתה ונזקין דליכא דין כח גברא אלא מ"ה דנחשב דעשה המעשה עיי"ש. ובוזה פליג החזו"א בגליונות דמיתה כדן שחיטה, ומוכח מסוגיין דמדמינן חיוב מיתה בכח ראשון בבידקא דמיא, דכמו"כ יהיני לשחיטה, וזה כדברי הרא"ה לחלק בין מיתה ושחיטה לבין נזיקין, ולא לחלק בין שחיטה למיתה. ובחזו"א ב"ק ס"ב סק"ב דבאמת חציו חשיב כח גברא וזהו גם דין בדקא דמיא דכיון דכח ראשון של האדם גורר אחריו כח טבעי חשיב כח גברא עיי"ש.

וי"ע מאי שנא בידקא דמיא בכח ראשון מפתח ידו ונפלה הסכין, דלדעת הרא"ה וכדפסק בשו"ע יו"ד ס"ג, לא מהני, והרי בשניהם גורר כח הטבע בפעולתו, דהסרת הכדקא גורר כח לחץ המים, ופתיחת היד גורר כח המשיכה. ועי' תבו"ש ס"ג סק"ב. ובפשטה דבוזה הכח בעצמות המים ובפתח הוי כח חיצוני דלא חשיב קבירא ב". וגם מצד כח המוחש בחזוק.

שנאמר ויקח את המאכלת. בתור"ה מנין, דילפינן מ"ויקח" דלא כתיב

דפחרא מותר לכתחילה. ועי' ב"י יו"ד ס"ז וש"ך שם.

וה"מ בכח ראשון אבל בכח שני גרמא בעלמא הוא. לרש"י החילוק אי מיד באו המים לפיו, והיינו שקשרו סמוך לשפת המים, וכח שני היינו בריחוק מן המים. וביד רמה סנהדרין ע"ז ב', פליג ארש"י דאין חילוק בין מיד או אח"כ, דהכל מכח פעולתו, וביאר ב' אופנים אחרים, (א) המים הראשונים כח ראשון, המים השניים כח שני. (ב) אי באו בהמשך או נעצרו מחמת איזה מעכב ואח"כ באו עליו. **לגבי** אשו משום חציו ליכא חילוק אי תחילת האש או המשך הליכת האש, דגם כל המשך הליכת האש ע"י הרוח הר"ל חציו ולתוס' מהני לחיוב מיתה, וקשה א"כ אמאי הכא בבידקא דמיא הכח שני גרע מרוח מצוי, וביאורו, דבאש "חידש ויצר כח האש", בין במבעיר ממש, ובין בממציא האש לכח הרוח, משא"כ בוזה הכח קיים בהמים, ורק מסיר המניעה, דיוכלו לפעול בהכח הגלום בהם כבר, ולכן רק תחילת יציאת המים חשיב כוחו, אבל ההמשך הוי כח כוחו.

בביאור"ם ב"ק סנ"ו דשיטת הרא"ה בשטמ"ק ב"ק נ"ו א' ד"ה אילימא, דחלוק דין רציחה מדין נזקין לחיוב ד' דברים, דחיוב רציחה בעי "כוחו", והיינו דיעשה מעשה הרציחה, וחיוב נזיקין סגי שעשה תוצאת הנזק ולא בעי כוחו, וכ"ה בבדק הבית ב"א סוף ש"א (דף י"א) לענין שחיטה. בנפלה סכין מידו דדן הרשב"א דיהני כדן נזיקין דחשיב חציו, ואוקים מתנ'

רש"י כבסמוך לענין רציחה, והחילוק אי הגלגל קרוב למים דתיכף באו וגלגלוהו או הגלגל בריחוק מן המים.

בתורה ב הקצר ב"א ש"א. דבסרנא דפחרא מהני גם בהמשך גלגולו לאחר סיבוב הראשון שע"י האדם, דהכל מחמת גלגול האדם ומתיחס אליו, והרי"ז כחץ דכסדר כוחו פועל בהליכת החץ ודחיפתו גם לאחר עזיבת ידו, וכ"ה בב"ח ופר"ח ותבו"ש יו"ד ס"ז, ומג"א או"ח ס' קנ"ט סקכ"א. אולם רבינו יונה בברכות (מ"א ב' ברפי הרי"ף), הי' לו גירסא אחרת בגמ', "ומתריצין לא קשיא כאן בסביבה ראשונה כאן בסביבה שני", ור"ל שאם שחט בגלגל של אבן או של עץ, והי' סכין או דבר אחר שראוי לשחוט בו תקועה בגלגל, והי' צואר הבהמה קרוב לגלגל והאדם חוזר הגלגל, ופעם אחת שהאדם מחזיר אותו ואח"כ חוזר מעצמו פעמים רבות ואם שחט בסביבה הראשונה דיינין לי' כח האדם והשחיטה כשרה, אבל הסביבות האחרות אינן באות מכוחו והשחיטה פסולה". וחזינן לכאור' דשחיטה חמיר מרציחה דבעי כח גברא ממש בהשחיטה, ובחץ ממש הו"ל כוחו הדוחף בפועל עד לבסוף, משא"כ בזה הגלגל צובר תאוצת מהירות ואח"כ חשיב כמתגלגל מעצמו וצ"ע.

רמב"ם פ"ב משחיטה הי"ג. מבואר דאי שם צואר הבהמה כנגד הגלגל בשעה שמסתובב בכח שני לא חשיב שחיטה. וחזינן כיסוד הרא"ה דשחיטה בעי "כח גברא" ובכה"ג ליכא כח גברא בהשחיטה, והגם דודאי חשיב מעשה האדם

"ויכין", דבעינן תלוש בחולין, ומדכתיב "מאכלת" ולא כתיב "המחתך", דבעינן כלי בקדשים. וברש"ש העיר דהכנה לא שייך הכא דכבר לקח לשחוט, ועוד העיר בזה, וצידד דמקרא קמא ויקח בידו את האש ואת המאכלת וילכו וגו' דמדקאמר וילכו דבתלוש עיי"ש. ועי' חת"ס. וככ"ל לדון נפק"מ אי ממאכלת או מויקה לענין שחיטה בעצין נקוב, כעין נידון גט בכה"ג דתליא אי ילפינן מספר או מונתן דבר הניתן מיד ליד.

רש"י ד"ה צור. בסוה"ד, מבואר דבנטע קנה או אילן אע"ג דהשריש הו"ל כדין תלוש ולבסוף חברו, רק בנטע גרעין או זרע הו"ל מחובר. ותוס' לעיל ט"ו ב' ד"ה או, חולקין דהו"ל מחובר גמור כיון דהשריש. וצ"ע שיטת רש"י כיון דהשריש לכאור' ודאי מחובר גמור, ובפרט לענין הכשר זרעים מהכ"ת דהו"ל תלוש ולבסוף חברו. ובר"ן ע"ז (כ' ב' מדפי הרי"ף) דביאר ברש"י מצד "תפיסת ידי אדם דמעיקרא". לפי"ז הנ"מ לענין ע"ז דכיון דאיכא תפיסת ידי אדם דמעיקרא הרי נאסר, אבל לענין הכשר זרעים ודאי חשיב מחובר. מיהו הא דברי רש"י לענין שחיטה, ובזה ודאי הו"ל ליחשב מחובר וצ"ע.

רש"י ד"ה בכח ראשון. "ובתחילת גלגולו", ובד"ה בכח שני, "לאחר שגלגלו המים את הגלגל פעם ראשונה ושני". והעיר רש"ש דסתרי דבריו, דלעיל דוקא תחילת גלגולו, והכא רק לאחר גלגול שני הו"ל כח שני. ואייתי לשון השו"ע דתליא אי סביבה ראשונה או לא עיי"ש. ועי' תבו"ש ס"ז סק"ג דהקשה למה לא פירש

בפ"ז יו"ד ס"ו פק"ד. וביותר בחת"ס, דבעיא דרבא אי ילפינן מ"מאכלת" וי"ל דחשיב כתלוש, או מ"ויקח" וא"כ בעינן דבר הניקח ביד. ולפי"ז ספיקא דרבא אפילו אי להכשר זרעים דינו כתלוש, שמא בשחיטה בעי דבר הניקח. וזה דלא כרמב"ן ור"ן הנ"ל, וא"כ מובן דגם למאי דקיי"ל דלהכשר זרעים כתלוש, מכ"מ להרא"ש ובעה"מ, בשחיטה מחמירין דכמחומר. ודו"ק בשחיטת עלה דעציץ נקוב, הוי נפק"מ הפוכה, ד"מאכלת" י"ל דליכא, אבל "דבר הניקח" איכא.

ויעוין תרוה"ד ספ"ט, הובא בב"י או"ח ס' תרכ"ו, דתלוש ולבסוף חברו כשר לסכך גם להרא"ש דלענין שחיטה לחומרא, מכ"מ י"ל דכמו לע"ז הוי כתלוש ולהכשר זרעים לחד תנא, ה"ה לסוכה הוי כתלוש עכ"ד. [ולענין הכשר קיי"ל כרמב"ם פ"ב מטו"א ה"ג דכתלוש]. ולהנ"ל י"ל דדוקא בשחיטה מצד "דבר הניקח" הא בעלמא חשיב תלוש, וזהו דמיקל תרוה"ד בסכך טפי משחיטה, ואפילו אי בשחיטה הו"ל ספיקא דאורייתא.

אמר רב זביד לצדדין קתני סכין למטה וצואר בהמה למעלה כו'. בש"ך יו"ד ס"ו סק"ח דלכתחילה אסור, והשיגו מסוגיין דלרש"י ותוס' דאיירי ברייתא בדין לכתחילה, וכע"ז בש"ך לענין עופא דקליל דלכתחילה אסור, וכנ"ל דצ"ע בסוגית הגמ'. מיהו הנידון בתלוש, דכמחומר לדידן כרבי איכא גזירה בתלוש ולבסוף חברו אטו מחומר גמור, ואפילו בנעץ סכין דלא מבטל לי' כרש"י לעיל ט"ז א' ד"ה צור.

לנויקין ושאר, ולרציחה למאי דדייק בחזו"א מהשוואת הגמ' נלמד דג"כ לא יהני בגוונא הנ"ל וצ"ע. סוגית הגמ' מצד עצמה ניתן לפרש דהבהמה היתה כבר וליכא מעשה ידי' אלא מצד הגלגל, ואה"נ בישים ראש הבהמה כנגד הגלגל יחשב כמעשה שחיטה.

דף ט"ז ע"ב

תלוש ולבסוף חברו לענין שחיטה מאי. כרמב"ן ור"ן דע"ז והכשר זרעים חלוקים לחד מ"ד מכת ענינא דקרא, דע"ז מיצטי קרא דומיא ד"הרים" דמחומר מעיקרא, והכשר בעי דומיא ד"זרע" שהוא בתלוש, ומיבעיא לי' בשחיטה, דאי מקרא דמאכלת, כרבי, בעי תלוש גמור דומיא דהכשר זרעים, ואולי מהלכתא גמרינן לה, [כך ביאר והוסיף הר"ן], וממילא אולי הוי דומיא דע"ז דרק מחומר מעיקרא נלמד לפסול.

נמצא לרמב"ן ור"ן מבואר דכל ספיקא דרבא רק לצד דלענין הכשר זרעים דינו כמחומר, וכר"א דנחלקו בזה תנאי, ואפשר דאף בשחיטה מצד קרא דמאכלת, אולם אי לענין הכשר זרעים נידון כתלוש ודאי דאף בשחיטה נחשב כתלוש. ונחלקו ראשונים לדינא, לענין תלוש ולבסוף חברו (בשחיטה, א) שיטת רי"ף, רמב"ם, ורשב"א, דכשרה. (ב) שיטת רא"ש ובעה"מ דמחמירין מספק. וביש"ש דהוי ספיקא דאורייתא. וביו"ד ס"ו ס"ב פסק לקולא, ועי' ש"ך סק"ו מרש"ל להחמיר כדעת הרא"ש.

המקום שיהי' מותר בהרחקה בלבד, שא"כ יהיו יושבי ירושלים אסורין בבשר תאווה, אבל עם כל ישראל ידבר ויאמר להם כי כאשר ירחיב ה' את גבולכם, ולא תהיו כולכם יושבים סביב למשכן כאשר אתם היום במדבר, יהי' לכם בשר החולין מותר, כי אי אפשר שתלכו כולכם ממקום רחוק אל המקום אשר יבחר ה' ותזבחו זבחים שלמים כל מה שתאכלו עכ"ד.

לעולם שוחטין ואוכלין מיבעי ליה. בחת"ס, "האריך רש"י בפירושו והיכי שביק לעיקר מילתא עיי"ש, דלרש"י דאיכא משום שחוטי חוץ הוצרך לאשמועין דשוחטין ואינו חייב כרת, אך הכא עיקר מסכתין בהיתר אכילה ודיני שחיטה וטריפות וניקור וכדו', אבל קדשים עיקרו במסכת זבחים, וא"כ איך שביק עיקר אכילה דמסכתין איירי ב' נקט שחיטה".

דף י"ז ע"א

שבתחילה הותר להן בשר נחירה. עי' להלן רש"י ד"ה והנוחר, ובב"ק ע"ח ב' ד"ה הנוחר, שהוא מלשון נחיריים, שקורע הבהמה לאורכה מנחירי ועד החזה, ולהלן ברש"י פ"ה ב' דנחירה היא חניקה, שכתב נוחרו, חונקו.

ברש"י כ"ז ב' ד"ה אין שחיטה, כ"ח א' ד"ה לטהרה, דגם למ"ד אין שחיטה לעוף מן התורה, דמ"מ בעי נחירה בסימנין, רק דלא בעי בדרך שחיטה ויכול בדרך עיקור, ונחירתו זהו שחיטתו, אבל

שיניו נושרות. בחת"ס אייתי בשם מג"א דסכנתא דשינים נושרות היינו ע"י כשפים ובזמניהם שהיו מפנים בשדה אבל בזה"ל לית לן בה. והקשה תורת חיים למה דחקינן דקינוח פי מכה קאמרין, לימא בבית דליכא כשפים. ותיריך חת"ס דבזמניהם שהיו רוב בתי כסאות בשדה אסרו אפילו בבית משא"כ בזמנינו עיי"ש.

שבתחילה נאמר להם בשר תאווה. שיטת רש"י דאיסור דבשר תאווה במדבר הוא בעצם השחיטה, דילפינן מקרא ואל פתח אהל מועד לא הביאו, ואיכא חיוב כרת על שחיטת בשר תאווה בחוץ. ושיטת תוס' דאין האיסור בעצם השחיטה אלא אכילת בשר תאווה, והילפותא מקרא דכי ירחיב גופי, דמדאיצטריך להתיר בשר תאווה באר"י, מכלל דבמדבר הו' אסירי באכילת בשר תאווה. ובחידושי הר"ן חיזק שיטת רש"י, וביאר דמוכרח לסמוך אקרא אתר דהיו אסורין, דאל"כ לא נאמר בתורה האיסור והגדר דעצם סתמות השחיטה כמקדישן דאל"כ למה שוחט, וביאר להלן שיטת תוס'.

משנכנסו לארץ ישראל הותר להם בשר תאווה. היינו כיון דנותרקו ממקום המקדש ונקרא דלאחר מכאן, כי ירחק ממך המקום וגו', דמאחר שירחיב ה' גבול ארץ ישראל ולא תוכל לבוא ולעשות שלמים כל יום, כעתה, לפיכך התירה לן התורה לשחוט בכל ארץ ישראל. וברמב"ן שם פסוק כ', דממילא גם הקרובים היו מותרים בבשר תאווה, כיון דרוב ישראל היו רחוקין, וכתב שם, "ואין טעם כי ירחק ממך

ישראל". והנה אי ספיקא דר"י אי שייך שיחול איסור נבלה על הבשר מחדש, לא שייך לנידון הרא"ש, וחזינן דנקיט בהספק מכעין סברת אישתרי, וכדיוק לשונו הי" אוכל והולך כו'.

והנה נחלקו בתוס' בכ"ד בגדר דינא דזבחת, אי איכא איסור שאינו זבוח קודם שחיטה, או רק דבעי היתר שחיטה דבלא"ה נבלה. [תוס' שבוועות כ"ד א' ד"ה האוכל, ריצב"א ותוס' שם. ביצה כ"ה א' תוד"ה בחזקת]. ותוס' פרשו בהא גדר בהמה בחי' בחזקת איסור עומדת למאי דס"ל דאין מחזיקין מאיסור לאיסור. ועי' רמב"ם פ"א משחיטה ה"א דמשמע דאיכא מצ"ע דשחיטה. ובאמרי בינה דיני שחיטה ס"ח.

ויתכן לפרש דבעיא דר"י לתוס' מצד איסור אינו זבוח, דאה"נ כבר התירה נחירה מידי נבלה, מיהו אין כאן "זבוח", והשתא נתחדש איסור של אינו זבוח, וזה אינו "התחדשות שם" דגם קודם הי' בשם אינו זבוח, ועתה רק מתחדש איסור על האי שם אינו זבוח, וזהו שורש הספק. ולפי"ז לגבי מלקות ליכא ספק.

דידהו לא אישתרי. בדין שלל עכו"ם דאישתרי מבואר ברמב"ם פ"ח ממלכים ה"א, דכולל מלחמת הרשות, וכן היתר נו"ט ויין נסך, ודוקא ברעב ולא מצא מה יאכל. ורמב"ן עה"ת [פרשת ואתחנן פ"ו פ"ן פליג, דרק מלחמת מצוה דכיבוש א"י שנשבע ה' לתת לאבותינו. ולא הותר ע"ז. ואין חילוק אי רעב או יש לו מה לאכול דבכ"ג התירה התורה. ורע"א על הרמב"ם העיר מסוגיין דמאי פריך בשר נחירה

חניקה או הריגה במכה לא. ויל"ד לענין נחירה במדבר אי אפילו חניקה או מתה מאל"י או כעין נחירת עוף למ"ד אין שחיטה לעוף מן התורה. ובקה"י ס"ט דגם מתה מאל"י. ועי' אמרי בינה דיני טריפות ס"ז.

ובקה"י שם במאי דמקשינן דלר"ע בנחירה יהא חיוב כיסוי הדם, והתינת אי איכא דין נחירה בסימנין י"ל דנחירתן היינו שחיתתן המתירתן ובעי כיסוי והיינו "אשר יאכל", אולם אי אפילו מתה מאל"י הרי אין הנחירה מתירתה באכילה. וביאר דסו"ס בעי הריגה באיזה צורה שהיא להוציאו מאיסור אבר מן החי וא"כ במדבר התירה התורה ע"י הריגת שפיכת דמה, וקרינן בה אשר יאכל לחייב בכיסוי. [במתה מאל"י ליכא חיוב כיסוי במדבר דשחיטה בעינן]. [למ"ד אין שחיטה לעוף מה"ת איכא מ"מ איסור טריפות, ואייתו מתשב"ץ ח"ב ס' ק"י דה"ה במדבר דהותר בשר נחירה דמ"מ נהג איסור טריפות עיי"ש].

בעי ר"י אברי בשר נחירה שהבניסו ישראל עמהן לאר"י מהו. יל"ע לרע"א דנחירה מתרת מידי נבלה כשחיטה, איך נימא דבשעת מיתה פקע שם נבלה ועתה יתחדש שוב.

וברא"ש סכ"ג. "ונ"ל דנפק"מ בבעיא זו לאדם שאסור עצמו באחד מן המינין מזמן ידוע ואילך וכשהגיע הזמן הי' לו מאותו המין שהי' אוכל והולך עד שהגיע הזמן, אם מותר לאכול מה שנתותר בידו. אי נמי כגון שרצו ב"ד לאסור דבר אחר כמו שאסרו גבינות העו"כ ושלקות וכיו"ב אם אסור מה שיש לו ממנו מאותו המין ביד

לפסול. ועי' רע"א דנפק"מ אי הוי ודאי נבלה לענין אותו ואת בנו. ועי' רש"ש דסיפא ממש דאחת מסוכסכת כשרה הא ב' פסולה וכן בדין לרש"י גם בדרך ירידתה ו"הרבה" דרישא לא משמע כן.

לא קשיא כאן כשהולך והביא כאן כשהולך ולא הביא. לכאן לרש"י מצינו לתרוצי דכאן בדקאי ברישא דסכינא וכאן באמצע הסכין ואפילו בהולך לחודא, דמורשא דסכינא מחליש.

אמר רבא ג' מדות בסכין. ברש"ש העיר דהאיכא עוד, מסוכסכת דלא קאי ארישא, או אפילו ברישא והולך והביא, או ביותר מאחת. וביאר דכיון דכולהו פסולות מחד טעמא נקיט להו כחדא.

פשיטא כיון דכי נקב טריפה בעיא בדיקה. יל"ע דהא הוי נבלה, ועי' רבינו גרשום, ומרש"י משמע דכפשטה.

פגימת עצם בפסח. ברש"ש תמה דהרמב"ם השמיטו. ודן דאולי דחאו מהלכה מסתימות סוגא דלעיל י"א א' גבי ונתח אותה לנתחי, ולא נתחי לנתחים, ואמרינן ה"מ היכא דחתך לה לגמרי אבל היכא דלייף לית לן בה. ומ"ל נתיחה מ"ל שבירה. ומחודש טובא.

רש"י ד"ה מחליש. מבואר דמסוכסכת קורע גם דרך ירידה, וכן דעת הרא"ש. אולם בחידושי הרשב"א בדעת הרי"ף דבדרך ירידה אינו קורע, והא דתידון כמגירה משום דגזרינן שמא ישכח ויביא כדלקמן י"ח א'. ועי' ר"ן ומהרש"א.

מבעיא, דהא נפק"מ כיש לו מה לאכול. ובמנח"ח מצוה תקכ"ז הקשה מדיוק לשון הרמב"ם דההיתר לחלוצי צבא דלפי"ז נשים וטף לא הותר להם, ואכתי נפק"מ לנשים אי הותר בשר נחירה.

וביאר רע"א מנחות פ"ד א' דדברי הרמב"ם למסקנא דרק של עכו"ם הותר, והוי כעין התירא דיפת תואר דדברה תורה כנגד יצה"ר, ומה"ט דוקא חלוצי צבא, ואין לו מה לאכול, אולם להס"ד דגם דידהו הותר, היינו דהוי "זמן היתר" וא"כ אין חילוק בין יש לו לאכול או אין לו ובין חלוצי צבא לנשים וטף.

אלא אמר רבא הכל שוחטין חדא לאתויי כותי וחדא לאתויי ישראל מומר. בתוס' לעיל ג' ב' ד"ה מאי, דמאי מקשינן לימא כשמעתי, הא קאמר דקמא מרבה כותי ובתרא ישראל מומר, ותירצו תוס' דהו"ל לפרש דקמא מרבה כשמעתי. ומהרש"א שם אייתי בעה"מ כיון דכותי מחודש טפי ואיכא למ"ד גירי אריות וגם אח"כ גזרו עליהן עיי"ש.

תוד"ה וכל שכן. עי' חידושי הר"ן, ורש"ש.

דף י"ז ע"ב

דקאים ארישא דסכינא. והקשו רשב"א ומהרש"א דא"כ אמאי קאמר ברישא בין שיש בה פגימות הרבה תידון כמגירה, הא אפילו פגימה אחת באמצע סגי

רש"י ד"ה הא. דקיי"ל ככולהו אמוראי דצריך בדיקה אבישרא ואטופרא ואתלת רוחתא. וכ"ד רוב הראשונים ז"ל, ובשו"ע יו"ד סי"ח ס"ט. וברא"ש סכ"ד דצריך בבשר וצפורן בנפרד, דביחד אינו מרגיש בפגימה. וצריך כסדר הולכה והובאה בכל פעם, ונמצא שש בדיקות אבישרא ושש בדיקות אטופרא, וסימנך ושחטתם "בזה" דבגימטריא י"ב"ב.

ולעיל ברא"ש דהרי"ף לא הביא הך דר"ז ח' א' דבית השחיטה מרווח רווח כיון דקיי"ל צריך בדיקה אתלתא רוחתא וא"כ לא קיי"ל מרווח רווח. ופליג דקיי"ל כר"ז לענין דיעבד ולא לענין לכתחילה, וגם חילק דמורשה של סכין יוצאת ומתפשטת ונרווחת בצידי השחיטה וקורעתו, וגם התם דיועד דהסכין מלובן ומכוין דלא יטנו לצדדים.

דף י"ח ע"א

כדי שתתגור בה ציפורן. הקשו הראשונים ז"ל מלעיל דהצרכנו אבשרא ולמה הצרכנו בדיקה בשמש, במים, בלשון. דעת הרא"ש ורא"ה דמעיקר הדין קיי"ל כחגירת ציפורן ולכתחילה מחמירין אף בפגימה כל שהוא. מיהו בדיעבד רק חוגרת ציפורן פוסלת. ודעת הרשב"א דנחלקו בזה אמוראי, ואנן קיי"ל דפגימה כל שהוא פוסלת והוא דחוגרת משהו ואפילו כחוט השערה. וכן פסק בשו"ע יו"ד סי"ח ס"ב, "שיעור הפגימה כל שהוא ובלבד שתאגור בה כל שהוא אפילו חוט השערה".

לא קשיא הא בסידא הא באבנא. ברשב"א ביאר דברי רש"י, דב' דינים בזה, חדא, אבנא הנלמד מקרא ד"אבנים שלמות תבנה" וגו', וחסר בשלמות אפילו חגירת ציפורן. ועוד דין מקרא ד"ווכחת עליו את עולתין ואת שלמין" וגו', וכי עליו זובת, אלא בזמן שהוא שלם ולא בזמן שהוא חסר, והכא בפחות מטפח או כזית אין חסרנו ניכר. א"נ האי כאורחי' והאי כאורחי' ואין דרכו של סיד להיות כל כך חלק. עוד הביא הרשב"א שיטת תוס' דפסול פגימת סיד משום דין "ריבוע" וכ"ה שיטת תוס' סוכה מ"ט א'.

תוד"ה וכמה. עי' תוס' סוכה מ"ט א' דחלקו בין קודם שהקדישן למזבח לבין אחר שכבר הקדישן למזבח. ועי' מנח"ח מצוה מ'.

מתנ', השוחט מתוך הטבעת ושייר בה מלא החוט על פני כולו. להלן

י"ט א' ברש"י ד"ה אנא, משמע דרבנן דמתנ' לית להו כלל תורת רובו ככולו בשחיטה. וכ"מ ברשב"א ל' ב' ד"ה החלוד, במה דתמה על רש"י, וכתב שם, "אלא מאן דס"ל דכולה גרגרת בעינן ולית ל' מתניתין דרובו של אחד כמוהו ואנן כמתנ' קיי"ל". וכ"ה במאירי במתנ' כאן דרבנן ל"ל דין רובו ככולו לענין שחיטה. אולם בחידושי חת"ס מהדו"ת דייק לשון רש"י במתנ' סוד"ה מלא החוט, "הואיל וגמרו בפסול", דדוקא בכך"ג לא מהני, אבל רובו לחודא מהני. ועי' ראש יוסף י"ט א' בזה, וכאן במתנ'. ובריטב"א י"ט א' ד"ה אר"ה, דמדרבנן בעלמא שמא

יגרום לפני כן. ולהסוכרים דמה"ת דהכא
 "קלקל השחיטה".

י"ד ב' סברות במעם רבנן דלא אמרינן
רובו ככולו בשחיטה, בדלהלן.

אופן א) ביסוד הגר"ח פט"ז מטומאת
 צרעת הל"ח, דדין רובו ככולו רק
 היכא דכל מקצת חשיב בפני עצמו רק
 דאיכא דין שיעור ככולו, משא"כ היכא דכל
 מקצת לא חשיב כלל, ליכא דין רובו ככולו.
 ובכגון תגלחת הנזיר דכל שיעור ושערה הוא
 קיום מקצת דינו, רק דבעי עד שיגלח כולו,
 בזה מהני רובו ככולו. משא"כ בשחיטה י"ל
 דמהותה "פסיקת הסימנין" ולא "חיתוך
 הסימנין" בשיעור כל הסימנין, ובזה כל דלא
 "פסק הסימנין" אין כאן "מעשה שחיטה".

אופן ב) בראש יוסף י"ט א' ד"ה
 בתוספות, דחלוק "קנה" מ"ושט"
 מיסוד תוס' י"ט א' ד"ה דילמא, דאפשר
 פליגי רבנן רק בקנה ולא בושט, והיינו דושט
 חיותו מעט ובנקב משהו הוי נבלה או עכ"פ
 טריפה, ואילו בקנה בעינן "כולו" דחצי קנה
 פגום כשר, ומשוי"ה בעינן שחיטת כולו.

יעוין אית דמפרשי ברש"י דמתנ' בכל
 הטבעות קמיירי, וביאר ראש יוסף
 דדייקי מדלא תני "הטבעת הגדולה",
 ונתחדש דין לגמור השחיטה כולה לרבנן, או
 רובה לריב"ז באותה טבעת בחתך ישר ואף
 זה בכלל הגרמה. ורש"י דחה מתוספתא
 דכולה מקום שחיטה. ועי' ראש יוסף דמצי
 לדחות למש"כ להלן הלכתא דאין כאן רוב
 והיאך מכשיר ריב"ז ברוב טבעת, כיון
 דהטבעת עצמה אינה מקפת כל הקנה.

ואף ריב"ז לא אמר אלא במבעת
הגדולה. לרש"י בפירוש ראשון דשאר
 טבעות שאינן מקיפות כל הקנה לאו מקום
 שחיטה, ועל זה לא מהני רובו ככולו לשוי'
 מקום שחיטה, ורק בשחט במקום שחיטה
 ודנין על מעשה השחיטה, בזה מהני תורת
 רובו ככולו.

דהפבר מבואר בחת"ס או"ח ס' ק"מ
 ובקוב"ש, דרק ככולו לפנינו מהני
 רובו מתוך ככולו, והיינו "רובו מתוך כולו",
 ומה"ט לא מהני רוב מקוה פחות ממ' סאה,
 או פחות מכזית, דאין בזה דין רובו ככולו
 כיון דליכא רובו מתוך כולו.

והא דמצד הקרום שמבפנים לטבעות לא
 מהני לחושבו כשחיטת רובו, ביאר
 בשטמ"ק, "דהקרום קלישא טובא ובטיל
 לגבי הטבעות". ויל"ע בקרום שבין הטבעות
 אי אפשר לשחוט, ובכינו גרשום מבואר
 דלא לשחוט בין הטבעות, ולכא' דכל
 הקרום בטיל ולא חשיב קנה. אולם ברש"י
 בהדיא דבין טבעת לטבעת כשרה, וצ"ל דרק
 בשאר טבעות שאינן מקיפות כל הקרום לא
 נעשה חז דבר, והקרום בטיל ולא קובע שם
 קנה, משא"כ בקרום שבין הטבעות, או
 בטבעת העליונה שכולה מקפת קרום הקנה
 ואית לי' שם קנה.

בקצרה, הטבעת העליונה המקפת הכל,
 יש לה "שם קנה", דהטבעת חלק
 מהקנה. הקרום שבין הטבעות יש לו ג"כ שם
 קנה. ושאר טבעות לא נחשבינן קנה כיון
 דאינן מקיפות כולו, ומצד הקרום הרי הוא
 בטל להטבעות, ואין כאן רובו ככולו, כיון

דאין כאן קנה ליצור רובו ככולו. ולריבר"י גופי' גם שאר טבעות חשיבי קנה מיהו לא סגי שחיטת רוב טבעת כיון דעדיין אין בזה "רוב קנה".

תוד"ה אבל, בסוה"ד. ורמב"ן במלחמות. דכשר לשחוט בטבעות רק דלא מהני רוב טבעת לרב ושמאל כיון דאין מקיפות כל הקנה ואין כאן רוב קנה, ודלא כרש"י דכלל אינן בדין קנה. והא דמהני לריבר"י, בתורא"ש ומהרש"א דסגי רוב טבעת, ובמהר"ם משום דהויא רוב עובי' ולא בעינן רוב חלל הקנה. ועי' ש"ך יו"ד סכ"א סק"א דבעינן להלכה רוב חללו ולא סגי רוב עביו, ויל"ע מרש"י ברה"ע ד"ה השוחט.

דף י"ח ע"ב

רש"י ד"ה הכי. ביאר דלאית דמפרשי שהביא במתני', רב ושמאל קאמרי דבשאר טבעות לא אמר ריבר"י דסגי רוב טבעת, דהא אין מקפת כל הקנה, לפיכך בהגרים ויצא מודה דפסול. וכפי הנראה נחלקו מהרש"א וראש יוסף בכוונתו, אי דוקא בהגרים פשיטא ל' דפסול, או אפילו בשחט רוב טבעות לחודא, דאכתי אין כאן רוב קנה. דממהרש"א משמע דוקא בהגרים, ועל זה תמה ראש יוסף מאי שנא מטבעת עליונה דאי סגי רוב כשאר טבעות [מצד "רוב עובין" יהני הגרים. אלא דבעי רוב הקנה בחללו, וכ"מ ברש"י ברה"ע ד"ה השוחט.

רש"י סוד"ה הכי. דלמאי דקיי"ל כרחב"א ליכא נפקותא בכל הני והגם דנ"ל כלשון ראשון [דאין שאר טבעות כשרים לשחיטה] מכ"מ להלכה ודאי כשרין, וצ"ע דהא איירי בשחיטה בכובע למעלה מטבעת הגדולה ולא בדין שחיטה בטבעות האחרות אי חשיב "קנה". וביאר כו"פ ס"כ סק"א, דגם עד שיפוי הכובע אין מקיפין את רוב הקנה, ומדמכשיר ריבר"י ראי' דחשיב מקום שחיטה ואף בשאר טבעות שאינן מקיפות רוב הקנה.

ר"ז אין דעתו לחזור הוה. בגליון מהרש"א, "עי' תשובת מהר"ש הלוי ס"ח עלה ז' ע"ד דכיון דר"ז יתיב ק' תעניתא דלשתכת מיני' תלמוד בבלי כדאיתא פרק השוכר את הפועלים, הוה הוכחה כמו קנה בית דאין צריך ששהה שם י"ב חודש".

קרי ע"י ריו"ח גיסא גיסא. עי' רש"י, ועי' ריטב"א ורש"ש.

אר"פ משמי' דרבא פגע בחיטי טריפה. ד' שיטות בגמ' במקום השחיטה, א[רשב"ל, אפילו בחודו העליון של הכובע. ב[ריו"ח, דוקא משיפוי כובע ולמטה. והיינו שייר בחיטי כשרה וכדלהלן י"ט א'. ג[רב פפי אליבא דרבא לל"ק בגמ', ומבר"א, דוקא תחת החיטי, והיינו סמוך טובא לטבעת העליונה. ד[רב פפי אליבא דרבא לל"ב, דגם תחת החיטי פסולה, מיהו בקו חיבור הכובע עם הטבעת העליונה כשרה דלא בעינן שיוור כחוט השערה.

דף י"ט ע"א

הו"ל גמר שחיטה בפסול או לא, וכלפי דיוקא ד"כמוהו" אמרינן דאתיא כריבר"י.

וכבר נתבאר לעיל י"ח א' ב' אופנים ביסוד הפלוגתא אי סגי רובא בשחיטה לרמב"ן ורשב"א, א) בעיקר מהות השחיטה אי "פסיקת הסימנין" או "חיתוך הסימנין" בשיעור כל הסימן. וכעין יסוד ישנה לשחיטה מתחילה ועד סוף, דחשיב כל חלק וחלק בשם מעשה שחיטה. ואי השחיטה היא פסיקת הסימנין, הרי קודם שנפסק ליכא כלל שם שחיטה עלה, ואנן קיי"ל כריבר"י, ואף למ"ד אינה לשחיטה אלא לבסוף, די"ל דבעיקר מהות השחיטה לא נחלקו. ב) בראש יוסף ע"פ תוד"ה דלמא, דאולי דוקא בקנה ולא בושט, דבושט נפיק חיותי בקל, משא"כ בקנה לא סגי רוב למיפק חיותא עיי"ש.

א"ל ר"ח אדרבא ל"מא מר איפכא כו'. ברש"י דגם לריבר"י ה"מ בשחט ב' שלישי אבל תוספת כל דהו לא מהני, דלא דמי לחצי קנה פגום דהו"ל מקום שחיטה ונפיק חיותא מרובא דמקום שחיטה, ומצד המעשה סגי מקצת המשלים לרוב, אבל בהגרים למעלה דליכא מקום שחיטה בעינן רוב בסימן, וכן משמעות מתנ'. ורמב"ן ור"ן פליגי דלדעה זו סגי תוספת שליש המשלים לרוב הסימן, וביאר ריטב"א דלפי"ז שחט שני שלישי לאו דוקא. והקשה על רש"י מר"ה דמכשיר הגרים ושחט והגרים. ורש"י לשיטתו בע"ב, היינו דביאר להלן דאין סתירה בר"ה, דהכא משמ"י דר"א לדעת מתנ', ולהלן משמ"י דרב לדעת רחב"א עיי"ש.

אנא לא חילק ידענא ולא בילק ידענא. לרש"י בפירוש ראשון, "חילק" היינו רבנן דמיירי במחלק טבעת לשנים, ו"בילק" היינו ריבר"י כעין מבולקה דמבלק הסימנין. ויש לצדד דמתפרש כיסוד דלרבנן לא דנין כלל רובו ככולו בשחיטה, כיון דמהות שחיטה פסיקת הסימנין, והיינו "חילק", מחלק הסימנין לשנים.

אר"ה א"ר מחלוקת בששחט שני שלישי כו' דרבנן סברי כולה שחיטה בעינן בטבעת הגדולה. בריטב"א דדוקא בהגרים לבסוף פסול לרבנן ונסתפק אולי מדרבנן, אבל רוב לחודא מהני. וכן דייק חת"ס מהדו"ת לעיל י"ח א' מרש"י במתנ'. ובראש יוסף דייק מרש"י לקמן ל' א' דדימה שהי' במיעוט בתרא למאי דפסלי רבנן בהגרים במיעוט בתרא. וכ"ה בשטמ"ק בשם הרא"ה דלכו"ע סגי ברוב. אולם ברמב"ן ורשב"א ל' ב' דפלוגתתם בעיקר הדין אי סגי שחיטת רוב סימנין, וכ"מ ברש"י כאן י"ט א' ד"ה אנא. ויסודם, דאין המיעוט בתרא בהגרמה פוסל אלא מה דליכא שחיטת כולה.

וי"ל ע"מ ממאי דאמרינן דמתנ' כ"ז א' "רובו של אחד כמוהו", כריבר"י, והתינה אי לרבנן לא סגי רובא, היינו דוקא ריבר"י, אולם אי רק בהגרים לבסוף הא אתיא גם כרבנן. ופירש מהר"ן חיות ד"כמוהו" היינו "כאילו נשחט", באופן דפליגי בגדר רובו ככולו, אי דסגי רוב או כאילו נשחט כולו, ומזה מסתעף המחלוקת אי גמר בהגרמה

והגרים ושחט אי נדמה ג"כ לחצי קנה פגום, או דלמא דוקא בשליש הראשון אינו פוסל כיון דסו"ס עיקר הנפיק חיותא הוא במקום שחיטה.

ויצוין מחלוקת ב"ח רש"ל ושל"י יו"ד סכ"ד סק"ג בהחליד או שהה במיעוט קמא, דב"ח ורש"ל דנו לדעת הרשב"א דמחמיר בהגרים במיעוט קמא, דכל שכן החליד או שהה דהוי במקום שחיטה. והשל"י תמה דבזה ליכא מאן דפליג, דדוקא בהגרים כיון דנפיק חיותא ברובא לא ממקום שחיטה, והיינו בשליש הב' בצירוף שלישי הראשון המוגרם, משא"כ בזה דנפיק חיותא רובא במקום שחיטה ודאי דמי לחצי קנה פגום. והיינו דהשל"י פשיטא ל' דאין מיעוט המוגרם "פוסל חיובי" אלא חסרון נפיק חיותא דרובא שלא במקום שחיטה, וזה ליתא בהחליד או שהה במיעוט קמא. ואילו ב"ח ורש"ל נקטו דהוי פסלות, וא"כ כל שכן בהחליד או שהה במקום שחיטה, ועי'.

הגרים שלישי ושחט שלישי והגרים שלישי. שחט שלישי והגרים שלישי ושחט שלישי. לרש"י הנידון מהו השחיטה, שלישי האמצעי או ב' שלישי, ותלוי ב' הציוורים הא' בהא, ולכו"ע אין הגרמה מצטרפת.

דף י"ט ע"ב

רש"י ד"ה הכא נמי. חילק בין הגרמה דרבנן וריב"ז דמתנא, דבהא ס"ל לר"ה דאפילו הגרים שלישי ושחט שני שלישי

וי"ע לרש"י כיון דלא דמי לחצי קנה פגום דבעי רוב בסימן, לענין מה מדמינן כמו חצי קנה. וי"ל דאין הגרמה פוסלת כל השחיטה, דס"ד דחלק המוגרם מהרוב פוסל, וקמ"ל דרק אינו מצטרף להשחיטה, וכיון דאיכא רוב אח"כ סגי הגם דהגרים במיעוט קמא. והי' מקום לדון ב' דינים, "מעשה שחיטה". וסגי השלישי המשלים לרוב. "רוב סימנין שחוטין". והראי' מחצי קנה פגום דסגי השחיטה בשליש האמצעי והעיקר דרובן שחוטין. מיהו וכי נכשיר הגרים שלישי ושחט שלישי ונפגם שלישי, וצ"ל דאין ההגרמה פוסלת בחיוב.

הרחבת דברים, כוונת רש"י דאין ההגרמה מצטרפת, דבעינן "רובא בשחיטה" וזה דוקא ע"י שחיטת רוב הסימן, וחצי קנה פגום דמשלים משהו לרוב במקום שחיטה, הוי "כשחט רוב הסימן". והכא למדין דאין חסרון הגרמה לפסול, כמו דבחצי קנה פגום אין פוסלין מה דנפקא חיותא גם ע"י הנקב, והכ"נ ע"י ההגרמה, ועל זה טעין ר"ה דבעינן מכ"מ דנפיק חיותא במקום שחיטה.

באופן דאין זה ב' דינים חלוקים, (א) מעשה שחיטה. (ב) רוב סימנין שחוטין. ולמדין מחצי קנה פגום דסגי שחיטת המשהו המשלים לרוב בלבד, דלפי"ז יהי הגרים שלישי ושחט שלישי ונפגם שלישי, רק בעינן שחיטת רוב הסימן ומצטרף החצי קנה פגום וליכא פסלות בהא דמצטרף להוצאת חיותא שלא ע"י שחיטה. ויל"ע לר"ח לדעת ריב"ז דמתנא' בשחט

י"ט א' רק לרבנן וריב"ז דמתנ' י"ח א', וא"כ כיון דקיי"ל כרחב"א אמאי החמיר בשחט ב' שליש והגרים שליש וצ"ע.

רש"י ד"ה ולא שחט. "אלא חציו". בש"ך ס"ב סקכ"ז דגלמד דבשחט רובא לא יקלקל הגמר ע"י העכו"ם. מיהו ע"י הגהות אשר"י פ"ח ס"כ בשם או"ז דבשחט ישראל רוב ואח"כ גמרו עכו"ם דשחיטתו פסולה. וע"י לענין שהי' במיעוט בתרא.

שחט ופגע בו נקב. בריטב"א צידד דרק מדרבנן כדי דלא ליטעו בשחט ישראל וגמר עכו"ם, וריו"ח טעין דליכא למיגזר דליכא מאן דיטעה בזה.

מתנ' השוחט מן הצדדין שחיטתו כשרה. שיטת רש"י דאף לכתחילה כשרה, ובר"ן [ה'] ב' ברי"ף ד"ה מתנ' השוחט] דאף בלא החזיר הסימנין, דודאי שחיט להו מקמי דשבר העצם, דאל"ה ושבר העצם מקמי הכי הו"ל טריפה. ובתוה"ב ב"ב ש"א ביאר "דטעמא דמילתא דאע"ג דשוחט מן הצד חותך מפרקת עם שחיטת הסימנין, מ"מ שחיטת הסימנין קודמת לחתיכת כל המפרקת ואפילו טריפה אינה עד שהוא שוחט הסימנין ולפיכך לכתחילה נמי מותר לשחוט" עיי"ש.

תוד"ה השוחט. פליגי ארש"י וס"ל דרק בדיעבד ואפילו החזיר הסימנין גזירה אטו לא החזיר. וסתום בתוס' מה הדין בדיעבד בלא החזיר הסימנין, ומהרש"א הביא דעת הב"י דפסול בדיעבד בלא החזיר הסימנין. והקשה דא"כ מה בין מן הצדדין לבין מן העורף, דבכ"ג החזיר סימנין כשר

פסול לכו"ע, והכא קאי אמוגרמת דרחב"א, והכא מכשיר ר"ה אפילו הגרים שליש ושחט שליש והגרים שליש, וכש"כ הגרים שליש ושחט ב' שליש, וביאר דלעיל ר"ה משמ' דרב אסי קאמר והכא ר"ה משמ' דרב. וצ"ע מאי נפק"מ אי דנין במוגרמת דרבנן וריב"ז או במוגרמת דרחב"א, סו"ס חזינן היסוד בר"ה אר"א דשחיטה לכה"פ שני שליש, והכא חזינן בר"ה דקובע שליש אמצעי. וע"י תורא"ש ושטמ"ק וצ"ע.

כמה שימות ראשונים כיצד קיי"ל. רמב"ם פ"ג משחיטה ה"ג וב"פ הרא"ש פ"ד ד"ה גמ', דרוה"פ כר"י ס"ל לפיכך תליא דאי שחט והגרים ושחט כשרה, ואי הגרים ושחט והגרים פסולה. רמב"ן וריטב"א, דנקטינן לחומרא בב' הדינים, הן בשחט הגרים ושחט, הן בהגרים שחט והגרים. מיהו קיי"ל כל"ב דר"ה אר"א דהגרים שליש ושחט ב' שליש כשרה. רשב"א בחידושו, דאף בהגרים שליש ושחט ב' שליש קיי"ל דפסולה. שיטת רא"ה. ורמב"ן בשם הראב"ד.

שימות רש"י י' ב' ד"ה תיקו [הובא ברא"ש]. דקיי"ל לחומרא בין שחט שליש והגרים שליש ושחט שליש, בין הגרים שליש ושחט שליש והגרים שליש, בין שחט שני שלישי והגרים שליש, דלמא ס"ל כרבנן טרופאי דמיטרפא בכל חדא מינייהו ועבדינן לחומרא. וע"י אר"ש פ"ג משחיטה ה"ג דצ"ע למאי דביאר רש"י י"ט ב' דלמאי דקיי"ל כרחב"א מהני הגרים שליש ושחט ב' שליש וכש"כ שחט ב' שליש והגרים שליש, ומימרא דר"ה אר"א לעיל

ובלא החזיר פסול אפילו בדיעבד. וע"כ בדביעבד כשר אפילו בלא החזיר. וכש"ך ס"כ סק"ח תמה דלמהרש"א מה מקום לגזור החזיר אטו לא החזיר אי גם בלא החזיר הסימנין כלל כשר בדביעבד, וכיאר דלעולם פסול, וחלוקת דיני מתנ' בקים לי' להשושט דשחט הסימנין קודם חתיכת המפרקת, משא"כ מן העורף לעולם חותך המפרקת תחילה עיי"ש.

מעם האיסור לשחוט לכתחילה מן הצדדין [להחולקים על רש"י], (א) תוס' גזירה החזיר אטו לא החזיר, ובלא החזיר יש לחשוש דחתך המפרקת קודם. (ב) ר"ן הוסיף טעם צער בע"ח כיון דחותך המפרקת, מלבד הטעם שהקדים שם שמא תשבר המפרקת קודם שחיטת הסימנין. (ג) במאירי טעם נוסף שמא יפגם הסכין ע"י המפרקת. ועי' שו"ע יו"ד ס"כ ס"ג ומקורו מהרא"ש סכ"ה למאי דפירש לה בב"י, ועי' ש"ך סק"ח.

השוחט מן העורף שחיטתו פסולה. ברש"י ד"ה שחיטתו, "נטרפה". ושם. ועי' רע"א ורש"ש דלחד מ"ד איכא משום חלדא ונבלה הויא.

רש"י במתנ' ד"ה שחיטתו פסולה. "ואע"ג דבמליקה כשרה התם הוא דכולה מתחילה ועד סוף הוי מן המליקה והוי כשאר שוחט שנוקב את הושט מעט מעט עד שגומרת שחיטתה". ועי' רמב"ן כ' א' ד"ה וא"ת, דסימנין שנעקרו בשעת מליקה אין בהן דין עיקור, "שהרי הוא שובר המפרקת ומטרף קודם לכן, וכיון שנשברה מפרקת חיבור דסימנין בלחי מה

יועיל לו הלכך אין עיקור". ורמז למש"כ לעיל דף ט'. הרי דנחלקו בזה רש"י ורמב"ן, דלרש"י הכל מכלל המליקה ואין כאן טריפה, ולרמב"ן הוי גזיה"כ מיוחד דשרי לכהנים בכה"ג.

אמרי בני ר"ח מצות מליקה כו'. נתבאר בגמ' ג' מ"ד. (א) אף מחזיר. (ב) מחזיר דוקא. (ג) לא מחזיר דוקא.

למ"ד אף מחזיר נוטה לשון רש"י דלכתחילה מצותו למלוך שדרה ומפרקת עד שמגיע לסימנין ואם החזיר הסימנין ומלקו לבדו אף זו היא מצותו, והיינו בדביעבד. ויעוין רמב"ן כ' א' ד"ה א"ל, ושם וי"ל, כנ"ל דמחזיר היינו דיעבד. אולם בחידושי הרשב"א משמע דאדרבה כל שאתה יכול כשחיטה עדיף, ואף דהתורה התירה אפילו בדריסה והשווה דהיינו מ"ד אף מחזיר, משמע דמחזיר לכתחילה הוא.

דעת ר' ינאי. מבואר בחידושי הר"ן דבעינן "כדרך". ולכאוי בהחזיר הסימנין ומלק המפרקת תחילה דרך הצואר ג"כ לא יהני, דלא סגי מליקת המפרקת תחילה, אלא בעינן ממול העורף דרך המפרקת.

רש"י ד"ה מחזיר. וחותך הסימנין לבדן. ובד"ה אף מחזיר. "ואם החזיר הסימנין ומלקן לבדן אף זו היא מצותה". דייק מהרש"א דסגי למלוך הסימנין לחודא ולא בעינן מליקת מפרקת ורוב בשר. אולם בנאות יעקב ס"ו הוכיח דרמב"ן כ"ח ב' ורשב"א כ"א א' דצריך

דף כ' ע"א

ואי פ"ד מחזיר דוקא מאי איריא מולק
אפילו שוחט נמי. מבואר דהחזיר
סימנין לאחוריו כשר אף בשחיטה, וכדביאר
רש"י במתנ'. וביאר הרשב"א דשחיטה
בסימנין תליא ולא הקפידה תורה שיהא מן
הצואר כמו שהקפידה במליקה שיהא ממול
העורף". ודנו בהשמטת הרמב"ם פ"א
משחיטה ה"ט דינא דשוחט מן העורף
בהחזיר סימנין כשרה, עי' אבן האזל.
והעירוני לאו"ז ס' ש"פ דאינו ראי' דמחזיר
סימנין כשרה, די"ל דהו"מ לשינויי דשחיטה
מן העורף אפילו החזיר סימנין טריפה, אלא
דלא חש לשינויי הכי כיון דקים לן דליתא
להאי לישנא דקאמר לקמן מצות מליקה.
ואולי בזה תתפרש שיטת הרמב"ם.

אמר רבב"ח, לא, למיעוטי שן וציפורן.
בראשונים בשם ר"ח דגרס למיעוטי
סכין וצפורן. ובעינן ב' הבבות, כשר
לשחיטה בסכין, פסול למליקה. וכשר
למליקה בציפורן, פסול לשחיטה. ויקשה
ע"ז ב' קושיות האחרונות של רש"י על האית
דמפרשי דאייתי שם.

אילימא למיעוטי עיקור סימנין. בתוס'
לעיל ט' א' ד"ה כולהו, וכאן ד"ה
אילימא, בשם בה"ג דגדר דין עיקור,
שנעקרו הסימנין או אחד מהן ממקום חיבורן
והו"ל נבלה דלא חשיב שחיטה. וברש"י
לעיל ט' א' ד"ה שהי', דעיקור היינו שחיטה
בסכין פגומה הקורעת הסימנין. ויל"ע כיצד
יתישב עם הסוגיא כאן דמבואר כבה"ג.

לחתוך גם המפרקת, בין למ"ד מחזיר וכש"כ
למ"ד אף מחזיר. וכן דייק מתוד"ה מסתברא,
דאי ליכא שום מצוה בחתיכת מפרקת, כבר
נטרפה קודם ולא שייך לומר דדיעבד מהני
בלא החזיר, וע"כ דגם בהחזיר מצותו
בחתיכת המפרקת ג"כ.

מדרש"א חילק בין חטאת העוף דכתיב
לא יבדיל לבין עולת העוף
דלכו"ע בעינן חתיכת המפרקת. ובריטב"א
דהטעם לרש"י דלאחר מליקת הסימנין הרי
היא מתה ואין לו מה למלוך יותר, ולפי"ז
אין חילוק בין חטאת העוף לעולת העוף.
ועי' רש"י כ"ט ב' ד"ה וכי מתה עומד
ומולק, "דהא האי עוף בחד סימן מתה
ואמאי מעכב שני".

הגרעק"א כ"א א' נסתפק אי בעינן
חתיכת המפרקת בעצמו של
כהן דוקא ואולי אפשר בסכין ובזר. והיינו
דהוי רק כמו עור דצריך לחתכו כדי להגיע
לבשר וקאי בצ"ע לדינא. הנידון לכאור'
לרש"י דבין למ"ד מחזיר בין למ"ד אף
מחזיר, סגי פסיקת הסימנין לחודא, וא"כ י"ל
דאין זה מכלל המליקה, ואי בעינן אח"כ
חתיכת המפרקת ודאי הוי מכלל המליקה
ג"כ. ויסוד הספק אי נדמה לנחתכה המפרקת
קודם דלא מהני, רק הכא התירה התורה
כדרך מליקה וכדינו. או דלמא אינה חלק
מהמליקה כלל רק כדי להגיע לסימנין. ונוטה
דהמתיר הוא הסימנין לחודא. ולדעת ר' ינאי
דמחזיר לא, אפשר דליכא ספיקת רע"א,
דלדידי' ודאי הוי חילק מהמליקה מיהו
ל"ד.

ספק טריפה בלבד, וע"כ דאיכא דין עיקור סימנין דלא מהני בה שחיטה.

ונפק"מ בביאור דעת רש"י בנידון אי יוכרח מרש"י לעיל י' א' כהשיטה

דספק טריפה אסור, ורק בכגון בא זאב תלינן בזאב משום רגל"ד, דאי לרש"י רק מצד טריפה, הרי נידון כספק בשחיטה, אולם אי גם מצד נבלה דשחיטה אינה מועלת, הוי שפיר ספק בשחיטה עצמה. ודברי רש"י לעיל רק להוסיף דהוי גם טריפה כנ"ל. ומש"כ רש"י הלך אחר המחמיר, היינו פלוגתת ר"א ורב אשי אי למ"ד יש שחיטה לעוף מה"ת אין עיקור או למ"ד דרבנן, וא"כ הגם דקיי"ל יש שחיטה לעוף מה"ת, מכ"מ הלך אחר המחמיר דיש עיקור אי שחיטה מה"ת. ועי' ביה"ל ח"ב סי"ז.

תוס' בדעת בה"ג נקטו דעיקור סימנין רק משום נבלה ולא משום טריפה, ודן בביה"ל ח"ב ס"כ אי גדרו בבהמה דלא מהני תורת שחיטה בנעקרו סימני', או בהסימן דלא מהני בו שחיטה. ועי' לעיל ט' א' תוד"ה כולהו, וברשב"א בתוה"ב ב' ש"א, ודייק דנחלקו בזה תוס' ורשב"א.

כגון דנקט משיפוי ראשו והגרים. ברש"ש דן אי כונת הגמ' דהגרים שליש בסימנין דומיא דבגרים בשחיטה ובמפרקת ליכא חסרון הגרמה, או דלמא לא פגע בסימנין כלל בשליש הראשון, אלא מצד המפרקת דגם בה איכא דין ממול ערפו. ויל"ע כיצד איירי, אי חתך לגמרי המפרקת הא חסר ממול ערפו [לצד דלא התחיל חיתוך הסימנין], ואי רק חתך שליש, הא בזה לא שייך סברת הגמ' דמפיק חיותא בעינן רובא

וביאר ריטב"א דתרווייהו איתנייהו לרש"י, הן שוחט בסכין פגומה, והן נשטו הסימנין ממקומן. מיהו במליקה אין ציפורן פגומה פוסלת כשם שאין דריסה פוסלת, דזה דינים במעשה השחיטה דליתא במליקה, אבל נעקרו ממקומן הוי בהכשר מקום השחיטה, ובזה מדמינן מליקה לשחיטה.

תוד"ה אילימא. איתנו דברי רש"י לעיל י' א' ד"ה נשמטה, דנשמטה הגרגרת היינו נטרפה, וא"כ הו"ל דין טריפה, וקשה טובא דזה ודאי נוהג אף בעוף, ומאי שנא עיקור סימנין משאר טרפות דנוהג בעוף בין בשחיטה בין במליקה.

וביאר בראש יוסף דרש"י דף י' א' הוסיף דנטרפה הגרגרת הוי גם טריפה, ונפק"מ לביצים וחלב היוצאין מהן דאסורין, מיהו גם איכא פסול בשחיטה דלא מהני השחיטה להתיר מידי נבלה, ואין זה רק דין טריפה. ונידון הסוגיא כאן לענין לטהרו מידי נבלה ולא לענין היתר אכילה, דודאי אסור מדין טריפה כשאר טרפות, אלא דאין עיקור סימנין בעופות אתי לטהר מידי נבלה, ואף במליקה יתפרש כמ"ד זבחים ס"ט א' דמליקת טריפה מטהרת מידי נבלה.

מידו ברש"י בע"ב פירש דברייתא דדף י' א' דנשמטה הגרגרת פליגא אמ"ד אין עיקור סימנין בעופות, ומזה פסק לחומרא עיי"ש. ולהאמור הא לכו"ע הוי טריפה כשאר טרפות בעוף בין בשחיטה בין במליקה. וצ"ל מדיוק לשון הברייתא שם, "זה הי' מעשה ואמרו כל ספק בשחיטה פסול", דמשמע דהוי "ספק בשחיטה" ולא

בשחיטה, דזה דוקא בסימנין. ודו"ק בלשון ר"ג דמשמע דלענין המפרקת איירינן. ואי על המפרקת ליכא דין הגרמה והנידון על הסימנין, ניחא דמיון הגמ'.

מכאן סמך הרשב"א להחמיר בהגרים שליש ושחט ב' שליש, דהו"ל סתמא דגמ' דפסול. ועי' מאירי וריטב"א דהכא חמיר טפי אפילו למאן דמכשר בשחיטה הגרים שליש ושחט ב' שליש.

אלא ל"מ"ד אין שחיטה לעוף מן התורה. בחידושי הר"ן אסברה לה דרבנן השוו לדאורייתא רק "במעשה השחיטה" ולא "בהכשר מקום השחיטה", ומה"ט ליכא חסרון בעיקור סימנין.

רשב"א ד"ה וכדרב הונא. "והא דאיפשיטא לי' טפי בשחיטה מבמליקה, משום דשאר הלכות שחיטה אינן נוהגות במליקה דהיינו שהי' דרסה חלדה שפוסלין בשחיטה ואינן פוסלין במליקה, וטעמא דהגרמה שפסולה אפילו במליקה, משום דמול ערפו אמר רחמנא, וקמ"ל שמואל דכי היכי דבשחיטה התחלת מקום שאינו ראוי פסול אע"ג דעביד לבסוף רובא בשחיטה, ה"נ במליקה דפסול".

הנה דרסה פשוט דכל מליקה הוא דריסה, ואפילו מאן דמכשיר במוליך ומביא, וכן חלדה דהציפורין נחלדת במפרקת ומכוסה עד שמגיעת לסימנין. מיהו מ"ל להרשב"א דאף שהי' אינה פוסלת. ובאמת מצינו להר"ן דכתב בהדיא דשהי' ודאי פסולה במליקה ואייתי כן בשם הרא"ה. ובפשטות דעת הרשב"א לדמות שהי' לדריסה וחלדה דלא

פסלה תורה במליקה הדינים התלוים במעשה השחיטה, ובפרט למ"ד דכשר מוליך ומביא במליקה ומכ"מ גם בדרסה כשר, וה"ה לשהי' הגם דאינו מוכרח בכל מליקה. ועי' רש"י ד"ה וכי, וי"ל דאין זה דין שהי' לענין דלא יצאת מידי נבלה רק גדר הפסק.

דרה כ' ע"ב

והאמר ר"י א"ש כ"ל הכשר בשחיטה כשר במליקה, הא פסול, פסול.

ביאר הרשב"א ד"ה והאמר, דהגם מסקינן לעיל דקאי לענין ראשו דפסול הגרמת שליש במליקה, כשחיטה, דמ"מ אי יש פסול עיקור בשחיטת עוף ממילא איכלל במימרת שמואל דאף במליקה פסול, וביאר דבמימרא דאמוראי דוקא קאמרי וליכא למימר אין למדין מן הכללות ואפילו במקום שנאמר בו חוץ [עירובין כ"ז א'].
אמר זעירי נשברה מפרקת ורוב בשר עמה נבלה. ברשב"א דהויא נבלה ומטמא במשא אע"פ שמפרנס, וזעירי דשמואל היא דאמר לקמן נשברה מפרקת ורוב בשר עמה מטמא באהל, ובזה חלוק מנקובת הושט דהוי רק מעשה נבלה ואי אפשר לשחיטה בלא"ה, הא נבלה ממש ליטמא, לא, אבל הכא דנבלה ומטמא קאמר, קשיא וכי לאחר שמתה ומטמאה עומד ומולק ונטהרת עיי"ש.

אי קשיא לי הא קשיא לי. ברשב"א העיר דלא הוקדם קושיא בגמ'. ולכאור' י"ל

המפרקת ורוב בשר, דבזה ודאי בצירוף סימן אחד הוי כמת ממש, מיהו בלא"ה אפילו חתך ב' הסימנין חשיב כחי כל זמן שמפרס. ויל"ע כוונת אביי, (א) להוכיח דגם זה חלק מעבודת המליקה הגם שאינו חלק המתיר כשחיטה. (ב) להוכיח דאח"כ חותך רוב בשר כדלהלן כ"א א'. ועי' משמעות הרשב"א כצד ב'.

רש"י ד"ה ואפילו למ"ד. ברש"ש דרש"י לשיטתו בסוכה דף ל"א דגם היקש לא יתן לדרוש מעצמו.

רש"י ד"ה כל המעכב. מבואר דלכתחילה מן התורה בעי שחיטת סימן השני. ולהלן ד"ה והא, דגמר שחיטת הסימנין לאו מן התורה רק מדרבנן. והיינו דמשני דלא תליא במעכב לכתחילה מה"ת, אלא במה דהוי בכלל ה"שם שחיטה" רק דאנהי רובו ככולו דהרי הוא כמוהו, משא"כ העור אינו חלק מן השחיטה כלל וליכא ב"י דין הבדלה. [עי' מש"כ בשיטת רש"י להלן כ"א ב' ורפ"ב].

דף כ"א ע"א

הגיע לושט או לקנה חותך סימן אחד או רובו ורוב בשר עמו. ע"י רע"א. והנה לעיל י"ט ב' נתבאר ג' שיטות במליקה, (א) מחזיר. (ב) אף מחזיר. (ג) לא מחזיר, דעת רב ינאי. וברש"י שם דלמ"ד מחזיר מולק הסימנין לבד וכן למ"ד אף מחזיר באופן שמחזיר מולק הסימנין לבד. והכא ברייתא כר' ינאי, דאל"כ מה ענין בחיתוך רוב בשר,

דדברי ר"ח אף אנן נמי תנינא הוא קושיא דר"כ מאי קמ"ל זעירי.

א"ל אביי ותקשי לך עולת העוף דבעיא שני סימנין. ברש"י דהא ודאי בעוף בחד סימן מתה ואמאי מעכב שני. ויל"ע דלפ"ז כונת אביי דאין לחוש לטענה זו, ומהו באמת הטעם דאין לחוש. וברשב"א תמה על רש"י דודאי אינה נבלה לטמא והוי רק סופו למות, ובהמה נמי אפילו נשחטו שנים או רוב שנים הרי היא כחי' לכל דברי' עד שתמות או עד שיתיו את ראשה. [עי' מהרש"א בדעת רש"י]. וביאר דודאי רוב בשר וסימן נבלה, ואמאי בעינן כל שנים או רוב שנים, דגם לולי חידוש זעירי דמפרקת ורוב בשר נבלה, מכ"מ הכא עם הסימן ודאי נבלה. ולכאור' המכוון להכריח דאינו חותך רוב בשר עד לבסוף, ולא נתבאר פרט זה ברשב"א. - מש"כ ברשב"א דכבר מטמאה והיאך נטהרת, לאו דוקא, ועיקר הדבר דכבר מתה ופשוט.

ר"ה אמר מפני שהוא מחליד רבא אמר מפני שהוא דורס. רש"י ד"ה שהוא,

וד"ה הא, משמע דפלוגתא ר"ה ורבא בגדר פסול חלדה, דלר"ה בעי "בית השחיטה" מגולה, ולרבא סגי "סכין מגולה". וצ"ל דשחיטה כמסרק אינו מכוסה כל כך ולכו"ע חשיב שחיטה מפורעת. וכ"ה בביה"ל ח"ג סכ"ב ביסוד הפלוגתא לרש"י. ועי' שיטת תוס', ומשכ"ב להלן ל' ב' ה"א ה"מ מלמעלה למטה, דמסייע שיטת תוס'.

א"ל אביי ותקשי לך עולת העוף. עי' רשב"א ור"ן מה שהקשו על רש"י. וביאר מהרש"א דכוונת רש"י אחר פסיקת

הא המליקה בסימנין לחודא, וכן נפק"מ לזר
ובסנין כנ"ל שם.

והא לר"ל ור"א יכול לחתוך קודם דעדיין
אינה מתה.

מהרש"א לעיל כ' ב' ברש"י ד"ה וכי
מתה, דגם בעולת העוף לאחר
מליקת ב' הסימנין חותך רוב בשר, ובכרייתא
נשנה רק החילוק שבין חטאת העוף לעולת
העוף בהסימנין, אבל שאר מעשיהם שוין,
ולא יקשה וכי מתה עומד ומולק, דכל זמן
שלא חתך רוב בשר אפילו חתך המפרקת וב'
הסימנין, עדיין חשיב חי כל זמן שמפרכס.
אולם דעת בעה"מ דבעולת העוף חיתוך ב'
הסימנין הוי במקום רוב בשר, ובזה פירש
דינא דהתזו להלן, וצ"ב בעולת העוף מדין
הבדלה.

רש"י ד"ה כמשפט. "שהרי עולה זו באה
חליפין לה". בכת"ס ביאר דרש"י
ישב בזה קושית תוד"ה כמשפט, בסוה"ד,
דעולת העוף שאינה נאכלת תיפוק לי' דאינה
באה משל מעשר מדרשא דספרי. ותירץ
דעולת העוף באה במקום אימורי חטאת
דעשיר, דהא בחטאת איכא חלק גבוה שהוא
אימורים, וחלק הנאכל לכהנים, ובמקום זה
מביא העני חטאת העוף הנאכל כולו
לכהנים, ועולת העוף במקום אימורים, דהא
חטאת העוף נאכלת כולה לכהנים, והסלקא
דעתך דכמו דקונין שלמים מכסף מע"ש הגם
דאיכא אימורים, הכ"נ קונין עולת העוף דבא
במקום אימורים עיי"ש.

זקנה שאני. עי' ש"ך יו"ד ס' ש"ע ס"א
בשם מהרש"ל דדינא הוא בוקן
דחשוב כמת מיד בנשברה מפרקתו אף בלא
נקרע הבשר שעלי'. והרמב"ם פ"א מטומאת
מת הט"ו לא הזכירו, משמע דרק אפשרות
שימות מיד, והכא הוי בעובדא דעלי, מיהו
במפרכס דינו כחי אף בוקן.

דף כ"א ע"ב

ואינו מבדיל בסימן אחד. ברש"י דסימן
אחד כולו הוי לכתחילה וא"כ לאו
הבדלה היא אלא שחיטה, משא"כ סימן
השני אפילו לכתחילה אין צריך, והוי הבדלה
ולא שחיטה. ובתוד"ה ואינו, הקשו דהא
לכתחילה בעי ב' סימנין. וכפי הנראה נקטו
כדעת הרמב"ם פ"א משחיטה ה"א
דלכתחילה מצוה מן התורה לשחוט ב'
סימנין, וא"כ הו"ל שחיטה ולא הבדלה,
ולרש"י צ"ל דהוי רק מדרבנן משום גזירה.

**תנן התם הותזו ראשיהם אע"פ
שמפרכסין ממאים**. לרש"י איירי
בשרצים. וברשב"א ד"ה א"ל, דלרש"י
שרצים חלוקים מרוב בעלי חיים שחיותם
מרובה ואינן מתים עד שיותזו ראשן. ותוס'
פליגי דאיירי בבהמה, ואה"נ פליגי אזעירי
וס"ל לר"ל ור"א דכל בע"ח לא חשיבי כמת
בשבירת מפרקת וחיתוך רוב בשר לבד, אלא
טריפה הוי, ולזעירי "הותזו" היינו מפרקת
ורוב בשר. והקשה מאירי ועו"ד מבריייתא
דלעיל דחותך רוב בשר אחר מליקת הסימנין

וי"נ סתירת רש"י בב' הדינים. א) שחיטת
כל הסימן לכתחילה מה"ת. ולעיל
כ' ב' דליכא לכתחילה. ב) שחיטת

לכהנים ואין למזבח אלא דמה, וחטאת בהמה איכא אימורים למזבח ושאר בשרה נאכל לכהנים, והוי עולת העוף, כנגד אימורים. מה"ט סלקא דעתך דדינה כאימורין הנקטרין בלילה, וקמ"ל דכיון דמליקתה ומצוי דמה הם תחילת עבודה לפיכך הכל צריך להיעשות ביום. ועי' או"ש השמטות סוף זמנים לפרש הגירסא שהביא שו"ת הרשב"א ח"א ס' רע"ו דסלקא דעתך ה"מ בחטאת העוף אבל עולת העוף אימא לא, קמ"ל. והרשב"א תמה ע"ז וכתב דשבשתא היא, וקיימה או"ש עפ"י האמור כאן.

רש"י ד"ה מש"ל. "ואפילו לר"י דאמר מעשר ממון הדיוט". ברש"ש דלר"מ דאמר ממון גבוה אין צריך קרא, דאין יכול להקדישו לחטאת שאין זה דינו ואינו בעלים, ורק לר"י סלקא דעתך כיון דמע"ש ממון הדיוט.

רש"י ד"ה תורין. "אתורים דקרא קאי". וברש"י כ"ב ב' ד"ה ומה, וד"ה מאי. וביאר מהרש"א בתוד"ה, דלרש"י כל הנידון בהקושיא לענין לעיכובא דליהני הקדשן ולא לענין לכתחילה, דהא כתיב בני יונה, וכתיב תורים בסתמא, וגם מדסמין לבני יונה משמע גדולים.

רפ"ז ביאר בראש יוסף דהקושיא לענין בני יונה אינו דומיא דלעיל, דהא כל כמה דלא ידעינן דוקא קטנות, ליכא מקור דתורים דוקא גדולים, רק דהקושיא מה דלכתחילה קטנים לא, וזה ילמד בק"ו על בני יונה דיהני בדיעבד בגדולים, משא"כ קושיא דתורים היינו מהא דבני יונה דוקא ואפילו דיעבד פסול גדולים. ויל"ע לרש"י

סימן השני ליכא לכתחילה. ולעיל דאיכא לכתחילה מה"ת ומה"ט חשיב מעכב בשחיטה מעכב בהבדלה.

לענין סתירה הא' צ"ל לכאור', דלענין "כל הסימן", היינו לכתחילה דזה עיקר דינו, מיהו אהני רובו ככולו, דמה שחוט בכולו או ברובו, לגדר מדין "כמוהו" דהוי כנשחט כולו, ולא דסגי בעיקר דינו שחיטת רובו, מיהו בפועל ליכא דין לכתחילה מה"ת לשחוט כולו במציאות, וכיסוד מסקנת הגמ' שם דהוי "ישנו בשחיטה". והעירוני לביה"ל ח"ב ס"א סק"ה.

לענין סתירה הב' כ"שחיטת הסימן השני", מטו לפרש עפ"י כס"מ פ"א משחיטה ה"א דתליא בפלוגתא בר קפרא ורבי לקמן כ"ז ב' מהיכן ילפינן דסגי סימן אחד, דהכא אזיל רש"י כדעת ב"ק מצד הקישא לדגים, וא"כ ליכא שום דין שחיטה מה"ת בסימן השני, ולעיל איירי רש"י בדעת רבי [לפרש תשובת רבא לאביי שם] דילפינן מהלמ"מ, ושפיר י"ל דעכ"פ לכתחילה בעי מה"ת אף שחיטת סימן השני, ועי'.

דף כ"ב ע"א

ביום, מכיום צוותו נפקא, כדי נסבא. באו"ש פ"ז ממע"ש ה"ג ד"ה אולם, דהגם דין פשוט דהקרבנות קרבין ביום, ולמה שנא התנא בכדי. ותירץ ע"פ אבן עזרא ויקרא פ"ה פ"ז [וחת"ס לעיל כ"א א'], דעולה דעני הוי כנגד אימורי חטאת הקריבה למזבח, דהא חטאת העוף נאכלת כולה

כיון דהק"ו לענין לעיכובא כיצד נילף להכשיר בדיעבד תורים קטנים מבני יונה דלכתחילה שרי קטנים. ומהרש"א הקשה בתירוצ' הגמ' לא לישטמיט קרא כו', דהא אי הוה כתיב מן היונה לא ידעינן דלכתחילה "בני יונה" ושוב נאמר דלענין דיעבד י'הני אפילו גדולים.

דף כ"ב ע"ב

אמר רבא לא לישטמיט קרא ולכתוב מן בני התורים או מן היונה. בר"ן דחה האי גירסא וגריס מן התורים או מן היונה, וזה ממאי דמקשינן בסמוך תורים אי בעי גדולים לייתי כו'.

אי בעי קטנים לייתי. ביאר בראש יוסף דלאו דוקא לכתחילה דהא קאמר "תורים" אלא דדיעבד י'הני הקדשו.

מאימתי בני יונה כשרים. ברש"י, דביום שנולדו מאוסין הן. מתפרש למש"כ רש"י זבחים פ"ה ב' דמחוסר אבר פסול בעוף משום הקריבהו נא לפחתך, וכן הוא בכל מום מגונה, וביום שנולדו הוי מגונה ופסול משום הקריבהו כו'. ועי' תוס' יומא ז' ב' ד"ה והא, מנחות כ"ה א' ד"ה ואימא עוון בעל מום, דגם בתוך ח' ימים כשרים בעוף, וליכא בהו דינא דמחוסר זמן עד יום השמיני דאיכא בקרבנות בהמה, וכן עולה מרש"י הנ"ל. ביאורו דמחוסר זמן היינו "משעת לידה" ובעופות ליכא לידה, ופשוט דמה"ט לא שייך למילף האי פסולא

לעופות. [ועי' רש"י להלן כ"ג א' ד"ה בבהמה].

ספיקא הוי ונפיק. בתוד"ה והביא, הקשו כיון דממנ"פ אחד מהם פסול היאך יכול להקריב, ותיצו, (א) בעבר כהן והקריב. (ב) כיון שהביאן ליד כהן יצא ידי נדרו. ועי' ציון גלהש"ס שם, וכאן ציין משל"מ פ"ד ממעה"ק הל"ה, ושם תמה על רש"י ממתנ' דריש זבחים דהשוחט שלא לשמה כשר אלא שלא עלו לבעלים לשם חובה. ועי' תוס' זבחים ד' א' ד"ה וישנן, דלמ"ד שיעבודא דאורייתא היורשים חייבין קרבן אחר היכא דשחט שלא לשמה, והיינו דאיכא גם שעבוד נכסים ולא רק חיוב קרבן וקיום הנדר, ולפי"ז לא ניתן לחלק בין שעבוד נכסים דפקע בהבאה לעזרה לבין ליפטר מחיוב דקרבן. [עי' מעילה י"ט א' ברש"י וציינו גלהש"ס להלן קל"ט א'].
דף כ"ג ע"א

והני עופות הואיל ולא פסיל בהו מומא. מבואר דבסתמא נילף עופות מבהמה לפסול גרבע ונעבד, רק כיון דלא פסלי מומא בעי קרא, ויל"ע דנחלקו כאן רש"י ותוס' מנ"ל דליכא פסול מום בעופות, דרש"י ד"ה בבהמה, דבעוף לא כתיב לא תמים ולא זכר, ובתוד"ה תמות, דתו"כ דריש לה מדכתיב תמים זכר בכשבים ובעזים, תמות וזכרות בבהמה ואין תמות וזכרות בעופות [וכ"ה ברש"י קדושין כ"ד ב' ד"ה ואין תמות]. לכאור' מגוף הסוגיא מוכח כתוס', ועי' מדין

טרפות בעופות דפסול כמתני' זבחים ס"ט א', ומקורו מקרא דמן הבקר וע"כ ילפינן עופות מבהמה וצ"ע. [עי' מנחות ו' א'].
 טרפות בעופות דפסול כמתני' זבחים ס"ט א', ומקורו מקרא דמן הבקר וע"כ ילפינן עופות מבהמה וצ"ע. [עי' מנחות ו' א'].

דף כ"ג ע"ב

מי אמרינן איל וכבש מתנה בברי' לא מתנה או דלמא בברי' נמי מתנה. ברמב"ם פט"ז ממעה"ק הל"ב, "נדר עולה מן הכבשים או מן האלים והביא פלגס הרי"ז ספק אם יצא ידי נדרו או לא יצא". והיינו דפסק דגם הוי ספק פלגס ברי' בפני עצמה. מיהו בפ"ב ממעה"ק ה"ו פסק דמביא נסכי איל, והיינו כריו"ח בלא התנאה, והרי דודאי ברי' הוא, וא"כ סתרי פסקי הרמב"ם, דכיון דפסק כריו"ח ודאי לא יצא ידי חובתו דהוי ברי', וזהו קושית הלח"מ בפט"ז שם, והביא דהקריית ספר עמד בזה.

אלא דרבי יהודה לרבי יהודה מאי ספיקא הוי ונפיק ממנ"פ או"ד ברי' הוא ולא נפיק. יל"ע אי ברי' אמאי חייב לבערו דחייב התורה הוא לבער "חמץ", ועי' תוס' מנחות נ"ד א' ד"ה אין, דאפשר דלר"י שיאור אי ברי' הוי ליכא לאו מן התורה לאוכלו בפסח כיון דלאו חמץ רק מדרבנן, ובאמת דעת הטור או"ח ס' תמ"ב ושו"ע סו"ס תמ"ז דמדרבנן דקיי"ל כר"י עיי"ש. מיהו הלח"מ פ"ד מחמץ ומצה הי"א נקיט בהטור דאיכא איסור דאורייתא בחמץ נוקשה לר"י. ורעק"א בפסחים (ליקוטים מ"ג א') דן דלר"י לא הוי בכלל מצה ואיכא לאו הבא מכלל עשה, דכתיב שבעת ימים מצות

תאכלו, דמין ממני דגן שאינו מצה אל תאכלו עיי"ש.

עגלה בעריפה. בירושלמי סוטה פ"ט ה"ה דעריפה היינו עד שחותר ב' הסימנים או רובם. וציינו לאבן עזרא דברים כ"ד ד' שצריך לחתוך עד שיפריד לגמרי את ראש העגלה מגופה. ובקורן סוטה מ"ו ב' זבחים ע' ב' דייק השמטת הרמב"ם דלא ביאר שיעור עריפה דדי בחתיכת מפרקת עם הבשר, דכבר נחשבת כמתה ונדון וכי מתה עומד ועורף. ועי' תורא"ש פ"ב א' דעריפה אינה בסימנים ומה"ט לא תני עריפה בלשון שחיטה.

דף כ"ד ע"א

מקום דלא קדש הגורל קדש השם. ברש"י ד"ה קדש השם, דמאתר שפירש זה לחטאת וזה לעולה אם שינה פסול. עי' מה שהקשה ע"ז בחידושי הרשב"א.

אמר קרא וערפו את העגלה בעריפה אין בשחיטה לא. וצ"ע דהא איצטריך לגופי' דיערפו העגלה, והערופה דלהלן למעט פרה מעריפה, והיכן קמן שנה הכתוב לעכב בפסוק הראשון. וביאר בחכ"ש דמצי למיכתב וערפו אותה ותיבת "העגלה" אייתר, וא"כ העגלה בתרא היינו שנה הכתוב לעכב שכבר כתוב עגלה קודם.

לא אמרתי אלא בשעה שעבודה בכתף. ברש"י עה"ת פרשת בהעלותך פ"ח פכ"ה דלשירה כשרים ורק לכתף פסולים,

ורמב"ן פליג כסוגיין דבומן שהעבודה בכתף אף לשיר פסול. ועי' רמב"ן ספהמ"צ השרש השלישי דמשמע לכאור' דמשום דלא יבוא לישא גם היו נמנעים משירה. [עי' רש"י במדבר ד' ב']. וצ"ע לרש"י הס"ד יכול אף בשירה ובית עולמים.

דף כ"ד ע"ב

ויהי באחד. ברש"י אפילו זקנים במשמע. ברש"ש העיר דזה כבר ילפינן לעיל דרק באיכא עבודת משא והכא רק לפסול בקול וילף לה מ"קול אחד".

והא האי קרא בלויים כתיב. ברש"י, "ואמרן בהו דאין נפסלין אלא בקול". דייק הרש"ש דפסולא גם מתחת לשלשים ולא רק דליכא חיובא, והביא דרמב"ם חולק, וכ"מ מברייטא לעיל כ"ד ב' "לפי שנאמר ומבן חמשים שנה ישוב". ובעיקר דברי רש"י כבר העיר בתפא"י דלמה לא פירש קושית הגמ' כפשטה דקרא איירי בלויים וליכא למילף דכהנים מגיל עשרים.

אר"א קמן פסול לעבודה. עי' בידון מתעסק בשאר עבודות, ודחי' חזו"א דלעולם מתעסק פסול בכל עבודות ובעינן קרא למיעוטי קטן היכא דלבש בגדי כהונה וקידש ידים ורגלים עי"ש.

ת"ר אויר כלי חרס טמא וגבו טהור. בתוד"ה מגבו, דלא מקבל טומאה מגבו, מיהו אם נטמא מתוכו נטמא נמי גבו ומטמא אחרים. אמנם דעת רבינו שמואל

בתוס' בכורות ל"ח א' ד"ה הרי דכלי חרס אין מטמא מגבו, והיינו פשטות לשון הברייטא "וגבו טהור", והמכוון לענין דאינו מטמא אחרים דגזיה"כ כמו דאין מקבל טומאה אלא ע"י אירור, הכ"נ אינו מטמא ע"י אירור, מיהו גבו טמא ג"כ, ונפק"מ דהוי כדין כלי טמא שאינו חוצץ. ובזה ניחא קצת מה שהקשו תוס' שם על רשב"ם מהא דדין כלי חרס נטמא תוכו נטמא גבו. ועי' תוס' שבת ט"ז א' ד"ה ה"ג רש"י.

דף כ"ה ע"א

ולא יהו כל הכלים מיטמאין מגבן אלא מתוכן ובנגיעה מק"ז. משמע דכלי חרס ודאי אית לי' טומאת מגע מלבד טומאת אירור, וזהו דבא הק"ו דנשוה לכלי חרס דרק מתוכו ולא מגבו, רק דבעי נגיעה ולא סגי אירור. מיהו אי בכלי חרס איכא רק תורת אירור, כיצד נלמד על כלי שטף דיטמא מתוכו בנגיעה. ועי' קה"י טהרות ס"ג.

ולא תוך תוכו ואפילו כלי שטף מציל. ברש"י דהחידוש בכלי שטף יותר מכלי חרס, כיון דכלי חרס אינו מטמא מגבו, והכא אף בכלי שטף מציל כיון דאינו נטמא מאויר כלי חרס ולא ממגעו. ובתוס' הקשו דא"כ מאי רבותא דסו"ס אף בכלי שטף אינו נטמא. ומבואר דאי הכלי שטף הי' נטמא לא הי' מציל מדין תוך תוכו וככלל דדבר המקבל טומאה אינו חוצץ בפני הטומאה, ולא משום דהכלי שטף יטמא האוכלין וכך בהדיא בשטמ"ק זכחים ג' א' או"ז.

ברמב"ן. "ואיכא דקשיא להו למה לי תוכו הא מדינא נפקא שאין הכלי מקבל טומאה מאויר כלי חרס וחוצץ בפני הטומאה. ולא מילתא היא, דאיצטריך סד"א אע"ג דכלי טהור מכ"מ אוכלין שבתוכו כאויר חיצון הם והתורה העידה עליו לטמא כל מה שבאוירו, קמ"ל תוכו ולא תוך תוכו, כך פירש לנו רבינו גר"ו."

ת"ר גולמי כלי עץ טמאין פשוטיהן טהורין. ברש"י ד"ה טהורין, דאיתקש עץ לשק דכתיב מכל כלי עץ או בגד או עור או שק וגו'. וכן בהדיא שבת קכ"ג ב' דבעי דומיא דשק ומה"ט פשוטי כלי עץ טהורין.

דין כלי מתכות דטמאין פשוטיהן, ביאר רש"י דלא איתקש לשק, וכן הוא ברשב"ם ב"ב ס"ו א'. והיינו דבלא ילפותא מיוחדת הוי ממילא בכלל כלי מעשה ואף דאין לו בית קיבול. [ועי' שיטת הרמב"ם פ"א מכלים ה"ט וכס"מ שם].

ועי' תו"י שבת ט"ז א' דכלי חרס אין צריך בית קיבול רק דיהא לו תוך, דכל דינו הנאמר בתורה הוא "תוך" ולא נצרך "בית קיבול", וכעין כלי מתכות דלא איתקש לשק. ועי' רמב"ם פ"ח מכלים ה"א דגם כלי חרס בעי בית קיבול.

דף כ"ה ע"ב

דאמר רב נחמן כלי עצם ככלי מתכות דמו. ברמב"ן ד"ה הא, דלענין

פשוטי כלי עצם מודה ר"נ דכלי עץ דמו, דכלי עצם איתרבי מכל מעשה עזים ואיתקוש לכלי עץ, אלא ר"נ לענין גולמי כלי עצם קאמר שהן טהורין כגולמי כלי מתכות. ואייתי רש"י שבת פ"א א' ד"ה טמאין, דלכל דיני הטומאה מדמה ר"נ כלי עצם לכלי מתכות, הן לדין גולמיהן טהורין, והן לדין פשוטיהן טמאין, ורמב"ן פליג עלי' כנ"ל.

ועי' תוס' שבת שם דהקשו על רש"י ממתני' דפ"ד דכלים, דכלי עצם פשוטיהן טהורין והיינו כרמב"ן דכלי עצם נמי איתקוש לכלי עץ. ועי' פנ"י שבת שם ליישב שיטת רש"י דק מדרבנן.

גולמי כלי מתכות טהורין. מבואר בגמ' אי משום לכבוד עשוין, אי משום הואיל ודמיהן יקרים. והיינו דמה"ט לא חשיב "כלי מעשה" וכמבואר ברש"י שבת נ"ב ב' ד"ה בגולמי, דלגבי טומאה כלי מעשה בעינן.

פרט לעופות. עי' רש"י שבת ק"ח א'.

זה וזה לפטור ואמרי לה זה וזה לחיוב. לרש"י יתכן דליכא פלוגתא, דלב' הלשונות בגדולים חייבין בין מרים בין מתוקים ובקטנים פטורין בין מרים בין מתוקים, ומהא דר"ח יתכן דפסק דגדולים חייבין אף המרים, ועי' שיטת תוס' ובראש יוסף.

מתני' התמד עד שלא החמיץ. ברש"י ד"ה תמד, "מים הנתנים בחרצנים". ותוד"ה התמד, חלקו דהיינו הניתנין בשמרין. ועי' רשב"א דהקשה ג"כ על רש"י ותלי לה כלשונות דגמ' פסחים מ"ב א'.

מזוקק כמו שהי' בימי משה, חייבים להוסיף על מחצית השקל, קלבון, שיהי' בודאי תואם המחצית שהראה הקב"ה למשה.

ועי' מנח"ח מצוה ק"ה דלחכמים תוספת הקלבון רק מדרבנן מהא ששוקל שקלו עבור חבירו פטור מן הקלבון. והנה במתנ' רש"י פירש כר"מ דכל אחד חייב בקלבון ואי כירושלמי מצד הכרע, הרי גם בתורם עבור חבירו צריך קלבון כנ"ל ממנח"ח, וצ"ל לכאור' דיתפרש כרש"י ביצה ובכורות דאף ר"מ מצד חילוף, מיהו ברש"י כאן בהדיא מצד "הכרע", וצ"ע בדברי המנח"ח.

דתנן המתמד זנתן מים במדה ומצא כדי מדתו פטור ור"י מחייב. ברש"י פסחים מ"ב ב' ד"ה ור"י, "דאזיל בתר חזותא וטעמא". ובר"ג ביאר דודאי חלק יין נפלט מן השמרים דאל"כ לא הי' מוצא כדי מדתו כיון דנחסר בשרייתו.

תוד"ה המתמד. דטעם היין קיוהא בעלמא הוא, ובעליות רבינו יונה כ"ב צ"ז א', דאיירי בדמאי דלא גזרו על נוט, ועו"ל דהוי נטל"פ.

דף כ"ו ע"א

בשהחמיץ מחלוקת. ברשב"א ד"ה אר"נ, הא דלא אוקי מתנ' במצא יותר מכדי מדתו ואפילו כרבנן, וביאר ע"פ סוגיא דב"ב דרבנן אפילו במצא יותר מכדי מדתו פליגי, ולהודיעך כוחו דר"י, מיהו הנ"מ כשהתוספת פחות משליש, אולם ברמא

האחין השותפין. לרש"י חדא נינהו, ועי' שיטת הרמב"ם דלא כרש"י, נתבאר בבאורי סוגיות כ"ב ס"ע.

כשחייבין בקלבון פטורין ממעשר בהמה. ב' טעמים בחיוב קלבון, א) משום הכרע, כדביאר רש"י כאן שלא תהא המחצית מצומצמת. ב) משום חילוף, דכאשר מחליפין ב' חצאין למטבע שלמה צריך להוסיף מעט לשולחני עבור ההחלפה. ועי' שקלים פ"א מ"ו מחלוקת ר"מ וחכמים בשני בנ"א התורמים יחדיו שקל שלם, חכמים אומרים קלבון אחד לשניהם, ור"מ סובר דכל אחד מהם חייב בקלבון. רש"י במתנ' פירש כר"מ. יסוד המחלוקת משמע כירושלמי שקלים פ"ד ה"ב, דתליא אי משום הכרע, וזה דעת ר"מ, לפיכך שניהם חייבים, או משום חילוף, ואמנם הי' מקום לפטור לגמרי כיון שנתנו בין שניהם שקל שלם, מכ"מ חייבו קלבון אחד לשניהם.

וברש"י ביצה ל"ח א' ד"ה כשחייבין, בכורות נ"ו ב' ד"ה האחין, דפירש אף לר"מ טעם חיוב קלבון משום חילוף, וס"ל לר"מ דהיו מחליפין החצאין שקלים [שהיו דקין ובקל נאבדין] למעות. ומאחר דרוכ התורמין היו של חצאי שקלים והיו חייבין כל אחד בקלבון, לפיכך אף שנים התורמים שקל אחד, חייבין כל אחד בקלבון עיי"ש.

למעם בר"מ משום הכרע משמעות הירושלמי דהוי מן התורה, דהקב"ה הראה למשה מטבע של אש ואמר לו "זה יתנו", וכיון דלא ידוע אם הכסף דהיום

להחמיץ ושייך גזירה דרבנן בזה. וזהו דקרי בגמ' "לא החמיץ", ולרבנן כיון דלא החמיץ לא חשיב פירא מצד המהות ולא מצד ריב"נ דאזלינן בתר המראה.

ונמצא דלר"נ הקובע "כח התרצנים שכבר נכנס", ולא "ההחמצה". רק דתלוי ברבנן וריב"נ. ולר"א מצד "ההחמצה" וסגי התחיל להחמיץ לר"י, ועל זה פליגי רבנן, ומהא מסתעף נפק"מ דרבנן בלא החמיץ לבסוף, אי גזרינן אטו החמיץ כנ"ל וצ"ע.

תוד"ה התמד. "וא"ת לר"נ דחשיב ל"י פירא בשסופו להחמיץ אע"ג דלא החמיץ כמאן לא כרבי יהודה ולא כרבנן". הנה ברש"י כ"ו ב' דגדר השקה מצד "ביטול למקוה" ולא משום ד"נעשה מקוה", וכדביאר בקוב"ש פסחים אות קנ"ז, דחסר חיבור דשפופרת הנוד ורק מצד ביטול ובמשקין החסרון מצד טעמא לא בטיל. ולפי"ז כיון דעדיין ליכא טעמא אין מה שיעכב הביטול, דבעצם גם על יין גמור יתכן השקה ורק מצד טעמא לא בטיל אתינן עלה. ויל"ע דקושית תוס' מתפרשת כיסוד הגר"ח פ"ז מטו"א ה"ה, דהשקה מצד חיבור דנעשה מקוה, וכדינא דמקוה מים יהי' טהור, ולפי"ז פשוט דשאר משקין דאין ראויין ליעשות מקוה לא שייך דין השקה, ואין צריך לסברת טעמא לא בטיל, ומובן קושית תוס' ועי'.

דף כ"ו ע"ב

תוד"ה הכא. ביסוד דין לחין אינן חוצצין נחלקו הראשונים, ומקורו

תלתא ואתי ארבעה דמודו כו"ע כדאיתא שם, לא בעי לאוקמה, דבכי הא מסתברא דאפילו בלא החמיץ נמי חמרא מעליא הוא. ועי' תוס'.

ופליגא דר"א דאר"א הכל מודים שאין מפורשין עליו ממקום אחר **אא"כ החמיץ.** ברשב"א בפירוש קמא דגם לרבנן בהחמיץ פירא נינהו, ודייק לשון הכל מודים דאפילו ר"י דמחמיר אף בלא החמיץ מיהו דין החמיץ דשרי ממקום אחר הוא אף לרבנן. וכ"מ מתוס'. ולפי"ז מתנ' רבנן ובהחמיץ. ועוד הביא לפרש דרבנן פליגי אף בהחמיץ, ומתנ' דלא כרבנן ודלא כר"י אלא כריב"נ עיי"ש.

וצ"ע במאי פליג אר"נ, דהא בהחמיץ לכו"ע חייב, ובלא החמיץ לכו"ע פטור, דזה תוכן הגזירה דמן הפטור על החיוב, וע"כ הנידון בעומד להחמיץ קודם שיחמיץ בפועל, וזה הא תליא בריו"ח ב"נ ורבנן, דלריו"ח ב"נ אחר המראה ולרבנן אחר המהות, ור"נ מודה לזה, רק דפירש מתנ' כריב"נ, והיאך נגדיר פלוגתת ר"א ור"נ.

וצ"ל לכאור' דלר"נ היסוד מצד כח התרצנים שנכנס בהם ולא תליא בהחמיץ, ומה"ט בלא החמיץ אפילו חיוב דרבנן ליכא, ומאידך בהחמיץ, ודאי חשיב יין למפרע, רק דאיכא סברת ריב"נ דהולך אחר המראה, ולכאור' יסוד החיוב מצד החמיץ, וסגי התחיל להחמיץ לחייב מה"ת, ומדרבנן יחייב אפילו לא החמיץ לבסוף אטו החמיץ לבסוף, דגם אז חיובו מצד דעומד

מתוספתא הדם הדיו והחלב יבשים חוצצין לחין אין חוצצין.

שיטה א) תוס' בסוגיין ד"ה הכא, שדרך היין עוברים המים אל גוף האדם ועלתה לו טבילה, ותירצו קושית הרא"מ ז"ל, דלא דמי דודאי אגבא דגברא או אגבא דמנא מחלחלי בהו מיא אבל דרך השקה לא עי"ש. והיינו דמי המקוה מתהדקים ולוחצים טובא ותו לחות הדם מתפוררת ומחלחלי מיא, לעומת השקה שדופני הכלי מגינים על היין ואין מי המקוה מחלחלים דרך היין למים שבתוכו, וכן ס"ל להרמב"ם והשו"ע ס' קצ"ח סי"ד "משום שנמחה במים" כדדיק הבה"ל ס' קס"א ד"ה מקפיד, ובחזו"א ס' צ"ד סק"ח.

שיטה ב) המרדכי בהל' נדה (שבועות) סו"ס תשמ"ח, בשם הרא"ם ז"ל דהוכיח מקושיתו הנ"ל בתוס', דאין הטעם משום חלחול המים, אלא, "מטעם הקפדה הוא, שעל יבש דרך בני אדם להקפיד ועל לחין אין מקפידין, אבל אי מקפיד אפילו לח חוצץ, וכן אם היא טובלת בטיט צלול שפרה שוחה ושותה אע"פ שהטיט דבוק בבשרה במיעוטה והיא אינה מקפדת אינו חוצץ כו', והמפרש טעמא דבריייתא משום שהמים נכנסין בלח טועה, שאין לך לח יותר מיין כו'". (לשון מרדכי שם).

והנה גבי דינא דלפלוף שבעין נדה ס"ז א', מצינו ג' שיטות בראשונים ז"ל. א) שיטת תוס'. דחוץ לעין חוצץ אפילו בלח, והטעם נתבאר בחזו"א כיון דהוא עב ונדבק בחוץ מעבב ביאת מים, דלא כסתם לחין

אינו חוצצין, ובתוך העין לחין אינו חוצצין ויבש חוצץ, וקאי מר עוקבא אמתנ', ולהוסיף חומרא דלפלוף שבעין אינו חוצץ הנ"מ בלח, וקיי"ל דכ"ז לטהרות ולא אשה לבעלה, כמב' בתוס' שם ד"ה פתחה. ב) שיטת הרא"ש בהל' שם, דקאי אמתנ' לקולא, דהא דחוץ לעין חוצץ, הנ"מ ביבש, אבל בלח אינו חוצץ, ואילו בתוך העין אפילו יבש אינו חוצץ, ונתבאר הטעם בב"י ס' קצ"ח שם, דאיכא לחלוחית תחת יבשות הלפלוף בתוך העין, וכד חוץ להעין ליכא הלחלוחית עי"ש, ומה"ט להרא"ש ל"י הגירסא הנ"מ לטהרות, דדיני מתנ' ודאי אשה לבעלה וכמב' בתוס' שם, וא"כ כיון דהזכיר קולא קאי להכל, ומה"ט חשש הרא"ש לגירסת רש"י כמב' בסו"ד, (עי' חזו"א יו"ד ס' צ"ד סק"ג). ג) שיטת המרדכי שבועות הל' נדה ס' תשמ"ח, דהיינו חילוקא דמתנ', רק דמפרש מר עוקבא דסתמא תוך העין לח הוא, וחוץ לעין יבש הוא, ברם ה"ה דמהני לח חוץ לעין, ולא מהני יבש בתוה"ע. **וי"י** דלשיטתו בדין לחין להלן שם בשם הרא"ם ז"ל, הוכרח לזה, דממנ"פ כמאן ס"ל, אי כתוס', אמאי לח חוץ לעין חוצץ, הא כללא דלחין אינו מקפיד, ואי כהרא"ש, אמאי יבש תוך העין אינו חוצץ, הא בעלמא מקפיד איבש, ומצד לחלוחית מתחת לא עדיף מכל לח דס"ל דלא מחלחלי מיא ולא עיילי מיא, והגידון רק בסוג החציצה, אי יבש או לח, והכא הוי חציצה ביבש, אבל לפי באורו, ניחא, דבאמת כל החילוק בין לח ליבש, ולא בין תוך העין לחוץ לעין. [העירוני].

המרדכי שם בשם רש"י בתשובה גבי גלד, אי"ז תואם שיטת רא"מ ז"ל בדין לחין, ופשוט דב' שיטות הם.

בחזו"א ס' צ"ד סק"ח ובס' קל"ג סק"ח, וכעיי"ז בסדרי טהרה ס"ק ג"ב, הק' על שיטת המרדכי מהא דזבחים ל"ה א' פסחים ס"ה ב', דאמרין שבח הוא לבני אהרן שילכו עד ארכובותיהם בדם, ופריך, והא קא חייץ, ומשני, לח הוא ואינו חוצץ עיי"ש, ויקשה בתרתי, א) הא בעינן רצפה וליכא, ובזה לא שייך אינו מקפיד ידי', כיון דהנידון לא רק מצד הדם שברגלו, אלא גם מצד הדם דהרצפה, ב) הא הו"ל חציצה בכולו דקיי"ל כר"כ יבמות ע"ח ב' דחייץ מן התורה אפילו באינו מקפיד.

ובחזו"א ס' צ"ד הוסיף דאי משום דדרך הרצפה להיות בדם, הו"ל למימר דם לח אינו חוצץ כו", ולא לתלות בדין לח הכללי, ויעוין בסדרי טהרה ס"ק ג"ב לגבי קושיית כולו, שביאר דאפילו אי לגבי רגלי הכהנים נימא דמשערין ביחס לכל הגוף ולא ביחס לכף הרגל לחודא, מכ"מ הרצפה דהעזרה כולה מלאה דם, ולגבי רצפת העזרה הוי בכולו עיי"ש.

ויתבן דדין כולו ואינו מקפיד רק בהני דבעי "דין נגיעה", דליכא טפילות כגוף ממש להחשיב כנגיעה, כד חצוץ בכולו (כפשטה דהוי מהל' חציצה), אבל לענין דין חציצה סתם, אהני גם בכולו ואיו מקפיד, ויתב' מעין יסוד הרמב"ן גבי מין במינו אינו חוצץ, ויסוד אחרונים ז"ל גבי כל לנאותו אינו חוצץ, דהנ"מ בליכא דינא דנגיעה כנ"ל סי' ל"ח, ונפק"מ רבתא לענין לולב דליכא

והרא"ש דס"ל בלפלוג יבש שבעין אינו חוצץ מטעם הב"י כנ"ל, ע"כ לכאור' כשיטת תוס' דלח משום דמחלחלי מיא, והכ"נ ע"י הלחלוות שבעין מתחת הלפלוג, אבל אי כהרא"ם שבמרדכי הא יבש מקפיד עליו, - ויש לדחות, דבעצם לא שייך לקבל כלל דכל לח אינו חוצץ, וכבר תמה טובא בחזו"א ס' צ"ד, ובס' קל"ג סק"ח, דהא ודאי הדרך להקפיד גם על דברים לחים, אלא דהנ"מ בסוג לחין שעוברין בזמן מועט, אבל בלחין שאינן עוברין בזמן מועט ודאי קפדי (וצ"ע הגבול בזה, גם מה נענה לכל גוונא דלחין שהוזכרו), ולפי"ז יתכן בלפלוג בעין ע"י הלחות שמתחת עובר בזמן מועט, והדר לדין לח, ולאידך גיסא יתכן שיטת תוס', דגם לח חוץ לעין חוצץ, דנדבק עב וחזק ואינו עובר מהר, וממילא מקפיד ע"ז.

וכן מוכרח לכאור' בשיטת הרמ"א, דאיהו החמיר בסי"ד כדעת המרדכי, דבמקפיד לחין חוצצין (בצירוף שיטת הרמב"ם דמתחשבין בקפידא פרטית), וכדבאר בסדרי טהרה שם, נווה דלא כמ"ש התפארת למשה שם, ובפמ"ג אור"ח ס' ש"ג במשב"ז אור"ב, דדין הרמ"א לשיטתו בס"ד שפסק כשיטת רבותיו של רש"י שבת ג"ז א' דבקפדי אף בעיילי ב' מיא חוצץ, דהא דין זה הובא בסתמא ואילו בדין עיילי ב' מיא נתבאר לעיל סימן ל"א סק"א מהסדרי טהרה כמה תנאים לזה עיי"ש, ואילו לא הגיה כלום בהא דהשו"ע סתם כשיטת תוס' והרמב"ם דלח שחוץ לעין חוצץ (דלא כהטור שסתם כדעת אביו הרא"ש), וע"כ לכאור' לחלק בין המציאות, ועי"ל בזה ועי'. - מש"כ

לראיתו, דמוכרח טעם לח אינו חוצץ, דמצד בעלי אומנות, יל"ד, א) דהו"ל רובו ואיו מקפיד. ב) מן התורה מדינא דכולו ואיו מקפיד חוצץ, ודן הן מצד כף הרגל, וכש"כ מצד הרצפה עיי"ש, וצ"ע טובא דהא הרמ"א לשיטתו דפסק בסי"ד כהמרדכי בדין לח דמקפיד חוצץ, יקשה גם אתירוצא דלח הא הו"ל כולו ומה מהני הא דהוי לח, ותו לא עדיף שינויא דלח משינויא דבעלי אומנות. וצ"ע.

לשיטת תוס' והראשונים דלח מחלחלי מיא, אסכרא לה בחזו"א ס' קל"ג סק"ח, דהגם דהכא גבי רגלי כהנים הוי הלח חציצה בין ב' דברים גושיים, ולא מים דלחין הם ומחלחלין דרך לחות הדם, דשיעורא בדבר, דכל שהוא לח ולח מחלחל בו, לא חשיב חציצה גם בין ב' דברים גושיים, וחשיב דליכא חציצה בין רגלי כהנים לרצפת העזרה עיי"ש.

ולפום רהיטת לשונו שם, א"ש טפי אי ליכא דין נגיעה ממש, דאמנם בלח בלח מחלחלי מיא בפועל ונוגעים בגוף, ואילו הכא נגיעה ממש ליכא, ברם כבר "לא חשיב" להיות כ"חציצה" להפסק והבדלה בין רגלי כהנים לרצפת העזרה, ואילו בס' צ"ד סק"ח, נקיט דבפשוטו מתפרש דהבשר נוגע ברצפה אף דרך הדם, וכמו שהמים נוגעים בבשר דרך הדם עיי"ש, ודו"ק בהפרש הלש'.

והימק"ל דאין כאן נידון במציאות בין תוס' למרדכי, אלא דלכו"ע כמש"כ החזו"א ס' קל"ג דעיקר טבילה במים

דין נגיעה אלא נטילת הלולב, דיהני בחצוץ בכולו ואינו מקפיד.

ולפי"ז י"ל, דהן לגבי רגלי הכהנים והן לגבי הרצפה אין כאן דינא דכולו מן התורה, כיון דליכא דין נגיעה אלא דלא יהא הפסק בין רגלי כהנים לרצפה, ואה"נ לענין קושיא הא' הא בעינן רצפה, וליכא, כדציידר החזו"א דכך דרך רצפת העזרה להיות מלאה דם, והדר כדן אינו מקפיד כהאדם, דבטיל ונטפל להרצפה, ובגמ' נקטו כללא דלח כו', מצד רגלי הכהנים דבעינן לקולת לח הכללית, ושפיר קאי דמשערין החציצה לפי כף הרגל, וכעין דמבר' בדין נט"י דמשערין דין רובו המקפיד, או כולו ואינו מקפיד, לפי מקום הנטילה, ולא לפי שאר הגוף.

ודאתאן להכא לענין שאר דיני התורה היכא דבעינן נגיעה ליכא לן להוכיח מהתם דמהני רובו ואינו מקפיד, דהתם לית לן עיקר דין נגיעה, ושמה"ט איב"ז דין כולו ואינו מקפיד כנ"ל. וצ"ע בכ"ז. (ועי' קה"י טהרות בהוספות בידון זה).

בסדרי טהרה סקנ"ב בדין הרמ"א בסי"ו במי שאומנותו להיות קצב או שוחט וידיו תמיד מלוכלכות בדם אינו חוצץ, שרוב בני אומנות זו אינן מקפידין, ואייתי בשם שבו"י שהק' מסוגיא דזבחים ופסחים הנ"ל, דא"כ למאי בעינן לטעם לח אינו חוצץ, תיפו"ל מטעם דכהנים בעבודתם מיקרי אומנתם בכך, ודן לחדש דרק לענין בגדים איתמר האי כללא ולא לענין חציצה בגוף דקפיד אף בעלי אומנות, ושם דחי

חשיב דבר מפסיק דעכ"פ קצת מחלחלי מיא דרך הלח, ברם לא משמע לפרש כן, ובעיקר דהא דין דיו וחלב כו' להמרדכי מתפרש משום אינו מקפיד, ולא מצינו לכאור' דנאמר בהאי דינא ענין וכלל נוסף, ובגמ' זבחים ופסחים מיתו האי תוספתא וצ"ע.

עיקר הפרש בגדי כהונה מדין טבילה, דלכאור' הכא "ורחץ במים את כל בשרו" והתם "על בשרו", יעוין בחזו"א יו"ד ס' צ"ד סק"א ד"ה והדבר, "שהתורה קראה לטבילה רחיצה", והאי ענינא ליכא התם גבי בגדי כהונה, ואכתי צ"ע בכ"ז.

שסביבות הדיו והחלב, דאע"ג דמים מחלחלי מכ"מ רובו נשאר חלב ואינן ראויין להכשר טבילה, אלא כיון דמחלחלי בהו מיא אין חוצצין בין גוף למי המקוה עיי"ש, וס"ל למרדכי דהאי נגיעה וחלחול קלישתא לא חשיב "נגיעה", וכעיי"ז איכא בתוס' הרא"ש חולין סופ"ק עיי"ש.

ולפי"ז י"ל דרק גבי טבילה דאיכא דין נגיעה פליג המרדכי דהטעם ע"כ מצד אינו מקפיד, אבל גבי רגלי כהנים, דליכא דין נגיעה, והנידון משום הלח שבין ב' גושים, סגי מציאות לח, כלתוס', דלא

פרק שני - השוחט

בטבילה דעיקר ענינה הוא הטהרה שעל ידה ולא גוף מעשה הטבילה, דהנידון במטהר ולא במעשה מצוה. ולכאור' דכוותה בשחיטה דהוי מעשה מתיר, וא"כ מה שיך לכתחילה ודיעבד בדאורייתא, דהעיקר לדון אי הוי בשם שחיטה המתרת. וצ"ל מצד מצות "וזבחת" למאי דנקטו בשיטת הרמב"ם, ולא בהמתיר של השחיטה.

דעת הראשונים דב' הלשונות לא פליגי וקיי"ל לכתחילה שניהם, וכן נקטו מ"מ ולח"מ בדעת הרמב"ם. ובכס"מ בה"א דהרמב"ם נקיט לחומרא כיון דהוי ספיקא דאורייתא. והעיר בתב"ש סכ"א סק"א דא"כ ליסגי בעוף שחיטת סימן אחד שלם ורוב סימן שני, דממנ"פ סגי לב' הלשונות בגמ'. אמנם להראשונים דלעולם דרבנן ולא פליגי הלשונות, ניחא דבעינן לכתחילה ב' הסימנים לגמרי. ועי' שיטת הרי"ף ברא"ש, ומה שתמה בתב"ש סכ"א סק"א.

דף כ"ז ע"ב

אין שחיטה לעוף מן התורה. מכאור ברש"י דצריך נחירה בסימנין ולא בהריגה או מתה מאל"י. ועי' מאירי ד"ה זה, דהביא דזה רק לענין שהי' וחברותי' ולא לענין עיקור סימנין. והמכון לרשב"א

דף כ"ז ע"א

אבע"א אחד בעוף, אבע"א ארובו של אחד כמוהו. עיקר שיטת הראשונים ז"ל דב' סימנין לכתחילה מדרבנן בעלמא, וכן משמע מרש"י כאן דלמא לא ישחוט רובא דחד. ועי' רש"י לעיל כ' ב', כ"א ב', ועולה סתירה ברש"י, דבדף כ' ב' משמע לכתחילה מן התורה, ובדף כ"א ב' רק מדרבנן. וביארו דתלוי אי כבר קפרא משום היקש לדגים, דודאי מדרבנן בעלמא הוא, או מהלכתא או מיעוט דזאת די"ל דרק לענין דיעבד אבל לכתחילה בעי מן התורה. ועי' מש"ג שם. ועי' כס"מ פ"א משחיטה ה"א דלכתחילה בעוף ב' סימנים שלמים, וכן דן הרמב"ן כאן דהכי אגמרי' רחמנא למשה. ו**לענין** שחיטת "כל הסימן" או "רובו", איכא ג"כ סתירה ברש"י, דבדף כ' ב' בהדיא דרק מדרבנן, ובדף כ"א ב' משמע דמן התורה ולפיכך אינו בכלל ה"לא יבדיל". וכבר צידדנו שם דעיקר כונת רש"י דכאשר שחט כולו הוי "הכל" בכלל השחיטה, דגם בשחט רובו הוי מצד "כמוהו" ולעולם בפועל דין הלכתחילה רק מדרבנן בעלמא. וכ"ה ברשב"א דמדרבנן. ועי' מלא הרועים כ"א ב'.

ויעיון תוס' נדה ס"ו ב' ד"ה כל דליכא חילוק לכתחילה ודיעבד מה"ת

דף כ"ח ע"א

ת"ש מ"ק בסכין כו' תהני לה סכין
לטהרה מירי נבלה. היינו דלגבי דין
טומאה לא נאמר דין שחיטה מדרבנן.
וכלקמן כ"ח ב' לענין מחצה על מחצה
דכרוב מה"ת ולא מטמא כנבלה. - הסוגיא
בנוי' על פי מסקנת הסוגיא דלעיל דע"כ בלא
רוב בשר, דאל"כ אין זה מליקה כלל, דוכי
מתה עומד ומולק.

איתמר ר"נ אמר או וושט או קנה
ראב"א אמר וושט ולא קנה.
באחרונים ז"ל [או"ש פ"ג משחיטה הי"ג,
ביה"ל ח"ב סט"ז וחזו"א יו"ד ס"ג סקיד']
דודאי אף לראב"א כששוחט הכל הרי גם
הקנה בכלל השחיטה, דאל"כ לעולם הו"ל
טריפה דפסוקת הגרגרת קודם שחיטת הושט,
ופשוט דאין צריך דוקא להקדים שחיטת
הושט קודם שחיטת הקנה. ומינה דאי שחט
הקנה ע"י חלדה או דרסה הו"ל טריפה כיון
דאינו בכלל השחיטה.

ויצוין שע"י [שער החזקות פי"ט] דאייתי
קושית בית מאיר יו"ד סכ"ד סט"ו
על שיטת הבה"ג דשמוטת הגרגרת לאו
טריפה רק הלכתא דבסימן שמוט ליכא תורת
שחיטה, ואף בעוף דסגי שחיטת סימן אחד,
מכ"מ בעינן שיהו ב' הסימנים ראויין
לשחיטה. והשתא לראב"א הא בלא"ה אין
הקנה ראוי לשחיטה ומה נגרע בשמיטת
הגרגרת. וביאר כנ"ל, דודאי הוי חלק
מהשחיטה המתרת וחשיב מקום שחיטה רק
דלא נגמרת השחיטה עד לאחר שחיטת
הושט. ויש להטעים מגמ' לקמן דלמא שאני

במשה"ב (כ"ו ב') דחרית דעיקור סימנין לא
מהני אף למ"ד אין שחיטה לעוף מן התורה.
ודייק לשון הגמ' "נחירתו זו היא שחיטתו",
ולא קאמר "נחירתו ועקירתו". ודברי
הרשב"א בחידושו דליכא פסול עיקור
בעוף, היינו בשחט לאחר שנשמטו הסימנים
ממקומן, ולא סתרי דברי הרשב"א. אכן
רש"י ורוב ראשונים ז"ל דגם עיקור מהני
כנ"ל.

ברא"ש יומא פ' יזה"כ סי"ד מדברי
מהר"ם מרוטונברג דנחירת
עכו"ם בעוף כשרה מן התורה, למ"ד אין
שחיטה לעוף מה"ת. ובקה"י חולין ס"י
לדון דרך דינים במעשה השחיטה ליתא
בנחירה, משא"כ עכו"ם והוא פסול אחר
של אינו בתורת, או פסול עכו"ם מסוים,
די"ל דאף בנחירה, ונפק"מ בנידון מקור
מים חיים יו"ד סכ"א ס"א מהי דעת
הרשב"א בהג"ל, די"ל דכל שאר הדינים
איתא אף בנחירה.

גידון נפלה סכין ונחרה בקובץ עינים ס"ג
או"ז, די"ל דבעינן כח גברא כיון דהו
מעשה המתיר דנחירתו זו היא שחיטתו.

ואי אמרת אין שחיטה לעוף מן התורה
נחירתו זו היא שחיטתו ליבעי כיסוי.
מכאן הוכיח רע"א יו"ד סכ"ח ס"כ ד"ה עוד
כתב דלא כפמ"ג דטריפה דרבנן פטור מן
התורה מכיסוי כיון דלא קרינן ב' "אשר
יאכל" לאחר דרבנן אסרו באכילה. והכא הא
אף למ"ד אין שחיטה לעוף מן התורה,
מכ"מ מדרבנן בעי שחיטה ואפ"ה פריך
דליבעי כיסוי.

ת"ש כיצד מולקין כו' דלמא שאני התם דאיכא שדרה ומפרקת. יל"ע בשחיטת עוף חולין אי יהני ג"כ לראב"א שחיטת הקנה עם שדרה ומפרקת, דיש מקום לומר דדוקא במליקה דהוי חלק ממעשה המליקה, וכנ"ל לדעת ר' ינאי דדוקא כסדר המליקה, וכדין חיתוך רוב בשר עיי"ש. ועיי' חזו"א יו"ד ס"ג סק"ד דנוטה דיהני אף בשחיטת עוף חולין.

תויבתא דראב"א תויבתא כו' דלמא שאני התם דאיכא שדרה ומפרקת. לכאור' א"כ ליכא תויבתא אראב"א, וביאר הרשב"א דאינהו פליגי בין בשחיטה בין במליקה, ובדין מליקה ודאי הוי תויבתא, ונידון הגמ' אי איכא תויבתא אף לגבי שחיטה. ועיי' חת"ס.

דף כ"ח ע"ב

נבדקי' לקנה ונשחטי' לקנה כו'. ברא"ש לעיל ס"ב דכאן חשיב כריעבד ובעלמא י"ל דלכתחילה בעי ב' הסימנין.

אר"ח לא אר"י אלא בעוף הואיל וצולוהו בולו כאחד אבל בבהמה כיון דמנתחה אבר אבר לא צריך. היינו דצולה כאחד, וה"ה מולח כאחד, וקשה להוציא הדם לפיכך צריך לחתוך הוורידים כשהדם חם, והיינו בשעת שחיטה כדי שיצא הדם. וגם כאשר בדעתו לנתח העוף מכ"מ כיון דחוששין שימלך ויצלה או ימלח כאחד, יש לחתוך הוורידים. כ"מ ברשב"א ורא"ש. ועיי' יו"ד סכ"ב סק"א בש"ך.

התם דאיכא שדרה ומפרקת, ובזה מצטרף הקנה להשחיטה, והרי דחשיב הקנה מכלל השחיטה.

מיתבי שחט את הושט כו'. בחידושי הר"ן דדין שחט את הושט ואח"כ נשמטה הגרגרת כשרה, קמ"ל דכיון דכבר נשחט שיעור שחיטה כשרה, הגם דעדין מפרססת ונולד בה טרפות (להשיטות דהוי טריפה), ולא נדון דכי נפקא חיותא בטרפות קא נפקא, אלא קמ"ל דעיקר חיותא בשחיטה קא נפיק. ובזה ביאר דיוק הגמ' בהא דלא תני גוונא דשחיטת הקנה דפחות תלוי' בזה יציאת החיות, ואו דליתני בסתמא שחט אחד ונשמט אחד עיי"ש.

לא בבהמה ומאי גמרה, גמרה לשחיטה בולו. ברש"י ד"ה לא, "כלומר הא אפילו בבהמה קאמר דהא גמרה לאו אגרגרת קאי דאכולה שחיטה קאיי". הגרעק"א ז"ל הקשה למה לא פירש רש"י כפשטה דקאי רק אבהמה כיון דבעוף השחיטה היא רק בושט ולא יאות לשון "גמרה". ולמש"כ אחרונים ז"ל דגם לראב"א תחילת השחיטה היא עם הקנה ולא רק הושט, דאל"כ לעולם הו"ל נפסקה הגרגרת, וא"כ גם לראב"א בעוף יאות לשון "גמרה".

ת"ש הרי שהי' חצי קנה פגום וחוסף עליו כל שהוא וגמרו כו' לא בבהמה ומאי גמרו, גמרו לושט. בבדייתא זו מתפרש דוקא בבהמה דבעוף לראב"א אין צריך להוסיף כל שהוא בקנה כיון דהשחיטה בושט. עיי' לב ארי'. וקיל"ע סתימת רש"י.

בשחיטה, מיהו בעוף להאי מאן דאמר, י"ל דנחירה הוי כשחיטה אף לגבי זה. ומסיק דהוא פלוגתא בבלי וירושלמי, ועולה לדעת הבבלי דהוי כשחיטה אף לענין חולין בעזרה למ"ד דאורייתא. ומינה לאיסור שחוט חוץ דנחירה הוי כשחיטה, ובכל הנ"ל דנו באחרונים ז"ל דלא חשיב "שם שחיטה" לכל מילי רק לגבי היתר אכילה.

אתמר רב אמר מחצה על מחצה כרוב
ורב כהנא אמר מחצה על מחצה

אינו כרוב. ברשב"א הוכיח מקושית הגמ' מתנור שחלקו לשנים, דלהסלקא דעתך לדעת רב כן הוא בכל דיני התורה דנאמר רובו ככולו, דמחצה חשיב ככולו. ומלשון רש"י ד"ה רחמנא למשה, דפירש לגבי הלכות שחיטה, משמע דדוקא בשחיטה ולא בכל התורה. ועי' שטמ"ק דקושית הגמ' מתנור לרש"י מכח כל שכן, דאי בשחיטה דנין מחצה כרוב להקל, כש"כ בתנור דנדון מחצה כרוב להחמיר עיי"ש.

מדרבנן דלמא לא אתי למיעבד פ"גא.

וברש"י דהנפק"מ לענין דאינה מטמאה כנבלה, וכדמקשינן לעיל כ"ח א' אמאי מטמא בגדים אבית הבליעה אי אין שחיטה לעוף מן התורה. ובחוברת הערות חולין העיר דהו"מ רש"י לפרש נפק"מ לענין כיסוי הדם, דאי מן התורה אהני מחצה, מתחייב בכיסוי אע"פ דמדרבנן בעי רוב, וכדלעיל כ"ז ב' לענין נחירת עוף הגם דמדרבנן בעי שחיטה ועי'.

אר"פ תרי רובי בחד מנא ליכא.

ברשב"א ביאר דבשחיטה אמר רחמנא על השחוט דמחצה כרוב ובאידיך

לענין דיעבד בלא חתך הורידין וצלה כאחד בלא ניתוח, דעת תוס' כ"ז א' ד"ה הנשחט דמ"מ העוף מותר, ורשב"א ר"ן ורא"ש אוסרין משום דם הבלוע בו. ונחלקו לענין דיעבד מה דינו, דעת תוה"ב כ"ש דמוציא הבשר שסביבות הורידים כדי נטילה והיתר כשר, ודעת הרא"ה דנבלע הדם כבשר טובא ואין מועיל צלי' ע"ז וחשיב כאילו הוא בעינו ולא חשיב דם הבלוע באיברים דשרי עיי"ש.

מ"ל בשחיטה מ"ל שלא בשחיטה.

מבואר דרבנן מודו בעיקר הדין כיון דצולוהו כאחד, רק דפליגי דלא בעי בשעת שחיטה, ועי' לשון רש"י כ"ט א' ד"ה שפיר.

תניא כוותי' דר"ח כו' ר"י אומר בעוף
עד שישחט את הוושט ואת
הורידין. היינו מהא דרק בעוף כיון דצולוהו כאחד, ואי הי' חלק מעצם השחיטה הי' דינו אף בשחיטת בהמה.

תוד"ה תיחני. מבואר דלמ"ד אין שחיטה לעוף מן התורה הוי כמליקה

למ"ד דאין מליקת טריפה מטהרת מידי נבלה. ומינה דשחיטת עוף טריפה אלימא דלכו"ע מטהרת מידי נבלה כבהדיא בזבחים שם דף ס"ט, דבהא מודה רבי יוסי, ושמעינן דאיכא תורת ושם שחיטה בעוף, רק דסגי נחירה [דלתוס' אינה כשחיטה] להתיר כדין שחיטה. ועי' מהרש"א.

באחיצור ח"ב ס"ז או"ט, למ"ד אין שחיטה לעוף מן התורה, אי

איכא כנחירה איסור חולין בעזרה, דבעלמא קיי"ל ברמב"ם פ"ב מהל' שחיטה הל"א-ב דהנותר והמעקר בעזרה פטור, דתלוי

סימן שאינו שחוט לא משגחינן, משא"כ בזה ליכא דין בחצי האחד טפי מחצי השני, ונראה אפילו במיעוט חצי הב', דבעיקר מהותו אינו מבטל חשיבות חצי האחר השוה לו, ובשחיטה הוי חשיבות ל"חצי השחוט" כלפי החצי שאינו שחוט. ועי' קובה"ע סל"ט סק"ט.

דף כ"ט ע"א

ואי אמרת מחצה על מחצה כרוב אימרא לא. ברש"י ד"ה ואי, משמע דמקשינן דגם לענין טרפות נדון פסיקת חצי גרוגרת כרוב, וכיון דאינה חלק מהשחיטה הו"ל טרפות לפסול, והרי דמדמינן טרפות לשחיטה.

לפי"ז כתב ראש יוסף דלמאי דדחי רבא בסמוך שאני לענין טריפה דבעינן רוב הנראה לעינים, הכ"נ נדחה האי הוכחה. אולם ברכינו גרשום משמע דקושית הגמ' דהו"ל שהי' בתוך השחיטה כיון דחשיב התחלת השחיטה ולא יהני מצד טרפות תלוי ברוב הניכר. ועי' אמרי משה ס"ג סקי"א ודייק כן מ"ג.

ממה נפשך כו'. עי' חידושי הר"ן ומהרש"א, ומבואר דכוונת הגמ' ליישב כלפי הדרבנן, דממנ"פ, אי תדון כהדאורייתא הא כבר עשה השחיטה, ואי תדון כהדרבנן הא ליכא טרפות, דאין סברא דלגבי השחיטה נדון מדרבנן דליכא רובא, ולגבי הטרפות נדון כהדאורייתא דאיכא טרפות.

רוב הנראה לעינים. ברשב"א פירש כוונת רש"י דרוב ע"י מדידה אפילו בתוספת משהו, לאפוקי מחצה על מחצה דהוי לכל היותר "חשיבות" כרוב ובהא אינו נידון כרוב, דליכא יחס וחשיבות כרוב, מיהו ודאי ליכא דין "רוב הניכר", וכן הוא ברמב"ן ור"ן. אולם בט"ז יו"ד סכ"א סק"ב, דייק לשון רש"י "כלומר רוב גמור שהוא ניכר", דלא סגי ע"י מדידה מדוקדקת אלא רוב הניכר. ויעזיב פמ"ג דגם להט"ז הו"ל מדרבנן אולם מן התורה ודאי סגי רוב במשהו, וחומרא דרבנן לענין שחיטה.

לפום דחית רבא דטרפות תלוי ברוב הנראה לעינים, ביאר בתב"ש סכ"א סק"ד וחידושי חת"ס דודאי לא יהני שחיטת חצי קנה, דכיון דלא הגיע אפילו לשיעור טרפות לא חשיב שחיטה, דעיקר ענין שחיטה הוא למיפק חיותא, ודברי רבא על הושט דסגי מחצה, או על הקנה בבהמה לאחר שחיטת הושט, ומבואר דדנין קנה דבהמה עם הושט, הגם דבקנה בפני עצמו הרי בשחיטת חציו לא הגיע אפילו לטרפות. כעין דלעיל בקנה ומפרקת ושדרה דמפיק חיותא.

הערות רש"ש ברש"י ד"ה חצי "בעוף", דלמה לא ניתן לפרש בבהמה כמו דמשני לעיל כ"ח א' לראב"א, ואדרבא, איירי דוקא בבהמה דלראב"א אינו צריך להוסיף משהו בקנה כיון דהשחיטה בושט כנ"ל שם. ויל"ע למה אין חסרון דכבר שחוט בחצי הסימן, ובגמ' דנו רק מצד הטרפות אי מחצה כרוב, ולכאור' חלוק עוף מבהמה, דבעוף לא הוי שחיטה בחצי קנה משא"כ

רש"י ד"ה ומירק. "כהן אחר את השחיטה". יל"ע אמאי לא יהני בזר כיון דאין זה עיקר עבודה, ואי חשיב עבודה הא דינה דוקא בכה"ג כמבואר בהמשך הסוגיא.

בעיקר דין מצוה למרק משום דם, משמע דהוי מצוה לכתחילה מן התורה, דאל"כ, היאך הותרה מלאכת חובל, דהרי מפרכסת כחי' ואיכא חובל משום נטילת נשמה.

דף כ"ט ע"ב

בפלוגתא דישנה לשחיטה מתחילה ועד סוף, או אינה לשחיטה אלא לבסוף. נחבאר לקמן בתורא"ש ל"ו א' בהא דבלא נתקנח הדם בין סימן לסימן לכו"ע חשיב דם שחיטה ומכשיר, והכא חזינן דגם בנגמרה השחיטה תליא בישנה לשחיטה או אינה לשחיטה אלא לבסוף. ביאורו, דהיכא דנגמרה כל השחיטה בלא שום שינוי, ודאי כל השחיטה מכשרת, דלא יעלה על הדעת דרק טיפה אחרונה מכשרת, דהכל בשם דם שחיטה, כיון דכל חלק וחלק הוא מכללות השחיטה, וזה סגי לשם דם שחיטה, משא"כ בסוגיין, דנשתנה בשעת השחיטה, מיעוט סימנין בחוץ ומיעוט בפנים, או לענין פרה בשחטו ב' בנ"א, או אדם אחד וב' סודרין, דבהנך אנו צריכין לדון על "החלק בפנ"ע", וכהא פליגי, דלמ"ד ישנה לשחיטה מתחילה ועד סוף, חשיב כל חלק בפני עצמו ב"שם שחיטה", ולמ"ד אינה לשחיטה אלא לבסוף

בבהמה כיון דאיכא גם שחיטת הושט, ורק בזה בעוף אהני הוספת משהו, ואולי מה"ט נקט רש"י דברייתא איירי בעוף, דבבהמה כבר שחוט הקנה. מיהו הא בהס"ד ליכא סברא זו, דלא מחלקינן בין טריפה לשחיטה, וא"כ אמאי ליכא חסרון דכבר שחוט, וכנ"ל דרק על מעשה שחיטה או דין טרפות איכא חידוש מחצה כרוב, ולכן הוצרכה הגמ' לאתויי מצד דאיכא טרפות ע"י מחצה כרוב, וא"כ ליכא הכרח לרש"י לפרש דאיירי בעוף עכ"פ בהסלקא דעתך, מיהו למסקנא י"ל דבהכרח בעוף איירי כיון דבבהמה חשיב קנה שחוט ועי'.

תוד"ה דכו"ע. עי' קובץ ענינים בדמחיצות תלוי בהא דאין הפרצות מבטלות העומד, וסגי פרוץ כעומד דלא יתבטל, משא"כ בשחיטה דבעינן רוב ומחצה לא חשיב כרוב, ואולי יש להעמיס כן בכוונת תוס'. אולם בתורא"ש עירובין ט"ו ב' בשם רבינו מאיר, "תירץ דלעולם העומד חשיב טפי, הכא דהעומד מתיר חשיב כרוב, והתם דהעומד אסור חשוב נמי כרוב". והיינו דאין חילוק ביסודי הדינים, רק דחשיבות "העומד" קובעת "השם", ובמחיצות היינו המחצה העומד כלפי הפרוץ, ובשחיטה חצי הסימן העומד שאינו שחוט.

אלא אי אמרת בקדשים אמאי פליגי רבנן על"י. יל"ע אי אידך אמוראי מודו לזה, או דלמא אף בקדשים לרבנן ליכא מצוה בורידים בשעת שחיטה.

רש"י ד"ה תזבח. ויש אם למסורת. עי' בראשונים דפירשו אף למ"ד דבעלמא יש אם למקרא.

שחיטת עכו"ם. ויל"ע דנדון השחיטה מכאן ואילך דנעשה ביד ישראל, ומבואר דשחיטת עכו"ם פוסלת כל השחיטה בחיוב, ותליא בנידון ישנה לשחיטה מתוע"ס או לאו. ועי' או"ז ס' שס"ז דלדידן דקיי"ל ישנה לשחיטה מתוע"ס, אם שחט עכו"ם מיעוט קמא דקנה ובא ישראל וגמרה שחיטתו פסולה, והרי דחשיב "שם שחיטת עכו"ם", ותליא אי ישנה כו' דחשיב שם שחיטה, או אינה כו' דליכא שם שחיטה, וחזינן דלא הוי רק חסרון שחיטה אלא "פסלות". ועי' אמרי משה ס"ג סקל"ב. מיהו עי' רמב"ם פ"ד משחיטה הי"ג דלא כאו"ז. ועולה דעכו"ם אינו פוסל במיעוט קמא דקנה. ועי' יד אברהם יו"ד ס"ב ס"י.

בעיקר דברי הגמ' שנעשה בה מעשה טריפה ביד עכו"ם, צ"ע דבבהמה בעי שחיטת ב' סימנין ועתה נשאר רק סימן אחד, ולמה צריך להגיע לחסרון מעשה טריפה, ובעוף, הא סגי סימן אחד וכבר נשחט ע"י העכו"ם, ונדון אין שחיטה אחר שחיטה. עי' ביה"ל ח"ב ס"כ.

שהרי עשה בו מעשה חמאת העוף לממה. מבואר דבלא"ה תליא בפלוגתא דישנה לשחיטה מתוע"ס או אינה לשחיטה אלא לבסוף. והקשה אחיעזר ח"ב ס"ז סק"י דהא רבא ס"ל לעיל כ' ב' דסימן שני הוי רק מדין "הבדלה", מיהו המליקה עצמה נגמרה בסימן ראשון, וא"כ אף למ"ד אינה לשחיטה אלא לבסוף, ראוי לרן מליקת הסימן הראשון דהוא קיום המליקה. וכע"ז בעולת העוף וסימן אחד בחוץ ואחד

כל השחיטה כאחת חשיב שחיטה עם גמרה, וליכא על כל חלק בפנ"ע שם שחיטה.

אלא כגון ששחט סימן אחד בחוץ וסימן אחד בפנים. מבואר דלמ"ד למוע"ס חייב על סימן אחד בחוץ משום שחוטי חוץ, ולמ"ד אינה לשחיטה אלא לבסוף, פטור, דסוף השחיטה הי' בפנים. ויל"ע בהיפוך בשחט סימן אחד בפנים וסימן אחד בחוץ, דלכאו' בזה אף למ"ד אינה לשחיטה כו' יתחייב מצד "סוף השחיטה" שהי' בחוץ ואיכא משום שחוטי חוץ.

אולם בדבר אברהם ח"ג ס"ב חרית ראף למ"ד אינה לשחיטה כו' יהי' פיטור, דלא עדיף "סוף שחיטה" מ"תחילת שחיטה", רק יסוד שיטתו דלא דנין כל חלק בפני עצמו בשם שחיטה, אלא כל השחיטה כאחת עם גמרה חשיבא השחיטה, וכמו דלא דנין על תחילת השחיטה בפנ"ע, ה"ה דלא דנין על סוף השחיטה בפנ"ע. והא דגברא בתרא נטמא בפרה אדומה למ"ד אינה אלא לבסוף, היינו דהתם תלוי בשם עבודת פרה אדומה ולא תלוי בשם שחיטה, דהא כל עסק עבודת הפרה מטמא, רק דגברא קמא אינו נטמא כיון דעדיין ליכא שחיטת פרה ולא חייל שם פרה אדומה. [הנ"ל תואם יסוד תורא"ש].

שהרי נעשה בה מעשה טריפה ביד עו"כ. משמע דלמ"ד ישנה לשחיטה מתחילה ועד סוף אין צריך להגיע לחסרון מעשה טריפה, רק מצד דיש כאן

ברש"י ש' דלרובא דוקא סימן אחד בחוץ אבל מיעוט סימנין לחודא אינו חייב אף למ"ד ישנה לשחיטה מתוע"ס, דלא חשיב שחיטה כלל, וכ"ה בראש יוסף דרבא פליג ארב יוסף.

רש"י ד"ה מר לא אמר הכי. מבואר דאיירי בעולת העוף ולכו"ע מיחייב כיון דעשה בה מעשה חטאת העוף. ותוס' פירשו דאיירי בבהמת קדשים ואף כזה חייב על סימן אחד משום שחוטאי חוץ כיון דחשיב סימן אחד לענין חטאת העוף. ולרש"י יקשה תיפוק לי' דבכל שחיטת עוף חולין סגי סימן אחד. ועי' לענין שחיטת חולין בעזרה בשחיטת סימן אחד, והעירוני לרשב"א ומאירי ב"ק ע"ב א'.

אמר רבא נתקלקלה שחיטת קאמרת. נחלקו רש"י תוס' והראשונים, לרש"י דוקא בנתנבלה דהוי קלקול בהשחיטה עצמה, אבל פסול מלאכה אחרת דפסול צדדי הוא לא דנין איגלאי דלאו שחיטה היא כלל למ"ד ישנה לשחיטה מתוע"ס. ולתוס' ושאר דהר"ש ז"ל בפרה, גם בפסול מלאכה אחרת דחשיב קלקול לדין "שחיטת פרה אדומה" והגם דאינו בעצמות השחיטה.

לפלוג בהכשרה דפרה כגון דשחטוה בתרי גברי, דגברא קמא לא מטמאה וגברא בתרא מטמאה. מבואר דלמ"ד אינה לשחיטה אלא לבסוף, מהני סוף השחיטה לטמא, ולכאור' מינה לשחט מיעוט סימנים בפנים וגמר בחוץ, דגם למ"ד אינה לשחיטה אלא לבסוף, יתחייב משום שחוטאי חוץ מצד חלק הסוף, וחזינן דלא כדב"א ח"ג ס"ב שהובא לעיל, דליכא עדיפות לחלק סוף

בפנים דיתחייב אף למ"ד אינה לשחיטה אלא לבסוף כיון דסימן השני משום מצות הבדלה בלבד.

ופוסלין אותה במלאכה אחרת. ברש"י, אם נתעסקו עמה במלאכה אחרת כגון ששחט וחתך עמה דלעת. ברש"י ל"ב א' ד"ה לרבנן, דטעמא דמלאכה אחרת משום דמסח דעת' מפרה הוא עיי"ש.

אירע בה פסול בשחיטתה בין קודם פסולה בין לאחר פסולה אינה מטמאה בגדים. ברשב"א בחידושיו, "גירסא דוקא לא גריס בין קודם בין אחר דבשחיטה מאי קודם שייך, דהא אינה פרה אלא משחיטה ואילך ומשנה היא במסכת פרה, ובנוסחאות מדוקדקות אינו". ועי' ראש יוסף דלגירסא דקמן יתפרש "קודם פסולה" היינו בתחילת השחיטה.

אירע בה פסול בשחיטתה. ברש"י "כגון שנתנבלה". עי' תוד"ה אירע. וברשב"א ור"ן דהכרח רש"י [מלבד לשון הגמ' לקמן "נתקלקלה שחיטה"] דלא מקלקל למפרע רק אי נתקלקלה שחיטה ממש, ולא בכגון שעשה מלאכה אחרת דהוי פסול צדדי, ועולה לפי"ז "בהזאתה" היינו דעשה מלאכה אחרת ואינו דומיא דנתקלקלה בשעת שחיטה. והר"ן דחה דא"כ אכתי לפלוג בשחיטה בנפסל מחמת מלאכה אחרת, דלמ"ד ישנה לשחיטה מתחילה ועד סוף חלוק קודם או לאחר, וע"כ כיון דפוסל מ"שם שחיטת פרה" כבר לא חשיב "מעשה פרה" והוי בכלל נתקלקלה שחיטה קאמרת.

דף ל' ע"א

כגון דשחט חד גברא בשני סודרין.
ברש"י פירש דאיירי דבאמצע שחיטה
בא חבירו ונטל סודרו מראשו והניח עליו
סודר אחר. ונוטה דלא פירש דהוא עצמו
החליף הסודרים מצד פסול מלאכה אחרת.
וברש"ש אייתי רא"ש ר"ה דובים דבגדים
שהוא לבוש בהן מטמאן אפילו באינו נוגע
בהן. ולפי"ז איירי בהי' לבוש ב' הסודרין זה
ע"ג זה, וקודם גמר השחיטה בא חבירו ונטל
החיצון ונשאר הפנימי. ורש"י שפירש בסודר
אחר דעתו שאינו מטמא אלא בגדים שנוגע
בהן, עי' שציין לדעת הגר"א ז"ל.

מתוב רב אידי בר אבין כו' איך כי קא
שחיט שלמים קא שחיט. מבואר
דלמ"ד אינה לשחיטה אלא לבסוף, סגי גמר
השחיטה להכשירה בתורת שלמים, דזהו
קושית הגמ' לרש"י, דתחילת השחיטה לא
חשיב שחיטת פסח שלא בזמנו ואידחי
מפסח וממילא סוף השחיטה הו"ל שלמים,
ורא"י לכאור' דלא כדב"א ח"ג ס"ב שהובא
לעיל דסוף השחיטה לא תחייב משום שחוטי
חוץ למ"ד אינה לשחיטה אלא לבסוף,
ויסודו דתלוי בכל השחיטה, ואילו הכא
חזינן דחשיב שחיטת שלמים מצד גמר
השחיטה.

אר"י א"ר השוחט בשנים ושלשה
מקומות שחיטתו כשרה כו' א"ל
בעינן שחיטה מפורעת וליכא. שיטת רש"י
לפירוש תוד"ה השוחט, דאיירי כחתך כאן
וחזר והתחיל לשחוט למטה או למעלה

השחיטה מתחילת השחיטה, רק דכל
השחיטה הוי בשם שחיטה כשנגמרה ולא
משום דאיכא מעלה מצד "שם שחיטה"
למיעוט אחרון יותר ממיעוט ראשון, ונקיט
דלא חשיב בשם שחוטי חוץ.

אכן לא דמי דבפרה אין הטומאה תלוי'
בשם שחיטה דוקא, דהא כל התעסקות
בעבודת הפרה מטמאה, רק דלמ"ד אינה
לשחיטה אלא לבסוף אכתי אין כאן פרה
אדומה כבהדיא בלשון רש"י סוד"ה אינה,
ולזה אהני סוף השחיטה דכבר איכא חלות
שם פרה כיון דקמן שחיטת פרה, וממילא כל
חלק של התעסקות בהפרה מטמא, ולא מצד
דאיכא על הסוף בפני עצמו שם שחיטה.

כגון דשחטוה בתרי גברי. הדינים
הקשורים במעשה השחיטה ודאי
לכו"ע איתנייהו בכל השחיטה, דבעינן
שכולו יהא בהכשר, ולפי"ז קושית הגמ'
כמ"ד דשחיטת פרה כשרה בזר, דלמ"ד אינה
כשרה בזר הא לא משכחת לה ב' כה"ג, ועי'
הערות מצפה איתן בזה. ופשוט דלא יהני
סברת מ"ד אינה לשחיטה אלא לבסוף דלא
ניבעי כה"ג בכל מעשה השחיטה.

תוד"ה למה ל'. עי' ראשונים ובתוס'
יומא שצוין בשולי הדף, דביה"כ
דוקא מצוה למרק משום דם ולא משום הדין
הכללי דאיכא בכל שחיטת חולין דלכתחילה
בעי שחיטת כל הסימנים עי' הטעמים בזה.

רש"י ד"ה מצוה. לכאור' ה"ה בכל
הקרבנות ואינו דין מיוחד בעבודת
יהו"כ משא"כ לפירוש שני שדחאו רש"י.

דף ל' ע"ב

אי ממתנ' הו"א הני מילי מלמטה למעלה. יל"ע מה ענינו לפסול חלדה שאין הסכין או בית השחיטה מגולה, ומהכ"ת דיהא חסרון טפי במלמטה למעלה. מיהו מצינו כבר בתוס' לעיל כ' ב' ד"ה מפני, שפירשו חסרון חלדה במלק בסכין מצד דהוי מלמטה למעלה, ורש"י אויל שם מצד דאין בית השחיטה עצמו מפורע, ולא מרווח עצם המפרקת, ע"י משכ"ב לעיל שם וצ"ע.

תחת מטלית מהו. ג' דרגות וסוגים בזה. (א) טלית פרוסה על הבהמה. וזה דעת הרמב"ם פ"ג משחיטה ה"י. (ב) טלית דבוקה לבהמה או קשורה לצוארה. ע"י רשב"א בשם בה"ג וברא"ש. (ג) טלית כרוכה סביבות צוארה. ורשב"א השווה רש"י לבה"ג. ובפר"ח חילק בין "כרוכה" ל"דבוקה". וע"י ב' שיטות בשו"ע.

לרש"י ורשב"א יל"ע מהכ"ת דתחת צמר מסובך קיל מתחת מטלית, וביארו אחרונים ז"ל, (א) המטלית נצרכת והצמר לגזיזה קיימא. (ב) הטלית צפופה ומכסה הסכין היטב, ואילו הצמר איכא ב' רווחים בין הקשרים והסבכים. אולם ברא"ש בעיא דמטלית היא אחר בעיא דצמר מסובך, וניחא דהצמר חלק מן הבהמה ממש משא"כ מטלית הקשורה עלי'. ומעלת "צמר מסובך" מ"עור", דכיון דדרכו ליגזז אין חיבורו חשוב כחיבור עור.

באותו הרוח, וודאי דבליכא רוב סימן בשום חתך דלאו שחיטה היא ולא שייך צירוף בזה, אלא דשחט רוב הסימן ומכ"מ מקלקל כיון דבכה"ג אין בית השחיטה מרווח רווח, דשאר החיתוכים משחררים מתיחת הסימנים. ונחלקו הרא"ש ס"ד ואו"ז ס' שע"ח אי לרש"י הפסול דוקא בחתך המיעוט תחילה ואח"כ הרוב, וזה דעת הרא"ש דבשחט הרוב תחילה ליכא חסרון, ואילו לאו"ז גם בכה"ג כיון דמיד המשיך לחתוך המיעוט הו"ל חסרון שחיטה שאינה מפורעת לשמואל.

וי"ל ע"י אמאי חתיכת המיעוט ליכא משום טרפות, דהא איכלל חתיכת הושט והו"ל נקובת הושט במשהו, וצ"ל דגם זה מצטרף לכלל מעשה השחיטה ולא חל דיני טרפות. [בעיקר דעת רש"י משמע מרמב"ן דמצטרף לרוב אפילו בליכא שחיטת רוב במקום אחד, ותמה טובא על רש"י, וכן הוא במ"מ פ"א משחיטה ה"י וצ"ע].

תוס' אייתו שיטת השאלתות דאיירי בשחט בהקיפו של הסימן בכמה מקומות עד שמצטרף לרוב הקיפו וחללו שחוט. ופליגי אי בעינן מפורעת "במקום אחד" או לא, ואין הנידון ב"תורת צירוף", אי מצטרף לרוב סימן שחוט, דהא לקמן ל' ב' מקשינן משחט רוב ושט למטה וקנה למעלה, ובזה הא איכא רוב בכל סימן וסימן, אלא דבעי מפורעת במקום אחד. וכן הגדר לרש"י דבעי מפורעת במקום אחד ולא סגי מה דכל סימן בפני עצמו מפורע, וכ"ה בלשון רש"י ד"ה מפורעת.

ו"פוסל"]. והכא איירי בלא נפיק חיותא לגמרי עד סוף השחיטה שלאחר השהי', דאל"כ הו"ל כמחתך בבשר בעלמא וצ"ע.

ברשב"א ד"ה החליד פירש"י ז"ל "במיעוט בתרא דסימן בתרא".

מדויק דהחליד במיעוט בתרא דקנה קודם שחיטת הושט ליכא בעיא דודאי נבלה כיון דלא גמר השחיטה. ועי' שו"ע יו"ד סכ"ד ס"י.

יל"ע בשיטת רש"י מקושית ריב"ם בתוס' דקיי"ל לעיל י"ח א' ושם, כריבר"י והיאך פסק כרבנן, מיהו גוונא דהגרים שליש ושחט ב' שליש ליתא ברש"י, ונקט גוונא דשחט ב' שליש והגרים שליש, ובגמ' לעיל י"ט א' משמע דשליש הגרמה בסוף עדיף מבתחילה וצ"ע. ויעוין ברשב"א דתמה ממאי דקיי"ל כריבר"י דודאי מהני הגרים בשליש האחרון וליכא מאן דפליג בהא רק מאן דמצריך שחיטת כולה, ואדרבא, אי בהגרמה שאינו מקום שחיטה כש"כ בחלדה ושהי' עיי"ש.

שיטת ר"ת בתוד"ה החליד, דהכא בעי במיעוט קמא וביארו הן למאן דמכשיר תחת העור, דהכא גרע, והן למאן דס"ל איני יודע, דעור הוי חלדה לפי שהוא שלם, משא"כ בזה הוי כנשחט. וצ"ע טובא היאך יתכן דלענין חלדה האי מיעוט עדיף מעור, וברשב"א בהדיא בדעת ר"ת דהנידון רק למאן דמכשיר תחת העור. וגם זה צ"ע מה אהני לתחילת השחיטה דעדיין ליכא תורת רובו ככולו לסלק חסרון חלדה. גם צ"ע משום טרפת נקובת הושט דהא אין דרך שחיטה בכך וראוי לדון כניקב הושט ואח"כ

בני ר"פ החליד במיעוט סימנין מהו, תיקן. שיטת רש"י דהספק לאחר ששחט רובו בהכשר, מה הדין החליד במיעוט, בין בקנה בין בושט, אולם החליד במיעוט קמא פשיטא דנבלה ודאי, ומשמע בין בקנה בין בושט, דהנידון רק על חלדה במיעוט בתרא. ויל"ע מאי שנא משהי' במיעוט קמא דלעיל כ"ח א', כ"ט א', דדל תחילת הקנה כיון דלא גרע מחצי קנה פגום. וביאר ביה"ל ח"ג סכ"ו, דחלוק "שהי" דהוי "מחלק השחיטה", לבין חלדה ודרסה דפוסל השחיטה אפילו במצב דאי ה' פגום כשר, דכל שנעשה כחלק מן השחיטה הוי פסול בכל השחיטה. והובא בב"י סכ"ד דדרסה פוסלת אפילו במיעוט קמא דקנה ושאני משהי' המחלקת ואמרינן דל מהכא כנ"ל. ובדרכ"מ סכ"ד אות ו' בשם מוהר"י וויל דחלדה פוסלת בין בקנה בין בושט בין במיעוט קמא בין במיעוט בתרא.

מיהו יל"ע בשיטת רש"י דנקיט דשהי' פוסלת במיעוט בתרא וע"כ דפוסל השחיטה כולה, ואמאי לענין מיעוט קמא מחלקין בין שהי' לחלדה. וצ"ל, דבתחילה עדיין לא נקבע בשם שחיטה ודנין דל מהכא, משא"כ במיעוט בתרא דהוי לאחר שנקבע כשחיטה בשחיטת הרוב וממשיך שחיטתו ומסיימה, הוי הכל בשם שחיטה אריכתא וחייל דין שהי'. ויש להוסיף דבעינן תורת רובו ככולו, לחשוב כ"נשחט כולו" ולא דסגי "שחיטת רובו", ומה"ט מקלקל גמר השחיטה בין בחלדה בין בדרסה בין בשהי', משא"כ שהי' במיעוט קמא דאינו מהשחיטה כלל. נודו"ק אי ב' ענינים בשהי', "מחלק"

שחט, וחזינן דלר"ת נחשב כחלק מן השחיטה.

בקושי רש"י מגמ' לעיל כ"ט א', דאי מחצה על מחצה כרוב הא עבד ל"י רובא. וכתב דשינויא דחיקא היא אלא טעמא משום דמחצה אינו כרוב, ובמחצה לא עביד ולא מידי, מיהו ליכא כללא דמכי עבד רובא ליכא חסרון בגמר פסלות מיעוטא. והעיר ביה"ל דגדר מחצה כרוב היינו ד"סגי מחצה", ולא "דחשיב כרוב", דבמה עדיף האי מחצה מהאי מחצה, רק דס"ד דהכי א"ל רחמנא למשה לא תשייר רובא, וא"כ בהא ודאי ליכא חסרון שה"י בסוף דכבר גמר כל השחיטה, משא"כ לקושטא דבעינן רוב, י"ל מתורת רובו ככולו, דרוב סימן "כמוהו" כאילו נשחט כולו, ומקלקל גמר בפסלות. ולכאו' נשמע דרש"י פירש לסלקא דעתך דלעיל דמחצה כרוב, היינו חשיבות כרוב, ויתכן מצד "התחדשות המחצה שחוט" דזה קובע טפי, ולמסקנא לסברת תורא"ש עירובין ט"ו ב' בשם רבינו מאיר, קובע "העומד", בין במחיצות, "חלק העומד". ובין בשחיטה, "חלק הסימן שלא נשחט" ועי'.

מתנ', ה"י שוחט והתיו את הראש. ברש"י ד"ה אם, "שאיין הסימנין נחתכין במשיכה זו לבדה בלא דרסה". מדויק דגם בלא התיו כל הראש ממש, בעינן כמלא צואר חוץ לצואר, וזה דעת הרשב"א והר"ן. אולם דעת הרמב"ן כאן דרק בהתיו כל הראש בעינן כמלא צואר חוץ לצואר, אבל שחט סימנין לחוד כשר אפילו בליכא מלא צואר חוץ לצואר. ועי' לעיל י"ב ב'

פירוש הסוגיא לדעת הרמב"ן וכס"מ בשיטת הרמב"ם פ"ב משחיטה ה"ט.

הובא מספר תורת חיים ד"ה השוחט, ופר"ח יו"ד סכ"ד סק"ג, דלכתחילה לעולם בעינן מוליך ומביא, ואייתו מתוספתא. ועי' משל"מ פ"ב משחיטה הנ"ל, ובש"ך סכ"ד סק"ב.

ה"י שוחט והתיו ב' ראשין בבת אחת. בליכא מלא צואר חוץ לצואר כולן, נחלקו הראשונים ז"ל אי שניהם נפסלו או רק אחת מהן. עי' רא"ש ורשב"א בשם תוס' דבכגון הולכה הרי הראשונה כשרה ורק השני' פסולה, ודעת רמב"ן רשב"א ור"ן דשניהם פסולות, דכיון דהשוחט מכיון לשחוט שניהן ואי אפשר בסכין קצרה כל כך, הוא דורס מעט בשניהן. ועי' ש"ך יו"ד סכ"ד סק"ד ובפמ"ג בפרטי הדינים.

תנא דבי רי"ש אין ושחט אלא ומשך. לרש"י לעיל כ"ז א' ד"ה דלא, ה"י דרשה גמורה ודרסה לאו מהלכתא, וצוין בגלהש"ס לעיל ד' א', ואילו לשמואל דה"י מקרא דנביאים אסמכתא בעלמא הוא, ועיקר דין דרסה הלכה למשה מסיני, וכ"ה בראש יוסף בהנפק"מ בין ב' הדרשות. ובגלהש"ס הנ"ל אייתי דהרשב"א בחידושו נקט דגם דרשת ושחט אסמכתא בעלמא היא וילפינן דרסה מהלמ"מ וכפשטות הגמ' שם ד' א'.

דף ל"א ע"א

דמוזמין ל"י לעפר דכולי פקתא. עי' ב' פירושים ברש"י, ולהלן פ"ג ב'

הסכין לא מהני, דלא חשיב כח גברא, וצריך לחלק מאי שנא מבידקא דמיא בכח ראשון דחשיב שחיטה בכח גברא, דמה לי מסיר מניעת הבידקא ומאפשר לכח לחץ המים לפעול, מה לי מסיר מניע החזקתו ומאפשר לכח המשיכה לפעול על הסכין. וצ"ל מב' בחינות, דבהמים הוי כח מוחשי והכא כח עלום, ועוד דחשיב כח בהדבר עצמו משא"כ בסכין דכאילו מתחדש אח"כ.

ברא"ש ס"ח. מבואר דגם לר"נ דשחיטה לא בעי כונה, היינו דלא בעי כונה לשחיטה מיהו בעי כונה להפלת סכין. וכן דייק ביה"ל ח"ג סכ"ג מלשון רש"י בסוגיין ד"ה ואע"ג, "דלא מכוין לשחוט אלא להפלת סכין מאן תנא". הרי דבעי כונה להפלת סכין עיי"ש. וכן דייק בראש יוסף. מיהו בביה"ל אייתי מתוה"ב דלא בעי שום כונה דאפילו נדחף הסכין ברגלו ושחטה כשרה. ועי' הגר"א ס"ג סק"ה.

רש"י ד"ה אב"ל. עי' היטב מהר"ם וראש יוסף.

אב"ל התם דלא קא אתי מכח בן דעת אימא לא, צריכא. וביאר בראש יוסף דהסלקא דעתך דוקא ברואים ומלמדים אותם לכוין לשמה, ובלא"ה לא יהני כיון דלא אתי מכח בן דעת, וקמ"ל דמתנ' ר"נ היא דשחיטה לא בעי כונה.

אתמר נדה שנאנסה ומב"ה. בחידושי הר"ן ל"א ב' ד"ה ולענין, בשם הרמב"ן, "דהך פלוגתא לא שייכא בפלוגתא דתנאי ואמוראי במצות אי צריכות כונה, דהא טבילה ושחיטה לאו מצות נינהו אלא מכשירין, ובהני איפלגו רב וריו"ח, דלמר

תוד"ה צריך. מבואר דלתוס' אין צריך שיתן עפר למטה או שיזמין, רק הוי "תנאי בקיום המצוה" שיהא עפר למטה, ויל"ע לרש"י בפירוש ראשון בה"י עפר כתוש אי סגי, רק דסתמא לאו כתוש, או צריך מעשה דוקא.

מתנ' נפלה סכין ושחטה אע"פ ששחטה בדרכה פסולה. והיינו דחסר כח גברא. ובגלה"ס ציין לתוס' סנהדרין ע"ז א' ד"ה סוף, דהקשו לריו"ח דס"ל אשו משום חציו דיהני אפילו בנפלה ע"י רוח, וכתבו דלא נראה לחלק בשחיטה כיון דאפילו מיתה גמרינן מממון, "אלא נראה דאתיא ההיא סוגיא כמ"ד אשו משום ממון". והרי דס"ל דלריו"ח אפילו נפלה ע"י הרוח שחיתתו כשרה, ומתנ' לריו"ח כדעת רבנן דבעי כונה בשחיטה.

מידו נחלקו בזה הראשונים, (א) רשב"א בתוה"ב דלא נחלק בין שחיטה לנוזקין ומתנ' בנפלה ע"י הרוח אבל בנפלה מידו מהני. (ב) הרא"ה בבדה"ב דשחיטה שאני דבעי כח גברא ואפילו נפלה מידו בלא רוח לא מהני. ויעוין בהגר"ח פ"א משכנים ה"א דחילק בין שחיטה למיתה ונוזיקין, דבשחיטה בעי שיעשה "מעשה השחיטה" ולא סגי שיעשה שתהא הבהמה שחוטה, ומה"ט בעי כח גברא, משא"כ בנוזיקין ומיתה. ובגליונות חזו"א הוכיח מהא דלעיל ט"ז א' דמדמינן שחיטה ומיתה דחד דינא נינהו דבעינן כח גברא, ועי' שטמ"ק ב"ק דף נ"ו בשם הרא"ה דשחיטה ומיתה חד דינא וחלוקין מנוזיקין.

ובתבו"ש ס"ג סק"ב דלדעת הרא"ה והשו"ע אפילו פתח ידו ונפלה

רש"י ד"ה ופירות. ברש"ש חגיגה העיר דהא יכול להדיח ידיו גם בלא שיפלו הפירות, וביאר מצד תחילתו לרצון עיי"ש. עי' רשב"א שהקשה מכאן על שיטת הרמב"ם פ"ב מטומאת אוכלין ה"א דהכשר מים על הפירות בעי דעת בעלים והכא איירי באחד שאינו בעל הפירות.

רש"י ד"ה ולרבנן. "דבעו מיהא כונה לחתיכה". בראש יוסף (ל"ב א' ד"ה א"ר) ותפא"י נקטו דלרש"י סגי כונת חתיכה בעלמא דלא כתוד"ה נהי, ולעיל בע"א, דבעי כונת חתיכת סימנים.

מדגלי רחמנא מתעסק בקדשים. באחיעזר ח"ב ס"ד הקשה דהא מתעסק בקדשים פסול אפילו בכסבור חולין הוא, ובכה"ג בחולין אין חסרון, וא"כ נפרש רקמ"ל מתעסק בקדשים אפילו במכין לשחיטה כל שאינו מכין לשחיטת קדשים.

לפי שאין מטבילין באויר. עי' רש"י חגיגה י"ט א' ד"ה שאין, רמב"ם פ"ט ממקואות הי"ח וכס"מ שם, ב"י ס' ר"א ואבנ"ו יו"ד ס' רע"א סק"ה.

ועוד בתרומה נמי אכלה דתנן החרשת והשופה. יעוין ראש יוסף דאין זה ראי' לכא' לפקחת שיש לה דעת. וחזינן דכיון דמטביל בע"כ לא חשיב דעתה. ודנו אחרונים ז"ל בירדה להקר ונתכונה חברתה שתעלה לה טבילה אי מהני. ועי' מלחמות יבמות מ"ו א' בעובדא דמנימין "שיהא הוא המטבילו ותהני כונת עבדות דידי", ומש"נ בבאורי סוגיות יבמות ס"ג סק"ו מהגרש"ש.

מכשירין קילי ממצות ולמר חמירי, אבל במצות גופייהו אי בעי כונה אי לא, לא מעיילי נפשייהו בהכי רב ור"ח כלל".

והיינו דוקא בנשתנה הדין ע"י פעולתו, כגון בשחיטה מאיסור אבר מן החי או גם מאיסור אינו זבוח, להיתר, וכן בטבילה מטומאה לטהרה, דהוי מתיר ומטהר. ויש לדון דגם חלוק גדר הכונה, דבמצות הוי דין כונה מלבד מעשה המצוה, דהצד הפשוט דהוי ב' חלקים בקיום המצוה, מעשה, כונה. [עי' נידון סתמא לשמה במצות בשיטת טורי אבן ובספר זכר דבר]. ובהכשר או מטהר י"ל דהוי "דין כונת מעשה", והיינו להחשיב המעשה בשם מתיר מכשיר ומטהר. ובחת"ס דנפק"מ מיהא דבלא כונה בטבילה או בשחיטה אינו מברך, כיון דליכא קיום מצות טבילה אי מצות צריכות כונה. ועי' יו"ד סי"ט ס"א ברמ"א.

להלכה נחלקו הראשונים, דעת הרמב"ם פ"א ממקואות ה"ח כרב דטהורה בלא כונה, ודעת הרשב"א דקיי"ל כריו"ח דצריך כונת טהרה, והרמב"ן נסתפק בדבר, אי כרב או כריו"ח. ועי' יו"ד ס' קצ"ח סמ"ח, דעת השו"ע כרמב"ם ודעת רמ"א להחמיר כרשב"א.

דף ל"א ע"ב

אף כלים דקא מכין להו אדם. עי' שעה"צ ס' ת"ס סק"ד ממהר"ח או"ז דמכאן למדין דסגי כונת הרואה.

דף ל"ב ע"א

הסימנין או רובן בלבד, ועולה דנחלקו בזה
הראשונים ז"ל.

שחט את הושט ופסק את הגרגרת.
בתורא"ש לקמן ל"ב ב' דלא תני
שחט הגרגרת ופסק הושט, עפ"י סוגיא
דלעיל כ"ח א' גרגרת עבידא לאישתמוטי.
ושם, וכן הוא בשטמ"ק בשם תור"פ, דלא
תני ניקב הושט ואח"כ שחט הגרגרת דבזה
הוי טריפה ולא נבלה ומודה ר' ישכב לר"ע
דלאו נבלה היא, ועי' להלן פלוגתא
הראשונים ז"ל בזה.

ר"ע אומר טריפה. יש לדון טעם ר"ע
קודם חזרתו, ורש"ש נקיט כיון דעשה
בה מעשה הכשר שחיטה דעוף, אבל
בהחליד או פסק או דרס ב' הסימנים ודאי
נבלה היא. ובראש יוסף דן אי תלוי בהכשר
סימן אחד או לא. ובאמרי משה ס"ב אוכ"ט
דייק מלשון תוספתא פ"ב ה"ב דאפילו ב'
סימנים בפסלות לאו נבלה לדעת ר"ע קודם
חזרתו. ועולה חידוש דהלכתא דשחיטה
להיתר אכילה ולא לענין להוציאה מידי
נבלה. ובמאירי דבג' דינים ראשונים לא פליג
ר"ע, רק בהחליד דשחיטה גרועה כזו מהני
לטהרה מידי נבלה, וכן בשהי' דרסה והגרמה
עיי"ש. ויל"ע מסוגית הגמ' בע"ב כאן קודם
חזרה כאן לאחר חזרה, והרי דקודם חזרה
אף בפסק הגרגרת ואח"כ שחט הושט הוי
טריפה ולא נבלה וצ"ע.

ורמיהו א"ו טרפות בבהמה נקובת
הושט ופסקת הגרגרת.
ברש"ש, "דלכא"ו מאי קושיא התם מיירי
ששחט אח"כ כראוי, והכא הלא איירי שלא
עשה שום מעשה אחר הפסיקה או החלדה

נשחטה בהמה אחרת עמה לר"ג פרה
פסולה בהמה כשרה לרבנן
פרה כשרה בהמה פסולה. ברש"י, דפרה
כשרה דהא שחיטת בהמת חולין לאו שחיטה
היא. ויל"ד אי חשיב שחיטה עכ"פ לטהר
מידי נבלה ורק לא מתיר באכילה או דלא
חשיב שחיטה כלל, ונוטה מהכא דלא חשיב
שחיטה כלל, דאל"כ יש לחושכו כאותה ואת
חברתה.

רש"י ד"ה דקה לדקה. דכיון דקים לי'
ריב"ח בשיטתי' דרב דאמר דקה
לדקה וגסה לגסה, ממילא שמעינן ועוף
לעוף ועבדינן לחומרא. ועי' תוד"ה ושמואל.
וברא"ש די"ל דבנידון אי משערין בשיעור
שחיטה בלבד קיי"ל כרב ריו"ח ושמואל,
ולא כריב"ח דס"ל דמשערין גם בשיעור
העמדת הבהמה והטלתה. ויעוין ברי"ף דאינו
גורס "איכא בינייהו" ולפי"ז ליכא פלוגתא
רק דלא איירו בעומדת להטיל.

בביה"ל ח"ב סי"ב דן לענין שיעור שהי'
בעוף, ותלי לה בפלוגתא אי
משערין בשיעור שחיטה לחודא או גם בכדי
שיגביהנה וירביצנה, דלמ"ד שיעור שחיטה
לחודא הרי בעוף הוי "כל שהוא" דמשכחת
לה כל שהוא בחצי קנה פגום וכדאייתי
מדברי תרומת הדשן, אולם למ"ד שירביצנה,
נוטה דבעוף ניבעי שהי' כדי שחיטת ב'
סימנין דלא גרע מיגביהנה וירביצנה דחשיב
מצרכי עסק השחיטה, ועי' מספיקת הר"ן (ז'
ב') אי מצרפין שחיטת העור. ועי' רמב"ן
רא"ש ור"ן אי כדי שיעור שחיטת כל

בבבויטא קתני אחר כך, ומאי דלא פריש בהדיא במתנ' פריש בבבויטא עכ"ד.

אלא אמר רבא אלו אמורות קתני ויש מהן נבלות ויש מהן טרפות. ברש"י

ד"ה ויש מהן, "כגון נקובת הושט ופסוקת הגרגרת דאיתרע מקום שחיטה דידהו ואינך הוו טריפות". וכ"ד רמב"ן כ' א', ורשב"א כ' ב'. אולם שיטת תוס' ל' ב' ד"ה החליד, בשם ר"ת, וכן דעת הרא"ש, דנקובת הושט הוי טריפה ולא נבלה דשחיטתה מטהרתה מידי נבלה, ודעת רש"י והראשונים ז"ל דהוי נבלה ואין שחיטתה מטהרתה.

ביסוד שיטת רש"י י"ל ג' אופנים, כדלהלן.

אופן א) ביה"ל ח"ב ס"כ סק"ד ואחיעזר יו"ד ס"ח, דבטריפות בסימנים דהוא מקום שחיטה לא נתחדש בהקרא דשחיטה מוציאה מידי נבלה, וי"ל דחומר מיוחד לטריפות בסימני השחיטה דטפי מגרע חיותא, ובהא לא ילפינן ע"ד א' דשחיטת טריפה מוציאתה מידי נבלה. [ועי' אחיעזר שם באיכא ב' ושטים או ב' קנים].

אופן ב) עוד דין ביה"ל דהוי דין בהסימן דרק בשלם מהני תורת שחיטה ולא בטריפה, ונפק"מ כמה שדנו בנקובת הושט בעוף ושחט הקנה, דאי דין דטריפות בסימנין גרע דלא מהני תורת שחיטה, אף בעוף לא יחני אפילו בשחט הקנה, אולם אי דין בהסימן דיהא שלם ולא טריפה, שפיר בעוף יחני שחיטת הקנה כמצב נקובת הושט.

אופן ג) באחיעזר יו"ד ס"ח סק"ד, דבעינן דכל הושט יהא ראוי לשחיטה בכולו, וכל שניקב הושט הרי כל המקום

באותו סימן, והוא כעין תירוצא דרבא (בתירוצ' הראשון). וצ"ל דסבר דאחר פסיקת הגרגרת לא מהני מידי מה ששחט אח"כ דכמאן דמנח בדיקולא דמיא".

דף ל"ב ע"ב

אמר רבא לא קשיא כאן ששחט ולבסוף פסק. בפשטה דסגי סימן אחד לטהר מידי נבלה, וכיסוד רש"י וצידוד ראש יוסף בדעת ר"ע קודם חזרה, מיהו בעי שחיטת סימן השני דמפיק חיותא דבהמה, וזהו דחלוק נפסקה הגרגרת ואח"כ שחט הושט, דשחט הסימן השני, לבין שחט הושט ואח"כ פסק הגרגרת. מיהו בביה"ל ח"ב ס"כ הקשה משיטת בה"ג בתוס' ט' א' ד"ה כולהו, דנשמט סימן אחד לא מהני שחיטת סימן השני, ואף בעוף דסגי שחיטת סימן אחד, מכ"מ בעי דב' הסימנין יהיו ראויין לשחיטה, וזהו דין הברייטא שם י' א' דנשמטה הגרגרת ואח"כ שחט הושט פסולה, ובספק הו"ל ספק בשחיטה ובחזקת איסור קיימא, והיאך מהני הכא שחיטת הושט, ועי' משכ"ב. ועי' אמר"מ ס"ב סקכ"ז.

אימא וכבר שחט את הושט. ביאר הרמב"ן דלא גרסינן במתנ' "אחר כך", ולפיכך א"ל רבא אימא וכבר שחט את הושט, והי' רבא סבור לומר דהא דקתני רישא שחט את הושט ופסק את הגרגרת, בבת אחת קאמר, ואקשי ל' רבא שתי תשובות בדבר, חדא דהיינו רישא דבת אחת לא קתני, שאין בין בת אחת לזה אחר זה ולא כלום, ועוד הא תניא "אחר כך", כלומר

כי קתני נבלה דלא מטמאה מחיים אבל
נבלה דמטמאה מחיים לא קתני.
 לכאור' מדויק בלשון הגמ' דהוי "נבלה
 מחיים" רק דלא מטמאה מחיים. ויתכן דזהו
 מקור הרמב"ם פ"ג משחיטה הי"ט, "בהמה
 כו' או שנפסק רוב הקנה או שניקב הושט
 בכל שהוא במקום הראוי לשחיטה הרי זו
 נבלה מחיים ואין השחיטה מועלת בה".
 ובש"ך יו"ד סל"ג סק"ד תמה מן הגמ',
 ובנקה"כ דחק דעיקר כונת הרמב"ם דאין
 השחיטה מועלת בה, מיהו דין נבלה רק
 כשמתה. אולם בתב"ש סק"ה ביאר כונת
 הרמב"ם לענין "לאו דנבלה" לאכילה, ברם
 לענין טומאה ודאי מודה הרמב"ם דלא הוי
 נבלה. והיינו דחשיב דאיכא חיות ואין כאן
 נבלה לטומאה, ברם לענין לאו דאכילת
 נבלה הוי גדר בכל מאי דפקע מיני' תורת
 שחיטה. אמנם צ"ע טובא מסוגיא דלקמן ל"ז
 א' דמייתי קרא דלענין נוגע בנבלתה דרק
 לאחר מיתה הוא דקרי' רחמנא נבלה, מחיים
 לא אקרי נבלה.

רשב"ף אמר כאן ששחט במקום חתך

כאן ששחט שלא במקום חתך.

היינו דבמקום חתך אינו כלום דרובא לאו
 בשחיטה, דהרי כבר פסוק ברובו, משא"כ
 כששחט במקום אחר הרי יש כאן שחיטת ב'
 הסימנין בכולן או ברובן ולא ס"ל השתא
 דכמאן דמנח בדיקולא חשיבא. וכן לענין
 נקובת הושט אי שחט במקום חתך הרי
 מצטרף הנקב לשחיטת הרוב הראשון
 וממילא נפסלה בשחיטתה, משא"כ בשחט
 שלא במקום חתך כנ"ל.

כנגדו כנקוב, ולא שייך בו שחיטה, דבמקום
 נקב ליכא רוב דמפיק חיותא ע"י השחיטה
 כיון דמצטרף הנקיבה וא"כ אין כל הסימן
 ראוי לשחיטה.

ובזה ביאר דניקב בשעת שחיטה לא הוי
נבלה כיון דכבר הוי שחיטה באותו
המקום. והיינו דאי דין בסימן דבעי שלם
 ולא טריפה, אין חילוק בהא דכבר נשחט
 אותו המקום, דסו"ס השחיטה נגמרה בסימן
 שהוא טריפה ואינו שלם, משא"כ לגדר זה
 הוי דין שיהא ראוי כולו לשחיטה, והרי הי'
 ראוי דכבר נשחט מקום זה.

ויצוין לעיל ח' א' רש"י ד"ה והאיכא,
"שהרי ושט נקובתו במשהו
ליטרף". וצ"ע מרש"י בסוגיין דנקובת הושט
 נבלה. [ועי' עוד רש"י כ' ב' ד"ה וכן, ורש"י
 קדושין נ"ז א' ד"ה ונמצאת]. וכע"ז סתרי
 דברי השו"ע, דביו"ד סכ"ו ס"א, "ניקב
 הושט בשעת שחיטה כנגד המקום ששחט
 כבר טריפה". ובסימן ל"ג ס"ג בהדיא
 דנקובת הושט נבלה. וביאר חת"ס ח' א' שם,
 דחלוק ניקב בשעת שחיטה דהוי רק טריפה
 ולא סתרי גם דברי רש"י. וניחא לפרש כאופן
 ג' דאחיעזר דבעי סימן הראוי לשחיטת כולו
 וזה מעכב בניקב קודם שחיטה, אבל בשעת
 שחיטה הרי הי' ראוי מקום זה לשחיטה
 וכבר נשחט. ועי' אמרי משה ס"ג סק"כ.
 [וצוין לסדרי טהרות כלים י"ז ב', י"ח א',
 דחלוק אי שחט במקום נקובת הושט
 דמצטרף לרוב הראשון לבין שחט במקום
 אחר, דבנקובת הושט ליכא חסרון כמאן
 דמנחא בדיקולא דמיא, מיהו בשו"ע מוכרח
 כחילוק הג"ל וכ"נ לבאר בשיטת רש"י].

ויל"ע לדעת רש"י לעיל ל' א' אמאי אין כאן חסרון שחיטה מפורעת, וכדס"ל לרשב"ל גופי' שם, דהגם איכא רובא שלא במקום חתך, מכל מקום כבר ליכא בית השחיטה מרווח רווח.

אלמא כמאן דמנחא בדיקולא. האי סברא רק בנפסקה הגרגרת ברובה, אבל בנקובת הושט ודאי לאו כמנחא בדיקולא דמיא, וא"כ משמע דהוי רק טריפה ולא נבלה, ומכאן הקשה רעק"א בחידושיו על שיטת רש"י והרמב"ם אמאי לא מהני ב' שחיטה. וכבר ביאר בביה"ל ח"ב סכ"ד סק"ג, דמקור דברי רש"י מסדר מתנ' דאלו טרפות, דפתח בנקובת הושט דהוי טריפה ואח"כ פסוקת הגרגרת דהוי נבלה ושוב חזר לטרפות בניקב קרום של מח, אלא דב' הראשונות נבלה הוו, הן נקובת הושט והן פסוקת הגרגרת. וכן מלשון הגמ' "ויש מהן נבלות" בלשון רבים.

ע"י ביה"ל ח"ב ס"כ סק"ד בדין פסוקת הגרגרת בעוף דהוי נבלה הגם דשחט הושט כדין, דאף דבעוף סגי שחיטת סימן אחד, מכ"מ כיון דכבר נעשה בה שחיטה אילו הי' נעשה בהכשר, כללא דב' שחיטות לא אשכחן. וע"י אמר"מ ס"ב סקט"ז.

אמר רבא לא אמר רשב"ל אלא בריאה הואיל וחיי ריאה תלוי בקנה. כמאירי ל"ג א' בשם י"א דהוציאה לגמרי קודם שנשחט הושט כשרה הריאה לאכילה. וכן נקיט מהר"ם כאן ובראש יוסף. ונימק בר"י דכיון דחשיבא הריאה כמאן דמנח בדיקולא הרי כבר נפיק כל חיותו בשחיטת

הקנה ולא יוסיף לן שחיטת הושט. מיהו ברשב"א בתוה"ב ב"ב ש"ג דלאו כמנח לגמרי קאמרינן, דודאי בפירשה הריאה מן הבהמה קודם שישחט הושט ריאה אסורה, ורק גבי נקיבתא אמרינן דלא מיטרפא דחשיב כמתה הריאה דתו לא מיטרפא. וכיאר בחזו"א יו"ד ס"ג סק"ט דחשיב כאבר המדולדל דניתר בשחיטת הושט.

דבעי ר"ז ניקבו בני מעיים בין סימן לסימן מהו, מי מצטרף סימן ראשון לסימן שני לטהרה מידי נבלה או לאו. באחיעזר יו"ד ח"ב ס"ז סק"ז ושם, דמכאן דדין טרפות למנוע כח שחיטה להתירה באכילה, ואילו לגבי טומאה אהני השחיטה, דאי גזיה"כ בעלמא ולא שייכא בשחיטה, מהכ"ת דלא יצטרף לטהר מידי נבלה, הא בשחיטה שניהן שוין רק דאיסור הטרפות גורם לה. וע"י אמרי משה ס"ד סקל"ב.

רש"י סוד"ה אב"ל. לעולם דרך קנה לישחט תחילה כו'. ע"י ראש יוסף דבשחט הושט תחילה חשיב כמאן דמנח בדיקולא ואף הבני מעים דחיותם תלוי בושט וליכא טרפות. מיהו ע"י חידושי הר"ן.

דף ל"ג ע"א

אמר ראב"י ש"מ מדרשב"ל מזמנין ישראל על בני מעים. רע"א ס"ל דבשחט גם הושט לכו"ע הריאה כמאן דמנח בדיקולא. ע"י רמב"ן ד"ה כאן ששחט. וצ"ע

מהכא דא"כ מצינן למידן דין אין מזמנין לכו"ע בשחט גם הושט דודאי כמאן דמנח בדיקולא. ומהא יליף בחזו"א דתלי בכל אברי הגוף ואף לאחר שחיטת הושט לאו כמנח בדיקולא. ועי' תבו"ש סכ"ז סק"ה.

רש"י ד"ה מבית השחיטה. עי' רש"י לקמן קכ"א ב' ד"ה וממתין.

ומדיחו יפה יפה. עי' רש"י קכ"א ב' ד"ה יפה יפה.

השוחט בהמה חי ועוף ולא יצא מהם דם כשרים. ברמב"ם פ"ד ממאכ"א הי"ג דאין אומרים שמא כבר מתה קודם. וברשב"א דקמ"ל הגם דבעי כיוי בחי' לא מעכב כי לא יצא דם. ועי' תורא"ש, דס"ד "אשר יאכל" דוקא ע"י "וכסהו בעפר". ועי' ר"ן בשם הרשב"א. ובאחרונים ז"ל הובא עוד דס"ד מהא דריש פרקין ושחט ממקום ששח חטהו, והיינו הוצאת דם המנקהו. וכן מזכחת במקום שזב חתהו, וקמ"ל דאין הוצאת הדם חלק ממתיך השחיטה.

ונאכלין בידים מסואבות. בתורא"ש לקמן בע"ב דנפק"מ לענין אכילת תרומה וקדשים לאחר מכאן. ולרש"י לקמן ל"ה א' דטומאת הגוי' אסורה, ניחא בלא"ה. ולמאי דמוקמינן בחולין שנעשו על טהרת הקודש, תלוי בפלוגתא רש"י ורמב"ן לעיל ב' ב', אי רק לענין חלות הטומאה או גם לענין איסור לטמאות כדין קודש, ורש"י לשיטתו ניחא כפשטה לגבי הנגיעה עצמה, ודברי תורא"ש תואמין כשיטת הרמב"ן.

ר"ש אומר הוכשרו בשחיטה. ברש"י, "מגו דשריא שחיטה להך בשר מידי אבר מן החי משריא לי' נמי אוכלא לגבי טומאה". קאי לשיטתו ברש"י עה"ת ויקרא פרשת שמיני פ"א ל"ז, דהכשרו ותקונו לקרות אוכל ע"י שיבוא עליו מים. ויסוד לזה מגמ' לקמן ק"ח א' "פירות שלא הוכשרו כתנור שלא נגמרה מלאכתו דמי". הרי דהוי ענין גמר אוכל. ומטו מחינוך מצוה ק"ס, "לפי שדרך בני"א בקצת פירות וירקות להדיחם מעפרם בטרם יאכלו אותם, לכן נאמר על דרך כלל, שלא יחשב שום דבר אוכל עד שיוכשר במים". וזהו יסוד דעת ר"ש דהשחיטה חשיבא גמר להכשר לקבלת טומאה ג"כ. אולם קצת משמעות בלשון רמב"ן עה"ת דהוי גזיה"כ דבעי לחות להעברת טומאה ולא מענין גמר וצ"ע.

דין הכשר שחיטה לר"ש מבואר בתוס' לקמן ע"ג ב' ד"ה הוכשרו, דאינו אלא מדרבנן, וכ"ה בחידושי הר"ן ל"ו ב'. ויל"ד מלשון רש"י דסגי הכשר להוציא מידי אבר מן החי, ולפי"ז אף שחיטת טריפה תכשיר, וכבר דנו בזה, ואילו מפשטות לשון תוס' ל"ה ב' ד"ה שחיטה, משמע דתליא בשחיטה המתרת באכילה.

ליתכשרי בחיבת הקודש. ב' דינים בחיבת הקודש, (א) "והבשר" לרבות עצים ולבונה. (ב) אוכל שלא הוכשר דחיבת הקודש מכשרתו. עי' להלן ל"ו ב'. ועי' תוס' שם ד"ה והבשר מנ"ל ללמוד אף לענין עצים ולבונה. ונחלקו אי חיבת הקודש מה"ת או מדרבנן גרידא. יעוין תוס' ל"ה א'

דף ל"ד ע"א

רש"י ד"ה אלא. בשטמ"ק או"ג הגיה לשון רש"י, "דאילו המאכל מקבל טומאה מכביצה אוכלין טמאין". ולשיטתו דרש"י דמקבל טומאה אף בפחות מכביצה, ותוכן הדברים כלפי המטמא, דהמאכל חמור מן האדם האוכל, דהאדם נטמא ע"י אכילה רק בחצי פרס, והמאכל נטמא ע"י מגע בכביצה דבר טמא. ועי' תוס' ב"ק ע"ז א', פסחים ל"ג ב' תוד"ה לאימת, דרש"י חזר בו. ועי' הגהת הב"ח או"א, "מאוכלין". לפי"ז בהדיא ברש"י דהדבר הנטמא בעי כביצה, מיהו יל"ע הוכחת הגמ' לפי"ז דהמאכל חמור מן האוכל, דעיקר הדבר כלפי "המטמא" ולא כלפי "הנטמא". וצל"ד להב"ח דהנטמא בכביצה ומינה להמטמא והרי דבכביצה מטמא במגע, וע"י אכילה דוקא בחצי פרס. ועי' חידושי הרמב"ן בדעת רש"י כשטמ"ק דהנטמא לא בעי כביצה.

רש"י ד"ה מפני. נתבאר ב' דרכים בדעת עולא, ונמצא לפירוש ראשון דרש"י, דעולא הו' דעה ג' בדעת רבי יהושע, א) דעת ר"א אר"א דרק חולין על טהרת תרומה אולם חולין על טהרת הקודש דינן כחולין לגמרי דליכא שלישי כלל. וניסודו מצד בטלה דעתו כרש"י ל"ד א' ד"ה על. ב) דעת רב אסי ל"ד ב' דאף חולין על טהרת הקודש האוכל נעשה גופו שני לקודש, ואין צריך לומר דמגע שלישי עושה רביעי. ג) דעת עולא דחולין על טהרת קודש עושה שלישי ולא דינן בטלה דעתו על קבלתו והתפסתו, מיהו

ד"ה אין לך, מנחות כ"א א' ד"ה יצאו, דמן התורה, מאידך ברש"י פסחים ל"ה א', זבחים מ"ו ב', דמדרבנן בעלמא. ויעוין רמב"ן ל"ה ב' דעצים ולבונה שאינן אוכל כל עיקר, הו"ל רק מדרבנן, וחסרון הכשר בדבר שבעצמותו אוכלין, ילפינן דחיבת הקודש מכשרתו. וצוין למנח"ח מצוה קמ"ה ו', דבשיטת הרמב"ם נקיט בהיפוך, דעצים ולבונה [שהוכשרו] חיבת הקודש מחשיבתן כאוכל מן התורה, משא"כ לגבי חסרון הכשר דהוי דין מגזיה"כ, לא יהני חיבת הקודש מן התורה. ותליא בגדר דין הכשר, אי מתורת "גמר", וא"כ אדרכא, לא הוכשר עדיף מעצים ולבונה, או גזיה"כ בהעברת הטומאה דבעי קדימת לחות ורטיבות וצ"ע.

רש"י ד"ה כי לא. "זריקת הדם הוא דשריא להו". עי' רש"י לעיל כ"ט א' ד"ה הוא עצמו. ועי' זבחים י"ג ב' ברש"י שם, ומיסוד דשחיטה לברר הדם לגבוה וכנגד קמיצה דמנחות.

דף ל"ג ע"ב

דכו"ע ביאה במקצת לא שמה ביאה. בקוב"ש פסחים אות קפ"ז אייתי קושית המשל"מ פט"ז מטומאת צרעת ה"ו, מאי שנא ממכניס ידיו לאהל המת דנטמא ממכניס ידיו לבית המנוגע. וביאר דאהל המת חשיב כמלא טומאה וכל הנכנס לשם כנוגע בטומאה, משא"כ בית המנוגע לא חשיב כמלא טומאה רק דהבא אליו נטמא עיי"ש.

גופו להיות כשלישי לגבי תרומה, הא ע"י חולין שהם שלישי כנעשו על טהרת תרומה נפסל גופו קאכיל התרומה המעורבת שאינה בטילה, דאיירי בנותנת טעם, במצב פסלות גופו. ומשני הנח לנויד הדמע דליכא כזית בכדי אכילת פרס, וא"כ ליכא שיעור לחיוב, וביארו תוס' דאע"ג דחצי שיעור אסור מן התורה, הכא דפסול הגוף דרבנן לא החמירו, וברש"ש העיר וכי נאמר בזה כללא דחצי שיעור באיסור דרבנן שרי לכתחילה, וצידד דהכא שהוא בתערובת קיל טפי עיי"ש.

וביאר רש"י דדין נאכל בנויד הדמע דוקא בשלישי, אבל ראשון ושני אין נאכל דאפילו בחולין מהני שני, ועוד דשני פסיל ל" לתרומה. ובמהרש"א דתרת"י קאמר רש"י, חדא דבשני איכא דאורייתא, כדין אוכלין דנעשין שני [ואין צריך לנעשין על טהרת תרומה], ומטמאין תרומה להיות שלישי, ואיכא בזה חצי שיעור דאורייתא של תרומה טמאה, ולא יהני מה דליכא כזית בכדי אכילת פרס, ועוד דמה"ט גופא אסור לערב בו תבלין התרומה כיון דמטמא תרומה מה"ת. [ע"י רש"י בסמוך דרביעי בקודש ומשמע דכמו"כ שלישי בתרומה דין דרבנן].

ורש"י הקשה על זה דמ"מ היכי ספינן ל"י מידי דפסיל ל"י גופי' לתרומה והא מזהר הוא מלפסול גופו, וסמיק לה אקרא דאל תטמאו בהם ונטמתם בם, דאמרינן יומא פ' ב' מכאן לטומאת גוי' דאורייתא, ואפילו למ"ד דרבנן איסורא מיהא איכא. גם לשון הגמ' לא ניחא לרש"י. ודברי רש"י לעיל ל"ד ב' קאי לפירוש קמא.

ליכא דינא דהאוכלן נעשה שני, דהך דינא רק בחולין על טהרת תרומה. וע"י רמב"ן.

דף ל"ד ע"ב

אר"ז אר"א אריו"ח אר"י האוכל שלישי של חולין שנעשו על טהרת הקודש נעשה גופו שני לקודש. יסודו, דחולין על טהרת הקודש דינן כקודש ולא אמרינן בטלה דעתו, וכן דדינא דאכילת שלישי עושה גופו שני אף בחולין על טהרת הקודש ולא רק בחולין על טהרת תרומה, והטעם ברש"י לעיל ל"ד א' סוד"ה מפני, בפירוש שני בדעת עולא, "וטעמא משום דטהרת שניהם בין נעשין על טהרת תרומה ובין נעשין על טהרת הקודש טומאה היא אצל הקודש". וע"י תוס' ל"ה ד"ה בחולין ודו"ק.

הראשון שבחולין טמא כו', והשלישי נאכל בנויד הדמע. לפירוש קמא דרש"י, וכפי סתימות לשונו וכדפירש הרמב"ן, רישא דראשון שבחולין איירי בחולין סתם, וקאמר ד"טמא" לטמא אחרים, כדין ראשון שעושה שני, וקאמר דמטמא תרומה לטמא אחרים, כדין שני שעושה שלישי בתרומה, ודין "והשלישי" איירי בחולין שנעשין על טהרת תרומה דבהנך איכא שלישי בחולין, וקאמר שנאכל בנויד הדמע, שמותר לתת לתוכו [אחר שהוא כבר שלישי בלא תערובת תרומה] תבלין של תרומה, דהא אין שלישי עושה רביעי בתרומה, ועל זה מקשינן דאי אמרת דנפסל

ואזיל רש"י בפירוש בתרא דלא איירי כלל בחולין שנעשו על טהרת תרומה, ודין והשלישי נאכל בנזיד הדמע, היינו "שכבר מעורב בו תבלין של תרומה ונגע בו שני", והיינו דיש לו דין שלישי כיון דתרומה נעשית שלישי, ומקשינן הא דינה ליאכל על טהרת תרומה מחמת תבלין תרומה המעורב בה, והיאך שרינן לי' מידי דפסיל גופי' להיות שלישי ונפסל מאכילת תרומה, ומשני דליכא כזית בכאכ"פ, דאיירי בתבלין מועט, וכיון שכך אין התרומה חשובה לקבל טומאה כתרומה, ואיירי בחולין שלא נעשו על טהרת תרומה.

וצ"ע (טובא, א) להס"ד דאיירי בכזית בכאכ"פ בלא"ה בלא דינא דעולא יקשה היאך שרי לאוכלה בטומאה, עי' תוס' (ב) בלא דינא דאסור לפסול גופו הא אוכל תרומה שכתבשיל בטומאת הגוף. ולמאי דמשני דליכא כזית בכאכ"פ אכתי איכא משום חצי שיעור דאורייתא, והיאך אוכל ח"ש תרומה טמאה. וצ"ל דנתחדש דלגבי קבלת טומאה לא תליא בטעם כעיקר אלא ברוב, דרק לגבי איסורי אכילה איכא דינא דטעם כעיקר, ועי' בכורות כ"ב א', ובבאורי סוגיות חולין בסוגית טע"כ, ויסודו, לא מיבעיא להגר"ח ז"ל דהו"ל איסור חדש מצד הטעם, דטעם כעיקר, דלא שייך לטומאה, דהממשות בטלה, וגם כפשטא דטעימתו זו היא הכרתו, או דהנתינת טעם מחשיב המיעוט שלא להתבטל, מכל מקום לגבי קבלת טומאה קובע כח הרוב וליכא מעלת בטעם. ונמצא

דלתירוצן הגמ' מתישבין ב' הקושיות, הן דליכא בזה אכילת תרומה בטומאת הגוף, והן דליכא איסור אכילת תרומה טמאה, ועי' חידושי הרמב"ן.

עיקר שיטת רש"י דאסור לפסול ולטמא עצמו בטומאת הגוי', חלקו תוס' ושאר דרך דינא נאמר בזה דנטמא, מיהו ליכא שום איסור בדבר, דהרי אפילו כהנים אמרינן בפ"ק דר"ה (ט"ז ב') דמותרים ליגע בשרץ ונבלה, ולא דרשינן מההוא קרא אלא דאם אוכלין טמאין דנפסל גופו מלאכול תרומה וטהרות. ולעיל ב' ב' בתור"ה טמא, "ואפילו יהא אסור לטמאות גופו באוכלין טמאין כו' מכ"מ יכול לטמאותן ולאוכלן בימי טומאתו". וזה תואם שיטת רש"י בסוגיין ל"ה א', ודלא כתוס' כאן דחלקו על רש"י, ועי' מסורת הש"ס שם לא ידעתי מקומו, וצ"ע דהא זה פלוגתת רש"י ותוס' בסוגיין.

וצ"ע טובא הבנת שיטת רש"י, דכיון דבימי טומאתו ליכא שום איסור, ואף בימי טהרתו יכול ליטמא בשרץ ונבלה ואח"כ אף לאכול דברים טמאים וליטמא בטומאת הגוי' החמורה, מהכ"ת דיהא אסור לו לכתחילה ליטמא בטומאת הגוי'. ועי' רש"י גיטין ס"א א' ד"ה רבא אמר, דמשמע דגם לישראל איכא איסור טומאת גוי', ועי' ראש יוסף לזון מרש"י בסוגיין דהאיסור רק לכהן כיון דנפסל מאכילת תרומה ושם ישכח ויאכל אח"כ תרומה וצ"ע. ועי' רש"ש.

דף ל"ה ע"א

דף ל"ה ע"ב

יתביב רב יצחק ב"ש כו' אלא קודש מקודש בלבד. לרש"י ותוס' מודה ר' יצחק דאיכא שלישי בחולין שנעשו על טהרת הקודש, ולא ס"ל כר"א אר"ה לעיל ל"ג ב', וכרבה בב"ח ל"ד א', מיהו ס"ל דאינו פוסל ועושה רביעי בקודש, ומה"ט אינו פוסל אדם באכילתו. ופליג על רב אסי ל"ד ב' דס"ל דהאוכל שלישי בחולין שנעשו על טהרת הקודש נעשה גופו שני לקודש.

וביאורו תוס' דהנפק"מ בהא דאיכא שלישי בחולין על טהרת הקודש היינו דלא נתפס עליהם קדושת קרבן [ע"י מהדו"ב], וציינו למקד"ד ס"מ סק"א שהוסיף נפק"מ לענין דאסור לאכלן בטומאת עצמן ואסור לטמאן. ורמב"ן ורשב"א ס"ל דלר' יצחק ליכא עיקר דין שלישי בחולין שנעשו על טהרת הקודש, ומה"ט הוא דאין עושה רביעי אלא קודש מקודש, ויסודו דליכא כלל בחולין שלישי ורביעי, ולא משום דליכא קבלה והתפסה בחולין שנעשו על טהרת הקודש, ונחלק דעל טהרת תרומה איכא כדלעיל ל"ג וברש"י, ועולה לשיטתם דתרומה דעביד שלישי ודאי עושה רביעי ופוסל באכילתו, וע"י חידושי הר"ן.

רש"י ד"ה אלא. מבואר דהן רביעי בקודש והן שלישי בתרומה מדרבנן גרידא, וכ"ד הרמב"ם פ"י מאבות הטומאה ה"ט דמדברי סופרים, וע"י שיטת תוס'.

רש"י ד"ה אבל בפירי. "דאין טומאתן מצוי" הוא שמירת תרומה שמירה לקודש למאי דנטרי' דא"כ תרומה טהורה נמי נימא דמטמאה קודש". הרי דנקט דתרומה טהורה אינה מטמאה קודש, מיהו דבריו רק לרמב"ח ורבא, אולם לר' יצחק דבפירי נמי, הרי גם תרומה טהורה מטמא קודש, וכן בהדיא בתוס' ל"ה א' ד"ה בחולין, ועולה מקושיית הגמ' ממתנ' דחגיגה כ"ד ב' דתרומה הו"ל לטמא קודש, וכהאמור דלא נחלקו רש"י ותוס'.

יפוד מחלוקתם לתוס', דלרמב"ח ורבא לעולם תרומה אינה נחשבת כטומאה אצל הקודש, רק דבנטמא שוב יש לחשוש שמא נגע המאכל בטומאה חמורה יותר ונעשה ראשון או שני, דהא קמן שלא נשמר כראוי, ומה"ט אף בחולין על טהרת הקודש או בשלישי של קודש עצמו, דכל שנטמא הרי הוא בספק שני, וממילא האוכלו נעשה שני. ורק לענין מדרס דשכיח טומאה כדביאר רש"י.

ואילן לר' יצחק יסוד הדין דכל תרומה, טהרתה טומאה היא אצל קודש, דשמירת אוכלי תרומה לא חשיבא שמירה אצל קודש, וחיישינן על כל מאכל שמא שני, לפיכך האוכלו נעשה שני. [מיהו בחזו"א טהרות ס"ב סק"ה דגם לר' יצחק דתרומה טהורה מטמא קודש, מיהו האוכלה לא נטמא רק באוכל אוכלין טמאין דרק בכה"ג גזרו לענין טומאת האוכל עיי"ש]. וכל זה

בתרומה או בחולין על טהרת תרומה, אבל חולין על טהרת הקודש אינן נידונים כטמאים לענין קודש, ושפיר אפילו שלישי דתרומה כל שנעשה על טהרת הקודש אינו נידון כשני, והדר דינו דכיון דלאו קודש מקודש אינו עושה רביעי, וממילא האוכלו לא נפסל אפילו כדין שלישי לענין שלא לאכול בתרומה.

תנאי הוא כו' ר"א בר"צ אומר הרי הן בתרומה לטמא שנים ולפסול אחד. בזה מצינו דאינו עושה רביעי, מיהו לא נתבאר דינא דר' יצחק דלא נפסל האוכלו, מיהו נתבאר באריכות רש"י, דהוי רק "דין פסלות" ולא "דין טומאה", וממילא נובע דינא דר' יצחק ג"כ דטהור לאכול בקודש, דכיון דרק פסלות ולא דין טומאה לטמא, הרי נשאר דינו כטהור לקודש. - דו"ק בפירוש תנאי היא לרש"י ולשיטת הראשונים.

שחיטה מכשרת ולא דם. ברש"י דנפק"מ אי נפל דם שחיטה על הזרעים דלא מיקרי דם שחיטה מכשיר. למש"כ הר"ן ל"ו ב' דדין שחיטה מכשרת לר"ש מדרכנן גרידא, הרי נפק"מ בזה עצמו דאי דם מכשיר הו"ל דאורייתא. ועוד דנו אחרונים ו"ל לענין שחיטת טריפה אי מכשרת לר"ש, ובפשטא נחלקו בזה רש"י במתנ' ל"ג א' דביאר מצד דשריא הך בשר מידי אבר מן החי, ולשון תוס' בסוגיין ד"ה שחיטה, מצד דמתרת בשר באכילה, דלרש"י גם שחיטת טריפה מכשרת, ולתוס' אינה מכשרת, ורש"י לשיטתו ניחא דהוצרך לנפק"מ בנפל על זרעים ועי'.

ת"ש ר"ש אומר דם המת אינו מכשיר. לרש"י איירי בדם בהמה, וכן המשך הסוגיא, ועולה דאיכא דם חללים בדם בהמה, ותוס' פליגי ארש"י דאיירי בדם אדם, וס"ל דליכא כלל דין דם חללים בדם בהמה. נוטה דעיקר חילי' דרש"י לדחוק הלשונות "דם המת", "דם מגפתו", מקושת הגמ' לישמענין דם שחיטה וכ"ש דם המת, הן מצד דמתפרש תרומיהו בדם בהמה, והן סברת הדמיון, דלתוס' ב' ענינים חלוקים לגמרי וצ"ע קושת הגמ'. ועי' היטב בחידושי הר"ן ביאור מחודש בסוגיין.

רש"י ד"ה לשמענין. ואע"ג דאיתקוש למים דכתיב על הארץ תשפכנו כמים. לכאו' בפשטה י"ל מצד דיותר ראוי להחשיב דם שחיטה כדם חללים מאשר דם המת, ורש"י פירש מצד תשפכנו כמים, ומה ענינו לדם המת דאיכא מעלת דם חללים, וצ"ל דהס"ד דמבחינת דם חללים חד מדרגא נינהו, רק דאיכא מעלה לדם שחיטה מצד תשפכנו כמים, ומשני דמבחינת דם חללים עדיפות לדם המת מצד מ"ל קטלי' איהו מ"ל קטלי' מלאך המות.

עולה לרש"י כמה סוגי דמים, א) דם הריגת בהמה, לכו"ע מכשיר דחשיב דם חללים. ב) דם בהמה שמתה, לר"ש אינו מכשיר, ולרבנן חשיב דם חללים מצד מ"ל קטלי' איהו מ"ל קטלי' מלאך המות. ג) דם מגפתה, לר"ש אינו מכשיר דלא חשיב דם חללים, ולרבנן מכשיר מצד מ"ל קטלה כולה מ"ל קטלא פלגה וחשיב דם חללים. ד) דם שחיטה, לר"ש אינו מכשיר, ולרבנן מכשיר מצד דינא דתשפכנו כמים, דמכשיר כמים.

ויל"ע אמאי לא חשיב דם חללים כדם בהמה שהרגה, ונתבאר בלשון רש"י משום דחשיב "דם זבוח" ולא "דם חללים". ועי' רשב"א שהקשה על רש"י דגם בשחיטה יכשיר דמ"ל שחיטה בסימנין מ"ל הריגה, אכן כהאמור לרש"י מצד שם זבוח כנ"ל.

בתוס' כאן ד"ה דם הקשו, מלהלן דם תחילת שחיטה הו"ל דם מכה לרבנן, והא לרש"י היינו דם מגפתו דחשיב דם חללים. ועי' מהרש"א לקמן דדם קילוח כיון דעתיד להיות חלל לא חשיב דם קילוח בשם דם חללים, וחלוק מדם מגפתו, וזוהי ניחא תמיהת תוס' על רש"י מסוגיא ל"ו א' הנ"ל. אולם כבר תמה בחזו"א דכי מה דעתיד להיות חלל מגרע משם דם חללים מצד דם מכה, ופירש באופן אחר עיי"ש.

דף ל"ו ע"א

תנא דבי רי"ש ודם חללים ישתה פרט
לדם קילוח שאינו מכשיר את
הזרעים. לרש"י איירי בדם שמקזיז מן הבהמה, ודוקא דם שיוצא נפשה, וזה אחר דם הקילוח, שכבר משחיר ולא דם קילוח האדום, וכש"כ טיפה אחת או שתיים שבתחילה, וכן דם התמצית דלאחר מיתתה דאינו מכשיר. פשטות רש"י דאיירי ב"דם הקזה" ולא ב"דם שחיטה", ולכא' מתבאר מהמשך הסוגיא דבלא נתקנה הדם, לכו"ע דם דתחילת שחיטה מכשיר [לדעת רבנן כמתנ'], והרי דבזה לא בעינן דם שהנפש יוצאת בו, וביאורו, דזה מדין חשפכנו כמים,

ולא תליא ביציאת נפשה, משא"כ דם הקזה דהוי מדין דם חללים, וזוהי תולה לרש"י בדם יציאת נפשה. עי' שיטת הרמב"ם פ"י מטו"א ה"ג, ועי' חזו"א מכשירין ס"ז סק"ג.

כי פליגי בנתקנה הדם בין סימן לסימן.
והעיר חזו"א דה"ה נפק"מ כנגע השרץ בדלעת לפני גמר שחיטה, דלא חל עדיין שם דם שחיטה מצד הסוף, ותליא א"כ בפלוגתא אי ישנה לשחיטה מתחילה ועד סוף או אינה אלא לבסוף.

בתורא"ש ביאר הא דחלוק סוגיין דלכו"ע בלא נתקנה הדם הרי הוא מכשיר, ואילו לעיל כ"ט ב' חזינן דלמ"ד אינה אלא לבסוף, לא מהני גם בנגמרה השחיטה לבסוף, וכן הקשו שא"ר ז"ל, ביסוד שדימו ב' הסוגיות בכלל דישנה או אינה. ותו"ד, דגדר אינה אלא לבסוף, לאו דמתחדש שם שחיטה רק מצד "הסוף", רק דבעי כללות כל השחיטה כדי דיתחול על כולה "שם שחיטה", לאפוקי ממ"ד ישנה לשחיטה מתחילה ועד סוף, דאיכא "שם שחיטה" מצד עצמה על כל חלק וחלק בפני עצמו. מעתה, בנשתנה תוך כדי השחיטה, כגון תחילת סימנין בחוץ וגמרו בפנים, או ב' בנ"א בשחיטת פרה, או ב' סודרים, דבעינן למידן על חלק הראשון שבשחיטה בפני עצמה, וזוהי אמרינן דאינה אלא לבסוף, אולם לגבי דם שחיטה להכשר, סגי כללות שם שחיטה, דהוי הדם מחלק ה"שם שחיטה", ולא דינן על חלק השחיטה בפנ"ע למיחל דינים ודו"ק. ועי' חידושי הר"ן. ועי' לעיל כ"ט ב' מש"כ בחידוש דבר אברהם בשחט מקצת סימנים בפנים וגמר בחוץ.

בו שמן עדיין עיי"ש. יסוד שיטת רש"י דלענין הכשר לא מהני צירוף כלי, וכמבואר בתורא"ש בשם רבינו מאיר דחלוק צירוף כלי לטומאה מצירוף כלי לענין הכשר, ומסתבר לפרש דרש"י לטעמי' דענין הכשר משום "גמר" וכדלהלן קי"ח א' דטרם הכשר כתנור שלא נגמרה מלאכתו דמי, ותוס' ס"ל דמהני צירוף כלי, ויל"ד אי משום דפליגי בעיקר גדר הכשר דהוי דין בהתפסת הטומאה ואינו מוכרח.

להלן ג' שיטות בדין עצים ולבונה, כדלהלן.

שיטה א) תוס' לעיל ל"ה א' ד"ה אין ובחגיגה כ"ד א' ד"ה מנין דגם עצים ולבונה תליא בספק הגמ' אי מונין בו ראשון ושני. והיינו דחד ענינא הוא בדין טומאת אוכלין, ומיסוד דענין הכשר לאשוויי שם אוכל, וכמו דאהני חיבת הקודש לשווי אוכל בלא הכשר הגומרם, ה"ה מהני בעצים ולבונה לשוויי אוכל. ויעוין בתוס' חגיגה כ"ג ב' דעצים ולבונה שלא הוכשרו לא מהני חיבת הקודש, דלעשות תרתי לטיבותא לא מהני, דבעינן הן לשווי אוכל והן להשלים חסרון הכשר בלא הגעת מים.

שיטה ב) רמב"ם פ"ו מאיסורי מזבח ה"ח, דלגבי עצים ולבונה נקיט רק דנפסלים למזבח, ואילו בפ"ב מאבה"ט הי"ד באוכלין של קודש שלא הוכשרו הביא ספיקא אם מונין בו ראשון ושני. דנקיט בפשטות דמצינו בעיא דגמ' רק לענין חסרון הכשר ולא לענין עצים ולבונה. וכ"ה בשטמ"ק אר"ז דבעצים ולבונה פשיטא דאין מונין. ויעוין חזו"א זבחים ס"ט סק"ו

יעוין באורי סוגיות כתובות סט"ו סק"ב, בנידון מה דין ספק הכשר לטומאה ברשות היחיד, דבסברא ליכא בזה הלכתא דספק כודאי, דכיון דילפינן מסוטה לא מצינו אלא בספק טומאה עצמה ולא בספק הכשר. וכוזר טוב ס"י א"ב אייתי בזה מחזו"א בכ"ד, [מכשירין ס"ו סק"ח, טהרות ס"ד סק"ג, ובס"ק ח', מקואות ב' ס"י סק"א], ונתבאר דזוהי פלוגתת ראשונים ז"ל, דבתורא"ש כאן ל"ו א' ד"ה כגון, בשם רבינו מאיר לענין ניתז דם השחיטה על הדלעת וספק נתקנחה בין סימן לסימן או נתקנח אחר גמר שחיטה, דדין הטומאה בזה הוה כדין ספק טומאה בעלמא, דאי הוי ברשות היחיד ודאי טמא, וברה"ר ודאי טהור. ותורא"ש פליג עלי', וכתב דלא נהירא דבכה"ג לא ילפינן מסוטה אלא דוקא ספק נגע ספק לא נגע, וספק אם הוכשר וראוי לקבל טומאה או לא, כה"ג לא ילפינן מסוטה, ודמי לסוטה שנסתרה וספק אם קנא לה הבעל או לא, דלא מיתסרא לבעלה עכ"ד.

ויתכן לצדד דאי גדר הכשר כמשמעות רש"י וראשונים מצד "גמר אוכל" ומיסוד הגמ' לקמן קי"ח א', פירות שלא הוכשרו כתנור שלא נגמרה מלאכתו, מהכ"ת דיחשב כספק בהטומאה עצמה, אולם אי דין בהתפסת והעברת הטומאה, אולי נידון כספק בהטומאה עצמה וצ"ע.

בעי רשב"ל צריך של מנחות מונין בו ראשון ושני. לרש"י איירי בנתן בו שמן אלא שלא נבלל היטב ואיכא קורטי מנחה שלא הוכשרו, ותוס' פירשו בשלא נתן

מתיב ר"י ר"ש אומר הוכשרו בשחיפה. בחידושי הר"ן מסתמות הוכשרו דמתנ' דמשמע לגמרי כדין כל הכשר למימני ראשון ושני. וכ"ה ברש"ש מדנפשי. מיהו דברי רש"י צ"ב, שכתב, "דהא מתנ' בחולין אוקימנא כו' ובחולין ליכא משום איפסולי גופה לאיתסורי באכילה". והעיר רש"ש דלאוקימתת חולין שנעשו ע"ט הקודש, הא שפיר נפסלו מאכילה וכן לענין איסור לפוסלן לשיטת רש"י ב' ב' דגם זה בכלל דין לחולין שנעשו ע"ט הקודש. ודחיק להסב כוונת רש"י לאוקימתא דלעיל ל"ג ב' [ר"פ] בידיים תחילות, והתם הנידון לענין אכילת תרומה אח"כ, ולא לענין הן עצמן, וכמו דפירש תורא"ש שם בכל הסוגיא [רק דלרש"י גופי' בחולין שנעשו ע"ט הקודש אין צריך לזה דמתפרש כפשטה לענין הן עצמן דאסור לטמאותן], וזה תליא אי מטמא אחרים, דאי לא עביד ראשון ושני אינו פוסל גופו, וכעין שיטת רב יצחק ל"ה א' בשלישי ע"ט הקודש כיון דלאו קודש מקודש ואינו עושה רביעי. ונדחוק לשון רש"י כלפי פסלות גוף האדם האוכלן ולא כלפי גוף המאכל.

מידו אכתי יקשה בקושית הגמ' מבוצר לגת דהתם שפיר נפק"מ לענין דנפסלו מתרומה ונכסים וכדהקשה הרש"ש, ולר"ן יתפרש בפשטות מצד לשון "הוכשר" דמתפרש לגמרי ככל דין הכשר. ולכא' מוכרח דכוונת רש"י דכל מושג "פסלות" הוי רק בתרומה וקדשים ולא בחולין, דכח קבלת והתפסת חולין ע"ט הקודש, היינו לענין דין טומאה דבעיקרו נוהג בחולין, ועביד בהו

דלרמב"ם עצים ולבונה הוי רק דין פסלות ולא טומאה. וטעמו דלא אהני חיבת הקודש למיפך שאינו אוכל כאוכל לענין דין טומאה.

שימוה ג) רמב"ן לעיל ל"ה א' בשם ר"ת [ואיהו פליג עליי], דספיקת הגמ' רק לגבי חסרון הכשר מים, אבל עצים ולבונה שהוכשרו במים לכו"ע מונין בו ראשון ושני, וסברתו דכלפי חסרון "שם אוכל" ודאי אהני חיבת הקודש לשווי בחשיבות כאוכל, משא"כ חסרון הכשר דהוי בדין הטומאה דאינה נתפסת בלא הכשר, וכזה מבעיא לן דחיבת הקודש לא אהני לדין טומאה לענין ראשון ושני. נמצא דהן להרמב"ם והן לר"ת ברמב"ן ניחא דספיקת הגמ' בצריד שלא הוכשר בלבד, ולא בעצים ולבונה.

דף ל"ו ע"ב

לא, חד בטומאת מת וחד בטומאת שרץ. עי' רש"ש מתו"כ. וחזינן דהגמ' לא עבדה צריכותא מצד חד בטומאת שרץ וחד בטומאת כלי חרס דמטמא מאיררו. ועיקר צריכותא דגמ' מחודש להפשטות דדין הכשר מצד שם אוכל מתורת גמר, דמאי נפק"מ אי טומאת מת או טומאת שרץ, ואי מצד התפסת הטומאה ניחא היטב, ועי' לשון רמב"ן עה"ת שמיני פ"א פל"ז. מיהו שפיר י"ל דאלימות הטומאה לטמא אחרים קובעת אי בעי מעלת האי גמר להתפסת הטומאה, דהרי לא דנין בדבר שבמציאות אינו אוכל רק דחסרון הכשר בעלמא הוא.

משקין. ויל"ע הס"ד בסמוך וכי תימא תרגמה אדם, הא לרש"י דם קדשים מקבל טומאה והיאך יתכן דעל זה נאמר לא דיין שהן דכן.

כגון שהיתה לו פרה של זבחי שלמים והעבירה בנחל שחטה ועדיין

משקה טופח ע"י. ברש"י ד"ה טופח, "ונופל מן העור לבשר". מבואר דס"ל דהא דמשקה בית מטבחיא אינו מכשיר לאו משום דהוה תלושין, דהא גם הכא נתלשו המים כבר כשנפלו מן העור לבשר, אלא דהוי הלכה במשקה בית מטבחיא. ועי' תורה ועדיין.

תורה עצים. הקשו דמשקה בית מטבחיא יקבלו טומאה מצד חיבת

הקודש, ואה"נ ליכא טומאה מצד משקין סתם, מכ"מ חיבת הקודש יגרום. ותירצו דרק בדבר עב וקשה כעצים ולבונה דהוי כעין אוכל כרם לשווי משקה אוכל לא אהני חיבת הקודש. וסברתם דהא משקין לא חסר חשיבות מצד שם משקין, רק דבעינן צורת עב וקשה והיינו כאוכל שהוא דבר גוש, ולהשלמת חסרון הצורה לא שייך שיהני חיבת הקודש, דמהני רק להשלים "חשיבות" ולא השלמת "חסרון צורה".

מתנ' ע"ז א'. השוחט את המזוכנת.

ברש"י דבלא פרכוס קים להו לרבנן דנטולה נשמתה קודם גמר שחיטתה. וברמב"ם פ"ד ממאכ"א הי"ג, "ואם לא פרכסה ידוע לנו שנטלה נשמתה ממנה קודם גמר השחיטה ולוקים על אכילתה". וכ"ה בשו"ע יו"ד סי"ז ס"א. והיינו דקים להו לרבנן דעכ"פ רוב בהמות המסוכנות כשאין

כקודש לענין חומר דיני הטומאה, ברם פסלות דליכא כלל בחולין, הרי ליתא אף בחולין שנעשו ע"ט הקודש. לפי"ז דברי רש"י כפשטן "ליכא משום איפסולי גופה" היינו של המאכל עצמו כנ"ל, וניחא קושית הגמ' מבוצר לגת ועי'.

רש"י ד"ה שמאי. "דאע"ג דלא ניחא לי' במשקה היוצא מהם". בהדיא דבעי משקה רק דמהני הגם דלא ניחא לי'. אולם שיטת הרמב"ם פ"א מטומאת אוכלין דבוצר לגת הוכשר לטומאה בלא נפלו כלל ומדברי סופרים. והיינו דהוי תקנה דרבנן דעצם הבצירה לגת מכשרת. והנה בהא תליא אי בעינן למה שדחקו תורה מתיב, לבאר בקושית הגמ' דלא תקנו אי ליתא דכוותה בדאורייתא, דכ"ז לרש"י ותוס' דבעינן משקה, אולם לרמב"ם הוי כגדר שחיטה מכשרת או חיבת הקודש בלא משקה כלל.

מנין לדם קדשים שאינו מכשיר כו' שאינו נשפך כמים אינו מכשיר.

ונחלקו הראשונים לענין קבלת טומאה בדם קדשים, דשיטת תוס' פסחים י"ז ב' ד"ה אבל, דאינו מקבל טומאת משקין, וכ"ה ברמב"ם פ"א מהל' פסוה"מ הל"ו. ואילו שיטת רש"י פסחים שם ד"ה אבל, דלענין קבלת טומאה לא איתמעית דם קדשים ודינו דמקבל טומאה. וההיקש רק לענין הכשר דבאינו נשפך כמים אינו מכשיר. ומטו לבאר דפלוגתתם אי רק ז' משקין מקבלין טומאה כדס"ל לרמב"ם בפ"א מטו"א ה"ב, וכיון דדם קדשים אינו בכלל משקה אינו מקבל טומאה, ורש"י ס"ל דגם שאר משקין מקבלין טומאה, וממילא דם קדשים לא גרע משאר

ודאי חשיבא מסוכנת במיעוט בתרא, ונקטינן דכבר מתה ואין כאן שם מעשה שחיטה שיצטרף.

יעוין פנ"י ביצה כ"ה א' אמאי שרי לשחוט המסוכנת ביו"ט, הא הוי ספק דלא תפרכס ועושה מלאכה שלא לצורך יו"ט, ובשג"א ס' ס"ד דאיירי לא במסוכנת ממש הצריכה פרכוס וכדלהלן לז ב'.

דף ל"ז ע"א

חזי אכול ושאינה חי לא תאכל. עי' לשון רש"י מ"ב א' ד"ה זאת החי, "קרי בי זאת חי".

לא ס"ד דכתיב וכי ימות מן הבהמה. יל"ע לשיטת הרמב"ם בנקובת הושט שדייקו אחרונים ז"ל דחייל איסור אכילה דנבלה כאשר עדיין ליכא טומאת נבלה. הובא לעיל ל"ב ב' מתב"ש, ועי' לב ארי'.

ודלמא היינו נבלה היינו טריפה כו' ולעבור עליו בשני לאוין. מבואר

דלאו דנבלה חייל אלאו דטריפה, וכן הוכיחו תוס' לעיל ל"ב א' ד"ה ורמינהו, מסוגיא דהכא דטריפה שנתנבלה לא פקע לאו דטריפה ואיכא ב' לאוין. וביארו אחרונים ז"ל [עי' אחיעזר יו"ד ס"ו] מיסוד הדין דנבלה וטריפה מצטרפין, דהוי מין איסור אחד ובהא ליכא כללא דאין איסור חל איסור. וקצת יל"ע דמהס"ד ליכא רא"י, כיון דטריפה היינו מחמת קירוב מיתתה, דהיינו טריפה היינו מסוכנת, והוי חדא איסורא משום דטריפה תחילת מיתה, אולם למסקנא

מפרכסות הרי מתות קודם גמר השחיטה, ומהני הרוב כנגד חזקת חי. ויעוין מאירי ל"ח ב', "שחט את המסוכנת ולא פרכסה הרי היא נבלה ולוקין עלי' משום נבלה ומכל מקום אינה מטמאה ששחיטתה מטהרתה". דין מחודש שלא נתבאר ברמב"ם, דלכאור' כיון דנבלה ודאי, הרי אף לענין טומאה. ואולי יסודו דגם השחיטה מתערכת בנטילת חיותה, וסגי בהא לשם שחיטה לטהר מידי נבלה, או דלאידך גיסא, כל דלא רק מחמת מיתה דעלמא אלא בעירוב פעולת השחיטה ניטל חיותה, ליכא דין נבלה, ומיסוד דדרשינן בגמ' ל"ז א' וכי ימות מן הבהמה, ולא מצד שחיטה המטהרת וצ"ע.

ויעוין ב"ח דבלא פרכסה מותר לשחוט בנה באותו היום דליכא שחיטת אותו ואת בנו כיון דודאי נבלה. ויל"ד לחידוש המאירי, דאי מצד דאיכא שחיטה המטהרת מידי נבלה, הרי איכא משום אותו ואת בנו, וכעין דברי רמב"ן דף י"ד לענין שחיטת מומר דמוציא מידי נבלה ואיכא איסור אותו ואת בנו, דלא תליא בשחיטה המתרת באכילה, אולם אי מצד דבעינן נבלה ע"י מיתה בלבד, ולא דחשיב שחיטה המטהרת, שפיר גם למאירי איכא משום אותו ואת בנו.

בספק פרכסה או לאו כגון בשוחט בלילה. מבואר ברמב"ם הט"ו דהרי היא ספק נבלה ואסורה, וביארו אחרונים ז"ל דלא מהני חזקת חי, דכנגדה איכא חזקת אינו זכות. ודנו לענין שהי' במיעוט בתרא לשיטת רש"י, דהנ"מ בפרכסה אח"כ דהוי בשם מעשה שחיטה, אבל בלא פרכסה הא

מחמת קירוב מיתה וכבר התחיל לחול כ"ש שאיסור מיתה עצמה.

והשתא מקשינן לעולם נימא דהיינו טריפה היינו מסוכנת, ואיצטריך קרא לגוונא דלא התחיל איסור נבלה מחיים, דבזה בעינן לק"ו, ואין עונשין מן הדין, והנה לסברא ב' דהר"ן ביאורו דבעשה גיסטרא ליכא תחילת איסור נבלה כדי שנדון בהכרח שיושלם איסור נבלה לאחר מיתה, ולסברא א' מצד דכלפי כל מה דחייל איסור טריפה חייל איסור נבלה, לכאן יתפרש דהשתא נימא דבאמת לא חייל איסור נבלה אאיסור טריפה, וקרא בלא נסתכנה דלא נעשית טריפה, ולא נתגלה דחל על לאו טריפה כדי דנדון דכל מה דאיכלל בלאו טריפה איכלל בלאו דנבלה. ויל"ע דלפ"ז לסברא א' דהר"ן נדחה הוכחת תוס' ל"ב א' דטריפה שנתנבלה חייל נבלה ולא פקע טריפה, דהכא דחינן דליכא ראי' מהקרא דחייל איסור נבלה, ויל"ל לקושטא דודאי נימא דקרא לא איירי בנטרפה ועי'.

יסוד הסוגיא בנוי דודאי ליכא אלא לאוי דנבלה וטריפה, רק הנידון להגדיר מהות טריפה, אי משום קרובה למות, או משום חסרון טרפות, ואי הוכח לן דמסוכנת לאו טריפה, ממילא פשיטא דקרא דזאת החי' לאו למיסר מסוכנת בעשה אלא למיסר טריפה. ומבואר בתוד"ה ומה, בתוה"ד.

ונבלה וטריפה לא אכלתי מנעורי ועד עתה, ולא בא בפי בשר פיגול. ומפרשינן ד"לא אכלתי" בשר כוס כוס, וברש"י ד"ה היינו, מחמת מאיסותה [דדומה כנתנבלה], ולא בא בפי היינו מבהמה שהורה

דטריפה משום חסרון ולא משום קירוב מיתה, ויל' דטריפה ונבלה ב' איסורים וליכא הוכחה לתוס'.

דף ל"ז ע"ב

מתקיף לה מבר"א ודלמא לעולם אימא דף היינו טריפה היינו מסוכנת כו' והיכי דמי שעשה גיסטרא. בתוס' הקשו דלרש"י אינו מובן, דסו"ס איכא ק"ו דאי חל לאו דטריפה דהיינו מסוכנת, משום מקצת מיתה, כש"כ במתה ממש דליחול לאו דנבלה, ומה נפק"מ בהא דלא נסתכנה ולא חייל בפועל לאו דטריפה מחיים.

וביאר בחידושי הר"ן דהק"ו בלחוד לא אהני משום כללא דאין עונשין מן הדין, והגם דהכא בא רק לגלות דליכא משום אאחע"א ולא לעיקר האיסור והלאו, ויסוד הסוגיא בב' אופנים, א' דאי טריפה היינו מסוכנת, הרי בעיקר לאו דנבלה נתגלה דחייל אאיסור טריפה, וא"כ כמו דלאו דטריפה חייל אחלב הכ"נ לאו דנבלה חייל אלאו דטריפה לגבי כל מה דחייל לאו דטריפה. ב' כיון דטריפה משום מסוכנת דקרובה למות, א"כ איסור טריפה אינן אלא מחמת שאיסור נבלה מתקרב, וכיון דמקצת האיסור חל מחיים, נבלה דלאחר מיתה מיבעיא, כלומר כ"ש דאיסור נבלה שהוא תשלום האיסור שחל כבר מחיים, שיחול לאחר מיתה, דכיון דגלי לן רחמנא דמקצת איסור נבלה חל מחיים היכן מצינו שמקצתו חל ומקצתו האחר שהוא יותר חמור לא יחול אחריו, שכיון שאיסור טריפה אינו אלא

בא חכם. ודייק בלב ארי' דלענין מסוכנת נקיט לשון אכלתי, בשיעור אכילה בכזית, כיון דרק משום מאיסות, משא"כ בהורה בה חכם דמסרך איסור נקיט לא בא בפי אפילו משהו.

ביסוד פלוגתתם, (א) ב"שיעור החיות הנדרש". דלר"ח סגי חיות עד סוף השחיטה ולא בעי לאחר שחיטה. ולרבא בעי זמן כל דהו של חיות "לאחר שחיטה". (ב) לכו"ע סגי שיעור חיות עד סוף השחיטה בלבד, מיהו עד סוף השחיטה ודאי בעינן, ונחלקו ב"הוכחת חיות דפרכוס באמצע שחיטה", דלר"ח מהוה הוכחה להמשך חיות עד סוף השחיטה, ולרבא אינו הוכחה ומה"ט מצריך פרכוס בסוף השחיטה. ונפק"מ בין ב' הדרכים בהגדרת "סוף שחיטה", אי היינו "לאחר שחיטה", או "גמר השחיטה" כפשטה.

ויעוין בש"ך יו"ד סי' סק"ג דשיטת רש"י דבעינן חיות לאחר שחיטה, וסוף שחיטה היינו "לאחר שחיטה". עי' רש"י ד"ה כל היכי, "דלאחר ששחטה לא תיסגי בפשיטת יד". ובד"ה א"ל רבא, "לאחר שחיטה". ובד"ה שאני אומר, "פשטה וחזרה לאחר שחיטה". ובד"ה בסוף שחיטה, "סוף ממש שתפרכס בגמר שחיטה דתהוי בה חיות אחר שחיטה". ובע"ב ד"ה למה לי, "אלא ש"מ כל מילתא דבעו בה רבנן חיותא בעינן שיהא חיות בגמר דילי". והכא בהדיא דהנידון "בשיעור החיות" ולא ב"הוכחת סימן הפרכוס על המשך החיות". ועי' רש"י שם ד"ה זה פירש, "דבעינן חיות עד גמר לידה ולאחר לידה מעט".

אול"ם בתוד"ה אילימא, "ומפרש ר"ת דמדקתני שאינה אלא הוצאת נפש דייק דאטו מי לא חיייתה הרבה אם לא הוציאה נפשה עד סוף שחיטה". הרי דמקשינן מלשון מתנ', דלא כרש"י דהקושיא

אבל פשוטה וכפפתה לא, קמ"ט. ובחידושי הר"ן דרב פליג עלי' דשמואל בפשוטה וכפפתה וכדמשמע מדאמר להו שמואל לתלמידיו דרב איצטריכא לי' לאבא לאזוזי אוני, שאני אומר הכי ס"ל דמתניתין דוקא בכפופה ופשטה והדר כפפה. והיינו דפליגי בזה רב ושמואל. וכ"ה במ"מ. ויעוין תוד"ה גועה, דרב פוסק כר"ג דבעי יד ורגל, מיהו סגי גועה או הטילה רעי או כשכשה באזנה, וזהו דפריך מבריייתא בסמוך דקתני גועה והטילה רעי אין זה פרכוס, דרב נקיט דבהא מהני גם לר"ג. ושמואל פוסק כחכמים דסגי או יד או רגל. ולכא' אי נצרך דברי הר"ן יתפרש דדין כפפה בלא קדימת פשיטה תליא בר"ג וחכמים, דלר"ג דבעי יד ורגל, הכ"נ לא סגי כפפה לחודא, דבעי ב' פעולות, ולרבנן הרי"ז כדין יד או רגל. וחזית רב דאפילו לר"ג אזוזי אוני עדיף מיד או רגל לחודא, ואפשר דאפילו מיד ורגל כאחת.

דף ל"ח ע"א

אמר רב חסדא פרכוס שאמרו בסוף שחיטה, מאי בסוף שחיטה באמצע שחיטה לאפוקי תחילת שחיטה. להלן בסוגית הגמ' דרבא פליג אר"ח דפרכוס שאמרו בסוף שחיטה הוא. ויל"ד ב' אופנים

אמר רב חסדא פרכוס שאמרו בסוף שחיטה, מאי בסוף שחיטה באמצע שחיטה לאפוקי תחילת שחיטה. להלן בסוגית הגמ' דרבא פליג אר"ח דפרכוס שאמרו בסוף שחיטה הוא. ויל"ד ב' אופנים

סגי דנטילת חיותה ע"י שחיטה ולא ע"י הריגה, והכ"נ דינא דיתום חדית דלא סגי חשיבות לידה "כלפי העובר", ולזה ודאי סגי גם בזה פירש למיתה וזה פירש לחיים, אלא בעינן "מעשה לידה בהאם", וזה דוקא בנמשכה חיות האם זמן כל דהו לאחר לידה. והרי דלאו דין יתום מחודש, אלא הגדרת דין יוצא דופן. ומהא מוכחין גם לשחיטה, דאמנם בלא קרא מיוחד קים לן דבעינן מעשה שחיטה בבהמה חי, דאי בעינן קרא לעצם הדין ליכא למילף מדין יוצא דופן, מיהו מצינן למימר דסגי חיות עד סוף השחיטה כדי להחשיב מעשה שחיטה בבהמה, ולזה ילפינן מדין יתום, דהצריכה התורה מעשה לידה בהאם ומה"ט יתום לא מהני, והכ"נ בשחיטה מתקיים שחיטה בבהמה חי דוקא בנמשכה חיותה לאחר שחיטה, אולם במתה עם גמר השחיטה לא חשיב שחיטה בבהמה חי, כמו דלענין מעשה לידה בהאם בעי חיות של זמן כל דהו לאחר לידה. והיינו דברי רש"י ד"ה למה לי, "אלא ש"מ כל מילתא דבעו בה רבנן חיותא בעינן שיהא חיות בגמר דילי".

אולי לתוס' דהנידון בהוכחת הפרכוס ולא בשיעור החיות, מוכרח כפירוש החזו"א י"ד ס"ג סק"ה, דמהא דפסלה תורה יתום, ומתפרש כפשטה דדין חדש ולא משום יוצא דופן, והרי דנולד מכח האם, דאל"כ תיפוק ל"י משום יוצא דופן, דהא בנולד לאחר מיתתה חשיב ג"כ יוצא דופן כיון דלאו מכוחה, ואי כר"ח דחיות דפרכוס מהוה הוכחת להמשך חיות עד סוף השחיטה, הרי לאו יתום הוא, דכח הלידה

מסברא, וביאר מהרש"א דנדר מרש"י משום קושית בעה"מ דלמאי איצריכא ל"י לרב חסדא למיפשטא ממתנ' הא יסודו בסברא עיי"ש. ומשמע דלתוס' הנידון בהוכחת הפרכוס, והוכחת ר"ח דאי מתנ' בסוף שחיטה שפיר הא דהוי הוצאת נפש סימנא דקדם חיות עד רגע האחרון. ואילו לרש"י הקושיא מסברא מהכ"ת דניבעי חיות לאחר שחיטה. ונפק"מ דלתוס' ודאי לא בעינן חיות אלא עד סוף השחיטה, ופליגי אי פרכוס באמצע השחיטה, או לרנב"י אפילו בתחילת השחיטה, מהוה הוכחה לחיות עד סוף השחיטה. ובב"י ס"י"ז אייתי מרבינו ירוחם דתוס' פליגי ארש"י וס"ל דגם לרבא סגי חיות עד סוף השחיטה ולא בעינן המשך חיות לאחר שחיטה. נמצא דב' אופנים הנ"ל ההוא פלוגתת רש"י ותוס'.

דף ע"ח ע"ב

תחת אמו פרט ליתום. כבר הקשה ראש יוסף מה ענין דין יתום לשחיטה, דהתם גזיה"כ דבעינן שתהא אמו קיימת זמן כל דהו לאחר לידה, משא"כ בזה סגי חיות עד סוף השחיטה, והנידון אי פרכוס דאמצע שחיטה מהוה הוכחה לחיות עד סוף השחיטה. אכן ביאור הסוגיא תליא בפלוגתת רש"י ותוס', כדלהלן.

לרש"י מיוסד דדין יתום לאו דין חדש, אלא הגדרת דין יוצא דופן, ומטו באחרונים ז"ל יסוד לזה מרידב"ז. וביאר הגרי"ז במנחות דף ו', דיסודו בגדר שחיטה דבעינן "מעשה שחיטה בבהמה חי", ולא

הכבד לינטל, מכ"מ חלק זה שיש לעכו"ם
אוסר הבהמה במחשבתו.

פתם מחשבת עו"כ לעבודת כוכבים לא
אמרינן. בתפא"י ביאר דלת"ק הו"ל
ספק מהי מחשבת העכו"ם ומקמינן להבהמה
בחזקת היתר, דהא לא קאמר סתם מחשבת
עכו"ם לאו לעבודת כוכבים".

איכא דאמרי בדשמעינן דחשיב פליגי.
היינו אפילו כשמענו פליגי, דלת"ק
מחשבת חוץ דבעלים לא אהני, מיהו ר"א
ודאי אוסר אפילו כשלא שמענו, כבהדיא
במתנ' שסתם מחשבת עו"כ לעבודת כוכבים.
וכ"ה ברש"י בגירסת הגמ' "אפילו". ועי'
חידושי הרשב"א. לא"ד לא נתבאר דת"ק
פליג אר"א דסתם מחשבת עכו"ם לאו לע"ז,
רק דלא אהני אלא מחשבת השוחט, מיהו
עי' להלן ל"ט ב', ולעיל י"ג א'.

דף ל"ט ע"א

חוץ מפנים לא ילפינן. לכאור' דלא ילפינן
חולין מקדשים. וברש"י קצת משמע
מכח סתמות קרא דזבחי מתים, דמתפרש
שנזבח לעו"כ ע"י הזובח, ובקדשים ילפינן
מקרא דוהקריב המקריב דבעלים קרי מקריב.
אתמר השוחט את הבהמה כו' ריו"ח
אמר פסול. ברש"י "אסורה
בהנאה". היינו דליכא פסלות בשחיטה אלא
דנאסרה בהנאה. ועי' גירסת רמב"ן.

רשב"ל אמר מותרת. בתוד"ה ר"ל,
דודאי מודה דחייב מיתה דחשיב
עובד ע"ז רק דאינה נאסרת ע"ז. ולעיל

המבטא חיות אינו פחות מביטוי חיות
דפרכוס, וא"כ חיתה איזה זמן לאחר לידתה,
וע"כ דשייך דלאלתר תמות, ודכוותה תמות
לאחר הפרכוס מיד. [עי' אבהא"ז פ"ג
מאיסורי מזבח הי"א].

מתנ' השוחט לעובד כוכבים שחיטתו
כשרה. ברמב"ן דן בלשון מתנ'
"השוחט" אי דיעבד או אפילו לכתחילה,
ונקיט בצד קמא דדיעבד, או משום חששא
דחשיב לעו"כ הגם דסתמא אינו מחשב,
ולאידך לישנא בגמ' מחששא שיכא לאכול
משחיטה שהשוחט עצמו חשב לשם עו"כ.
ובצד בתרא דלעולם שוחטים לכתחילה, ולא
נקט תנא "שוחטין" דהו"א דליכא היתר
אכילת הבשר רק דמותר לשחוט לעכו"ם
ולכא משום לפני עור משום מחשבת
העכו"ם לשם ע"ז, וקאמר השוחט כו'
שחיטתו כשרה דהבשר מותר.

אמר ר"א אפילו שחטה לאכול לעו"כ
מחצר כבד שלה פסולה. ברש"י
לקמן ל"ט ב' ד"ה לר"א, דקמ"ל מתנ'
דאפילו אין לעו"כ בה אלא דבר מועט,
מכ"מ פוסלת מחשבתו דעכו"ם, ולא דאיירי
בבהמה דעכו"ם רק דמרשה לישראל לאכול
חוץ מחצר כבד שלה. ובתוד"ה מחצר, דלאו
דדוקא נקיט מתנ' יותרת הכבד משום דעולה
למזבח והויא כחלב ודם, אלא אפילו כזית
של שאר בשר נמי. וציינו לתפארת יעקב
דאפשר דוקא ביש לו חלק הנצרך שלא תהא
הבהמה טריפה, אולם ביש לו כזית בשר
שגם אי ינטל לא תעשה טריפה אין מחשבתו
פוסלת. וביאר די"ל דנקטינן חצר כבד דהגם
שאינו מטריף מצד עצמו אלא מחמת שסוף

למה בגמ' לא דנו אפשרות כזו, מיהו לקושטא נשוה הדינים וצ"ע. ועי' מנחת ברוך.

דף ל"ט ע"ב

מקום שאין מחשבה פוסלת בחולין אלא בשתי עבודות. ברש"י ד"ה חולין,

דבשחיטה וזריקה בלבד נאסר דאיכא בהו קרא. ותוד"ה מקום, הקשו דבזריקה רק הדם נאסר ולא כל הבהמה. ולרש"י בפשטות משמע דגם בזריקה כל הבהמה נאסרת ולא רק הדם. [ועי' ב"ח יו"ד ס"ד דמתפרש דכל הדם נאסר ולא רק הדם הנזרק מיהו הבהמה לא נאסרה וצ"ע]. ולענין הקטרה ביאר רש"י דלא מהני לאפסודי בהמה, דהא אפילו במקדשין כיון דאין הקטרת חלבים מעכבת, וכבר הוכשר הקרבן בזריקה, אין מחשבת פיגול בשעת הקטרה מפגלת, כש"כ בע"ז אין מחשבת ע"ז בשעת הקטרה בחוץ אוסרת כל הבהמה. וביארו אחרונים ז"ל דעכ"פ אותו מקצת חלב שהקטיר ודאי נאסר מדין תקרובת ע"ז, רק דאין זה כזריקה דכל הבהמה נאסרת, כפי פשטות רש"י, או דעכ"פ כל הדם נאסר כנ"ל, ואילו בהקטרת חלב נאסר רק אותו חלב שהקטיר.

וברשב"א הקשה דדוקא בקרבנות שייך בזריקה כיון דהכשרם בזריקה, אבל חולין כל דינו בשחיטה ומה שייך מחשבת זריקה דכבר ניתר. ולרש"י חזינן דעושה ע"ז קרבן לע"ז ואיכא איסור כל הבהמה בזריקה דומיא דזריקת דם בקדשים. ועי' בראשונים פירוש מחודש, דקאי אהא

בתוס' י"ד א' ד"ה השוחט, דנו מכאן דבפעם אחת לא נעשה מומר, דאל"כ לר"ל הא הו"ל שחיטת מומר כיון דגברא בר קטלא הוא. ועי' תוס' סנהדרין ס"א א' ד"ה ר"ל, בת"ק, דלר"ל רק בהנאה שרי מיהו באכילה אסורה. ועוד שם בת"ב, וכן בראשונים לעיל דנעשה מומר רק אחר השחיטה ולא בשעת השחיטה עצמה, לפיכך שחיטה זו כשרה. ובתוה"ב כ"א דאיירי באומר בגמר זביחה הוא עובדה. וברשב"א דאיירי במחשב שהעכו"ם יזרוק את הדם לעו"כ ובכה"ג לא נעשה מומר.

רש"י ד"ה שחטה לשמה. "בחטאת מיירי". דקדק לשון שחטה דאיירי בחטאת, ולשון פסולה דהנידון לפסלות, מיהו לא נידוק לענין שלמים דליכא משום לא עלו לבעלים לשם חובה.

אלא זביחה דעו"כ דמיתסרא היכי משכח"ל. בתוד"ה אלא, דאי בפיגול

סגי מחשבה הא משכחת לה זביחת עכו"ם דמיתסרא בדיבור שפירש בפירוש ששוחט לעו"כ. משמע דגם לצד דפיגול מהני במחשבה [עי' רש"י מנחות ב' ב' ד"ה מחשבה, תוס' פסחים ס"ג א' ד"ה ר"מ], מכ"מ מחשבת ע"ז ודאי אינה אוסרת, וצריך ביאור מאי שנא. ויל"ע אי מצד דבקדשים איכא קרא דלא יחשב, או דחלוקים ביסודם, דבקדשים לא הוי חלות מצד הגברא, רק דממילא המחשבה פוסלת, ובע"ז הוי כיחוד לע"ז ומצד כח הגברא ובזה בעינן דיבור כשאר חלותים. ועי' תבואות שור ס"ד סק"ב דדין מחשבת ע"ז כדין פיגול, דאי סגי מחשבה אף בזה נאסר במחשבה, ואי דוקא בדיבור אף בזה בדיבור, ודברי תוס' יתפרשו

דבקרבות מחשבתו בשחיטה על ד' עבודות,
ובע"ז רק על שני עבודות.

אמנם כתבו"ש ס"ד סק"ב כתב לדחות הראי'
עיי"ש.

רש"י ד"ה ואח"כ. "חישב עלי" לזרוק
דמה או להקטיר חלבה". מדויק
דחישב לזרוק לשם ע"ז, והיינו בזרק בפועל
לשם ע"ז ליכא נפקותא מה חישב בשחיטה,
ואפילו אי לא נימא הוכיח סופו על תחילתו,
יאסר הכל מצד הזריקה, וכהאמור דשיטת
רש"י דשחיטה וזריקה לע"ז חד דינא דכל
הבשר נאסר. ותוד"ה מקום, דחלקו על רש"י
דרק הדם נאסר ולא הבשר, אייתו תוספתא
דמעשה דקיסרי ה' שזרק הדם לע"ז בפועל,
ומינה דמצד הזריקה לחודא אין הבשר נאסר,
רק דמספקא לן אי הוכיח סופו על תחילתו
דכבר בשחיטה חישב לע"ז. ועי' ב"י יו"ד
ס"ד בשם רי"ו דדוקא בזרק אבל בגילוי
תכניתו בעלמא ודאי דלא נאסר הבשר ואיהו
פליג עלי'. והנה לתוס' מדויק לכאור' דהנידון
בזרק, ואולי י"ל גם בזרק [כנ"ל דהזריקה
מצד עצמה אינה אוסרת הבשר], מיהו ה"ה
בלא זרק מצד מחשבתו גרידא דהוכיח סופו
על תחילתו. ויעוין תבו"ש סק"ה דבחשב על
השחיטה עצמה תוכד"ד מהני מדין תוכד"ד.
והעיר אחד השומעים דזה כעין דינא
דתוכד"ד דקריעה דחשיב אותו המעמד].

הוכיח סופו על תחילתו. ברש"ש העיר
דלעיל ע"א נסתפקו תוד"ה אלא, אי
פיגול בעי דיבור או סגי מחשבה, ולענין
עו"כ בחוץ פשטות דבריהם דודאי בעי
דיבור, וכן בתוס' ס"פ המפקיד נקטו דבעי
דיבור. ויקשה מהכא דענין הוכיח סופו על
תחילתו לכאור' לא עדיף ממחשב בהדיא
דעכ"פ דיבור ליכא. ועי' הגרעק"א ז"ל.

הבריא שאמר כתבו גמ לאשתי רצה
לשחק בה. ברמב"ם וש"א פ'
דשפיר כותבין רק לא איכלל שליחות על
הנתינה. ומצינו כאן שיטה מחודשת לרבינו
גרשום דאין כותבין "שאינו עושה אלא
שחוק". ולדידי' ניחא ענין רצה לשחק בה,
אולם להפוסקים ז"ל דשפיר כותבין העיר
רעק"א בתועהמ"ש בגיטין שם, דמה ענין
שחוק לכאן, דהכא כתיבה מעליא היא ולא
בדרך שחוק, דאי אח"כ מסרו לבעל ונתן לה
מהני, רק דלא עשה שליח לנתינה שלא כדין
מסוכן ואין כאן ענין לשחק בה עיי"ש.

אמר רשב"ג אם מעצמו נפל הרי"ז גמ
ואם דחתו הרוח אינו גמ. והיינו
דאמרינן הוכיח סופו על תחילתו ומש"ה לא
אמרו בה היתר. ויל"ע דהא בזה לא מצינו
פלוגתא ואמאי לא אמרו בה איסור. וביאר
הרשב"א [וכן ברמב"ן ור"ן], "י"ל משום
כבוד עצמן דלא ס"ל לדמוי' אהיה דהתם
דשאי הכא דישראל מיבדל בדיל מע"ז
ואע"ג דשמעינ' השתא דחשיב הוכיח סופו
על תחילתו לא אמרינן דדלמא יצר הוא
דאלבשי' השתא". והנה לעיל דחינן אבל
ישראל הוכיח סופו על תחילתו לא אמרינן,
ומאי מדמינן השתא לרשב"ג דגיטין, וצ"ל
דהתם ג"כ הא דעתו לאבד עצמו לדעת
בשליחות הכתיבה, וכבר איתרע חזקתו,
וחילקו הראשונים דעכ"פ לרבנן דקיסרי
מע"ז בדילי אינשי טפי וי"ל דבזה לא נדון
הוכיח סופו על תחילתו. גם י"ל דבההיא

קאמר, ודלא כרמב"ן דרב אשי דהכא לשיטתו ולא קי"ל כותי' עיי"ש.

מתנ' השוחט לשם הרים לשם גבעות לשם ימים. ברש"י, שעשה הים עבודת כוכבים. והנה שיטת רש"י ותוס' דתקרובת דהרים לא נאסר מה"ת, וברש"י חדית דלא חל כלל שם ע"ז עלי', וממילא ליכא תקרובת ע"ז, ואילו בע"ח חייל שם ע"ז רק דאינן נאסרין, ונפק"מ דתקרובתן אסירא מה"ת דהוי תקרובת ע"ז.

אכן בר"ן על הרי"ף [ח' א'] אייתי שיטת הרמב"ם פ"ב משחיטה הי"ד, דתקרובת הרים ג"כ אסירא מה"ת, דאין חילוק בינו לבין תקרובת בע"ח, ומתנ' לאו במתכוין לעו"כ, אלא בשוחט לשום רפואה או לשם כשפים [כאילו להכריחו ולא בדרך נתינת כבוד], ומשום מראית העין בלחוד הוא, ומתסרא באכילה מפני שנראה כמתכוין לעו"כ, אלא לפי שאין דרכן של עו"כ לעבוד הרים וגבעות לא החמירו לאסרה בהנאה, משא"כ ברייתא דאיירי בדאמר לגדא דהר, כלומר לשרו של הר שאפילו כששחט לשם רפואה כיון שדרך העו"כ לעבדו, עשאוהו מדבריהם כתקרובת ע"ז ממש.

דף מ' ע"א

שנים אוחזין במכין ושוחטין אחד לשם אחד מכל אלו ואחד לשם דבר כשר שחימתו פסול'ה. ברש"י, זה בראשו וזה בקתו. ובב"י יו"ד ס"ב אייתי מתנה"ב הקצר ב"א ש"א, דכש"כ אם שחטו בב'

דגיטין הוי רק חישב לעשות עבירה, והכא בע"ז מתחייב בנפשו בזה.

חזינן אי איניש אלמא הוא דלא מצי מדחי ל' אסור ואי לא א"ל רישך והר. ברמב"ן ור"ן פירשו דרב אשי לשיטתו ע"ז ע"א א' דקנינו דעכו"ם מישאל בכסף, והקשה הרמב"ן, "וכי אלמותו עושה דין וחולשתו פוטרו לישראל. אלא י"ל, כיון שיכול לדחותו, לא סמכא דעת' דגוי ואין מחשבתו לע"ז דרפיא בידי', ובאלם סמכא דעת' ומחשב עלי' וכיון דשותף היא מן הדין אסורה". והוסיף דלא קאי לאמימר דס"ל דמעות אינן קונות בעכו"ם, אלא רב אשי לשיטתו, ואנן קי"ל כאמימר. ולפי"ז לדין גם באלמא ליכא איסור כיון דלא קנה במעות. אכן ברש"י י"ל דקאי לשיטתו קדושין י"ד ב' דקי"ל כר"ל דישראל במשיכה ועכו"ם בכסף, וא"כ כן הוא לדינא. ועי' תפארת יעקב פירושו ברש"י וטפי ניחא בלשוננו.

וייעזין כרשב"א דהקשה על הרמב"ן מלשון הגמ' דלא הול"ל, "ואי לא, א"ל רישי' להר", אלא הכין הול"ל, "ואי לא שרי, דאמר, אמר לי רישך להר", והיינו דהא לפירוש הרמב"ן הענין מצד חישוב העכו"ם דיאמר לו הישראל רישך להר דמה"ט רפיא בידי' ואינו מחשב. ומסיק הרשב"א דהא אתיא כאמימר דמעות בנכרי אינן קונות וקי"ל כותי', והלכך אי לאו גברא אלמא הוא לא קנה ואינו שותף בה דאמר ל' רישי' להר, מיהו בגברא אלמא דע"כ שקיל הו"ל כאילו נעשה שותף בה ואסור, ומדרבנן

חסרון שחיטה, ובוה לא מהני שחיטת האחד לשום דבר כשר, משא"כ לר"ג הוי רק גדר דלא אהני כח שחיטתו להתיר באכילה, וכיון דאיכא אחד ששוחט בהכשר אמרינן דל מהכא, ודכוותה במומר וכשר השוחטין כאחד. וכן תירץ הט"ז ס"ד סק"ד את שיטת הרא"ה עיי"ש.

ואכתי יל"ד דתליא בגדר דינא דמתנ' בשוחט לשום הרים דנאסר רק באכילה, אי דין תקרובת דרבנן לענין איסור אכילה גרידא, או דין פסלות בשחיטה דלא יהא נותר. וקצת נוטה כדרך ב', דאי דין תקרובת דרבנן ממילא הי' נאסר אפילו בהנאה. מיהו בר"ן בשית הרמב"ם נוטה כדרך א'. ואי גדר תקרובת שפיר י"ל דחלוק מדין איסור אכילה לר"ג, דהתם כיון דאינו שלו, ליכא כח להחיל שם תקרובת כלל, ורק דין סילוק הכשר שחיטה כנ"ל, ושפיר מקשינן דהיכא דאיכא שחיטת האחד לשום דבר כשר, נימא דל מהכא את השוחט לשום הרים, אולם אי גם מתנ' סילוק הכשר שחיטה, שפיר הקשו הרשב"א והב"ח דהא כן הוא לר"ג דשחיטתו פסולה. וכן יל"ד בפשיטות תוס' י"ד א' לדמות שחיטת מומר וכשר למתנ', דאי פרשו דהוי רק פסלות בשחיטה ולא דין תקרובת בחיוב, שפיר דימו לכשר ופסול. [ואכתי י"ל דאמנם גדר הדין פסלות בשחיטה, מיהו יסודו כאילו איכא תקרובת מצד מחשבת לשום הרים, ואינו ענין לכשר ומומר ששחטן].

אר"ה היתה בהמת חבירו רבוצה לפני עבודת כוכבים כיון ששחט בה סימן אחד אסרה. כמה חידושים בזה,

סכינים דשחיטתן פסולה דליכא תערובת שחיטה כשרה בשחיטת הפסול. והנה בתוס' לעיל י"ד א' ד"ה השוחט, אייתו ראי' מסוה"ס מ"א א' דאינו נעשה מומר בפעם אחת, "ועוד אמרינן לקמן אפילו למ"ד אדם אוסר דבר שאינו שלו, ה"מ עובד כוכבים, אבל ישראל לצעורי בעלמא קא מכיין, ופריך מב' אוחזין בסכין ושוחטין אחד לשם אחד מכל אלו ואחד לשם דבר כשר, שחיטתו פסולה, ומשני הבמ"ע בישראל מומר, והשתא כיון דמומר הוא, בלא שום אחד מכל אלו תיפוק לי' דפסול, אבל אי בחדא זימנא לא איתסר שחיטתו ניהא". הרי דנקטו בפשיטות דב' שוחטין אחד כשר ואחד פסול, הוי כדין מתנ' באחד שוחט לשום הרים. ובש"ך ס"ב סק"ל אייתי בזה פלוגתת ראשונים, דדעת תוה"ב דהשחיטה פסולה כדין השו"ע בסי"א, והג"א ואו"ז ס"ל דכשר בכה"ג, וכ"ה בשית הרמב"ם. ולהאמור שיטת תוס' כרשב"א.

בהא תליא השגת הרשב"א במשה"ב על שיטת הרא"ה בבדק הבית [הובא בר"ן על הרי"ף מ' ב'], דלר"ג דאין אדם אוסר דבר שאינו שלו, מכ"מ מיתסר באכילה כעין דינא דמתנ' דשחיטתו פסולה, ובפשטה הוי דין דרבנן דהחמירו לפסול השחיטה כיון דלע"ז נעשה. והקשה דא"כ מאי פרכינן מ"א א' ממתנ' שנים אוחזין בסכין כו', הא קושטא הוא דאסור באכילה והיינו שחיטתו פסולה דמתנ', וכן הקשה הב"ח. אולם הרשב"א לשיטתו דדימה כשר ופסול לדין מתנ', מיהו ברא"ה י"ל כאו"ז והג"א דחלוק דין מתנ', דמחשבתו אוסרת, ולא הוי רק

לפי שאינו שלו, ודימו איסור להקדשה דלא מהני בגזלן כיון דאינו שלו. ובחידושי הר"ן פירש דלא נתכוין רש"י כהבנת תוס', דודאי רק מצד המעשה להאי מ"ד דמהני באינו שלו, רק דעדיפות להיכא דהגביה מצד קניני גזילה דאית לי' דיהני האי מעשה, וקמ"ל אפילו בלא עביד שום תחילת קנין דמהני מעשה לאסור שאינו שלו.

ויעוין חידושי חת"ס כאן, ובתו"ג גיטין נ"ב ב', ואמרי בינה יו"ד סי"ב ד"ה וראיתי, או"ש פ"ח מהל' ע"ז ה"א, אחיעזר ח"ב סכ"ח סק"ה. ועולה דפירשו דברי רש"י כהבנת תוס', וב' אנפי בזה, (א) דסגי קניני גזילה למיסר באיסור ע"ז ולא דמי להקדש דהוי פעולה דממונא ממש, וכעין דסגי לאיסור בל יראה. וחלוק ממנסך שהקשו תוס' דהא התם נמי מכי אגבהי' קני', ולא מהני לר"נ דס"ל דאינו אוסר שאינו שלו, דהתם אינו גוזלו ליטלו רק כדי להזיקו וכיון דאין אדם אוסר שאינו שלו אין כאן מזיק וממילא לא חשיב גולן. (ב) דע"י דגזלו קנאו בשינוי בהשחיטה, ותחילת השחיטה חשיב שינוי מעשה לרש"י [ע"י תוס' ב"ק ע"א ב' ד"ה איסורין, ובאור"ש הנ"ל ביאר דשינוי ואיסור באין כאחד, דאמנם קודם דחל איסור ע"ז ליכא שינוי, מכ"מ מהני מדין באין כאחד. [ע"י באורי סוגיות ב"ק ס' צ"ד]. נפק"מ בין ב' הדרכים אי סגי קניני גזילה או בעי בעלות ממש.

כיון ששחט בה סימן אחד. ברש"י סוד"ה היתה, דהאי סימן אחד לאו דוקא דה"ה לחצי סימן. ונחלקו רש"י ותוס' ב"ק

(א) דע"י מעשה לע"ז נאסרת הבהמה הגם דבעלמא אין בע"ח נאסרין מדין ע"ז או יחוד לקרבן ע"ז או תקרובת ע"ז. (ב) ע"י מעשה בגוף הבהמה אדם אוסר את שאינו שלו. (ג) סגי מעשה כל דהו כסימן אחד או אפילו חצי סימן, דאע"פ שלא פקע שם בע"ח, דדי במעשה כל דהו. ותרתי קמייאת שמענין מדינא דעולא אריו"ח, ור"ה לטפויי אפילו שחט סימן אחד בלבד.

וי"ל ליסוד רש"י לעיל דחלוק הרים מבע"ח, דעל הרים לא חייל כלל שם ע"ז לפיכך תקרובת שלהם רק מדרבנן משום דהטילו פסלות בשחיטה, ואילו בע"ח הוי בשם ע"ז, רק דלא נאסר באיסור הנאה דע"ז, ומה"ט תקרובת שלהן אסורה בהנאה מן התורה, דא"כ מה מהני דעשה מעשה, הא גם בלאו מעשה הוי ב"שם ע"ז" רק דאינו נאסר, ובעלמא מעלת מעשה לקבוע הדבר בשם המחודש, וכאן לכאור' ליכא האי ענינא. ולא דמי לקרקע עולם דאיתיי רש"י הא דע"ז נ"ד ב' דחפר בה בורות ושיחין ומערות והשתחוה להן אסרן, דהתם ע"י המעשה קבע שם ע"ז משא"כ בזה וע"י.

היתה בהמת חבירו רבוצה. ברש"י דלא מיבעיא עומדת דכשהגביהה והרביצה קנאה בהגבהה ונעשית שלו אלא אע"ג דרבוצה ולא קנאה אסר לה במעשה. תוד"ה רבוצה, פירשו כונת רש"י כפשטה, דבהגביהה גם למ"ד דאינו אוסר את שאינו שלו גם ע"י מעשה, מכ"מ בזה חשיב אוסר את שלו, ותמהו דהא גזל ולא נתיאשו הבעלים שניהם אינן יכולים להקדיש, הגזלן

כיון דנאסרו בהנאה ע"י שנעשה בהם מעשה לע"ז הגם דאחז לאו ידיד' הוי. ויעוין רש"י ע"ז נ"ד ב' ד"ה איתסרו, "גזר עליהם חזקי' וסיעתו איסור עולם אף להדיוט דקתני גזוזם ולא אמרינן ליפרקו וליפקו לחולין". בזה ישב קושית תוס' לקמן מ"א א' ד"ה ת"ש, דהא מצינן למימר דרק לגבוה נאסרו הכלים, ולא נאסרו להדיוט, אלא דא"כ היו נפדין ויוצאין לחולין ולא הי' הכרח לגזוזם. ותוס' תירצו דאי נאסרו הכלים לגבוה הגם דלא נשתנו בעצמותן, יש ללמוד לאסור אף להדיוט היכי דנשתנה הדבר ע"י המעשה.

השוחט חמאת בשבת בחוץ לעו"כ
חייב שלש חמאות. ברש"י ד"ה שלש, דלא מיפטר משבת משום מקלקל, שהרי מתקנה אצל בני נח שאבר מן החי אסור להם. יעוין הגהות מלא הרועים שהעיר על שיטת הרמב"ם פ"ט ממלכים הי"א דבן נח אינו נהרג על אבר מן החי בעוף, והכא דאיירינן בעוף יקשה מה תיקן, וכתב דדוקא אינו נהרג עליו אבל עכ"פ איסורא איכא והיינו תיקונו. מיהו לפי"ז יוכרח דתקרובת ע"ז שרי לבן נח, דאלי"כ ליכא תיקון, דמיתה בלא"ה ליכא על אבמה"ח בעוף, והאיסור לא נתקן כיון דאסרו מצד תקרובת עכו"ם. ויעוין טורי אבן חגיגה י"ג דהוכיח כנ"ל דתקרובת שרי לב"נ. אכן אייתו מחידושי הר"ן ע"ז נ"ט ב' דאיכא איסור תקרובת לעכו"ם, ויוכרח לכאור' דפליג על הרמב"ם וס"ל דבן נח נהרג על אבמה"ח בעוף, והיינו תיקונו דמוציאו מידי חיוב מיתה לבן נח וצ"ע.

ע"א ב', דלרש"י שם ד"ה כיון, קאי רק כמ"ד ישנה לשחיטה מתחילה ועד סוף, והיינו דבעי "שם שחיטה". ותוס' שם ד"ה כיון, חלקו דגם למ"ד אינה לשחיטה אלא לבסוף נאסרת בפורתא קמא ש"האיסור תלוי במעשה ולא בשחיטה". נילפלו לה מסוגיין עשה בה מעשה אסרה ואההוא פורתא לא מחייב בתשלומי ד' וה' ואפילו למ"ד ישנה לשחיטה מתחילה ועד סוף כדאמרינן לקמן דבעינן וטבחו כולי' באיסורא]. ועי' יו"ד ס"ב בט"ז סק"ד דדוקא תחילת שחיטת הושט אולם בתחילת הקנה אינו נאסר, והש"ך בנקוה"כ פליג מסוגית הגמ' דגם בשחיטת תחילת הקנה נאסר. ויל"ע דלרש"י בעינן שחיטה וא"כ תחילת קנה לאו שחיטה, ולתוס' י"ל דסגי מעשה כל דהו להקצאה ויחוד לע"ז, וא"כ אף שחיטת תחילת קנה כשיטת הש"ך. ועי' בחזו"א יו"ד סנ"ו סק"ה וברכ"ש ב"ק.

המשתחוה לבהמת חבירו לא אסרה.
ברש"י "אפילו למזבח משום נעבד". יעוין סוגיא דע"ז נ"ד ב'. אולם שיטת הרמב"ם פ"ד מאיסורי מזבח ה"ו דנאסר לגבוה. ויעוין באורי סוגיות כתובות ס"א סק"ד-ה יסוד הגר"ז הל' ע"ז דלהרמב"ם איסור נעבד לגבוה לאו משום חלות שם נעבד, אלא עצם הא דנעשה בו מעשה עבירה פוסלו, ומה"ט ליכא בזה חסרון אין אדם אוסר דבר שאינו שלו.

רש"י עשה. אייתי ילפותא דגמ' ע"ז נ"ב ב' מכל הכלים אשר הזניח המלך אחז במלכותו במעלו הכנו, והיינו דגזוזם

דף מ' ע"ב

לשחוט בנו אחריו, ובדף פ"ה לענין כסוי הדם דחייב משום דשחיטה שאינה ראוי' שמה שחיטה, וא"כ אין זה כנתנבלה כלל, ואמאי ליכא כעין ישנה לשחיטה מתחילה ועד סוף. והעלה חישוב דקאי כר"ש דשחיטה שאינה ראוי' לאו שמה שחיטה, וכר"ש דכל העומד לישוף כשרוף דמי, וכיון דחיל איסור ע"ז ולשריפה קאי, הרי כאילו נשרפו הסימנים וליכא שחיטה כלל, והיינו לשון הגמ' מחתך בעפר הוא. וצ"ל דהוצרך רש"י דפקע קדשים מחמת האיסור, דבלא"ה החפצא בעצמותו לאו לשריפה כדי למשוו מחתך בעפר, רק כיון דפקע קדשים לשריפה קאי וממילא ליכא שחיטה כלל.

ויצוין קה"י ס"ט דסתימות רש"י לא משמע אלא מצד דפקע שם קדשים, ולא רמז לשיטת ר"ש בהנך ב' דינים. וביאר דהוי דין מיוחד בשחוט חוץ דדוקא כשהוא חלק משחיטת קדשים, דלענין איסור שחוט חוץ לא סגי במה שעשה מעשה שחיטה דחולין, שאינו מתחייב אלא אם נעשה שיעור שחיטה שכיו"ב בפנים הוא שחיטה שלמה המתרת בקדשים, ואז כשיש שחיטה כזו מחייב נמי זה שעשה רק מקצת משחיטה זו למ"ד ישנה לשחיטה מתוע"ס, א"נ בסימן אחד מאותה שחיטה שלמה חייב לכו"ע אליבא דרב יוסף הואיל ועשה בה מעשה חטאת העוף, אבל עכ"פ כ"ז הוא במקצת משל שחיטה שלמה דקדשים, אבל היכא דבשעת סימן השני כבר פקע תורת קרבן ממנה הרי אע"פ שלגבי חולין יש כאן שחיטה, מ"מ לגבי קדשים אין כאן אלא שחיטת סימן אחד, דהשני נשחט בה כשהיא בהמת חולין ואשחוט חוץ לא

מחתך בעפר הוא. בתוס' ב"ק ע"א ב' ד"ה איסורי, פרשו משום דבעי ראוי' לפתח אהל מועד וכיון דנאסרה בשחיטה פורתא תו לא חזי לפתח אהל מועד. אולם ברש"י בסוגיין מבואר בהדיא מצד דלאו שחיטה היא, כיון דפקע שם קדשים מינה, והוקשה לרש"י מסוגיא דלעיל כ"ט ב' דסגי בעולת העוף שחיטת סימן אחד כיון דעביד בה מעשה חטאת העוף, וא"כ יתחייב בסימן אחד משום שחוט חוץ כאחת עם איסור עו"כ. ותירץ דהנ"מ היכא דגמר לשחיטה בעודה קדשים דאיגלאי מילתא דבסימן קמא שחיטת חוץ הוה, ומש"כ הטעם מצד ישנה לשחיטה מתחילה ועד סוף, ביאר מהרש"א דאין כונתו להאי מ"ד, דהא לעיל כ"ט ב' דמהני אף למ"ד אינה לשחיטה אלא לבסוף, אלא דמהני מצד דבכה"ג דגמר כל השחיטה בעודה קדשים, חשיב אף סימן הראשון כישנה לשחיטה מתחילה ועד סוף, דכיון דעשה מעשה חטאת העוף חשיב בשם שחיטת חוץ. [ועי' מהרש"א כיצד תואם שיטת רש"י דדוקא בעולת העוף ולא בקרבן בהמה].

והגרעק"א ז"ל בתשובה ס' קס"ה הקשה דסותר לשיטת רש"י לעיל כ"ט ב' דנתקלקלה שחיטה קאמרת, היינו בנתנבלה דאיגלאי דלא נשחטה כלל, אולם בעשה מלאכה אחרת דלא נתקלקלה עצם השחיטה שפיר חשיב שחיטה, והכא הא מטהר מידי דנבלה, דקמן שם שחיטה, וכמתנ' לקמן פ"א ב' דהשוחט לע"ז אסור

מחייב אא"כ הי' כולו שחיטה דקדשים, דאל"כ אין זה שחיטת קדשים כלל.

וראי' מהא דמוקמינן בחטאת העוף, ופירש"י ד"ה מאי איריא, "ועולה לא מצי למינקט משום דעולת העוף בעי ב' סימנים". הרי דאע"פ דדין שחיטת חולין בעוף הוא בסימן אחד, ואנן בשחיטה איירינן דבחורין אינו חייב על המליקה אלא על השחיטה, מ"מ אינו חייב עלי' בסימן אחד משום שחוטי חורין כיון דבקדשים שיעור הכשרו דעולת העוף בב' סימנים עיי"ש.

והנה כל זה אמור בשיטת רש"י, אולם בשיטת תוס' מתבאר מדבריהם לעיל כ"ט ב' ד"ה כגון, דגם איסור שחוטי חורין תליא בשחיטה דחולין, וזהו דתמהו מ"ט דמאן דפטר כיון דבמליקה לא מחייב אלא בשחיטה והרי עשה הכשר שחיטה בחורין, ומה"ט לא מחלקין בין עולת העוף לבין חטאת העוף. וצ"ע כיצד יפרשו סוגיא דידן. ובמהרש"א שם כתב בקצרה דיתפרש כפירוש ראשון דרש"י, ואכתי לא נתבאר כ"צ. וחזינן נקודת פלוגתתם אי תליא כמה דחשיב עבודה בפנים, ומה"ט תליא בשם שחיטת קדשים, או עצם השחיטה בחורין ותליא בשם שחיטה דחולין. ועי' קה"י שם.

אלא באומר בגמר זביחה הוא עובדה. בפשטות י"ל דאז תקפו יצרו לחשב לע"ז. אולם ברש"י דחשיב בשעת תחילת השחיטה דאינו עובדה אלא בגמר שחיטה. ובאמת כן מדויק בלשון הגמ'. והעיר

אחיעזר יו"ד ס"ז סק"ח דאכתי איכא משום מחשבין מעבודה לעבודה. ויעוין רע"א יו"ד ס"ד דבעי שחיטה כדי דיחול דין מחשבין מעבודה לעבודה, אבל בתחילת שחיטת הקנה ליכא שחיטה דומיא דפנים לדין מחשבין מעבודה לעבודה.

כגון שהי' חצי קנה פגום. בחזו"א יו"ד ס"ג סקכ"ח אייתי קושית כו"פ לראב"א ע"ז ל"ד א' דס"ל ג"כ כר"ה דעשה בה מעשה אסרה וס"ל לעיל כ"ח א' ושט ולא קנה, תקשה לי' האי ברייתא דלא מצי לאוקמי בחצי קנה פגום. וכתב בסוה"ד, די"ל דגם ראב"א מוקי לה בחטאת העוף ובחצי קנה פגום ומלק שדרה ומפרקת בפנים והוציאה לחורין וגמר את הקנה, דכה"ג מודה ראב"א דסגי בקנה כדאמר לעיל כ"ח א', ואע"ג דלענין שחיטה היא טריפה, מ"מ עדיין לא טריפות שהרי ראוי' בפנים למליקה עכ"ד.

מכאן השיג נקוה"כ על הט"ז יו"ד ס"ב סק"ד דבתחילת קנה לא נעשה תקרובת, דהא בעינן לאוקים בחצי קנה פגום והוסיף עליו משהו. ועי' אחרונים ז"ל בישוב דעת הט"ז.

ר"נ ור"ע ור"צ אמרי אין אדם אוסר דבר שאין שלו. ברש"י הביא ב' שיטות, הא' אפילו בגמר מעשה, הב' דוקא במעשה כל דהו. ודחה מקושית הגמ' מ"א א' ממנסך שהוא מעשה גמור. וברא"ש ביאר שיטת הר"ח דכיון דהניסוך אינו ניכר ביין חשיב כמעשה זוטא דאינו אוסר לר"נ, דב' אופני זוטא, מצד הפעולה, ומצד התוצאה.

דף מ"א ע"א

ת"ש ב' אוחזין בסכין. ע"י לעיל במתנ' מ' א' דהובא קושיא משמה"ב והב"ח על שיטת הרא"ה בבדה"ב [הובא בר"ן] דמודה ר"נ דאסורה באכילה, וא"כ מאי מקשינן ממתנ' דשחיטתו פסולה. ותירץ הט"ז דהכא רק כאילו מסולקת שחיטתו, ולא מצד חלות דין תקרובת ע"ז, וא"כ דל מהכא שחיטת הלשם הריס איכא שחיטת הלשם דבר כשר. והובא תוס' לעיל י"ד א' בדין שחיטת מומר וכשר כאחת, ונידון הפוסקים ז"ל בזה.

ת"ש המטמא והמדמם והמנסך בשוגג פטור במזיד חייב. כבר צוין לעיל תוס' יבמות פ"ג ב' ד"ה אין, דרק מידי דתלוי במחשבת העושה איכא כללא דאין אדם אוסר דבר שאינו שלו, דהוי חלות שם מצד בעלות, דבנעשה מעצמו אינו נאסר, משא"כ מציאות של עירוב איסור ודאי דנאסר הדבר. והכא מקשינן למ"ד מנסך ממש דתלוי במחשבת ניסוך לע"ז. ע"י תוד"ה ת"ש.

ר"י בן בתירא ור"י בן בבא מתירין אותו מפני שני דברים. בחידושי הר"ן דלא פליגי אעיקר דין מגע גוי דאוסר יינו של ישראל. ובר"ן ע"ז [כ"ח א' ברי"ף] דס"ל דרק בשתי' נאסר והכא בהנאה הוא דשרו. והרא"ה בבדה"ב ב"א ש"א דמה"ת קאמרי ולא מדרבנן.

אחד שאין מנסכין יין אלא בפני עבודת כוכבים. ע"י תוס' לעיל מ' א' ד"ה לפני.

בר"ן על הרי"ף [ח' ב'] ד"ה גרסינן. "ומיהו איכא מ"ד דבאכילה אסורה ואפילו שוחט בהמת חבירו לשם הריס ונתכוין לרפואה וכיוצא בה אסורה באכילה, שכל שיש בו סרך לעבודת כוכבים מיתסרא באכילה, וליכא למימר לענין איסור אכילה אין אדם אוסר דבר שאינו שלו, דהכא לאו איהו אוסר לה אלא דלא שרי לה, והוה ל' כאילו לא נשחטה אלא שמתה מאל"י". מבואר דאינו דין תקרובת דאיהו אוסר לה ע"י חלות שם ע"ז, אלא שלילת הכשר השחיטה, ולכאור' מדרבנן כעין דינא דמתנ' לשם הריס דמדרבנן, וכהנראה מדמין הר"ן, וגם מסברא אין כאן גדר איסור מן התורה. ובהא ניחא קושיא הגמ' מ"א א' ממתנ' אר"נ, דאיסור אכילה מצד דכאילו ליכא שחיטה כדביאר הר"ן, והכא דאיכא אחר כשר מהכ"ת דשחיטתו פסולה, וע"כ מדין ע"ז דאדם אוסר דבר שאינו שלו ע"י מעשה כנ"ל במתנ'.

אין אדם אוסר דבר שאינו שלו. בתוס' יבמות פ"ג ב' ד"ה אין, דהאי כללא הוא בדבר התלוי במחשבת העושה, כגון ע"ז או כלאים במסכך גפנו ע"ג תבואתו של חבירו, דתלוי בניחותא ידי', אולם במערב נבילה או חלב כתבשיל של חבירו ודאי דנאסר. ופשוט הגדר, דתלוי אי הוי חלות דין או שם חדש, דבזה אין אדם אוסר כו' דתלוי בבעלות, לבין עירוב איסור במציאות. והיינו יסוד הגרי"ז בשיטת הרמב"ם דדין נעבד לגבוה לאו משום חלות שם נעבד, אלא עצם מה שנעבד, וזה הוי מציאות דלא שייך כללא דאין אדם אוסר דבר שאינו שלו.

הני תיובתא דלעיל, שהרי מודים דאדם אוסר דבר שאינו שלו במעשה היכי דלא שייך לצעורי, והי' נראה דר"נ תרתי קאמר ישראל לצעורי' קמכוין, ואפילו בניכר דמכוין לעבוד אין אדם אוסר דבר שאינו שלו ואיצטריך טעם לצעורי' למ"ד אדם אוסר דשא"ש, והיינו דהוסיפו ר"נ וחבריו לאחר ששמעו דתנאי פליגי בזה. ובתוס' מ' ב' ד"ה ר"נ, משמע דר"נ באמת אמר משום לצעורי' קמכוין ובגמ' מעיקרא לא קים להו טעמי' דר"נ וסברו משום אא"א דשא"ש במעשה ולבסוף חזרו ופירשו טעמי' משום לצעורי', ולשון הגמ' קשה לכוין לזה".

עיקר סברת לצעורי' משמע מצד דאין מכוין לע"ז באמת, ואפילו באומר כן אינו נאמן, ויעוין אחיעזר ס"ה סק"ד ביאר מצד אאמע"ר, ודן דנימא פלג"נ ויהא נאמן לגבי האיסור ולא לגבי עצמו. ויעוין רע"א גיטין דף נ"ב במערכה לסוגיא דהמטמא והמדמע ד"ה ולזה נראה בהקדם [דף צ' בדה"ס], דהוזכר ענין אאמע"ר ופלג"נ [צוין גם באחיעזר שם]. ויל"ע ביסודו כתובות י"ח ב', ובתועהמ"ש יבמות כ"ה ב', דגם באינו נפסל אינו נאמן על מע"ר, והוי כעין אנ"ס דלא עשה כן, וי"ל דביותר כן הוא בע"ז דבדילי אינשי כסברת הראשונים ז"ל לעיל ל"ט ב', ואי לא שייך פלג"ד, ממילא ל"ש פלג"ג. מיהו באחרונים ז"ל דנו דענין לצעורי' אינו פוטר הגברא דחשיב ע"ז, רק לגבי איסור החפץ, ברם אעפ"כ י"ל דכלפי האי חומר דע"ז ממש אינו נאמן דמכוין לזה.

ובאחיעזר דן דלא נחלקו ר"נ ור"ה בתרתי, מיהו לא מצד

ואחד שיכול' לומר לו, לא כך הימנך שתאסר ייני לאונסי. צוין [ספר חברותא] לאמרי בינה יו"ד ס"ב ד"ה וראיתי, דדייק מלשון הגמ' דמהני לאסור דבר של הפקר, דחלוק הקדשה דבעי בעלות חיובית דהמקדיש, ואילו חלות איסור בעלמא העיקר תליא דליכא ניגוד הבעלים, והיינו לשון "לאונסי", דמשמע הא לאו לאונסו, הגם דאינו שליח ידי' וגם אינו יכול לשלוח אותו לנסך, מכ"מ יחול האיסור ע"י.

ה"מ כותי אב"י ישראל' לצעורי' קא מיכוין. ויל"ע אי הדרינן לגמרי דלעולם גם לר"נ אדם אוסר דבר שאינו שלו ע"י מעשה, רק מצד סברת לצעורי' קא מיכוין, או דודאי לא הדרינן דאין אוסר של חבירו, והוסיף ר"נ דגם לדעת רבנן דאדם אוסר איכא סברת לצעורי' קא מיכוין. ולצד זה פליגי ר"ה ור"נ בתרתי, דמשמע דלר"ה ליתא סברת לצעורי' וגם בישראל נאסר הדבר. ובתוס' לעיל מ' ב' ד"ה ר"נ, משמע דהגמ' הדר בה, ולקושטא לא שייך להקשות מדין שוחט חטאת בחוץ, דבזה גם לר"נ הא ליכא סברת לצעורי', ובפלתי ס"ד סק"ג הקשה מצד דחזינן דחייב חטאת על איסור ע"ז בדינא דברייתא בשוחט חטאת בחוץ, מיהו בלא"ה בשל חטאת לא שייך כלל האי ענינא. [נאפילו אי נדון דגם בלצעורי' הוא רק כלפי החפצא דלא חל דין תקרובת ולא כלפי חיוב הגברא].

ויעוין חזו"א יו"ד ס' ס' סקכ"ג, "אם כל עיקר דברי ר"נ וחבריו הוא משום דישאל לצעורי' קמכוין לא שייך למיתבינהו

לענין ישראל דאין המעשה מוכיח משום סברת לצעורי, אי מהני לאסור או לא. ונפק"מ בעיקר ענין לצעורי, אי נאמר גם חסרון נאמנות מצד כעין אנ"ס המכחישו, או רק גריעותא בהמעשה. [ועי' שיטת הרמב"ם ובחזו"א בזה].

הבמ"ע בישראל מומר. מכאן הוכיחו תוס' לעיל י"ד א' ד"ה השוחט, דבחדא זימנא לא איתסר שחיטתו להיעשות כדין מומר, דאל"כ תיפוק ל' מצד שחיטת מומר אפילו באינו שוחט לשם הריס. ותואם שיטת הרשב"א שהשווה ישראל ומומר השוחטין כאחת לדין מתנ' מ' א' דשחיטתן פסולה, דלא כאו"ז והג"א שהביא הש"ך כנ"ל. וחזינן דהגם דלא נעשה מומר לפסול שחיטתו בפעם אחת, מיהו לענין אי לצעורי או לשם ע"ז ממש, תלינן דלע"ז ממש כיון דנעשה מומר כבר פ"א.

רש"י ד"ה בישראל, ותוס' שם. מבואר פלוגתא רש"י ותוס' אי באית ל' שותפות בגוה איכא סברת לצעורי קמיכוין, דלרש"י ליחא ומה"ט מצינן לאוקמא באית ל' שותפות בגוה, ולתוס' איתא ומה"ט מתרצינן בישראל מומר. וכפשטות לרש"י ליכא מציאות האומדנא ביש לו חלק, וכבר הובא דברי אחיעזר דלכאנ' אינו מוכן, הא י"ל בהיפוך דטפי נימא לצעורי כדי שלא יאסר אף חלק דידר'. ופירש בדרך מחודשת דאין כאן חסרון נאמנות, רק דע"י סברת לצעורי חשיב מעשה זוטא, דלא מונח בעצם המעשה דאוסר של חבירו, וכאילו המחשבה היא האוסרת, ולפיכך ס"ל לרש"י דבאית ל' חל הא אהני מדין אדם אוסר דבר שהוא

דלמסקנא כל פלוגתתם בסברת לצעורי כדנקטו תוס', אלא אדרכא, שורש פלוגתתם אי אדם אוסר דשא"ש ע"י מעשה כל דהו, ומהא מסתעף חסרון לצעורי, דכיון דאין המעשה בעצמותו מוכיח חשיב מעשה זוטא, ולר"ה דמעיקר הדין אדם אוסר דשא"ש במעשה כל דהו, שפיר אהני האי מעשה כאשר באמת מכיון לזה, ואילו לר"נ דאין אדם אוסר לא מהני, דחשיב משום סברת לצעורי כמעשה זוטא. ולא נאמר בזה חסרון נאמנות. וביאר דזה ניחא לשיטת רש"י [והרמב"ם] דבאית ל' שותפות בגוה לא אמרינן סברת לצעורי, ולכאנ' כיון דלא נאסר גם חלקו מ"ט לא אמרינן סברת לצעורי, אולם להאמור ניחא היטב, דבשלו סגי מחשבה גרידא לאסור ולא בעי כח מעשה, וכל האי ענינא אהני רק לענין אוסר דשא"ש דלא חשיב מעשה. אמנם לתוס' דגם באית ל' שותפות אמרינן לצעורי קמכוין, ע"כ יסודו אומדנא דמוכח ואינו נאמן גם בשלו משום אאמע"ר. ולשיטתם יוכרח דפליגי בתרתי כיון דלצעורי אף לענין חלק דידר' אמרינן, מיהו שיטתם מ' ב' הא בלא"ה דהדרין בגמ' דכל סברת ר"נ מצד לצעורי כנ"ל.

נמצא ג' אופנים למסקנא בביאור מחלוקת ר"ה ור"נ. א) בסברת לצעורי בלבד, ולכו"ע אדם אוסר דשא"ש כדעת ת"ק דברייתא דאסרו. [תוס']. ב) פליגי בתרתי, הן אי קיי"ל אדם אוסר דשא"ש או לאו, והן כדעת רבנן דברייתא אי גם בישראל או דנין לצעורי. [חזו"א]. ג) פליגי רק אי אדם אוסר דשא"ש במעשה כל דהו, ומהא מסתעף

לנקר חצירו הוא צריך, ותוס' ד"ה ובשוק, שכתבו דאע"פ דכל מקום שאסרו חכמים מפני מראית העין אפילו בחדרי חדרים אסור, והא כאן לאו משום מראית העין הוא אלא שעובר משום בחוקותיהם לא תלכו, היינו דכתבו כן אהא דמשני עושה מקום מדרון חוץ לגומא, דבזה לא הוה מן התורה אלא מפני מראית העין, ושפיר הוקשה להם דאף בבית הי' לאסור דכל מקום שאסרו כו'.

דף מ"א ע"ב

אמרי לבבואה קא שחיט. יל"ע הא רש"י במתנ' ביאר מצד דלא יאמרו לשרו של ים הוא שוחט, והובא מראש יוסף דכלפי לשם ים הוא שוחט ליכא למיגזר דאין דרכן בכך, וא"כ מאי מקשינן הכא לבבואה קא שחיט.

ואם עשה כן צריך בדיקה אחריו. ברש"י, "שמא מין הוא לעז"כ ויבדלו מפתו ויינו". ודייק הרשב"א בתוה"ב ב"א ש"ג דשרי לאכול משחיטתו דלא יוצא מחזקת כשרותו עד שנדע שהוא מין. אולם שיטת הרמב"ם פ"ב משחיטה ה"ו דאסור לאכול משחיטתו עד שיתברר שאינו מין. וברש"ש הביא תמיהת הרשב"א על הרמב"ם דא"כ למה לא תני שחיטתו פסולה, ואייתי מתורע"א בשם טו"א דהכא כל השחיטות פסולות ולעיל מ' א' איירי רק כלפי אותה שחיטה ולפיכך תני שחיטתו פסולה. ורש"ש העיר ע"ז דאכתי ליתני שחיטותיו פסולות, וביאר דהכא רק מכאן ולהבא ולשון שחיטותיו מתפרש אף לשעבר.

שלו, ואיהו אומר שבאמת כיון לע"ז. ולתוס' הוי ענין אומדנא בפנ"ע ואינו נאמן משום אאמע"ר, רק דלשיטתם לעיל מ' ב' ליכא ב' פלוגתות בין ר"ה לר"נ, כיון דהדרין דעיקר טעמי דר"נ משום סברת לצעורי'.

מתנ' אין שוחטין לא לתוך ימים ולא לתוך נהרות ולא לתוך כלים. ברש"י ד"ה לתוך ימים, "דלא לימרו לשרא דימא קא שחיט". וביאר ראש יוסף הא דלא פירש מצד דלא יאמרו דלשם ימים הוא שוחט, וכמתנ' דלעיל ל"ט ב' השוחט לשם ימים, ובתחילה צידד דטעם מתנ' שלא יאמרו תקרובת ע"ז מותר באכילה, ומש"ה לים גופא דלא אסיר אלא מדרבנן כרש"י לעיל מ' א', מצד דמחלפא בע"ז ממש, מיהו מה"ת שריא דהו"ל מחובר דלא חייל עלה שם ע"ז, וא"כ הכא הוי גזירה לגזירה אי משום לשם ימים, רק מצד לשם שרא דים דבזה תקרובת אסירא מה"ת. ומסיק דהטעם משום חשדא לחוד שלא יחשדו הבריות שעובד ע"ז, ולא מצד שיאמרו תקרובת ע"ז מותרת, ומה"ט כתב בשמלה חדשה סי"א ס"ח, ותבו"ש סק"ב, דאף שוחט טריפה נמי כן, ומה"ט רק משום לשרא דימא הוא שוחט, דהוא שכיח טפי שדרך העכו"ם לעובדם, משא"כ ימים ונהרות אין דרכן לעובדם וכמש"כ הר"ן מ' א' דמה"ט פסולה אין, זבחי מתים לא עיי"ש.

ובשוק לא יעשה כן שלא יחקה את הצדוקים. בראש יוסף דלשחוט להדיא לתוך הגומא איכא איסור תורה משום בחוקותיהם לא תלכו, ובבית ליכא איסורא כמש"כ בתורת חיים כיון דמתפרש מצד

מתנ' השוחט לשם עולה כו' שחיטתו פסולה. ברש"י דיסוד הדין משום גזירת הרואין דיאמר עכשיו הוא מקדיש וקדשים בחוץ מותרים. ובב"י יו"ד רס"ה דמהטור משמע דלא כרש"י, רק דהחשש שמא באמת הקדיש הבהמה לקרבן. והנה

בפנים כה"ג שאומר דשוחט לשם עולה מבואר בתבו"ש ס"ה סק"א דמתפרש הקדשה והו"ל הקדשו ושחיטתו באין כאחד, רק דבחוץ דאינו מקום הקרבת קדשים אינו מתפרש כן. ולהטור חיישינן כיון דכה"ג בפנים לא חסר באמירת ההקדשה כנ"ל.

פרק שלישי - אלו טרפות

דף מ"ב ע"א

מתנ' אלו טרפות בבהמה נקובת הושט
ופסוקת הגרגרת. לרבא ל"ב ב',
היינו אלו אסורות, יש מהן נבלות ויש מהן
טרפות. דפסוקת הגרגרת הוי נבלה, דכמאן
דמנחא בדיקולא דמיא. ונחלקו רש"י רמב"ם
ורשב"א עם תוס' ר"ת ורא"ש בנקובת
הושט, דלרש"י איתרע מקום שחיטה ונבלה
הויא, ולתוס' טריפה כשארא, דדוקא פסוקת
גרגרת ברובה דכמאן דמנחא בדיקולא. וכבר
נתבאר לעיל שם מביה"ל ח"ב ס"כ דסדר
מתנ' ניחא טפי לרש"י דנקיט ב' גוונא
דנבלה ואח"כ מנה אופני הטריפה, ואילו
לתוס' פתח בטריפה, והמשיך בנבילה והדר
לטריפה. ובאור"ש פ"ג משחיטה הי"ט הביא
ראי' מקושית הגמ' לקמן בע"ב אי הכי
פסוקי נמי תרי הוו כו', והא פסוקת גרגרת
נבלה ופסיקת חוט השדרה טריפה, ולא
כהדדי גינהו, אלא דאף נקיבות חלוקים.
דנקיבת ושט נבלה ושאר טריפה, והרי
כרש"י דאף נקובת הושט נבלה.

נקובת הושט ופסוקת הגרגרת.
במהרמ"ש ותורע"א עהמ"ש בשם
תו"ח העירו למה לא תני "ניקב הושט"
"נפסקה הגרגרת" דומיא דניקב קרום של
מת. בהקדם יסוד אבנ"ז יו"ד סכ"ג, דטריפה
תליא בהתהוות הטריפות ולא בהטריפות

דעכשיו, וחילי' מסוגיא ע"ח א' דלמ"ד עובר
ירך אמו, חלוק נתעברה ואח"כ נטרפה
דהולד טריפה, ואילו נטרפה ואח"כ נתעברה
לאו טריפה, ורק דתליא בזה וזה גורם מצד
יוצא עיי"ש. והא כיון דעובר ירך אמו מ"ל
נתעברה קודם או נטרפה קודם. וכן העיר
בחזו"א יו"ד (ב). הרי חזינן דלא תליא
במציאות הטרפות, אלא בהתחדשותה מחיות
לטרפות, ורק בנתעברה קודם, חשיב גם לגבי
הולד דנתחדש טרפות מצד ירך אמו, משא"כ
בנטרפה ואח"כ נתעברה.

ובלשון חזו"א שם. "ונראה דכל טריפה
חייל עלה איסורא מלבד ששנאוי
בשר החולה באחת מן הטריפות, אסרה תורה
זה החי באיסור מוחלט זולת מחלתה, ואילו
הי' האיסור רק ששנאוי לפני המקום אכילת
בשר החולי של טריפות, הי' הדין נותן שאם
נתרפאה שריא והרי ולד טריפה אסור אף
שאינ בולד חולי הטריפות, אלא אחרי שהאם
טריפה נאסרה גם באיסור מוחלט שאינו
תלוי בחולי הטריפות, ואיסור זה חייל בשעה
שנטרפה ואפילו אם היתה מתרפאת בנס
באיסורא קיימא וכדאמר ס"ח ב' כיון
שנטרפה שוב אין לה היתר, וכ"כ הרשב"א
כמ"ה כמה דנחלק על הרא"ה בקרום מחמת
מכה". משמע הדגשתו דלא רק הטריפות
דעתה מאוס לפני המקום, אלא ודאי גם
בנתרפא איכא איסור טרפות וכמו דאייתי

פסוק בלבד. וזה אמור לשיטת רש"י ודעמי' דנקובת הושט נבלה.

והנה אי מצינן למימר דלרש"י והרמב"ם הוי נבלה ולא טריפה, דפליגי בהיפוך, מדויק לשון מתנ' לדרך אבנ"ז טפי, דרק מצד מציאות נקובת הושט ופסוקת הגרגרת, ולא מחמת מה שאירע נקב או פסיקה, דהא לאו טריפות הויא דתליא בהתחדשות הטריפות, אלא נבלה מחמת דליכא שחיטה בסימנים שלמים. מיהו זה אינו, וכמו דדייק אבנ"ז בדבריו [דלרש"י אף משום נבלה דבחי' חלב טריפה הויא], דעיקר הנקודה דלא רק מצד הטריפות של ניקב, אלא גם נבלה מצד מציאות הניקוב והפסיקה.

ניקב הלב. בתור"ה ניקב, דכש"כ ניטל דהוי טריפה. ודעת הרמב"ן נ"ו א' ד"ה וסדר משנה זו, דניטל הלב הוי נבלה. ועי' שו"ת חכם צבי סע"ד, ובכו"פ ס"ו וחזו"א יו"ד ס"ד סק"ד. ובשו"ע ס"מ ס"ה הכריע כתוס' דניטל הלב הוי טריפה.

נפלה מן הגג. רש"י ד"ה נפלה מן הגג. "ושחטה מיד טריפה אע"פ שאין שבר נראה בה חוששין שנתרסקו ונתפרקו אברי' ואין טעם בטרפות שהלכה לשמה מסיני הן ובגמרא אמר שאם שהתה מעת לעת ושחטה כשרה ואע"פ שלא עמדה". בבית הלוי ח"ב סל"א, הקשה דאינו מובן מאי קשיא לרש"י בהאי טרפות דנפולה טפי משאר טרפות, הא אדרבא טעם טריפות דנפולה יותר ידוע מבכולם, דהרי בכל הטריפות פליגי אמוראי אם יכולה לחיות או לא, ואיכא למ"ד דס"ל דטריפה חי', ואפילו למ"ד דכל טריפה אינה חי', הרי מ"מ יכולה

מדברי הרשב"א במשמרת הבית ומקורו מסוגיא דר"פ בהמה המקשה דליכא היתר לטריפה, מיהו לעולם איכא איסור גם מצד הטרפות דעכשיו, רק דלגבי העובר הוי כנתרפא דיש לדון רק מצד ההתהוות הטריפות קודם, וכזה חשיב רק כלפי האם ולא כלפי הולד. [ודו"ק בהפרש אבנ"ז מחזו"א בזה].

ונמצא דהאי כללא בין לחומרא בין לקולא, לחומרא, בדינא דהרשב"א דלא פקע טרפות, ולקולא, בדין נטרפה ואח"כ נתעברה דהולד אינו טריפה. להגדרת אבנ"ז תליא רק בהתהוות הטריפות, ודימה לנבלה דתלוי בהתנבלותה ולא במציאות נבלה, דליכא נפקותא בין תולש מן בהמה חי', לנבלה, וע"כ מצד דליכא התנבלות [ובגולד טריפה הוי כגולד מת]. ולגדרת חזו"א דנין גם מצד מאיסות הטריפות דעכשיו וגם מצד התהוות הטריפות שאירע קודם.

לפ"ז ביאר אבנ"ז דחני נקובת הושט ופסוקת הגרגרת, להורות דלא רק דיש בהן טריפות התלוי במה שניקב או נפסק, אלא גם נבלה מצד מצבם העכשווי דהוי מנוקב או פסוק, דודאי לו יצויר ויסתם הנקב דאמנם קאי בדין טרפות, מיהו השחיטה תהני לטהר מידי נבלה, דליכא מציאות חסרון בסימנים, רק מחמת דעתה מנוקב או פסוק, אמנם טריפות אינו גורם, דזה תליא בניקב או נפסק, מיהו גורם דנבלה היא. ואפילו לחזו"א דשניהם קובעים טריפות, מכ"מ לגבי "אלו אסורות", "יש מהן נבלות", קובע מה דעתה מנוקב או

לחיות עד י"ב חודש, ואלו טריפה דריסוק אברים ע"י נפילה לכו"ע אינה יכולה לחיות יותר ממעל"ע ובשהתה מעל"ע כשרה, וא"כ מאי נתקשה רש"י בזה יותר מכולם.

בהקדמ דברי הרשב"א נ"א א' ד"ה מתניתין, "כלומר אע"פ שלא ראינו בה שבר או מכה הואיל ואינה יכולה לעמוד אם שחטה קודם ששהתה מעת לעת טריפה, ואפילו בבדיקה לא סגי לה, וכדאמרינן בגמ' דשהתה צריכה בדיקה, הא לא שהתה ולא עמדה על רגלי' אפילו בבדיקה טריפה, וטעם הענין לפי שבנפלה ממקום גבוה והיא כואבת ואינה יכולה לעמוד חוששין שמא נתפרקו כל אברי' וחוליותי', ואין טריפותה ניכר בה מיד עד שתשהא מעת לעת ואז כל אבר שיש בה מרוסק תיפסד צורתו ויתגלה בהתתה, וכן כשעמדה על רגלי' אפילו תוך מעת לעת בבדיקה מיהא סגי לה, שאם נתרסקו חוליותי' ריסק גדול שאינו ניכר מיד לא היתה עומדת, אבל רש"י ז"ל כתב שהיא הלכה למשה מסיני ואין טעם נודע לכל הטריות והטעם שכתבנו מספיק לענין".

וביאר ביה"ל בדרך קמא דזה מאי דהוקשה לרש"י, אמאי לאחר מעת לעת מהני בדיקה וקודם מעת לעת לא מהני, ומימן בתירוק הרשב"א, דס"ל לרש"י דכל מה דיכול לגלות בבדיקה לאחר מעת לעת, יכול גם קודם מעת לעת, ולזה חרית דב' דיני טרפות דנפולה נאמרו, (א) אם ניכר בו ריסק טריפה לעולם, ומש"ה גם אחר מעל"ע צריכה בדיקה. (ב) גם אם לא ניכר בו שום ריסק, מ"מ תוך מעל"ע אסורה, ואחר

מעל"ע תחזור להחיה, והגדר דאע"ג דלא נתרסקה הרבה מדאינו ניכר, מ"מ גם "ריסק קל" שאינו מינכר כלל, מ"מ אסרה תוך מעל"ע, עד שתשוב לבריאותה שתשהא מעל"ע או שתעמוד, ואז אינו אוסר רק ריסק גדול הניכר. [והגם דבכל טרפות כיון דחיל טרפות לא יהני הבריאה לבסוף, הכא הוי הלכה מסוימת דכל טריפותה משום ריסק קל הוי רק לענין תוך המל"ע]. ולפי"ז יצא לו חידוש גדול דבהמה נפולה אע"ג דשהתה מעל"ע וגם הלכה אח"כ דכשרה לגמרי, ממ החלב שחלבו ממנה תוך מעל"ע אסורה לרש"י, דאז היתה טריפה, וצ"ע שלא הובא האי חידוש בדברי הפוסקים ז"ל. ועי' להלן בסוגיא נ"א א' וב' מה שביאר לפי דרך זו.

ובדרך ב' אזיל ביה"ל בכוונת רש"י, בהקדם פלוגתת הראשונים ז"ל [נ"א ב' בר"ן וע"ז ז"ל] בין הבדיקה לאחר מעל"ע, אי רק דליכא שאר טרפיות, או גם לענין טרפות דריסוק ופירוק אברים, שיטת הרמב"ם והרשב"א דאף לענין ריסק אברים, ושיטת הר"ן ורא"ה בבדה"ב דרק לענין שאר טרפיות, ויסודם דבאמת ליכא אפשרות בדיקה לודא דאין טרפות דנפולה, ואין חילוק בין תוך מעל"ע לבין לאחר מעל"ע דלא כהרשב"א, רק דבעי בדיקה אי לא נגרם שאר טרפיות. ושיטת רש"י ביצה ל"ד א', וכ"מ בדבריו לקמן נ"א ב', ובדף נ"ו, וזבחים דף ע"ד, כשיטת ר"ן ורא"ה דהבדיקה רק לענין שאר טרפיות, וא"כ לשיטתו ל"ק קשיא כלל קושיית הרשב"א, דאה"נ ליכא מעלה לבדיקה לאחר מעל"ע יותר מומן תוך מעל"ע לענין טרפות דנפולה,

שאינה חי' לא תיכול ואטו יב"ח כתיב בתורה".

וכן יל"ע להלן בע"ב, "אע"ג דיכולה ליכוות ולחיות למאן קאמר לתנא דבי רי"ש תנא דבי רי"ש טריפה חי' ס"ל". וברש"י שם דעכ"פ חשיב טרפות ואפשר דאף רשב"א מודה לזה להס"ד דקאי אההיתר אשה כדפירש מהר"ם שם. וצ"ע טובא, דממנ"פ אי למ"ד אינה חי' אהני הא דיכולה ליכוות ולחיות, מהכ"ת דלא יהני למ"ד טריפה חי' דעכ"פ יהני שלא תהא סופה למות, ומשמע דיש כאן נפקותא בין המ"ד בעיקר גדר דינא דטריפה, אשר לפי"ז נקבע אי נתחשב ביכולה ליכוות ולחיות.

והנה פשטות מסקנת הסוגיא לעיל ל"ז ב' דטריפה לאו משום עצם הקירוב מיתה, ומה"ט מסוכנת לאו היינו טריפה, ולכאור' בזה כו"ע מורו דבעי "חסרון טרפות" ולא סגי עצם קירוב מיתה, ברם אחר דחזינן ס"ד בגמ' דמהות טריפות הוא הקירוב מיתה, יל"ד בכל טריפה ב' חלקים, ה"חסרון" וזה מתבטא דאינה חי' יב"ח לדידן, או לזמן מרובה למ"ד טריפה חי'. וגם איכא מציאות "קירוב מיתה". והשתא למ"ד טריפה אינה חי', ונלמד מקרא ד"זאת החי'", כנאמר "זאת חי'", לאפוקי טריפה שאינה חי', גלי קרא דחלק ממאיסות הטריפה הגורם איסורה, הוא עצם הקירוב מיתה, רק דמסוכנת דליכא חסרון לאו באיסור טריפה היא, דתרתוי בעינן הן קירוב מיתה והן חסרון הגורם.

משא"כ למ"ד טריפה חי', וילפינן מקרא דחי' שאינה נאכלת, דבאמת חשיב חי', הרי יסוד המאיסות משום החולי

דאינו ניכר, וע"כ דלא זאת קשיתי לרש"י, אלא אדרבא, כיון דהו"ל טרפות שאינו ניכר, הוקשה לרש"י דא"כ לא גרע ממסוכנת או אכלה סם המות דליכא טרפות מצד עצם הא דהולכת למות, וכדנתבאר דיסוד טרפות מצד החסרון ולכל היותר בצירוף הא דהולכת למות, ולזה ביאר דאין טעם לטרפות, דהכא נתחדש דין מיוחד בטרפות דנפולה דהגם אינו ניכר בבדיקה, מ"מ הו"ל כדין שאר טרפות ואינו נידון כמסוכנת בעלמא. ולפי"ז כבר ליכא שום מקור לחדש דחלבה הנחלב תוך מעל"ע אסור, דודאי מדשהתה מעל"ע, ולשא"פ בצירוף הבדיקה, איגלאי למפרע דליכא כלל טרפות דנפולה עיי"ש.

והרומת הזאב. עי' תור"ה דרוסת, דלאו משום דסופה לינקב. מיהו עי' רש"י נ"ג ב' ד"ה צריכה לבדוק.

זה הכלל כל שאין כמות חי' טריפה. בתוס' ל"ב א' ד"ה ורמינהו, דמתנ' דהכא לאחר שחיטה משו"ה קאמר כל שאין כמות חי', והיינו אחרת כדוגמתה כיון דהיא עצמה כבר לאחר שחיטה. ובמהרמ"ש הוסיף דסתמא ליכא למיקם על הטרפות קודם שחיטה.

דקתני סיפא זה הכלל כל שאין כמות חי' טריפה מכלל דטריפה אינה חי'. בתוס' ק"מ א' ד"ה טרפות, דגם למ"ד טריפה חי', אינה חי' זמן מרובה. וכן אייתי רע"א מתוס' סנהדרין דף ע"ח א' ד"ה ההורג, דאף למ"ד טריפה חי' מ"מ סופו למות מאותו חולי וגברא קטילא קטיל. ולפי"ז הקשה במאי דאמרין ולמ"ד טריפה חי' מנ"ל, "א"כ גם לדידי' אפשר למעט

דף מ"ב ע"ב

אע"ג דיכולה ליכוות ולחיות למאן
קאמר לתנא דבי רי"ש תנא דבי

רי"ש טריפה חי' ס"ף. לרש"י לא אסקינן
 דבהדיא רשב"א מכשיר בטרפות, וביאר
 מהר"ם דס"ד דקאי לענין אשה שהלך בעלה
 למדינת הים, ומשנינן כרשב"א דאמר כשרה.
 מיהו לאו מטעמי, דאיהו מצד יכולה ליכוות
 ולחיות, דס"ל טריפה אינה חי', ותנא דבי
 רי"ש דס"ל טריפה חי' היינו מצד דכלל לא
 חשיב טרפות, דכל יסוד הסוגיא בנוי דאי
 טריפה חי' לא נתחשב בהא דיכולה ליכוות
 ולחיות, ונתבאר לעיל בע"א דתלוי הנידון
 בעיקר גדר טריפה. ויעוין בחידושי הר"ן
 דהקשה על רש"י וכי לא ידעינן רישא
 דרשב"א, ופירש דמקשינן דהא אי טריפה
 חי' לא יהני טעם רשב"א, ומשני סבר כדינו
 ולא מטעמי. ועולה בין לרש"י בין להר"ן
 כנ"ל דתליא בגדר דין טריפה, ופליגי רק
 בפירוש הסוגיא.

וכן לטריפה. בתוד"ה ואמר, דנפק"מ נמי
 לענין אדם, ועולה מדבריהם דעשה
 חבירו טריפה נהרג עליו, וחיסר חוליא אחת
 תליא אי טריפה אי לאו, דלמ"ד טריפה חייב
 ולמ"ד לאו טריפה פטור. ויעוין יד רמה
 סנדהדין ע"ח א' דעשה חבירו טרפה ואח"כ
 הרגו אחר הראשון חייב מיתה עיי"ש.
 מבואר דעצם עשייתו טריפה מחייב מיתה
 כדן רוצח, ולא תליא באומד אי מחמת
 מחמת הטרפות או לאו, דהא איירי בהרגו
 חבירו אח"כ. וכן מתפרשין דברי תוס',

והחסרון ולא הקירוב מיתה, דיכולה לחיות
 כמה וכמה שנים. ומהא נובע פשיטות הגמ'
 דענין יכולה ליכוות ולחיות תליא
 בהפלוגתא אי טריפה חי' או לאו, דמסלק
 מאיסות סופה למות, מיהו אינו מסלק
 מאיסות החולי והחסרון קודם הריפוי, וכן
 דריהטות המשנה כמ"ד אינה חי', דלמ"ד
 חי' מלבד פשטות הלשון דעומדת למות
 ממש, גם יסוד הדין מצד החסרון בעצם.
 ועי' רמב"ם פ"ד ממאכ"א ה"ז, ונראה דזה
 לדין דטריפה אינה חי', ולהאמור מצטרף
 ענין החסרון ולא רק מציאות העומדת
 למות. [עי' ש"ך יו"ד ס' נ"ז סקמ"ח דין
 יתרת מהרשב"א. ועי' ראב"ד תו"כ פר'
 שמיני פ"ב פ"ד ודו"ק]. [עי' להלן נ"ח ב'
 במתנ' אחזות הדם מאו"ש פ"ח מטריפה
 הי"ז בשם ספר האשכול].

ולמאן דאמר טריפה חי' מנ"ף. בחידושי
 הר"ן הקשה הא הנפק"מ בין המ"ד
 אי סמכינן בשהתה יב"ח, דאי אינה חי' ראי'
 דלאו טריפה, ואי חי' הרי מידי ספיקא לא
 נפקא, וא"כ, אדרבא, מ"ד טריפה אינה חי'
 איהו המקיל ובעי קרא, משא"כ מ"ד טריפה
 חי' דקאי בדין ספיקא לחומרא. ותירץ מצד
 קרא דזאת החי', זאת חי'. ובחידושי תת"ס
 הוסיף דהר"ן לשיטתו דספיקא דאורייתא
 לחומרא מה"ת, אולם לשיטת הרמב"ם
 דמה"ת לקולא, לא קשיא, דאדרבא, למ"ד
 טריפה אינה חי', כיון דאיכא למיקם ע"י
 שיהוי יב"ח לא מקלינן בספיקא, משא"כ
 למ"ד טריפה חי' דליכא שיהוי המוכיח
 לאלתר נקל בספיקא, וא"כ בעי קרא לזה.

מסוגית הגמ', עי' וב"ח סכ"ט ובהגר"א סק"א.

שם ברש"י, "ושף מדוכתי' בכלל נטולה וכן נדלדלו סימנים ועקירת צלע וחביסת גולגולת בכלל שבורה". לכאור' נדלדלו סימנים קאי אדלעיל "וכן" ונתבאר דהחשיבו רש"י ל"נטולה" כיון דברובה הויא. אולם הש"ך יו"ד סכ"ט סק"ט מבואר דלרש"י בכלל שבורה לאפוקי משיטת הרמב"ם דבכלל נפולה וצ"ע.

ישפוך לארץ מררתי ועדיין איוב קיים. עי' ש"ך סנ"ז סקמ"ח דעת הרשב"א דלדין דטריפה אינה חי' הדבר מוחלט, ויש"ש ס"ל דאיכא מיעוטא דמיעוטא. ועי' בכור"פ שיישב דעת מהרש"ל ממה שהקשו עליו מסוגיא זו.

למה ל' למימר חיצון אדום ופנימי לבן דאי חליף טריפה. ברא"ש ס"ב, "ואם שניהם אדומים או שניהם לבנים כתב בעל העיטור ז"ל דמסתבר דכשר דאחד מהן לקה וחבירו מגין עליו והוה ל' כנקב זה בלא זה, ואיכא מאן דאמר דטריפה, וכן נ"ל דלא דמי לנקב קטן דחברי' מגין עלוהי אבל כאן שכולו לקוי אין מתקיים ע"י השני". מבואר דהוי לקותא דושט. וברש"י ד"ה לא תיפוק, "וחליף דשני קרומים דושט שניהם נטולים ממקום שהן ראויין להיות ואין לך נקובה גדולה מזו". משמע מצד "נטולה". וצ"ע סיוס לשונו דאין לך נקיבה כו', דלאו מדין נקיבה אלא מצד נטילה.

ובהגר"א יו"ד סל"ג סק"ז "וכ"כ ת"ה מדברי רש"י". והיינו דדייק מרש"י דדוקא שניהן נטולין, הא שניהם

דאיירי במת אח"כ שלא מחמת הטריפה, דאי מת מחמתו גם אי טריפה בחיסור ב' חוליות יתחייב לכו"ע, רק דעצם עשיית הטרפות מחייבת, ותליא שפיר אי חיסור חולי' אחת או ב' חוליות. ובספר דבר אברהם ח"א ס"ה ביאר דדינא דגמ' גיטין מ"ג א' דשור שהטריף אדם ליכא חיוב כופר אלא לאחר מיתה משום דכתיב והמית, היינו דלעולם סיבת החיוב משום עשי' הטרפות רק דבפועל אין נהרג כ"ז שהנטרף חי עיי"ש.

האי בוקא דאטמא דשף מדוכתי', טריפה. ברש"י לקמן מ"ג א' ד"ה נפולה, דשף מדוכתי' בכלל "נטולה". וברמב"ם פ"י משחיטה ה"ג דבכלל "שבורה". ועי' כס"מ הל"ט במנין הטרפות.

דף מ"ג ע"א

אמר עולא ח' מיני טרפות נאמרו לו למשה מסיני. בשו"ע יו"ד סכ"ט ס"א, "שמונה מיני טרפות הן וסימנ"ם ד"ן חנ"ק נפ"ש. דרוסה, נקובה, חסרה, נטולה, קרועה. נפולה, פסוקה, שבורה. [מקורו בסמ"ג].

רש"י ד"ה נפולה. דייק רש"ש דלרש"י נטולה היינו שניטל כולו וחסרה היינו חיסור מקצתו. ודעת הרמב"ם פ"ח משחיטה הכ"ד, דנטולה שנברא בשלמות וניטל ממנו, והנטילה מטרתה, וחסרה בנברא חסר, דעצם החסרון הוא הטריפה. ועי' פ"ח הכ"ו דפסק דינא דרכיש ב"פ דליקוי כלי' טריפה, ואייתי ח' טרפות דעולא, וצ"ע

שהשיג ביד אברהם יו"ד סל"ג ס"ד על הפמ"ג. מיהו לשון השו"ע "דאפשר דמיתרמי" דמהא דייק פמ"ג דהוי ספק, וכפי הנראה ליכא ס"ס דאפילו מתרמי מי יימר דיעבור האוכל להגוף ועי'.

ברשב"א ד"ה למאי, ביאר לשיטת רש"י דספק נקיבה לא מהני בדיקת חיצון שהוא אדום וחיישנין לטיפת דם שסתמה הנקב, "וא"ת עוד א"כ נקב זה בלא זה היכי משכחת לה דאם נקב מבפנים ודאי יש לנו לחוש שמא נקב בחוץ דהא קי"ל דישב לה קוץ בושט חוששין שמא הבריא דלית הלכתא כעולא דמכשיר אלא חוששין שמא נקב ואין לו בדיקה מבחוץ. י"ל דמשכחת לה בנקב שע"י חולי. א"נ י"ל דלא אמרו ושט אין לו בדיקה מבחוץ אלא היכא דאיכא לספוקי בכולי' ושט היכא דאינקיב כגון ההוא אווזא ומפני שהעין משוטט בכל ובנקב משהו עובר ההרגש ואינו מרגיש בו כיון שהוא אדום ואינו נכר אלא בדקדוק גדול אבל אם נקב מבפנים ואין לנו לחפש אחר נקיבתו אלא מבחוץ כנגד נקב הפנימי הרי הוא יכול לכוין עליו אם ישנו".

רש"י ד"ה אינו קרום. באחרונים ז"ל הקשו דרישא דרש"י סותר לסיפא, ועי' היטב פמ"ג משב"ז סל"ו סק"ד.

ואמר רבה ושט אין לו בדיקה מבחוץ אלא מבפנים. ברא"ש ור"ן הקשו

מה מהני בדיקת פנים ניוחש דהארס בחוץ ויחלחל לבפנים. ותירץ הרא"ש, (א) צריך לומר דהקלו בספק דרוסה הואיל ואי אפשר בענין אחר. (ב) רוב פעמים אפשר שיהא ניכר טיפת דם הארס אף על הושט מבחוץ,

אדומים או לבנים דהאחד אינו נטול לאו טריפה. ובר"ן על הרי"ף [ח' ב'] ד"ה דאי, "פרש"י ז"ל דאי חליף הפנימי באדמומית טריפה דאמרינן דרוסה היא כדאמרינן לקמן אשכח בי' תרי קורטי דמא וטריפה, וליכא למימר דאי חליף זה לאודם וזה ללובן שאי אפשר שהאדום יהי' לבן. ונמצא דהר"ן בדעת רש"י דלא כהגר"א, מיהו דיוק לשון רש"י דהחיצון נעשה לבן דשניהם נטולים.

וי"ע בעיקר דין חליף הושט דטריפה, וכ"ה ברמב"ם פ"ז משחיטה הכ"א, דלכאור' לשיטת רש"י והרמב"ם דנקובת הושט נבלה אמאי חליף טריפה, וכבר הקשו כן הקרן אורה ואבנ"ז יו"ד סל"ב. ונ"פ דתליא בג' האופנים בגדר נקובת הושט שנתבאר לעיל ל"ב ב'. (א) טרפות בסימנים אלימא טפי דלא נתחדש תורת שחיטה לטהר מידי נבלה. (ב) דין בסימנים דטריפה דלאו שלם ליכא תורת שחיטה. (ג) מצד דאין כל הסימן ראוי לשחיטה, דבמקום הנקב מצטרף חלק הנקיבה לרובא דמפיק חיותא דלאו מחמת שחיטה. והשתא לאופן ג' ניתא היטב דהוי דין בנקובת הושט דוקא, משא"כ חליף הושט ודאי כולו ראוי לשחיטה, אבל לאופן א' הא הוי דין בכללות הבהמה דבהאי טרפות ליכא תורת שחיטה המטהרת, וכן נוטה לאופן ב' דחסר ב"שם סימן" מחמת הטריפות.

זמנין דמיהנדזין בהדי הדדי. ברש"י משמע דלא גריס "זימנין", מיהו כתב "מיתרמן". ובמאירי דזה מתרחש תמיד. וניחא בשיטת הרמב"ם פ"ג משחיטה ה"כ דהוי נבלה, דמשמעו ודאי נבלה, וכמו

הארס מחמת אודם הושט, משא"כ הנקב שפיר מינכר. מהא מסתעף דרש"י פירש סוגיין אפילו בבהמה, דספק דרוסה אפשר לבדוק לאחר שחיטה, ואילו תוס' מוקי לה בעוף דשוחט הקנה ואח"כ הופך הושט ובודקו.

דף מ"ג ע"ב

אמר עולא ישב לו קוץ בושם אין חוששין שמא הבריא. ב' פרושים ברש"י, (א) שמא הי' נקב והבריא ע"י שעלה קרום ואינו קרום כדלעיל בע"א. (ב) והבריא לשון ניקב, דהיינו שמא ניקב אף מבחוץ. ובמהרמ"ש דב' הפירושים תלויין בפלוגתת רש"י ותוס' הנ"ל בנידון אי ספק נקיבת הושט אפשר בבדיקה קודם שחיטה, דפירוש ראשון דרש"י קאי בשיטת תוס' דמצי לבדוק, ובודק אי יגלה נקב, וחזית עולא דאין חוששין שעלה קרום ומחמת כן אינו רואה הנקב, דבלא"ה לא שייך לומר אין חוששין כיון דלא בדק אולי יש נקב, אלא מתפרש דלאחר שבדק הגם דיש מקום לחשוש שעלה קרום קמ"ל דאין חוששין לזה. ולפירוש שני אינו בודק כיון דלא מצי לבדוק, וכשיטת רש"י דחלוק דרוסה מנקיבה, וחזית עולא דלעיקר הנקב אינו חושש. ולהלן ברש"י ד"ה מאי שנא, אזיל רש"י בפירוש שני כפי שיטתו דלא מהני בדיקה אף לנקובת הושט. וברבינו ירוחם אזיל כפירוש קמא דרש"י דהבריא היינו נתרפא, ולכונ"ע חוששין לנקב וצריך בדיקה, והנידון אי חיישין שמא הבריא עיי"ש.

אלא להחמיר קאמר דאין לסמוך על בדיקת חוץ לפי שהחיצון אדום ופעמים שאין ניכר וצריך לבדוקו אף מבפנים, כי הארס נתחלחל לפנים ולא נשאר מבחוץ אלא רושם אדמומית של הארס ואותו אינו ניכר מחמת אדמומית של הושט, אבל בעוד שלא נתחלחל הארס ועבר לפנים טיפת דם הארס ניכרת יפה בעודה מונחת על הושט. (ג) בר"ן, י"ל דכיון דשני עורות הן אפילו האדים החיצון אי סופו לירד לעור הפנימי דסימנין קשין הם אצל דריסה. תירוץ הרא"ש הא' ביארו אחרונים ו"ל ביסוד דברי רש"י דרוב סימנין אין הארס שולט בהן, והיכא דלא אפשר אזלינן בתר רוב. נפק"מ בין ב' תירוצי הרא"ש בודאי דרוסה, דלתירוץ הא' בזה לא שייך להקל ולא יהני בדיקת פנים, ולתירוץ הב' בכל גווני מהני בדיקת פנים וחוץ.

למאי נפק"מ בספק דרוסה. נחלקו רש"י ותוס' לעיל דף כ"ח, דלרש"י סוגיא דלעיל איירי בספק נקב, ונתבאר דלא מהני בדיקת הושט לא קודם שחיטה, משום ספק טיפת דם מכסה הנקב, ולא לאחר שחיטה דלמא במקום שחיטה קא שחיט. ואילו ספק דרוסה לא מהני קודם שחיטה, אולם מהני לאחר שחיטה, כיון דמינכר אדמומית ואינו נקב כל דהו דלמא במקום שחיטה קא שחיט. ולתוס' סוגיא דלעיל איירי בספק דרוסה, ומינה דלא מהני בדיקה לא קודם שחיטה ולא לאחר שחיטה, דאף בזה דלמא במקום אודם שחיט, ומאידך בספק נקב אמנם לא מהני בדיקה לאחר שחיטה דלמא במקום נקב שחיט, אולם קודם שחיטה מהני, דדוקא ספק דרוסה דלא מינכר אדמומית

מדמינן לספק דרוסה דהוי ספק טריפה דאיכא חזקת היתר, וגם אי עולא ס"ל אין חוששין לספק דרוסה, הכא דהוי ספק נבלה איכא חזקת איסור דאינו זבוח. ומכאן נובע פלוגתתם אי ספק נקובת הושט חשיב ספק בשחיטה או לאו, דשיטת הכו"פ דחשיב ספק בשחיטה, והחוו"ד והחת"ס כאן וחמד"ש ריש גיטין הוכיחו מסוגיין דלא חשיב ספק בשחיטה, ויסודם כיון דהספק על התחדשות נקיבה, ולא חשיב ספק בהשחיטה, וחמד"ש ס"ל דהוי ספק בלא חזקה לא לאיסור ולא להיתר, והש"ש ש"ה פ"ו נקיט דאף חשיב חזקת היתר כדין ספק טרפות לשיטת תוס' שדימו לסוגיא דיבמות ל' ב'. ועי' מש"נ בזה בבאורי סוגיות גיטין.

ומאי שנא משתי חתיכות אחת של חלב ואחת של שומן. יל"ע נהי דאיכא אחת ודאי היתר מיהו ליכא חזקת היתר, דאותה חתיכה האסורה הרי דינה מוחלט, רק דמספקינן מה טיבה של חתיכה זו, ואילו הכא איכא חזקת היתר דלאו טריפה [לשיטת הראשונים דנקובת הושט טריפה].

התם איתחזק איסורא. בתוד"ה שאני ובחידושי הרמב"ן, דאף בחתיכה אחת ספק חלב ספק שומן דליכא איתחזק איסורא, מכ"מ ליכא איתחזק התירא משא"כ בזה דאיכא חזקת היתר דמשנשחטה הותרה, וק"ק דהעיקר הו"ל להגמ' למימר התם לאו איתחזק התירא הכא איתחזק התירא.

ומאי שנא מהשוחט בסכין ונמצאת פגומה. בגליון רע"א שו"ע סו"ס כ"ז ואו"ש פ"ג משחיטה הי"ט, דמאי מדמינן ספק בסכין דהו"ל ספק נבלה, דאי פגומה

ולעולא מ"ש מספק דרוסה, קסבר עולא אין חוששין לספק דרוסה. יל"ע התיינח לפירוש שני דרש"י מוכן דמיון הגמ' דיש לחוש שניקב בחוץ כמו דיש לחוש לדריסת ארי, דבשניהם נתחדשה סיבה להסתפק מה אירע. אולם לפירוש ראשון דרש"י הא ספק הבריא ועלה קרום רחוק טובא, ומאי מדמינן לספק דרוסה, ולא מיבעי לשיטת תוד"ה קסבר, דכל ספק טריפות שריא מכח חזקה, ורק היכא דנוטה לאיסור יותר מלהיתר, דא"כ דוקא בעל ארי דנוטה לדריסה, משא"כ בזה דנוטה טובא דלא הבריא [ולפירוש שני י"ל דגם בזה נוטה דניקב בחוץ ג"כ, ויתכן דמה"ט הדגיש רש"י בבאורי קושית הגמ' כפי דרך הב' דבזה מתפרש הדמיון], אלא אף לשיטת רבינו יונה שהביאו הראשונים לעיל י' א', דדוקא בכגון נטל זאב דאיכא רגלים לדבר, ולא בספק טרפות השקול, הכא לאו ספק השקול הוא חששת שמא הבריא ועלה קרום. [ניסוד רבינו יונה לדרך הש"ש ש"ה פ"ט משום מחזיקין מאיסור לאיסור. ובזה חילק בין הבהמה עצמה דמחזיקין מאיסור אבמה"ח לטריפה, לבין החלב והגבינות דלא הי' חזקת איסור מעולם]. עי' פר"ח סל"ג סק"ז, ומש"כ בזה בביה"ל סכ"ז דאפשר משום חמירותו דושט דהוי ספק נבלה לשיטת רש"י והרמב"ם, ושאר ספיקות דטריפה הוי ספק טריפה לחודא, או מצד סברת הכו"פ דאי נתרפא לא מינכר הקרום מחמת אדמומית דושט עי"ש.

עוד הקשו אחרונים ז"ל [חוו"ד ס' ק"י וחת"ס וביה"ל ח"ב סכ"א] לשיטת רש"י והרמב"ם דנקובת הושט נבלה, מה

בעיקר הדבר להחמיר לגבי טומאה דלא חשיב חסרון, ולהחיר לגבי טרפות דחשיב חסרון, ומגמ' משמע דחד ענין הוא.

מכלל דתורבין הושמ' לאו מקום שחיטה
הוא וקאמר במשהו. וברש"י דמחד

לאו מקום שחיטה הוא דאיכא דין הגרמה אף בושט, ומאידך טריפותו במשהו לכל אורך הושט כדין הקנה דכולו הוי טריפותו בפסיקת רובו. ונחלקו שו"ע יו"ד ס"ג ס"ג וש"ך שם, דשו"ע פסק דבין נקובת הושט בין נקובת תורבין הושט נבלה, והש"ך הכריע בעז דודאי טריפה כיון דלא מקום שחיטה, וכן הוא לשיטת הרמב"ם דנקובת הושט נבלה, מכ"מ נקובת תורבין הושט טריפה.

ויש' לחשב לג' אופני גדר נקובת הושט
לשיטת רש"י והרמב"ם, לצד גדר כללי דטריפות בסימנין חמירא דלא נתחדש תורת שחיטה, ניתן לדון אי רק טרפות "במקום שחיטה בסימנים" או בכל אורך הסימנים, וכמו דלענין טרפות הכל בחד דינא, דבקנה ברובו ובושט במשהו. לצד דחסר בשם סימן אי איכא טרפות, יותר נוטה דתליא דוקא בטרפות דמקום שחיטה, מיהו אף בזה יש לדון דדנין כל הסימן כאחד דחסר בשלימותו אי איכא טרפות באיזה חלק מהסימן. לצד דחסר בהשחיטה מצד צירוף הנקיבה לשחיטת רובו דמפיק חיותא, ובעינן דכל הסימן יהא ראוי לשחיטה, ונידון כאילו נקוב בכולו כנגד הנקיבה, הרי מוכרע כהש"ך דתליא דוקא במקום שחיטה, אבל נקיבה בתורבין הושט כשאר טריפות. וניתן לחלות בזה פלוגתת שו"ע וש"ך.

הוי עיקור סימנין, ואיכא חזקת איסור דאינו זכות, משא"כ דינא דעולא דהוי ספק טריפה. ואו"ש סמך מכאן לשיטת רש"י והרמב"ם דנקובת הושט נבלה, וא"כ תרווייהו ספק נבלה. ונמצא סתירת משמעויות בסוגיין, דמחד, דמיון הגמ' לספק דרוסה משמע כשיטת תוס' ורא"ש דהו"ל ספק טריפה, ומאידך דמיון הגמ' לסכין משמע כשיטת רש"י והרמב"ם דהו"ל נבלה. ויל"ד דבסכין ניזיל בתר חזקת הגוף ידי' כיון דהוא מקור הספק, וס"ד דגמ' דלא חשיב כלל כנגדה חזקת איסור דבהמה, ומשני דאתיליד ריעותא ולא מהני חזקת הגוף דמעיקרא דסכין ועי' לעיל בסוגיא י' א' משכ"ש.

ומאי שנא מספק טומאה ברשות היחיד
דספקו טמא. יל"ע לשיטת תוס' ודעימ' דכל ספק טריפה שריא דמוקמינן אחזקה, דא"כ יקשה מספק טומאה ברה"י בלאו דינא דעולא, דכמו דלא אזלינן בתר חזקה בספק טומאה ברה"י לא ניזיל בתר חזקת היתר בכל ספק טריפות.

דף מ"ד ע"א

מכל' מקום קשיא. צ"ע טובא למאי הוצרכנו להא דכסיל בחושך הולך במי שעושה כחומרי ב"ש וחומרי ב"ה, הא הכא בלא"ה מופרך לגמרי, דהנידון על אותה בהמה, וממנ"פ, או דנשחטה או דליכא טרפות כיון דלאו מקום שחיטה, ואילו גוונא דחיסור חוליא מהשררה הוי לגבי ב' נידונים, נידון טומאה וטהרה, ונידון טרפות, ושייך

למעלה עד כמה אר"נ עד כדי תפיסת יד. לעיל מ"ג ב' נתבאר כל שחותכו ומרחיב או כל שחותכו ועומד, וביאר מהרש"א דליכא פלוגתא בזה וחד שיעורא הוא, רק דלעיל לאחר שחיטה והוציאו הושט לענין טרפות, והכא קודם שחיטה לענין שיעור מקום השחיטה. וכ"ה בתב"ש ס"כ סק"ט.

והאיכא עיקור סימנין. עי' לעיל כ' א' מה שנתבאר בשיטת רש"י בדין עיקור סימנין. ודו"ק בשיטת רש"י, הבה"ג בתוס', ושיטת הרמב"ן וחשבון הסוגיא וסיכום הדינים לכל השיטות.

התם דאיפרוק איפרוקי. ברש"י ד"ה דאיפרוק, והוסיף הרשב"א לבאר דנקודת החילוק באיכות חיבור המועט, ולא בשיעור אורך המיעוט, והיינו דבנקלף בנחת אותו מיעוט מחובר היטב ועתידה להבריא, משא"כ בנתלש בכח ונשאר מדולדל ברובו, הרי אותו מיעוט מפורד הנשאר קליש חיבורו ואין עתידותה להבריא.

דף מ"ד ע"ב

רוב עובי' ואמרי ל' רוב חללה. רש"י הביא שיטת י"א דהיינו רוב עובי הדופן אע"פ שלא הגיע לחלל. וכתב דשיבוש הוא דאם כן חמור הקנה מן הוושט דאילו וושט ניקב עור החיצון בלא עור הפנימי כשר עד שינקב לחלל. ויל"ע דודאי גם להי"א נקיבה לחודא ברוב עובי הקנה אינו פוסל, דהא שחט חצי קנה פגום כשר,

והנה ד' דינים, א) נקובת הושט נבלה לדעת השו"ע שהכריע כרש"י ורמב"ם. ב) דינא דסכין מלובנת [מימרא דר"ז ח' א'] לשיטת האוסרים בשו"ע דהוי "פסולה" והיינו טריפה ולא נבלה. ג) דינא דחליף הושט טריפה ולא נבלה, וכבהריא בלשון הגמ'. ד) דינא דהשו"ע דאף נקיבת תורבץ הושט נבלה. והשתא בשיטת רש"י והרמב"ם נתבאר כבר כצד ג', דבעינן כל הסימן ראוי לשחיטה ומה"ט הוי כניקב בכולו, ובהא ניחא דין הב' דהוי רק טריפה כיון דכולו בשחיטה [דהא ניקב לאחר קדימת חוד הסכין באותו מקום, וניחא דין הג' כיון דרק בנקיבה חסר בשחיטה ולא בשאר טרפות בסימנין].

אולי' לדעת השו"ע דחדית דין הד' דנקובת תורבץ הושט נבלה ג"כ, צ"ע טובא הגדרת הדינים, דהא דין הד' מכריח או כאופן א' או כאופן ב', דודאי אינו מצד צירוף הנקיבה לרובא דהשחיטה, דהא אף בתורבץ הושט שאינו מקום שחיטה כלל הו"ל נבלה, וא"כ אמאי בדין הב' והג' הוי רק טרפות, דמ"ל טרפות נקיבה מ"ל חליף ושת, או מ"ל ניקב לאחר קדימת חוד הסכין, הא סו"ס גמר השחיטה במצב טרפות הסימנים. ואולי חומר מיוחד בטרפות נקיבת הושט ולא בשאר טרפות בסימנין, דכל מקורו מסדר מתנ' דריש אלו טרפות, ומסוגיא דלעיל ל"ב ב'. אכן בזה ניחא דינא דחליף, ואכתי יקשה דינא דסכין מלובנת ויל"ע. וי"ל כצד "שם סימן" ובזה גרע נקובת תורבץ הושט מחליף הושט דאי"כ חסרון בשלמות הושט וצ"ע

וע"כ היכא דנחתך רוב עובי בהיקף הקנה ולא נקיבה בעלמא, ומצינו ברא"ש ס"ב בדין חליף ושט, דפליג אשיטת בעה"ט דמכשיר בשניהם אדומים או לבנים, וטעין עלה "דלא דמי לנקב קטן דחברי" מגין עלוהי אבל כאן שכולו לקוי אין מתקיים ע"י השני". ואולי כע"ז נימא להי"א דבנחתך רוב עובי בהיקף הקנה הוי כלקווא דחיצון או פנימי דושט, וכזה אין צריך שיגיע לחללו, וכל האי דינא דבלא הגיע לחלל כשר דנילף ק"ו על קנה, היינו בנקיבה גרידא. ויל"ד דרש"י לשיטתו מ"ג א' סוד"ה לא תיפוק, לפום דיוק הגר"א שהובא שם, דדין חליף דוקא בחיצון לבן ופנימי אדום, אולם שניהם לבנים או אדומים כשר, ובלא"ה התם לרש"י הוי מצד גטולה וסיים אין לך נקובה גדולה מזו.

ביאור שיטת רש"י דנחלקו אמוראי אליבא דרב אי מתחשבין ברוב הקוטר הכללי של הקנה או ברוב חללו הפנימי, ובהנחה דחלק הקנה שלמעלה [כאשר הבהמה שכובה לשחיטה כדרך, דצד הצואר כלפי מעלה קרי "למעלה", וצד הפנימי כלפי העורף קרי "למטה", ומסתבר ממש"כ רש"י דכן דרך נקיבתו, היינו מצד הצואר, דמצד העורף הא איכא קודם מפרקת ורוב בשר והושט], ובכה"ג דשוחט מצד הצואר יתכן שחיטת רוב קוטר החיצון בלא שחיטת רוב חללו הפנימי, וכהאמור משום עובי דופן הקנה העליון. ובוזה למ"ד רוב עביו, הוי דין חומרא דכבר הוי טריפה, ולמ"ד רוב חללו, דין קולא דליכא טרפות בלא רוב חללו. [וצ"ב מש"כ רש"י "תנוך"]. האמור ברש"י משמע גם בפמ"ג סל"ד ש"ד סק"א.

ודנו אחרונים ז"ל למ"ד רוב עביו אי נדון רוב חללו לחומרא, והיינו בגוונא דשחט לצד קרום הדק של הקנה, דיתכן שחיטת רוב חללו הפנימי קודמת לשחיטת רוב הקוטר החיצוני, ויש מקום לדייק מה שהדגיש רש"י, "וסתמא כשנפסק הקנה מלמעלה למטה הוא נפסק", היינו דבכה"ג קדים רוב עביו לרוב חללו, מיהו ה"ה בשחיט מצד הדק נדון רוב חללו בלא רוב עביו. וכן יש לדון למ"ד רוב חללו אי סגי לחוד, או דבעי רוב חללו מלבד רוב עביו, ויעוין פמ"ג סל"ד ש"ד סק"א, "וד"ה רוב חללה [ברש"י] הוסיף מילת עד שיפסק רוב חללה, לכאן משמע דבעינן תרווייהו, אמנם דעת כל אחרונים משמע דברוב חללה לחוד טריפה, ומה שכתב רש"י עד הוא דמסתמא נפסק מצד העור לצד המפרקת". ואייתי שם מתבואות שור סכ"א סק"ה דלענין שחיטה בעינן תרווייהו רוב עובי ורוב חללה.

והתניא חכם שמימא אין חבירו רשאי לטוהר, חכם שאמר אין חבירו רשאי לטוהר. בגדר האי דינא נחלקו הראשונים ז"ל, שיטת רש"י נדה כ' ב' משום כבודו של חכם, ובשם הראב"ד אייתו [רשב"א כאן ועי' רא"ש ר"ן וריטב"א] דהחכם שויא לה חתיכא דאיסורא [לכאן דין דרבנן הוא דמה"ת דין החתיכה תליא בכלפי שמיא אי היתר או איסור]. ונפק"מ בהתיר הראשון, דכבודו של חכם איכא, וחתיכא דאיסורא ליכא, או בחזר בו הראשון, או לענין דיעבד בהתיר השני. ועי' רמ"א יו"ד ס' רמ"ב סל"א ובש"ך שם בכ"ד.

שלא אכלתי מבהמה שלא הורמו מתנותי. לעיל ל"ו ב' תוד"ה שלא (הא'), ודבריהם לאפוקי מרש"י שם דפירש אע"פ שהוא ה"י כהן ובלא הרמה יכול לאוכלה.

אמר ר"ח איזהו ת"ח זה הרואה טריפה לעצמו. ואר"ח איזהו שונא מתנות יחי' זה הרואה טריפה לעצמו. ע"י רש"י ור"ג. ובתוס' ורא"ש דקאי לענין דמהדרי לי' אבידתו בטביעת עין. וביאר במעדני יו"ט אות צ' דבכל חד סגי, או בבדיקה דאינו משנה או רואה טריפה לעצמו. והביא שם הי"א שהובא בר"ן דרואה טריפה לעצמו היינו מחמת ידיעתו בתורה שאינו זקוק להוראת אחרים, ויגיע כפיך כי תאכל, לפי"ז קאי איגיעת התורה עיי"ש. ולפי"ז יש להבין מה ענינו לטביעות עין דאבידה, וסיים שם ר"ל שהגיעה בתורה גרמה לו שאינו מפסיד ממון על הספק.

רש"י ד"ה משום חשדא, וד"ה הרחק. העיר מהרש"א דסתרי דבריו, ועי' רש"ש דדברי מהר"ם נראין, דלעיל קאי רש"י בקושית הגמ' על עובדא דרבה בב"ח, דודאי לא חשדי לי' אינשי במש"פ רש"י הב' עיי"ש.

דף מ"ה ע"א

ניקבה כנפה מצטרפים לרובה. ברש"י ד"ה כנפה, "הגרגרת סביב סביב להיקפה נקבים דקים כנפה". האי דינא מצד טרפות דפסוקת הגרגרת, לפיכך דוקא

בהקיפו של הקנה דבעינן צירוף כלפי המקום ולא כלפי שיעור הנקב. וכדלהלן בגסדקה אפילו בכל אורכה מלבד משהו למעלה ומשהו למטה דכשרה כיון דליכא טרפות דפסוקת הקנה לרוחבה. ועוד טרפות איכא מצד חסרון, והיינו בנחסר כשיעור איסר. וסלקא דעתך דגמ' דמצד דין חסרון אתינן עלה דמצטרפין, וע"ז מקשינן דסגי צירוף כאיסר.

ויצוין שו"ע יו"ד סל"ד ס"ב וברמ"א, ומבואר פלוגתא אי איסר גדול מחצי היקף הקנה, וז"ד שו"ע בשם הרשב"א להלן נ"ד ב', או פחות מחצי היקף הקנה, וז"ד הרמ"א שם. ונתבאר באחרונים ז"ל דלדעה דאיסר גדול מחצי היקפו של הקנה, אין אתקפתא דר"י דליסגי שיעור כאיסר, דהא אדרבא, שיעור כאיסר גדול משיעור כדי רובא, אלא דיהא דין טריפה מצד צירוף חסרון כאיסר אפילו בניקב לארכו, וסתימות מימרת ר"י א"ר דדנין רק מצד צירוף לשיעור פסיקת הקנה ברובו, והיינו בניקב סביב הקיפו, וכהאמור דזה יסוד החילוק אי מצד צירוף לשיעור פסיקת רובו או מצד צירוף לשיעור חסרון כאיסר. עי' ראש יוסף. ולהשיטה דכאיסר פחות מחצי הקיפו, קושית הגמ' כפשטה דליסגי פחות מכשיעור רובא. ונחלקו ש"ך סל"ד סק"א וספר האשכול ה"ל טרפות כ', אי דוקא כהשנקים בקו אחד אי מצטרפים לשיעור כדי רובו דפסיקת הגרגרת, וז"ד הש"ך, או אפילו כאשר במקום אחד מקיפין מצד זה ובמקום אחר מקיפין חצי השני בצד אחר, וז"ד האשכול עיי"ש.

בעופא מאי. הנידון בטרפות מצד חסרון, דבזה ודאי לא בעי שיעור איסור, אולם טרפות דפסיקת הגרגרת ודאי גם בעוף דינו ברובא.

מקפלו ומניחו ע"פ הקנה אם חופה את רוב הקנה מריפה. ברש"י ד"ה אם חופה, "בין הנקבים והשלם שבין נקב לנקב את רוב הקנה אע"ג דבנקבים גרידא ליכא רובא". משמע בהדיא דס"ל דרק בזה מצרפין השלם אבל לעיל גבי צירוף להיקף פסיקת רובו אין מצרפין השלם. ובר"ן פליג דהיינו הדמיון לנפה, דלא רק לענין סמיכות הנקבים, אלא כנפה שאין בין נקב לנקב כמלא נקב ובכה"ג אין הדופן שבין הנקבים יכול להתקיים וחשיב כמי שאינו ומצטרף לשיעור רובו.

לדעת רש"י דרק הכא מצרפין השלם, נחלקו הרא"ש ותור"פ [הובא בשטמ"ק] ביסוד שיטתו, דעת הרא"ש דהחילוק אי יש בהם חסרון או אין חסרון, דלעיל איירי בליכא חסרון ובזה רק הנקבים מצטרפין, משא"כ הכא דאיירי באיכא חסרון. ומשמע מצד חשיבות נקב שיש בו חסרון, ותו מצטרף גם לשיעור היקף רובו לטרפות דפסוקת הגרגרת, דלא נאמר רק כסימנא אי דנין לצרף לטרפות מצד חסרון כאיסור דבזה מצרפין השלם, לבין שיעור צירוף לטרפות דפסוקת הקנה, דתליא רק בהנקבים עצמן, אלא החילוק במהות הנקב בין לענין צירוף לחסרון כאיסור בין לענין צירוף לטרפות דפסוקת הקנה. ותור"פ איל דהוא חילוק בין בהמה לעוף, דבהמה

חיותה מרובה אין מצרפין השלם משא"כ עוף דחיותו מועטת מצרפין השלם עם הנקבים. ולפי"ז בבהמה אין מצרפין אפילו לטרפות מצד חסרון איסור, ובעוף מצרפין אפילו לטרפות דפסוקת הקנה. ואילו להרא"ש לעולם תליא אי איכא חסרון או ליכא חסרון, בין לפסוקת הקנה, בין בעוף בין בבהמה.

אנסה עצמה מהו. רש"י פירש לפשוט מאד צוארה בשעת שחיטה. ותוס' פירשו שפשטה יותר מדי ליטול ירק בבור. והיינו דודאי יסוד הספק כפי מה נקבע שיעור פשיטת הצואר, רק דלתוס' פשיטא מעיקר המימרא כל שפושטת צוארה ורועה, דאין להתחשב בפישוט דשעת שחיטה, רק באופן דנטילת ירק מן הבור דיתכן דהוי בכלל רועה. ובאחרונים ז"ל דאפשר גם דפירשו דהא דבלבד שלא תאנס קאי אשעת שחיטה ולא אאונס אדם המושכה.

דף מ"ה ע"ב

תליתא קני הוו חד פריש לליבא וחד פריש לריאה וחד פריש לכבדא. ברש"י ד"ה תליתא, "לאחר שהקנה נכנס לחזה ומתפצל לשלושה". כבר ביארו דאין המכוון כפשטה דמתפצל מהקנה עצמו, דהא הקנה לאויר ושאר למרוצת מחזור הדם, אלא שהם בסמוך לו למקום כניסת הקנה להחזה, ונראה כאילו מתפצל מן הקנה.

דכבדא ככבדא. עי' ר"ן, ומש"כ בהגהות מלא הרוצים בדעת רש"י.

אמרה לשמעתי דרב קמי' דשמואל. רש"י פירש כפשטה דקאי אקנה הלב דנקיבתו במשהו. ורבינו גרשום פירש דקאי אהא דאמר רב עד שתנקב לסמפון גדול וצ"ע.

למאן דאמר רוב עורו רוב מוחו מאי. בתוד"ה מאן, דיקשה אמאי נקיט רוב עורו אי סגי רוב מוחו, ופירשו, דנקט רוב עורו לאשמועינן דאפילו עורו בעי רוב. ויל"ע דהא כללא דטרפות או ברובו או במשהו, והיאך ס"ד דעורו לא בעי רובא דא"כ מה בין רבי לרבי יעקב, דהא רבי בעי פסיקת רובו. ובשם ר"ת פירשו דמיבעי ל' אי בעי נמי רוב מוחו, ועורו דנקט מפני שהוא עיקר ומכל מקום בלא מוחו נמי אינה טריפה.

מיתיבי רשב"א אומר בהמה שנתמזמוז מוחה טריפה. ברא"ש ס"י"ב, "ומדמקשה ממוח אחוט השדרה אלמא המרכה והמסמסה פוסלות במוח". ויערין תוד"ה נתמזמוז, "תימה לריב"ס דמייתי ראי' ממוח דראש דשיעורו בנקב משהו למוח חוט השדרה דשיעורו ברובו". והיינו דנקטו כפירוש ראשון דרש"י ד"ה מפני, דהנך טרפות משום דעתידין לינקב וליפסק, וא"כ ודאי חלוק מוח דפסיקתו במשהו, משא"כ חוט השדרה דפסיקתו ברובא, והרי עתידותו ליפסק משהו ולא רובו. ומדלא הקשו על קושית הגמ' מברייטא דרשב"א, משמע דפירשו דקאי שפיר אמות חוט השדרה ולא

כפשטה אמות ממש כדנקיט הרא"ש. ולענין עיקר קושית תוס' ביאר בתורת חיים [צוין בשולי הדף] דינקב משהו ויחזור וינקב עד שיצטרף לרוב עיי"ש.

נתמזמוז מוחי' דדין לאו דלא חי. משמע דהוי כשאר טרפות דאינו חי יותר מיב"ח. ועי' פ"ת יו"ד ס"ל סק"ב בשם החת"ס.

דף מ"ז ע"א

בעופא, ר' ינאי אומר עד למטה מן האגפים ור"ל אומר עד בין אגפים. עי' ספיקת תוד"ה למטה, והכרעת הרא"ש בזה, ולפי"ז "עד" ולא עד בכלל. ודו"ק בלשון רש"י ד"ה עד.

כי הא דר"ח זריק לה ור"ש בר רבי מטביל לה. נתבאר ב' פירושים ברש"י, ובהא תליא כיצד ס"ל לר"ח, דלפירוש ראשון ס"ל דבעינן כזית זוריק בלא נשתייר כזית משום טרפותו. ולפירוש שני ס"ל דסגי שיור משהו, ומה"ט זרקו תמיד דלא החשיבו כיון דאין בו מעלת כל נפש משיב נפש.

ואמרי לה קרמה תתאה. בפשטה הוי ב' לשונות לכולהו אמוראי, דלל"ק עילאה לחודא, כעין ההיא דלעיל מ"ה א' לענין קרום של מח, ולל"ב תתאה, ודחינן לגמרי ל"ק דעילאה לחודא ודאי תתאה מגין, ונחלקו בפירוש ל"ב דאמרי לה קרמה תתאה, אי ביחד עם עילאה או תתאה לחודא. ועי' תוד"ה ואמרי, ומהר"ם ומעדיו"ט.

דף מ"ו ע"ב

הנקב". והיינו דלרש"י לא הפסיד בדיקת פושרין.

אלא לא שנא. ע"י פלוגתת רש"י ותוס' בשם ר"ח, וע"י היטב בדברי הרא"ש.

ואמר רבא הני תרתי אוני דפריכין
להדדי לית להו בדיקה. נחלקו רש"י ותוס' ושאר ביסוד חסרון סירכא, לרש"י משום קדימת נקב שגרמה להסירכא, ולתוס' משום עתידות נקב כשיפרד הסירכא ממקום דיבוקו להאונא. ולהלן כמה אפשרויות נפק"מ בין רש"י לתוס' שנתבאר בפוסקים ז"ל יו"ד סל"ט, כדלהלן.

דין א) ס"ח, סירכא היוצאת מהריאה והיא תלויה שאינה דבוקה לשום מקום דכשירה ואינה צריכה בדיקה.

דין ב) ס"ט, סירכא שהיא ממקום למקום באונא או באומה עצמה דינה כדין סירכא תלויה.

ואהגך ב' דינים כתב בהגר"א סק"כ, "אבל עיקרן של ב' סעיפים אלו לדעת תוס'". והיינו דהש"ך יישב אף לדעת רש"י, וע"י היטב ר"ן ורא"ש, והכרעת הגר"א דדוקא לתוס' דבהגך ליכא עתידות נקב, אולם לרש"י הדברים כפשטן דהסירכא מעידה על קדימת נקב.

דין ג) רמ"א בס"ד ד"א דאפילו בכסדרן צריך בדיקה שאין נקב בריאה.

ובהגר"א שם סק"כ (ליקוט), "פלוגתייהו תליא בפלוגתת רש"י ותוס' דלטעם רש"י דאין סירכא בלא נקב אלא כאן מגינות צריך בדיקה אם נסתם היטב וכ"פ ר"ג מ"ה כו' אבל לפי תוס' שהיא בלא נקב

והלכתא מגן כדרב יוסף. יעוין יו"ד סל"ו ס"א, פלוגתת שו"ע ורמ"א בניקבו שניהם זה שלא כנגד זה. דלשו"ע כשר, ומקורו מטור בשם הרשב"א. ולרמ"א פסול כדעת הגה"ה ורי"ו. ונחלקו ט"ז וש"ך בטעם הרמ"א. לט"ז סק"א דגם זה דמי לושט דגמדא ופשטא מתוך שהריאה שואבת כל מיני משקה. ובש"ך סק"א מצד דלפעמים הרוח נכנס בזה ויוצא בזה. ונתבאר בט"ז נפק"מ באינם מרוח אחת דליכא בזה משום גמדא ופשטה, ובנקודות הכסף השיג דלמש"כ בש"ך מצד שהרוח נכנס ויוצא אין חילוק בזה עיי"ש.

והקשו אחרונים ז"ל להפוסקים דבישב לו קרן בושט חיישינן שמא הבריא [ע"י תוס' לעיל מ"ג ב' ד"ה קסבר], אמאי ליכא האי חששא גם בנקיבת הריאה כאשר נמצא מחט וכדומה ולא מחמת חולי, ולא תהני בדיקה כלל.

בקרירי לא דמפשרי. ברש"י, מקשין אותה כאבן ואם אין שם נקב בקרום העליון ויש נקב בתחתון מתקרע העליון מחמת שהוא קלוש ומים הקרים מותחין אותה כשמתקשה. ובר"ן על הרי"ף [י' ב'] דאחרים פירשו דמטרשי לה שמקשין אותה וסותמין הנקב. וברמ"א יו"ד סל"ו ס"ד, "ואם שמו אותה פעם אחת במים חמין (אליכא דכו"ע) או קרים שוב אין לה בדיקה אפילו בפושרין". ובהגר"א סק"ו, "או קרים, לפ' הר"ן בשם אחרים דקרירי ג"כ סותמין

לינקוב לחוץ וכן גבי סירכא שלא כסדרן בפא"ט דף מ"ז ע"ב כתבו תוס' ד"ה היינו ריבתייהו בשם ר"ח דהיינו שלא כסדרן טריפה דסופו להתפרק עיי"ש.

דף מ"ז ע"א

חסיר או יתיר או חליף טריפה. בפשוטו הוי ג' מיני טרפות, דחסיר מצד דחסר אחת מחמשת האונות, וחליף היינו דנשתנה צורתו בהתחלפות ג' אונות לשמאל וב' לימין. מיהו ברש"י בהדיא דחליף היינו הרחבת דין חסיר, דנחסר ממקומו הראוי לו, והיינו דברי רש"י לעיל מ"ג א' ד"ה לא תיפוק, "חליף היינו חסרה ממקום שהיא ראוי להיות שם". ובהמשך שם, "וחליף דשני קרומים דוושט שניהם נטולים ממקום שהן ראויין להיות". וכן ברש"י בסוגיין ד"ה אפילו, "ואותם הראויות להיות חסרות והויא לה כחליף וטריפה".

ויצוין ש"ך סל"ה סק"ג, "משמע דאפילו איכא ד' בימין אי חסרה א' בשמאל טריפה וכן משמע מכל הפוסקים והכי נמי משמע להדיא מדברי הפוסקים גבי השלמת הורדא ע"ש והוא פשוט בפי כל דלא כספר תורת חיים דמכשיר בזה". ותליא בהג"ל, דתו"ח נקיט דחליף טרפות בפני עצמה, ודייק דפשטות חליף בג' משמאל וב' מימין, וקאתינן רק מצד חליף ולא מצד חסיר חד מימין, והרי דלגבי טרפות חסיר דנין בכללות אי נחסר מה' האונות, ומה"ט בד' מימין ואחד בשמאל ליכא חליף וליכא חסיר. אכן לרש"י ודאי אינו, דחליף היינו מצד נחסר

אלא דסופו לפסוק משא"כ כה"ג אין צריך בדיקה".

דין ד) בסירכא בכסדרן דהיינו ריבתייהו, וע"י קיפול הסירכא נמצא נקב, לרש"י מחמת סתימת הסירכא, ולתוס' טריפה כיון דנמצא נקב. כו"פ סל"ט שם.

דין ה) חלב שחלבו תוך ג"י לשחיטה ומצאו סירכא, דלרש"י דיסודו קדימת נקב יש לחוש דעדין לא נסתם היטב עד לאחר ג' ימים, משא"כ לתוס' הסירכא לא נידונים כקרום גליד המכסה הנקב ויש לתלות דהנקב לבסוף ממש. כו"פ שם.

והנה בר"ן [י"א א'] ביאר יסוד שיטת רש"י, "י"ל אה"נ דכל שאפשר להיות לו תקנה אינה טריפה וכל שנטרפה אין לה היתר, אלא שאין כל הנקבים שוים יש נקב שאין ראוי שתעלה בו סירכא ויש נקב שהוא ראוי שתעלה בו סירכא בכסדרן, וכל שהוא כן כיון שיש לה תקנה לא נטרפה מעולם, ואילו היינו בקיאיין בכך אפילו קודם שתעלה בו סירכא היינו מתירין אותה, אלא מפני שאין אנו יודעין אם ראוי שתעלה בו סירכא אם לאו, אנו אוסרין כל נקב מחמת הספק אבל בשעלתה בו סירכא הוברר הדבר שלא נטרפה מעולם זו היא שיטת רש"י ז"ל". ויל"ע בכמה דינים הנ"ל ליסוד הר"ן וצ"ע.

בשיטת תוס' דדין סירכא משום דעתידותו לנקב, ע"י מטה יונתן יו"ד סימן מ' ס"ג שו"ע ורמ"א, דמחט בלב טריפה משום דעומד לינקב, וכתב שם, "ונראה מדבריו שטריפות זה נידון על שם סופו אע"ג דהשתא ליכא שום חולשה כלל ולא נשתנה מברייתא ואפ"ה טריפה משום דסופו

ממקומו הראוי לו, וא"כ דנין כל צד בפנ"ע, והרי חסרה אונה משמאל ממקומה הראוי לה. ובפר"ח הכריח מרש"י כאן דבחסר אונה ימנית לא אהני לצרף עינוניתא דוורדא כיון דלא קיימי בדאי דאונא והגדיר מצד "חליף" והרי מצד דחסר ממקומו הראוי והיינו חסיר, והגם דלא הוחלף ככלות צורת האונות, וזה ביאור השגת הש"ך.

ובש"ך סק"ד, "וה"ה נמי ד' משמאל וג' בימין הוי חליף וטריפה כמ"ש הר"ב בס"ה". וחזינן דכיון דמן הסתם בימין יותר משמאל, חשיב דהעודף שבשמאל כאילו נחסר ממקומו הראוי לו בימין, וכ"ה בהגר"א דהוי מדין "חליף", וזה דין מחודש שלא נתבאר בגמ'. ויעזין תבו"ש דג' בימין וג' בשמאל מהני, דבזה ליכא חליף וליכא חסיר, ודינא דרמ"א וש"ך רק באיכא בשמאל "יותר" מימין עיי"ש.

וקרו לה טבחי עינוניתא דוורדא. ברש"י ד"ה אפילו, "ונראה לי שהיא טריפה דהא יתרת דביני ביני היא ולא אורחה דחדא גופה לא אכשרן אלא משום דכל הנך ברייתא הכי אית להו". ויל"ע דהא מכשיר בליכא עינוניתא כלל, וא"כ באיכא יתרת עינוניתא אפילו אי כל יתר כנטול דמי, לא יגרע מחסר עינוניתא לגמרי. ודוחק לומר דדנין הב' כאונא, דאין טעם לזה. וצ"ל דב' סוגי בהמות איכא, דכלפי אותן בהמות שיש להן עינוניתא היינו כח חיות הריאה דידהו, ובהנך הו"ל כנטול דמי, וזהו דהטריף רש"י באיכא ב' עינוניתא, משא"כ בליכא כלל הרי הן מאותן בהמות דחיות הראה בלא עינוניתא כלל ואין כאן טרפות. ועי' שיטת

רבינו אפרים בתוס' דבחסר לגמרי טריפה ובשנים הכרעת הגמ' דכשר עיי"ש. ועי' פלוגתא שו"ע יו"ד סל"ה ורמ"א שם בדין עינוניתא דוורדא.

והני מילי מגוואי אבל אגבה אפילו כטרפא דאסא טריפה. נחלקו הראשונים במסקנת הסוגיא, דשיטת הרמב"ם דרק על גבה טריפה, ופליג אדלעיל דהני מילי דקיימא בדרי דאוני, ושא"ר ס"ל דליכא פלוגתא בזה, מדלא אמר "ולא היא" וקאי דינא דביני ביני טריפה. ועי' ש"ך סל"ה סקמ"ב בשיטת הרמב"ם אי ביני וביני משלים חסרון אונא, ושורש הנידון אי חשיב כדרא דאוני להלכה, או רק דחשיב ריבתייהו עיי"ש.

דף מ"ז ע"ב

אמר רפרם האי ריאה דדמיא לאופתא טריפה. יעזין ראש יוסף דלרש"י איכא רק ג' לשונות בדמיון לאופתא, דאיכא דאמרי דנפיתה היינו בחזותא, ואיכא דאמרי דפחיוזא היינו בגשיתא. בדין דשיעא דלית בה חיתוכי עי' רש"י ותוד"ה דשיעא, ובפוסקים ז"ל בזה.

כדיותא טריפה דאר"ח שחור אדום הוא אלא שלקה. ברש"י דר"ח לענין דם נדה, וביאור אלא שלקה, היינו "אלמא לקותא הוא וסופו לירקב ולינקב". מדויק דלאו כעין דם נדה, מצד דבתחילה ה' אדום גמור, רק הדמיון דיש כאן "לקה" והכא מצד "לקותא" דהשאר סופו לירקב

מעצם חומר בשר הריאה, רק דע"י שנהפכה לנזול נחסר בחלל הקרומים. ובאידך דינא דריאה שנימוקה התם חסרה מקצתה מעצמה. בהא דאמרינן חסרון מבפנים לא שמי' חסרון, יל"ע מדין המרכה בחוט השדרה לעיל מ"ו ב' דהיינו כקיתון, והתם לא דנין מצד חסרון מבפנים, אלא מצד טרפות של עתידות נקב, או טרפות דלקותא, כב' הפירושים ברש"י שם, ואין לדמות הטרפות זל"ז.

אר"נ ריאה שנימוקה וקרומ ש"ה קיים אפילו מחזקת רביעית כשרה.

ברמ"א יו"ד סל"ו ס"ח מאה"מ דיותר מרביעית טריפה. והט"ז תמה דא"כ הו"מ לשינויי דחסרה דמתנ' היינו בנימוק ויותר מרביעית. ועי' נקוה"כ ומטה יונתן מה שתירצו בזה. [או דסתם חסרה במשהו, או דבנימוקה מצד עתידות נקב אתינן עלה ולא משום טרפות דחסרה]. ויל"ע בעיקר קושית הגמ' למה לא משני דחסר במנין האונות.

דף מ"ח ע"א

ריאה הסמוכה לדופן. שורש הסוגיא לרש"י מיסוד דין סירכא המעידה על קדימת נקב, והכ"נ אי משום ריאה הרי קדמה נקיבת הריאה. ביסוד דעת רב נחמן דאין חוששין לה, ולא דנין ספיקא דאורייתא לחומרא, ג' טעמים בראשונים ז"ל [ר"ן רא"ש רשב"א ורמב"ן]. א) דאיכא ס"ס, ספק מן הדופן, ואפילו את"ל מן הריאה שמא מקרום החיצון ולא מתוך קרום הפנימי, ויסודו דבכל סירכא הוי רק ספק נקיבה דב'

ולינקב. וביאר ראש יוסף דרש"י לשיטתו לעיל מ"ו ב' "אלא לא שנא" דבין האדימה כולה בין האדימה מקצתה כשרה, וא"כ ליכא טרפות באדומה וע"כ כנ"ל. אולם לשיטת ר"ח דאיתו תוס' דל"ש וטריפה, ושאני דינא דאדומה כשרה מדר"נ דבסמוך, היינו כשמתלבנת ע"י נפיחה עיי"ש, ועי' עוד ברא"ש חילוק בזה, ולשיטתם סוגיין כפשטה דאדום הוא אלא שלקה דומיא דדם נידות, מצד טרפות דאדום גמור. עי' תוס' לעיל מ"ו ב' ד"ה אוכמי.

ומת שלישי הביאתו לפני. בתוד"ה שלישי, נראה דסבר דבתרי זימני הויא חזקה כרבי. ובריי"ף גריס רביעי הביאתו, ובמעדי"ט דמעשה שהי' כך הי' ולא משום דפליג דחזקה בג'.

רש"י ד"ה המתני לו. "דאין לך דבר העומד בפני פיקוח נפש חוץ מעבודת כוכבים וגילוי עריות ושפיכות דמים". מדויק דבלא"ה ידחה פיקו"נ דהבן, וביאורו דחשיב חיוב הבן והאב מקיים חיובו, לפיכך נידון כאילו הבן מל עצמו כנגד פיקו"נ ידי', רק דינא דדוקא הנך ג'. [הכא איירי במלה אמו ועי'].

האי ריאה דדמיא בכשותא ובמוריקא ובגון ביעתא טריפה. ברש"י "וכל אלה מין ירוק הן אלא שזה משונה מזה". וברבינו גרשום דכגון ביעתא היינו "חלמון שבפנים", והנה חלמון צהוב הוא אלא דהוי בכלל ירוק, או דהמכוון לגוון החיצוני של החלמון שהוא כעין ירוק.

אריו"ח ריאה שנשפכה כקיתון כשרה. עי' רש"י. ובראש יוסף דלא נחסר

לשיטת תוס' דסירכא משום דלאחר מכאן תקנב ולא דקדמה נקיבה, יל"ע מאי שנא אי מחמת דופן או מחמת מכה, סו"ס לאחר מכאן הפרדות הסירכא מן הראה תגרום נקיבה. ביאר בר"ן דחלוק אי מחמת ריאה דנדבקה כה ביותר ותקנב בהפרד הסירכא ממנה, משא"כ אי מחמת דופן דאין עתידה לינקב עיי"ש.

והוא דסביך בבשרא. לרש"י עיקר הדבר דבעינן בבשר ולא בצלעות. ולתוס' היינו סביך בדבוק יותר מסרוך. ועי' רא"ש וטורדגם לרש"י י"ל דתרחי בעינן, הן סביך לאפוקי סריך בעלמא. והן סביך בבשר ולא בצלעות. בתוס' הוכיחו דרכינא פליג אר"נ עיי"ש.

בהגר"א יו"ד ס' ע"ט סק"ז (ליקוט). (הוספנו אותיות לחלוקת השיטות). א] אבל לשיטת תוס' שם ד"ה מייתנין כו' וד"ה ר"נ כו' אינו כשר אלא בלא העלתה צמחים ואיכא ריעותא בדופן וע"י בדיקה. ב] ובת"ה לשיטת רש"י פי' דמ"ש היכי עבדינן קאי אשניהם ואפילו העלתה צמחים, ומ"ש ואי לא מחמת כו', היינו דצריך בדיקה ולא גרסינן ואע"ג דלא קא מפקא זיקא. ור"נ בדק כו' מחמיר אפילו איכא ריעותא בדופן, ולענין הלכה בשל תורה הלך אחר המחמיר וקי"ל כו' נחמי' והלכך אין חילוק אי איכא ריעותא או לא, בין העלתה צמחים או לא, לעולם ע"י בדיקה כשרה ואי לא טריפה. ג] והרז"ה והרמב"ם ור"ת פירשו דמ"ש ואי לא כו' וטריפה היינו ספק טריפה, וכמש"ש מ"ד ב',

הקרומים, ובהא גופא פליג אבימי דהוי רק חד ספק, אי מן הדופן או מחמת ניקוב הריאה. ב) מצד ספק טריפה דמוקמינן אחזקה דנשחטה בחזקת היתר עומדת, ותלו לה בפלוגתת אי חיישינן לספק דרוסה, דר"נ לא חייש כשאר ספק טריפה, ואבימי חייש, ואנן קי"ל כאבימי דקי"ל חיישינן לספק דרוסה, עי' תוס' לעיל מ"ג ב' ד"ה קסבר. ג) ברמב"ן דטפי סביר מחמת דופן דהדביקה וכאילו בלעה הריאה משא"כ מחמת ריאה ולצדד דנדבקה לדופן העבה עיי"ש.

מייתנין ככינא דחליש פומי' ומפרקינן ל"ה. ברש"י, "שלא יקרע קרום הריאה במושכו אותה מן הדופן". מכאן דיין הרשב"א דרש"י לא גריס "ואי לא מחמת ריאה וטריפה ואע"ג דלא מפקא זיקה". דכל הצורך בסכינא דחליש פומי' היינו כדי דנוכל לעשות בדיקת ניפוח, וביאר דבנמצא ריעותא בדופן שריא בלא בדיקה, בין לר"נ בהעלתה צמחים בין לאבימי בכ"ג, וגם בלא נמצא ריעותא בדופן, מהני בדיקת נפיחה שלא נתלה בנקב בריאה ולומר דהעלתה קרום דאינה כלום בריאה, אלא נתלה במן הדופן. ורב נחמי' אתי להחמיר דאפילו בנמצא מכה בדופן מנפח דאי מבצבצא מיא טריפה. וביאר בראש יוסף דהיינו דברי רש"י ד"ה ה"ג בשלמא, דלא גרסינן "אי איכא ריעותא בדופן", דבאמת בלא מבצבצא תלינן בדופן אפילו בלא נמצאה ריעותא בדופן. ועי' שם עוד ב' פירושים בסוגית הגמ' ומכללן ביאור שיטת תוד"ה רב נחמי'. ועי' היטב דעת הרא"ש ברש"י דלא כרשב"א.

ורב נחמי' לא פליג ארבא אלא לפרושי קאחי, והלכך באיכא ריעותא כשרה בלא בדיקה, ואי ליכא כשרה בבדיקה, ובשניהם אין חילוק בין העלתה צמחים או לא. ד] והרי"ף גרס ואע"ג דלא מפקא זיקה ולא הביא דברי ר' נחמי' דס"ל דקאי אליכא מכה בדופן ולקולא פליג, ופסק לחומרא כרבא, ולשיטתו באיכא ריעותא כשרה ע"י בדיקה, ואי ליכא ריעותא לא מהני בדיקה, ואין חילוק בין העלתה צמחים או לא, וכן לכל השיטות, דלא כתוס' הנ"ל ד"ה מייתנין כו', ועצת"ה ל"ה א' ב"י.

דף מ"ח ע"ב

אתמר מחמ שנמצאת בריאה. בראשונים ז"ל דאיירי בנבדקה הריאה ולא מצאו נקב, ובהדיא בבדיקה ע"י נפיהה, וכן נקטו בשיטת רש"י גופי', הגם סתימות לשונו דסגי בבדיקה בלא נפוח. ובהא חשיב דליכא ריעותא קמן, ונחלקו אי דנין ספק ריעותא או דכללא הוא דריעותא דלא חזינן לא מחזקינן. מיהו בלא נבדקה הריאה הדר כח הרוב דע"י הושט נבלעה וכמבואר ברש"י בכה"ס, והו"ל דין טריפה ודאי למלקות כדנקיט בראש יוסף. אולם בנבדקה ולא מצאו נקיבה ס"ל להמתירין כדקיי"ל כוותיהו, דלא ניחוש לנקיבה והעלאת קרום, ודינא הוא דקרום בריאה אינו כלום, אלא נדון דמהקנה הגיע לסמפונות ומשם לבשר הריאה.

דהוא לחבירו אתמר. והיינו דבמקום התפצלות הסמפונות אין מגיע בשר

הרך של הריאה לסתום הנקיבה ולהגין עלי', אולם בניקב בהמשך הסמפון בשר הריאה סותם ומגין. וברש"י דחשיב ליכא ריעותא קמן. ויל"ע דלכאו' הוי ספק היכן נקבה המחט, אי בפיצול הסמפונות או בהמשכה, ועלה ליכא בבדיקת נפיהה. ובפשטה צ"ל דכל שהגענו לתלות דמהקנה ולא מהושט, דקמן ריאה בלא נקיבה, שוב כלפי ספק מקום ניקוב הסמפון, דנין חזקת היתר כבשאר ספק טרפות, דמשנשחטה בחזקת היתר עומדת, ולא דמי לספק מן הושט ספק מן הקנה, בלא מעלת בבדיקת הריאה, דהתם איכא כח רוב דמן הושט, משא"כ אחר דנקטינן דמן הקנה, ליכא רוב דניקב במקום התפצלות הסמפונות. ואפשר דאף לרבינו יונה דספק טריפה שרי רק בכגון נטל זאב דאיכא רגל"ד, דהכא ג"כ איכא כעין רוב דלא ניקב במקום פיצול הסמפונות אלא בשאר מקומות האפשריים המרובים שבסמפון.

אין אומרים בטרפות זו דומה לזו. ברא"ש סכ"ז דטעם החילוק לפי שהמעיים רכות ומחמת כן סותמות את הנקב משא"כ סימפוני הריאה קשין הן עיי"ש.

חזינא אי קופא לגו סמפונא נקב ואתאי ואי קופא לבר נקובי נקיב. ברש"י ד"ה אי, דניקב חודה את הסמפון ויצא לכבד וממנו לחוץ. בקה"י חולין סי"ז רחזינן בהדיא דמש"כ רש"י לעיל מ"ה ב', תלתא קני הוו חד פריש לליבא וחד פריש לריאה וחד פריש לכבדא, "לאחר שהקנה נכנס לחזה מתפצל לשלשה". דודאי אינו כפשטה דמתפצל מן קנה הנשימה עצמו, וגם מוחש במציאות שאין מעבר ישיר בין הגרגרת

לכר אבל בריאה כשרה בכל ענין דקרוכה לקנה וסמפונא דריאה יש לה ריוח וחלל גדול, וכן אם נמצאת בתוך הקורקבן כשר שדרך הוושט בא מחט עם המאכל שהקורקבן תלוי בוושט". יסוד שיטתם דלאו דוקא בחיתוכא דכבד, דאף בכבד שלם איכא חילוק קופא לגיו או לכר, דחלוק לגמרי ריאה מכבד, דב' מעלות בריאה, הן מצד סמיכות הריאה להקנה, והן מצד דסמפונא דריאה יש לה ריוח וחלל גדול. ועי' להלן דלתב"ש מוכרח דרש"י פליג.

דף מ"ט ע"א

מצד אחד כשרה משני צדדין טריפה.
ברא"ש לעיל מ"ג ב' ס"ד "ורבינו אליעזר בר נתן זקני פסק כעולא והביא ראי' ממחט שנמצאת בעובי בית הכוסות בצד אחד כשרה ולא חיישינן שמא הבריא, והא דחיישינן לספק דרוסה משום דיש רגלים לדבר כדמפרש לקמן וגם שכיחא ומשום הכי מפקינן לה מחזקת היתר כמו שפירשו התוס". הרי דהרא"ש מדמה דין ישב לו קוץ בוושט לדין צד אחד בבית הכוסות.

ובש"ך יו"ד סמ"ח סק"ט אייתי מרי"ף ודברי הרא"ש סל"ד, "י"ל דודאי כרס שהוא נח לעולם דאם איתא דעבר מעבר לעבר, בתחילה כמו שהי' אז, כך הי' לו להמצא עתה, וגם קרום לא הי' יכול להעלות שם, כי הדמחט העומד שם הי' מעכבו מלעלות, ומדלא נמצא עתה כי אם מצד אחד, א"כ כך הי' מתחילה ולא ניקב מעולם

להכבד, ומה"ט מועלת בדיקת ניפוח לאחר הפרדת הריאה מן הבהמה ואין האויר בורח מן הקנה, וכבהדיא ברש"י כאן דניקב הסמפון ומשם הגיע לכבד. מיהו עדיין צ"ב היאך הגיע לכבד, וביאר דאיכא כלי דם [ורידים] המקשרים בין הריאה להכבד וממנו, וניקב סמפון קטן ודרכה במהלך מרוצת הדם הגיע המחט אל הכבד בלא שום נקיבת טרפות עיי"ש. והן הן דברי רש"י מ"ט א' ד"ה מכשר עיי"ש.

וה"מ באלימותא אבל קטינתא ל"ש
קופא לגיו ל"ש קופא לבר נקובי
נקיב ואתאי. כפי גירסא דידן מתפרש לשיטת רש"י דבקטינתא נקובי נקיב ואתאי, דהא רוב הנבלעים ע"י הוושט הן וכדפירש רש"י, רק דכריאה שלמה קמן וברקינן ע"י ניפוח דליכא נקיבה, חשיב דליכא ריעותא דנחזיק בה [דלא נתלה בהעלאת קרום], אולם הכא בחתיכה דכבדא כל דראש המחט מנקב, הדרינן לסבירות הרוב דנבלע בהוושט ויצא דרך ניקוב הכרס או הדקין, והו"ל טרפות דנקיבה. נולא דמי לקולת ל"י ניקוב בסמפון שלא במקום פיצולו, וכנ"ל דליכא רוב המנגד ושוב קאי דין נשחטה הותרה או דאיכא אף רגל"ד דבהמשך הסמפון ניקב. [ויעיין רשב"א בתוה"ב ג' ב' וכאן בחידושו דלרש"י גרסינן "ל"ש קופא לגיו ל"ש קופא לבר סמפונא נקט ואתאי", דבקטינתא לעולם יש לתלות לקולא שהגיע דרך הקנה ונתחב ראשה להכבד בלא נקיבת הדקין ויל"ע מבחינת רוב נבלעין ע"י הוושט].

בתוד"ה אי. "ונראה דדוקא גבי כבד יש חילוק בין קופא לגיו לקופא

קודם, דבשלמים בין בריאה בין בכבד ליכא נפקותא אי קופא לגיו או לבר, דמחמת שלימותם הנראית חשיב לרבנן דמכשרי דלא חזינן ריעותא ולא מספקין, ואילו לאחר חיתוכם בהא חלוק ריאה מכבד, דבחיתוכא דריאה בהדיא בגמ' אנן מאיזה טעם נכשיר, דלמא אי הוה ריאה קמן מנקבה, דהא ריאה טריפה בנקיבה, משא"כ בחתיכה דכבדא [דטרפותו רק בניטל כולו], בהא חלוק אי קופא לגיו או לבר. ודינא דגמ' לעיל דוקא בחתיכה דכבדא, דלא כתוס' דה"ה בכבד שלם.

מערתה נוחא דמיון רש"י כאן, דעסקין במרה שלמה דדמיא לריאה וכבדא שלמים דתליא בפלוגתא דלעיל אי מספקין בריעותא דלאו קמן, ולא שייך לשאול דהא זיתא הוי כמחט קטינתא, דהתם דוקא בחתיכה דכבדא, ואילו הכא דאיירי במרה שלמה הרי דינה כריאה. לפי"ז קאי בצ"ע למאי הוצרכו תוד"ה אבל, לחדש חילוק אליבא דריו"ח דמחט, דשאני קשייתא דזיתא שהם גסים ואינן יכולין לבוא ברווח דרך הסמפונות וחיישינן שמא נקבה הושט וחזר ונכנס בכבד, הא לשיטתם איכא חילוק דלעיל בין כבד לריאה, ודכוותה בין מרה לריאה, ובזיתא לעולם הו"ל כמחט קטינתא דאמרינן נקובי נקיב ואתאי בין בכבד שלם בין במרה שלמה.

אריו"ח למה נקרא שמה ריאה שמאירה את העינים. והיינו

בהיפוך אותיות דהו"ל "ראי", מאירה. ונידון הגמ' אי לאכילה או ע"י סמנין, ברש"י ע"י עירוב סמנין המאירין את העינים אף

מעבר לעבר, אבל גבי ושת דאכלה ב"י ופעיא ל"י וגמדא ל"י ופשטא ל"י, דכיון שהוא מתנענע תמיד איכא למיחש שמא מעיקרא ניקבו שני העורות של הושט מעבר לעבר, ומחמת הנענוע חזרה המחט ונכנסה קצת בפנים, ואז עלה הקרום מבחוץ דמסתמא על"י הקרום אינו יכול לעלות כל זמן שהמחט שם". עוד דנו לרש"י דושט אין לו בדיקה מבחוץ, דדוקא בושט אבל בית הכוסות יש לו בדיקה, וקצת משמע כן מלשון רש"י בסוגיין.

לכאן קושית הגמ' מדין בית הכוסות נוחא טפי לגירסת הרשב"א בשיטת רש"י דבקטינתא לעולם תלינן דסימפונא נקיש ואתאי ועי'.

אבל דזיתא מבוע בוע. ברש"י ד"ה מיבוע, "כמחט ומאן דטריף במחט טריף נמי בהא". [עי' תוד"ה אבל]. כתבו"ש יו"ד סמ"ב סק"ט ציין לדברי מהרש"א דהא בזיתא דליכא קופא הוי כמחט קטינתא דלכו"ע טריפה, וכגירסא דידן דאמרינן נקובי נקיב, ואמאי תלי לה רש"י כרבנן טרופאי במחט, ויעלה דלדידן כריו"ח שרי בזיתא. וצידד מהרש"א דמרה דמי לסמפונא רבה דכבדא ולמאן דמכשיר במחט בריאה מכשיר נמי בהא דסמפונא נקט ואתאי. וטעין עלה דהא גם רבנן טרופאי לא אמרו בה לא היתר ולא איסור והכא בהדיא ברש"י דמאן דטריף במחט טריף נמי בהא, וגם ליכא עיקר סברת סמפונא עי"ש.

וביאר כתבו"ש דמכאן נלמד דרש"י פליג איסוד תוס' לעיל דחלוק ריאה מכבד, אלא תליא אי לאחר חיתוכם או

דף מ"ט ע"ב

בעי ר"ז חלב חי' מאי דוקא אמר חלב
טהור סותם והאי נמי טהור הוא או
דלמא משום דמהדק והאי לא מהדק.
בחידושי הר"ן ד"ה כל, "ואפשר דה"ק כל
טהור סותם דהכי אגמרי' רחמנא למרע"ה
ולא תלי בטעמא כלל. אי נמי דאפשר דמאי
דאמרינן דטמא אינו סותם מדרבנן הוא
שהחמירו שחלב אסור לא יתיר כדי שלא
יטעו לומר שכיון שהוא מתיר כ"ש שהוא
עצמו מותר ואי הכי חלב חי' סותם". משמע
דלטעם ראשון החילוק בדאורייתא ולא
מבחינת איכות הסתימה, וכפי הנראה הוי
גדר ההלכתא כיון דדבר האסור הוא המעמיד
את חיות הטריפה, וקאי בי' מאיסות טריפה
כאילו איכא בי' טרפות ממש. וטעם שני הוי
מדרבנן בעלמא כמבואר.

אמר אבבי מאי תיבעי ל' נהי דשרי
באכילה אהדוקי לא מיהדק. היינו
דודאי תליא בהא דחלב טהור מהדוק והוי
סימן להידוקו ולא עצם מה דהוא טהור,
לפיכך חלב חי' דתותב הוא, לא יהני מה
דהוא טהור לסתום הנקיבה. ובתוד"ה חלב,
דלא מבעי לן הכא אלא חלב חי' שכנגדו
בבהמה טמא, אבל בחלב טהור דעוף שלא
מצינו כנגדו טמא פשיטא דסותם דמיהדק
שפיר.

למאי ניוחש לה חדא כו' ועוד התורה
חסה על ממונם של ישראל. היינו
ראשית יש לסמוך ארב ששת דגם טמא
סותם, ואפילו אי ראוי לחוש לשיטת רב הכא
התורה חסה ופשוט.

היא מסייעה עמם. וברבינו גרשום ע"י
דמייבשין אותה ועושין ממנה סממנין
לרפואה, וכתב שאין בנ"א יודעין לעשותה
סממנין אחד מאלף.

דהא תלינן בזאב. לעיל ט' א' הובאו דברי
רמב"ן ותבו"ש דזאב אינו ודאי
מנקב, והכרחם דאל"כ חשיב ליכא ריעותא,
דהוי כליכא בני מעים קמן, או כמו דחשינן
דנקיב. ולפי"ז ניהא טפי דמיון הגמ', דגם
זאב אינו ודאי מנקב, רק דתלינן דנקב,
והכ"נ נתלה במשמוש ידי' דטבחא. ואידך
ס"ל דנקיבת הזאב תלי' קרובה טפי.

והלכתא לאחר שחיטה פריש. במעדני
יו"ט ברא"ש סכ"ח אות ל',
איייתי ב' טעמים מהכל בו, "לפי שאנו
אומרים כשהרגישה שחום הטבעי אפס במות
הבהמה דחקה לצאת ונקבה לבקש חמימות.
או אפשר לומר שבעוד הבהמה חי' אי אפשר
לתולעת לנקוב מתוך טרדת הריאה שמרחפת
תמיד בלי הפסק". וב"ח דייק מדלא אמרינן
"תלינן" כדלעיל לענין משמוש ידי' דטבחא,
אלא "לאחר שחיטה פריש", דהכא הוי ודאי.
[ונפק"מ במקום ס"ס]. וניהא לב' טעמי הכל
בו, וטפי ניהא לטעם ב' דנקיט "אי אפשר
לתולעת לנקוב". ובשיחת חולין ציין
לפלוגתת ט"ז ב"ח וש"ך אי דוקא בתולעת
בכל נקב ונקב שמוצאין, או אפילו בתולעת
מחורן לנקב, עי' פרטי הדינים.

דמוקי לה לברכת כהנים במקום ברכה
דישראל. ברש"י דהכי עדיפא
שמתברכין הן עם השאר. יל"ע מאי נפק"מ,
ואולי משום כח זכות הרבים דחייל הברכה
טפי.

א"ל רב פפא לרבא, רב, ואיסורא דאורייתא ואת אמרת התורה חסה על ממונן של ישראל. לכאור' לטעם שני בר"ן הא הוי רק מדרבנן שלא יאמרו אי מהני לסתום כש"כ דהוא עצמו מותר, וא"כ הוי נידון בדרבנן, וכן אייתי בקר"א שיטה דאינו אלא מדרבנן. אכן פשוט דסוגיית הגמ' לפום הכרעת אב"י נהי דשרי באכילה אהדוקי לא מהדק, וא"כ נקטינן דיסוד רב בהפרש חלב טהור מטמא, בדאורייתא, דזה מהדק וזה אינו מהדק ואפילו של חי' דטהור אינו סותם, ושפיר הו"ל ספיקא דאורייתא, וכל דברי הר"ן רק לצד בעי' ר"ז דשל חי' סותם.

אמרו לו שמיא הוי ואין מביאין ראי' מן השומרים. היינו דסתם נחש אינו שותה ציר. ויל"ע דלהלן בגמ' מצד דציר שורף הארס וצ"ע. וכ"ה במהרמ"ש.

כי הוי להו גילויא שדו ל"י בציר. ברש"י ד"ה כי, "לפי שהציר שורף הארס ושוב אינו מזיק ושותין אותו גלוי". לכאור' היינו דכש"כ כאשר שתה ממנו הנחש דמבטל ושורף הארס שהטיל בו. [העירוני לסוף לשון רש"י]. ויל"ע מה ענינו לדבש דהנידון ברגילות נחשים.

אמר רב נחמן ח"ב העשוי ככובע אינו סותם. בפשטות החסרון משום השיפוע של הכובע דאינו מהדק היטב. אולם כס"מ ורע"א פירשו שיטת הרמב"ם פ"ו משחיטה ה"י, משום שקשים הם, ואין קשה סותם רך, וכן עיקר חסרון חלב טמא לאו משום חוסר הידוק מצד דתותב כרש"י, אלא משום קשיותו וזה גורם דאינו מהדק.

ת"ש דאמר ר"ג אינהו מיכל אכלי ולדידן מיסתם לא סתים. והיינו דאינהו [בני אר"ן] קסברי חלב טהור כר"ע, וא"כ ודאי סותם, וגם לדידן דכרי"ש לענין אכילה מכ"מ מיהא מחזקינן ל"י בחלב טהור להיות סותם, ומייתו לפרש משום כעין ס"ס, דגם אי כרי"ש לענין אכילה, דלמא כר"ש לענין דאף חלב טמא סותם. והנה כבר הקשה בקרן אורה דמבואר בסוגית הגמ' דדין חלב שע"ג הקבה אי סותם או לאו, תליא בר"ע ורי"ש לענין אכילה, רק דחדית רב נחמן דעכ"פ לענין סתימה מיהא מחזקינן ל"י בחלב טהור, וצ"ע טובא דבמציאות לכו"ע הוא קרום ונקלף ואינו "תותב" ומהכ"ת דלא יהני לסתום לרי"ש דכל קרום ונקלף הוי בכלל חלב האסור. וגם לא מצינו מקור דנחלקו ר"ע ורי"ש בדין הסתימה. ואי נדון דהא גופא סברת רב נחמן דלדידן ודאי מיסתם סתים, דבמציאות לאו תותב הוא, אין זה משמעות הדברים, דמהכ"ת סלקא דעתך דיהא תלוי בהא דאסור באכילה מחמת דהוא קרום ונקלף, דבזה ודאי תלוי אי סותם או לאו.

ויצוין ברש"ש בתוד"ה דאיתרא, דמורם מדבריהם דל"ב דברי ר"ג בניחותא דלדידן דלא אכלינן [אקשתא דנידון כתותב קרום ונקלף גם לר"ע] אפילו סותם אינו, והקשה דזה נידון בפנ"ע אי סותם מחמת חיבורו באמצע הקשת, או דאינו סותם כיון דבשאר האורך הוי תותב. ודן דמדינא סותם דמיהדק כולו מחמת חיבור אמצע הקשת, רק דמדרבנן לא מהני אי לא אכלינן גזירה שיתירו אותו באכילה, וכעין צד ב' בחידושי

טהור סותם וכל מאי דקי"ל דהוא טהור נכלל באותו הלכה ומוכח דהוא רך, ולר"י חלב דאייתרא אינו סותם דלד"י מוכח מתוך ההילכתא דהוא חלב קשה, ולרע"ק מוכח דהוא חלב רך. אכן לרש"י אכתי צ"ע.

דף נ' ע"א

בא ממקום קרוב מונה עמהן. ברש"י הואיל וראוי לדעת בו ביום. ע"י הערת רש"ש.

רש"י ד"ה כי הא. אלישנא קמא קאי. ע"י מהר"ם שי"ף.

דף נ' ע"ב

פניא דיבי. לפירוש קמא ברש"י היינו המעי העיזור, ופירשו אותו ששנוי אפילו על הזאבים. ולפירוש בתרא ביאר בשיחת חולין דהכוונה לשקים הסתומים שבחלק האחורי הפנימי ביותר של הכרס הקרויים השקים העוורים של הכרס. ופירושו המקום שנפרש ממנו החומר המאוס [השנאוי].

רבי ישמעאל אמר איסתומכא דכרסא. ברש"י ואיני יודע מהו. ובשטמ"ק מחקו. וצידד בשיחת חולין דקאי אבסמוך מקור צר יש בכרס ואיני יודע איזהו. אולם אייתי דרע"א בגלהש"ס לברכות כ"ה ב' מגאו לרש"י זה בין המקומות שכתב איני יודע.

הר"ן לעיל בספיקת ר"ז, וכתב דחידוש לדינא דזה רק מדרבנן. ומשמעות דבריו דרק בתוס' קשיא לי, ולהאמור הקושיא בעיקר הסוגיא מאי שיאטי' דנידון סתימה לנידון אי טמא או טהור, דהא כו"ע מודו דחלב שע"ג הקבה לאו תותב, וכו"ע מודו דאקשתא מחובר רק באמצע הקשת כדפירש רש"י.

ודן הקר"א לחדש דהא גופא דנאסר כחלב היינו דיש לו "שם עצמי" ואינו חלק מן הבשר, ובהא תליא אי חשיב מהדק וחד עם הבשר, או לא, לענין הסתימה, וכיון דכך נאמר בהלכתא, דטהור סותם טמא אינו סותם, הרי נתגלה דתליא ב"שם חלב" העצמי, ושפיר דין חלב שע"ג הקבה תליא ברי"ש ור"ע. אכן איהו גופי' ביאר דאינו לרש"י ד"ה טמא אינו סותם, "כגון קרס או המסס שניקב וחלב המכסה את הקרב סותמן אינו סתימה לפי שאינו חיבור אלא תותב". בהדיא דהסתימה תליא במציאות "תותב" או "אינו תותב", ובהא הא לא נחלקו ר"ע ורי"ש דחלב שע"ג הקבה אינו תותב אלא מדובק היטב חתיכות חתיכות, ומהכ"ל דלא יהני לסתום. וצידד שיטה דאינו אלא מדרבנן. מיהו ברש"י להלן נ' א' ד"ה פליגי, דהוא ספיקא דאורייתא ולחומרא, וכן פשטות הסוגיא לעיל כנ"ל, וכל צד חידושי הר"ן דמדרבנן אינו אלא בבעיא דר"ז דאפשר חלב טהור דחי' סותם הגם דתותב הוא.

ולשיפת הרמב"ם פ"ו משחיטה ה"י, להכס"מ, דהחסרון מצד קשיותו, דקשה ע"ג רך אינו סותם, ביאר רע"א בגליון שם, "או י"ל דכך קבלו הלכה מסיני דחלב

דהכא נמי טפח ולא הוי רובא פשיטא, רק רובא ולא הוי טפח בזה מתפרש דבא להשמעינו דיש מקום לטעות דהיינו בינונית, אבל גדולה לא מיטרפא ברובא בליכא טפח, ומקשינן דהא נמי פשיטא מכח סברא דרובא ככולה.

לא צריכא דהויא טפח במשהו מהו דתימא עד דמיקרע בה טפח לא הוי טריפה, קמ"ל. ברש"י ד"ה ה"ג, דמשהו יותר מרוב הוי מיקרע טפח. וצ"ע מה הועלנו דסו"ס הא רובו ככולו ומהכ"ת להתחשב בהא דמשהו יותר מן הרוב הוי טפח, כדי דלא נדון טרפות ברובו לבד. ויל"ע דתליא ברש"י לעיל כ"ט א' ד"ה רוב הנראה לעינים, "כלומר רוב גמור שהוא ניכר". וצוין שם דרמב"ן ושאר ביארו בהדיא דבמשהו הוי רובא, ובא רק לאפוקי דבעינן מציאות רוב ולא סגי חשיבות ע"י מחצה כרוב. אולם ה"ט"ז פירש דברי רש"י כפשטן דמה"ת רק ברוב הניכר ולא בחוט השערה דרק ע"י מדידה, רק דמדרבנן גזרינן אטו רוב הניכר ולהט"ז י"ל דהכא המשהו אינו רוב הניכר לעינים לענין טרפות מן התורה, וסלקא דעתך דהכא כיון דמשהו יותר כבר הוי "טפח" דידוע דודאי מטריף, כבר ליכא למיגזר ברוב שאינו ניכר לעינים, וקמ"ל דמ"מ ברובא. שו"ר שציינו ללב ארי.

נקדרה כמ"ע טריפה שאם תמתח תעמוד על הטפח. לרש"י היקף הסלע הוא ב' טפחים וקוטרו כשני שליש, כ"מ במהרש"א. ולתוד"ה לכשתמתח, היקף הסלע הוא טפח וקוטרו כשליש טפח.

בשר החופה את רוב הכרס. ברש"י ד"ה בשר, "ואם ממקום שהכרס כלה ולמטה נקרע אותו קרום כשרה והיינו דאמרינן לקמן רובא ולא הוי טפח זו היא ששנינו כו' ואי בכולי' קרום משערינן אין לך בהמה קטנה שאין ברוב שלה יותר מטפח". נחלקו הפר"ח ס' מ"ח סק"ד ופרי תואר שם ג', אי כוונת רש"י לחלק הלמטה שלצד הזנב, דמה שכנגד המעיין התחתונים כשרה אם נקרע שם, וכך פירש בפר"ח, או דהכוונה למטה כלפי הצלעות, וכאשר הבהמה תלוי' דשפיר מכונה "למטה". אבל החלק האחורי בכלל טריפות בנקרעה עיי"ש.

מאי מפרעתא אמר רב אויא היכא דפרעי מבחי. בר"ן (י"ג ב') בדפיו ד"ה מאי, "צד הכרס הרואה את הקרקע הנראה מיד כשפותחין הבהמה להוציא המעיין. וכתב הרשב"א ז"ל דלפי זה אותו חלק מן הכרס הרואה את הקרקע דהיינו כנגד מפרעתא הוי נקובתו במשהו, אבל שאר הכרס שהוא כנגד הצלעות והשדרה ברובו דהיינו כרס החיצונה". ויל"ע מן המיצר ולמטה אמאי חשיב בכלל מפרעתא לפירושו של רש"י. כמו"כ יל"ע לענין סניא דיבי. ואיסתומכא דכרסא דכתב רש"י ואיני יודע מהו. ועי' תפארת יעקב.

רובא ולא הוי טפח פשיטא. העיר במהר"ם שי"ף דטפח ולא הוי רובא הא נמי פשיטא, דממתנ' ממילא נשמע, דאפילו אי גדולה, היינו גדולה שבגדולות, לא יעלה על הדעת דבקטנה ממנה, טפח ולא הוי רובא כשרה, דהיאך יתכן שיטריף גדולה בטפח ובקטנה רק ברובא, וביאר דאיכלל

וחיישינן שישיבה טיפת דם ומכסה הנקב, דא"כ חששא דשמא הבריא היינו "שמא ניקב" ולא "שמא עלה קרום" [עי' מהר"ם שי"ף שם], וא"כ בהמסס דמהני בדיקה ליכא חששת שמא הבריא, דקמן דלא חזינן נקב, ולשמא עלה קרום לא למדנו כלל בדינא דישיב לו קרץ בושט, ואילו ברא"ש ור"ן בהדיא דיסוד הדין מדין ישיב לו קרץ בושט דחיישינן שמא הבריא.

בהמשך הר"ן שם, "ועוד נהי בדמחט הוא דחיישינן דילמא בזעא לי' לכולי' וקרום עלה בו, בנקב מחמת חולי לא חיישינן להכי ומש"ה קתני לחוץ". והנה בשו"ע לא חילק בזה, ואייתו סברא בפוסקים ז"ל דכיון דעורו דק סופו לינקב. [עי' ב"ח].

נמצא עלי' קורט דם בידוע שלפני שחיטה לא נמצא עלי' קורט דם בידוע שלאחר שחיטה. בר"ן, "דדוקא בבית הכסות הוא דכי ליכא קורט דם כשרה אבל בושט אפילו אין בה קורט דם טריפה דאפשר דקורם שחיטה הוא אלא שאוכלין ומשקין שעוברים שם כשטיפה לא הניחו לדם להסתרך".

דף נ"א ע"א

לא הגליד פי המכה המוציא מחבירו עלי' הראי'. ברש"י פירש דעל הטבח להביא ראי' דסתמא דמילתא כל כמה דלא יהיב זוזי לא יהיב לי' חיותא. אולם תוד"ה המוציא, פירשו ע"פ מסקנת הסוגיא כתובות ע"ו ב' אפילו בלא נתן המעות עדיין

ת"ר מחט שנמצאת בעובי בית הכסות מצד אחד כשרה. תוס' אייתו שיטת רש"י דדוקא עובי בית הכסות אבל מחט הנמצאת בהמסס אפילו מצד אחד כשרה. וברא"ש סל"ד, "מפני שדופנו דק, ואפילו אם תמצא לומר שאין סברא לומר טריפה הואיל ולא נקב אלא חצי העור, מצינו למימר דחיישינן שמא נקב כולו והבריא כדחיישינן בישיב לו קרץ בושט למאן דחייש לספק דרוסה. ואין נראה לר"ת להטריף בחצי העור של המסס, דלא חיישינן דלמא הבריא, אלא בושט דפעיא ב"י וגמדא ב"י ופעמים שחזר המחט לתוך הוושט, אבל בהמסס אם הבריא לא ה"י המחט חוזר לתוכו, והא דנקט עובי בית הכסות, רבותא קמ"ל, לפי שיש לו ב' עורות ואשמעינן אע"ג דניקב עור שלם כשר ואגב דנקט מצד אחד כשרה נקט נמי מב' צדדים טריפה".

ובר"ן על הרי"ף [י"ד א' בדפיו], "ש"מ דהמסס כיון שאין לו אלא עור אחד כל שניקב מקצתו של אותו עור, אע"פ שאין הנקב מפולש, טריפה, דחיישינן שמא ניקב לחוץ וקרום עלה בו, וכבר כתבנו למעלה שקרום שעלה בכל הנקובים אינו קרום, ולפיכך אפילו בבדיקה לא מתכשר, אבל בעובי בית הכסות כיון דשני עורות יש לו אין חוששין שמא הבריא, ואע"ג דבושט חיישינן אע"פ שיש לו שתי עורות, התם היינו טעמא לפי שעורות שלו דקין ודבוקין זה לזה מה שאין כן בבית הכסות".

ויף"ע לשיטת רש"י מ"ג ב' בפירוש ואני שמעתי, כיסוד שיטתו לעיל דף כ"ח דושט אין לו בדיקה כיון דהחיצון אדום

בתוקפה דלא נשתנה, וממילא השתא הוא דחסר, רק דאיכא כח חזקה דהשתא המגדר ומגרע חזקה דמעיקרא, וזה יסוד רע"א בכ"ד בגדר תרתי לריעותא אליכא דרב דמכריע חזקה דהשתא.

והנה חלוק גדר חזקה דמעיקרא מחזקה דהשתא, דחזקה דמעיקרא גדרה לדון שלא נשתנה מכמות שהי', והו"ל כאילו מבורר מבחינה דינית, דכאז כן עתה, וא"כ מתיחס להחפצא בעצם לפשוט הספק. אמנם חזקה דהשתא אינה הוראת בירור דיני מהשתא אלמפרע, דליכא ענין בפשיטות מהשתא אלמפרע, דהרי נשתנה ולא ידעינן אימת נשתנה, רק דין לנקוט כפי ההשתא שלפנינו, ובוזה אמרינן דאיכא כלה בבית אבי', וכלה ברשות הבעל, דנטפלת לרשות שעומדת בו, וזה מהות ההשתא שלפנינו, וא"כ ברשות הבעל ליכא בההשתא דין חזקה כלפי רשות האב כלל, וממילא לא הורעה החזקה. אולם אי גדר חסר לפניך מצד עצם ההשתנות, ק"ק להבין ענין חילוק רשויות, וכן אי גדר ההשתא כגדר המעיקרא לגמרי, מסתבר דדין על החפצא בעצם ללא יחס לרשויות עיי"ש.

ובאת לפני רבי מחט שנמצאת בעובי בית הכסופות מצד אחד והפכה רבי. שיטת הרשב"א והר"ן דמדינא צריך בדיקה, ומה"ט ס"ל לרב עוינא דראוי לפרסם מעשה זה, דמתחדש האי חובת בדיקה, ואביי ס"ל דממילא נלמד מדין המשנה דניקבו לחוץ טריפה, ובעינן לבדוק אי לא נקבו לחוץ. אולם שיטת הרמב"ם והרא"ש

דאמרינן כאן נמצאו כאן היו. ועי' באורי סוגיות כתובות תניינא ס"א סק"ה, דבש"ש ש"ב פ"ד אייתי קושית הפנ"י מכללא דרובא וחזקה רובא עדיף, ואי רוב לא מהני להוציא היאך יתכן דחזקת הגוף מהני, ויסוד הפנ"י דבעצם חזקה עדיפא מרובא, דרוב לא מהני להוציא אפילו בברי ושמא, רק דברוב וחזקה כאחת, מתברר הספק ע"י הרוב ולא חל דין חזקה. וש"ש פליג דחזקה לא מהני להוציא, והכא שאני דלאו מדין חזקת הגוף, אלא מכללא דכאן נמצאו כאן היו, דיסודו של"ל לדון ריעותא מרשות לרשות, ודימה לנאבד המקח דלא מצי הלוקח לטעון שמא טריפה היתה ולא ישלם מצד דאין הולכין בממון אחר הרוב, דאין כאן לידת ספק, והכ"נ כלפי רשות אבי' ליכא לידת ספק עכ"ד.

ונתבאר שם דבהדיא ברש"י כתובות שם, דנשאר חזקת הגוף, וכל מה דנתחדש הוא דבבית אבי' הורעה החזקה, ואדרבא, רש"י לא גריס כלל סיפא נמי כאן נמצאו כאן היו, וכן מבואר בלשון רש"י שם ע"ו א' ד"ה חדא, דמצד כח חזקת הגוף אחינן עלה, גם בסברא תמוה טובא לדמותו לנאבד המקח, דהתם באמת ליכא לידת ספק, אולם הכא דנמצאו המומין ברשות הבעל אטו ליכא במציאות לידת ספק על רשות האב. וטעון ביאור אמאי הורעת החזקה רק בנמצאו בבית אבי', וי"ל בהקדם ענין ריעותת חסר לפניך, דבפשטה מצד עצם ההשתנות שלפנינו, ברם י"ל מצד חזקה דהשתא, והיינו דלעולם דנין על שעת הספק בפני עצמה, וכלפי שעה זו חזקה דמעיקרא

בסירות הריאה דמיעוטא דשכיחא נינהו, ומשום הכי קמ"ל דמיעוטא דמתרסקי בבית הרחם מיעוטא דלא שכיח הוא ולא חיישינן ל"י כלל, ומאי דדחי סייעתא כדאיתא בגמרא ס"ל דמיעוטא דשכיחא הוא."

ויעוין ביה"ל ח"ב סל"א שביאר לפי דרכו הא', ברש"י במתנ' מ"ב א', בגדר טרפות דנפולה, ונתבאר לעיל שם, דאיכא דין "ריסוק קל" דהוי טרפות רק תוך המל"ע עד שתתפא, דא"כ היינו נידון בית הרחם אי אית ב"י משום ריסוקי אברים, והיינו "ריסוק קל" דיהא אסור תוך המעל"ע, וזה לא נסתר כלל מהא דרובן חזין, דודאי לאחר המל"ע הדרו לבריאותן. ואה"נ זה פשיטא לגמ' דליכא משום ריסוק גדול דטרפות דנפולה, כקושית תוס' והראשונים ז"ל. והשתא ניחא דמיייתנן מעגל שנשחט ושאר, דלא תליא ברעוּתא כדפירשו תוס', רק משום הריסוק קל דלא ניתר עד לאחר שעובר מעל"ע. ועי' בסמוך.

דף נ"א ע"ב

כגון שהפריס ע"ג קרקע. ברש"ש העיר על רש"י דהיינו ננער לעמוד, דהא עמדה צריכה בדיקה, ובכזה מיבעיא לרי"ד בכיצה ל"ד א' אם מותר לשחוט ביו"ט. ולקמן ע"ה ב' ד"ה הפריס, פ"י עמד כו' כיון שהלך כו', וכ"ה לשון הר"ן שם. וכן הקשה השאג"א הובא בביה"ל הנ"ל, וכתב להוכיח מסוגיא זו דקיי"ל להלכה דלא מחזקינן ריעוּתא לענין יו"ט ומותר לשחוט ביו"ט בהמה הצריכה בדיקה.

דמדינא אין צריך בדיקה, רק דמעשה שהי' כך הי', ודעת השו"ע כשיטה זו.

הניח בהמה למעלה ובא ומצאה למטה אין חוששין משום ריסוקי אברים. בראשונים ז"ל דאין חוששין היינו דאפילו בדיקה אינה צריכה לאחר שחיטתה.

אמר ר"נ בית הרחם אין בו משום ריסוקי אברים. תוד"ה בית, ושאר, נתקשו דהא חזינן דרוב ולדות חזין ומהכ"ת לרובן טרפות דנפולה. וביארו תוס' דנידון הסוגיא היכא דאיכא ריעוּתא. וברמב"ן ביאר במקשה לילד.

ויעוין בר"ן על הרי"ף [י"ד ב' ד"ה אר"נ], [ובחידושי], "עגל שנולד היום שיצא מבית הרחם אין חוששין שמא נדחק ונתרסקו איבריו ואין צריך להשהותו מעת לעת, ובדקים לן שכלו חדשיו עסקינן, דאי לא הא איכא למיחש שמא נפל הוא. וכתבו הראשונים ז"ל דאפילו במקשה לילד קאמר, דאי בשאינה מקשה פשיטא דאין בו משום ריסוק אברים, דא"כ רוב הנולדים ימותו. ואין זה עולה לי לפי סוגית הגמ' כמו שכתבתי בחידושי. ולפיכך נ"ל דאפילו בשאינה מקשה איצטריך לאשמועינן דאין חוששין לריסוק איברים, ומאן דדחי סייעתא כדאיתא בגמ' ס"ל דאפילו בשאינה מקשה איכא למימר דחיישינן, וכ"ת אם כן רוב הנולדים ימותו, איכא למימר דודאי פשיטא לן דברובא ליכא ריסוקי אברים, אלא מיהו אי מיעוטא דמתרסקי בשעת לידה הוי מיעוטא דשכיח, כיון דאיכא למיקם עלה דמילתא בשהי' מעת לעת, לא סמכינן ארובא דככתבינן לעיל, דמהאי טעמא צריך לבדוק

טבעה אי אפשר לבדוק ואחר מעל"ע כבר אפשר לבדוק. ודנו אחרונים ז"ל דא"כ בעמדה כיצד מהני בדיקה הא הוי תוך מעל"ע דלא שייך בדיקת טרפות דנפולה, ובפמ"ג סנ"ח אייתי דאי עמדה ליכא למיחש לטרפות דנפולה ובדקין רק מצד שאר טרפיות.

אמנם יעוין רמב"ן לעיל נ"א א' ד"ה אבל, "אבל הרמב"ם ז"ל (פ"ט משחיטה הי"ז) מפרש וכולל נמי בבדיקה זו היכא דשייך בה ריסוק איברים, כגון שהתה ועמדה, דבדקין בה שלא נתרסק ונתמעך בה אבר ונפסדה צורתו, שאפילו נתרסק בה אבר מן האיברים שאם ניטלו כולן או ניקבו כשרה, כגון טחול וכליות, הרי זו טריפה. ויפה פירש שהבדיקה מריסוק איברים היא, הילכך בשוהה מעת לעת בודקין בזה. אבל במקום שאין חוששין לריסוק כגון אמדה נפשה, לשבירה דאבר אחד חיישין ולריסוק איברים לא חיישין, וא"ת וכי מאחר שיש בדיקה לריסוק, כל נפולה תבדק ותשתרי ואפילו לא שהתה ולא עמדה, י"ל חוששין שמא נתפרקו אברים כולן זה מזה ואי אפשר לעמוד עליו, אבל כיון שעמדה או שהתה, לריסוק אבר אחד יש לחוש ואפשר בבדיקה".

מבואר דב' דיני בדיקה הם, חדא משום חששא דפירוק אברים, ועוד משום חששא דריסוק, ופירוק אי אפשר לעמוד עליו, רק דלאחר מעל"ע, או עמדה, נסתלק ספק פירוק איברים, מיהו אכתי איכא חששת ריסוק, וזה דין הבדיקה בין לאחר מעל"ע

וביה"ל תמה למה הוצרכה הגמרא לזה ולא משני בפשיטות כשהלכה. עוד העיר מלשונות רש"י דתפס דדין בית הרחם אין בו משום ריסוק איברים היינו דאין צריך להשהותו מעל"ע, והא גם לאחר מעל"ע צריך בדיקה כל היכא דחיישין לנפולה. וביאר ליסודו דהכא הנידון רק לענין ריסוק קל דתוך מעל"ע, דעל זה ליכא רובא המוכיח, דאדרבא, רובן איכא ריסוק קל ואח"כ חזוין לבריאותן, ומה"ט סגי הפריס בלא הלך כיון דמעולם לא חששנו לריסוק גדול, וכן מה"ט נקיט רש"י רק דין להשהותו מעל"ע, דודאי אין מקום לחוש לריסוק גדול דיהא בעי בדיקה לאחר שחיטה. ולפי"ז דחה הוכחת השאג"א הנ"ל עיי"ש. ויעוין במהר"ם שי"ף במהלך דבריו, דלעולם כפשטה דנידון הגמ' מצד טרפות דריסוק אברים ממש, דליכא מושג ריסוק קל רק לענין מעל"ע, אולם ענין מיוחד בבית הרחם דלא עביד שאר טרפיות, ובזה חלוק משאר נפולה, וניחא לרש"י לשיטתו דכל דין הבדיקה לגבי שאר טרפיות כשיטת ר"ן ורא"ה, וא"כ הכא סגי הפריס, דכבר ליכא טרפות דנפולה, וכן ניחא מה דכסדר נקיט ענין להשהותו ולא דין הבדיקה עיי"ש.

עמדה אינה צריכה מעת לעת בדיקה ודאי בעיא. ובתוד"ה עמדה, "אבל

לא עמדה בעיא ודאי מעת לעת ובעיא נמי בדיקה". כבר צוין דנחלקו הראשונים אי הבדיקה רק משום שאר טרפיות, וזה שיטת רש"י רא"ה ור"ן. או אף משום טרפות דנפולה, וזה שיטת הרמב"ם והרשב"א, וביאר הרשב"א דתוך מעל"ע דלא נתחזק

דבכל צד ששט הרי זה בכח עצמו. ועי' ב"י ויד יהודה.

דף נ"ב ע"א

אמר רב נעקרה צלע וחוליו עמה טריפה כו' צלע וחצי חוליו. בסמוך הובא מימרא דר"מ אמר שמואל נעקרה צלע מעיקרא טריפה. וברש"י אפילו בלא אסיתא. ולעיל ברש"י מ"ב ב' [כפי הגהת מסוהש"ס] "עם חצי חוליתה". ובתוס' כאן בשם ר"ת דעם האסיתא קאמר, דהא משמע לעיל צלע בלא חוליו ליכא מאן דטריף עד דאיכא רוב צלעות. ומאידך תוס' לעיל מ"ב ב' ד"ה אמר שמואל, "לקמן פליג עלי' בר זכאי ואמר נעקרו ברוב בצד אחד ונשתברו ברוב שני צדדין". הרי דאזלי כרש"י כאן דבלא אסיתא מטריף שמואל. ובמהר"ם שם, "ונראה דהתוס' ס"ל דסוגיא דהכא ס"ל כפשטה דמלתא דשמואל איירי בלא חצי חוליו, משום דטריפות דחצי חוליא לא שייכא למיחשבה הכא בחדא בפני עצמה, משום דבכלל חסרון בשדרה דקאמר בה חוליא אחת היא דכבר חשב לה הכא וק"ל".

שמעיון מדברי מהר"ם דטרפות דצלע וחצי חוליו מדין טרפות דחסרון בשדרה ולא משום נשתברו צלעות, רק כיון דחצי חוליו בלבד בעי צלע עמה. וכהא תליא פלוגתת רשב"א שהביא הטור יו"ד סנ"ד והרא"ש דלא חילק, אי דין נעקרה צלע וחצי חוליו דוקא בצלעות הגדולות, או גם בשאר צלעות, והשו"ע סנ"ד ס"ג פסק כרשב"א דדוקא בצלעות גדולות, והט"ז וש"ך שם

בין בעמדה, וא"כ אין זה כדהביא הפמ"ג דבעמדה בדקין רק מצד שאר טרפויות.

והלכתא היכא דנפלה מן הגג בדלא ידעה ועמדה ולא הלכה

צריכה בדיקה ואינה צריכה מעת לעת ואם הלכה אפילו בדיקה נמי לא צריכא. בראשונים דאין זה מדברי הגמרא עצמה, מיהו קי"ל כן דלא מהני בלא עמדה או הלכה ממש. ובתוס' דזהו דבעי לאשמועינן למיעוטי פשטה ידה לעמוד וננערה לעמוד, ומה"ט לא קאמר הלכה כרב יהודה.

מסקנת הדינים ברשב"א. (א) נפלה מן הגג הגבוה עשרה טפחים כגון שנתגלגלה ונפלה, או שנפלה ממקום שיש בגבהו עם גובה כרסה של בהמה עשרה טפחים, חוששין לה, אבל פחות מעשרה טפחים אין חוששין לה כלל. (ב) אם הפילוה אחרים בכח אפילו בפחות מכאן חוששין לה, והיינו זכרים המנגחים זה את זה. (ג) אי אמדה נפשה אפילו גבוה כמה מרדעות אין חוששין לה, ואע"ג דנפלה דרך ארוכה דליכא מידי למסרך. (ד) אפילו הפילוה אחרים אם מרגיש בנפילתו אין חוששין, והיינו דאמר בית המטבחים אין בו משום ריסוק איברים. (ה) הפילוה אחרים מבחוץ ונפלה על מתניו, אין חוששין לה, והיינו דכרי דפתקי גנבי דאין חוששין להן דאמתנייהו שדי להו.

ואי מיא קיימי לית לן בה. ברש"י, "דאפילו מלמעלה למטה שפיר דמי".

צ"ע דגם אי הקרקע בשיפוע מ"מ המים בקו ישר ומה שייך מלמעלה למטה. וביש"ש ס"ז דהעיקר לאפוקי דלא בעינן מלמטה למעלה

כהרא"ש דבכל צלעות, והיינו דלרשב"א וש"ע מדין שבירה בצלעות, ועלה נאמר בגמ' דדוקא בצלעות גדולות, ורא"ש והכרעת ט"ז וש"ך מדין חסרון בשדרה, וזה בכל חוליות דאיכא.

והאמר עולא בן זכאי אמר נעקרו ברוב צד אחד נשתברו ברוב שני

צדדין. ברש"י, "אלמא רובו בעינן למיטרפא וכל שכן דבחדא לא מיקריא נבלה". ואסברה לה ברש"ש, "דלעולא משמע לי דאם נעקרו הרוב דמצד אחד דהיינו שש צלעות בב' הצדדים אפילו ג' כנגד ג' לא מיטרפא אלא משום דהוי רובא וכש"כ דבחדא (ר"ל חדא כנגד חדא) כו". היינו דגדר רוב צד אחד, הוא בכללות כמנין רוב צד אחד, שש צלעות, ולא דוקא בצד אחד, ומינה דבליכא רוב דשש צלעות כשרה אפילו בזה כנגד זה. ומסתייע מלשון הגמ' בהתירוק, "אמר לך התם זה שלא כנגד זה הכא זה כנגד זה". הרי דלא קאמר התם ברוב בצד אחד, דודאי תליא בשש צלעות בין כולם, רק דמוקמינן בזה שלא כנגד זה. וכ"מ בהדיא בלשון רש"י ד"ה נעקרו, "כיון שנעקרו שש מהם דהיינו רוב צד אחד". וכן בהדיא בתוה"ב ב"ב ש"ג.

והא רב נמי גיטפרא קאמר. בשטמ"ק הגיה ברש"י "הרי צלע שכנגדו נשמטת ונבלה". וברש"ש "נשמטת ונופלת"

רש"י ד"ה אסיתא. עי' מהרש"א דהמכוון כחצי חולי' דאי נשבר חצי חולי' ממש הא נשבר בב' הצדדים וא"כ לא נשאר כלום, וברש"ש הגי' ברש"י "כחצי חולי'".

נמצא הדינים בסוגיא. א) נעקרו רוב צלעות או נשברו רוב צלעות טריפה. וקיי"ל רוב צלעות דב' צדדים, והיינו י"ב צלעות שהם רוב מצלעות הגדולות שיש בהם מת. כמבואר בר"ן דקיי"ל כריו"ח בין לענין נשתברו בין לענין נעקרו. ב) נעקרה צלע ומקצת חולי' עמה, כגון אסיתא, טריפה. ובהא נחלקו רשב"א ורא"ש, אי דוקא בהגדולות או בכל מקום דטרפותו מדין חסרון בשדרה, ולהלכה הט"ז והש"ך חלקו אש"ע דקיי"ל לחומרא כסתימת הרא"ש. ג) נעקרו ב' צלעות זה כנגד זה, ואיצ"ל חולי' עצמה לגמרי, הוי כגיטפרא דנבלה נמי, וביסוד שיטת ב"ה דסגי חולי' אחת.

דף נ"ב ע"ב

הכא צלע בלא חוליא התם חולי' בלא צלע. בתוס' עירובין ז' א' ד"ה כגון שדרה, דדין חסרון בחוליות אינו טריפה משום חוט השדרה, דאפילו חסרה חולי' אחת למטה מהפרשות דליכא משום טרפות חוט השדרה, מ"מ טריפה משום חסרון בשדרה. ומכאן יליף הרמ"א יו"ד סנ"ד ס"ד, דנעקרה חולי' אחת כולה, איירי גם למטה במקום דליכא טרפות פסיקת החוט. וכמש"כ בהגר"א דמקור דין הרמ"א מתוס' הג"ל. וציין בשיחת חולין דזה לא כמו שנסמן במוקף שהוא מהטור, דאדרבא, בדרכ"מ סל"ב או"ב כתב דמהטור משמע דטרפות עקירת חוליא הוא רק במקום טרפות החוט עיי"ש.

שלה אין מזיק אפילו לעופות וכל שכן לגדיים וטלאים". ואה"נ משנינן כאן בעופות כאן בגדיים וטלאים, היינו דעופות הוי מין אחר לגמרי דלא איירי ברייתא, אולם במין בהמה יש לדייק דרק מצד ניקוב עד החלל.

עד שתינקב לחלל. לרש"י כניקוב קוץ מדין נקבו הדקין. וברשב"א אייתי שיטת הרמב"ם דבנץ יש לו דריסה בגדיים וטלאים אם צפרנו נקב לחלל, וכן דעת הר"ף, וביאר שהם מפרשים מדקאמרינן בברייתא דרוסת חתול ונץ אלמא משמע דריסה מיהא אית לי"א אם נקב לחלל. ונפק"מ דאילו בקוץ אע"ג דנקב לחלל אית לי"א בדיקה, אבל בנקיבת נץ כיון שנקב לחלל והאדים הבשר, טריפה, ואין לה בדיקה. ומיהו למאן דמפרש לקמן דקוץ נמי לית לי"א בדיקה, אפשר לחלק ג"כ בין נקיבת קוץ לנקיבת צפרנו הפך מה שאמרנו, דאילו בקוץ אין לו בדיקה כלל, דנקב כל שהוא אינו ניכר, אבל בנץ בודקין אותו אם נקב לחלל והאדים הבשר מבפנים, טריפה, ואי לא, כשרה עיי"ש.

והא ההיא תרנגולת דהוי בי"ר כ' כו'
ואשתבח עליה חמשה קומרי דמה.
בחכ"ש, "בשלמא אברייתא לא קשה מההיא עובדא, דשמא ארס שלו אינו מזיק, אבל השתא דמחלקין בין מצילין כו', משמע דבאין מצילין שאין לו חימה אינו כועס כל כך להטיל ארס, והא אשכחן דאית לי"א ודו"ק". אכן בראשונים דייקן לשונות רש"י "ולא אלים זיהרי". "הוא כועס ויש לו ארס חזק". הרי דהחילוק בחזק הארס, וצ"ע דלברייתא גם ארס מרובה אינו דורס, אולם

בעי רב אשי ברוב קרוע או ברוב נטול.
לצד רוב נטול היינו רוב אורך בחסרון כל שהוא, דלכאור' לא בעינן רוב שטח בשר החופה נטול, דמתפרש דומיא דצד רוב קרוע, דהוא רוב אורך בלבד, אלא דאי בעינן נטול היינו בחסרון כל שהוא לרוב ארכו. מיהו פשטות לשון רש"י "שניטל רובה" בהדיא כפשטות לשון הגמ' דבעינן רוב שטח נטול. ועי' שיחת חולין.

בעי רבי ירמיה רוב גובהה או רוב הקיפה. ברש"י, "מן העינים ולמעלה רוב היקפה גדול מרוב גובהה". במעדני יו"ט ברא"ש סל"ט אות ו', "ופירש הב"י דה"ק הגולגולת הפוסלת כשנחבסה, היא מן העינים ולמעלה, ואם נחבסה רוב מה שמן העינים ולמעלה טריפה, אבל אם נחבסה כל מה שמן העינים ולמעלה אין בכך כלום דלאו גולגולת מיקרי, וכ"כ בכלבו, ורוב הקיפה פשוט היינו שנחבס רוב עגולה של גולגולת ע"כ. עי' בפוסקים ז"ל כמה שיטות בהגדרת רוב הקיפה.

מן הזאב ולמעלה. בתוד"ה אילימא, כלומר דוקא זאב דריס באימרי רכרבי ולא חתול. אולם ברש"י "אבל מזאב ולמטה אין לו ארס חזק להמית בהמה אלא עופות". והעיר מהרש"א מבסמוך דרוסת חתול ונמי בגדיים וטלאים עיי"ש.

מיתבי דרוסת חתול ונץ ונמי עד שתינקב לחלל כו' מ"מ לר"ח קשיא. בתוד"ה מ"מ, דלשני לי"א דברייתא באימרי רכרבי. ורש"י ישבה כמש"כ ד"ה עד, "ומדשוי להו כקוץ בנקובה מכלל דארס

לדעת בריבי אי מצינו כל כך שהי' חמשה קורטי דמה ודאי ארס דורס הוא.

הצלת עצמה נמי בהצלת אחרים דמי.
ברש"י "שהיא עצמה מצלת גופה ובורחת". ובר"ג "כלומר כיון דאיתחיד בבא באנפי" כעס ודרס".

איכא דאמרי הא מני בריבי היא. הפרש סגנון בריבי קובע כיצד ס"ל לרבנן דפליגי, דלל"ק בריבי חדית דביש לו מצילין דורס ור"ח כוותי', ולרבנן בכ"ג אינו דורס והיינו ברייתא דעד שתינקב לחלל דבכ"ג איירי. ולל"ב בריבי חדית דבאין לו מצילין אינו דורס, וברייתא באין לו מצילין כוותי', ור"ח כרבנן דבכ"ג דורס דקין, ורש"י פירש דמתג' דתני זאב משום אימרי וברבי נקט. ולל"ק יל"ד דמתג' כרבנן דבכ"ג אינו דורס ואף לגבי גדיים וטלאים, והי' ניתא דברי רש"י לעיל ד"ה מן הזאב, דרק עופות אבל בהמה כלל לא, מיהו רש"י ד"ה גדיים, "ומודה רב חסדא באילים ורחלים כמתג'", והיינו אי לא פליגי רבנן ור"י, דזאב ולא פחות כלפי אילים ורחלים, והא לל"ק י"ל דמתג' כרבנן דבריבי דכלל אינו דורס, וכפי הנראה כונת רש"י דלא יהא סתם מתג' דלא כר"ח.

דף ג"ג ע"א

בעי רב אשי שאר עופות ממאין יש להן דרוסה או אין להן דרוסה. ברש"י, "חוק מן הגס והנץ". אולם בר"ן [ט"ו ב' בדפיו], "ופירש רש"י ז"ל וכן רוב

הראשונים ז"ל, דכולהו שאר עופות טמאים חוק מן הנץ והגס מספקא לי', וכך הם דברי הרמב"ם ז"ל בפ"ה מהלכות שחיטה, וכן נראה דעת הרב אלפסי ז"ל. ואין זה מחוור, דהא אמר רב יהודה אמר רב לעיל עופות מן הנץ ולמעלה, ומשמע דכל העופות שהן למעלה מן הגס דינן כגס, לפיכך נראה דודאי פשיטא לי' דעופות שמן הנץ ועד הגס דינן כנץ, וכן אותן שלמעלה מן הגס דינן כגס, אלא בעופות שלמטה מן הנץ קא מיבעיא לי', מי אמרינן כיון דדרוסת הנץ תנן, אותן עופות שהן למטה מן הנץ אין להן דריסה כלל, או דלמא מ"מ דריסה אית להו, דהיינו בגדיים וטלאים, בעופות נמי גהי שאותן שהן למטה מן הנץ אין דריסתן שוה עם הנץ, דריסה מיהא אית להו, ומהדרינן דאין ודאי, אלא מש"ה תנן דרוסת נץ וגס, משום דאינהו אית להו דריסה אפילו בדברברי מינייהו, וכן אותן שמהן ומעלה, אבל שאר עופות טמאין שלמטה מהן אין להן דריסה אלא בדוטרמי מינייהו". ועי' ספיקת הרא"ש לפום פירושו כרש"י, מה דין מן הנץ ולמטה. ועי' שיטתו המיוחדת דליכא דריסה בדוב ונמר ושאר ז"ל פליגי.

קמ"ז בהדי דשליף שדי ויהרי. בר"ן על הרי"ף (ט"ו ב' בדפיו סוד"ה אין).

"ויש אומרים דמינה נמי דהיכא דשחטי' לנדרס מקמי דלישקלי' דורס לסחופי', כשרה, כיון דאינו לדריסה אלא לבסוף, ההיא שעתא כבר נשחטה. מיהו הני מילי היכא דידעי דמכי מחי' לא שקלי' לסחופי', דכל כי האי גוונא ודאי אכתי לא שדא ויהרי', אבל כגון אלו העופות שמכין

ונשמטין וחוזרין ומכין, ואע"פ שעכשיו לא סלק ידיו, חוששין שמא בתחלה כשהוא מכה וחוזר ומכה מטיל בה ארס, ואחרים מחמירים עוד לומר שכיון שהיו מצילין אותם ממנו דילמא ההיא שעתא שדי לי' זיהרי' דכל היכא שמצילים אותם ממנו הוא כוועס יותר וחזק מרה".

וב"ל הדורס אין צפרנו נשמטות. בתוד"ה כל, "האי כל לאו דוקא וכן כל המתחכך דבסמוך אלא כלומר רוב הדורסין רוב המתחכך". אולם ברש"י ד"ה רוב, "וקים לן שכל הדורס אין לך אחד בהן שתשמט צפרנו". הרי דפליג אתוס' כפשטות לשון הגמ' דהו"ל "כל". ועי' מהר"ם שי"ף. והמכוון דליכא מיעוט בטבע כלל שתשמט צפרנו, ועדיף ממיעוטא דמיעוטא כעין ההיא דגיטין ב' ב' סתם ספרי דדיינא מיגמר גמירי כדפירשו תוס' שם. מיהו אחד מיני אלף או רבבה שלא בדרך הטבע תשמט צפרנו, וזהו דמכונה בגמ' "כל", ועי' ראש יוסף.

אוקי מילתא אחזקי'. יל"ד הן מצד חזקת כשרות והן מצד חזקת הגוף ממש דלא נשתנה מאינה דרוסה לדרוסה.

הו"ל ספק דרוסה ורב לטעמי' דאמר אין חוששין לספק דרוסה. ברש"ש צידד לפרש דקושיא הוא, דכיצד מהני אוקי אחזקי' הא הו"ל ספק דרוסה, וכעין דמקשינן לעיל מ"ג ב' ומ"ש מספק דרוסה, ומשני "רב" לטעמי', בלא "ויו" החיבור, כדדייק לשון רש"י, וכ"ה בלשון תוס' לעיל מ"ג ב' סוד"ה קסבר, דמתפרש כתירוץ דרב ס"ל אין חוששין לספק דרוסה. וניחא טפי אריכות הגמ' לפי"ז.

הו"ל ספק דרוסה ורב לטעמי' דאמר אין חוששין לספק דרוסה. ברש"ש צידד לפרש דקושיא הוא, דכיצד מהני אוקי אחזקי' הא הו"ל ספק דרוסה, וכעין דמקשינן לעיל מ"ג ב' ומ"ש מספק דרוסה, ומשני "רב" לטעמי', בלא "ויו" החיבור, כדדייק לשון רש"י, וכ"ה בלשון תוס' לעיל מ"ג ב' סוד"ה קסבר, דמתפרש כתירוץ דרב ס"ל אין חוששין לספק דרוסה. וניחא טפי אריכות הגמ' לפי"ז.

ול"ה נמי לא אמרן אלא חדא אבל תרתי ותלת חישינן. ברש"ש העיר דאי תרתי כש"כ תלת, וכאן לא משני כדלעיל ג' ב' ד"ה גמרא, "בד"א ששחטו לפנינו ב' וג' פעמים, נראה דר"ל ב"פ לרבי וג"פ לרשב"ג". וכעיי' בריטב"א שם בא"נ, דהכא אין כאן מאורעות חלוקות ודו"ק.

ספק ע"ל ספק לא ע"ל אימא לא ע"ל. לתוס' ניחא היטב דהו"ל ספק השקול ומוקמינן אחזקה לכו"ע. אולם לרבינו יונה הא הו"ל ספק דרוסה. ואייתי ב"י בשם

ספק ע"ל ספק לא ע"ל אימא לא ע"ל. לתוס' ניחא היטב דהו"ל ספק השקול ומוקמינן אחזקה לכו"ע. אולם לרבינו יונה הא הו"ל ספק דרוסה. ואייתי ב"י בשם

ובפ"ק ד"ט נמי אמרינן אימר לא בדק יפה יפה וכולן לשון פשיטא הם."

עוד בדין ספק על ספק לא על. יו"ד ס' נ"ז ס' י"ג, "והא דחוששין דוקא כשידענו שנכנס הארי אבל אם הוא ספק אם נכנס אם לאו כו' אין חוששין", זהו דינא דגמ' חולין כאן דכולי עלמא ספק על ספק לא על אימא לא על, ובאר הרשב"א בחידושי דהטעם משום ספק ספיקא, ספק על, ספק לא על, ואם תמצא לומר על, ספק לא דרס, ובזה שרי אפילו ודאי מקרקרין כמבואר בפוסקים ז"ל, והנה הנידון כשיש ספק דריסה, או מחמת קרקורן, או דראינו ארי בסביבת הדיר, ודנין ב' שלבים למעשה דריסה, (א) שמא לא על. (ב) שמא על. דהרי הי' בסביבת הדיר, או דמזה נתלה קרקורם מחמת ביעתותא, אבל שמא לא דרס, באופן דכדי לדון דריסה מוכרחת הנחת על וזה יוצר הספק ספיקא כנ"ל.

שם ס"ד, "ארי שנכנס בין השוורים ונמצאת צפורן של ארי תלושה ויושבת בגבו של אחד מהם בין אם הצפורן לחה או יבשה חוששין לה כו' ולא לזה בלבד חוששין אלא לכל השוורים שבדיר", זהו ג"כ דינא דגמ' חולין נ"ג א' שם, והוסיף הרשב"א שם לדינא, והובא בב"י על הטור, וז"ל: "ונראה דדוקא בשראינוהו שנכנס לבין השוורים, אבל שור שבא לפנינו וצפורן יושבת לו על גבו לכו"ע שרי, דדוקא נכנס לבין השוורים אמרו כו', והלכך אי לא ידעינן דעל איכא תרתי ספיקי אימור על אימור לא על, ואת"ל על צפורן זו לא מידי הארי יושבת לו בגבו אלא בכוחל נתחכך",

הרשב"א בטעם קמא, מצד ס"ס, שמא לא על, ואפילו על שמא לא דרס. ואריכות דברים בש"ך ונו"כ יו"ד ס' ק"י בכללא דס"ס שאינו מתהפך, וכן בס"ס משם אחד, והכא הוי בסדר הספיקות דראשית אי נתהווה ריעותא המעוררת ספק, שמא על, ובזה ליכא חסרון מתהפך, וכן ליכא חסרון ספק דשם אחד. עי' בסמוך העתקה מבאו"ס כתובות.

ספק כלבא ספק שונרא אימא כלבא. כבר צוין דמכאן ילפו תוס' יבמות ל' ב' [ל"א א'] דספק השקול אינו בדין ספק דרוסה. ולרבינו יונה ביאר הרשב"א דף י', וכ"ה בר"ן (ג' א' בדפיו), דאינו שכיח דריסת חתול ותלינן בכלב.

קמטע ריש' דחד מינייהו נח מריתחי'. בר"ן על הרי"ף [ט"ז א' בדפיו], "ולא חיישינן לדריסה דאינך ולא חיישינן שמא בתחילה דרס את אחרים ואחר כך הרגו לזה דכיון שהם עומדים במקום שיוכל לדרוס איזה מהן שירצה אני אומר זה דרס ראשונה והרגו. מיהו דוקא כשנכנס לתוכן ועומד עמהן דכיון שהוא יכול לדרוס כרצונו אמרינן דכי קטע ריש' דחד מינייהו נח רוגזי', אבל כגון אלו החתולים שעולים על כלוב מלא עוף ומכניסים ידיהם מבפנים ודורסין, אע"ג דקטע לריש' דחד מינייהו לא נח רוגזי' מש"ה, דמתוך שהם בורחים אף הוא כועס עליהן. וכן נמי דוקא קטע הוא דאמרינן דנח רוגזי' אבל דרס בלחוד לא". עוד בר"ן שם, "וכל אימר דאתמר הכא ודאי חשבינן להו כיון דתלינן בהו לקולא, דכוותה הא דאיתמר בפרקין קמא אימר בעצם נפגמה

דהכא כיון דשורש הספק מחמת המצאות הצפורן, הרי ממילא נופל הספק על מקור הצפורן, ואין הנדון על מעשה דריסה, ובזה הוי חד ספיקא אי מארי או מכותל, [ובאמת בספר ראש יוסף להפמ"ג כתב שם, דהי' מקום לומר לולי דברי הרשב"א, עפ"י יסוד שיטת תוס' חולין שם דהספק שמא מארי חולה שנתחכך השור ברגלו ובכותל ונדבק בו, והשתא נימא ספק לא על והצפורן מהכותל, (ובזה דלא כתוס' דליכא ספיקא כזו כלל), וספק על והצפורן מהארי ברם שלא ע"י דריסה אלא ע"י חיכוך עיי"ש], לעומת גוונא דספק דריסה בס' י"ג, הנידון על מעשה דריסה, ודנין דנצרך על ודרס, ושפיר הוי ספק ספיקא שמא לא על ושמא על ולא דרס, וע"ז השיג הש"ך למש"כ בס' ק"י כלפי כלל דמתהפך, וכהרחבת החוות דעת שם גם לענין עיקר ספק ספיקא משם אחד, דכד הנידון בעיקר הריעותא, ומוכרחין להסתפק בתחילה אי נוצר ריעותא חשיב שפיר ספק ספיקא, והכא סוף סוף הציפורן הוי הכ"ת לדון על דריסה, והרי"ז כס' י"ג.

אמנם תמוה השגת הפוסקים ז"ל, דאטו

המצאות הצפורן מטריף, ופשוט

דהוי הכ"ת בעלמא לדון אי הי' דריסה, כהכ"ת דקרקור, או שראינו ארי בסביבת הדיר, ושוב מהכ"ת לחלק בין זה לכל ספק דריסה שבס' י"ג, וחזינו דדחקו טובא כוונת הרשב"א דבאמת אין זה מדין ספק ספיקא כלל, [מיהו עיקר דינא דספק על המבואר בגמ' חולין ג' ע"א לפירוש הרשב"א שם מצד ספק ספיקא, ישאר מכריח לגדר יצירת

מבואר ההיתר מצד ספק ספיקא, ולב' צדדי ההיתר תלינן הצפורן מחיכוך הכותל ולא מן הארי, [והיינו דנדבק צפורן להכותל מכבר], וע"ז הקשה בדרכי משה סק"ה, ובדרישה סק"ז, וט"ז ס"ק כ"א, דאין זה ספק ספיקא.

והנה בלשון הרכ"מ, "וצ"ע במה שכתב שם הרשב"א דבספק נכנס יש להתיר מכח ספק ספיקא דזו לא הוי אלא ספק שצפורן זה הוא מן ארי או מן הכותל, ואפשר דאינו ר"ל דמותר מכח ספק ספיקא כמו בשאר ספק ספיקא איכא תרי צדדי להתיר, אלא ר"ל הואיל ואיכא תרי ספקי בארי ובכותל אינו רק ספק אחד תלינן יותר בכותל מבארי דזו מצוי יותר כנ"ל ליישב דברי הרשב"א ז"ל, ובלשון הפרישה הוספת דברים, "דבספק לא נכנס ג"כ צ"ל דצפורן זה שהוא בגבה הי' בכותל כו", וכן הוא בלשון הט"ז, "ואע"ג דאין זה ספק ספיקא גמור דהא גם בצד הראשון שאימור לא נכנס ארי אתה צ"ל שצפורן זה בא מכותל, מ"מ סמכין ארובא כו", והשיגו הש"ך בנקודה כ, "גם מ"ש דאין זה ספק ספיקא גמור כו' ליתא כמ"ש בש"ך ס' ק"י ס"ק ס"ב דין ט"ו עיי"ש".

והשתא כפי פשטות לשון הדרישה והט"ז

אינו מובן הא דדינא דס' י"ג

בספק דריסה ניחא להו דהוי ספק ספיקא, והיינו, ספק לא על, וספק על ולא דרס, והא גם בזה צד לא על התירו מצד שלא דרס, והוי שם אחד ממש, ומאי גרע ספק דנמצא צפורן מספק דריסה סתם, [מחמת קרקורן או דראינו ארי בסביבה], וכפי הנראה,

ספק ספיקא מצד ספק בעיקר הריעותא, וכן לענין דינא דספק ספיקא שאינו מתהפך וכמש"כ הש"ך יו"ד ס' ק"י שם], ועי'.

ונראה דבאמת חלוק טובא ב' האופנים, ואפשר דיש לדחוק דלזה נתכוונו הדרכ"מ דרישה וט"ז הנ"ל, רבדין ס' י"ג, איכא ב' ספקות קמן, א' שמא כלל לא על, והיינן דלא הגיע לתוך הדיר, ב' דעל לדיר אבל לא דרס, ואנו דנין צד דעל דהרי כל שורש הספק מחמת שהי' ארי בסביבה זאת, או מחמת קרקורם, נמצא דבהנחת צד על אנו מתקדמים לשלב האיסור כפי שורש ההסתפקות דקמן, ועדיין מסתפקין בשלב הסופי שלא דרס, והוי ב' צדדין להתיר, לעומת דין הרשב"א בנמצא צפורן, הא כלל לא ראינו ארי בסביבה, וכל ספקינו על דריסה מחמת מציאת צפורן ארי בגבו, והשתא ליכא צד ספק דעל ולא דרס, כיון דגם בזה נקטינן דהגיע מהכותל ולא מהארי, והשתא מהכ"ת דגדון על ולא דרס, והרי"ז כדיר בהמות ללא ריעותא כלל דלא שייך להסתפק על ארי שעל ולא דרס, דמהכ"ת לעורר גדון.

ויצוין בראש יוסף להפמ"ג הנ"ל בהצעת נוסחת הספק ספיקא בזה, ולפירושו ניחא היטב, דספק הא' תוכן צד ההיתר דכלל אין זה מהארי, וספק הב' דמהארי מיהו שלא ע"י דריסה אלא ע"י חיכוך, והוי ב' צדדין בהתקדמות לפתרון פשר תעלומת המצאות הצפורן, וא"כ באמת ב' צדדי היתר קמן, אבל לנוסחת הרשב"א בהדיא דלב' הצדדים אין הצפורן מהארי, א"כ הרי לא נסתפק אלא

לא על ומהכותל, או על ודרס ומהארי, אבל צד על ולא דרס, ומהכותל, ליכא קמן כלל, וממילא אין כאן אלא ספק אחד, ובוה יובן הא דעל דין ספק חדש יו"ד ס' רצ"ג לא השיגו הדרכ"מ דרישה וט"ז, נמיהו בגליון הגרעק"א ז"ל הובא בשם שו"ת מוצל מאש להקשות דהוי ספק ספיקא משם אחד כנ"ל סי"ב סק"ב, אבל גדולי הפוסקים ז"ל הנ"ל לא השיגו, דהתם שאנו דנין מציאות התבואה שפיר איכא צד דתבואה חדשה והושרש קודם העומר, וכהאמור דנידון כב' מציאויות שונות והוי כ' צדדים בהמרכיב להאיסור, ודכוותה בספק מן האיש ספק מן האשה, רק בזה תמי' מיוחדת דליכא צד על ולא דרס.

ונראה לכאור' דדין הנ"ל תליא לכאור' בב' הצדדים בגדר דינא דספק ספיקא, (א' רוב צדדים, ב' מיסוד חזקה שלא נחדש ב' הנחות להענין הנידון, [או דגורם קולא בהספק דשוב ליכא בזה דינא דספיקא לחומרא, דכאילו רחוק האיסור בזה], ובנד"ד, רוב צדדי היתר ליכא, דלא גדון צד על ולא דרס, דסוף סוף מאין הצפורן, אבל הנחת ב' הנחות בעינן, דכדי לדון דריסה, בעינן להניח, על, ודרס, [ברם העירוני דכמו כן נימא דצד נתחכך בכותל מחייב הנחת תרתי, דהי' דבוק שם צפורן מכבר, והשור נתחכך בכותל ונדבק בו, וי"ל], והשתא השגת הפוסקים ז"ל מצד דליכא רוב צדדים להתיירא, והשגת הש"ך עליהם, דכפי יסודו בס' ק"י כלפי ספק ספיקא שאינו מתהפך, היינו, דכד מוכרח הנחה א' לספיקת הנחה ב', לא שייך חסרון

דף נ"ג ע"ב

ה"נ ספק קניא ספק שונרא אימר קני' מחי'. לתוס' מתפרש כספק כלבא ספק שונרא דהוי ספק השקול ומכ"מ לכו"ע מוקמינן אחזקה, דליכא דומה לאיסור יותר מלהיתר, ולרבינו יונה מצד שונרא לא שכיח ביחס לקנה, כמו ביחס לכלבא.

וברשב"א בחידושו ד"ה הא, "תמי' לי למה הוצרך רב אשי לומר הכא נמי אימר קני' דמשמע משום דעאל לבי קניא הוא דתלינן בקניא ומכשרינן לה הא לאו הכי בסתמא בשונרא מחזקינן, ואמאי אפילו בסתמא נמי ספק כלבא ספק שונרא אימר כלבא אמרינן. ושמא יש לומר דכי תלינן בכלבא דוקא היכא דאיכא כלבא נמי קמן ואיכא למימר כלבא ואיכא למימר שונרא אבל היכא דליכא כלבא דנתלי' ב', בשונרא מחזקינן כיון דשונרא שכיח בביתא טפי, משום הכי איצטריך רב אשי למיתלי בקניא משום דעל לבי קניא הא לאו הכי לא תלינן. אבל בתוס' כתבו בהיפך דהכא בשלא הי' להסתפק אלא או בקני' או בשונרא, וכגון שהי' בבירור חתול בתוך הקנים ולהכי קאמר דעאל לבי קניא אבל אתי מעלמא אין אנו יודעים מי עשה אפילו לא עאל לבי קניא אין לנו לתלות בחתול". ועי' שיטת הרא"ה שהובא בר"ן.

אימר קני' מחי'. יל"ע לרש"י כ"ח א', מ"ג ב', דושט אין לו בדיקה מבחון אף לענין ספק נקיבה ולא רק לענין ספק דריסה, מאי נפק"מ אי משום דרוסה או משום קני'. ביארו תוס' לעיל כ"ח א' ד"ה

אינו מתהפך, דעל כרחק לדון תחילה אי אירע הנחה א', ובזה כולל הש"ך דכמו"כ הוי בדין ספק ספיקא כיון דלצד האיסור אנו מוכרחין להניח הנחת על והנחת דרס, והוי בכלל דינא דספק ספיקא.

ברם עומד לנגדינו דלפשטות הרשב"א כהש"ך דהוי מדין ספק ספיקא, הרי סותר משנתו למש"כ בתשובה ס' ת"א דספק ספיקא כרוב ואפשר עדיף מרוב, ואסברו לן אחרונים ז"ל מצד רוב צדדים, והכא ליכא ספק ספיקא מצד רוב צדדים להאמור, גם יל"ע בלשון הש"ך ס' נ"ז סק"ל בסו"ד, "דכבר פירשו הד"מ ומהרש"ל פא"ט ס' ע"ד דה"ט דקרוב הדבר טפי שנתחכך בכותל כל שלא ראינו שנכנס וא"כ צריך אני לומר מתחילה שנכנס והו"ל ספק ספיקא משא"כ הכא ודו"ק", ולהאמור לכאור' אין זה באור הספק ספיקא שבכאן וצ"ע.

ויצוין בספר יד יהודה ס' ק"י ס"ק כ"ז [בארוך] דלמש"כ דרכ"מ דרישה וט"ז בבאור דינא דהרשב"א, פשוט דכ"ז בלא ראינו כלל ארי בהסביבה, אבל בראינו ארי בסביבה הגם דלא ראינו כלל שנכנס לדיר חיישינן, ולא כדין ס' י"ג דליכא ספק אלא בראינו שנכנס ממש, דהכא כיון דנמצא צפורן בראינו ארי בסביבה כבר יורד הסבירות דלא דרס, ואדרבא יש לתלות דיד הארי שראינו הוא, ברם סתימות הרשב"א לא משמע כן, דרהיטת הדברים דשוה לדינא דס' י"ג דבעינן ראינו שנכנס ממש, ולהאמור דהוי ספק ספיקא מצד ב' הנחות ליתא לכאור' לדין יד יהודה.

דא"כ בכלל נקובה היא ומהאי טעמא לא תני במתניתין דמיא לדיותא ודמיא לבישרא אלא טעמא דדרוסה שהארס שורף וסופה למות". הרי דיימו דאי מצד סופה לינקב הוי כלקותא דדמיא לבשרא דהוי בכלל נקובה. ויש להטעים דחזינן יסוד שיטתם גם בדין סירכא דס"ל מ"ז א' דיסודו משום עתידות נקב ולא כרש"י דסימנא דכבר קדים נקב, דגם בזה עצם הסירכא אינו לקותא, רק דאיכא עתידות נקיבה, ולתוס' כ"ז בכלל נקובה. ונמצא דרש"י לשיטתו בהכרח פליג על תוס', דאי ליכא סימן על קדימת נקיבה, אין כאן טרפות דנקובה, דעדיין ליכא לקותא, ואין כאן טרפות דדרוסה ועי'.

דרוסה שאמרו צריכה בדיקה. בתוד"ה דרוסה, בסוה"ד, "ונראה שגם בקונטרס לא נקט ספק דרוסה אלא משום דאז צריך לבדוק בכל מקום גבה וכריסה וצדה וכל מה שכנגד בני המעיים, אבל אם ה' ניכר מבחוץ מקום הדריסה לא ה' צריך לבדוק אלא כנגד אותו מקום". מבואר דבדיקת דרוסה רק מבפנים, רק דאהני בדיקת חוץ לידע כמה צריך כנגדו בדיקת פנים, דבספק בעינן בכלול, ובניכר מבחוץ בדיקתן רק בכנגדו. אמנם דעת הרשב"א בתוה"ב דאי לא מינכר כלום מבחוץ סימנא שלא נדרס ואין צריך בדיקה, וכלל דדרוסה שאמרו צריכה בדיקה, היינו לראות מבחוץ דכל מקום כנגדו בעי בדיקת פנים, באופן דמהני הן בליכא היכר בחוץ, או באיכא היכר וליכא פנים.

בעי רב אמי המסמספה מהו. ברש"י, "כגון דרסה בירך שלא כנגד החלל וראינו

אתא, "דנפק"מ דאי הוה תלינן בשונרא הוה צריך בדיקה כנגד כל החלל אע"ג דליכא ריעותא אלא כנגד הסימנין". והיינו לאפוקי דאי משום קניא בעי בדיקה רק כנגד מקום המוכתם בדם. ולריב"א דאייתו שם מתפרש היטב, דאי משום קניא מהני בדיקה מבחוץ לראות אי נקב או לא, ואי משום שונרא לא מהני בדיקה מבחוץ, כיון דאין אדמומית ניכרת בו עי"ש.

דרוסה שאמרו צריכה בדיקה כנגד בני מעיים. ברש"י ד"ה צריכה לבדוק, "גבה וכריסה וציד"י וכל שכנגד בני מעיים, ואם האדים שם בשר זהו הארס וטריפה שסופו לשרוף עד שינקוב את בני מעיים, ואם לא האדים בשר שם אין צריך לבדוק במקום אחר שאין דרוסה אלא כנגד בני מעיים דלא מיטרפא במקום אחר". מבואר שיטת רש"י דיסוד טרפות דדרוסה משום סופו לינקב, וצ"ל דלא הוי בכלל נקובה, דעתה עדיין ליכא לקותא בחד מן האיברים הפנימים, ובזה חלוק ממש"כ רש"י מ"ג א' ד"ה לא תיפוק, "וכל הנך טריפות דמנינן לקמן בריאה כגון חליף באוני ודמיא לבשירא ולביעתא ואטום בריאה כולהו בכלל ריאה שניקבה או שחסרה נינהו כו' והנך חזותא לקותא נינהו וכל לקותא סופה לינקב והיא לה נקובה". היינו דהתם כבר הוי "לקותא" בריאה, משא"כ בזה עדיין ליכא לקותא, והוי טרפות מחודשת מצד דרוסה, מיהו יסודה משום עתידות נקב. [וחזינן דע"ז לא כתב רש"י מ"ב א' דאין טעם בטרפות].

אולם שיטת תוס' מ"ב א' ד"ה דרוסת הנץ, "וטעמא לא משום דסופו לינקב

דף נ"ד ע"א

ווישט נקובתו במשהו דרוסתו במשהו.
ברש"י, "נקובתו במשהו תנן, הלכך
דרוסתו נמי פשיטא לי דבמשהו". נחא
היטב לרש"י לעיל דטעם טרפות דרוסה
משום דעתידה לינקב, אולם לתוס' מ"ב א'
צע"ק.

מורי בה רב מכפא ועד אטמא. בתוס'
לעיל ד"ה דרוסה, הוכיחו מכאן
דמהני בדיקה לודאי דריסה, "ועוד דקאמר
בסמוך דמורי ב"י רב מכפא ועד אטמא והיינו
ע"כ ודאי דרוסה דרב לא חייש לספק דרוסה
דלא אדר ב"י כדפירש בקונטרס לעיל מההיא
דכל גגות". וכבר הקשו מסו"ד דהיכא
דמקום הדריסה ניכר אין צריך לבדוק אלא
כנגדו, ובספק צריך לבדוק כנגד כולו,
והשתא לרב באינו ניכר הא הו"ל ספק
דרוסה ואמאי צריך בדיקה, ובניכר הא לא
בעי בדיקה בכלול. ומהר"ם שם נחית לזה.
ומשמעות דבריו בודאי דרוסה כנגד החלל
רק לא ראינו באיזה מקום כנגד החלל,
ובכה"ג גם לרב חשיב כודאי דרוסה ובעי
בדיקה בכלול.

וריו"ח אמר יביא ויקף. לרש"י היינו
הקפת שחיטה באותה בהמה בקנה
השמוטה. ויסוד הבדיקה מבואר ברא"ש
לעיל פ"ב ס"י, דקנה שמוטה הוי טריפה,
ותואם שיטת רש"י ט' א' ובכ"ד דלא כבה"ג,
וא"כ חלוק אדמומית החתך, דבנשחט קודם
שנשטט מאדים טפי משחיטה לאחר
שנשטט, ואי מראיהן דומה, ראי' שנשטט

שנרקב [הגהות ב"ח] לאחר זמן מהו".
וכרא"ש סמ"ב, "פירש רש"י כגון דרוסה
בירך שלא כנגד החלל ונרקב הבשר רואין
אותו כאילו אינו, ואם יש בו טריפות בצומת
הגידין טריפה דהאי נמי כנטול דמי. וי"מ
לענין נשבר העצם ויצא לחוץ דאמרינן לקמן
בפרק בהמה המקשה אם עור ובשר חופין
את רובו כשרה, ועלה קאמר רב יהודה שאם
נתמסמס אותו בשר אין מגין. והרמב"ם ז"ל
פירש דעל דרוסה קאי, דאם האדים הבשר
כנגד בני מעיים או נתמסמס אפילו לא
האדים אסור. ורבינו אפרים ז"ל פירש לענין
בשר החופה את רוב הכרס".

בקוין עד שתינקב לחלל. ברש"י, אבל
הגיע לחלל יש לחוש שמא ניקבו
הדקין ובבדיקה אי אפשר מפני שאין נקב דק
ניכר בהן". ברא"ש הוסיף ביאור לדברי
רש"י, "וספק קניא דלעיל דאית לי' בדיקה,
קנה הוא גדול מקוץ, ועוד למעלה אין צריך
לבדוק אלא הושט אבל הכא צריך לבדוק את
הכרס והדקין ונקב קטן אי אפשר ליבדק
בכולו, וישב לו קוץ בושט אית לי' בדיקה
מהאי טעמא".

בסימנים עד שיאדימו סימנים עצמם.
נחלקו ב"י וב"ח בכונת רש"י
לעיל ד"ה יש וד"ה כנגד, אי רב פליג דאף
בשר שכנגד הסימנין טריפה, וכך נקיט ב"י,
או דהמכון דצריך לבדוק דאם ליכא לא
יבדוק יותר, מיהו גם במצא אדמומית עדיין
ליכא טרפות עד שימצא אודם בסימנין
עצמן, ולא פליג רב ארב זביד, כך נקט
הב"ח.

קודם שחיטה וכבר לא הי' בו חיות ולפיכך דומה להקפת השחיטה הזו.

והקשה הרא"ש על שיטת הבה"ג דשמוטה לאו טריפה רק דאיכא פסול עיקור דליכא ב' תורת שחיטה, דא"כ אמאי מהני יקיף, הא גם אי נשמט קודם שחיטה כיון דאינו נעשה טריפה בכך, יאדים חתך של שחיטה יותר מחתך של אחר שחיטה. וביאר דברוב ספרים כתוב יביא בהמה אחרת ויקיף, וכך היא גירסת הגאונים, ולשון יביא מורה על גירסא זו, והשתא ניחא דלכך בעי בהמה אחרת לפי שאין יכול להקיף באותה בהמה. משא"כ הקפת בהמה אחרת יהי לחומרא דאי חלוקין במראה, ראי' דנשחטה לאחר השמטה ומה"ט שונה מהשני' דנשחטה בקנה שאינה שמוטה, משא"כ באותה בהמה, הפרש אדמומית של חתך הראשון אינו סימן דנשחטה קודם השמטה, כיון דגם בנשחטה קודם הא לא נעשית טריפה ומה"ט האדימה דהי' חיות בקנה כנ"ל. והקשה ע"ז הרא"ש מה מועיל היקף בהמה אחרת הא אמרינן לקמן דאין מקיפין אפילו מחוליא לבר חוליא. ותירץ, דגם רבי יוחנן מודה דברוב פעמים אי אפשר לשמוטה שתיעשה שחוטת כיון שלא תפס בסימנין, ומן הדין הי' להתיר בלא הקפה, אלא דריו"ח מחמיר להקיף בבהמה אחרת, ויעקרנה לאחר שחיטה, אם השני' אדומה יותר פסולה, דרגלים לדבר דקודם שחיטה נשמטה, אבל להקל אין מקיפין מבהמה לבהמה.

ובר"ן על הרי"ף (ו' א') בדפיו ד"ה שמוטה, "יביא בהמה אחרת וישחוט אותה ויקיף אם דומין החתכין זה

לזה, לפי שאין חתך הסימן השמוט [הולך ביושר כשל מחובר שהחותך דבר השמוט ע"י שנשמט לכאן ולכאן אין החתוך ישר]". הרי דההקפה לא בדימוי האדמומית, אלא בצורת החתך, וניחא היטב לפי"ז דמהני הקפת בהמה אחרת דלענין צורת החתך כל הבהמות שוות, ורק לענין מראה אודם יש לחלק בין בהמה לבהמה. ולשיטתו ליכא תחילת קושית תוס' ורא"ש מדין שחט הושט ונמצאת גרגרת שמוטה דלא מהני הקפה, דהתם הרי לא חתך הגרגרת כלל ולא שייך הקפת צורת החתך.

אמר רב נחמן לא שנו אלא שלא תפס בסימנין אבל תפס בסימנין ושחט אפשר לשמוטה שתיעשה שחוטת. ברא"ש הנ"ל דר"נ לא בא לחלוק אלא לפרש, וקאי הן אדרכ והן אדריו"ח, דבתפס בסימנין פסולה לרב וגם לריו"ח לא מהניא הקפה, ויסודו דהקפה אינה מוציאה מידי ספק אלא מחמת סברת אי אפשר לשמוטה שתיעשה שחוטת, רק דריו"ח מחמיר דבעי אף צירוף הוכחת ההקפה, ברם בתפס בסימנין דבטל סברת אי אפשר לשמוטה שתיעשה שחוטת, ודאי לא סמכינן אהקפה לבד. וכן יתפרש לשיטת רש"י דההקפה באותה בהמה, כעין שפירש הרא"ש לפום גירסת הגאונים בבהמה אחרת, דההקפה רק כחומרא להוסיף בדיקה כנ"ל. ונקטינן דבעי בדיקה ואם תפס אף בדיקה לא מהני. אולם שיטת הרמב"ם כגירסת "ר"נ אמר" דבא לחלוק, דתלוי אי תפס דאסור בכ"ג ובלא תפס שרי בכ"ג. ועוד שיטה דתפס מגרע בלא הקפה, מיהו הקפה מהני אף בתפס, והובא

יסוד הר"ן דטריפה אין לה היתר משום דבאמת אין לה רפואה, דאי מהני בדר לה סמא דחייא מעיקרא לאו טריפה היא, והכא אינו דרך רפואה להטרפות עצמו רק מסלק כל האבר ואינו משפיע על דין הטרפות. ולכא' בהא פליגי רמב"ן ור"ן, דלכו"ע אי מעיקרא יש לה רפואה לאו טריפה היא, והנידון כשההצלה ע"י חיתוך למעלה מצומת הגידין דאין זה רפואת המכה עצמה. ובסוגיא מ"ב ב' מבואר דיכולה ליכוות ולחיות תליא בהפלוגתא אי טריפה חי' אי לאו, ונתבאר שם דלמ"ד טריפה אינה חי', כל דיכולה ליכוות ולחיות ליכא עמידות למיתה דהוא חלק מהטרפות, משא"כ למ"ד טריפה חי', קובע עצם החסרון ולא מתחשבין באפשרות מחודשת של יכולה ליכוות ולחיות. והתם עדיף מנידון רמב"ן ור"ן, כיון דמרפא המכה עצמה כנ"ל.

מתנ' ואלו כשרות. נפחתה גולגולת ולא ניקב קרום של' מח. ברש"י ג"ד ב' ד"ה כסלע, דאי נפחתה כסלע טריפה. וזה כדעת הגאונים ז"ל שהביא רמב"ן מ"ב ב' ד"ה ואמר שמואל, דוכן לטריפה אפילו אגולגולת נמי קאי. ועי' שטמ"ק משה"ק קמאי ז"ל דא"כ אמאי לא תני במתנ' לענין גולגולת עד כמה תחסר ותהא כשרה. והביא דרכינו הרב דחה להאי סברא, דר"י לא קאי אחסרון גולגולת כסלע, דאפילו בטפה מעלה ארוכה, וקיי"ל בטריפה אינה חי', והא דקתני בה אומרים כדי שינטל מן החי וימות, ה"ק כדי שינטל מן החי וימות בלא בדור סמנין, והלכך לענין אהל מיהא חשבא לה חסרה, דחסרה

בטור, ויל"ד ב' אופנים בזה, א) דר"נ קאי רק אדרב דבתפש ליכא לסמוך אסברת אי אפשר לשמוטה שתיעשה שחוטה. ב) דפליג אריו"ח דלא מהני הקפה בתפס וקיי"ל כריו"ח דבכ"ג מהני הקפה.

אבל תפס בסימנין ושחט אפשר לשמוטה שתיעשה שחוטה. במעדני יו"ט ברא"ש פ"ב ס"י אות ט', "וכתב הכל בו דתפס הסימנים היינו שנטלם בחזקה ודחקם בין אצבעותיו. וי"מ כגון אלו שמושכים עור בית השחיטה מאחוריו ונדחק הסימן תחת העור ע"כ".

מחו בכוליא וקמלי אתו לקמיו דר"א. לכא' הנידון מצד טרפות דלקותא דרכיש לעיל מ"ב ב', מ"ג א', וע"ז מסקינן דכשרה כיון דאי בדרי לי' סמא חייא. ואפשר דזה טעם הגמ' שם מ"ג א' לאפוקי לקותא דרכיש וצ"ב.

גמירי דאי בדרי לה סמא חייא. בר"ן על הרי"ף לקמן ע"ז א' [כ"ו א' בדפיו], "אלא מכיון שנולדו בה סימני טריפה שוב אין לה היתר, ועוד דבהדיא אמרינן בריש פרקין [ס"ח ב'] בגמ' מה טריפה כיון שנטרפה שוב אין לה היתר וכמו שכתבתי למעלה, וכן עיקר, אע"פ שהרמב"ן ז"ל מגמגם בדבר להתיר בהמה שנחתכו רגלי' במקום צומת הגידין כל שחתכה קודם שחיטה למעלה מצומת הגידין, ונמצא עכשיו לפי שיטה זו דבהמה שנחתכו רגלי' במקום צומת הגידין טריפה ושוב אין לה היתר, נחתכה בתחילת העצם האמצעי למעלה מצומת הגידין כשרה".

דף נ"ד ע"ב

והלכתא איפסיק נמי כשרה עד
דמתעכלא אתעבול. בר"ן על

הרי"ף [ט"ז ב' בדפיו ד"ה אמר רב מתנה],
"ומסתברא דאם נטלה הדין טריפה ואע"ג
דלא איעכול ניבי' דכי מכשרינן כי לא
איעכול אע"ג דאיפסיק היינו משום דהדרא
ובריא והכא לא אפשר כיון דניטלה." ועי'
פלוגתא דרב"ם וראב"ד פ"י משחיטה ה"ג
מהו בוקא דאטמא.

אין בעלי אומניות רשאים לעמוד מפני
תלמידי חכמים בשעה שעוסקים
במלאכתם. ברש"י דהיינו כשעוסקים
במלאכת אחרים, ופירשו תוס' דבא ליישב
לשון "אין רשאים", דאפילו עסוק במלאכתו
אינו חייב דבעינן קימה דומיא דהידור שאין
בו חסרון כיס. ובר"ן על הרי"ף [ט"ז ב' ד"ה
אמר ריו"ח], הוסיף, "דכיון דבשלו אינו
חייב דמקיש קימה להידור, בשל אחרים אינו
רשאי, שאלו ה' חייב בשל עצמו, אף בשל
אחרים ה' חייב, אלא כיון דבשל עצמו אינו
חייב, בשל אחרים אינו רשאי". והיינו
דהפועל מחויב במלאכת בעה"ב כפי חיוב
הבעה"ב עצמו, רק כיון דאיהו אינו חייב,
הפועל אינו רשאי. והוסיף הר"ן, "ואפשר
עוד לומר דאף בשל עצמו אין רשאי ממש
קאמר, דכיון דמדינא פטור דמקיש קימה
להידור כדאמרינן התם אין בעלי אומניות
עומדין מפניהן, ואם זה עומד יראו הללו
כמבזין תלמידי חכמים." [יל"ע אי כוונתו
כלפי חשדא דאחרים, או דממילא יהא מצב
ביזוי תלמידי חכמים].

היא חסרון שאינו חוזר לשלמותו, אבל
לענין טריפה כל היכא דאי מבדרי לה
סימנין וחיתה כשרה, אבל חסרון דחוליא אי
אפשר לחזור לאיתנו לעולם אפילו בכדור
סימנין והלכך אף לענין טריפה כן.

נימץ לחי התחתון. רמב"ם פ"ח משחיטה
הכ"ג, "לחי העליון שניטל טריפה.
אבל אם ניטל התחתון כגון שנגמם עד מקום
הסימנים ולא נעקרו הרי זו מותרת". ובכס"מ
דהטור סל"ג תמה על רבינו שכתב כן וכי
להוסיף על הטרפיות יש, ואין לדקדק
מדהכשיר בתחתון מכלל דבעליון טריפה,
דלגופי' איצטריך לאשמרעין אע"פ
שהסימנים מחוברים בו וכ"ש בעליון. ומייתי'
תשובת הרמב"ם לחכמי לונל [סט"ן], "אבל
לחי העליון קבוע הוא והחוטם הקבוע בו
הוא עיקר נשמת רוח החיים הנכנסת ללב
דרך הריאה עם הנשימה שתכנס מן הפה
ואותו הלחי העליון כמו גג הוא לכסות הקנה
עד שלא תכנס נשמת הרוח והיא קרה לריאה
וימות החי כו' ואם ינטל הלחי העליון יאבד
הכל ונמצא פי הקנה מגולה לאויר ומיד
תכנס הרוח בכל נשימה ונשימה כמו שתכנס
לתוך פי האשישה והחלון וביומה תקרר
הריאה ותמות הבהמה ואין לך מי שאין
כמוה חי' יותר מזו ומפני זה מנו לחי
התחתון דוקא בכשרות ולא העליון". וכתב
הרשב"א בתוה"ב [הארוך ש"ג] שדברי רבינו
נראים אלא שיש להתיישב בדבר מפני מה
לא נשנית טרפותו במשנתנו ולא נזכר בגמ'
ג"כ עכ"ל. ורבינו בתשובתו נוהר מקושיא זו
וכתב שטרפות זה בכלל מה ששינו (מ"ב
א') זה הכלל כל שאין כמוה חי' טריפה".

בא וראה כמה חביבה מצוה בשעתה שהרי מפניהן עומדין. ויעוין פ"ת יו"ד ס' רנ"ו דיש לעמוד מפני גבאי צדקה בשעת סיבוכו כאשר אינו מקבל שכר. ומקורו מהכא. ועי' רע"ב בבכורים שם פ"ג דצריך לעמוד בפני נושאי התינוק למילה ובפני נושאי המיטה.

אלמא קמבר רב נחמן עד ולא עד בכלל. ברש"י ד"ה אלמא. "דע"כ עד דמתנ' אכשרות קאי וה"ק עד כמה תחסר ונימא אכתי כשרה היא וקתני עד כאיסור דאי אטרפות קאי לא שייך למיתני עד אלא כמה תחסר ותהא טריפה כאיסור". במהר"ם ביאר דרש"י בא לפרש דמתנ' לא מתפרשא מלמעלה למטה, דעד כאיסור, ועד בכלל, טריפה, דהא איירי באלו כשרות ולא באלו טרפות, ואי אפסקי' בטרפות, הו"ל להקדים כמה תחסר ותהא טריפה, וע"כ להיתר עד כאיסור, וא"כ שמעינן דעד, ולא עד בכלל.

עד ולא עד בכלל. בשטמ"ק בשם ר"פ דלרש"י תרתי איכלל בדר"נ, (א) דהשיעור במדויק ולא בריוח, והיינו להחמיר בכסלע ממש. (ב) דעד היינו ולא עד בכלל, ונידון הסוגיא כלפי חידוש הב', ובזה ניחא דהרי גבי כסלע לא תני "עד" ורש"י נשמר מזה.

לא חמשה כלמעלה. ברש"י, "כיותר מחמשה וטמא כדקתני טעמא במסכת כלים מחמשה ועד עשרה טמא, שבו קושרין את הפסחים זכר לפסח מצרים כו' ובו משלשלין המטה". יל"ע בשלמא שימוש שלשול המטה סברא לחושבו כיד המטה, אבל קשירת הפסח מה ענינו להמיטה.

והעירוני לחזו"א כלים סכ"ה סק"ג, "שבו קושרים הפסחים, יש לעי' דהא חבל אין בו טומאה כדאמר שבת ס"ד א', והכא משום מחובר לטמא טמא אתינן עלה, וכיון שאין למטה צורך בהן שאין קשירת הפסחים צורך המטה, למה חשיב חיבור מ"ש מכל הני דתניא שאין טמא אלא המשמש את הצורך עי' סק"א, וצ"ל דכיון דבתשמיש קשירת הפסחים משמשין מלאכה אחת אף שאין טומאה מחמת תשמיש זה, מ"מ חשיב חיבור אבל לא מסתבר כן וצ"ע".

לא עשרה כלמעלה. היינו דבנקודת השלמת הי' ליכא טומאה, ונפק"מ בנחתך ונגעה טומאה בקצהו ועי'.

ת"ש הדקין שבכלי חרס הן וקרקרותיהן כו' שיעורן בכדי סיכת קטן. שיטת רש"י מהא דתני "הן" דגם בכלי קטן איכא שיעורא. ובשיטת תוד"ה דקין, נחלקו רש"ל מהר"ם ומהרש"א, דלרש"ל גרסינן "אמנם לא מצינו בשום מקום דבעינן שיעור לכלי חרס". ומהרש"א הוכיח מסוף דבריהם "ומשתמע כמו הן כו'", והג"י לשון תוס', ומש"כ דהתם נמי פליג ר"י ואמר אף בשל חרס בכל שהוא, היינו כדי סיכת קטן. ועי' שיטת הרמב"ם פ"ב מכלים ה"א דמעיקרא אין צריך שיעור. ובר"ש כלים שם.

ברמב"ן ד"ה ומכל מקום. "ואין הדין הזה בשאר הכלים אלא בכלי חרס שנתרכו כאן מ"וכל", והיינו דלא תנן דקין בכלי עץ ומתכת. וכ"כ הר' משה ז"ל בחיבורו (שם פ"ח ה"י) ובתוס' דרך אחרת שלא נתחזרה כלל. ועי' השגות הראב"ד שם, ובהגר"ח פ"ט מכלים. עוד נידון

שנחלקו בו הראשונים ז"ל אי בעינן יחוד כדי דיחשב כלי לקבלת טומאה, דשיטת תוס' דע"י יחוד איירי הכא, ודימו להא דהמצניע [צ"ה ב'] דכלי חרס שניקב כמוציא זית טהור מלקבל בו זיתים ועדין כלי הוא לקבל בו רימונים, ומייתו בשם רש"י דביחודו שוב לרימונים מקבל טומאה מכאן ולהבא. ואילו שיטת הר"ש במת' דפ"ב דכלים שם דלא בעינן יחוד, ויסודו כיון דהוי אותו שימוש רק דנפחת שיעורו.

דף נ"ה ע"א

כל שיעורי חכמים להחמיר חוץ מכגרים של כתמים להקל. ברשב"א ד"ה אלא, ונראה דדוקא באיסורי תורה כגון טומאה וטריפה וכיוצא בהן, אבל באיסורין דרבנן אין הולכין בו להחמיר אלא להקל כענין שאמרו בכתמים, ומה שאמרו חוץ מכגרים של כתמים להקל לאו דוקא אלא כעין קאמר, וכן נראה מלשון רש"י ז"ל כו' משמע דטעמא משום דרבנן היא וכן לכל שיעורי איסורי רבנן. ויל"ע בתורה"ה כל, שהקשו מההיא דברכות כ"ו א' דקאמר ר"י עד ד' שעות, ואי כרשב"א דהוי בכל מידי דרבנן דספק לקולא, לא קשיא, ומשמע לכאור' דלתוס' הוי דין מיוחד בכגרים, דמעיקרא כך היתה קביעת השיעור דכל שהוא כגרים תלינן במאכולת, ולא מגדר ספק דאזלינן לקולא וצ"ע.

לא שנו אלא נימל (המחול) אבל ניקב מריפה. ברא"ש להלן סנ"ד, "וכ"כ בה"ג שאם נמצאו שני כבדים טריפה שני

מן הטחול ומן הכליות אסור באכילה הא בהמה גופא שריא. במטה יהונתן ויד אברהם יו"ד סמ"ג ס"ה אייתו דין הצ"צ [לשיטת השו"ע] דאם נמצאו ב' טחולים ואחד מהן ניקב נקב מפולש כשרה כיון דשניהם הוי כניטל שוב אין שום טריפות שייך בהו. ובי"א סמך כעין ההיא דורדא בסל"ה, וכ"מ דעת השו"ע סל"ה וסמ"ד. ובמ"י הקשה דנסתר מסוגית הגמ' כאן,

שאר הגוף כמ"ש רש"י בגמרא, משא"כ כאן שאין שום מכה אלא חסרון לחוד וכשר כנלע"ד. ועי' השגת נקודה כ.

ואבע"א ניקב לחוד ונחתך לחוד.
כפה"ג מיסוד חילוק ניקב מניטל, דפירש"י דחמיר ניקב מניטל לגמרי שעל ידי הנקב הוא הולך ומוסיף מכאוב והחולי רב בגופה. ומחדשינן דגם נחתך עדיין אינו כניקב, דהתם הטחול שלם וחולה בניקובו, משא"כ נחתך זה כאילו הטחול שבכאן ועי'. ולהלן בר"ן דף ע"ו [כ"ו א' בדפיו] השיג הר"ן דניקב הטחול לא יהי מה שניטל כולו אח"כ, "ודכוותה נמי בטחול וכליות שאע"פ שאם נחתכו בתחלה כשרים, ניקב הטחול בסומכי" טריפה, וכן לקתה בכוליא אחת טריפה, אילו נטלו אח"כ אינן חוזרין להכשרן, שהנקב בטחול והלקותא בכוליא מכאיב הבהמה יותר מנטילתן עד שהיא נטרפת בהן ושוב אין לה תקנה".

דף נ"ה ע"ב

א"ר נחוניא שאלתינהו לכולהו מרופאי דמערבא כו' ולא אמרן אלא

בקולשי' אבל בסומכי' טריפה. באו"ש פ"ט משחיטה ה"י סוד"ה וקשה, אייתי דברי הכו"פ דחסרון ניקב הטחול משום הכרס, ושכן מבואר באשכול מצד דינקוב הכרס. ובזה ביאר דינא דניקב בסומכי' דוקא ולא בקולשי', דחלק הסומכי' מחובר לכרס משא"כ חלק הקולשי', וכן הא דפסק הרמב"ם דניקב טחול בעוף כשר, דדוקא טחול בהמה משום הכרס, משא"כ טחול

דמקשינן ארב עורא דאמר ניקב הטחול טריפה דתנן החותך מן הטחול ומן הכליות אסור באכילה אבל היא עצמה כשרה, ולהצ"צ הוי מצי לאוקמא דמיירי שנמצא אחר שחיטה דהו"ל ב' טחולים דאז אין נקב פוסל בו והלכך אי עצמה כשרה. אע"כ צ"ל דאפילו יש לה ב' טחולים נמי נקב פוסל דאף דהוי כניטלו מ"מ כל זמן שלא נטלו הוי טריפה מחמת לקותא של נקב וטריפה עכ"ד.

וביד אברהם מיישב השגת המ"י בטוב,
"וי"ל דע"כ לא איירי מתנ' בכה"ג שחתך מן הטחול של יתר, דא"כ אמאי קתני דהחתיכה אסורה באכילה וטעמא משום שנאמר בבהמה אותה תאכלו ודרשינן אותה כשהיא שלמה ולא כשהיא חסרה עיי"ש ברש"י, דזה אינו אלא כשחותך מאבר הצריך להיות בהמה שלמה והוא מחסרה בחתיכה, אבל כשחותך מאבר שהוא יתר בה לא שייך לאסרה דהרי שלמה היא, וכה"ג כתבו תוס' לקמן שם דף ס"ז ב' ד"ה לרבות, גבי דרנים שבבהמה דלא הוו אסירי משום דכתיב אותה שלימה ולא חסרה דלא נחסר בה דבר ע"כ, וא"כ ע"כ בדליכא אלא חד טחול איירי".

בפ"ז סמ"ג סוסק"ב, "אלא ע"כ דאין שייך שם נקב אם נברא כך אלא שם חסרון יש עליו, מ"ה אסרו הרמב"ם בריאה, דריאה שחסרה וגם זה בכלל, משא"כ בטחול שאם חסרה כשרה כמבואר כאן, מה לי חסרה כולה מי לה חסרה מקצתה, א"כ האי נקב עגול שנבראת כן דהוה בכלל חסרון כשר בטחול, ואין בה איסור אלא בנקובה אח"כ דאמרינן שמכת הנקב יגרום לקלקל

שנמצא בחלל הגוף אלא לדוגמא נקט מחט ומשכחת לה כשתחבו לפנינו ופגע בטחול דידוע שלא ניקבו אחד מאברים הפנימים". עיקר דין בעובי דינר זהב, חזינן רבותא דבשאר טרפות דנקיבה היינו במפולש, והכא מחד איכא קולא דבקולשי' כשר אפילו ניקב לגמרי, ומאידיך בסומכי' בעינן שיעור הגנה בעובי דינר זהב.

שהרי חותכה מכאן ומתה חותכה מכאן וחיתה. עי' מהר"ם שי"ף מש"כ בסתירת דברי רש"י למש"כ לעיל מ"ח ב'.

אבל עכירי טריפה. אבל פריח טריפה. ברא"ש הובא פלוגתא אי רק לענין כוליא או גם לענין ריאה, דשיטת הרי"ף והרמב"ם דפסול אף בריאה, והרא"ש הכריע דרק בכוליא דמוגלא טריפה אבל בריאה דמוגלא כשרה אף מים עכירי או סריחי כשרה. ועי' רמ"א יו"ד סל"ז ס"ה.

הכוליא שהקטינה. בר"ן על הרי"ף נ"ז א' בדפיון, "וכתב הראב"ד ז"ל

דהקטינה דאמרינן היינו שהקטינה לאחר ברייתה מחמת חולי אבל קטנה בתולדתה אפילו פחות מכפול כשרה, והיכי ידעינן אי הוי מחמת חולי או לא, כי חזינן שהקרום שלה כוץ בידוע שמחמת חולי הוא, ואם אינו כוץ אלא שהוא עשוי כמדת הכוליא מוכחא מילתא שתחלת ברייתה היתה כך וכשרה. וכתב הרמב"ם ז"ל בפ"י מהל' שחיטה דעוף אין לו שיעור למטה".

בדקה עד כפול בגסה עד כענבה בינונית. בר"ן שם, "כתוב בהלכות

גדולות דכפול וכענבה כשרה פחות מכן טריפה. והוא תימה דבגמרא אמרינן דכל

העוף דחלוק, כמבאר ברמב"ם פ"י משחיטה ה", ואינו מונח על הכרס.

והופיף האו"ש דלהאשכול והכו"פ, "מדוקדק מה דאמר ר' נחוניא

שאלתינהו לכולהו טרופאי דמערבא כו' ולית הלכתא כרב עזירא והנ"מ בקולשי' אבל בסומכי' טריפה, דלפי המתבאר אין מקום להטריף בניקב הטחול מקום הדבוק לכרס, רק לבני מערבא משמי' דריו"ח דכל הכרס החיצונה ג"כ מיטרף בנקב משהו [ג' ב'], לדידהו שפיר חיישינן, אבל להנך אמוראי דסברי דבכרס אינו טריפה רק בנקרע רובו לא שייך להטריף בניקב הטחול אף בסומכי' לכן טרופאי דמערבא לטעמייהו אזלי".

והעירוני למש"כ או"ש בספרו חידושי רמ"ש, דמה"ט גם לא שייך להטריף בב' טחולים משום יתר כאילו ניקב במקומו, דהא גם ניקב הטחול כל טריפותו משום ניקוב הכרס, ולא מצד עצם נקיבת הטחול, וא"כ מה יהני לן הא דיתר כנטול דמי, דעכ"פ ודאי לא יתהווה נקיבה בכרס ואין כאן תחילת טרפות. [אמנם רהיטת רש"י ביסוד טריפות דניקב הטחול דלא כאשכול].

ואי אישתייר בה בעובי דינר זהב כשרה. ברש"י "בעובי דפנו ולא יצא

המחט לחוץ ויש הגנה כנגדו בעובי דינר כשר". במהר"ם שי"ף העיר דהו"ל לפרש בניקב מחמת חולי, דבמחט הא כיון דבבית החלל יש לחוש לניקוב הדקין ושאר.

ובש"ך יו"ד סמ"ג סק"א, "ואם ניקב נקב שאינו מפולש כו', לשון רש"י ואי אשתייר בעובי דפנו ולא יצא המחט לחוץ כו', ופשוט הוא דלא מיירי השתא מדין מחט

הגלודה ר"מ מכשיר וחכמים פוסלים.
יעוין נדה ג"ה א', מבואר ב'
לשונות בגמ' ביסוד דין טרפות דגלודה, אי
משום דגזעו מחליף מיהו אדהכי והכי שליט
בה אורא ומתה, או משום דאין גזעו
מחליף. וחזוין מצד דליכא מגין על הבשר
ולא מחמת עצם חיסור העור, וכל המשך
הסוגיא שנחלקו אמוראי היכן ישאר שיעור
כסלע, היינו מהיכן הדר בריא בשיעור דליכא
אדהכי ונהי שליט בה אורא ומתה.

נימל מקום השדרה וכולו קיים נימל
מקום מיבורו וכולו קיים נימל
ראשי פרקים וכולו קיים, מאי, תיקון.
רמב"ם פ"ט משחיטה ה"ז, "בהמה שנפשט
העור שעליו כולו, בין שנקרע ביד או בחולי,
ונמצא בשר בלא עור הרי זו טריפה, וזו היא
הנקראת גלודה. ואם נשאר מן העור רוחב
סלע על פני כל השדרה, ורוחב סלע על
הטבור, ורוחב סלע על ראשי איברי, הרי זו
מותרת. ואם ניטל כרוחב סלע מעל פני כל
השדרה, או מעל הטבור, או מעל ראשי
איברי, ושאר כל העור קיים הרי ספק, ויראה
לי שמתירין אותה". ובכס"מ אייתי
דהרשב"א תמה לא ידעתי טעם ההיתר דהא
ספיקא דאורייתא היא ולחומרא. "וי"ל
דרבינו לטעמי' אזיל שכתב בפ"ה ה"ג
שבספיקי טרפות זולת הדרוסה יש בהן
שהולכין להקל מפני שאינן בפירוש בתורה.
ועוד י"ל שטעם רבינו שמאחר שבניטל עור
מאחד מג' מקומות הללו עלה בתיקון, הוה
לי' ספק ספיקא, ספק אם הלכה כאותו
אמורא שפוסל כשלא נשתייר במקום ההוא
המיוחד, ואת"ל דהלכה כמותו, דלמא איהו

שיעורי חכמים להחמיר, כלומר דכי הוי
חומרא כי אמרינן עד ועד בכלל, אמרינן לי',
וכי הוי חומרא כי אמרינן עד ולא עד בכלל,
אמרינן לי' בכל מידי דהוי מדאורייתא, הלכך
הכא אית לן למיזל לחומרא ולדון בטריפה
כפול וכענבה".

ארישא קאי ולקולא או אסיפא קאי
ולחומרא. ברמב"ם פ"ח משחיטה
ה"ט, "הבהמה שפחדה ויראה עד שצמקה
הריאה שלה וקרבה להיות יבשה, אם פחדה
בידי שמים כגון ששמעה קול רעם או ראת
זיקים וכיוצא בזה מותרת. ואם פחדה בידי
אדם כגון ששחטו לפני' בהמה אחרת וכיוצא
בזה הרי זו כחסרה וטריפה". נייד מרש"י
דפירוש בידי אדם שהבעיתה אדם. ויל"ע
דספיקא דגמ' נחא טפי להרמב"ם, דלרש"י
מהכ"ת דקול שאגת ארי' פחות מהבעיתה
אדם, ומה גם באופן דשאג לעברה כדי
לטורפה. אולם ביחס לשחטו לפני' בהמה
אחרת, שפיר י"ל דחשיב כבידי שמים. ועי'
ב"י ותבואות שור ס' ל"ו סקע"ד כיצד קיי"ל
בנידון כל הבריות, ובשיטת הרמב"ם בזה.

אי הדרא בריא כשרה ואי לא טריפה.
יל"ע בנאבד וליכא אפשרות לבדוק אי
מדינא שרי להפוסקים ז"ל דספק טרפות
מלבד ספק דרוסה מוקמינן אחזקה, והנידון
הן אי חשיב ספק השקול, והן כיון דודאי
נתחדש סיבה שגרמה לצמקה ריאה, תו לא
יהני חזקה דבידי שמים, מיהו סו"ס איכא
חזקת היתר, וכן יש לדון מצד חזקת הגוף
דלא נשתנית לטריפה, ולא צריך לדון רק
מצד חזקה דלא נתחדש מעשה.

ובכס"מ בשם הר"ן, "ומ"ש חוץ מטרפות שבטחול, כתב הר"ן שטעמו משום דכיון דאי אפשר לחלק בו בין סומכי לקולשי אינו בכלל מה שאמרו חכמים בבהמה כנגדן בעוף כיון שאי אפשר להשוותו לבהמה ובודאי שזה מן התימה דכיון דמ"מ עוף טחול יש בו ואע"פ שא"א לחלק בו, נעשה הכל כסומכי ויהא טריפה בכל מקום, אלא שאפשר לומר דכיון שטרפות ניקב הטחול חידוש הוא כיון דבניטל כשר אין לך בו אלא חידושו בלבד. והרשב"א כתב על דסבר רבינו דאדרבה ה"ל למימר דבכל מקום שניקב טריפה דלית ב"י קולשא אבל מה נעשה וכבר הורה זקן".

ושם בכס"מ, "ומ"ש רבינו וטריפות שבכולי' ושבתחול כו' אע"פ שנזכרו טרפיות אלו בגמ' מדייק רבינו מדלא מנו אותם במשנה ולוי כי תני כל טרפיות שמנו חכמים בבהמה כו' אטרפיות שמנו חכמים במשנה קאי לא אטרפיות שאמרו האמוראים". ויעוין או"ש פ"ט משחיטה ה"ן לגבי טרפות דטחול שהביא מספר האשכול ושכן מבואר בכו"פ, דיסודו משום ניקוב הכרס, וזהו החילוק בין סומכי' דהוא מקום הדבוק לכרס לבין קולשי' דאינו דבוק בכרס, ומה"ט דקדק הרמב"ם דטחול עוף שהוא עגול כמין עינב, ואינו מחובר לכרס העוף ליכא טרפות דניקב, ומיושב היטב שיטת הרמב"ם.

נפלה לאור ונחמרו בני מעיה. ברא"ש סמ"ז הובא כמה שיטות ראשונים בדין טרפות דנחמרו בני מעיה בבהמה. (א) י"מ דאינו נוהג אלא בעוף ולא בבהמה

מודה היכא דניטל העור מהמקום ההוא בלבד כיון שנשתייר כל שאר העור קיים, וכיון דספק ספיקא הוא, לקולא".

ברמ"א יו"ד סנ"ט ס"א, "אבל אם נטלה משלשתם ושאר כל העור קיים טריפה". ובט"ז סק"א מטריף אפילו ניטל אחד משלשתן, ובבאר היטב סק"ב ציינו, ובמוקף, "ולא דק עיין בב"י ובכסף משנה". והיינו דבניטל מאחד אכתי איכא ספק ספיקא, ודוקא בניטלו שלשתן דליכא אלא חדא ספיקא. ובהגהות הט"ז שם, "מוחק הט"ז כל פירושו וכ' פירוש אחר במקומו, וז"ל נגלדו שלשתן אין סופן להתגדל ואין מגינים אבל אם נגלד אחד משלשתן סופן להתגדל ומגין ומציל ע"כ הוא כשרה" ע"כ.

דף נ"ו ע"א

מתנ' ואלו טרפות בעופות. בגמ' והתני לוי טרפות שמנו חכמים בבהמה כנגדן בעוף יתר עליהן עוף נשבר העצם אע"פ שלא ניקב הקרום, ומסקינן דההוא בעוף של מים. וברמב"ם פ"י משחיטה ה"י, "וכל שאפשר מהן שימצא בעוף באיברין המצוין בעוף כבהמה דינו בבהמה ובעוף אחד הוא. חוץ מטרפות שבכוליא ושבתחול ושבאונות הריאה מפני שהעוף אין לו חיתוך אונות כבהמה ואם ימצא אין לו מנין ידוע. וטחול העוף עגול כמין עינב ואינו כטחול הבהמה. וטרפות שבכולי' ושבתחול לא מנו אותן בבהמה כדי שיהי' כנגדן בעוף ולפיכך לא נתנו לכולי' שהקטינה שיעור בעוף, וכן כל כיוצא בזה".

המועלת. והקשה הרש"ש אמאי בדין הכתה תני טריפה ובדין דרסה תני כשרה.

ויעוין שאג"א סימן ס"ד דנקיט דדין הבדיקה לאחר מעל"ע בנפולה אינו אלא מדרבנן, ועיקר חילוי מספיקא דגמ' ביצה ל"ד א', אי שרי לשחוט לאחר מעת לעת או דיש לחוש שתימצא טריפה בבדיקה והו"ל שלא לצורך יו"ט, וטעין דאי דין הבדיקה דאורייתא, מ"ל ספק דאורייתא דטריפות מ"ל ספק דאורייתא דמלאכה ביו"ט, ומהכ"ת דתותר השחיטה, וע"כ דרך מדרבנן, ונידון הגמ' דלגבי טריפות אפשר בבדיקה, לעומת גבי יו"ט דאי ניחוש לא מצי שחיט כלל. ואייתי לחלוק על הר"ן שם דנקטינן לחומרא בספק הגמ' כיון דספיקא דאורייתא הוא, ולדבריו אין כאן ספיקא דאורייתא, וגם ס"ל דסוגיא דלעיל נ"א ב' דמשני הב"ע שהפריס ע"ג קרקע הוי פשיטות הספק דשרי, דאל"כ אכתי הא בעי בדיקה כדין עמדה. ונלעיל נתבאר מביה"ל ומהר"ם ש"ף דליכא ראי'. ובתוך דבריו ביאר דהיינו דתנא הכא "כשרה" הגם דבעי בדיקה, כיון דמדאורייתא לא בעי בדיקה, וכשרה מה"ת קאמר, והשתא ניחא היטב דהכתה כנגד מקום שעושה אותה טריפה, הו"ל עכ"פ ספיקא דאורייתא להצריך בדיקה, ושפיר תני טריפה. ולשיטת הר"ן דגם דין בדיקת נפולה לאחר מעל"ע דאורייתא, צ"ל כעין דברי הרש"ש, דזה דין בדיקת ספק, והכתה חולדה הוי בחזקת טריפה עיי"ש.

ושהתה מעת לעת כשרה. כר"ן [י"ח א' בדפיו ד"ה אר"א], "תנא הכי גבי

לפי שעור הבהמה קשה ומגין, וכן אמרינן גבי ריאה דעוף דאינה לא לינפל ולא ליחמר הואיל ורוחב צלעות מגינן עלי', והוסיף, אבל טריפות דנפילת אש לא שייך בבהמה לפי שהעור ועובי הצלעות והבשר מגין עלי', וגם בני מעי' קשין ליחמר טרם יחמרו. מנפילת האש את עורה ואת בשרה ישרוף. והרמב"ם ז"ל התיר. (ב) בעל העיטור כתב דרך פשרה, דעוף מכיון שנפל לאור צריך לבדוק לפי שאין לו עור וקרוב הדבר שנחמרו מעיו אבל בהמה אין חוששין לה, אבל אם ודאי נחמרו גם היא נטרפה בכך. הכרעת הרא"ש דאינו, ושייך רק בעוף ולא בבהמה. ועי' רשב"א ור"ן.

דרסה וטריפה בכותל או שריצתה בהמה. בר"ן [י"ז ב' בדפיו], "ולעיל תנן בבהמה נפלה מן הגג והשתא תני בעוף דרסה וטריפה בכותל, האי כי אורחי' והאי כי אורחי', דאורחא דבהמה דמתרסקת בנפילה ולא בדריסה, ואורחי' דעוף דלא מתרסק בנפילה אלא מיד עומד ומהלך ושוב אין לחוש לו ואין דרכו להתרסק אלא בדריסה וטריפה וריצתה".

ושהתה מעת לעת ושחמה כשרה. ברש"י, "דאיכא למיחש להני תלתא משום ריסוק איברים ועדיין מפרכסת אם שהתה מעת לעת ושחטה כשרה ובדיקה בעיא כדאוקמינן בפרקין. ובהדיא לקמן בע"ב אחת זו ואחת זו צריכה בדיקה. וחזינן דהגם שבעי בדיקה תני במתנ' כשרה. ובדין הכתה חולדה על ראשה מקום שעושה אותה טריפה תני טריפה, וברש"י דחיישינן לנקיבת הקרום, וע"ז סוגית הגמ' במהות הבדיקה

עוף והוא הדין לבהמה ורכותא קמ"ל שאפילו בעוף שחיותו קל אם שהתה כשרה בבדיקה".

הניחא למ"ד עד דמיניקב קרמא תתאה. ברש"י, "לעיל (מ"ה א') גבי ניקב הקרום עד דמיניקב עילאה ותתאה שפיר". מכאן יליף מעדני יו"ט ברא"ש לעיל סי"א אות נ', דגירסת רש"י לעיל עד דאינקב תתאה, דבעינן לא"ד תתאה ועילאה. אולם הרא"ש שם אייתי שיטת הרי"ף דלא"ד תליא בקרמא תתאה ולא גרסינן עד. ובהא פליגי ב' לשונות דהתם, אי תליא בעילאה או בתתאה. ואייתי דראב"ן הוכיח דלא תליא בתתאה לחודא אלא בשניהם, דהא אמרינן הכא דלמ"ד תתאה ניחא, ואכתי ניחוש דלא אינקיב עילאה ואינקיב תתאה. ודחה הרא"ש, "ולאו ראי' היא כיון דהכתה על ראשה לא ינקב התחתון בלא העליון". ויעוין הגה"ה שם בשם בה"ג דניקב אחד מהן, או העליון או התחתון טריפה, ודעת הב"י דהוא שיטה ג', דתליא בחד מיניהו לחודא. [והגר"א פליג]. ולפי"ז צ"ע מסוגיין דאכתי ניחוש דאינקיב עילאה ולא אינקיב תתאה ובעינן לחירוף הגמ'.

אמר רב הושעיא מפני ששיני דקות ועקמות. ע"י מהרמ"ש ורש"ש, דהא בסמוך אמרינן בדיקת מסמר וברש"י ע"י דפותח הגולגולת תחילה לאחר שחיטה, וא"כ הכ"נ יפתח העצם ויבדוק. ונתבאר דמחמת דקותו ודאי יקרה בבדיקה זו בלא הגנת העצם.

נבלות והא שחומה היא. ע"י קושית תוד"ה נבלות, חזינן דנקטו דלר"י

לא חשיב שחיטה ומה"ט מטמאה כנבילה, דאי מצד דנתחדש דטריפה מטמא שפיר פריך נבילה והא שחוטה היא, וכבר דנו בזה.

רב יימר בדיק במיא. ע"י ב' פירושים ברש"י בע"ב. והנה לשיטת רש"י דתליא בנקיבת ב' הקרומים ניחא, אולם להרי"ף הא אינקיב תתאה ולא אינקיב עילאה טריפה, וכיצד יהני הבדיקה, וכבר רמז בביאור למהר"ם שי"ף, דלמש"כ הרא"ש סי"א לדחות הוכחת ראב"ן דלא כהרי"ף, גם זה ניחא, דלעולם לא חוששין דניקב תתאה ולא ניקב עילאה, כיון דנשכחה מעילאה, וע"י. אולם לשיטת בה"ג לדעת ב"י אכתי צ"ע.

דף נ"ו ע"ב

בידוע שנפלה לאור ונחמרו בני מעיין ומריפה. שיטת הרמב"ם ושו"ע ס' נ"ב דמכאן נלמד דגם בלא ראינו שנפלה לאור טריפה אי מצינו דנחמרו, ולא תלינן בדבר אחר. אולם הרא"ש פליג דהיכא דלא ידעינן שנפל לאור וחזינן שנשתנו בני מעיים לא תלינן בנפילת האור דמילתא דלא שכיחא היא, אלא תלינן בשינוי הטבעים שפעמים מחמת רוב שומן או רוב כחש משתנים, ולא גרסינן בידוע שנפלה לאור דאיהו גופי' בנפלה לאור מיבעי ל'. ואף לאותה גירסא יש לפרש בידוע שכיון שנפלה לאור נחמרו בני מעי' ואין לאבד ממונם של ישראל ולתלות שינוי מעיים בנפילת האור דמילתא דלא שכיחא היא כי מיד שתיפול תפרח

המאכל יורד לחלל הגוף ואין לו תקנה, אלא דמשום דת"ק נקט ניקב קאמר איהו אפילו ניטל, מיהו בעינן שישתייר בו כדי שיוכל המאכל לעבור מן הוושט אל הקורקבן דרך הזפק."

רבי יהודה אומר אם נמלה הנוצה פסולה. והיינו משום כעין טרפות דגלודה בבהמה. ובר"ן שם, "ואיכא מ"ד דאע"ג דרבנן לא פליגי בהדיא בנוצה, כיון דנקטה גבי אלו כשרות משמע דרבנן מכשרי, דאי כולוהו מודו בה דפסולה גבי אלו טרפות ה"ל למיתני".

או דלמא הורו בטרפחת להתיירא כרבי בזפק אבל כרבי בזפק לא פבירא להו. בר"ן הקשה על רש"י, "ואין זה מחוור דמה זה דמיון יש בין זפק לטרפחת שסמכו ענין לו, הוה ל" למימר הורו בטרפחת כדתנן ניטלה האם שלה כשרה. אלא הכי גרסינן, הורו בטרפחת להתיירא וכרבי בזפק להתיירא או דלמא הורו בטרפחת לאיסורא וכרבי בזפק להתיירא. והכי פירושה דפשיטא לן דשתי הוראות היו, ושכזפק הורו להתיירא כדתני בהדיא כרבי בזפק, ובהוראה דטרפחת הוא דמספקא לן, אי לאיסורא או להתיירא, הלכך לענין פסק הלכה כיון דהורו כרבי בזפק להתיירא נקטינן כוותי' דמעשה רב. אבל הרמב"ם ז"ל כתב בפ"ו מהל' שחיטה, זפק שניקב גגו במשהו טריפה אבל שאר הזפק שניקב מותר. וכן הרב אלפסי ז"ל הביא משנתנו כצורתה מכלל דסבירא להו דליתא לרבי ודוקא ניקב כשרה אבל ניטל טריפה, ואפשר שהיו גורסין ומפרשין כדברי רש"י ז"ל". ועולה להר"ן דהספק בטרפחת

ותצא, ואם נשרפו כנפי' שלא תוכל לפרוח תשרף במקומה. וכ"ה בר"ן.

אמר רב אשי הלכך לא ליכול איניש אלא בשלקא. בר"ן [י"ח א' בדפיו], "ואפילו לגירסת הרב אלפסי ז"ל יש לומר דה"ק בידוע שכשנפלה לאור נחמרו בני מעי' ובנפלה לאור ודאי קאמר, אבל לא נפלה תולין בחולי, דהא תלינן בזאב, וה"נ משמע בסמוך מדאמרינן אדומים שלא הוריקו ושלקן והוריקו טריפה, מ"ט איגלי בהתתייהו, ואמר רב אשי עלה הלכך לא ליכול איניש אלא בשלקא, ומה ראה רב אשי להצריך לבדוק טרפות זה יותר מכל שאר טרפות שאין חוששין להן, אלא ודאי בשנפלה לאור הוא דקאמר רב אשי דלא ליכול אלא בשלקא, דכיון דנפלה ודאי חיישינן, ואפ"ה מהדרין דאחזוקי ריעותא לא מחזקינן, וכיון דרב אשי בנפלה דוקא קאמר, כי אמרינן נמי שלקן והוריקו טריפה, דוקא בנפלה לאור, דאי אפילו בלא נפלה, היכי לימא רב אשי סתמא לא ליכול איניש אלא בשלקא, והא רב אשי לא איירי אלא בשנפלה, אלא ודאי כל שלא נפלה לאור אין חוששין לה כלל ואע"פ שהוריקו וכן דעת הרמב"ן ז"ל והרב רבינו אהרן הלוי תלמידו ז"ל, אבל הרשב"א ז"ל מחמיר כדברי הרמב"ם."

מתנ' וא"ו כשרות בעוף ניקבה הגרגרת או שנמדקה. בר"ן [י"ח ב' בדפיו], "רבותא קמ"ל דאע"פ שחיותו של עוף קל לא מיטרפא בסדיקת גרגרת".

רבי אומר אפילו ניטל. בר"ן שם, "פירשו בו דלא ניטל לגמרי קאמר שאם כן

שייך לשון שמוטה אלא בוקא דאטמא דשף מדוכתי. ובמאירי וכ"ה בתוה"ב, דרב מתנה הי' מבבל ונקיט לשון ארמית כלשונו, ורב וריו"ח היו מארץ ישראל והזכירו כלשונם. ועי' שיטת הראב"ד פ"י משחיטה ה"ג.

ושמואל אמר תיבדק. ברש"י, "מכניס קנה דק בגרגרת ונופח בריאה ואם הרוח יוצא טריפה ואם לאו כשרה". ברש"ש, "לא ידעתי למאי נצרך קנה הא גם בלתו אפשר לנפוח בגרגרת עצמה, אם לא משום נקיות. ולעיל בעניני בדיקת הריאה לא הזכיר קנה. ועי' בד"ח מה שהביא בשם המרדכי על הבדיקה בכאן שהיא בעוד הריאה דבוקה בצלעות כתולדתה. וא"ש מה שהצריך רש"י לקנה, אבל בריאה דבהמה דאפשר להוציאה לחוץ ולבדוק אין צריך לקנה".

אלא אין לו לא לינפל ולא ליחמר. בר"ן [י"ט א' בדפיו], "כלומר דאם נפלה מן הגג דאמרין דצריכה בדיקה, אין צריך לבדוק הריאה, ולא ליחמר בנפילת האור שבודקין המעים שמא הוריקו, א"צ לבדוק הריאה כו'. ואפ"ה אפשר דהאי לישנא איתי' כיון דרב חגא מפרש טעמא הואיל וצלעות מגינות עלי'. ואיכא מ"ד דכיון דאסיקנא דחזקי' אין ריאה לעוף כלל קאמר, האי לישנא אידחי לגמרי ולא מפלגינן כלל בין ריאה לשאר איברים אלא אף היא צריכה בדיקה". ודעת הרא"ש לעיל סמ"ט, "דאין ריאה לעוף לא לינפל ולא ליחמר, ומשמע אפילו נשתנית הריאה דלא טרפינן לה דכיון דצלעות מגינות עלי' תלינן השינוי בדבר

ולא בזפק דבי' איירי מתנ', ולרש"י ותוס' ניחא טפי דהספק בדין זפק דאיירי מתנ'.

אבל רבי בזפק לא סבירא להו. ברמ"א יו"ד סל"ג סי"א, "ניטל הזפק טריפה. (ב"י בשם רוב הפוסקים). אפילו נשתייר בו כדי שיוכל המאכל לעבור מן הושט אל הקורקבן. (כך משמע מהר"ן פא"ט). ובהגר"א שם סק"ט, "שם איבעיא בגמ' אי הוור כרבי או לא"

גגו של זפק נידון כושט. בר"ן, "כלומר ממקום שהוא מתחיל לימשך לצד הושט להיות מצר והולך עם הושט. מיהו דוקא לענין טריפות אבל לא לענין שחיטה".

אבל היפך בהן טריפה. בשו"ע יו"ד סמ"ו ס"ב, "יצאו הדקין לחוץ והוחזרו מאליהן כשרה, ואם החזירן אם נתהפכו אע"פ שלא ניקבו טריפה, שאי אפשר שיחזירוהו כמות שהיו אחר שנהפכו ואינה חי'. וה"ה אם לא יצאו ונמצאו מהופכין טריפה". ובש"ך סק"ט, "ודעת ראבי' שמביא בהגהת ש"ד כו' דאם לא יצאו לחוץ כשר בין נתהפכו ע"י עצמם בין ע"י אחר וכן דעת מהרש"ל".

דף ג'ז ע"א

שמומת ירך בבהמה טריפה. שיטת רש"י ותוס' דשמוטה דכולה סוגיין היינו בוקא דאטמא דשף מדוכתי ואיעכול ניבי'. וביארו תוד"ה שמוטת, דקיי"ל דוקא באיעכול ניבי' ובהא ניחא דקרי' לי' שמוטה ורב מתנה דאסר אפילו בלא איעכול ניבי' לא

דמטעם סופו לא מהני שהית יב"ח, די"ל
דתוך יב"ח יופסק הקרום ומאז ואילך איננה
חי' יב"ח, וא"כ צריכה שהי' כ"ד חודשים.
ולענ"ד דהא והא נסתר, ממה דאמרינן חולין
נ"ז ב' והלא רחל היתה בשכונתנו שנקדר
קנה שלה כו', והרי תוס' ברפ"ג דמ"ג א'
ד"ה הנך, כתבו דחסרון קנה בכאיסר הוא
משום סופו לפסוק ברובו, וא"כ להיש"ש
מאי פרכינן, באמת אותו רחל היתה חזקה
ולא יהי' סופה לפסוק ונתברר באמת
דכשירה היא. ולהפמ"ג הנ"ל, הו"ל לומר
תוך כ"ד חודש היתה, וכן בסוגיא שם מעשה
באחד שנפחתה גולגלתו וחי', משם ראי'
ימות החמה וכיון שעברה עליו ימי הצינה
מיד מת, הא בנפחתה דאיסורה משום סוף
לפסוק, הא י"ל דאותו הי' חזק ואין סופו
לפסוק, ולהפמ"ג אף אם בעברה ימי הצינה
וחי, ג"כ ליכא קושיא דאפשר לחיות עד כ"ד
חודש, אע"כ שאין חילוק בזה, והוי כטריפה
דעלמא דאינה חי' יותר מי"ב חודש ע"כ.

דתניא ובגולגולת עד שיש בה נקב אחד
ארוך אפילו נקבים הרבה
מצטרפים למלא מקדח. רש"י פירש דאיירי
לענין טומאת אהל, ומדמינן דכן לטריפה,
דתלי חד באידך, דכללא לכו"ע כל שינטל
מן החי וימות, רק פליגי בכמה ינטל וימות.
ורבינו גרשום מפרש לברייתא לענין טריפה.
ולכו"ע חזינן דמדמינן טריפות דאדם
ורבהמה. עי' לעיל מ"ב ב'.

מעשה בענבול אחד שנפחתה גלגלתו
ועשו לו חידוק של קרוי וחי. לא
נתבאר אי הוכחתו כנגד עיקר טריפות
דקדירת כמלא מקדח, או רק כלפי החידוש

אחר ולא כנפילת האור ואע"ג דידעינן
דנפלה לאור דלא פסלינן בשינוי בני מעיים.

מכ"ל דחזקי פבר דלית ל'. בחידושי
חת"ס, "אין ריאה לעוף, נראה דר"ל
אותו עלה של ורד בין אגפים הואיל ולית
לי' חיתוכא דאוני ידועים כמ"ש רמב"ם, ס"ל
לחזקי' שאין זה ריאה, אלא אבר אחר
המשמש בעוף כמו ריאה בבהמה, אבל אין
לו טבע ריאה ולא דיני טריפות ריאה, כמו
טחול בעוף הואיל ואין לו סומכי' וקולשי'
הרי הוא מוצאת מכלל טחול כלל, וכן כליות
בעוף, הוה ס"ל לחזקי' שגם ריאה דעוף כן
הוא, ומסיק דאינו בקי בטבע תרנגולים
ועופות, שיש לריאה שלהם כל טבעי ודיני
ריאה רק שאין לה חיתוך אונות".

שמוטת ירך בעוף כשרה. בר"ן נ"ח ב'
בדפיו], ד"ה ההוא, "וטעמא
דמילתא משום דבבהמה עיקר סמיכתה על
רגלי' כשנשמטה ירכה טריפה, אבל עוף
שיש לה כנפים איכא למימר דכשרה, והיינו
טעמא דמ"ד בסוגיין דשמוטת ירך בעוף
כשרה".

דף נ"ז ע"ב

הכא גמי תוך י"ב חודש הזה. ברע"א
בגליון שו"ע יו"ד ס"ל. והנה בנפחת
באם איסורא רק מדין סוף הקרום לפסק,
כתב היש"ש דאם חיתה יב"ח דכשירה, דרק
על הרוב אמרו דטריפה דסופו לפסק הקרום,
אבל בחיתה יב"ח אמרינן דחזק בטבעו ולא
יפסוק הקרום. ובפמ"ג כתב בהיפוך דהכי

של צירוף נקב אחד ארוך או כמה נקבים קטנים.

א"ל רשב"א משם ראוי ימות החמה הי' וכיון שעברו עליו ימות הצינה מיד מת. וברש"י ד"ה תנאי דיש מכה המושפעת מחמת חום ויש מחמת קור, לפיכך דוקא בעברה שנה שלמה של יב"ח. ונחלקו הפוסקים ז"ל בשנה מעוברת, דעת הש"ך יו"ד סנ"ז סקמ"ג דצריך י"ג חודש, ובפר"ח שם מ"ו דסגי יב"ח. ובפ"ת שם סקט"ז, "עי' בספר חומות ירושלים סימן ע' שכתב דבעינן שס"ה ימים שיהי' בשלימות ימי חמה וצינה ושכן כתב בספר מנחה חרשה ודלא כהנראה מדברי הכו"פ (סנ"ז סק"י) ע"ש".

דף נ"ח ע"א

שיחלא קמא אסורא מכאן ואילך הו"ל זה וזה גורם ומותר. בחזו"א יו"ד סי"ד (ב), "יל"ע כי היכי דשיחלא קמא אסורה משום דחשיבא גופה ומיטרפא יחד עם האם ה"נ מכאן ואילך כיון דנתעברה והיא גופה הרי היא בכלל האם, ונראה דכל טריפה חייל עלה איסורא מלבד ששנאוי בשר החולה באחת מן הטריות אסרה תורה זה החי באיסור מוחלט וזולת מחלתה, ואילו הי' האיסור רק ששנאוי לפני המקום אכילת בשר החולי של טריות הי' הדין נותן שאם נתרפאה שריא, והרי ולד טריפה אסור אף שאין בולד חולי הטריות, אלא אחרי שהאם טריפה נאסרה גם באיסור מוחלט שאינו תלוי בחולי הטריות, ואיסור זה חייל בשעה שנטרפה ואפילו אם היתה מתרפאת בנס

באיסורה קיימא וכדאמר ס"ח ב' כיון שנטרפה שוב אין לה היתר, וכ"כ הרשב"א במה דנחלק על הרא"ה בקרום מחמת מכה, ולפי"ז השתא היא טריפה לא מחמת שהיא עכשיו נקובה אלא מפני שכבר אירע בה טריות אתמול, והלכך הביצה שיש לה עתיד להתפרד מן הגוף יש מקום לדון עלי' שאינה בכלל מאורעות הגוף והעתיד יצילה גם בהוה מלהכלל בדין הגוף, ויש מקום לומר דאזלינן בתר הוה ותטרף בכלל הגוף והעתיד לא יצילה וגם כשתתפרד מן הגוף תשאר בה איסורה, וכזה הכריעו חז"ל שאם היא בזמן חלות האיסור נגררת בתר גוף וכשתתפרד ג"כ באיסורא קיימא, ואם גדלה בגוף אחר שכבר הוא אסור מאתמול איננו נאסר אלא כל זמן שהוא גוף אחד עם האם, אבל כשתתפרד נחשב כעומד להפרד מראש ואיננו נאסר ע"י הגוף, ונראה דאם נטרפה ואח"כ נתעברה וחזרה ונטרפה בנקב חדש הולד מותר שאין נקב שני מחדש כלום, והוי דין טריות כדין גמ"ד דמחלקינן סנהדרין פ' א' בין מעוברת לעיברה אחר גמר דין".

אי הכי אדמיפלגי לגבוה ליל"גו להדיא. ע"י תוד"ה א"ה. ובחידושי הר"ן, "פירוש אי אמרת בשלמא ליתא לדאמימר, בעיברה ולבסוף נטרפה פליגי, וכולהו ס"ל דעובר לאו ירך אמו, ומיהו ר"א ס"ל דאפ"ה לגבוה מאיס, ושויין בביצת טריפה דכיון דאגידה בגופה כגופה דמא, וכין שיחלא קמא בין שיחלא בתרא אסירן מהאי טעמא, אבל לאמימר דליכא למימר דבעיברה ולבסוף נטרפה פליגי וכדכתיבנא לעיל, דע"כ בנטרפה ולבסוף עיברה פליגי, וה"ל

בנקבה כל שאינה יולדת. בשו"ע יו"ד סנ"ז סי"ח, "יש מי שאומר בכל

מקום שהוזכר שם בדיקה כגון בדרוסה נפולה ושבורה, בדורות הללו ליכא למיקם אבדיקה שפיר ולית תקנתא אלא לשהויי י"ב חודש, או בנקבה שתתעבר ותלד, וכן בעוף אם גמרה להטיל כל הביצים של טעינה ראשונה ושהתה כ"א יום, ואח"כ חזרה להטיל ביצים כשרה". ובפ"ת שם סקי"ז, "בנקבה שתתעבר, משמע דזכר אף אם ודאי שהוליד לא מהני לספק טריפה", וציין שם לפר"ח ועוד. ורע"א קמא תשו' ר"ד דן להוכיח מסוגיין דאמרין לרבינא אליבא דאמימר, דע"כ פלוגתת ר"י ור"א בנתעברה ולבסוף נטרפה אי עובר ירך אמו, ולא בנטרפה ולבסוף נתעברה אי זה וזה גורם אסור או לא, דהא טריפה אינה מולידה, ואי זכר טריפה מוליד, מצינן לאוקמה בזכר טריפה והוליד מכשרה, אלא דגם טריפה זכר אינו מוליד עי"ש.

קישות שהתליע באיבי אסורה. ברש"י ד"ה אסורה, "דכיון דמהלכת בתוך הקישות והקישות מחוברת לקרקע שורץ על הארץ קרינא ביי". בתוס' לקמן ס"ז ב' ד"ה דיקא, "ולא מיתסרי משום השרץ השורץ על הארץ כל זמן שלא ריחשה וגם בקונטרס פירש לעיל גבי קישות שהתליעה באבי אסורה כיון דמהלכת התולעת בתוך הקישות והיא מחוברת בקרקע היא כמהלכת על גבי קרקע". ובר"ן י"ט א' בדפיו, "ולא מחזור דודאי תולעת הגדל בתוך הפרי בעוד שהפרי מחובר לקרקע לדברי שמואל הרי הוא כתולעת הגדל על גבי קרקע והוא ודאי

זה וזה גורם דאסור ר"א אפילו להדיוט, ואי הכי אדמיפלגי לגבוה ליפלגי להדיוט".

אי הכי אדמיפלגי לגבוה ליפלגו להדיוט. בחידושי הר"ן. "פ"י אי אמרת בשלמא דטריפה יולדת, פליגי פלוגתייהו בנטרפה ולבסוף נתעברה, כולוהו ס"ל דלהדיוט שרי, מיהו ס"ל לר"א דלגבוה מאיס, ואע"ג דשמעין ל' לר"א בע"א דזה וזה גורם אסור אפילו להדיוט, דילמא הכא לאו זה וזה גורם מיקרי, שעיקרו של ולד מן הזכר הוא בא, אלא אי אמרת דטריפה אינה יולדת, ע"כ בנתעברה ולבסוף נטרפה פליגי, ובעובר ירך אמו, אדמיפלגי לגבוה ליפלגי להדיוט, דמאן דס"ל עובר ירך אמו הוא אפילו בהדיוט ס"ל הכי".

והלכתא בזכר כל שנים עשר חודש בנקבה כל שאינה יולדת.

בתור"ה והלכתא, דלפי"ז פלוגתייהו דר"א ור"י בדין עובר ירך אמו, ולא בדין זה וזה גורם, דהא טריפה אינו מוליד, וע"כ בנתעברה ולבסוף נטרפה, וא"כ קיי"ל עובר לאו ירך אמו, והא בב"ק מ"ז א' משמע איפכא, דבפרה שהזיקה גובה מולדה משום עובר ירך אמו. ותירצו תוס' דטריפות חלוק דתלוי בחיות, והולד יש לו חיות נפרדת, מיהו לשאר דינים מודה ר"י דעובר ירך אמו. ובר"ן [י"ט א' בדפיו ד"ה ולענין], בתוה"ד, הוסיף בזה, "מיהו בטריפה בלחוד ס"ל לר"י דלאו ירך אמו הוא דזיל בתר טעמא טריפה משום מאי קא מיתסרא משום שאינה חי ושהיא מתוונת והולכת מאותו חולי וכיון שכן עובר זה שהוא עתיד לחיות אע"פ שהוא כירך אמו אין לנו לדנונו כטריפה".

אפילו לא הלך שרץ השורץ על הארץ קרינא ב"י וה"ה לקישות לשמואל". ויל"ע מסוף לשון רש"י "עד דנפיק מיני" ומהלך על גבי הקרקע".

רש"י ד"ה והלכתא. ספק טריפה ידי' כו', דייק הרש"ש דס"ל דודאי דרוסה לא מהני בדיקה, דאי הוה מהני ה"ל ג"כ תקנה ב"ב חודש, ודלא כדמסקי תוס' לעיל נ"ג ב' בדעתו.

דף נ"ח ע"ב

הג' תמרי דכדא לבתר תריסר ירחי שתא שריין. ברש"י, "שהתליעו ואין ידוע אם במחובר או בתלוש". אולם ברא"ש סנ"ג ובר"ן דתמרים דרכן להתליע וכן כל מיני פירות וקטניות שדרכן להתליע צריך לבדוקו אם בא לאכלו בתוך שנתו. והקשה הרא"ש, "וא"ת אמאי שרו בתר י"ב חודש דלמא גדלו במחובר ושרץ שמת אסור. ותירץ הראב"ד ז"ל דהא דקאמר אינו מתקיים י"ב חודש רוצה לומר דאחר י"ב חודש אין בו לחות כלל והויא כעפרא בעלמא ודייק מלישנא דקאמר אינו מתקיים ולא אמר אינו חי". אולם בלשון רש"י ד"ה לבתר, "דאי במחובר התליע לא הוה חיי עד השתא". ודייק מהר"ם שי"ף דוק בא להיתר החיים, דודאי לאו במחובר התליע, ואיירי דליכא מתים, מיהו אה"נ אי איכא מתים יש לחוש דהוי תולעים ממחובר שמתו, ולא שמעינן לפי"ז חידוש הראב"ד.

אבל חסר ויתר ברגל טריפה נמי הויא מאי טעמא כל יתר כנטול דמי. בר"ן [י"ט ב' בדפין], נחבאר ג' שיטות בגדר כל יתר כנטול דמי, כדלהלן.

שיטה א) רש"י. הותר אחת כחסר אחת כנגדו, והוי כבעלת רגל אחת וטריפה, דהויא כשמוטת ירך בבמהמה. לפי"ז נמצאו שני כבדים טריפה, דרואין כאילו נטלו שניהן וניטל הכבד כולו טריפה. אולם בטחול שאם ניטל כשרה, אם יש לה שני טחולין כשרה.

שיטה ב) רמב"ן. דכניטל ממקומו המחובר לו ומקומו עמו, ולפיכך כשהיא מחוברת במקום בוקא דאטמא רואין כאילו ניטל הוא ובוקא דאטמא של חבירו. וכן כשהיא סמוכה במקום צומת הגידין רואין כאילו ניטלו צומת הגידין של שניהם. אולם רגל יתר המחובר למטה מבוקא דאטמא ומצומת הגידין כשרה. לפי"ז אם היו לה שני טחולין הסמוכין זה לזה בסומכיהו, רואין כאילו ניטל היתר ומקומו עמו וישאר השני נקוב בסומכי' וטריפה.

שיטה ג) רשב"א בתוה"ב. [בחידושו] הביא רק שיטת רש"י ושיטת הרמב"ן]. דכאילו ניטל בלחוד קאמרינן, כלומר כאילו ניטל הוא לבדו, וא"ת מדוע יגרום דיתר ברגל טריפה, היינו באופן שהיתר מחובר במקום בוקא דאטמא בענין שאם תעקור את זה ישמט בוקא דאטמא של חבירו. וכן אם הוא מחובר במקום צומת הגידין בענין שאם ניטל יחתוך צומת הגידין של חבירו. וכאשר יכול ליטלו בלא קלקול

בידי שמים שהרי לא ניטל כלל, אלא שרואין אותו כאילו ניטל ואפ"ה טריפה, אלמא חסר בידי שמים כחסר בידי אדם". [אולם לשיטת הרמב"ן ליכא הכרח לזה].

בש"ך יו"ד סנ"ז סקמ"ח, "מיהו בתשובת הרשב"א שם כתב דיתרת טריפה מטעם אחר, שלא אמרו שהיתרת אינה חי', אלא כך אמרו שהל"מ שהיתרת כנטול דמי, וכל שאילו ניטל אינה חי' י"ב חודש, אפילו מעתה שלא נטל, טריפה כאילו נטל, ואע"פ שהוא מרבה כחול ימים עם יתרונו עכ"ל. ולפי"ז אפילו בספק יתרת לא מהני שהי". ויל"ד לפי"ז טריפה דיתרת יולדת, ומצינן לאוקמי לעיל בע"א פלוגתת ר"י ור"א בנטרפה ביתרת ולבסוף נתעברה ועי'.

ולעיל שם בש"ך, אייתי חידוש מהרש"ל פא"ט, "דהטעם דטריפה הוא שאין כמוה חי' רובא דרובא, אבל מיעוטא דמיעוטא חי' אע"ג דטריפה היא ע"ש". ובאחרונים דכמו"כ מיעוטא דמיעוטא דטרפות יולדות, ואכתי נוקי בנטרפה ולבסוף ילדה.

וכנגדן בעוף כשרה. ברש"י ב' פירושים, א' דעוף זימנין דהכי הוי. ב' דכל עוף דרכו כן משום דמן הזפק ועד הקרקבן קנה של מעים אחד וההוא קרעי בני מעים, ובראש הקורקבן יוצאין בני מעים גמורים. יל"ע להסבר הרש"ש בטרפות כל יתר כנטול דמי לשיטת רש"י, מה אהני לן דכל עוף דרכו כן, הא זה בעיקר ברייתו, והכא דנין על יתר נוסף למה שדרכו כן, וא"כ הכח צריך להתחלק בכפילות למה שמעיקר ברייתו.

חבירו אפילו ברגל כשרה. לפי"ז אם נמצאו שני טחולים סמוכין אפילו בסומכייהו כשרה, שהרי יכול ליטול אחד מהן וישאר חבירו קיים, אא"כ הי' אחד מהם נכנס בחברו בענין שאם ניטל אחד מהם לא ישאר בחבירו כעובי דינר זהב. ומסיק הר"ן דאף הרשב"א לא אמרה אלא להלכה ולא למעשה.

בשו"ע סנ"ה ס"ד, "אם יש לה ג' רגלים טריפה דכל יתר כנטול דמי וכאילו חסר רגל אחת הוא, והוא שיהי' זה היתר מראש עצם התחתון ולמעלה". ובהגר"א סקי"ד, "טור אף לשיטת רש"י דאין אומרים יתר כנטול אלא כשיעור היתר וצורתו". ועיקר שיטת רש"י, וכן הגבלת הגר"א, מוטעמת להסבר הרש"ש כאן, "נראה הטעם דכתבו הטבעיים דסומא באחד מעיניו רואה בעינו הפתוחה יותר משאר אדם בעין אחת, יען כי כח הראות הנשפע מהמוח אשר מתחלק לשתי העיניים, אצלו עתה הוא כולו בעינו האחת, וכן בשארי אברים הזוגיים. וכן נראה להיפך ביתר אבר מתחלק הכח גם להיתר והוי כולן חלושי השמוש".

ויש להוסיף יסוד הר"ן לעיל במתנ' נ"ד א', דבר המוכרח בשיטת רש"י בגדר כל יתר כנטול דמי, "ומסתבר נמי דנטולה וחסרה בידי שמים דינן שוה בכ"מ, ובכל מקום שהנטולה טריפה אע"פ שהנקב אינו פוסל באותו מקום, אם חסרה טריפה, הלכך חסרת כבוד טריפה כאילו ניטלה, דהא אמרינן לקמן נ"ח ב' לא שנו אלא שחסר ויתר ביד אבל ברגל טריפה משום דכל יתר כנטול דמי, כלומר כנטול האחד והוה לי' כחסר

חשובה כעור להצטרף לכוית לפגל בחטאת העוף אם מלקה ע"מ לאכול כזית בין נוצה ועור ובשר חוץ לזמנו. והיינו כיון דהוי כעור לענין להצטרף לדין פיגול, הרי דחשיב כעור, וא"כ אף לענין טריפות דגלודה חשיב כעור. ותוס' פירשו בשם ר"ת דקאי אמתנ' דטהרות (פ"א מ"ב) דנוצה מצטרפת לכביצה דטומאת אוכלין משום דחשיב שומר. ותמה בחידושי חת"ס כאן דהתם בעינן שומר לאוכל דהיינו אחר שחיטה נעשה הנוצה שומר לאוכל שלא יתלכלך האוכל, ומה ענין זה להגנה דחיים לענין גלודה. [וכן תמה בחזו"א טהרות ס"א].

מתנ' אחוזת הדם והמעושנת כו'
בשרה. באו"ש פ"ח משחיטה הי"ז, העתיק לשון האשכול הנוגע למשנתינו, "והטריפות הוא חסרון ומום בפנים הגוף, אבל מסוכנת ע"י חולשה וזקנה שאין בה חסרון באיברים אלא שנתקלקל דמה ונעשה כמים וכי"ב לא אסרה תורה, כדתנן אחוזת הדם שגבר הדם ומכביד הנשימה כו' אכלה הרדופני פירוש סם המות לבהמה שמקלקל הליחות שבה, אבל אין מנקב מעי' אע"ג שודאי תמות מחמת חולשה, מ"מ כיון שאין חסרון בגופה לא נאסרה, ואם קודם שתמות שחטה ותפרכס לאחר שחיטה מותרת, ואפילו אכלה סם המות לאדם אינה אסורה משום טריפה אלא משום סכנה, והכין בתור"כ יכול אפילו אכלה הרדופני כו' ת"ל נבלה וטריפה מה נבלה שאינה בת חיים יצאתה זו שהיא בת חיים, וכן שאר מיני מסוכנת כו'". והוסיף עלה האו"ש, "הרי כתבה רבינו דאף

ברמ"א יו"ד סל"ג סי"א, "ניטל הזפק טריפה. אפילו נשתייר בו כדי שיוכל המאכל לעבור מן הרשט אל הקורקבן. ניקב הבשר (המע') שבין הזפק לקורקבן טריפה". ובהגר"א סכ"א, הביא מקור לדין הרמ"א בניקב הבשר שבין הזפק לקורקבן, "שהוא בכלל בני מעיים ערש"י נ"ח ב' ד"ה וכןגדן".

אלא ל"מ"ד אע"ג דלא הדרי וערבי מאי עד כאצבע. בר"ן [י"ט ב' בדפיו], "ומ"ד אע"ג דלא הדרי וערבי הוה סבירא לן מעיקרא דאע"ג דלא הדרי וערבי לעולם קאמר, ומש"ה מקשי כיון דלא הדרי וערבי כלל היאך כלין עד כאצבע".

מאי עד כאצבע עד כאצבע מלמטה. בר"ן שם, "ומשני מאי כלים עד כאצבע מלמטה, כלומר דאפילו מ"ד אע"ג דלא הדרי וערבי, מודה הוא שצריך שיהו חוזרין ומתערבין למטה כשיעור אצבע למעלה מבית הרעי, אלא דכלפי מאי דאמר חברי' והוא דהדרי וערבי, כלומר תוך רוחב אצבע ממקום פיצולן, מהדר ל' אע"ג דלא הדרי וערבי בתוך שיעור זה שאתה אומר, אלא כיון שחוזרין ומתערבין בכאצבע למטה שריין, זהו תורף פירושו של רש"י ז"ל, ונקטינן מינה לפי פירושו ז"ל דכיון דלא איפסקא הלכתא כמאן, כל פצול שהוא יתר בבני מעיים טריפה, אא"כ חוזר ומתערב תוך רוחב אצבע לפצולו".

רבי ישמעאל אומר הנוצה מצטרפת. לרש"י איירי לענין פיגול דנוצה

דסופה למות בודאי בכ"ז כיון שאין חסרון
בגופה כשרה".

דף נ"ט ע"א

מישתלח משכני. לרש"י נפשט עורו
שהחלתית מחממתו מאד
ואוחזתו קדחת. ולרבינו גרשום אוחזו
חפפית וחייף עצמו עד שלא נשתייר בו עור
שלם.

ואי לא דיתבי במיא מישתלח משכני.
יל"ע הא אכל חד תקלא חלתיתא,
ובגמ' מבואר דמישתלח משכני באוכל תלתא
תקלי חלתית. ואולי דבכה"ג אף מיא לא
מהני, או דמשתנה מאדם לאדם.

מתנ'. סימני בהמה וחי' נאמרו מן
התורה. בחינוך מצוה קנ"ג, בדין
מצות בדיקת סימני בהמה וחי', כתב בסוף
דבריו, "ועובר עלי' ולא בדק, אלא שראה
בה הסימן האחד וסמך עליו ואכל ממנה,
אע"פ שמצא אחר כן שהתר אכל, ביטל
עשה זה של בדיקת הסימנים". וברמב"ם
פ"א ממאכ"א ה"א, "מצות עשה לידע
הסימנים שמבדילין בהן בין בהמה וחי' ועוף
ודג וחגב שמותר לאכלן ובין שאין מותר
לאכלן. שנאמר והבדלתם בין הבהמה
הטהורה לטמאה ובין העוף הטמא לטהור
ונאמר להבדיל בין הטמא ובין הטהור ובין
החי' הנאכלת ובין החי' אשר לא תאכל".
ולהלן בפ"ב ה"א, "מכלל שנאמר וכל
בהמה מפרסת פרסה ושוסעת שסע שחי'
פרסות מעלת גרה בבהמה אותה תאכלו,
שומע אני שכל שאינה מעלת גרה ומפרסת
פרסה אסורה. ולא הבא מכלל עשה עשה
הוא".

באו"ש שם, "אמנם הקדמונים פירשו הך
דתו"כ כיון דאין חסרון בגופה
אפשר בדברי לה סממנים וחי' וכמו דאמרו
ברך נ"ד על הך דמחו לי' בכוליא
וקטלוגה". "אולם לשון הסוגיא דמסוכנת
דשקיל וטרי שם דמסוכנת אינה חי' ואמאי
לא מיתסרא משום שאינה חי' לא תאכל,
מורה כדברי האשכול, דודאי איירי אף
באופן דלא יועיל אי בדרי לה סממנים, דאי
הוה מועיל, אמאי אינה חי' הא יכולה
להיות ע"י פעולה ורפואה לחזור ולחיות,
וע"כ דטריפה לא מקרי רק כשהיא חסרה
בגופה, לא שהחולי בהדם או הליחות. וכן
מורה לשון הגמ', דאי ס"ד מסוכנת אסירא,
השתא מסוכנת דלא מיחסרא אסירא, טריפה
מיבעי, מוכח דטריפות מיקרי מה שחסר
בגופה". [ע"י לעיל במתנ' מ"ב א' כל שאין
כמות חי'].

כאן בעל' כאן בקרטיין. בעלין אינה
נעשית טריפה והיינו דינא דברייתא,
ובקרטיין נעשית טריפה והיינו דינא דשמואל,
מ"ט דמינקבה להו למעיינה. ובאו"ש הנ"ל
איתי מאשכול דאפילו נשחטה קודם שניקב
טריפה. וצידד לפרש דחלוק ממחט, דהוה
דבר חיצוני וליכא טרפות עד שניקב, משא"כ
כזה דכבר נאחז בבני מעים החריפות של
החלתית וסופה לנקוב. [הנקיבה מחמת
חריפותה ולא משום חדותה כמחט, ולשון
רש"י ד"ה קורט, "חד הוא ונוקב את בני
המעיים", מתפרש ע"ד זר].

והנה בריב"ש ס' קצ"ב נצוין בספר המפתח (פ"א ה"א) דלא מהני רוב או ס"ס בסימני בהמה טהורה, וזוהי נוחה הא דלקמן ובלבד שיכיר בן גמל, ובלבד שיכיר ערוד, ולכאור' הא איכא רובא להחירא, דאין הנידון על הלאו דאכילה אלא ביטול עשה דבדיקה. מיהו יל"ד למאי דחדית המנח"ח דהרמב"ם דלא כהחינוך דהוי מצות עשה ובטלה באכל היתר בלא בדיקה, רק דבאכל מין הטמא עבר אלאו הבא מכלל עשה, דאיכא איסור עשה, וא"כ יהי רובא כלענין עיקר הלאו, ויש לצדד דעכ"פ לגבי איסור עשה דילפינן מזהבדלתם לא מהני רובא, ואין הנידון כלפי הלאו עצמו.

בעיקר גדר סימנים נודע הנידון אי רק כסימן או כסיבה, ומטו מריטב"א נדה נ"א ב' ד"ה יגדיל תורה ויאדיר, "פי' דלסמוך בודאי בקשקשת סגי לן ומיהא כתב רחמנא סנפיר משום דלא סגי דלא להוי התם כיון שיש שם קשקשת ואולי הוא גם כן גורם טהרתו ואע"פ שהוא לבדו אינו גורם טהרה". הרי דהוי סיבה וגורם הטהרה. ועי' קוב"ש ח"ב משכ"ב.

כל עוף הדורס ממא. כמה שיטות בראשונים כזה. (א) רש"י כאן, "האוחז בצפרניו ומגביה מן הקרקע מה שאוכל". (ב) רש"י ס"ב א' ד"ה והני, "ונראה לי שכל עוף הנותן רגלו על האוכל כשהוא אוכלו ומחזיקו ברגלו שלא ינוד ולא ינטל כולו אצל פיו הוא דריסה". (ג) תוס' ס"א א' ד"ה הדורס, בשם ר"ת, "דורס ואוכל מחיים ואינו ממתין עד שתמות". (ד) רמב"ן, "והנכון שהוא הצד ציד והורג אותם במכת הדריסה

שדורסן בצפרניו כעין הדורסה שהזכירו למעלה בנץ".

כל שיש לו אצבע יתירה. לרש"י זו אצבע הגבוהה שאחורי האצבעות, ובר"ן ביאר שנקראת יתירה לפי שאינה כסדר חברותי'. ובשם אחרים וכן בבדה"ב האצבע הקדמית הגדולה מכולן, ונקראת יתירה שהיא ארוכה יותר.

כל שיש לו אצבע יתירה וזפק וקורקנו נקלף מהור. שיטת רש"י ס"ה א' ד"ה ה"ג, "וארישא סמך דתנא לי' כל עוף הדורס טמא ואם אינו דורס ויש לו עוד שלשה סימנים דהוו להו ארבעה כידוע שהוא טהור". ותוס' ס"א א' ד"ה כל, אייתו שיטת רש"י, ור"ת נחלק דע"י ג' סימני טהרה כידוע דאינו דורס.

ובחגבים כל שיש לו ארבע רגלים כו' וכנפיו חופין את רובו. ברש"י "ה"ג כל שיש לו ד' רגלים וד' כנפים וקרצולין [רש"ש] וכנפיו חופין את רובו ולא גרסינן וקרסוליו וכנפיו". והיינו דרך כנפיו חופין את רובו ובעינן לה, משא"כ הקרצולין שהם ב' רגלים דקות שממעל, אינן חופות את רובו.

ובלבד שיכיר גמל, ובלבד שיכיר בן גמל. עי' לעיל במתג' מריב"ש ס' קצ"ב.

דף נ"ט ע"ב

אר"ב תשע אמהתא הוי בין אונא לאונא. בר"ג, "כלומר בין אונא

דליהדר לדוכתי' ושמא לא יסתייע מילתא. ובלב ארי' ביאר דאין צורך לזה, דכל תפלתו של אותו צדיק הי' להוציא מלב הקיסר שהי' מכחיש דברי הכתוב ארי' שאג מי לא ירא, והוא אמר דפרשא קטל ארי' ומקולו לא יחת, לזה התפלל להחזיק אמינת הכתוב ולמען הראותו את כוחו וגדולתו יתברך שמו אשר לא יוכל לעמוד מפני שאגת הארי' הזה הנמשל אליו יתברך כביכול, אבל לראות את הארי' הזה למראה עיניו הוא תפלת שוא ללא צורך, ואם יחפץ הקיסר שיראה לו כל הברואים אשר תחת כל השמים וכי יתפלל תמיד כל היום להראות לו כולם, מה רבו מעשיך ה', וגם הקיסר הזה לא הי' חפץ ממנו רק להראות לו כוחו וגבורתו של הארי' הזה, ואחר שכבר שמע קול שאגתו אשר מי יעמוד לפניו לא ביקש יותר וצוהו דלבעי רחמי דליהדר לדוכתי' וקולו לא ישמע עוד.

דף ס' ע"א

בעינא דאיצבית ל'י נהמא. בח"א דכיון דכבר ראה דקמי חד ממשמשי ה' לא יכול לעמוד, ואפילו ארי' דבי עילאי לא מצי לעמוד, היאך יעלה בלבו דאיצבי נהמא, וכן מה דביקש למיחזי. וביאר בלב ארי' דהמעשים הללו היו למפרע, דמתחילה חפץ להזמינו לסעודה, וירא כי לא יוכל לו, ביקש אח"כ עכ"פ לראותו ואחר שגם זה לא עלתה בידו, ביקש לראות הארי' דבי עילאי דמתיל לו, והגמ' מביאם בהיפוך משום דאיירי כאן מארי' דבי עילאי לזה הוצרך לשנות זה בראשונה לספר מעשה ארי בכדי להסמיכו

לאוזן". וכ"ה במהר"ם שי"ף. ובחת"ס הביא דברי מהרמ"ש דהוא בין אוזן לאוזן והיינו רוחב פניו, וביאר דאין לומר בין אונה דריאה, דמי ראה אותו במותו דאין נכנס ליער שלו לראות נבלתו ולא הרגו אדם מעולם, אבל בחייו אפשר שראוהו אדם מרחוק ושיער רוחב פניו. ובלב ארי' מצד דאין דרכן של אונות הריאה להיפרד איש מעל אחיו רק יתלכדו יחד ולא יפרדו.

מידו לכאו' מתוד"ה ה"ג, מוכח דהיינו באונות הריאה, דהכריחו דשיתסר דאמרינן היינו דטביא ולא דארי', דהא אפילו בין אונא לאונה אית לי' תשע אמהתא א"כ משכי' טפי משיתסר. ואי בין לאוזן לאוזן, למה לא יתכן דמשכי' שיתסר. ודחה בלב ארי' דכוונתם דאם עובי הראש בין אוזן לאוזן הוי תשע אמות, א"כ על כרחך דכל אורך הגוף הוי טפי משיתסר, דאל"כ לא הי' האורך לפי ערך עובי הראש והי' משונה מדרך שאר הברואים עכ"ד.

אר"י שיתסר אמהתא הוי משכי' דמביא דבי עילאי. וברש"י משכי', "ארכו". וביאר בחת"ס דלא רצה רש"י לפרש דהיינו "עורו" אבל איהו גופי' גדול טפי טובא, דצבי אין עורו מחזיק בשרוף דמי מדד עורו המופשטת כנ"ל, לפיכך פירש דאורכו של הטביא דבי עילאי קאמר. ולפירוש לב ארי' דלעיל אכתי לא נתבאר הכרחו של רש"י.

א"ל במטותא מינך בעי רחמי' ע"י דליהדר לדוכתי'. במהר"ש דהא דלא א"ל דליבעי רחמי שישתוק עד שאראה אותו, דא"כ הי' צריך להתפלל עוד הפעם

דהא דאיירי ב"י ולכך נקט תו הכל ממטה למעלה.

למאי נפק"מ למקח וממכר. בר"ג, "כלומר מי שמוכר שור לחבירו כרסתן ופרסתן איבעי ל"י למיהב". ובמהר"ם שי"ף ביאר ב' פירושים, (א) אם התנה עימו לתת לו כרסתן ופרסתן צריך לתת לו שור. (ב) הגם בלשון תורה שור בן יומו קרוי שור, מכ"מ בלשון בני אדם לא מקרי שור רק אחר שבא לכלל כרסתן ופרסתן, ונ"מ אם התנה לתת לו שור. והיינו כפירוש רבינו גרשום. [וציין מהרמ"ש לההיא דשבת ריש פרק במה מדליקין זפת וזפתא כו' שדעוה פסולתא דדובשא נ"מ למקח וממכר, דמשמע קצת כפירוש שני]. ובמסורת הש"ס או"ג בשם הערוך, "פ"י כשתבוא לקנות השור בדוק אם יש לו כרס גדולה". ולפי"ז עצה טובה קמ"ל ולא הלכתא קאמר, ורמב"ם ושו"ע לא הביאו ומשמע דפירשו כהערוך.

מקרינ תרתי משמע. ברש"י הקדים לבאר קרניו קודמות לפרסותיו, והא דבקומתן נבראו, ואח"כ חזר לפרש קושית הגמ' מקרינ תרתי משמע, וצ"ב. וביאר בלב ארי', משום דלכאור' משמע דפריך מדכתיב מקרינ מלא ביו"ד, לכך משמע תרי, ומשני דכתיב חסר, ובאמת זה אינו דתיבת מקרינ פירושו בלשון נתפעל שנתקן השור ובין בירד או בלא יוד אין חילוק משמעות בין קרן אחד ובין ב' קרנות, אלא דדייק דמקרינ תרי משמע שכן סתם שוורים, ומשני מקרינ כתיב, היינו דהאי מקרינ מיותר לגמרי ולהורות בא דה"י לו שינוי דלא ה"י לו רק

קרן אחת, וכ"כ מהר"ם שי"ף לפיר"ח בע"ז ע"ש, והיינו דל"ל דאשמעינן דקרניו קודמות לפרסותיו דמאי רבותא הוא בהאי שור כיון דכל מעשה בראשית בקומתם נבראו, בודאי קדמו קרניהם לפרסותיהם, ולכוונה זו הקדים רש"י לפרש דבקומתם נבראו דכולם קדמו קרניהם לפרסותם ולכך שי"ף שפיר אח"כ הפירוש בהא דפריך בגמ' דמקרינ תרי משמע, משום שכן סתם שוורים, ומשני מקרינ כתיב והוא מיותר כמ"ש, ואתי לאורי דה"י לו רק קרן אחת.

פתח שר העולם ואמר יהי כבוד ה' לעולם ישמח ה' במעשיו. ביאר בלב ארי', "היינו לפי שכל מה שברא הקב"ה בעולמו לא בראו אלא לכבודו, והנה המלאכים לא נתצו בבריאת עולם השפל ואמרו מה אנוש כי תזכרנו שעתידין לחטוא והמה ימרו ויעצבו את רוח קדשו וכבודו בקלון ימירו ח"ו, ואולם שר ההוקם על העולם השפל אינו חפץ בהשחתת עולם ורוצה בקיומו, הנה כאשר ראה שהדשאים עשו רצונו יתברך נוסף על הציווי ונתקיים בזה כבודו יתברך כפי כוונת הבריאה, אזי נתן שמחה בלבו והתפלל שיקרים כן לאורך ימים, ולזה אמר יהי כבוד ה' לעולם שיקיים כבוד ה' לעולם ועד, ואזי, ישמח ה' במעשיו, היפך מה שנאמר בדור המבול כאשר השחית כל בשר את דרכו על הארץ וגם האדמה וצאצא' השחיתו דרכם כפירש"י נאמר ויתעצב אל לבו, אבל כאשר יקיימו מצות ה' כאשר עשו עתה שיצאו כולם למיניהם, אזי ישמח ה' במעשיו, ולכך כתוב הפסוק ההוא בלשון עתיד, שהוא לשון

תפלה ולעומת זה דרשו רז"ל דשר העולם אמרו על מעשה זה.

דף ס' ע"ב

הואיל ואמרתי לפניך דבר הגון אמעית את עצמי. ביאר מהר"ם שי"ף, דלכאנ' מאי חזית דהיא עדיפה מהחמה, היינו דהר"ל לעשות החמה יותר גדולה ולא יהיו שוב ב' מלכים משתמשים בכתר אחד ולמה אמעית את עצמי. או הו"ל לעשות זה משתמש בחודש זה וזה בחודש זה. או כיון שדבר הגון הוא אני אמרתי ראוי להיות לי מעלה על החמה לא פחות ממנה.

ליקרו צדיקי בשמיך יעקב הקטן שמואל הקטן דוד הקטן. לא נתבאר מהו המכוון שמואל הקטן, ומהרש"א ורש"ש דהיינו התנא שמואל הקטן בן דורו של ר"ג דיבנה, ונקרא קטן ע"ש ענוותנותו. מיהו א"כ הו"ל להזכיר אתר דוד הקטן. ויסודם משתיקת רש"י דלא אייתי קרא ע"ז. ומהר"ם שי"ף ביאר הא דלא הביא רש"י קרא, דלעולם קאי אשמואל הנביא, וי"ל בדוחק, ע"ז שהוא עצמו אמר וישלח ה' את ירובעל את יפתח ואת בדן כו' ואת שמואל כו' ואמרו בר"ה שקל ג' קלי עולם כו' לומר יפתח בדורו כשמואל בדורו.

שעיר זה יהא כפרה כו'. במסורת הש"ס שבועות ט' א'. "זהו סוד מסודות הקבלה ואין להבינו כמשמעו ח"ו כי כל כבודה בת מלך פנימה". ובתוס' שם ד"ה שעיר, "פירש בערוך שעיר זה כפרה לישראל ועלי לקבוע זמן כפרה זו וקבעתי בר"ח להפיס דעתה של ירח". והיינו ד"עלי" המכוון "לפני". ובר"ף שם סופ"ק [א' ב'], "אמר לה הקב"ה הנני עושה לך כבוד

בעי רבינא הרכיב שני דשאים זה על גב זה לרחב"פ מהו. תוס' והראשונים הקשו תיפוק לי' משום איסור כלאי זרעים, ונחלקו בזה, שיטת תוס' דאמנם גם במיני דשאים איכא משום כלאי זרעים, מיהו נפק"מ, לחו"ל, דאיסור כלאי זרעים אינו נוהג אלא בארץ, ואילו איסור הרכבה נוהג אף בחו"ל, דומיא דאיסור הרבעה בבהמה. וכן לדעת ר' יאשי' אליבא דרבנן בשאר זרעים חוץ מקנבוס ולוף. וכן לבני גח דשרי להו כלאי זרעים ואסירי בהרכבת אילן. אולם שיטת רמב"ן ור"ן כאן דאין ברשאים איסור כלאי זרעים כלל, אלא במיני תבואה וקטניות וזרעוני גינה, ובמאירי מצד דדשאים אין דרך לזורעם אלא שעולים מאליהם. ועי' היטב הגהת הגר"א זצ"ל בדברי הרמב"ן, וכן בחזו"א כלאים.

הרמב"ם פ"א מכלאים השמיט דין הרכבת ירק בירק, וביאר מהרש"א דדייק לישנא דגמ' "לא מיחייב" דלא מספקא לי' אלא לענין "חיוב" ולא לענין "איסור", דלענין איסורא ודאי יש ללמוד מאותו ק"ו שנשאו שלא לצאת בערבוביא, אלא לענין מלקות קמיבעיא לי' לפי שאין עונשין מן הדין. ומשו"ה הרמב"ם דנחת שם למלקות השמיט דין ירק בירק כיון דסלקא בתיקו. ויל"ע דאכתי אמאי לא הביאו לענין איסור, ונפק"מ לחו"ל דיאסר מדין הרכבה. ובלשון רש"י "מהו להרכיב זה בזה" משמע דלא כמהרש"א, דלענין עיקר האיסור מספקא לי'.

ולעבדו מאהבה, אזי יוכיח אותו, ואח"כ וכאב את בנו ירצה, ועי"ז יתרחב לבו לעבדו מאהבה".

דף ס"א ע"א

אף כל כיוצא בו טמא. לשיטת רש"י אין עוף טמא אלא אותן הכ"ד האמורין, והמכוון אף כל כיו"ב, היינו מין נשר, ויסודו מסוגיא דלקמן ס"ג ב'. ותוס' פליגי דליכא הוכחה מסוגיא דהתם דליכא עוד מינים טמאים, והמכוון דע"י הכ"ד וסימניהון נוכל להכיר כל הטמא שבעולם, אבל אם ה' בא למנות בטהורים ה' צריך למנות יותר. וברשב"א סוד"ה גמ', מצדד דנחלקו הסוגיות בזה, וסוגיין ס"ל דאיכא עוד מינין טמאין עיי"ש.

רש"י ד"ה תורים. רישא דוקא וסיפא לקמן מפרש לה". ברש"ש הגיה "אפרש לה", דבסוף הסוגיא ס"א ב', דחה רש"י האית דגרסי דקאי אברייתא תורים למ"ל, דלפי"ז משני אברייתא גופא, והכריח דקאי אקרא, וודאי אין כוונתו להגירסא שדחה בהחלט, אלא דאיהו מפרש לקמן דתנא מורי לן סימני טהרה שחלוקין תורין מנשר עיי"ש.

רש"י ד"ה עוף הבא לפנינו בסימן אחד. "ובלבד שיכיר בו שאינו מעשרים וארבעה הכתובים". הנה לקמן אמרינן דכ' מאותן עופות שבתורה יש להם אותן ג' סימני טהרה, ועורב אית ל' ב' סימני טהרה, ופרס ועוני' לכל חד סימן

שמישב דעתך תחת שמיצטתיך ומאי ניהו שיהו ישראל בכל ר"ח מקריבין קרבן לפני לכפר עונותיהם, לפיכך אמר הקב"ה הביאו כפרה לפני בר"ח לכפר עליכם, כדי שתשלימו עלי בקרבן כפרה זה את הכבוד שאמרתי לעשות לירח בשביל שמיצטתיו וזה הוא פירוש הביאו כפרה עלי שמיצטתי כו".

ללמדך שהקב"ה מתאוה לתפלתן של צדיקים. בלב אר"י אייתי מגמ' יבמות מפני מה היו אמותינו עקרות מפני שהקב"ה מתאוה לתפלתן של צדיקים. וביאר, "והענין הוא לדעתי, דלכא"ו אין זה מדת טובתו יתברך שישלח יסורין על הצדיק בכדי להשלים תאותו שמתאוה לתפלתו, אלא שעושה כן לטובת הצדיק, כי כל עוד שלא בא שום מיחוש ויסורין על הצדיק, אינו ניכר השגחתו עליו יתברך, ושהוא שומר לראשו ואינו יודע שהוא טוב בעיניו לשמוע תפילתו, רק יוכל לחשוב בדעתו שהנהגתו הוא עפ"י טבע ומערכות השמים, ואינו מתחזק אהבת ה' בלבד, אבל אחר שבא עליו יסורין, ויקרא אל ה' בצר לו ויעתר לו ה' ומכל צרותיו הצילו, אזי יוכחן בלבו השגחתו יתברך אליו להטות אזנו לו, ומתחזק אצלו עבודת ה' לעבדו מאהבה, וזה טובתו שמיגיע למעלה רמה הנה לעובדו יתברך מאהבה, וז"ש דוד אהבתי כי ישמע ה' כו', דהיינו שהגעתי למדת האהבה עי"ז כי ישמע ה' את קול תחנוני, באשר אני רואה כי הטה אזנו לי וחשוב אני בעיניו להטות אוזן לתפילתי ובימי אקרא כו', וזהו ג"כ דברי שלמה בנו כי את אשר יאהב ה' יוכיח, דהיינו מי שהוא יתברך רוצה שיאהב אותו

עופות משרא הוה שרינן לי כדאמרן. ויל"ע דלמש"כ תוס' נחא, דלא נתיר אלא הקרוב טפי לתורים, והיינו בב' סימנים והסימן הרביעי, אולם כיון דנאסר הכ' בעלי הג' סימנים, ודאי יאסר עורב בעל הכ' סימנים בלבד. ועי' היטב מהר"ם שי"ף ובביאור שם.

וברשב"א תירץ, "דמעיקרא כי פרכינן מתורין קא ס"ד דתורין לאו לקרבן בלבד כתבינהו רחמנא, אלא אלא אף למילף מינייהו, ופרקינן א"כ דלבנין אב כתבינהו רחמנא לתורין, שאר עופות טמאין דכתב רחמנא למ"ל, אלא ודאי תורין לקרבן הוא דאתא וכדאמר רב עוקבא לקמן, והלכך הדר פריך ונילף משאר עופות טמאין דכיון דתורין כתבינהו רחמנא לקרבן, ודאי איצטריכו שאר עופות למכתבינהו דהא לא אתו מתורין, ופרקינן א"כ עורב דכתב רחמנא למ"ל."

וייעוין רמב"ן רשב"א [ס"ב א' ד"ה והרבה] דהביאו גירסא חדשה, דאקושית ולילף מתורין, משני א"כ עורב דכתב רחמנא למ"ל, וליתא כלל להתירוק א"כ שאר עופות טמאין דכתב רחמנא למ"ל, וממילא ליתא להקושיא ונילף מינייהו, ולא יקשה משה"ק תוס' וקמאי ז"ל. ורש"י הדגיש "ה"ג" ולילף מינייהו, לאפוקי מהאי גירסא שהובא בראשונים ז"ל.

דף ס"א ע"ב

תלתא הדרי בכולהו עשרים מהם שלשה שלשה. במהר"ם שי"ף

טהרה אחד, וא"כ בעוף הבא בסימן אחד אינו צריך להכיר הכ' בעלי הג' סימני טהרה, ואין צריך להכיר העורב בעל ב' הסימנים, וכן בבא בב' סימנים אין צריך להכיר הכ', ובבא בג' סימנים אין צריך להכיר העורב ופרס ועזני, וביאר כאן בחידושי הר"ן, וכ"ה במהר"ם שי"ף לקמן ס"ב א' בכוונת רש"י, דאה"נ, דבבא בסימן אחד די שיכיר פרס ועזני, ובבא בב' סימנים די שיכיר עורב, ובבא בג' סימנים צריך שיכיר הכ'. ובכללות מתיחס לכל הכ"ג כפי הענין הבא לפניו. - מש"כ רש"י עשרים וארכעה, ברש"ש דלאו דוקא, אלא כ"ג, דהא נשר ודאי אינו, דהא אף סימן אחד אין לו.

ונילף מינייהו מה התם תלתא ולא אכלינן אף כל תלתא ולא ניכול.

תוס' והראשונים תמהו דהא כבר משני אקושית ונילף מתורין, דא"כ שאר עופות טמאין דכתב רחמנא למ"ל, והרי מוכרח דהוי גזיה"כ רק בהנך אבל שארא שרו. ופירשו תוס' דנילף לאיסורא בכל שיש להן אותן ג' סימנים, ולא נילף להתיירא אלא באיכא אותן ב' סימנים והסימן הרביעי, דלהכי כתב רחמנא אותן עופות דלא נילף מתורים דלעולם כל שאין לו ד' סימני טהרה אסור.

והרשב"א אייתי בשם תוס', "ותירצו בתוספות דהכי פריך ונילף מינייהו דבאותן שלשה סימנים לא ניכול אלא בתרי מינייהו". והקשה ע"ז, "ולא ירדתי לסוף דעת התירוק הזה דאם כן היכי פרקינן א"כ עורב דכתב רחמנא למ"ל, דאדרבה, איצטריך למיסר גופי' דאילו אתא משאר

טמא דיש לו ג' סימני טהרה, ודייק מתנ' דכל שיש לו אצבע יתירה וזפק וקורקבנו נקלף טהור, ופרס ועזני' תר מהם יש לו סימן חדש ואידך כשאר הכ' עופות, וכיון דלא שכיחי בישוב הרי ביש לו סימן החדש שרי.

דליתא בהא ליתא בהא. רמב"ם פ"א ממאכ"א הט"ז, "מי שאינו מכירן ואינו יודע שמותיהן בודק בסימנין אלו שנתנו חכמים. כל עוף שהוא דורס ואוכל בידוע שהוא מאלו המינין וטמא. ושאינו דורס ואוכל אם יש בו אחד משלושה סימנין אלו הרי זה עוף טהור. ואלו הן, אצבע יתירה. או זפק והיא המוראה. או שיהי' קרקבנו נקלף". ובהי"ז, "לפי שאין בכל אלו המינין האסורין מין שאינו דורס ושיהי' בו אחד משלושה סימנין אלו חוץ מפרס ועזני' ופרס ועזני' אין מצוין בישוב אלא במדברות איי הים הרחוקות עד מאד שהן סוף הישוב".

ובהג"ח פ"א ממאכ"א הט"ז, ד"ה אולם, "אשר לפי"ז נראה דהנך ד' סימנים תרי דיני בהו, דהשלושה סימנים שבגופו אצבע יתירה וזפק וקורקבנו נקלף יסודם חלות דין סימן טהרה, וחסרון הנך סימנים הוא דין חסרון סימני טהרה, וסימנא דדריסה הוא אדרבא סימן טומאה, אבל דין סימן של טהרה לית בזה, וזהו דתנן אבל אמרו חכמים כל עוף הדורס טמא וכל שיש לו אצבע יתירה וזפק וקורקבנו נקלף טהור, וחלקתן המשנה לשנים, משום דכך הוא יסוד ההלכה שבהן דדורס הוי סימן טומאה ואידך תלתא הויין סימני טהרה, והא דתני ר"ח עוף הבא בסימן אחד טהור, כיון דקאי על סימני טהרה בע"כ דקאי רק על השלושה שבגופו,

לקמן ס"ג א' ד"ה גמ' למינה. "משמעתי' מיושב בדביוק נקטו התוספות לעיל בכל מקום י"ט עופות [ע"י ס"א א' תוד"ה מה] דדל פרס ועזני' ונשר ועורב ולמינו פש להו י"ט". והיינו דהא עורב מהכ"ד עופות כדלקמן דף ס"ג, ואית ל"י ב' סימני טהרה, וע"כ נשארו רק י"ט עופות דאית להו שלשה סימני טהרה.

חד בפרס וחד בעזני' דליתא בהא ליתא בהא. ברש"י ד"ה מהו, דלא ידעינן מהו הסימן הרביעי. ובראשונים הוכיחו מרש"י ס"ב א' דהסימן הד' הוא שאינו דורס, וברשי ס"ה א' ד"ה ה"ג, דהא דאמרינן יש לו אצבע יתירה וזפק וקורקבנו נקלף טהור, היינו באינו דורס. וכ"ה בר"ג דאינו דורס הוא הסימן הד'. ומאידך רש"י ס"ב ב' ד"ה והני, דהסימן הד' החדש הוא קורקבנו נקלף. ותמהו הראשונים ז"ל בסתירת דברי רש"י.

דעת ר"ת בתוס' לעיל ד"ה כל, דבאיכא ג' סימני טהרה ודאי אינו דורס, והיינו מתנ' כל שיש לו אצבע יתירה וזפק וקורקבנו נקלף טהור. ומסקו, "ויש ללמוד מתוך כך דהא דאמר לקמן בגמרא דג' סימנין הדרי בכולהו, פי' ב"ט עופות, ע"כ חד מינייהו אינו דורס, דאי יש להם אצבע יתירה וזפק וקורקבן נקלף, א"כ אינן דורסין, ויש להם ארבע סימני טהרה, אלא אינו דורס חד מינייהו מהתלת". ובתוס' ס"ב ב' ד"ה מאי, דקורקבנו נקלף הוא הסימן החדש.

וברז"ה ור"ן ועו"ר הובא שיטת הרמב"י דבהכ' עופות איכא מקצת סימני טהרה מהג', והיינו סימן טהרה אחד, ובאיכא בג' סימני טהרה טהור, דליכא עוף

מריב"ש ס' קצ"ב משום דינא דוהבדלתם דלא מהני רובא, ופרס ועזני' לאמימר משום דלא שכיחי בישוב והוי בגדר לא שכיח כלל כמיעוטא דמיעוטא. ונפק"מ דאינו רק חומרא דרבנן משום דאיכא למיקם במיעוט המצוי, אלא דין דאורייתא.

בשני סימנין טהור והוא שיכיר עורב.
בר"ן [כ"א א' בדפין] דמכאן לרש"י דכל העופות דורסין, ומכללן עורב כבהדיא ברש"י להלן ד"ה והני, [ותוס'] כאן ולעיל ס"א א' ד"ה כל פליגי דעורב אינו דורס], והג' סימנין של הכ' עופות, היינו הסימנין בגופן, זפק, אצבע יתירה, קורקבנו נקלף. והסימן החדש החסר הוא "אינו דורס", וזה או בפרס או בעזני', ומה"ט אי מכיר עורב אין צריך לחוש דגם אינו דורס ויש לו ג' סימנים, ואפשר הרי הוא מהכ' עופות של תלתא תלתא, ומה יועיל שמכיר עורב, וליכא למימר שמכיר דרק ב' סימנין אלו, כגון זפק ואצבע יתירה, ויודע שאידך סימנים לטומאה, דהא בהדיא במתנ' דכל עוף הדורס טמא, וע"כ מדאיכא רק ב' סימנין בגופן, ודאי אינן מהכ', רק צריך להכיר עורב, שאין לחוש שאינו דורס, דאיהו מכלל הכ' עופות הדורסים.

וכן דינא דהבא בסימן אחד סגי הכרת פרס ועזני', ואין צריך לחוש לסימן שני של אינו דורס ואולי ממין עורב, דודאי עורב דורס, וב' סימני הטהרה בגופו הן, ומדליכא אלא אחד, ודאי אינו עורב, ונחלקו ר"נ ואמימר אי חיישינן לפרס ואזני', או דבמקום ישוב ליכא למיחש. בהנ"ל מתבאר הא דרש"י אזיל דמתנ' נ"ט א' כל שיש לו אצבע

ואינו דורס לא איכלל בזה כיון דאין בו דין סימן טהרה כלל".

"ולפי"ז הרי מיושב היטב הא דפסק הרמב"ם דפו"ע לית בהו רק סימן אחד של טהרה, ומעתה הרי ניחא, כיון דהא דאינו דורס הרי לא שייך כלל לסימני טהרה, ורק חסרון סימן טומאה הוא דאית ב', וניחא נמי הא דהקשינו למה הצריכה המשנה דוקא הנך תלתא, כיון דלדעת הרמב"ם איירי בידעינן בודאי דאינו דורס, וא"כ בתרי סימנים לבד ג"כ סגי, דהא אינו דורס עם שני סימני טהרה ביחד ליתא בכל העופות הטמאים לדעת הרמב"ם, אבל לפי המבואר הרי משנתינו הלכתא קתני דאלו השלושה סימנין הן הן סימני טהרה, וגם דכיון דתני ר"ח דעוף הבא בסימן אחד טהור א"כ הרי משנתינו או או קתני דכל אחד מהשלושה סימנין אלו מועיל לטהר, ומיושב היטב דעת הרמב"ם וכש"נ".

דף ס"ב ע"א

הי' בקי בהן ובשמותיהן עוף הבא בסימן אחד טהור. ברש"י דקאי כלפי פרס ועזני'. וברשב"א ור"ן הוכיחו מלשון הגמ' "בהן ובשמותיהן" כשיטת הרמב"י דלכל הכ' איכא רק סימן אחד טהרה, והיינו לשון רבים, ובסתימות, דצריך להיות בקי בכולם שמא אחד מהן הוא, ואילו לרש"י הא אית להו כל התלתא סימני טהרה, וצריך לדחוק טובא לשון הגמ' דקאי רק כלפי פרס ועזני'. - הא דלא אזלינן בתר רובא דהא עופות טהורים מרובים, מתפרש למשכ"ל נ"ט א' ו

דלא כוזריר, ואין לו קורקבן נקלף דלא כסנונית, וסותר לבהדיא ברש"י דעורב דורס, וגם מעיקר ההלכה דבא בסימן אחד לא חיישינן לעורב, וכדביאר הר"ן דיש לו ב' סימני טהרה בגופו ומאידך דורס כשאר העופות.

ויעזין ברמב"ן ד"ה והלא, שם, "ויפה אמר רש"י ז"ל שפירש שאין זה מאותם ב' סימנין שבעורב, אלא שיש להשיב מדבריו על דבריו, שהוא אמר שהעורבים הגדלים בבתיים דורסים, ורבים אמרו שדברי שגגה הם, אבל ראיתי שלא פירש הרב ז"ל כן אלא בזפק, שהעורב הי' בדוק אצלו שאין לו זפק, ואילו היו כוזריר שני סימנין שבעורב ממש היו הכל מודים שהוא מינו, דשכן ונדמה אפילו רבנן מודו, אלא שאין לעורב זפק, אבל על כרחנו קרקבן נקלף יש לו". והוסיף לבאר, "וטעם אנשי גליל העליון בסנונית, נראה לי שהי' אצבע יתירה בודאי, ומפני שבדקה ומצאו בה קרקבנו נקלף ולא זפק, אמרו ש"מ שאין לחוש בה אלא כמין עורב, ונהגו בה היתר לפי שאינה דומה לעורב, שזו לבנה והוא שחור, דסברי לה כרבנן דאמרי שכן ונדמה בעינן. ואמר להם ר"א, אף הם עתידין ליתן את הדין, דשכן עימו מינו הוא".

ותורין של רחבה. ברש"י, "כך שמן". ביאר הרש"ש דאתי לאפוקי דלא תימא דהעולם קורין אותן תורין סתמא, רק דרחבה קורא להו כן לסמנן על שם מקומן, דא"כ מאי קמ"ל רחבה, פשיטא.

יתירה, קאי ארישא באינו דורס, דהא הכ' עופות אית להו ג' סימנים בגופם ודורסים, וליכא למיתלי בטהורין רק בצירוף אינו דורס. ואילו לשיטת הרמב"י מתנ' כפשטה דכאיכא כל הג' סימנין בגופן טהורין בודאי. נועי' לקמן ס"ב ב' בסתירת דברי רש"י דהסימן החדש הוא קרקבנו נקלף].

אמר אמימר הלכתא עוף הבא בסימן אחד טהור והוא דלא דריס. ברש"י, דמחזקין לי' בטהור כל כמה דלא חזינן לי' דדריס. והקשו תוס' ועו"ר דניחוש שמא עורב, ומתבאר בר"ן הנ"ל, דעורב ודאי דורס, ואית לי' ב' סימנים בגופו, והכא דבא בסימן אחד ליכא למיחש לעורב, וכנ"ל לר"נ במכיר פרס ועזני'. והוסיף מהרש"א [ליישב קושית תוס'], דרק מצד דלא שכיחי בישוב, דמה"ט תלינן דאינו דורס ולא פרס או עזני', אולם אי הוי שכיחי בישוב, שפיר הרי חיישינן דדורס ואפשר פרס או עזני' הוא.

והלא אנשי גליל העליון אוכלין אותו מפני שקורקבנו נקלף. לכאור' שתיקת רש"י כאן, מורה דסמך עצמו אדלעיל, לגבי זריר, והלא אנשי כפר תמרתא אוכלים אותן מפני שיש להם זפק, ופירש רש"י "ואין זה מאותן שני סימנין שבעורב ומ"מ אין לו אלא שנים ולר"א מפני שרגיל לשכון עם העורבים מחזיקו ממינו". והכ"נ אין לעורב סימן דקורקבנו נקלף, ומכ"מ מחשיב סנונית כמינו דעורב. ויעלה א"כ דב' סימני טהרה דעורב, הם, אצבע יתירה, ואינו דורס, דהא אין לו זפק

דף ס"ב ע"ב

פוסלין מי חטאת. ברש"י משום נעשה בהם מלאכה. ולעיל ט' ב' אייתי עוד פירוש מצד דין מים חיים. ותוס' לעיל שם חלקו דלא חשיב נעשו בהם מלאכה. ונתפרש שם מתרוה"ד דהוי מעלה דמי חטאת מדרכנן דלא יהני ביטול ברוב, אבל לנטי"י יהני ביטול. עוד נתבאר דלטעם מצד חסרון מים חיים, י"ל עפ"י יסוד הגר"ח דביטול ברוב לא מהני לחדש דינים אלא לבטל דינים.

אר"ז זה מוצין ומקיא וזה מוצין ואינו מקיא. ברש"י הוסיף חסרון מפני הקיאה המעורבת והוה ל' כרוק בעלמא. וביאר רש"ש דזה מדיוק ומקיא ולעיל ליכא אלא נפילת אותן המים שקלטו.

מיתבי אוזב ולא אוזב יון ולא אוזב כוחלי ולא אוזב רומי. ברש"י, דהאי מקשה סבר דצוצייני שם לווי הוא ולא על שם מקומן. כבר העיר הרש"ש דאפילו אי הי' סבור דעל שם מקומן, יקשה דהא אוזב יון ורומי ג"כ נקראין ע"ש מקומן ואפ"ה פסולין משום שם לואי, ורבא חידש בתירוצו דבאתרייהו סתמא קרי להו. - יל"ע אי נחלקו אב"י ורבא בכללות אי איכא חסרון שם לואי בנתחדש לאחר מתן תורה, והנה להס"ד דלכו"ע גם לאחר מתן תורה, משמע דעצם שינוי השם גורם הפסול, ולמסקנא לרבא לכאור' מצד שינוי המין, והא דבאתרייהו קורין בשמן מוכיח דליכא חילוק מין. מיהו לדידי' גם לאחר מתן תורה מעכב,

ולכאור' משום עצם השם לואי, ולאב"י רק משום דלא הוזכר והוי כנתמעט. ומרש"י משמע לכאור' מצד שינוי המין.

מאי ספיקיהו עופות טהורין קורקבנן נקלף. ברש"י, דשאר שלושת הסימנים מבוררין בהן ומספקא לן אי קילוף הוא הרי יש להן ארבעה סימנים ויצאו מספק כל עופות טמאין ואי לאו קילוף הוא אין כאן אלא שלשה ובספק שאר עופות טמאין שיש להם שלשה סימנים. מבואר דהסימן החדש החסר הוא קורקבנו נקלף, עי' תוס', וכן דאינן דורסין, וסותר טובא להעולה מרש"י בע"א דאינו דורס הוא הסימן החדש, ובהדיא דעורב דורס, עי' רשב"א, וכן סותר לרש"י לעיל ס"א ב' דספק מהו הסימן החדש, ועי' יש"ש וכו"פ.

אר"פ תרנגולא דאגמא אסירא
תרנגולתא דאגמא שריא.

בתוד"ה תרנגולתא, "אין לפרש שהנקבה מותרת והזכר אסור דכל היוצא מן הטהור טהור, אלא שני מינים הם הקרואים כך ובין בזה ובין בזה הזכר והנקבה שוין". וצוין בשולי הדף לתוס' נדה נ' ב' ד"ה תרנגולתא, והתם פירשו כרש"י שם, דהוא חילוק בין זכר לנקבה, וביאר, "הזכר אסור לפי שאין לו סימני טהרה ולא שרי מטעם כל היוצא מן הטהור טהור, שהרי האם לא ילדה האפרוח אלא ביצים הטילה והאפרוח מעפרא קא גדיל ונאסר ממילא ע"י סימני טומאה, ונקבה נמי אין לאוסרה למאן דאסר זה וזה גורם, דהא אפרוח לא יצא אלא מן הביצה ומעפרא קגדיל כדפרישית". ויסודם מגמ' תמורה ל"א א' "אכל גבי ביצה אימת

גדלה לכי מסרחה וכי אסרחא עפרא בעלמא הוא.

וביאר בקוב"ש ח"ב [קובץ שמועות חולין אות כ"ז], דפלוגתת ב' התוס' ורש"י, תליא בהחקירה אי סימני טהרה "סימן" או "סיבה". דאי סימן על המין, סו"ס הביצה מן היתר, ולא שייך לאסור הזכר, אבל אי "סיבה", הרי ממילא נאסר מכח הסימנין, וכהדיא בלשון תוס' שם "ונאסר ממילא ע"י סימני טומאה", וכיון דליכא הכא התירא דיוצא, דהא מן הביצה וחשיב מעפרא קגדיל, והדר סיבת הסימנים ליצור איסור, באופן, דתוס' כאן כצד "סימן" והרי ודאי מין היתר הוא, ותוס' ורש"י התם כצד "סיבה" ושפיר הסימני טומאה שבזכר אוסרין אותו.

חזיוה דדרסה ואכילה והיינו גירותא. ברש"י, "ומתוך שאין אנו בקיאים בהם נראה לי דעוף הבה לפנינו יש לומר שמה ידרוס דהא הך תרנגולתא דאגמא היו מחזיקין בטהורה ולאחר זמן ראוה שדורסת, ואין עוף נאכל לנו אלא במסורת עוף שמסרו לנו אבותינו בטהור, ושלא מסרו לנו יש לחוש ובמסורת יש לנו לסמוך כדאמר לקמן שעוף טהור נאכל במסורת". בשו"ע יו"ד, "י"א שכל עוף שחרטומו רחב וכף רגלו רחבה כשל אווז בידוע שאינו דורס ומותר באכילה אם יש לו שלושה סימנין בגופו". וברמ"א, "וי"א שאין לסמוך אפילו על זה ואין לאכול שום עוף אלא במסורת שקבלו בו שהוא טהור וכן נוהגין ואין לשנות". ובש"ך סק"ת, "ומהרש"ל שם פסק דלעולם מהני ג' סימנין לחוד דאז ידוע שאינו דורס

וא"צ לחזור שוב אחר שום סימן אפילו האידנא רק שידקדקו היטב בהג' סימנים, דהיינו שיהי' לו זפק כשאר זפקים ולא יהי' משונה בתוארו אבל אין לדקדק בקטנותו דמ"מ זפק הוי ואז אפילו ראינו שדורס אינו כלום דאמרינן שינוי הוא עכ"ד ולפע"ד אין להקל כ"כ".

ובהגר"א שם סק"ז, דדברי רש"י דאין לסמוך אג' סימנין שמה ידרוס תליא ביסוד שיטתו, דאילו לשיטת תוס' הרי הג' סימנים הוכחה דאינו דורס, וז"ל: "ואע"פ שיש לו ג' סימנים, ור"ל פ' רש"י הג"ל וערש"י ס"ב ב' ד"ה חזיוהו כו' וכשיטתו דבעינן ד' סימנים שידוע ג"כ שאינו דורס ובוה אין אנו בקיאים כמו בתרנגולתא דאגמא אבל לשיטת הפוסקים ושיטת התוס' דכל שי"ל ג' סימנים האחרים בידוע שאינו דורס אין לחוש ועתוס' שם ד"ה חזיוהו כו'". והיינו דתוס' פירשו דבתחילה ההיתר לא הי' עפ"י ג' סימנים שבגופו, דאז באמת אינו דורס, אלא דראינו שאינו דורס ולא חששו לפרס ועזני' דלא שכיחי בישוב או קים לן בגוה דלאו ממין פרס ועזני' הוא, וכיון דשוב נמצא דורס אסרוהו, מיהו לא נסתר מכאן כללא דג' סימנים שבגופו מתירין בהחלט.

דף ט"ג ע"א

הא באתרא דשכיחי פו"ע הא באתרא דלא שכיחי פו"ע. במהר"ם שי"ף העיר דא"כ לאו מנהגא אלא איסורא לפירושו של רש"י דשמה ממין פו"ע הם.

והא' ההוא דיתב בי כרבא ושרק ואתא
גלל אפסקי' למוחי'. במהרש"א
דכוונת המקשן להוכיח דאף בתיב אארעא
באין גשמים, ומשני דבאי וקיבל עונשו.

דף ס"ג ע"ב

ופליגא דרבי אבהו. רש"י ד"ה ופליגא.
עי' מהר"ם שי"ף ורש"ש.

אלא ש"מ רבו צייד. בשו"ע יו"ד ספ"ב
ס"ב, "כל מי שהוא בקי באותם מינים
ובשמותיהם הרי זה אוכל כל עוף שאינו
מהם ואינו צריך בדיקה. ועוף טהור נאכל
במסורת והוא שיהי' דבר פשוט באותו מקום
שזה עוף טהור. ונאמן צייד לומר עוף זה
התיר לי רבי הצייד והוא שיוחזק אותו צייד
שהוא בקי במינים הטמאים האמורים בתורה
ובשמותיהם". ובש"ך סק"א, "אבל אינו
נאמן לומר עוף זה התיר לי רבי חכם הכי
איתא בש"ס פא"ט סוף דף ס"ג. וכתב
מהרש"ל שם ס' קט"ו ומ"מ אם ת"ח מעיד
על עוף שמקובל הוא שטהור נאמן ובפרט
האידנא שאין לנו צייד אלא מסורת ע"כ".
ובפמ"ג בש"ד סק"א, "עש"ך דרבו חכם אין
כלום שמא סמך על חכמתו ובדק הסימנים
ושמא דורס הוא וכדומה. ועשו"ת מהרי"ל
ק' הביא הכה"ג בהגהות ב"י אות כ"ט דאין
לסמוך האידנא על מסורת כלל כי צריך
שיהא בר סמכא ומקובל מאדם גדול או
ממדינה ועיר ועכשיו ליכא כה"ג יע"ש.
ומ"מ אם מדינה שלמה אוכלין יכולין בני
מדינה אחרת לסמוך עלייהו ובתנאי

וכן מה שהקשו תוס' דא"כ בכל דוכתא יאסר
דהא שמא מינם הוא, ומה תלוי אי שכיחי
פו"ע או לאו. וביאר בלב ארי', דס"ל לרשי
דהא דנהגו לאכול באתרא דלא שכיחי פו"ע,
היינו כיון דלא שכיחי שם פו"ע, גם מינם
אינו שכיח לפי שהם רחוקים ממדבר, ולפי"ז
הנך שקנאי ובטנאי אף באתרא דשכיחי פו"ע
ראוי להתיר מדינא, דאיך נחוש שמא הם מין
פו"ע, ודומה למה שפסק הרא"ש דמקום
שאין להם מסורת מותרים לאכול על סמך
מקום שיש להם מסורת, אלא דרך מנהגא
נהגו לאסור אותן באתרא דשכיחי פו"ע
לחוש שמא מינם הם, והיינו שמא אותם
שיאכלו הם מין פו"ע כיון דגם להם ליכא
רק סימן אחד ושמא אינן דומים ממש כאותן
המצויין באתרא דלא שכיחי פו"ע, וכי תמיד
הלוך ילכו ויביטו לראות בעת שירצו לאכול
אותם, אם הם דומים ממש לאותן המצוים
במקומות הרחוקים, ולזה נהגו לאסור אותם,
אבל מעיקר דינא באמת ליכא איסורא מטעם
הנ"ל, וז"ש רש"י דחיישי שמא מינם הם,
קאי על אותם שירצו לאכול, ולא על אותם
המצוין באתרא דלא שכיחי פו"ע, וניחא גם
קושית תוס' לפי"ז.

ת"ר תנשמת באות שבעופות. ג'
פירושים. א) במסורת הש"ס באות.
ובערון איתא בואת. משמע דזה השם הארמי
של תנשמת. עי' אונקלוס, כוותא.
ב) מהרש"ל באות, מאוס. ג) משמעות רש"י
באות שבעופות, עוף הצועק בלילה,
דמשורש פעות, פועה, והיינו עוף הצועק.
מיהו להלן תנשמת באות שבשרצים ובזה לא
מתפרש משום צעקה ועי'.

של עוף פלוני הן וטהור כדמסקינן, אבל לגבי חששי נבלות הוא דסמכינן ארובא ומשום הכי מסיים בה ואין חוששין לא משום נבלות ולא משום טרפות, והיינו דמקשינן ודלמא דעוף טמא נינהו, דכיון דבכל מקום קתני, אפילו בדוכתא דשכיחא עופות טמאים ליחוש דלמא דעוף טמא נינהו".

באחרונים ז"ל דנו הא דלא הקשו תוס' והראשונים אלא לגבי ביצים ולא לעיל ס"ב א' דצריך שיכיר עורב, ולעיל נ"ט א' ובלבד שיכיר ערוד ושם. וי"ל למאי דהובא דברי הריב"ש ס' קצ"ב מצד דינא דוהבדלתם, ויתכן דהנ"מ לגבי הן עצמן אבל לגבי יוצא ליכא האי דינא.

ול"מא ש"ל עוף טהור. ביאר בחידושי הר"ן דלטעמי אקשי ל" דכיון דמהימן לך, אפילו כי אמר של עוף טהור ליהמני, ואה"נ להס"ד דלא ידעינן טעמא משום דמצי מישתמיט, אדרבא קשיא אפילו באומר של עוף פלוני וטהור הוא אמאי מהימן, אלא דלדבריו מקשה דמהימן מאיזה טעם שהוא. ומפרקינן דכי אמר של עוף טהור הוא כיון דמצי מישתמיט חיישינן דמשקר, אבל כי אמר של עוף פלוני וטהור כיון דלא מצי משתמיט דמילתא דעבידא לאיגלווי הוא לא מרע נפשי.

ויעיין בש"ך יו"ד ספ"ו סק"ב דהוא פלוגתא ראשונים ז"ל אי עכו"ם נאמן במידי דעבידי לאיגלווי, דעת רמב"ן ר"ן וטור דנאמן, וכגירסא דידן דאירי בעכו"ם, ואילו שיטת הרמב"ם פ"ג ממאכ"א דאינו נאמן, וכן דעת הרי"ף ולא גרסי לה

שיתבאר בסוף הסימן דהיינו שאין להם מסורת ולא שנהגו איסור ולדינא צ"ע.

ואין חוששין לא משום נבלות ולא משום טרפות. ביצת נבילה אפילו גמורות אסורה באכילה מדרבנן ומה"ת שריא כמבואר בתוס' ביצה ו' ב' ד"ה ביצים, ב"ק מ"ז א' ד"ה מ"ט. ויסוד ההיתר כאן מבואר בר"ן [כ"א ב' בדפיו] משום דנבילות וטריפות מיעוטא נינהו.

ודלמא דעוף טמא נינהו. בתוס' הקשו כיון דעופות טהורים הוו רובא ניזיל בתר רובא. וכתבו דאף לפ"ה דלא מרבה אלא מין נשר, י"ל מ"מ הא אמרינן לעיל מאה עופות טמאים שהן במזרח וכולן מין אי, הלכך אפשר דיש בטמאים מיני הרבה. ובר"ן שם, "דאע"ג דמיעוטא נינהו כי מסמכינן להו בהדי נבלות וטרפות הוו להו רובא. א"נ מחצה על מחצה, א"נ י"ל דאע"ג דמיני עופות טהורין מרובין מן הטמאים אפשר שבפרטי העופות שבכל מין ומין שבטמאין מרובין מן הפרטים שבטהורים כדאמרינן לעיל בגמ' מאה עופות טמאים יש במזרח וכולן מין אי הן". חזינן דגם ברובא דאיתא קמן מצרפינן מיעוטא למיעוטא ולא דנין המיעוטא דכמאן דליתא. והעירוני לאו"ש פ"ח ממאכ"א ה"א ד"ה הרב כתבאות שור.

ושם, "ולי נראה דברייטא הכי קתני לוקחין ביצים בכל מקום ואפילו במקום שעופות טמאים מרובין מן הטהורים, כגון המקומות שהן בשכונת המדברות והיינו דקתני בכל מקום משום דלגבי חששא דעוף טמא לאו ארובא סמכינן אלא משום דאמר

עיי"ש. ועי' רמב"ן דהביא יש מפרש דאיירי בישראל שאינו מוחזק בכשרות ולא בעכו"ם, ופליג דבכה"ג אע"פ שלא אמר של עוף פלוני וטהור הוא.

בטרופות בקערה. והיינו דגם ליכא סימנא דחלבון וחלמון. ויל"ע דא"כ אמאי העכו"ם נאמן הא ליכא למיקם עלה דמילתא כיון דכבר טרופות הן. ביאר הרשב"א ועו"ר דאכתי יכולין להביא ביצה אחרת של אותו עוף ולטרוף בקערה שאי אפשר שלא יהא איזה הפרש ביניהם אי ביצים של ב' מינים הם, וחשיב עבידא לאיגלווי דמירתת העכו"ם. ועי' בסמוך.

אין מוכרין ביצת טריפה לעו"כ אלא א"כ טרופה בקערה לפיכך אין לוקחין מהן ביצים טרופות בקערה. בר"ן הובא שיטת רבינו יצחק וכ"ה ברמב"ן, דיסוד איסור לקיחת ביצה טרופה מן העכו"ם, משום חששת עוף טמא, דבזה ליכא למיקם וליכא מעלת עבידא לאיגלווי, ותנא דבריייתא לא תלה איסור הלקיחה בהיתר המכירה, דאדרכא לקיחה מדינא אסורה, והתרת המכירה הוא שתלוי באיסור הלקיחה, דמשום דאסור ליקח מהם ביצים טרופות דאיכא למיחש לעוף טמא, מותר למכור להם דליכא למיחש שמא יחזור וימכרנה לישראל, ובריייתא הכי קתני אין מוכרין כו' אא"כ מטורפות בקערה, לפי שאין לוקחין מהם ביצים הטרופות בקערה, ולשון "לפיכך" לא אתי שפיר להאי פירושא. **והביא** הר"ן פירוש אחר, וכבהדיא ברש"י דאיסור לקיחת ביצה טרופה משום

דלמא טריפה היא וזבנה ישראל ניהלה, והיינו, דאפילו בטרופה בקערה כי אמר של עוף פלוני וטהור הוא לא מצי משתמיט דאי יהיב דעת' מינכר, וכ"ה ברשב"א שאי אפשר שלא יהא הבדל בין ביצים של ב' מינים שונים אפילו כשהן טרופות בקערה. ומתפרש תחילת הדין, דסתמא ביצים טרופות אינן עומדין למכירה, לפיכך היתירו לישראל למוכרן לעכו"ם, דסתמא לא ימכרם לישראל, ושוב ממילא אסור ליקח ממנו שמא טריפה הוא, דהא אפשר דישאל מכרה לו טרופה דשוב סתמא לא ימכרנה לישראל אחר.

והר"ן ביאר דליכא חשש טמא לשיטתו לעיל דבלא שכיחי טמאים סמכינן ארובא, ופירש דאיירי בדוכתא דלא שכיחי טמאים ולא בעינן לאמירת העכו"ם, ומש"ה קאמר לפיכך דלפי שהיתירו למכור לעכו"ם ביצה טרופה אסור ללוקחה מהם אבל מדינא שרי.

או חלמון מבחין וחלבון מבפנים ודאי טמאה. בחידושי הר"ן דלאו טמאה ודאי קאמר אלא דכיון דרובא דטמאים הכי איתנהו אפילו אמר של עוף פלוני וטהור הוא לא סמכינן עלי'. והנה ברש"י ד"ה ודאי, "ואי אמר לך עו"כ של עוף פלוני טהור הוא ודאי משקר". ודנו אחרונים ז"ל דדוקא עכו"ם אבל ישראל נאמן, דאכתי איכא מיעוט של ביצי עוף טהור שיש להן סימנין אלו, וביסוד חידושי הר"ן הנ"ל דודאי לאו דוקא. עי' ש"ך יו"ד ספ"ג סקכ"ו בשם הלבוש ובלב ארי'. אמנם דעת הש"ך והפר"ח דאף ישראל אינו נאמן בזה.

ואמר לך של עוף פלוגי וטהור הוא סמוך עליהם. יל"ע למסקנא בטרופות דליכא סיוע הסימנים אי נאמן לומר של עוף פלוגי וטהור הוא, ובפשטה להראשונים שפירשו דאיסור לקיחת טרופות מן העכו"ם הוא משום חששת טריפה, דמצד חששת עוף טמא אכתי איכא למיקם עלה דמילתא, הרי יהני אמירת העכו"ם אף בטרופות, רק לאידך גיסא, דבסימני טומאה לא יהני אמירת עכו"ם. מיהו בלב ארי נקט בדעת רש"י למסקנא [הגם דלעיל פירש איסור לקיחת טרופות משום חששת טריפות] דלא סגי נאמנות עכו"ם אלא בסיוע הסימנים, כרהיטת רש"י ד"ה אבל. ועי' שו"ע יו"ד ספ"ו ס"א. ושם בס"ב "עכשיו נוהגים ליקח ביצים בסתם מכל אדם לפי שאין ביצי עוף טמא מצוי בינינו". וכ"ה בתוס' וראשונים ז"ל בסוגיין.

בסתמא לא תסמוך עליהם. היינו אפילו באומר של עוף טהור דלא סגי סיוע הסימנים בלא מעלת עבדא לאיגלווי שיאמר של עוף פלוגי וטהור הוא. **דאיכא דעורבא דדמי לדיונה.** עי' רשכ"א.

שאם ריקמה ואכ"ה לוקה עלי' משום שרץ השורץ על הארץ. עולה מרש"י דריקמה דביצת עוף טמא לוקה משום שרץ העוף ולא משום עוף טמא, ורש"ש תמה דהא שרץ העוף לחוד ועוף טמא לחוד. ואייתי מפירוש רש"י עה"ת ויקרא כ"א כ' דעוף טמא לחוד ושרץ העוף לחוד. אמנם גם ברמב"ם פ"ג מהל' מאכ"א ה"ח, מבואר דאפרוח שהתחיל להתרקם

בביצת עוף טמא לוקה משום שרץ העוף. וביאורו, עי' הגרי"ז מנחות כ"ט, דכיון דריקום זה עדיין לא יצא לאויר העולם אינו נחשב כעוף טמא ממש, אלא כשרץ, וכיון שהוא ממין העוף חשיב כשרץ העוף, דיסוד הדין לא תליא "במין" אלא ב"שם ותואר שרץ". ונפק"מ בהאי דינא לא לעיקר דין המלקות, אלא משום מאי מתרינן ב', דבמין עוף משום שרץ העוף, ובמין שרץ משום השורץ על הארץ. ושיטת רשב"א בחידושו ובתוה"ב ב"ב ש"ד, ומאירי, דריקמה דביצת עוף טמא אין לוקין כלל, דלא חשיב כעוף טמא, וגם לא כשרץ העוף, ודינא דברייתא לעיקר דין המלקות דביצת השרץ לוקה משום שרץ השורץ על הארץ, ואילו ביצת עוף שריקמה אינו לוקה כלל.

א"ה מאי איריא דטמאה אפילו דטהורה נמי. היינו דלאו דוקא ביצת השרץ, אלא אפילו ביצת עוף טהור, דלא רק דלא בעינן הדגשה דביצת שרץ טמא ולא ביצת עוף טמא, אלא כלל לא תליא בטמא אלא אפילו ביצת עוף טהור שריקמה. ויסוד הדין של אפרוח שלא נפתחו עיניו ראב"י היא ביצה ו' ב', כמבואר בתוס' בע"כ ד"ה לרבות, וכתבו דלא גרסינן לה בגוף הברייתא, ומרש"י משמע קצת דגרס עי' רי"ף ורא"ש. ועי' רשב"א אי קי"ל כראב"י או כרבנן.

רש"י ד"ה מדרבנן. "אבל טמאין שרץ גמור הוא ולוקה לדברי הכל וכי לא רקמה איסורא מיהא איכא מלקות ליכא דלאו שרץ הוא". מבואר דס"ל דאיכא משום יוצא בביצת השרץ, דלא כתוס', וס"ל דעל יוצא

"ביצים המזורות (פירוש שנפסדו ונעשו כעין מטוה) אפילו ישבה התרנגולת עליהם ימים הרבה מותר לאכלם ובלבד שיזרוק הדם". ובש"ך סק"ד, "ביצים המזורות, פירוש שאינם מזכר אלא דספנא מארעא ואינן נקלטות לעולם עכ"ל טור ורש"י, ור"ל דאז אפילו יש בהם דם שרי אבל ה"ה דביצים הבאים מזכר שרי כשאין בהן דם אע"ג דהן מזורות או שהדם הוא במקום שאין אוסרו במקום שנוהגים בו היתר". יסוד הדין משום דאיסור דם רק משום תחילת ריקום אפרוח, וביצה זו שאינה של זכר אין בה איסור. והיינו דדם שאינו של מין בשר אינו באיסור דם.

נפש יפה תאכלם. ברש"י, שאינו איסטניס ואין דעתו קצה בהם תאכלם. ובש"ך יו"ד ס' ס"ו סקט"ו, "אבל ודאי משום שיקרץ אסורין לאיסטניס".

נמצא עלי קורט דם זורק את הדם ואוכל את השאר. ברא"ש ור"ן נקטו דלרש"י ותוס' בנמצא על קשר של חלבון בלא שנתפשט חוצה לו, זורק את הדם ואוכל את השאר, ואם נמצא על קשר של חלבון ומחוצה לו, או על קשר של חלמון, בזה דינא דכל הביצה אסורה משום דשדא תיכלא בכולה, והא דנמצא בקשר של חלמון משום דבא מקשר של חלבון. ואם נמצא בשאר מקומות בחלבון או בחלמון זורק את הדם ואוכל את השאר. ור"י ורבי דוסתאי לא פליגי. ר' ירמיה השמיענו דבחלבון גופה יש חילוק דאם נמצא על הקשר הדם אסור והביצה מותרת ואם נתפשט מן הקשר לחוץ אף הביצה אסורה,

ליכא מלקות, וכ"ה שיטת הרמב"ם פ"ג ממאכ"א ה"ו, ותוס' כאן ד"ה שאם, נקטו דאיכא מלקות משום יוצא, ומה"ט הקשו דאי לאכילה ולמלקות ל"ל ריקמה הא קיי"ל כל היוצא מן הטמא, טמא. וחדשו שבביצת השרץ ליכא איסור משום יוצא מן הטמא כלל.

דף ס"ד ע"ב

ת"ר גיעולי ביצים מזותרות. לרש"י קמ"ל דביצה טמאה שנתבשלה עם הטהורה אינה אוסרתה בנתינת טעם משום דמיא בעלמא הוא ולא יהבי טעמא באחרנייתא. ויעוין תוס' לקמן צ"ח א' ד"ה בביצת אפרוח, דאפשר דוקא ביצה בקליפתה שהיא מעכבת פליטת הטעם. ורמב"ן ור"ן ושאר פליגי, דאף בקלופה שריא. והנ"מ בליכא אפרוח או דם, דבאיכא אפילו דם, הרי היא אוסרת ביצת ההיתר. ובפמ"ג ספ"ו דן אי ליכא נתינת טעם כלל או דהוי טעם קלוש דבטיל, ונפק"מ בדבר שיש לו מתירין דאוסר במשהו. - שיטת תוס' ע"פ הערוך שהכו על התרנגולת על בית רחמה ומפלת ביצים שלא נגמרו, וקמ"ל דל"ח אבר מן החי, אע"פ שלא נגמרו לגמרי, ובפוסקים ז"ל דדוקא באינה מעורה בגידין. [ע"י שו"ע ספ"ו ס"ד, "הכה תרנגולת על זנבה והפילה ביצתה קודם שנגמרה מותרת ואין כאן משום אבר מן החי והוא שאינה מעורה בגידין".

ביצים מזורות נפש יפה תאכלם. ברש"י, שאינן של זכר ואין אפרוח קלוט בהם לעולם. ובשו"ע יו"ד ס' ס"ו ס"ז,

טהור שהתחיל העוף להתרקם בה ואכלה היו מכין אותו מכת מרדות". ובש"ך שם סק"ג אייתי קושית הפרישה דהא לעיל בס' ס"ו ס"ב הנ"ל פסק דאם ידוע שהוא מרוקם האפרוח חייבים עליו מן התורה, ותיירץ דשאני התם דנמצא דם בתוך הביצה וממנה יולד האפרוח משום הכי אסור, משא"כ כאן דכבר נתהפך הדם ונעשה גבלא ונפסקה ממנו העוף שאין עוד דם בעוף לפנינו, ועוף טהור מצד עצמו מותר אלא שעדיין לא יצא לאויר העולם ואף שעדיין אין בו חיות להיות עליו שם עוף, מ"מ גבלא ועפרא הוא ואינו איסור דאורייתא. והביא דהב"ח פליג. ובבאר היטב סקט"ו, אייתי מהט"ז בס' ס"ו, "דכאן מיירי שאין בו דם רק ריקום בשר וזהו מדרבנן". וביארו אחרונים ז"ל, דהגם על הבשר אינו לוקה משום נבלת עוף טהור ומ"מ לוקה על הדם, דלגבי הדם דיינינן משום דסופו להיות אפרוח וחשיב "דם בשר", משא"כ לגבי האפרוח עצמו אין כאן נבלה לחיוב.

שם ס' ס"ו ס"ג. "נמצא עלי' קורט דם זורק את הדם ואוכל את השאר והוא שנמצא בחלבון אבל אם נמצא בחלמון כל הביצה אסורה". וברמ"א, וי"א דאם נמצא על קשר של חלבון וגם מבחוץ דהיינו שנתפשט מן הקשר דכל הביצה אסורה". והיינו דהשו"ע הכריע כשיטת הר"ף, והרמ"א החמיר גם כשיטת רש"י לאסור בנתפשט מחוץ לקשר של חלבון. ולהלן ברמ"א, ויש מחמירין עוד דכל שנמצא על הקשר של חלבון אפילו לא נתפשט כלל אסור, ומזה נתפשט המנהג במדינות אלו

וה"ה אם נמצא דם על החלבון או על החלמון שלא בא מן הקשר של חלבון הדם אסור. ורבי ירמ' ורבי דוסתאי לא קיימי אלא אאוכל הנשאר אבל הדם אסור בכל ענין. ורבי דוסתאי השמעינו דעל קשר של חלמון הוי כמו נתפשט מקשר של חלבון חוצה לו.

ונתבאר ב' דרכים בתוס' ורא"ש לענין דם שעל הקשר ושאר דם ביצים, לחד תירוצא דם שעל הקשר מה"ת דחשיב דם של מין בשר, ולאידך תירוצא אינו אלא מדרבנן, וכן נפק"מ בשאר דם ביצים, דאי דם הקשר מדרבנן אף כל דם ביצים אסור מדרבנן אטו דם עוף שביצה נולדה ממנו, ואי דם קשר דאורייתא, הרי שאר דם ביצה שרי. ומהרש"א דן בב' תירוצי תוס', וצידד ד"ל דאי דם הקשר מה"ת הרי שאר הדם אסור מדרבנן, ואי דם הקשר עצמו אינו אלא מדרבנן, י"ל דשאר הדם מותר עיי"ש.

ודעת הר"ף ורמב"ם פ"ג ממאכ"א ה"ט דר"י ור"ד פליגי, ואנן קיי"ל כרבי דוסתאי, לפיכך בחלבון ככל ענין זורק את הדם ואוכל את השאר, ובחלמון ככל ענין כל הביצה אסורה, דס"ל דריקום העובר לעולם הוא בחלמון.

בש"ע יו"ד ס' ס"ו ס"ב. "דם ביצים אם ידוע שהוא מרוקם האפרוח [פירוש שהתחילה להתהוות בו צורת האפרוח] חייבים עליו אבל אם אינו ידוע שהוא מרוקם האפרוח אין חייבין עליו אבל חכמים אסרוהו". ובשו"ע ס' פ"ו ס"ח, "ביצת עוף טמא שהתחיל העוף להתרקם בה היו לוקין עלי' משום שרץ העוף וביצת עוף

רמב"ם פ"ג ממאכ"א ה"א. "כל מאכל היוצא ממין מן המינים האסורין שלוקין על אכילתן הרי אותו המאכל אסור באכילה מן התורה. כגון חלב בהמה וחי' הטמאים וביצי עוף ודג הטמאים. שנאמר ואת בת היענה זו ביצתה והוא הדין לכל האסור כיענה ולכל הדברים הדומין לביצה". וביאר במחנה ברוך ס' ס"א ענ"ב [צוין במפתחות פרנקל] דיסוד דינא דהטמאים לרבות אוכל שנימוח דאסור הגם דכתיב לשון אכילה, דבלאו הכי דינא גם היוצא לא עדיף מנימוח, מיהו לעולם עיקר דינא דיוצא ילפינן מקרא דבת היענה דסוגיין.

ברמב"ן דן במקור הדין דביצת עוף טהור שרי וליכא משום אבר מן החי, כדדנו תוס' ואייתו מבה"ג דילפינן מדאסור רחמנא ביצת בת היענה, ותוס' אזלו דילפינן משילוח הקן דהבנים תקח לך ולא לכלביך. וכתב עלה הרמב"ן, "וא"ת למ"ל כל הני טעמי אם ביצה טהורה אסורה א"כ עוף היוצא ממנה היאך יהי' מותר הרי כל היוצא מן הטמא טמא, זה אינו מספיק, שהרי אמרו אפרוח של טריפה מותר מאי טעמא כמה דלא מסרח לא גביל, וכי גביל עפרא בעלמא הוא כדאייתא במסכת כריתות".

ובקובץ שמועות אות כ"ח, תמה ע"ז, "שהרי איסור הביצה אין לה היתר בשחיטה, אבל עוף היוצא ממנה הרי יש לו היתר בשחיטה, וא"ת איסור יוצא אינו ניתר בשחיטה, א"כ כל בהמה לא תהא ניתרת בשחיטה, שהרי מלבד איסור אבר מן החי שעלי' הרי היא יוצאה מאיסור אבמה"ח. ודוחק לחלק דשאני בהמה שיוצאה ממי

לאסור כל ביצה שיש בה דם ואין מחלקין בין חלמון לחלבון ובמקום דנוהגין להקל לזרוק הדם ולהתיר הביצה במקום דמותר צריך ליטול כדי קליפה עם הדם כשזורקו".

ובהגר"א שם סק"ז, ליקוט, "ומזה נתפשט, אבל י"ל מטעם אחר דהרא"ה פירש להיפך דבחלבון אסור וחלמון מותר וכ' דז"ש שם א"ל רב גביהה כו' ר"ל דאביי יחידאה הוא ע"ש שהאריך וכ"כ ביש"ש שיש להחמיר כדבריו אבל הוא דוחק וגם בירושלמי הביאו תוס' שם ד"ה והוא כו' מבואר כדברי אביי ע"ש". והיינו דהרמ"א הוסיף שיטה ג', והיא שיטת רא"ה דאייתי הר"ן דס"ל בהיפוך, דכנמצא בחלבון בכ"ג אסור וכנמצא בחלמון זורק הדם ואוכל השאר, דרב גביהה פליג ולא קיי"ל כאביי דיחידאה הוי, ומהא נובע התפשטות המנהג לאסור בכ"ג כיון דחוששין גם לשיטת הרא"ה וכדביאר הגר"א בדברי הרמ"א כנ"ל.

מנין לביצת טמאה שהיא אסורה מן התורה. בתוס' לעיל ס"ד א' ד"ה שאם, דעיקר דינא דיוצא ילפינן מקרא דהטמאים בכורות דף ו' דילפינן כל היוצא מן הטמא טמא, ולאו מהכא ילפינן עיקר דין יוצא, והכא בעינן לה מחד מתלת טעמים, (א) בשם הבה"ג ללמד היתר על ביצי עוף טהור דליכא משום אבר מן החי. ודחו לה מלישנא דגמ'. (ב) כיון דשריא רחמנא ביצי עוף טהור משום אבר מן החי, מקרא דשילוח הקן, ס"ד דה"ה בטמאים יהא מותר, וקמ"ל קרא דבת היענה דאסור. (ג) דכיון דבא מש"ו סרוח סלקא דעתך דשרי וכעין דמבואר בגמ' לגבי ביצת טריפה.

בגופו לחודא הרי זה הכ' עופות שדורסים וטמאים. וכבר נתבאר לעיל כמה סתירות בדברי רש"י בזה. ושיטת ר"ת בתוס' דסגי בג' סימנים דעי"ז בידוע שאינו דורס. ועי' שיטת הרמב"י בראשונים ז"ל דמתנ' כפשטה דלא כרש"י.

שתים לכאן ושתים לכאן טמא שלש לכאן ואחת לכאן טהור. בר"ן [כ"ב ב' בדפיו], "פירוש כלל קמא דוקא דכל חולק את רגליו שתיים לכאן ושתים לכאן אטמא אבל כלל בתרא דשלש לכאן ואחת לכאן יש מהם טמאין ויש מהן טהורין ואמרו שכך נראה לעי'". ובדברי חמודות אות שמ"ח דמה"ט לא נשנה במתנ' נ"ט א' אלא כלל קמא דהחולק ב' לכאן וב' לכאן טמא, ולא כלל בתרא דאחת לכאן ושלש לכאן טהור, דאינו אלא ספק. ענין ב' לכאן וב' לכאן מצד דידוע שהוא דורס כרש"י במתנ' שם, וכן הא דבסמוך בקולט מן האויר ואוכלו כמבואר ברמב"ם פ"א ממאכ"א ה"כ "הרי זה דורס וטמא".

אפילו תימא רבנן שכן ונדמה קאמרינן. ברש"י, ונדמה, "דומה להם בראיתו". וברשב"א תמה ע"ז, "ופרש"י ז"ל דומה להן כמראה, והוא תימה דהא זרזיר דומה הוא במראהו לעורב ושוכן עמו ואפ"ה פליגי רבנן עלי'. ואפשר לפרש נדמה דומה בסימנין והיינו פלוגתייהו בזרזיר ובסנונית לבנה, דזרזיר אע"פ שדומה לו במראהו חולק ממנו בסימנין שזה יש לו זפק ועורב אין לו זפק, וסנונית לבנה אע"פ שדומה לו בסימנין הרי היא חלוקה ממנו במראה שזה שחור כולו וזה לבנה, וא"נ סנונית לבנה

שיש לו היתר לאיסורו ע"י שחיטה משא"כ בעוף שיוצא מביצה שאין לה היתר, דמה סברא היא, הרי שניהם איסור אחד אלא דביצה אין לה מציאות שחיטה".

וכי בת יש לה ליענה. בר"ן [כ"ב ב' בדפיו], "והלא מטלת ביצים היא ולא שייך בה בת. ועוד שאין דין הבת חלוק מאמה דלכתוב בתה ומאי דכתיב בני יונה התם נמי לדרשא אתי קטנים ולא גדולים".

דף ס"ה ע"א

אבל הכא אפילו בשני שיטין נמי לא פסיק להו. בר"ן [כ"ב ב' בדפיו], "ומכאן לענין גט שאין פוסקין שם האיש ולא שם האשה בשתי שיטין אבל בשיטה אחת אפשר שפוסקין קצת שמות שסובלים כן דומיא דכדר לעומר". [בהגרא אבהע"ז ס' קכ"ט סל"ב דחכמי המסורה חולקין אגמ' דידן וקיי"ל כהמסורה].

יש לו אצבע יתירה וזפק וקרקבנו נקלף בידוע שהוא טהור. ברש"י ד"ה ה"ג, "וארישא סמיך דתנא לי' כל עוף הדורס טמא ואם אינו דורס ויש לו עוד שלשה סימנין דהוו להו ארבעה בידוע שהוא טהור". שיטת רש"י מתבארת למאי דפירש הר"ן ס"ב א' ועו"ר ז"ל, דלרש"י הכ' עופות הטמאים יש להם ג' סימנים בגופן, וכולם דורסין, וכעין דבהדיא ברש"י שם לגבי עורב, והסימן החדש דאיכא בפרס או בעזני' הוא אינו דורס, ומה"ט פירש רש"י דקאי ארישא עם סימנא דאינו דורס, דג' סימנים

משום דאינה שוכנת עמו, ורבי אליעזר דאסר משום שדומה בסימנין ובמראה רובה, שכולה שחורה חוץ מכריסה כנ"ל.

אמר ר"פ הלכך בעינן רוב ארכו ובעינן רוב הקיפו. וכן לעיל מ"ו א' אר"פ הלכך בעינן כזית במקום מרה ובעינן כזית במקום שהיא חי'. ולהלן ע"ו ב' וגלהש"ס שציין לדהכא וההיא דשבת כ' א'. ובהגר"א יו"ד סנ"ו סק"ט, "וכן עיקר, דכל ספיקא לחומרא כמש"ל ס"ס נ"ח, וכן פסקו כל הפוסקים כל תיקו דטריפה לחומרא, וכן כל פלוגתא דאמוראי וכמ"ש אר"פ הלכך בעינן רוב כו', וכן שם מ"ו א' אר"פ הלכך בעינן כו'". הרי דפירש הגר"א מצד ספיקא דאורייתא לחומרא. והרב המגיה שם תמה דלכא' אין ראי' דהא גם במידי דרבנן מצינו כה"ג בשבת כ' א' [שציין גלהש"ס הנ"ל] אר"פ הלכך בעינן כו', וע"כ הטעם כמ"ש הר"ן בפרק ע"פ על הא דאמרינן שם ק"ח א' השתא דאיתמר כו'". ושם בר"ן פסחים [כ"ג א' בדפיון ד"ה והשתא, "והשתא דאיתמר הכי ואיתמר הכי כולהו בעי הסיבה, ואע"ג דבעלמא קי"ל איפכא דכל ספיקא דרבנן לקולא, הכא כיון דלאו מילתא דטירחא היא עבדינן לרווחא דמילתא, כך פירשו ז"ל. ולי נראה דעל כרחק בעי למיעבד הסיבה בכולהו דאי ניזיל לקולא אמאי נקיל בהני טפי מהני, ואי נקיל בתרווייהו מיעקרא מצות הסיבה לגמרי".

ת"ר אין לו עכשיו ועתיד לגדל לאחר זמן כגון הזוחל מותר. ברמב"ם פ"א ממאכ"א הכ"ג, "מי שאין עכשיו כנפים או כרעים או שאין לו כנפים החופות את רובו

ועתיד לגדל אותן אחר זמן כשיגדיל הרי זה מותר מעתה". שמעתי לדייק מלשון הרמב"ם "הרי"ז מותר מעתה", וכ"ה בלשון תוה"ב ב"ג סוף ש"א, דכל החידוש דמותר מעתה, אבל לאחר זמן ודאי מותר, וראי' דסימני טהרה גורמין הטהרה ולא הוכחה על הטהרה, דאי הוכחה, הרי הס"ד תתפרש דבגדל לאחר זמן אינן הוכחת טהרה כלל, דאין מקום לחלק בין "מעתה" לבין "לאחר זמן". וע"כ "סיבה", ושפיר ס"ד דעתה שאין לו סימנים אסור ורק אח"כ יתחדש סיבת התירו בהגעת הסימנין, וקמ"ל קרא דחשיב כבר שיש בו סימני טהרה. [ואכתי יל"ד מצד התירא דיוצא בעיקר דינא ולא ניבעי קרא, דהא האם שריא וא"כ הו"ל יוצא מן הטהור. ודו"ק בפלוגתת ב' דברי תוס' לעיל ס"ב ב' וההיא דנדה ג' ב' בדין תרנגולא דאגמא].

אשר לא כרעים אע"פ שאין לו עכשיו ועתיד לגדל לאחר זמן. בר"ן דמהאי קרא דאיירי בקרצולים ילפינן גם על כנפים, וכן בהדיא ברמב"ם הנ"ל, ועי' חידושי הרא"ה. ובדברי חמודות אות שנ"א מצדד דבהא גופא פליגי ת"ק ור"א בר"י, דלת"ק ילפינן מסברא ול"ש קרצולים ל"ש כנפים, ולר"א בר"י דילפינן מקרא הוי רק בקרצולים וקי"ל כת"ק עיי"ש.

והרזבנית. ברש"י, "מין חגב ואינו דומה לאלו במראה". במהר"ם שי"ף, "ר"ל שישנו בו כל הסימנים שבאלו ואין הפרש ביניהם רק במראה ולא מצי לפרש בשם לחוד דע"כ ע"י שינוי מראה נקראה בשם אחר". ועי' מאירי.

דף ס"ה ע"ב

הבא ויש לו זנב מנין ת"ל חרגול. ברש"י ד"ה ת"ל חרגול, "וה"ה לערצוביא ואי גמי היא היא מר קרי ל' הכי ומר הכי". בלב ארי' דלעיל לגבי אושכף דכתב רש"י וה"ה ליוחנא ירושלמית ולא כתב האי א"נ דהיא היא ומר קרי לה הכי, היינו משום דיוחנא יש לו ג"כ שם לווי על שם מקומו דהיינו ירושלמית, א"כ אף אי הוה קרי ל' אושכף, הו"ל למיקרי אושכף ירושלמית.

ת"ל חגב ששמו חגב. ברש"י, "וכל האמורין למעלה שמם חגבים". ברמב"ם פ"א ממאכ"א הכ"ב, "כל שיש לו ארבע רגלים וארבע כנפים שחופות רוב אורך גופו ורוב היקף גופו ויש לו שני כרעים לנתר בהן הרי זה מין טהור ואף על פי שראשו ארוך ויש לו זנב אם ה' שמו חגב טהור". ובמ"מ, "הוא מסופק אצלי אם דעתו הוא דבכל גוונא בעינן שמו חגב ואפילו אין ראשו ארוך ואין לו זנב וכדעת קצת מפרשים שפירשו דרבי יוסי לא פליג את"ק ובכל גוונא בעינן שמו חגב, ולעולם אין נאכלין אלא במסורת שיהא שמן חגב, וכ"כ הרשב"א ז"ל בספרו, או דעת רבינו דכל שאין ראשו ארוך ואין לו זנב אין צורך אלא לג' הסימנים שהזכיר. ואף הרמב"ן ז"ל נסתפק בזה בכונת דברי רש"י ז"ל [פר' שמיני], והראשון עיקר למעשה וכ"כ רבינו בפירוש המשנה". וברמב"ן כאן ד"ה ושוב, "מצאתי לרש"י ז"ל שכתב שכל ד' סימנים מצוין באותן המקומות אבל יש שראשן ארוך ויש להם זנב וצריך שיהא שמו חגב,

ובזה אין אנו יודעים להכדיל ביניהם. ואינו מתברר מדבריו אם הוא אומר שבאותן שראשן ארוך צריך לידע ששמו חגב אבל באותן שראשן קצר אי אתה צריך לחזור עליו כמו שפי' למעלה, או שמא הוא פוסל כל שראשו ארוך כתנא דבי רב, וכל שאין שמו חגב כר' יוסי להחמיר ושני מיני טומאה מנה".

דף ס"ז ע"א

בראשו ארוך קמיפ"גי. בתוד"ה במאי, "וא"ת אמאי לא מפרש דאיכא ביניהו שאר חגבים שאינן ממין אותם הכתובים שיש להם ארבעה סימנים הכתובים במתנ' ואין ראשו ארוך דלתנא דבי רב אסירי אע"פ שיש להם ד' סימנים דמתנ' דאין בכלל אלא מה שבפרט. וי"ל דשמא ליכא שום חגב שיהא בו ה' סימנים שלא יהא ממין אותם הכתובים במתנ'. א"נ רבותא נקט דאפילו בראשו ארוך שרי תנא דבי רי"ש". ומרש"י לעיל ס"ה ב' ד"ה הצד השוה, דכל הנפקותא היא רק בראשו ארוך דלא כא"נ דתוס', וכן ביתר דברי רש"י מוכח כן.

בתוס' לעיל ס"ה א' ד"ה ר"י. דתנא דמתנ' נ"ט א' כדעת תנא דבי רי"ש דאף ראשו ארוך שרי, דלא תני אלא ד' סימנים ולא הצריך סימן ה' דאין ראשו ארוך. וכן קיי"ל ברמב"ם פ"א ממאכ"א הכ"ב, ובשו"ע יו"ד ספ"ה ס"א. ובתפארת יעקב הקשה סתירת הרמב"ם, דבתחילה בהכ"א מנה דרך שמונה מיני חגבים התירה תורה, והיינו דהוזכרו כברייתא דתנא דבי רב,

חופות את רוכו, אף אני אביא כו', ר"י אומר ושמו חגב, מדקאמר מה הפרט מפורש שיש לו ד' כו', ש"מ דבהני ארבע סימנין בלחוד שרי ואע"פ שראשו ארוך. ומדקתני עלה רבי יוסי אומר ושמו חגב, ש"מ דת"ק לא בעי שמו חגב והיינו כתנא דמתניתין.

רש"י פוד"ה זמר. אייתי מבה"ג דחגבים אינן טעונים שחיטה דכתיבי אחר דגים ודינן כדגים דלא בעי שחיטה. וברמב"ם פ"א משחיטה ה"ג, "דגים וחגבים אינן צריכין שחיטה אלא אסיפתן היא המתרת אותן, הרי הוא אומר הצאן ובקר ישחט להם ומצא להם אם את כל דגי הים יאספו להם ומצא להם, אסיפת דגים כשחיטת בקר וצאן, ובחגבים נאמר אוסף החסיל באסיפה לבדה. לפיכך אם מתו מאליהן בתוך המים מותרין ומותר לאכלן חיים". ועי' כס"מ שם דאייתי שיטת רבינו סעדי' דאמר מתים אסורים ורבינו האי השיב עליו עיי"ש ומה שצוין בספר המפתח.

וברשב"א לעיל כ"ז ב', "הכא כתיבא אסיפה דידהו במקום שחיטה דאחריני, וא"ת חגבים דלאו בני שחיטה נינהו כדאיתא בכריתות (כ"א ב') מנ"ל. כתב הרב בעל ההלכות וכן הרמב"ם ז"ל משום דכתיב אסף החסיל. ואינו מחוור דהא אמרינן הכא דלא גמרינן אלא מאסיפה דכתיבא גבי שחיטה דאחריני והתם ליכא גבי שחיטה דאחריני. ול"נ משום דלא כתיבא שחיטה גבי דידהו, וכל דלא אסרה תורה בלא שחיטה בכלל היתר הוא, והא דשיילינן הכא דגים גופייהו מנ"ל, היינו משום דכתיבי גבי צאן ובקר וחי' דבעו שחיטה משום

ובסמוך הא פסק כתנא דבי רי"ש להכשיר ראשו ארוך.

עוד פירשו בתוס' לעיל הא דלא אמרינן איכא בינייהו אין שמו חגב, דהא לתנא דבי רב לא אייתר שצריך שיהא שמו חגב. ותירצו לפירוש מהרש"א שם, וכן מבואר בעו"ר, דכל המפורשים והנך בני מינם הרי שמם חגב, ולא נצרך האי תנאי דבעינן שמו חגב אלא לתנא דבי רי"ש דרבי כל הנך דאיכא ד' סימנים ואפילו ראשן ארוך, דאינו מכשיר אלא בשמו חגב, אבל לתנא דבי רב בלא"ה הנך מינים שאין שמן חגב טמאים.

הרי"ף הביא מתנ' כצורתה, ולא הביא פלוגתת תנא דבי רב עם תנא דבי רי"ש, ודייק הר"ן דס"ל דת"ק ור"י פליגי, ופסק כת"ק דלא בעינן שמו חגב, וכן פסק דה"ה ראשו ארוך, דהא לא נזכר במתנ' אלא ד' סימנין. ולפי"ז תמה הר"ן, "נראה שהוא סבר דר"י ורבנן פליגי וקיימא לן כרבנן דלא בעינן שמו חגב, ומדסתם לה סתומי נמי משמע דבארבע סימנין השנויין במשנתנו מותרין ואע"פ שראשו ארוך, ולפי דעת זה יש לתמוה תנא דמתנ' היכי דריש להו לקראי, דלא כתנא דבי רב ולא כתנא דבי רי"ש, דמר בעי שמו חגב ומר בעי שלא יהא ראשו ארוך, וליכא מאן דשרי אין שמו חגב וראשו ארוך. וכתב הרמב"ן ז"ל דאפשר דדריש להו כדדרשינן בספרא, דתניא אין לי אלא אלו בלבד, מגין לרבות שאר המינין, ת"ל למינהו למינהו ריבה, הא כיצד ה' למד סתום מן המפורש, מה ארכה מפורש שיש לו ד' רגלים וד' כנפים וקסולים וכנפיו

לנו התורה דכל שיש לו הסימנין בידוע שהוא דג טהור, וע"י סימנין אלו נדע איזה דג התירה התורה, או שהסימנים ההם עצם הטהרה שההיתר תלוי בהם, שכך הוא גזירת התורה שכל דג שיש לו שני דברים אלו סנפיר וקשקשת טהור, והתורה לא כתבה לנו סימנים, רק כתבה סנפיר וקשקשת שהם עצם הטהרה והם המביאים את ההיתר. ולפי"ז משני הגמ' כאן שפיר יגדיל תורה ויאדיר, דבשלמא אי הוה אמרינן דהם רק סימנים, שפיר הוי קשה דסגי לכתוב קשקשת לחוד, אבל כיון דבאמת סנפיר וקשקשת לא באו לסימן לבד, רק שהם עצם הטהרה והן הם המביאים את ההיתר, א"כ שפיר כתבה התורה שניהם, דאף דכל שיש לו קשקשת יש לו סנפיר, מ"מ טעם הטהרה הוא בשביל שיש לו סנפיר וקשקשת, וטובת ה' גם שניהם להביא את ההיתר, שפיר איכפלה התורה לאשמועינן דשניהם הם טעם ההיתר. וזה מבואר בקצרה בריטב"א נדה נ"א ב' "ואולי הוא ג"כ גורם טהרתו".

ששוחה ושותה מהן ואינו נמנע. ברא"ש ס' ס"ח, "י"א דוקא שוחה ושותה אבל בכלי אסור דילמא פריש אדופני הכלי. וי"ל דאורחא דמילתא קתני והוא הדין בכלי נמי מותר ולא חיישינן דלמא פריש אדופני דמנא כל כמה דלא חזינא דפריש. ולקמן בשמעתין משמע דכל היכא דאם פריש אסור, חיישינן דלמא פריש. וכ"ה ברמ"א יו"ד ספ"ד ס"א, "אבל אסור לשאוב בכלי ולשתות מהם". ובהגר"א שם סק"ג, "וז"ש שם שוחה ושותה דוקא". ובש"ך סק"ד, "דדוקא כשפירשו עם המשקה מכלי אל כלי

דאיתקש לפסולי המוקדשין, ועוף נמי למאן דאמר יש לו שחיטה מן התורה דכתיב זאת תורת הבהמה והעוף אבל חגבים מנא תיתי כנ"ל".

ת"ר אין לו עכשיו ועתיד לגדל לאחר זמן כו' ה"ז מותר. בר"ן [כ"ג א' בדפיו], "מין דגים קטנים ואע"ג דהכא ליכא קרא כדאיתא גבי חגבים דדרשינן הכי מכתוב וקרי דאין לו כרעים כמו שפירשתי, אפשר דנפקא לן הכי מדכתיב אין לו דמשמע עיין עליו כדאמרינן בכל דוכתא". וכ"ה בתוס' ע"ז ל"ט א' ד"ה אין לו. ועי' רש"ש וחת"ס.

יש לו עכשיו ועתיד להשירן בשעה שעולה מן המים כו' ה"ז מותר. מתוס' הנ"ל משמע דאף זה מאין לו עיין עליו, ולולי קרא סלקא דעתך דלעולם יהא אסור, דכיון דעתיד להשירן כמאן דליתא דמי, ולא דיאסר רק לאחר שישירן. וברש"י ויקרא פ"א פ"ב הובא דרשת תו"כ כל אשר אין לו סנפיר וקשקשת במים שקץ הוא לכם, הרי שאם יש לו סנפיר וקשקשת במים, טהור אפילו אי משיר אותם כשעולה מן המים.

דף ס"ו ע"ב

יגדיל תורה ויאדיר. בר"ן [כ"ג א' בדפיו], "כלומר כדי שלא נוכל לבא לכלל טעות". וכ"פ מהר"ם שי"ף בתוד"ה יגדיל. ובלב ארי' ביאר, "דהנהגה הא דהתירה תורה דגים על ידי סנפיר וקשקשת, לא ימלט באחד משני פנים, או דסימנים הם שמסרה

עם המים". ובפר"ח וחזו"א יו"ד סיד (א) סק"ב דייקו מהרמב"ם דההיתר דוקא עם המים ולא בפנ"ע, וכן דוקא עם הפרי. וביאר בחזו"א, "שאינן היתר לאכול התולעת בעצמה אלא עם הפרי וכן שרץ שבכלים אין היתר אלא עם המים, משמע שכשם שפירש לצבייתא או לדופן הכלי מיקרי שורץ על הארץ, ה"נ בפי האדם מקרי על הארץ אלא אם אוכל הפרי עם תולעת שבתוכו הרי לא פירשה התולעת מן האוכל, וכן אם שותה המים עם התולעת הרי לא פירשה התולעת מן המים". ועי' משכ"ש בדברי הפמ"ג ס' פ"ד סק"ד.

וי"ל"ע דלאו משום פירש הוא, דבהא לא חידש הרמב"ם כנגד הסברא דלא מקרי על הארץ כיון שבטלה לגבי אדם, רק דקאי לשיטתו בפ"ב ממאכ"א ה"כ, "המסנן את היין או את החומץ או את השכר ואכל את היבחושיין או את היתושיין והתולעות שסנן לוקה משום שרץ העוף ושרץ המים אפילו חזרו לכלי אחר שסינן שהרי פירשו ממקום ברייתן". הרי דמשום שרץ המים ולא משום שרץ הארץ כדלהלן בגמ' ס"ז א', וציינו [במפתח פרנקל] למשכנז יעקב יו"ד סכ"ט, ואזיל דהרמב"ם לא גריס בגמ' משום שרץ השורץ על הארץ, ויסודו כיון דלא רחש על הארץ לא חשיב עדיין שרץ הארץ, וכל שפירש מן המים קאי בדין שרץ המים. ועי' מלבי"ם שצוין שם.

וי"ל דלהרמב"ם אפילו ברחש על הארץ יהא בדין שרץ המים, דיסוד ההיתר במים שבכלי, לאו משום דלא חל עיקר "שם שרץ המים", כדחזינן דרק עם המים שרי,

הוא דשרי אף כשפירשו אח"כ בדופני הכלי השני, וכמו שיתבאר בס"ג, דהיינו ריבתייהו להיות עם המשקה בכלי, והלכך כלי שני דין כלי ראשון יש לו, משא"כ הכא שהיו מתחילה בבור. ולפי"ז מש"כ אבל אסור לשאוב כו' לא קאי אלא אבורות שיחין ומערות, אבל מותר לשאוב בכלי קטן מכלי גדול דאף אם יפרשו אח"כ בכלי השני מותרים". מקור הדברים מהב"י ליישב דלא תיקשי ארא"ש מלקמן דאף בשפך השכר לכלי אחר נחשב הכלי השני מקום ריביתי, ולזה תירץ דדוקא מבור לכלי, דריבתייהו בבור ולא בכלי, משא"כ מכלי לכלי דריבתייהו בהכלי, הרי דין כלי השני כדין הראשון. ועי' ט"ז שם סק"ה.

בש"ך סק"ג, "משמע דאפילו משום בל תשקצו אין בהם וכן כ' הרא"ה בספר החינוך מצוה קס"ג בפ"י, ואע"ג דלעיל ס' י"ג כ' הר"ב דאפילו דגים טהורים אסור לאכלן חיים משום בל תשקצו, שאני הכא כיון דאין כוונתו אלא לשתות המים וגם אינם בעין". ואילו בט"ז סק"ב, "באו"ה כתב ודוקא שאין מאוסין עליו אבל מאוסין עליו או שיש חשש סכנה כתב רמב"ם סוף הל' רוצח דאסור משום בל תשקצו וכ"כ רש"ל בסט"ז לקמן".

היכן התיר בכלים כו' הא בכלים אע"ג דלית ל'י אכול'. ברמב"ם פ"ב ממאכ"א הי"ז, "אבל דג מליח שהתליע הרי התולעת שבו מותרת שהן כפירות שהתליעו אחר שנעקרו מן הארץ שמותר לאכלן כולן כאחת בתולעת שבתוכן. וכן המים שבכלים שהשריצו הרי אותן השרצים מותרין לשתותן

מבואר דהיתר כלים רק לענין "שרץ המים" ולא לענין "דגים טמאים", והרי ב' לאוים נפרדים הם, עי' רמב"ם לעיל הי"ב, "האוכל כזית משרץ המים לוקה מן התורה שנאמר אל תשקצו את נפשותיכם בכל השרץ השורץ ולא תטמאו בהם הרי כלל בלאו זה שרץ הארץ ושרץ העוף ושרץ המים. ואיזה הוא שרץ המים אלו הבריות הקטנות כמו התולעים והעלוקה שבמים והבריות הגדולות ביותר שהן חיות הים, כללו של דבר כל שאינו בצורת הדגים לא דג טמא ולא דג טהור כגון כלב המים והדלפין והצפרדע וכיוצא בהן". והכא התיירא דכלים ובורות רק בשרצים, והוא סוג תולעים וכדומה הקטנים, כבהדיא ברש"י ומשמעות הרמב"ם, וצ"ב למה לא מתפרש לענין דגים טמאים דבי' איירי קרא. וגם מהשרצים גופייהו דוקא הקטנים שבהן כנ"ל. ויש להוסיף דצ"ב הן מהכ"ת דלא נתחדש היתר לגבי לאו דדגים טמאים דבי' איירי קרא, וכן מג"ל דנתחדש היתר לגבי לאו דשרץ דבי' לא איירי קרא. נמיהו לזה י"ל דאי לאו משום דלא חייל עיקר ה"שם" רק היתר לשתות "עם המים" כדדייקו מלשון הרמב"ם, שוב מ"ל דגים טמאים מ"ל שרץ המים, ועיקר הקושיא דיותר דגים טמאים].

וביאר חזו"א יו"ד יד (א) סקי"ב, דע"כ מיעוט התורה להתיר בכלים היינו במין שאינו פרה ורבה אלא נוצרים מאליהם במים, דאילו דגים טמאים שנולדו על ידי פרי' ורבי' מדגים טמאים, הא איכא דינא דיוצא מן הטמא טמא, ואייתי סוגיא דבכורות ז' ב' ורש"י שם דאפילו השרץ

וי"ל או משום דבטל להמים ולא חשיב שרץ, מיהו לא בעיקר שמו רק מצד התבטלות, או דהוי היתר בפעולת האדם דאגב שחית המים היא נותקת לפי"ז דמה"ט דוקא תולעים וכדו' ולא דגים קטנים טמאים דמינכר בפנ"ע וליכא התבטלות], ומה"ט כשפירש דליכא ההיתר קאי בעיקר שמו דהוא שרץ המים ולא מתחדש כנגד זה שם שרץ הארץ, משא"כ לשיטת רש"י ושאר הוי הפקעה בעיקר שם שרץ המים, ושפיר בפירש ורחש אפילו על הכלי, חייל בי' שם שרץ הארץ.

הא בכלים אע"ג דלית ל'י אכול. ברש"י ד"ה הואיל, "והיתר שרץ המים בלא סימני טהרה". ובד"ה מה, "אלא שקצים הגדלים במים שבכלים כגון תולעים שבהן". וברמב"ם פ"ב ממאכ"א הי"ז, "וכן המים שבכלים שהשריצו הרי אותן השרצים מותרין לשתותן עם המים, שנאמר כל אשר לו סנפיר וקשקשת במים בימים ובנחלים אותם תאכלו, כלומר במים בימים ובנחלים הוא שאתה אוכל את שיש לו ואין אתה אוכל את שאין לו, אבל בכלים בין שיש לו בין שאין לו מותר". ובה"ח, "שרץ המים הנברא בבורות ובשיחין ובמערות הואיל ואינו מים נובעין והרי הן עצורים הרי הן כמים שבכלים ומותר. ושוחה ושותה ואינו נמנע ואע"פ שבולע בשעת שתי' מאותן השרצים הדקים". ובשו"ע יו"ד ספ"ד ס"א, "שרצים הגדלים במים שבכלים ובכבורות שיחין ומערות שאינם נובעים מותרים אע"פ שאין להם סנפיר וקשקשת לפיכך שוחה ושותה מהם ואינו חושש לשרצים שבהם אם יזדמנו לתוך פיו".

בסנפיר וקשקשת אסור כיון דהוא יוצא מן הטמא. וע"כ לענין שרצים המתהווים מעצמם, ובהא ניהא הן דלא מתפרש להיתר דגים בכלים, והן דממילא מתפרש להיתר לאו דשרצים המתהווים מעצמם.

אימא בכלים אע"ג דאית ל' לא תיכול.
הקשה בחזו"א שם מאי פרכינן אימא בכלים אע"ג דאית ל' לא תיכול, דהא אי יש לו סנפיר וקשקשת הרי נולד מדג טהור, וא"כ איכא ב' דינא דכל היוצא מן הטהור טהור, וביאר דלמאי דבעי למימר בכלים אע"ג דאית ל' לא תיכול, היינו כאמת דדג טהור השריץ בכלים והיינו שביצתו השריץ הדג ומ"מ אפשר למיסר, ואע"ג דאם השריץ בימים בלא סנפיר נמי מותר כיון דהוא יוצא מן הטהור, מ"מ השריץ בכלים גרע טפי וחשיב שקץ, שהרי יבשה וימים כב' עולמות ואילו ביצת דג הטהור היתה משרצת דג ביבשה אפשר למיסר ולמחשב כשקץ כיון שאין יבשה עולמם של הדגים, אלא דלא משכחת לה, אבל הגידול בכלים שהוא אפשרי ויש מקום למיסר שמחשב כגידול ביבשה דכלים ליבשה שייכא, ואין זה עיקר עולמם וחשיבי כשקץ, ומיהו למסקנא דדרשינן בכלי אע"ג דלית להו תיכול, לא משכחת לה אלא במתהוין מאיליהן דדג טמא ששרץ בכלים הולד אסור כדין יוצא מן הטמא טמא, ולא שייך להתיר בשביל שנולד בכלים, והרי דרשא דבימים ונחלים איצטריך להתיר מתהוים, ואין לנו לחדש שבנולדו בכלים לא נתחשב בדין יוצא מן הטמא טמא, וגם אין מקום כסברא לזה שבשביל שנולדו בכלים

לא נתבטל איסורן שמצד אמן שהן מין אמן. עוד הביא שם מרש"י ע"ז ל"ט ב' דאפשר להתהוות בצורת דג בציר דגים ואפשר דאף במים, ועכ"פ למדנו מדברי רש"י דאפשר להתהוות דגים בכלים ושפיר שייך למידרש בכלים אפילו יש לו לא תאכל עיי"ש.

ימים ונחלים אין נעיצין וחריצין לא.
ברש"י פירש דהקושיא דכ"ש בורות ולמה לי מכל אשר במים לאתויי בורות להתירא. ויל"ע דיקשה אעצם דינא דנעיצין וחריצין דיותר ג"כ מכלל ופרט. ועי' מהר"ם שי"ף.

דף ס"ז ע"א

ומוציא אני חריצין ונעיצין שאין נעיצין בכלים. לרש"י ליכא פלוגתא בין חברייתות, דלכולהו בורות שיחין ומערות שרי, וחריצין ונעיצין דינן כימים ונחלים. ובאינן נובעין לכאן' דינן כבורות וכלים. אולם תוס' פירשו דנחלקו, ולתנא דבי רי"ש מרבינן חריצין ונעיצין שאינן נובעים דדמי טפי לימים ונחלים כיון שאינן עצורים בכלים. ואילו לתנא דבי רב שרי כיון דאינן כעין הפרט שאינן נובעין.

וביפוד שיטת תוס' נחלקו כמאן קיי"ל, (א) במ"מ פ"ב ממאכ"א הי"ח, "נראה מדברי רבינו שחריצין ונעיצין המושכין אע"פ שאינן נובעין אסורין ולא הותרו בלא סנפיר וקשקשת אלא בורות שיחין ומערות שהן עצורים ככלים וכתנא דבי רי"ש דמשמע התם דפליג את"ק בחריצין המושכין ואינן נובעין, וכן פירשו

הארץ דוקא, והא דבכלי שרי לאו משום ריבתייהו אלא משום דליכא רחישה על הארץ, ומייתי מדין בורות דהוי על הארץ ואמאי ליכא חששת פירש, וע"כ משום דהיינו ריבתייהו. ובזה פירש קושיא דלעיל אי הכי במנא נמי, היינו להוכיח דדוקא ברוחש על הארץ עיי"ש. ובחזו"א יו"ד סיד (א) סק"ג דאין להוכיח מכלים דדופנו דמנא היינו ריבתי, דאיכא לאוקמי בכלי מלא, אבל בורות שיחין ומערות לא שכיח שלא תהא בליטה בכל סביבן.

א"ל ר"ח לר"ה תניא דמסייע לך. מלשון הגמ' "טעמא דסיננן הא לא סיננן שרי". משמע לכאור' דמייתי ראי' ליסוד היינו ריבתי, דהא חזינן דבלא סיננן שרי ולא חישינן דלמא פריש לדפנא דמנא. וצ"ע דמשמע דמייתי סיעתא לעיקר דינא דר"ה דפירש למצבייתא אסיר, ועוד דכבר נתבאר סיעתא מברייתא דשוחה לבורות, ומהתם חזינן אפילו בקרקע דע"כ מצד היינו ריבתי וכן"ל, וביאר בתורת חיים דודאי הכא הוי סיעתא לעיקר דינא דר"ה לאוסר בפירש על תלוש, והראי' מעצם דינא דסיננן אסור, ואייתי דרי"ף ורא"ש לא גרסי טעמא דסיננן כו', וגם לגירסא דידן יל"ד קצת עיי"ש.

לרבות יבחושין שסיננן. ברש"י "כמין יתושיין דקין הנמצאות במרתפות של יין". ברמב"ן עה"ת ויקרא פ"י פ"א, הקשה על רש"י שם, שכתב לרבות יבחושין ובלע"ז מושיילונ"ש, "ואני תמה בו שהמין ההוא פורש מן היין תמיד ופורח באויר ונח על הארץ ואפילו משעת פריחתו גאסר כדאמרינן באלו מרפות כו', וכ"ש שהוא נח

בעלי תוספות ז"ל כו' ולזה הסכים הרשב"א ז"ל. (ב) ברא"ש סו"ס ס"ח, "גם לפירוש זה נראה דהלכה כתנא דבי רב כי היתה שגורה בפי כל והיא עיקר כנגד תנא דבי רי"ש". ועי' שו"ע יו"ד ספ"ד ס"ב ובהגר"א סק"ז. [נצי"ח כח"ש דרש"י בלשונו תירץ קושיית תוס' ועי' רמב"ן מה שפירש ברש"י ופירוש ידי'].

לא לשפי איניש שיכרא. מכאן ילפו הפוסקים דהיתר שרצים הגדלים במים לאו דוקא במים אלא ה"ה בשאר משקים. עי' רמב"ם פ"ב ממאכ"א הי"ט, שו"ע ספ"ד ס"ג וש"ך סק"א ופמ"ג ש"ד סק"א.

והוי עובר משום שרץ השורץ על הארץ. כבר צוין לעיל ממשכנ"י בדעת הרמב"ם פ"ב ממאכ"א ה"כ דלא גריס לה וס"ל דמשום שרץ המים. ואיהו אסברה לה מצד דעדיין לא הגיע לארץ רק על הקשין, ונתבאר לעיל דאפשר אפילו בהגיע לארץ דקאי משום שרץ המים, דהרמב"ם אזיל לשיטתו דכל ההיתר רק אגב שתי המים, ויסודו דלא פקע עיקר שם שרץ המים, רק דהוי היתר בשרץ המים, במים שבכלי או בבורות דרך שתי המים, לפיכך לא פקע עיקר שמו וכד ליכא לההיתר קאי בעיקר דינו כשרץ המים, משא"כ לרש"י ושאר הוי בעיקר שם שרץ המים, וכד פירש לארץ נעשה בשם שרץ הארץ.

ולחיוש דלמא פריש לדפנא והדר נפיל. יל"ע מה נתווסף בזה יותר מדינא דכלים דמוכח מהא דלא חישינן דפירש לדפנא דמנא משום דהיינו ריבתייהו. וביאר בספר תו"ח דהשוק"ט דאולי בעינן רוחש על

על הכלים ועל הארץ למרחוק בכל בית האוצר כל היום תדיר וקרינא ב"י השורץ על הארץ, אבל המין ההוא יתוש שמו ונעשה ביין". וכתב שם, "דראיתי בפירושו שכתב יבחושים אדומים כמין יתושים בלא כנפים כדרך שגדלים בשולי חביות שלנו מבחוץ יבחושים דקים אף כן נבראו מן המים, ואולי בכך נתכוין לכך למי שאין לו כנפים ואינו נפרש מן המים אלא ע"י סינון. אבל בפירוש מסכת חולין כתב יבחושים כמו יתושים דקים הנמצאים במרתפות של יין והכלל שהוא מין שאינו שורץ על הארץ כלל". ויל"ע כעין סתירה בלשון הרמב"ן אי תליא "משעת פריחה" או מצד "המין" ואפילו קודם פריחה, דבתחילה כתב "ואפילו משעת פריחתו נאסר". ולהלן, "שהוא מין שאינו שורץ על הארץ כלל" ועי'.

דף ס"ז ע"ב

באיבי' אסורה משום השרץ השורץ על הארץ. ברש"י "דכיון דמהלכת בתוך הקישות והיא מחוברת בקרקע הוי כמהלכת על גבי קרקע". ולעיל ס"ז א' ברש"י, "דכיון דרחשה והלכה קצת על הקשין נעשית שרץ הארץ". וברש"י לעיל נ"ח א' "ומהלך על גבי קרקע". ושם, "דכיון דמהלכת בתוך הקישות". וכבר דייקו תוד"ה דיקא, דלרש"י בעינן רחישה, וברא"ש ס' ס"ח, "ומיהו גם לשמואל אין לאסור תולעים הנמצאים בפולין ובחמצי תחת הקליפה, והקליפה משחרת עליהם מבחוץ וכשמסירין הקליפה מוצאים היבחושים תחתיהם לפי

שהן מונחות במקום צר ולא קרינן ב"י השורץ על הארץ כל זמן שלא ריחש, וכן פירש רש"י ז"ל לעיל גבי קישות שהתלע באיבי' כיון דמהלכת התולעת בקישות המחוברת לקרקע הויא כמהלכת ע"ג קרקע אבל אותן שבשרביטין או בתוך הפרי אסורין לפי שרוחשין בתוכו". אולם רמב"ן רשב"א דף נ"ח והר"ן כאן חולקים דלא בעינן רחישה, ועי' בסמוך בבעיא דפרשה ומתה בשיטת רש"י.

דיקא נמי דקתני תולעת שבעיקרי זיתים ושבעיקרי גפנים ש"מ. מכאן יליף ר"ת ורבינו נתנאל וריב"א בתוס' דאין הלכה כשמואל, אולם הראשונים ז"ל חלוקים דקיי"ל כשמואל דבפרי המחובר לקרקע חשיב שרץ הארץ. ובשו"ע יו"ד ספ"ד ס"ו, "תולעים הגדלים בפירות בעודם במחובר חשוב כשורץ על הארץ ואסור אע"פ שלא פירש והוא שריחש". והיינו דפסק כשמואל וכדעת רש"י והרא"ש דבעינן ריחש עכ"פ כשהוא בתוך הפרי בלא שיצא כלל לאויר העולם. וברמ"א, "ופעמים נמצא בפרי כמין נקודה שחורה והוא מקום שמתחיל התולעת להתרקם וצריך ליטלו משם בעומק דאסור כמו התולעת עצמו". [תשובת הרשב"א]. ובהגר"א סק"כ, "כ"כ הרשב"א וס"ל דלא בעינן ריחש כמ"ש בס' ער"ה דלא כדעת תוס' וראש ושוע". הרי דביאר הגר"א דרמ"א פסק לחומרא דאף בתוך הפרי לא בעינן ריחש.

בעי רב יוסף פרשה ומתה מהו. ברש"י, "מי אמרינן כיון דלא הלכה לאו שורץ על הארץ הוא או דלמא לא בעינן שריצה".

פשטות רש"י דהספק בעיקר הדין אי בעי שריצה, ולצד דשרי היינו דבעינן רחישא בפועל, ולפי"ז הספק גם בלא מתה מיד בלא רחשה, וצריך לומר דההוא דמיד רוחשת וע"כ לדון במתה מיד בנפילתה. אולם בר"ן השיג על רש"י דגם לגירסא דידן דהספק בפירשה ואח"כ מתה, לא מיבעי לן אלא מצד דמתה מיד בנפילתה ואיגלאי שלא היתה ראוי לרחישה בהגעתה לארץ, אבל עצם העדר רחישא בפועל ודאי אינו מגרע משם שרץ הארץ. והנה כפי פשטות רש"י דהספק בעיקר הדין אי תליא ברחישה בפועל, צ"ל דכל דברי רש"י דהדגיש "ברחשה" היינו לצד דפרשה ומתה מותר, מיהו מידי ספיקא לא פלטינן דאפשר כלל לא בעי רחישא, וכ"ה בפר"ח ספ"ד סקי"ח ובלב ארי' וצד קמא חזו"א יו"ד יד (א).

מיהו בחזו"א מסיק דאף רש"י לא קאמר אלא בעודה בתוך הפרי בלא רחישא ותנועה אולם בפרשה על תלוש או ע"ג קרקע לא בעינן רחישא בפועל, דכל ספק הגמ' מצד דלא היתה ראוי לרחישה וכהסבר הר"ן, והיינו דמבעיא לן לאויר העולם מהו, וברש"י דקאי לצד דפרשה ומתה מותר, ומשום דאיגלאי דלא ראוי לרחוש כיון דמיד בנפילתה מתה, משא"כ בקלט מאויר העולם, וא"כ מבואר דודאי סגי ראוי לרחוש בלא רחישא בפועל. אמנם דחוק טובא בכמה לשונות רש"י דבהדיא אף בקרקע דבעי רחישא. וכן פרשוהו הראשונים ז"ל. ובאחרונים ז"ל הובא לצד דודאי בעי רחישא, ואפשר דאף רחישא באויר מהני, והיינו ספיקא דגמ' לאויר העולם מהו, כרם

בגוונא דליכא שום רחישא, לא באויר ולא בקרקע, קאי פשטות רש"י דלאו שרץ הארץ מיקרי, ולצידוד זה יתכן דאפילו ספיקא ליכא וצ"ע.

ברמב"ם פ"ב ממאכ"א הט"ז, "או שפירשו אחר שמתו". הרי דפירש במתו ואח"כ פירשו. וברא"ש הביא האי שיטה ודחה דבזה לא מסתבר להסתפק. וקצת נראה דהרמב"ם לשיטתו דההיתר בין בפרי בין במים רק אגב אכילת הפרי או שתי' המים, ולפי"ז אין כאן הפקעה בעיקר השם שרץ הארץ או שרץ המים, ולדידי' שפיר מצינן למיבעי אף במתה ואח"כ פירשה כיון דלא בעינן לחידוש עיקר השם ועי'

לאויר העולם מהו. ברש"י, "פירשה מן הפרי תלוש לאויר וקודם שהגיע לארץ קלטה בפיו לבולעה". מכאן הוכיח חזו"א יו"ד ס' יד (א) סק"ב דלרש"י ההיתר בלא פירשה אף בפני עצמו דלא כשיטת הרמב"ם דדוקא אגב הפרי או המים, וביאר דלרש"י האדם לא חשיב פירש לדונו כארץ, כיון דכטל לגופו של האדם, ולשיטת הרמב"ם יתפרש בחזרה שוב לתוך הפרי עיי"ש.

והלכתא קוקיאני אסירי מ"ט מינא ניים ועיילי ל' באופי. לרש"י איירי בנמצאו בכבד ובריאה כדפירש למסקנא דעלו דרך חוטמה ומשם לקנה ריאה וכבד, וחלוק מדינא דדרני דבשרא אסירי כבסמוך, ובתוס' הקשה ר"ת מהא דבסמוך דלא מהני בבהמה מינה קא גדלי, ופירשו דאיירי בדגים. ובאחרונים ז"ל דלרש"י חלוק נמצא בגוף הבהמה לבין נמצא בין העור להבשר

שחיטה באיסורייהו קיימן היינו כיון דבהמה אינה אוכל אין בה היתר אוכלין דהשרץ המתהווה בהן כל זמן שלא פירש הוא בכלל האוכל אלא צריך לדון עליהם בפני עצמן כבעל חי והרי הן בכלל שרץ אע"ג דלא פירש, ונראה דלוקין עליהן משום שרץ הארץ ואפשר דהן בעשה מקרא ואת נבלתם תשקצו".

"ולפיכך נראה דאפילו תולעים שנמצאו בבן פקועה אסורין אע"ג דחותך מעובר שבמע"י מותר באכילה התולע נחשב לחי בפ"ע שאינו נותר בשחיטת הבהמה, וכש"כ לדעת הר"מ פ"ב מהל' מ"א הי"ז דאפילו נולדו בבשר אחר שחיטה אסורין, דאינו ענין לאמה, ובס' או"ש שם כתב להתיר דנא דבשרא של בן פקועה ולהאמור ז"א, ואפילו אם האיסור משום אמ"ה אין ראוי להתירו בשחיטת אמו, ומש"כ שם עוד דריאה ניתרת בשחיטת הושט הוא משום כל בבהמה ולפיכך תולעים שבריאה מותרים תמוה מאד דודאי אם יתלוש הקנה לגמרי קודם שחיטת הושט הוי אמ"ה וכמש"כ לעיל ס"ג סקי"ט".

מיהו ברש"י לא ניתן לפרש משום שרצים, דבהדיא מצד בא מאיסור אבר מן החי, גם צ"ע לחזו"א כלשון הגמ' "והני מדלא קא מהניא להו שחיטה באיסורייהו קיימן". דמה ענין בזה אי משום שרצים, אבל אי משום אמ"ה ניחא דקאמר דליכא היתר שחיטה. ודינא דאתרוניס ז"ל בדרני שבבן פקועה שצידד דלא יהני הא תליא בגדר התירא דבן פקועה, אי משום שחיטת האם דבזה כטענת חזו"א או דין היתר וע"י.

כדפירש רש"י בסמוך, דבתוך גוף הבהמה איכא התירא משום כל בבהמה תאכלו, וכל האיסור רק מצד דמבחוץ נכנסו, משא"כ כשאינם בגוף הבהמה אלא בין העור להבשר ליכא האי התירא, ואמנם מצד איסור שרצים ליכא כיון דמינה קא גבלי, וכפשטות רש"י להלן, מיהו איכא משום בא מאיסור אבר מן החי.

א"ל הכי השתא בהמה בשחיטה הוא דמשתריא. ברש"י ואלו שגדלו בתוכה עד שלא נשחטה באו מאיסור אבר מן החי ושחיטת הבהמה לא אהניא לדידהו שהרי יש להם חיות לעצמן". בהדיא מצד בא מאיסור אבר מן החי, ולא מצד איסור שרצים, דהא מינה קא גבלי ולא שורץ על הארץ הוא. ובמנחת חינוך מצוה קס"ג דנפק"מ דצריך התראה משום לאו דאבר מן החי ולא משום לאו דשרצים, וכן דגם לבן נח אסור. ועוד נפק"מ דבבן פקועה דניתר בשחיטת אמו ליכא איסור דרני, דהדר כדין דגים כיון דליכא כלל משום איסור שרצים. וגדר חידוש הקרא דהופקע מהם היתר שחיטה בנמצאו בין העור להבשר. מיהו כבר דנו אי משום אבר מן החי ממש או משום יוצא, ואי משום יוצא הרי לשיטת רש"י והרמב"ם הוי איסור בעלמא וליכא מלקות. וגם לא מוכרע דיהא אסור לבן נח אי רק משום יוצא. ומשמעות רש"י מצד יוצא, שכתב, "באו מאיסור אבר מן החי".

בחזו"א יו"ד יד (א) סקי"ג, "ואת נבלתם תשקצו לרבות הדרנים שבבהמה, משמע דלא משום אמ"ה איסורן אלא משום שרץ ואע"ג דאמר טעמא מדלא מהני להו

פרק רביעי - בהמה המקשה

דף ס"ח ע"א

מתנ' בהמה המקשה לילד והוציא העובר את ידו והחזירה מותר באכילה. ברש"י, "בשעת שחיטה". ופירשו מהר"ם וראש יוסף דבא להדגיש דוקא בנשחטה האם קודם לידתו דזקוק להיתר שחיטת האם, וקרינן ב' לגבי ידו חוץ למחיצתו, אולם בנולד קודם שחיטה ודאי נותר כולו בשחיטת עצמו. [ובתפא"י דאורחא דמילתא דבמוציא העובר ידו הרי הבהמה מקשה לילד ושוחטין אותה כדי שלא תמות]. והיינו דכל דינא דאיסור אבר היוצא משום דחסי היתר שחיטת האם, דכיון דיצא כבר לא מהני שחיטת האם להתיירו, והיינו דינא דבשר בשדה טריפה, ולאוי איסור חדש כטריפה, ומה"ט בנולד קודם שחיטת האם, יהני שחיטת עצמו להתיר כולו.

וברמב"ם פ"ה ממאכ"א ה"ט, "עובר שהוציא ידו או רגלו נאסר אותו אבר לעולם בין שחתכו קודם שתשחט אמו בין שחתכו אחר שנשחטה אמו ואפילו החזיר אותו אבר למעי אמו ואחר כך נשחטה או נולד הולד וחי' כמה שנים הרי אותו אבר אסור משום טריפה שכל בשר שיצא חוץ למחיצתו נאסר כבשר שפירש מן החי שנאמר ובשר בשדה טריפה כיון שיצא

למקום שהוא לו כשדה נעשה טריפה כמו שביארנו". ובב"י סי"ד בשם כלבו דלא כהרמב"ם דאם נולד קודם שחיטה כיון שהוא עצמו טעון שחיטה הרי שחיטתו מתרת אפילו אותו אבר. וזה כהאמור בדברי רש"י. ובב"י דגם הרמב"ם מודה לזה ומש"כ "או נולד" המכוון לאחר שחיטת אמו, וברשב"א בתוה"כ ב"ב ש"ג דודאי אם נולד קודם שחיטה הרי שחיטת עצמו מתרת אף אותו האבר. ועי' בסמוך.

אר"י א"ר ואבר עצמו אסור מ"ט דא"ק ובשר בשדה טריפה לא תאכלו כיון שיצא בשר חוץ למחיצתו נאסר. קודם חזרה בין לרב, בין לריו"ח לקמן ס"ח ב', אין השחיטה מתרת, ופליגי לאחר חזרה כסוגית הגמ'. והנה גדר איסור יציאת אבר בלא חזרה קודם שחיטה, לרש"י מצד דלא קרינן בהמה בבהמה, וכבהדיא ברש"י להלן ד"ה לעולם, דאיסור מקום החתך בלא החזירו, מצד דלאו בהמה בבהמה, והרי כש"כ דכלפי האבר עצמו בלא חזרה לא בעינן לקרא דבשר בשדה טריפה. וריו"ח דס"ל בע"ב דלאחר חזרה שרי, לא נצרך קרא דטריפה, דהא קודם חזרה מצד דליכא בהמה בבהמה, ולאחר חזרה שרי. ונמצא דלרש"י איסורו משום אבר מן החי, ואסור אף לכן נח, דאין זה בכלל היתר שחיטת האם. והגם דמבואר לקמן לרבנן

ליכא איסור יוצא, אכתי יקשה בחתך האבר קודם שחיטת העובר דיהא אף איסור יוצא ולא משמע דאיכא איזה איסור יוצא בגולד קודם שחיטת האם.

דאמר קרא ובשר בשדה טריפה לא תאכלו. בעיקר גדר איסור דבשר בשדה טריפה, לענין אבר שחזר, דנו אחרונים ז"ל אי משום אבר מן החי דלא ניתר בשחיטת האם, או דהוי איסור חדש ולא משום חסרון שחיטה. ועיקר משמעות הפוסקים ז"ל דנקטו דהוי מצד חסרון שחיטה, יעוין ש"ך סי"ד סק"א, "דוקא באיסור יוצא היינו משום דאיסורא משום אבר מן החי". ובט"ז סי"ד סק"ב, "דכתיב ובשר בשדה טריפה לא תאכלו כיון שיצא חוץ למחיצתו נאסר והאי עובר מחיצתו הוא הרחם להתירו וכיון דיצא חוץ למחיצתו דהיינו לאויר העולם נאסר מהיתר שחיטת אמו".

והאי צד ניהא היטב לרש"י, דבלא החזיר אסור משום אבר מן החי, וזהו דינא דמקום חתך, רק דלולי קרא הס"ד דחזרה תהני וקמ"ל דקאי באיסור אבר מן החי ואינו בכלל היתר שחיטת האם. מאידך יש לדון דלעולם מצד אבר מן החי מהני חזרה, רק נתחדש איסור חדש כטריפה. ולהרמב"ם אין הספק אי איכא משום אבר מן החי, אלא במהות האיסור שנחדש, אי משום חסרון שחיטה שלמה, דאמנם אהני להיתר אבר מן החי כמו דאהני לטומאה, מיהו לא אהני להיתר אכילה דחסר שלמות השחיטה, או דהוי איסור חדש.

דר"מ דאין שחיטה עושה ניפול, ואין האבר מטמא משום נבלה, וא"כ חזינן דחשיב שחיטה גם לגבי האבר שיצא, כבר ביארו אחרונים ז"ל דהנ"מ לגבי טומאה, ולא לגבי היתר אכילה. וכדין שחיטת טריפה דאהני להוציא מידי טומאת נבילה. וכבר מצינו בשחיטת עכורים כע"ז דמהני להוציאה מטומאת נבלה ולא מהני להתירה באכילה.

וברמב"ם פ"ה ממאכ"א הי"א, "כל אבר עובר שיצא וחתכו קודם שחיטה והוא בחוץ הרי זה אבר מן החי ולוקין עליו, ואם נחתך אחר שחיטה האוכלו אינו לוקה, ואם מתה הבהמה ואחר כך חתכו האוכלו לוקה משום אבר מן החי". חזינן דס"ל דלא כרש"י, דכיון דאין לידה באיברים ליכא משום אבר מן החי, דהוי בכלל בבהמה תאכלו. והאיסור משום טריפה ואף לדיו"ח בעי קרא לקודם חזרה. ונפק"מ דלב"נ ליכא איסור כיון דליכא משום אבר מן החי. נוע"י תוס' ס"ח ב' ד"ה הכל וחדושי הר"ן שם ודו"ק]. וביארו אחרונים ז"ל דלשיטת הרמב"ם איסור משום מקום החתך עפ"י סוגיא דדף צ"ט מצד דמחובר לדבר האסור.

וי"ע כיון דלהרמב"ם הוי איסור מחודש דיוצא כטריפה, אמאי מהני בגולד קודם שחיטת האם לענין דשחיטת עצמו תתיר כולו, וכנ"ל מהב"י ועו"פ ז"ל דהרמב"ם מודה לזה, וכדיוק מהר"ם וראש יוסף מרש"י ז"ל, דהתינת לרש"י דקודם חזרה הוי משום אבר מן החי, שפיר לא בעי לשחיטת האם דשחיטת עצמו מתירתו, אולם להרמב"ם להיכן אזיל איסור טריפה. ואי נצדד דבשחט אח"כ העובר גם להרמב"ם

דהחזירו לא קמ"ל מידי לא בסיפא ולא כרישא". ולהלן דפשיטא דאם כבר נעשה כילוד אין חוזר ונעשה עובר בחזרתו.

הוציא את ראשו אע"פ שהחזירו הרי"ז כילוד. דינא דהוציא ראשו בפשוטו משום דלא קרינן ב'י' בבהמה תאכלו, ולא נצרך קרא דבשר בשדה טריפה, דבזה ליכא עיקר תחילת כל בהמה בבהמה תאכלו. ובפמ"ג סי"ד ש"ד סק"ז אייתי מדברי הלבוש (סי"ד ס"א) דהאי דינא דהוציא ראשו ילפינן מקרא דבשר בשדה טריפה לא תאכלו. והרי חידוש דמצד קרא דבהמה ה'י' סגי החזיר. ואייתי הקושיא דא"כ לריו"ח דס"ל אבר עצמו מותר לאחר חזרה ול"ל דרשת בשר בשדה טריפה, היאך יתרץ מתנ' דהוציא ראשו הרי זה כילוד. ותרץ הפמ"ג דלעולם גם לריו"ח דרשינן הקרא לענין הוציא ראשו, רק לענין יציאת אבר ס"ל דלא חשיב יציאה כלל כיון דליכא לידה לאיברים, ורק דבלא החזיר הוי כדון מקום חתך לרש"י מצד דלא קרינן ב'י' בהמה בבהמה בשעת שחיטה עיי"ש. [ע'י' להלן ס"ח ב' דתירץ הפמ"ג צ"ע מהגמ"].

בפמ"ג שם דנפק"מ לדינא בין פירוש תבו"ש לפירוש הלבוש, לענין אי מהני בהוציא ראשו והחזיר לטהר מידי נבלה עכ"פ, כיון דלא הוה כי אם מבשר בשדה ולר"מ ז"ל לאו דאבר מן החי לית ב'י', כי אם טריפה, ולתב"ש הוה לידה גמורה וחזרה לאו חזרה היא והנכון כמ"ש התב"ש.

הבא אחר נפלים אע"פ שיצא ראשו ח'י. לרש"י איירי שהיו תאומים והא' הוציא ראשו קודם זמנו והחזירו, ואח"כ יצא

וייעוין במשנת ר"א חולין ס"ד בביאור פלוגתת ב"ח ש"ך ופר"ח, כהקדם דברי הב"ח יו"ד סי"ד, דה"ה כבן ט' חי וחיתה אמו טריפה נותר המיעוט בשחיטת עצמו אולם הרוב שיצא נאסר משום בשר בשדה טריפה ואין לו היתר לא בשחיטת עצמו ולא בשחיטת אמו. והפר"ח פליג דכיון דקיי"ל בשוחט את הטריפה דד' סימנין אכשר ב'י' רחמנא ושייך לשחוט העובר, א"כ גם האבר היוצא נותר בשחיטת העובר, ואוכח לה מתוס' ע"ה ב' דאי ה'י' שייך שחיטה באבר היוצא, ה'י' נפקע איסורו, והכא בשוחט טריפה דשייך שחיטה בעובר ממילא יותר בשחיטתו גם האבר היוצא. ואסברה לה, דלהב"ח לאו משום חסרון שחיטה, אלא חלות איסור חדש מצד "יוצא", מה"ט ס"ל דאמנם בשוחט טריפה יתכן לשחוט העובר, מ"מ אבר היוצא אינו נותר אף כשישחוט העובר כיון דחייל איסור יוצא עלי', והפר"ח אזיל דהאיסור משום חסרון שחיטה ומה"ט ס"ל דכיון דמהני שחיטת העובר בשוחט טריפה, ה"ה דניתר האבר היוצא משום שחיטת העובר וליכא עיכוב בהא דלית ל'י' שחיטת האם. [ויל"ע דהש"ך שם סק"ז ס"ל כהב"ח ולעיל צוין דברי הש"ך סק"א דהוי משום אבר מן החי].

אידי דקא בעי מיתני סיפא הוציא את ראשו אע"פ שהחזירו הרי"ז כילוד. ברמב"ן, "לאו דוקא החזירו אלא משום דקבעי למיתני סיפא הוציא את ראשו הרי זה כילוד ואגב אורח"י תנא אע"פ שהחזירו, ומש"ה תנא רישא החזירו, אע"ג

אחיו בזמנו. ובחת"ס דמתפרש בלא שיהוי זמן מרובה אלא דהא' הוציא ראשו בסוף יום האחרון של חודש הח' והשני נולד בלילה, והרי הא' ב"ח ואינו בן קיימא והב' ב"ט ובן קיימא. ועי' חידושי הרמב"ן.

הכ"נ לא נצרכה אלא למקום חתך.
ברש"י דכיון דעומד על שפת הרחם לא קרינן ב"י בהמה בבהמה דלאו בתוכה הוא. ובחידושי הר"ן, "פי' והיינו טעמא דמהניא חזרה למקום חתך טפי מלאבר כולו, משום דמקום חתך לא יצא ממחיצתו ולא קרינא ב"י ובשר בשדה טריפה דנימא שיהא כטריפה שאין לה היתר, ונהי דבלא החזירו מקום חתך אסור שכיון שאין הבהמה מקפת אבר זה מכל צדדיו לא קרינא ב"י בהמה בבהמה, החזירו מיהא שרי דהשתא בהמה בבהמה קרינא ב"י. אבל אבר גופי' שיצא חוץ ממחיצתו קרינא ב"י ובשר בשדה והרי הוא כטריפה דשוב אין לה היתר. זה נראה מתוך פי' רש"י ז"ל. ותמהני דמקום חתך כיון דלא קרינא ב"י בהמה בבהמה כבר יצא חוץ ממחיצתו דהא אמרת שאין מחיצת העובר אלא ממקום חתך ונמצא שאין בין מקום חתך ושאר אבר היוצא כלום.
(א) ואפשר דבשר הגלוי משמע כדממעטינן לקמן בפירקין מעל פני השדה עובר במעי אשה. **(ב)** אי נמי דבדין הוא דלמקום חתך נמי לא תועיל חזרה אלא דמעטי' קרא בהדיא כדאמרין לקמן פרסה החזיר אכול ואוקים למקום חתך דמ"מ לא יצא חוץ לגמרי כאבר עצמו".

מורם בשיטת רש"י דמקום חתך איסורו משום דלאו בהמה בבהמה קרינן

ב"י, וקרא דפרסה החזיר אכול, לא"נ דר"ן בעינן לה לחדש דאין בזה איסור כשר בשדה טריפה, דלולי קרא הי' נחשב כיוצא, וקמ"ל קרא דרק חסר בהמה בבהמה מיהו אינו בדין יוצא כטריפה, ולתירוץ קמא לכאור' בעינן קרא דחזרו דין בהמה בבהמה הגם דקודם חזרה לאו בהמה בבהמה היא. [וצ"ע פרט זה דלכאור' אי מסברא לא חשיב יוצא כיון דאינו גלוי לחוץ, מהכ"ת דהחזיר לא יחשב שוב בהמה בבהמה]. ונמצא דמקום חתך הוי כאבר עצמו בלא החזיר דמשום אבר מן החי ואסור אף לבן נח.

בתב"ש ס"ד סק"ט, "בלבוש כתב דהטעם דמקום חתך אסור כשלא החזיר קודם שחיטה, וז"ל, לא קרינן ב"י בבהמה תאכלו שהרי הוא כאילו ראה פני השדה אילו הי' נחתך בעוד שלא נשחט עכ"ל. ומדבריו יש ללמוד שאם הוציא האבר לנגד בית הרחם שהוא דופן הבהמה עד לחוץ ולא חוץ בכלל, שאסור מקום הנראה לחוץ מק"ו, כיון דס"ל דרואין כאלו רואה פני השדה ממש. אבל תמוהין דבריו דאלו טעמא דהוה כראה פני השדה וקרינן ב"י בשר בשדה אפילו החזיר נמי יש לאסור מה"ט, דבשר בשדה לא מהני חזרה, ואין לדחוק ולומר דבשלמא קודם שחיטה מכוסה הי' באבר היוצא אבל כשלא החזיר בשעת שחיטה הרי הוא אוכל, וחבורי אוכלין כמאן דמפרתי דמי כמ"ש בגמ' חולין דף ע"ג, וראיתו פני השדה ומה שנעשה אוכל באים כאחד בשעת שחיטה ולכן אסור, אע"פ שאין במשמע לשון הלבוש כן אפשר לקיים דבריו. אמנם ג"ז אינו דלאו בהכשר

בגוונא דהחזיר כל היד קודם שחיטה
דנמצא דמקום החתך מעולם לא ראה פני
השדה, כיון דקודם שחיטה לא הוי כאוכלא
דאפרת.

דף ס"ח ע"ב

וחכ"א מנע טריפה שחומה. והיינו דאין
שחיטה עושה ניפול ומטהרת מידי
נבלה. ויעוין אמרי משה ס"ד להוכיח דדין
כל בבהמה תאכלו משום היתר שחיטה היא,
דאי רק מצד דין היתר דכל בבהמה תאכלו,
הא האי אבר אינו בכלל כל בבהמה והיאך
יהי השחיטה כלפיו, וע"כ מצד השחיטה
ושפיר אהני לזה.

חד למקום חתך וחד לקלוט במעי פרה.
בחדושי הר"ן פי' רש"י ז"ל דלהאי
לישנא האי דאמרינן פרסה החזיר אכול, לאו
דוקא החזיר, אלא משום אידך דאתי למישרי
מקום חתך נקט לה. והרא"ה ז"ל תירץ
דלהכי נקט החזיר לאשמועינן דאפילו קלוט
במעי פרה חזרה מועלת למקום חתך שבו,
שלא תאמר כי מהניא חזרה ה"מ לעובר
בעלמא, אבל קלוט במעי פרה דביציאתו
לאויר העולם נאסר, אין דינו כשאר עוברים
להחיר מקום חתך שלו, קמ"ל דאפילו להאי
מהניא לי' חזרה למקום חתך. יל"ע לענין
שאר האבר אי איסורו רק משום יוצא או גם
משום גמל, דמחודש טובא לומר דכל
הבהמה שריא ועל אבר אחד חל איסור גמל.
מיהו עיקר שיטת ר"ש כבר דנו אחרונים ז"ל
להוכיח כצד בגדר ב"פ, דהוי גזיה"כ דדין
היתר ולא משום חלות השחיטה על העובר,

אוכל תליא מילתא רק משום שהוא רך לא
חשיב חיבור כמ"ש שם רש"י וא"כ מה לי
החזיר או לא החזיר. ומסיק כרש"י דלא
חשיב כשר בשדה וליתא לדין העולה
דאפילו יצא עד החוץ ממש וראה פני השדה
לא קרינן בי' ובשר בשדה.

ברמב"ם פ"ה ממאכ"א ה"י. "הוציא
מקצת האבר ונשאר מקצתו
בפנים אפילו לא נשאר אלא מיעוטו היוצא
אסור ושכפנים מותר. ואם חתך היוצא מן
האבר אחר שהחזירו ונשחטה, אותו שיצא
בלבד אסור ושאר האבר מותר." והעירוני
אמאי היוצרך הרמב"ם שחתך היוצא מן
האבר דוקא לאחר שהחזירו, הא אפילו אם
חתכו קודם שהחזירו ואח"כ החזיר מקום
החתך נמי מותר מקום החתך כיון דבשעת
שחיטה החזיר מקום החתך למקומו, וע"כ
דהרמב"ם פירש טעם איסור מקום חתך
כהלבוש סי"ד ס"ב הנ"ל דהמקום חתך עצמו
חשיב כרואה פני השדה לאחר שחיטה משום
דאוכלא דאפרת הוא, וזהו דדקדק הרמב"ם
דדוקא אם חתכו לאחר שהחזיר האבר מותר
המקום חתך, כיון דלא ראה פני השדה
מעולם, משא"כ אם חתכו ואח"כ החזיר
מקום חתך לא מהני, כיון דקודם שהחזירו
ראה ממש פני השדה.

ונתחדש כזה נפק"מ בין רש"י להלבוש,
והיינו בהוציא ידו וחתכה קודם
שחיטה, ואח"כ החזיר מקום החתך קודם
שחיטה, דלרש"י עתה קרינן בי' בהמה
בבהמה, ואילו להלבוש אותו מקום יהי'
אסור באכילה כיון דראה פני השדה, והא
דמהני חזרה למקום חתך היינו דוקא

לריו"ח בעינן הקרא לחדש איסור על יוצא קודם חזרה.

חטאת הוא דפרט רחמנא בה אבל כל מי"ל כיון דהדור שרי. ברמב"ן הקשה דנדון דבר שהי' בכלל ויצא מן הכלל שלא ללמד על עצמו יצא אלא ללמד על הכלל כולו יצא. וביאר דרש"י תירץ לה במש"כ סוד"ה הכל היו, דלא הוצרך הכתוב לפרוט בה דמהיכא תיתי לן דתשתי מכלל טריפה לא תאכלו משום חזרה, וע"כ להכי פרט בה רחמנא למימר דהאי היא דלא מהניא בה חזרה אבל כל שאר היוצאים שחזרו הותרו. וא"כ בזה ליכא כללא דללמד על כולם יצאו, דעיקרו ללמד דשאר מהני חזרה. והרמב"ן תירץ שכך היא המדה, שהוא דבר שהי' בכלל ויצא מן הכלל ללמד על הכלל כולו, דמה חטאת מיוחדת שהיא קדשי מזבח אף כל קדשי מזבח שיצאו וחזרו אסורין, אבל חולין שיצאו וחזרו לא, שכך שנוי' בריש ספרא והלא שלמים בכלל כל הקדשים היו וכשיצאו מן הכלל ללמד, לא ללמד על עצמן יצאו, מה שלמים מיוחדים שקדושתם קדושת מזבח אף אלו שקדושתם קדושת מזבח עכ"ד.

תיובתא דעולא תיובתא. ביארו תוס' רמב"ן ור"ן דא"כ למאי הוצרך הכתוב לפרט בחטאת דינא דפנימיה הא איכא דינא דבשר בשדה טריפה דלא מהני חזרה. היינו כדי שלא נילף קדשים ממעשר שני ובכורים, דהכי מסתברא נמי טפי משום דהו' קדשים מקדשים ונימא דקרא דטריפה לחולין אתא, לפיכך הוצרך הכתוב לפרוט חטאת.

דאי מצד השחיטה כיצד מהני שחיטת האם יותר משחיטת עצמו לאחר לידתו. והשתא יל"ד דגם היתר קלוט עצמו לאו דחסר בעיקר שמו כשהוא במעי אמו, רק משום התירא דכל בבהמה, ותו יתכן דאבר היוצא וחזר דליכא ב' שריותא דכל בבהמה הוי אף באיסור גמל.

עולא אריו"ח ואבר עצמו מותר. מבואר מחלוקת תוס' וחידושי הר"ן, (א) תוד"ה הכל, פירשו דאמנם גם ריו"ח דריש בשר בשדה טריפה לאסור קודם חזרה, מיהו לא דריש טריפה לענין אבר היוצא דאיסורו כטריפה שאין לו היתר עולמית, ומיתוקמא הא דקרי לה טריפה למילתא אחריתי. (ב) הר"ן ד"ה חטאת, ביאר דחטאת גלי לן דובשר בשדה טריפה לא אתא אלא ללאו בחטאת שיצתה, דלישנא הכי משמע הכל היו אי לאו דחטאת גלי לן שאין כולן בכלל אלא מקצתה ומה טריפה דדרשינן ל' למסקנא כדדרשינן ל' מעיקרא. ותליא ביסוד פלוגתת רש"י ס"ח א' ד"ה לעולם, ורמב"ם פ"ה ממאכ"א הי"א שנתבאר לעיל, אי איסור יוצא קודם חזרה משום דלאו בהמה בבהמה ומדין אבר מן החי ממש, וזה דעת הר"ן דמה"ט לריו"ח לא בעי קרא דבשר בשדה טריפה לאסור קודם חזרה, דחסר בהמה בבהמה. ואילו תוס' כשיטת הרמב"ם דכמו דאהני לטומאה אהני גם להפקיע איסור אבר מן החי, והוי דין חדש מצד בשר בשדה טריפה, דלא חסר בדין כל בבהמה תאכלו אף לגבי אבר היוצא, ומשו"ה הוצרכו לפרש דהא דקרי לה קרא טריפה מידרש למלתא אחריתי, דבעצם אף

רמב"ם פ"ה ממאכ"א הי"א. "כל אבר עובר שיצא וחתכו קודם שחיטה והוא בחוץ הרי זה אבר מן החי ולוקין עליו. ואם נחתך אחר שחיטה האוכלו אינו לוקה. ואם מתה הבהמה ואח"כ חתכו לוקה משום אבר מן החי". ובהשגות הראב"ד, "ואם נחתך אחר שחיטה האוכלו אינו לוקה, א"א זה שבוש שהרי אמר למעלה (ה"ט) אפילו החזירה וחתכו לאחר שחיטה לוקה משום ובשר בשדה טריפה. ובמשנה ע"ב א' אמרו שחט את אמו ואח"כ חתכו, חכמים אומרים מגע טריפה שחוטה, אלמא אית ב' איסור טריפה והל"ל אינו לוקה משום אבר מן החי דאין שחיטה עושה ניפול, ועם כל זה מה צורך לומר הואיל ויש בו לאו דטריפה". וביאר המ"מ דהרמב"ם ס"ל דהוי רק כח"ש דאסור מן התורה ואין לוקין עליו כיון דאינו מפורש בתורה. מיהו לדברי שניהם ליכא מלקות משום אבר מן החי כיון דאינו עושה ניפול בין לטומאה בין לענין היתר אבר מן החי. והשיג על הראב"ד במש"כ דהרמב"ם כתב לעיל דאיכא מלקות דזה לא נתבאר בדברי הרמב"ם. ובכס"מ אזיל דהרמב"ם מודה לזה דאיכא מלקות משום לאו דבשר בשדה טריפה לא תאכלו, וכל דבריו דאינו לוקה משום אבר מן החי, ונפק"מ לענין התראה. ובפשטות לרש"י דדין מקום חתך משום דלא קרינן ב' כל בהמה תאכלו, וכש"כ האבר עצמו שיצא, משמע דלוקה משום אבר מן החי, וכן נקיט באמר"מ בדעת הרשב"א ס"ט א' בבעיא דמהו לגמוע את חלבו. ובוזה שלא כדעת רמב"ם וראב"ד.

מאי בינייהו איכא בינייהו למיסר מיעוט אבר שבפנים. שיטת רש"י רנחלקו ב' הלשונות רק אליבא דרב, דלריו"ח ודאי מהני חזרה, ופליגי אליבא דרב אי נאסר מיעוט אבר הנשאר בפנים, דלל"ק לא חייל שם ילוד על אבר בפנ"ע, ולא נאסר אלא חלק האבר שיצא מדין ובשר בשדה טריפה לא תאכלו, ואילו ללישנא דמערבא נאסר כל האבר, כיון דאיכא שם ילוד גם ביחס לאבר מסוים, וכעין דלית רובו חשיב כלית כולו כלפי כללות העובר להחשיבו כילוד, ה"ה רוב אבר חשיב כילוד כל האבר למיסר אף המיעוט הנשאר בפנים. ובאחרונים ז"ל דנו נפק"מ בהיפוך, ביצא מקצת אבר בלבד, דלל"ק יאסר מדין בשר בשדה טריפה, כיון דהחלק שיצא הו"ל כטריפה, ואילו ללישנא דמערבא כיון דתליא בשם ילוד כלפי האבר, הרי מקצת לא חשיב ילוד, וכמו ביחס לכללות העובר דרק יציאת רובו מחשיבתו כילוד ולא יציאת מקצתו. וא"כ בחד דינא ל"ק לקולא ולישנא דמערבא לחומרא, כדין הנזכר בגמ', ובחד דינא ל"ק לחומרא ולישנא דמערבא לקולא, והיינו ביצא מקצת אבר לחודא. או דלמא גם ללישנא דמערבא חשיב חלק המיעוט שיצא חוץ למחיצתו מצד המציאות שיצא והו"ל בדין בשר בשדה טריפה, ורק לאידך גיסא, דביצא רוב האבר חשיב הכל כילוד דממילא נאסר אף המיעוט הנשאר. ועי' בצל"ח.

איבעיא להו לדברי האומר אין לידה לאיברים. לשיטת רש"י בעיא דגמ' רק אליבא דריו"ח, וביאר רמב"ן דאפשר שכיון שיצא רובו חזר איסורו וניער

מצטרפין לרוב לחושבו כילוד ויאסר אף מיעוט גופו שלא יצא, או דלמא כיון דכל אבר בפנ"ע לא חשיב כילוד, לא מצטרף ולא חשיב לידת רובו. מיהו לרב ליכא למיבעי, דכיון דכל אבר נחשב כילוד וכאילו בחוץ, הרי ודאי כד הגענו לצירוף רוב איברים, הו"ל רוב ילוד וכאילו כולו ילוד למיסר כולו.

ביסוד שיטת רי"ף ור"ח דגם למ"ד אין לידה לאיברים לא מהני חזרה, דנו באחרונים ז"ל אי משום דקאי ב' "שם יוצא" גם לאחר חזרה, או דכיון דחייל "איסור כטריפה" תו לא פקע והגם דחזרה אהני לבטל שם יוצא מיני' כיון דלא חשיב האבר כילוד. ויל"ע בבבלי קמא דגמ' אי מצטרפין או דבעינן רובא בבית אחת, ומשמע דעיקר הפרש פירוש הראשונים דניחא להו בעיא דגמ', מפירושו של רש"י, כיון דלא הותר כל אבר ואבר בחזרתו, משא"כ לרש"י הא הותר וכאילו לא יצא מעולם. ואי גם לדידהו בטל שם יוצא רק דלא פקע האיסור, מהכ"ת דיצטרף לרוב ל"שם ילוד", הא נתבטל שם יוצא לגמרי, וקמן רק צירוף לרוב האסור וזה אינו ענין לשם ילוד למיסר המיעוט שלא יצא. ברם אי נפרש דלא פקע שם יוצא, ניחא, דעתה מצטרף הכל וחשיב ממילא כרובו ילוד.

מידהו בעיא בתרא דהיא רק לצד כיון דהדר הדר, והיינו דלא מצטרף לרוב, והרי דלצד דמצטרף לרוב ליכא בעיא בחתכו וחזר וחתכו, והשתא אי איכא שם יוצא גם לאחר חזרה, הא איכא סברת רעק"א ז"ל דלעיל, דדוקא בלא נחתך ולא נסתלק מן העובר,

הגם דקודם הותר בחזרת כל אבר ואבר. והשיגו הראשונים דהא קי"ל כרב ולא כריו"ח, ועוד מהכ"ת דלאחר חזרה דהוי כאילו לא יצא וניתר בשחיטה, יחזור ויצטרף כל אבר לרוב לדונו כילוד. לפיכך נקטו הראשונים כשיטת הרי"ף ור"ח, דללישנא דמערבא לא נחלקו רב וריו"ח לענין חלק האבר שיצא, דבזה גם ריו"ח מודה דנאסר מקרא דבשר בשדה טריפה, ופליגי רק לענין מיעוט הנשאר, והיינו שאלת הגמ' מאי בינייהו, היינו בין רב לריו"ח ללישנא דמערבא נולא כרש"י דהוא בין ב' הלישנות אליבא דרב], דהא לכו"ע חלק היוצא אסור, ומשני איכא בינייהו למיסר מיעוט אבר שבפנים, דלרב דאיכא שם ילוד על האבר, נאסר גם מיעוט הנשאר, ולריו"ח ליכא שם ילוד על האבר בפנ"ע ולא נאסר אלא חלק היוצא. וקי"ל כריו"ח לגבי דרב, ולא נסתר כלל מהברייתא דהא לא איירי לענין החלק הנשאר, וא"כ נקטינן דאין לידה לאיברים.

גם לשיטה זו יל"ד נפק"מ בהיפוך, כגון שיצא מקצת אבר וחזר, דלמ"ד יש לידה, הכא במקצת לא חשיב לידת האבר, וא"כ יהני חזרה דקרינן ב"י כל בבהמה תאכלו, ואילו למ"ד אין לידה לאיברים כבר חייל שם יוצא על המקצת שיצא ותו לא יהני חזרה. או דלמא גם למ"ד יש לידה לאיברים, היינו דגם המיעוט הנשאר חשיב ילוד, מיהו אינו מונע איסור יוצא מלחול על אותו מקצת שיצא במציאות.

בעיא דגמ' לריו"ף ור"ח. אליבא דריו"ח דנאסר כל אבר שיצא אפילו לאחר חזרה, מי נימא דגם בחזרו אבר אבר שוב

שפיר מצטרף לרוב דעתה רוב עובר יוצא קמן וכאילו רובו ילוד, משא"כ בנחתך הרי נסתלק מן העובר וי"ל דליכא צירוף לרוב, וכעין דמה"ט ביאר רע"א דברי רש"י דבעיא בתרא אף למ"ד יש לידה לאיברים.

את"ל כיון דהדר הדר הוציא עובר את ידו וחתכה כו' עד שהשלימו לרובו מהו. מבואר בגמ' דלצד בעיא קמא דאמרינן דאע"פ דהדר וחזר להתירו מצטרפין לרוב, הרי דלא בעינן רובא בבת אחת, כש"כ בחתכו דמעולם לא חזרו ונשאריו באיסורם דמצטרף לרוב, כי איכא למיבעיא לצד כיון דהדר הדר, דאפשר הכא כיון דלא חזרו ולא נתבטל יציאתו שפיר מצטרף לרוב. והנה בעיא קמא רק למ"ד אין לידה לאיברים, ואילו בעיא בתרא פירש"י דאפילו למאן דאמר יש לידה לאיברים איכא למיבעי להא. וביאר הגרעק"א ו"ל, דשפיר י"ל אף דבהחזיר משלים לרוב, היינו דמקרי רובא בבת אחת, דהא בחזרתו נשאר באיסורו, והוי כאילו עודנו בחוץ, וכשהוציא האבר האחרון עדיין כולו בחוץ ומחוברים לעובר והוי עתה רובא בבת אחת, אבל בחתך דכל אחד ואחד נסתלק מהעובר, י"ל דאינו משלים, דרובא בבת אחת בעינן". והיינו דדוקא בחזרו ליכא למיבעי למ"ד יש לידה לאיברים, כיון דכל אבר ואבר המחובר קאי בשם יוצא, ולבסוף איכא רובא בבת אחת, משא"כ בנחתך הא נסתלק מן העובר וליכא רובא בבת אחת, ומה"ט פירש רש"י דבעיא בתרא גם למ"ד יש לידה לאיברים.

את"ל כיון דהדר הדר. שו"ע יו"ד סי"ד ס"ד, "הוציא אבר אחד והחזירו

וחזר והוציא אבר אחר והחזירו עד שהשלים לרוב, המיעוט שלא יצא מותר, ואם חתך כל אבר ואבר בשעה שהוציא אותו, גם המיעוט שנשאר בפנים אסור". יסודו מדברי הרשב"א והרא"ש ס"א בשיטת רי"ף ור"ח, דקיי"ל כריו"ח ללישנא דמערבא דמיעוט הנשאר שרי דאין לידה לאיברים, ואיכא ב' בעיות בגמ', ובעיא בתרא דלא נפשטה הו"ל לחומרא כדין ספיקא דאורייתא, ואילו בעיא קמא דאמרינן את"ל כיון דהדר הדר, הרי קיי"ל לקולא כאת"ל לפיכך מותר המיעוט שלא יצא.

הרי"ף והרמב"ם השמיטו ספיקות דגמ', וביאר המ"מ בפ"ה ממאכ"א ה"י, "ואולי שהוא ה"י גורס למ"ד יש לידה לאיברים ואתיא דלא כהלכתא, דאי למ"ד אין לידה לאיברים פשיטא דכשם שאין רוב אבר אסור מיעוט הנשאר בפנים כך אין רוב איברים אסורין מה שנשאר בפנים אא"כ יצא הרוב בבת אחת שהוא כילוד, אבל בכל הספרים יש לדברי האומר אין לידה לאיברים וצ"ע". ויל"ע אי למ"ד יש לידה לאיברים מה מקום להסתפק הא קמן רוב לידה דאיברים. והעירוני די"ל דכלפי מיעוט הנשאר בעינן רוב לידת כללות גוף הבהמה, ולא מהני שם לידה פרטי דאיכא בכל אבר ואבר, דזה אהני רק כלפי האיברים עצמם.

דף ס"ט ע"א

לאתווי מאי לאו לאתווי כה"ג. ברש"י לאתווי כה"ג דנשאר מיעוט העובר בפנים ורובו יצא מחותך. הקשה רע"א היאך

נפשט זה הא י"ל לאתויי בהחזירה בכל פעם דאמרינן כיון דהדר הדר ונפשט רק בעיא קמיתא. וביותר הקשה על הרמב"ם דפסק דאמרינן כיון דהדר הדר והיינו מדאמרינן את"ל והוי פשיטותא, וכיון דכבר נקט כן בדרך פשיטות בעיא זו, אלא דמספקא לי' בחתך אבר אבר וא"כ הא דאמר עלה ת"ש זה הכלל היינו ע"כ על בעיא דחתך אבר, ואיך נפשט זה דלמא מתנ' בא לאתויי רק היכא דהדר. ותירץ דהא לרב דיש לידה לאיברים ולא אמרינן כיון דהדר הדר ע"כ מתנ' אתי לאתויי בחתך אבר אבר דזה אפשר גם לרב דשרי, וכבהדיא ברש"י דאיך בעיא גם למ"ד יש לידה לאיברים, וכיון דלרב מוכח מתנ' דחתך אינו מצטרף לרוב, בזה לא מצינו דפליג רי"ח.

הוציא עובר את ידו בעזרה מהו. ג'
דרכים באחרונים ז"ל בשיטת רש"י, כדלהלן.

דרך א) רש"ש לעיל ס"ח א', ומהדו"ב כאן, דהספק רק בהחזיר ידו למ"ד יש לידה באיברים, דבלא החזיר ודאי לא קרינן ב' כל בבהמה תאכלו ע"י מחיצת עזרה או מחיצת ירושלים, רק לענין שם יוצא בשדה מיבעיא לן אי אהני האי מחיצות משום מיגו. וכדמיון לדין מקום חתך לשיטת רש"י ס"ח א', להסבר קמא דחידושי הר"ן שם, דכל בבהמה לא חשיב בלא החזיר, ומאיך לא חשיב בשר בשדה טריפה כיון דאינו גלוי כשדה. ולפי"ז דברי רש"י בבעיא דהוציא ידו בעזרה נסמכין אמאי דפירש לענין קדשים קלים בירושלים, דהיינו בהחזיר ידו ולמ"ד יש לידה באיברים.

דרך ב) דעת מהר"ם לחלק בין מחיצת עזרה לחומות ירושלים, דעזרה דהוי חומה לענין שחיטת קדשים, מיבעיא לי' דחשיב מחיצה לעובר והוי כאילו כל בבהמה תאכלו, דהיינו מחיצת העובר וכאילו נתרחבה מחיצת הבהמה. משא"כ חומת ירושלים דהוי רק מחיצה לענין מקום אכילת קדשים קלים, ודאי לא מחשיב כל בבהמה אותה תאכלו, אלא דמגרע שם יוצא בשדה, דלגבי זה אהני דלא קרינן ב' בשר בשדה טריפה, ומה"ט לעיל סתם רש"י ולא הדגיש דהחזיר ידו, וכן דהבעיא רק למ"ד יש לידה לאיברים, ועוד דלשונו "להיות לו חומת העזרה מחיצה להתירו בשחיטת האם". ולהלן בדאביי, "מי מהניא לי' חומה דלא ליהוי בשר בשדה טריפה". והיינו דלעיל גבי מחיצת עזרה קאי לענין עיקר דינא דכל בבהמה תאכלו, ואף בלא החזיר, והכא גבי מחיצת ירושלים קאי לענין דלא חשיב בשר בשדה טריפה. ומהדו"ב טעין עלה, דא"כ מהי טענת אביי ותבעי לך קדשים קלים בירושלים, הא י"ל דפשיטא לר"ח דלא חשיב בשר בשדה טריפה לענין דיהני חזרת ידו דלא חייל שם יוצא, ומיבעי לי' דוקא לענין מחיצת עזרה דיהני אפילו לא החזיר ידו דחשיב כל בבהמה תאכלו. וע"כ בחד אופן מתפרש, ומהא מסיק דבתרדווייהו הנידון בהחזיר ידו.

דרך ג) דעת מהרש"א דב' הבעיות אף בלא החזיר ידו, דאפשר ע"י מיגו חשיב מחיצת עובר לחושבו כל בבהמה תאכלו בין למ"ד יש לידה לאיברים בין למ"ד אין לידה לאיברים, רק דטענת אביי

דגם קודם חזרת האבר אינו לוקה משום אבר מן החי, רק נתחדש איסור מקרא דבשר בשדה טריפה, וכן אוכח לעיל מתוס' ס"ח ב' ד"ה הכל, דלריו"ח בעינן קרא דבשר בשדה טריפה לאיסור קודם חזרת האבר, וא"כ ליכא גירוע בשחיטת סימן השני לענין להוציא מידי אבר מן החי, רק איסור חדש חייל עלי', ומאי ספיקת הגמ'. ומוכח דאף להרמב"ם יסוד האיסור משום חסרון שחיטה, דחשיב רק שחיטה במקצת, אלא דליכא לאו דאבר מן החי, ולהמ"מ גם ליכא מלקות דטריפה, מיהו אינו איסור מחודש שאינו קשור לחסרון שחיטה. ועי' כע"ז אחיעזר יו"ד ז' ח' ואמרי משה ס"ד.

בני ר' ירמיה' מהו לחוש לזרעו. מתבאר בסוגית הגמ' כמה אופנים בהספק, (א) אי רק האבר שכנגדו אסור או כולו אסור. (ב) אי כולו אסור או כולו מותר. (ג) מסקנת הגמ' דקאי לענין חלב הבן פקועה עצמו. וברש"י ד"ה מהו, "מהו שיאסר אבר כיוצא בו הנולד ממנו". משמע דפירש דאיכא ס"ד בגמ' אי נאסר האבר שכנגדו או דלא נאסר מידי, וכן משמעות דברי רבינו גרשום. וברש"ש העיר דהספק אי נאסר האבר או נאסר כולו, והיכן הוכרח לרש"י דקדים בגמ' אופן ספק אי נאסר רק האבר או דלא נאסר כלום. ועי' תפארת יעקב.

דאמר רב משרשיא לדברי האומר חוששין לזרע האב בן פקועה
הבא על בהמה מעלייתא הולד אין לו
תקנה. בחידושי הר"ן, "פי' ואפילו למ"ד זה וזה גורם מותר, דכי איכא חד גורם דאיסורא וגורם אחר דהתירה הוא דמקרי זה וזה גורם

דחבעי לך קדשים קלים בירושלים, ע"כ מתפרש למ"ד יש לידה לאיברים, דלמ"ד אין לידה לאיברים, ליכא נפקותא אפילו בלא החזיר ידו, דהרי חזרת ידו מהני דעתה קרינן ב"י כל בבהמה אותה תאכלו וליכא פסולא דיוצא כטריפה, וא"כ ה"ה חזרה למחיצת עזרה אי מהני מיגו, חשיב כהחזיר ידו, וליכא ענין וצורך בחומת ירושלים, ולצד דחומת עזרה לא חשיב מחיצה הרי ודאי דאף חומות ירושלים לא חשיב מחיצה, וע"כ הצעת ספיקא דאביי היא למ"ד יש לידה לאיברים דיהני חומות ירושלים דלא ליחול פסולא דיוצא, דאי לא חשיב מחיצה כבר חייל פסולא דיוצא ולא יהני מידי חזרתו למחיצת עזרה, כמו דלא מהני חזרת האבר למחיצת אמו. ואה"נ יכול להתפרש בלא החזיר ידו, דעיקר המכוון ברש"י דאיירי למ"ד יש לידה לאיברים, רק דכן ההוה, דבלא חזרה לא שייך הכנסה לעזרה בשעת קישור' שהאבר שיצא עדיין הוא בחוץ.

בני אילפא הוציא עובר את ידו בין סימן לסימן מהו, מי מצטרף סימן ראשון לסימן שני למהרי' מידי נבלה. הנה לשיתת רש"י ס"ח א' דאבר שיצא אינו ניתן בשחיטה מצד דלא קרינן ב"י בהמה בבהמה אותו תאכלו, וכפשטה דקאי בלאו דאבר מן החי, ניהא ספיקת הגמ', דחסר בכח שחיטת סימן השני לענין להוציא מידי אבר מן החי, ואפשר מה"ט אינן מצטרפין ב' הסימנים לטהרו מידי נבלה, ויש לצוד דגם בהחזיר האבר, גלי קרא דבשר בשדה טריפה דלא ניתן בשחיטת האם, והוי דין חסרון שחיטה, אולם לשיתת הרמב"ם פ"ה ממאכ"א הי"א

ושרי, אבל היכא דתרווייהו דהתירא נינהו, אלא שזה טעון שחיטה וזה אינו טעון, משום זה וזה גורם לא אמרינן דלשתרי בלא שחיטה, אלא כיון דמצד אביו אינו צריך ומצד אמו צריך הרי הוא כמעוות ואין לו תקנה". ואכתי טעון ביאור.

ויעוין קוב"ש ח"ב נקובץ שמועות חולין אוכ"ט], דדין חוששין לזרע האב אינו ענין לדין זה וזה גורם, דדין חוששין לזרע האב הוא לענין אם הוא חשוב מינה דאבוה, אם בהמה אם חי, וכן אם טמא אם טהור, וממילא אית ב' כל הנך דינים דאבוה מעצמו, שהוא בעצמו כאביו, חי או בהמה, טמא או טהור. משא"כ דינא דזה וזה גורם הוא לענין איסור יוצא, דהתם אין בו איסור מעצמו, אלא האיסור שיצא ונגרם ממנו הוא האוסרו, ובזה קיי"ל דזה וזה גורם מותר. משא"כ לענין שם המין למ"ד חוששין לזרע האב, לא שייך למיתי עלה מדין זה וזה גורם, דהתם אי"ז גורם, אלא גופו של איסור עצמו הוא דאית ב' מחמת אבוה. וכן להיפך יוצא שרינן זה וזה גורם אפילו למ"ד אין חוששין לזרע האב, דסו"ס האב גורם הוא, ואלמלא הוא לא הי' הולד בעולם.

הולד אין לו תקנה. ברש"י, "שמצד אביו אין טעון שחיטה ומצד אמו טעון שחיטה, וסימניו אינן סימנין דהא פלגי' כשחוטין דמו. ואי נמי ה"ל בר סימן א' ובהמה צריכה רוב שנים". וברש"י ע"ה ב', הוסיף דליכא למידן דעתה הוא גמר שחיטתו, "והאי סימנא בתרא לא מצטרף לקמא שאין לך שהי' גדולה מזו שהראשון שחוט משנולד". וברבינו גרשום כאן, "כלומר דבן פקועה ניתר בשחיטת אמו אפילו גדול וסימנין שלו קנה וגרירת אין חשובין סימנין אלא כבשר הן חשובין וולד שלו מצד אמו צריך שחיטה דאמו בהמה מעלייתא היא והוא אין לו סימנין לשחוט לפיכך אין לו תקנה לולד".

חזינן מחלוקת רש"י ור"ג, דלרש"י משום דמקצת שחוטין, ולר"ג דהוי כבשר וליכא סימנין לשחוט. והאי פלוגתא תליא במאי דהאריכו אתרונין ז"ל ביסוד שריותא דבן פקועה, אי משום שחיטת אמו, או דין היתר בפנ"ע, ובצד דמשום שחיטת אמו, יל"ד אי כאילו נשחטו סימני הולד, או דאהני חלות היתר שחיטת האם להולד ודו"ק. [ויעוין חת"ס דצידד עפ"י דברי רש"י דלולד אין תקנה אפילו לענין שלא ניתר בשחיטת אמו, דט"ז וש"ך ס"ד נקטו דהנ"מ בנוול דאין לו תקנה, דלית שחיטת עצמו, אבל שפיר ניתר בשחיטת אמו, ואיהו נוטה דכיון דחשיב מקצת סימניו שחוטין, גם לא יהני שחיטת האם להתירו. וזה תליא ג"כ בגדר התירא דבן פקועה לצד דמחמת שחיטת האם, ובב' הצדדים בגדר הדין].

מעתה מבואר דדינא דרב משרשיא דתלי לה בדין חוששין לזרע האב אינו ענין לדין זה וזה גורם, דהא דבהמה טעונה שחיטה היא מחמת עצמה ולא מחמת שיצאה מאם הטעונה שחיטה, ואף בהמה הראשונה שנבראה בעולם היתה טעונה שחיטה, והספק הוא בעצמו של הולד אם הוא חשוב כאבוה, וזה תלוי רק בדין חוששין לזרע האב, ולא בדין זה וזה גורם.

לא צריכא דאזל אבן פקועה דכוותי.
 ברש"י ד"ה מבלבל זרעי, "ומיתסר כל
 הולד משום אותו אבר ואליבא דחנני קבעי
 לה". אסברה לה במהר"ם דרש"י פירש דאזל
 אבן פקועה דכוותה לאו דוקא שיש בה
 איסור יוצא דחד אבר כדפירשו תוס',
 דלעולם הנקבה שבא עלי' ליכא נפקותא אי
 אית בה איסור יוצא או לאו, ומה"ט תלי לה
 בחנני דחוששין לזרע האב, ודייק לה רש"י
 מלשון הגמ' "מבלבל זרעי" דמשמע דאזכר
 קאי, וכן מלשון "מהו לחוש לזרעו", וס"ל
 לגמ' דבלבול זרע לא שייך כי אם גבי האב
 ולא גבי האם אפילו אי הי' ג"כ איסור יוצא,
 וע"כ אליבא דחנני דחוששין לזרע האב.

ותוד"ה דאתא, פירשו בן פקועה דכוותי
 דאית גם בנקבה איסור יוצא,
 וביאר מהרש"א דלשון "דכוותי" ודאי הכי
 משמע, והכרח הגמ' למימר הכא, דבלא"ה
 ודאי דהוה שרי מצד דינא דזה וזה גורם
 מותר, דהוי ממש כעין שיחללא בתרא דמסיק
 לעיל פא"ט דשרי משום זה וזה גורם. וביאר
 דמה"ט ניהא נמי אמאי לא מוקי תלמודא
 אבעיא דר' ירמי' למ"ד אין חוששין לזרע אב
 ואביו בהמה מעלייתא הוא ואימי' הוא
 דהויא בן פקועה באיסור יוצא, והיינו משום
 דא"כ הוה שרי משום דזה וזה גורם הוא
 מותר, ואע"ג דהזכר גורם ההיתר ואליב"י אין
 חוששין לזרע האב, מ"מ שרי כיון דחד צד
 איסור וחד צד היתר הוה לי' זה וזה גורם
 ושרי לכו"ע.

וי"ע אמאי לרש"י שייך לחוששין לזרע
 האב ולא אהני זה וזה גורם, ולתוס'
 תליא בדין זה וזה גורם ולא בחוששין לזרע

האב. ונראה עפ"י יסוד קוב"ש נח"ב חולין
 אוכ"ט דלעיל, בהפרש דינא דחוששין לזרע
 האב, מדינא דזה וזה גורם, דאפשר רש"י
 ותוס' לשיטתם אזלי, דרש"י דס"ל דיסוד
 איסור האבר קודם חזרתו, משום דלא קרינן
 בהמה בבהמה אותו תאכלו כדלעיל ס"ח א'
 ד"ה לעולם, והוה בלאו דאבר מן החי, ונימא
 דגם לאחר חזרתו דאיסור מקרא דבשר בשדה
 טריפה, נתחדש דקאי אבר מן החי ולא אהני
 שחיטת אמו להתירו, הרי הדר כעין דינא
 דרב משרשיא דלא שייך התירא דזה וזה
 גורם, דאין זה גורם, אלא מעיקר דינו טעון
 שחיטה, ומצד אביו הא ליכא שחיטה לגבי
 האבר, וא"כ אי חוששין לזרע האב, דחשיב
 כאביו, הרי הוא כעיקר דין אביו דליכא ב"י
 שחיטה לגבי אותו אבר. משא"כ תוס'
 לשיטתם ס"ח ב' ד"ה הכל, דאפילו קודם
 חזרת האבר בעינן קרא דבשר בשדה טריפה,
 וכדפירשו לריו"ח דיליף לה מהאי קרא
 לאסור קודם חזרת האבר, ויתפרש כאיסור
 חדש של יוצא, וזה כבר רק בגדר "גורם",
 כשאר יוצא מן האיסור, דמצד עצם מינו הרי
 גם אי כהאב, אין בו דין וחסרון שחיטה,
 ושפיר אהני זה וזה גורם להתירו, ומוכרח
 דגם האם אית בה איסור יוצא דכוותי'.

אולי כמובן דאין הדברים מוכרחים, דגם
 לתוס' י"ל דקרא דבשר בשדה גלי לן
 איסור משום דפתח ב"י חסרון שחיטה
 במקצת, ולאויסור חדש הוא, ומאידך גם
 לרש"י י"ל דלאחר חזרת האבר הו"ל איסור
 יוצא מחודש, ומבעיא דגמ' אי מצטרף סימן
 ראשון לסימן שני לטהרי' מידי נבלה, נתבאר
 לעיל דמוכח דהוי משום חסרון שחיטה,

זה וזה גורם שלא נאסר משום שיש גם גורם היתר, אבל הכא אדרבא אנו צריכין להתיר בלא שחיטה משום שבא מכח היתר, וכיון דהאם גופא יש מחצה או חלק שלא נשחט איך נתיר הולד בלא שחיטה. אלא מוכח דגם היוצא אין בו משום אבר מן החי, ומשום דחל שחיטה גם על האבר דאי אפשר לחלק השחיטה, ואיסורו הוא משום טריפה, ומש"ה מדמי הגמ' דכמו דמותר כל בהמה אף דאמי מכת חלב ודם ה"נ כשיש עליו עוד איסור. מיהו צ"ע מספיקא דגמ' בהוציא עובר ידו בין סימן לסימן דאוכח דהוי חסרון שחיטה ולא איסור טריפה מחודש.

וטענת אמר"מ הנ"ל מאי חזית, יעוין תבוי"ש סי"ד סק"כ דהא דמסקינן דכל מכח לא אמרינן ושרי אינו אלא ביציאת מיעוט אברים לחוץ, אבל ביצא חציו לחוץ אמרינן דזרעו אסור, דמאי חזית דאזלת בתר האי פלגא הנמצא במעי אמו זיל בתר פלגא דיצא לחוץ עיי"ש שהאריך בזה.

והבי קמיבעיא לן מהו לגמוע את חלבו. בב"ח יו"ד סי"ד ד"ה עובר, "ויש מקשים א"כ בן פקועה שבא על הבהמה והוליד שאותו ולד אין לו תקנה בשחיטה, למה לא שאלו עליו בגמ' מהו לגמוע חלבו. ונראה דוקא באיסור יוצא דאיסורו משום בשר בשדה טריפה, קמיבעיא להו, דדלמא דינו כטריפה וחלב הבא מן הטריפה אסור, וכדתניא כשרה שינקה מן הטריפה קיבתה אסורה, וה"נ ה"ל כטריפה שהרי אין לזו תקנה בשחיטה כשאר טריפה, או דלמא לא קראו הכתוב טריפה אלא לענין דאין לו תקנה ואפילו חזר והכניסו לפנים, אבל אינו

דאל"כ ליכא גירוע בכח שחיטת סימן השני דלא ליצטרף עם הראשון, וא"כ אכתי צ"ב פלוגתא רש"י ותוס'.

אלא כל מכח לא אמרינן דשרי. יל"ע למאי דנתבאר בחידושי הר"ן בעיקר דינא דרב משרשיא דלא שייך בזה שריותא דזה וזה גורם, דלא דנין מצד גרימת איסור, אלא מצד עצמו דטעון שחיטה, רק דניתר בשחיטת אמו, והכא הא ליכא בי' שחיטה בכולו. והשתא אי גרר יוצא משום אבר מן החי דלא חייל תורת שחיטה לענין אותו האבר, הרי ממילא הולד אין בו היתר שחיטה בכולו.

ויעוין אמרי משה ס"ד סקכ"ה, דטעין דמכאן מקור הרמב"ם וראב"ד דליכא ביוצא משום אבר מן החי, דאל"ה היאך מסקינן דזרעו מותר בלא שחיטה משום דכל מכח לא אמרינן, דמה הדמיון להא דלא אסרינן כל בהמה דאמי מכת חלב ודם, דנהי דלאסור לא אסרינן משום שיש בהאם חלב ודם האסור, אבל איך נוכל להתיר הולד בלא שחיטה טפי מכל הבהמות הטעונות שחיטה, דרק כשהאם כולו כשחוט אמרינן דגם הולד אין צריך שחיטה דהוי כהאם גופא שמתפטמת והגדילה שמותר בלא שחיטה, וה"נ הולד שהולידה דמי כנתפטמה בעצמה, אבל כשיש בהאם גופא חלק שלא נשחט איך אפשר להתיר הולד, דמאי חזית לזיול בתר הך חצי' שנשחטה ולהתיר הולד, נימא איפכא שתיזול בתר החצי שלא נשחטה ויהי' צריך שחיטה, ולא דמי לזה וזה גורם דקיי"ל דמותר, דשם באנו לאסור משום שבא מכח איסור, על זה מהני

שנשמטו סימני' חלבה מותר כדין כל חלב בהמה, ומינה דין הב"ח לגוונא דדינא דרב משרשיא בב"פ שבא על בהמה בעלמא דהגם הולד אין לו תקנה בשחיטה, מכ"מ מותר לגמוע חלבו כיון דהוי רק משום אבר מן החי דשריא רחמנא חלב בהמה. אולם שיטת הרא"ה בבדה"ב בסוגיין דגם ב"פ הבא על בהמה דעלמא בכלל בעיא דגמ' כיון דאין לו היתר בשחיטה, וכן ס"ל בריש ב"ש לענין בהמת עיקור סימנין דחלבה אסור כיון דליכא תקנה בשחיטה, ולדירי' חזינן דענין לית לי' תקנתא בשחיטה מתפרש כ"סיבה" ולא כ"סימן", דכל דלית לי' תקנתא בשחיטה חמיר טפי חלב היוצא. ועי' דעת הט"ז סי"ד סק"ו דבן פקועה הבא על בהמה מעלייתא בכלל ספק הגמ'. ודעת הש"ך סי"ד סק"א לחלוק על הב"ח כדין ודאי, דחלב ולד בן פקועה הבא על הבהמה כדין חלב טריפה ממש.

או דלמא התם אית לי' תקנתא לאיסורי' בשחיטה. בקה"י סי"ד אייתי קושית הכו"פ סי"ד סק"ה, דהא מסקינן דכל מכח לא אמרינן, והכא הלא אין החלב מתמצה ממש מאבר זה, רק שהאבר האסור הוא ג"כ גורם להתהוות החלב, ועכ"פ אין כאן אלא גורם שנעשה החלב מכח האבר האסור, ולכאור' עלה מסקינן דכל מכח לא אמרינן. וביאר דלא דמי לולד של בהמה, שאע"פ שהוא ולד מבהמה זו דרך כלל, מ"מ לא אסרינן לי' מחמת שחלק אחד מאביו הוא באיסור יוצא, דהתם אין הולד אלא "כנגרם מהאיסור" ולא "כחלק מהאיסור", דהולד הנעשה הוא פנים חדשות, דחשיב רק גורם,

טריפה ממש אלא אסור משום אבר מן החי וחלבו מותר, אבל בן פקועה שבא על הבהמה כו', דאע"ג דאין תקנה לולד בשחיטה מטעם שהי', אינו אלא שאין השחיטה מתירתו, דשהי' מהל' שחיטה היא, אבל בחי' אין בה איסור, דאין בה סרך טריפה, ופשיטא לן דחלבה מותר. וכ"כ ב"י בהלכות עיקור בשם הרשב"א דשמוטה מהל' שחיטה היא ואינה טריפה וחלבה בחי' מותר, אע"ג דאין לה היתר בשחיטה והכ"נ דכוותה".

חזינן דהב"ח פירש דספיקת ר"י בעיקר גדר איסור "יוצא", אי משום "אבר מן החי" וממילא חלבו מותר, או משום "טריפה" וחלבה כדין חלב טריפה, והא דאמרינן הכא לית לי' תקנתא לאיסורא בשחיטה, היינו כ"סימנא" למהות האיסור, דמשום טריפה ולא משום אבר מן החי, ברם לא כ"סיבה" דמצד עצם הא דלית לי' תקנתא חמיר מחלב דעלמא. ומה"ט מסיק דחלב ולד בן פקועה הבא על הבהמה דהוי רק חסרון שחיטה, ודאי דשרי, וכן חלב בהמה שנשמטו סימני' בחי' דשרי, ומקורו מתשובת הרשב"א [ח"ג], ואייתי לה הרמ"א יו"ד סכ"ד סט"ו, "ואנו נוהגין להטריף כל עיקור בין במיעוט קמא בין במיעוט בתרא בין בקנה בין בושט, ודוקא לאחר שנשחט אבל בחייו כשר אלא שאין שחיטה מועלת בו, ונפק"מ לענין חלבו או ביצים שלו שהם כשרות". [ועי' היטב בחידושי הרשב"א בביאור הספק].

דאמור לפירוש הב"ח, תואם שיטת תשובות הרשב"א הנ"ל דבהמה

אתי עלה מצד ספק שמא איכא ס' כנגדו והו"ל ספיקא בדרבנן כיון דמה"ת מין במינו בטל ברוב.

ובפמ"ג סי"ד ש"ד סק"ב הוסיף לדון מצד ס"ס, שמא אינו אסור, ואת"ל אסור שמא איכא ס'. ברם אייתי מכללא דמשל"מ פ"א מהל' משכב ומושב, דדבר שתחילת ביאתו לעולם ע"י תערוכות לא מהני ביטול, ויסודו מהמרדכי בחולין, ותלי לה בפלוגתת רמב"ם וטור בעיקר האי כללא, דלהרמב"ם איכא ביטול לפיכך סיים בלשון הרי"ז כחלב טריפה שנתערב בחלב טהורה, והטור רס"ל דליכא ביטול בכה"ג לא סיים בלשון זה עיי"ש.

פמ"ג סי"ד סק"ב ד"ה והנה. "ראוי שנדבר בכאן מהו אותו אבר היוצא, אם "אבר מן החי", או "דין טריפה", ובמת דין נבלה. כי משמעות הרשב"א בתה"א נ"ב ב' דאבר מן החי יש לו, שכתב ותמיה לי מאי קמביעאי לי' אי חלבו אסור הא חלב טריפה ודאי אסור. ותירץ דאין בו איסור מחמת טריפה אלא שאין לו סימנין ואמ"ה כו'. ובחידושו כתב ג"כ כך עיי"ש. אמנם בקצר בית שני סוף שער שלישי כתב, וכבר נתבאר דעובר שהוציא ידו אסור כטריפה, הלכך חלב של אותו אבר אסור כטריפה, והיינו בעיא דלא איפשיטא, ומכ"מ אתה רואה דדין חלב טריפה יש לו".

"הר"מ ז"ל בפ"ה ממ"א ה"ט כתב דעובר שהוציא ידו נפיק מבשר בשדה טריפה, ובהלכה י"א כתב דאבר היוצא, חתכו קודם שחיטה, הרי אמ"ה ואפילו מת העובר וכמ"ש ה"ה דעובר אפילו מת חשיב

כיון דהאיסור מיקלי קלי או מסרח, דהזרע כבר מסרח ובעפרא בעלמא והוי רק בגדר גורם, ואהא הוא דמסקינן דכל מכח לא אמרינן, אבל החלב אינו בגדר נגרם מהאיסור, אלא "כחלק מן האיסור", דחשיב כחד מאברי הבהמה עצמה, וביאר דהחלב הוא דרך כלל בתורת ציר מהבהמה ולא ציר מהדד, כי באמת החלב מיפקד פקיד, וא"כ כשהבהמה היא מקצתה בדין בן פקועה ומקצתה בדין בהמה חי', נחשב גם החלב שהוא כאבר מן הבהמה דרך כלל, שיש בו מן החי ומן בן פקועה, כיון שנחשב כאבר וכגידולי הבהמה בכלל, ויש בכללה חלק בהמה וחלק בן פקועה.

הכא ל"ה תקנתא לאיסורי בשחיטה תיקו. ברמב"ם פ"ה ממאכ"א הי"ב, "עובר שהוציא אבר ונאסר האבר ואחר כך נולד והרי היא נקבה, החלב שלה אסור לשותותו מספק, הואיל והוא בא מכלל האיברים ויש בה אבר אחד אסור, והרי זה כחלב טריפה שנתערב בחלב טהורה". בט"ז יו"ד סי"ד סק"ז, "והרי זה כחלב טריפה שנתערב כו'. לשון זה מיותר ומורה לכאור' ששייך כאן ביטול בס', וכ"כ מו"ח ז"ל [שיטת הב"ח] דאם הי' ס' בבהמה ובעצמות וגידים כנגד האבר האסור, כל החלב מותר מטעם תערוכת שבטל בס'. ולע"ד אין להקל בזה, כי דבר ידוע שאין האיברים שוין בזה לענין דם שבהם, כי יש אבר שבו רוב בשר ומיעוט עצם אם כן יש בו ריבוי דם וכן להיפך, וכן הוא לענין חלב הבא מכח דם שבאיברים ואין לשער בזה בס". וכן בש"ך שם סק"ב הסכים לעיקר טענת הט"ז, מיהו

דחותך ממפרנסת אף מטריפה אין בו איסור לבן נח, ע"י סכ"ז, כיון דאהני עכ"פ האי שחיטה לישראל מידי אמ"ה ונבלה, ודוקא ישראל בטמאה וב"ג בטהורה דלא מהני מידי כמו שיתבאר שם ה"ה כאן מהני לטהר מידי נבלה ואין בו כי אם טריפה. ולענין פסול לעדות ד"ת תלוי במחלוקת, להכ"מ פסול, ולהר"א ג"כ ולמ"מ אין פסול מ"ה כמו שביארנו.

"והנה שוחט טריפה ונמצא עובר, טהור הוא מלטמא כמבואר, ולענין איסור לכאור' דיש בו אמ"ה שכל העובר בפנים הוא, אמנם יש לעי' בה. ואם הוציא העובר ידו הוא מחלוקת, הב"ח והש"ך סברי דאין תקנה לאותו אבר והוא אמ"ה, ולהפ"ח נותר בשחיטת עצמו, ואבאר זה בש"ך אות ב' וז' יעו"ש.

"והנה נראה דגם תה"א סובר כן דאין בו איסור כי אם טריפה כמו שכתב בקצר, אלא ה"ק דאין איסורו מחמת עצמו כטריפה דהא לאו טריפה הוא, אלא שגזירת הכתוב הוא אף דאין בו אמ"ה, מ"מ אסור כטריפה, ועיקר איסורו משום לתא דחיות אמרה תורה, שפיר מיבעיא בחולין הא אמ"ה גופא שריא התורה חלב דילי, כ"ש טריפה מחמת לתא דאמ"ה, א"ד הא לית לי' תקנתא לאיסורא בשחיטה, ומדויקין דברי הרשב"א בארוך נ"ב ב', אבר זה אין בו איסור מחמת עצמו כטריפה, ר"ל אלא משום דחי הוא אסרה תורה ונתנה עליו דין טריפה, ומ"מ אין נולד בו שום טריפות כלל, וכמ"ש הב"ח ודבריו נכונים, כמו שאבאר בש"ך

כחי דלא מהני לי' שחיטת אמו. ע"י תוס' חולין דף ע"ג ד"ה הוציא, ובלח"מ שם. ואם נשחטה אמו ואחר כך חתכה, אין בו אמ"ה למלקות, ומשמע התם אף שלא החזיר, וצריך לומר אף דלאו בבהמה הוא, מ"מ אין לידה לאיברים והוה כאילו הוא בפנים לענין זה דלא נקרא אמ"ה, ומכ"ש כשהחזיר דלא הוה אמ"ה כי אם טריפה. והר"א ז"ל השיג ואמר דמ"מ הי' לומר דלוקה משום טריפה. והמ"מ כתב דר"מ ז"ל לא כתב לעיל דלוקה, כי אם איסורא וכמו חצי שיעור, ושוין המה אבר המדולדל לאבר זה (דהוא לשיתתי' דסובר אבר מדולדל הוה מה"ת ולדידן מדולדל מדרבנן ואבר העובר מן התורה). והכ"מ סובר שם דאה"נ דאית ב' מלקות משום טריפה.

"העולה מכל זה דקודם שחיטת אמו הוה אמ"ה אף דמת הוא, כחי חשיב לענין זה, ומיתה עושה ניפול, ולאחר שחיטת אמו אף דלא החזיר האבר, טיהרה שחיטת אמו ולא הוה אמ"ה אף לאכילה כי אם בשר טריפה. ולהר"א ולהכ"מ בדברי הר"מ ז"ל בהי' לוקה משום טריפה, ולהמ"מ בר"מ אין בו מלקות ודומה לח"ש, וטעמא כיון דאין מקרא מפורש כי אם מריבויה דבשר בשדה, אין לוקין מריבוין, כמ"ש בפ"ג ממ"א ה"ו יעו"ש.

"ויש נ"מ לדידן, דאי אסור משום אמ"ה הוה ברי' ואסור להושיטו לבן נח, ולאחר שחיטת אמו אפילו לא החזיר אין בו כי אם איסור טריפה ובטל, ומותר לבן נח. וכ"ת דאכתי לא שייך מי איכא מידי דהא אסור לישראל משום טריפה, הא ליתא

אות י"א, והרא"ה ז"ל השיגו דאף בן פקועה אבהמה דעלמא נמי ובש"ך אבאר".

ביאור פלוגתת ב"ח וש"ך עם פר"ח שהביא הפמ"ג הנ"ל, בדין בן פקועה מטריפה שהוציא ידו, אי שחיטת עצמו מתרת האבר או לאו. ועיקר תמיהת הפר"ח דכיון דיש לו שחיטת עצמו להתירו, דיש לו סימנין לשחיטה, מהכ"ת דלא יהני להתיר האבר שיצא. ביאר באמר"מ ס"ד סק"ל, דתליא בעיקר גדר איסור יוצא, אי משום אבר מן החי, דחסר שחיטה לענין היתר אבר מן החי, הגם דאהני לענין טומאה, או דהו"ל איסור חדש משום יוצא כטריפה, כיון דיצא חוץ למחיצתו, דפר"ח אזיל מצד אבר מן החי, וא"כ כיון דיש לו תורת שחיטה להתיר עצמו, מהכ"ת דלא יהני להתיר האבר, ובסוד דברי תוס' ע"ה ב' ד"ה ב"פ, דאי הי' שייך שחיטה בעובר הי' מועיל להתיר האבר. משא"כ ב"ח וש"ך ס"ל דהו"ל איסור יוצא מחודש כטריפה, וכיון דלאו משום חסרון שחיטה הוא, הרי כשהאם טריפה כיון דעכ"פ חל דין מחיצה על הולד ומשום דמטהר שחיטת האם לולד מנבלה, לכן חל גם על האבר שיצא דינא דיציאה חוץ למחיצתה, והו"ל בכלל בשר בשדה טריפה לא תאכלו. ויל"ע דלפי"ז סתרי דברי הש"ך דבהדיא ס"ל בסיד' דהוי משום אבר מן החי.

בהמה בבהמה לרבות את הולד. תמצית צדדי אחרונים ז"ל בגדר התירא דבן פקועה. (א) מעשה שחיטה דהאם חשיב שחיטה בהולד ג"כ וכנשחטו סימניו. (ב) השחיטה בבהמה מיהו התירא ושם

השחיטה חל גם על הולד, כאילו הוא מאיברי הבהמה. (ג) גזיה"כ דניתר בלא מעשה שחיטה והיתר שחיטה, דזהו דילפינן מקרא דכל בבהמה תאכלו. פשטות רש"י לעיל ד"ה אין לו תקנה, כצד קמא, דבלא"ה מה שייך לדון דנשחטו מקצת סימנין, דאפילו אי כאחד מאיברי הבהמה וכולה נשחטה, היינו לענין שם והיתר שחיטה, ולא שחיטת סימנין. פשטות רבינו גרשום כצד ב'.

ורבו הראיות והסתירות לכאן ולכאן, ונזכיר רא"י אמר"מ ס"ד מדינא דרבנן דאין שחיטה עושה ניפול, ונטהר אבר היוצא מטומאת נבלה, ואי כצד ג', הא אינו בכלל ההיתר וליכא כלל שם שחיטה עלה. אולם אי כצד א' או ב' ניחא. מאידך מדינא דר"ש בקלוט דלאחר לידתו אסור ובמעזי אמו שרי, ואילו הכניס ידו ושחטו בפנים לכאור' ודאי אינו ניתר, דל"ל תורת שחיטה, והיאך ניתר בשחיטת אמו, וע"כ דהוי היתר דכלל בבהמה מגזיה"כ כצד ג'. ויעוין בספר אתון דאורייתא סי"ד דדן להוכיח ממת העובר קודם שחיטה. ובסוד"ה והנה, דן נפק"מ בספיקת מהריט"א בכורות פ"א או"ב, אי חלב פקועה חשיבא חלב שחוטה לענין בב"ח. והנה זה תלוי ג"כ בספק הנ"ל, דאם היתר בן פקועה היא מפאת שנחשב כשחוט, א"כ הרי החלב היא חלב שחוטה, ואם התירו היתר בעלמא הוא ואינו נחשב לשחוט, אזי שפיר חלבו ככל חלב חי' דעלמא ושפיר אוסר בב"ח עיי"ש.

העתיקה מספר קובין אור התורה יבמות, ובסופו קונטרס "אור ברוך" מדברי רבינו רה"י הגאון רבי

ברוך רוננברג זצ"ל ויהי זה לעילוי נשמתו המהורה.

"ביסוד דין היתר בן פקועה יל"ד בכמה אופנים, או דנימא דשחיטת האם מהניא לולד משום דחשיב כאילו עשה מעשה שחיטה אף בהולד וזה מתיחס אליו מחמת שאינו בן שחיטה בפניו השתא. אמנם אם נפרש כן הא דנקטינן דבהוציא ידו נשחט האם מהניא שחיטתה להוציא הך אבר מידי נבלה, וזה מוסבר דהא שחט אף העובר וחשיב כשחיטתו ממש, ולעומת זאת יקשה הא דמהניא שחיטה לאיברים שנחתכו והניחם בפנים היאך מהני שחיטה על זה, הא שחיטה שייך על בהמה ולא על אבר, אך י"ל דמתירה השחיטה כל מה שנמצא בתוכה וכדדרשינן לקמן ס"ט א' מכל בהמה. אמנם י"ל באופ"א, והוא דהולד נותר ע"י שחיטת האם ולא משום דחשיב כאילו עשה בו מעשה השחיטה, אלא שמתיחס לכל מה שנמצא בתוך הבהמה, אך בזה יהא צ"ע האי דינא דאבר שיצא חוץ למחיצתו מיהא נטהר מטומאת נבילה כראיתא במתנ' ע"ב א' לרבנן, דשחיטה דאמו מוציאתו מידי נבלה, והא לא שחט הולד והיאך מהני להתירו. ואפשר דיש להסביר גדר היתר בן פקועה באופן ג', והוא דבן פקועה ילפינן מהקרא דאין צריך כלל שחיטה ולכן שרי, והיינו דמהקרא דכל בבהמה ילפינן דמה שנמצא בבהמה שרי וא"צ שחיטה ולא משום דהשחיטה מתירתו."

ומצא בה דמות יונה אסור באכילה בעינא פרסות וליכא. עולה ב' שיטות בר"ן [כ"ד ב' בדפיון]. (א) יש מי

שכתב דכולה מילתא בפרסות תליא, הלכך מצא בה דמות בהמה ורגלי' כרגלי יונה או שאין לה רגלים כלל אסורה דפרסות בעינן. מיהו מצא בה דמות יונה ויש לה פרסות כבהמה ספיקא הוי, ויסודו מנדה כ"ג ב', וכ"ש בדמות יונה שאין במינה פרסה שאע"פ שרגלי' כרגלי בהמה, איכא לספוקי אי מהני או לא. (ב) שיטת תוס' דלאו בפרסה ממש תליא מילתא, אלא במין שיש לו פרסה, הלכך מצא בה דמות בהמה אע"פ שרגלי' כיונה מותר, דמ"מ מין שיש לו פרסה הוא, דאלת"ה הו"ל לאשמועינן רבותא דאפילו דמות בהמה שאין לה רגלים או שרגלי' כרגלי יונה אסורה, אלא ש"מ במין תליא מילתא, וכל שיש במינו פרסה, אע"פ שאין לו מותרת, ודמות יונה אע"פ שרגלי' כרגלי בהמה אסורה, כיון שאין במינה פרסה, דגם לסוגיא דנדה דמות יונה שאין במינה פרסה פשיטא שאין פרסותי' מתירות אותה.

דף ס"ט ע"ב

המבכרת המקשה לילד מחתך אבר אבר ומשליך לכלבים יצא רובו הרי"ז יקבר. ברש"י ד"ה יצא רובו, "כאחת וחתכו". ברמב"ן, "פירש"י ז"ל וחתכו. וא"ת והיאך מטיל מום בקדשים. בשיצא מת קאמרינן או שיצא ומת, אי נמי במחתך ומניח למאן דאמר הכי בגמ'."

ונפטר מן הבכורה. ברש"י, "שהבא אחריו אינו בכור בין שיצא ראשון אבר אבר ובין שיצא רוב כאחת דהא

היאך יתכן דלהרמב"ם אינו בכור לפטור הבא אחריו, הא חייל קדושת בכור על הראשון. וביארו אחרונים ז"ל דהרמב"ם פליג על האי דינא, ודינא דרמ"א תואם שיטת רש"י דגם במחתך לכלבים הבא אחריו אינו בכור. וחלוק ממחתך ומניה למ"ד מכאן ולהבא קדוש, דשאני מחתך ומשליך דאין כאן רוב ולד בעולם כאחת ולא חשיב לידה, ומה"ט גם הנשאר אינו בקבורה.

רב הונא אמר קדוש קסבר למפרע הוא קדוש. ברש"י דכי נפיק רובא משוי ל' לידה מתחלה ואיגלאי מלתא דכי זבין לעובר כוכבים לאו כלום זבין דאין לו חלק בו. ובתור"ה ר"ה, דאיכא איסור הטלת מום קודם יציאת רובו להאי מ"ד. חזינן שיטתם דלמפרע הוא קדוש, כפשטה, דחייל קדושת בכורה בפועל על שליש הראשון שיצא, ומה"ט לא חייל מכירה כלל דאינו שלו, ואיכא איסור הטלת מום.

אולם בדעת הרמב"ם פ"ד מבכורות ה"ו [דמשמע דרק לאחר יציאת רובו אינו יכול להקדישו הגם דפסק דקדוש למפרע], חדית הגר"ז ז"ל, דודאי לא חייל קדושה בפועל רק עד יציאת רובו, והנידון לגבי "שם פטר רחם" כסיבה לחלות קדושת בכור, דלר"ה כל חלק וחלק בפנ"ע נידון בשם פטר רחם, ואילו לרבה חייל שם פטר רחם רק ביציאת רובו, ובעלות עכו"ם אינה מעכבת חלות הקדושה בפועל, רק דסיבת חלות קדושת בכור מצד שם פטר רחם, תליא בפטר רחם דישאל, ולר"ה כיון דחייל האי שם על כל מקצת ומקצת, שפיר חייל אח"כ קדושת בכור תחת בעלות העכו"ם, ואה"נ

שני לאו פטר רחם הוא". אולם דעת הרמב"ם פ"ד מבכורות ה"ד דסיפא קאי רק אדיון הסמוך ביצא רובו, וכתב שם, "ואם חתך אבר והניחו, אבר והניחו, עד שהשלים רובו הרי כל האיברים צריכים קבורה ונפטרה מן הבכורה כיון שיצא רובו בין שלם בין מחותך והרי הוא לפנינו נתקדש למפרע". הרי דבמחתך אבר אבר ומשליך לכלבים כיון דליכא קמן רוב עובר, לא חשיב פטר רחם והבא אחריו בדין בכור. ובשו"ע יו"ד ס' ש"ט ס"א, "מבכרת המקשה לילד יכול לחתוך אותו אבר אבר ומשליך לכלבים (ומרובו ואילך צריך קבורה) (ב"י בשם התוס'). והבא אחריו בכור. וברמ"א, וי"א שאינו בכור. (טור בשם הרא"ש). ובהגר"א סק"ב, "רש"י במתנ' ד"ה ופטורה ותוס' הנ"ל".

ורמב"ן כהל' בכורות פ"ג אול"ד טעין על הרמב"ם דמחתך אבר אבר ומשליך לכלבים לא גרע מחררת דם ושליא דפוטר מן הבכורה. ובאחרונים ז"ל דשאני חררת דם ושליא, כי בהנך יצא הולד אף אי נימוח ואינו ניכר כ"כ, משא"כ הכא דיצא מחותך ואינו ניכר קמן וביציאת רובו החלקים הקודמים כבר אינן ולא חשיב בשם לידה לפטור מן הבכורה.

והנה ברמ"א אייתי מדברי תוס' ע' א' ד"ה מאי, דמיציאת רוב איבריו הגם דכבר חתוכים או נאכלו, יקברו שאר איברים היוצאים ואינן משליכן לכלבים, דהמיעוט הנשאר בפנים חשיב ילוד וחייל קדושת בכור, וילפו ממתנ' דנדה כ"ח א' דגם יציאת רוב איברים חתוכים חשיב לידה. ולפי"ז

חייל המכירה דלא כשיטת רש"י דאינו שלו, ובוזה ביאר שיטת הרמב"ם דשרי להטיל מום בככור קודם יציאת רובו אע"פ דקיי"ל למפרע הוא קדוש, דבפועל לא חייל קדושת בכור עד יציאת רובו.

ויצוין חזו"א כאן, "ואפשר דהא דאמר ר"ה למפרע הוא קדוש אינו קדושה ממש אלא כבר הותחלה מצות בכור ואינו בעלים כבר למכור לנכרי ולהפקיע מצות בכור, וכעין דאמר לקמן קל"ט א', באגבה לאם ואקדשה דלא חייל הקדש לבטל מצות שילוח, אבל כיון דלא קדיש עדיין רשאי להשליך לכלבים והלכך בדין הוא לר"ה דבעינן דרך רחם גם תחילת לידה". מבואר דרך ממוצעת בין רש"י ותוס' לשיטת הרמב"ם לדרך הגרי"ז, דמחד לא חייל קדושה בפועל עד יציאת רובה, ומה"ט ליכא איסור משליך בכור קדוש לכלבים, ומאידך חשיב כבר תחילת מצות בכור להפקיע בעלותו דלא תיחול מכירתו, ומה"ט אין כאן יד עכו"ם באמצע לעכב חלות הבכורה, כיון דבאמת לא חייל המכירה, ואילו להגרי"ז חייל המכירה, ודינא דעכו"ם רק אי הוי פטר רחם דעכו"ם, דאין בו סיבת חלות קדושת בכור, אולם כד חייל שם פטר רחם דישאל שפיר חייל הקדושה בפועל אף תחת בעלות העכו"ם. [דו"ק כעין מירוח עכו"ם].

למפרע הוא קדוש. במהרש"א דאף למ"ד למפרע הוא קדוש, ואיכא איסור הטלת מום קודם יציאת רובו, היינו דוקא כלפי המיעוט שיצא, אולם החלק הנשאר בפנים לא מתקדש עדיין בקדושת בכור, ושרי להטיל בו מום. ובגליון רע"א יו"ד ס'

שי"ט ס"ב, הוסיף עפ"י דברי מהרש"א, דיכול למכור לעכו"ם חלק הנשאר בפנים, ותחול מכירתו כיון דחלק זה אינו קדוש למפרע, ושוב הוה יד עכו"ם באמצע ויפטור מקדושת בכורה לגמרי. אולם על עיקר דינא דמהרש"א תמה הגרי"ז בכורות ל"ה א', דכיון דהעובר כולו גוף אחד הא חשיב דמטיל מום בכולו, ומהכ"ת דשרי להטיל מום בחלק הנשאר בפנים, דלא הוי מום רק באותו אבר אלא בכולו שקדוש בבכורה.

יצא שלישי דרך דופן ושני שלישי דרך רחם. יל"ע היאך משכח"ל, דאי חתך השליש שיצא דרך דופן ואח"כ יצא שני שלישי דרך רחם, הא כבר נעשה נבילה, וא"כ הנפק"מ רק לענין איסור להאכילו לכלבים דטעון קבורה, ולא לענין קדושת בכור ליקרב ע"ג מזבח כדינו. ואי איירי בחזר אותו שלישי ויצא אח"כ כולו דרך רחם, טעין בצל"ח דהכא מהכ"ת דלא יהני חזרה, ולא דמי ליציאת אבר למ"ד יש לידה לאיברים, דהכא לאו לידה כיון דיצא דרך דופן ולא דרך רחם. ואוקי לה דאחר יציאת שלישי דרך דופן, חתך הדופן עד מקום יציאתו מן הרחם, ונפק"מ א"כ לעיקר קדושת בכור ליקרב ע"ג מזבח.

רב הונא אמר אינו קדוש ר"ה לטעמי דאמר למפרע קדוש ורובא קמא ליתא ברחם. בריט"א פ"ג דבכורות תמה מה ענין זל"ז, והוכחו דבריו בזכרון שמואל סע"ה, דלכא"ו אף דר"ה ס"ל דלמפרע הוא קדוש, מ"מ היכא דאינו מתקדש למפרע אפשר דיתקדש אח"כ, וכמו לרבה דאע"ג דבעלמא מודה דביציאת רובו הוא מתקדש,

שבפנים, אלא דהפט"ר דיציאת רובו משוי על כל הולד שם פטר רחם עכ"ד.

ועולה דיסוד פלוגתתם בסיבת החלות דשם פטר רחם, דלר"ה תליא בכל

חלק וחלק בפנ"ע, ולרבה תליא בכללות הולד דכולו או רובו בשם פטר רחם, וכיון דלר"ה כל חלק וחלק הוי מסיבת השם פטר רחם, ובאופן זה הוא התקדשותו בקדושת בכור, הרי רק ביצא רובו מתחילה דרך רחם, שייך לדון מדין רובו ככולו, כאילו יצא כולו דרך רחם, דיציאת רובו דרך רחם חשוב

כיציאת כולו. אולם ביצא שליש הראשון דרך דופן, הרי חסר לן בהאי שליש סיבת פטר רחם לחלות קדושת בכורה, ואינו מתהפך שוב לומר דאחר שנחדש רוב האחרון דרך רחם, דנדון למפרע על שליש הראשון דיצא דרך רחם, דהא קמן קדים יציאת האי שליש דרך דופן, וזה מגדל בחיוב לחושבו כיצא דרך רחם, משא"כ לרבה סיבת פטר רחם היא ביחס להולד בכללותו, דהוא ולד פטר רחם, ומאי נפק"מ אי רוב הראשון או רוב האחרון, דסיבת הקדושה אינה מצד כל חלק וחלק בפנ"ע הנפטר מן הרחם, אלא בכללותו דהוא פטר רחם, והאי שם בכללות הולד לעולם נקבע כפי איזה רוב שיהי, או ראשון או אחרון.

ויעוין בט"ז יו"ד ס' שי"ט סק"א, עמש"כ בשו"ע ס"ג, "יצא שליש דרך דופן ושני שלישים דרך רחם אינו קדוש". וכתב עלה, "בטור כתוב כיון שייצא רוב הראשון דרך דופן ורצונו לומר רוב מרוב הראשון שהקדושה תלוי בו". הרי חידוש דאי רק חצי שליש דרך דופן, דאין כאן רוב מרוב

מ"מ הכא ביצא שליש הראשון דרך דופן, דאי אפשר לו להתקדש בשעת יציאת רובו, הרי הוא מתקדש אח"כ, וכמו כן נימא אליבא דר"ה, ואי דלר"ה צריך שתחול הקדושה בשעת לידה, כמו כן נימא גם לרבה דרך ביציאת רובו הראשון דאז היא הלידה, יכול הוא להתקדש, אבל אם הוא כבר ילוד גם לרבה אי אפשר לו להתקדש כמו לר"ה. באופן דהוי לכא' ב' נידונים חלוקים, נידון מאימת חייל קדושת בכור, ונידון באיזה רוב תלוי קדושת בכור.

וביאר בוש"ל דלר"ה כיון דס"ל דהמקדש הוי הפט"ר של כל חלק וחלק, ביצא שליש דרך דופן, כיון דלהאי שליש ליכא המקדש דפט"ר, אינו יכולה לחול קדושת בכורה, דקדושת בכורה צריכה לחול על כל הבכור ואם לאו אינה חלה כלל, ועוד דאם ליכא שם פט"ר על כל הבכור, ממילא אינו יכול להתקדש, דלחלות קדושת בכור בעינן שיהא שם פטר רחם על כל הולד. ודוקא ביצא רובו נתקדש אפילו מה שבפנים, משום דגם ב"י חייל דין פט"ר מדינא דרובו ככולו, אבל ביצא שליש דרך דופן לא חל עלי' דין פט"ר דכאן ל"ש רובו ככולו, דהרובו ככולו משוי רק כאילו יצא כולו, אבל לא אמרינן דכיון דחל על רובו דין פט"ר כאילו חל על כולו. אבל לרבה דס"ל מכאן ולהבא הוא קדוש, והמקדש הוי הפט"ר דיציאת רובו, א"כ גם ביצא שליש דרך דופן ושני שלישי דרך רחם, חלה עליו קדושת בכורה בשעת יציאת שני שלישי פט"ר, ולדידי' לא צריך ביצא רובו למייתי עלה משום דחשיב כאילו יצא גם המיעוט

"וכך הגיה הרמ"א בהגהותיו דמרוכו ואילך צריך קבורה ואפילו כשהושלכו רוב האיברים שיצאו, וההיא בבא שהגיה עליו אתיא אליבא דמ"ד למפרע הוא קדוש. אלא שאין נ"ל כן מהא דפירש"י אפלוגתא ביצא שליש דרך דופן שבסעיף דלקמן, דלמ"ד למפרע הוא קדוש ברוב הראשון קדושתו תלוי, שמתחילת לידה הוא צריך ליקדש, ולמ"ד מכאן ולהבא משולד רובו או בתחילה או בסוף עד כאן. דא"כ מכיון שלא היתה מקום לקדושה לחול מכיון שאין לפנינו, כמו שפירש"י אדהכא דמוקים למתני' בחותך ומשליך, תו ליכא קדושה כלל אפילו על היוצא אח"כ, משא"כ למ"ד מכאן ולהבא, דטעמו משנולד רובו מתחלת הקדושה לחול, הלכך כל היוצא אח"כ טעון קבורה, ובין הונחו האיברים בתחילה ובין השליכו וכמ"ש, אבל למ"ד למפרע נ"ל שאין כאן מקום להטעין קבורה ליוצא אח"כ כשהושלכו הראשונים".

וי"ע דלהאמור לעיל לא דמי ליצא שליש הראשון דרך דופן, דהתם כלפי האי שליש ליכא כלל "סיבת שם פט"ר" לגרימת חלות קדושת בכור, דהא התהוות פט"ר כלפי כל חלק וחלק בפנ"ע, וממילא לא שייך חלות הקדושה ברוב דלבסוף, דאינו חוזר וניעור להחשיב למפרע כיצא דרך דופן וכנ"ל. משא"כ בחותך ומשליך אבר אבר, נהי דליכא מציאות איברים קמן דליחול עלייהו קדושה למפרע, מכ"מ נתהווה סיבת פט"ר בכל חלק וחלק שיצא, ושפיר הוי

הראשון, יהני כיון דרוב מרוב הראשון ה' דרך רחם. ויל"ע דלהאמור לכאו' אין נפקותא בזה, דהא קדושת בכור צריכה לחול בכולו, וכלפי אותו מקצת, אפילו רבע הראשון, ליכא שם פטר רחם כסיבה לקדושתו, ותו אינו חוזר וניעור למפרע לדון מחמת יציאת רוב מרוב הראשון דרך רחם, דגם רבע הראשון יצא דרך רחם, דהא קמן דיצא דרך דופן וצ"ע.

דף ע' ע"א

הבמ"ע במחתך ומשליך. יל"ע דהתינח לדרך הגרי"ז בשיטת הרמב"ם, וכן לצידוד החזו"א, דהקדושה בפועל גם לר"ה אינה חלה עד לבסוף, נחא דבחותר ומשליך מעולם ליכא איברים דליחול קדושה עלייהו, דהרי רק לאחר רוב פט"ר חייל הקדושה בפועל מכאן ולהבא. אולם לשיטת רש"י ותוס' דחייל קדושה ממש למפרע על כל אבר ואבר, אמאי חותך ומשליך, הא איגלאי דהשליך איברים הקדושים בקדושת בכור. וחזינן דהחלות למפרע רק כפי מה דקמן בשעת גמר פט"ר, וכאילו דזמן החלות בשעת רוב פט"ר, רק דשוב חל למפרע, מיהו בליכא יציאת רוב קמן אין כאן תחילת חלות. והוי לכאו' כגדר מכאן ולהבא ולמפרע. ויל"ע בדברי תוס' לעיל ס"ט ב' לענין איסור הטלת מום.

בד"א במחתך ומשליך אבר מחתך ומניח נעשה כמי שיצא רובו ויקבר. בדברי חמודות ברא"ש ס"ד או"ז,

סיבת שם פט"ר דליחול קדושת בכורה עכ"פ על החלק הנשאר.

ומתבטל להולד, משא"כ בזה דחולדה אפיקתי ולא חשיב פט"ר.

אֵילִמָּא בלעתהו והוציאתו והכניסתו והקיאאתו ויצא מאליו מהו. ברש"י, "מי קדוש בהאי יציאה אחרונה או לא". הנה פשוט דיצא דרך דופן ובלעתהו חולדה וחזרה והכניסתו ויצא מאליו, דאינו קדוש כיון דכבר הוי ילוד גמור, והכא שאני דבלעתהו חולדה ולא ראה אויר העולם כלל, גם י"ל דבטל אגב חולדה במצב בליעתו בתוכה, ומה"ט מספק"ל דלא חייל עלי' שם ילוד. לפי"ז בכרכו בסיב והוציאוהו וחזרו והכניסו ויצא מאליו ודאי אינו קדוש, דכבר הוי ילוד, וחציצה אינה מעכבת שם ילוד. מיהו במאירי נקיט דבעיא דגמ' בכל גווני דהי' חציצה בשעת יציאתו, מיהו גם לדידי' ביצא דרך דופן וחזר ויצא אינו קדוש.

הדביק שני רחמים ויצא מזה ונכנס לזה מהו ידי' פטר דלאו ידי' לא פטר או דלמא דלאו ידי' נמי פטר. ברש"י, "נפטרה בהמה האמרת מן הבכורה או לא". בפשטה דהראשונה ודאי נפטרה ונתקדש בקדושת בכור, והספק על השני' כיון דלאו דידה אפשר לא נפטרה בכך. אולם כרבינו גרשום, "או דלמא כיון דרחמה מקדש הבכור פטר תיקו". משמע דהראשונה ודאי לא קדשה הבכור, ולא נפטרה, והנידון כלפי השני' דהיא מקדשת הבכור, דקרינן בי' לידה כיון דיצא לאויר העולם, אפשר דמה"ט פטר לה. וחזוין דזאת פשיטא לר"ג דהבכור נתקדש ע"י השני', ולא דזה גופא הספק אי נתקדש ונפטרה או לאו.

אֵילִמָּא כגון שיצא רובו במיעוט אבר. ברמב"ן ד"ה אילימא, "פי' ותיבעי למ"ד יש לידה ותיבעי למ"ד אין לידה, התם הוא דנפק רוב אותו אבר עצמו ומיעוטו למיפק קאי, שאחר הרוב, מיעוט הולך, אבל הכא לא יצא אלא מיעוט, ואחר רוב אבר שבפנים אין להטילו, שאין מיעוט שבתוך עשוי לחזור לפנים כדי שנטיל אותו אחר הרוב, שאפילו אותו רוב עצמו שבפנים, למיפק קאי, או דלמא אפילו למ"ד אין לידה, התם הוא משום דרוב עובר בפנים, אבל הכא דרוב עובר בחוץ בתר רוב עובר שדינן לי". וצריך להוסיף דאכתי למ"ד אין לידה לאיברים, מהכ"ת דיצא רובו במיעוט אבר לא ניזיל בתר רוב עובר, דהא במציאות איכא מיעוט שיצא ואין לידה לאיברים לדנו כלא יצא כיון דרובו אינו ילוד, היינו דהכא איכא גריעותא דרוב האבר בפנים, ולעיל העובר בפנים, ולא סגי לן יציאת רוב האבר כיון דאין לידה לאיברים, מיהו גם לא סגי לן רוב עובר ומיעוט אבר, כיון דרוב האבר בפנים.

בלעתהו חולדה והוציאתו מהו, הוציאתו הא אפיקתי. ברש"י ד"ה הא, "כשהי' בלוע ולא נגע ברחם והיינו כרכתו". כוונתו בדמיון לכרכתו בסיב דמביע"ל אי הוי חציצה. דודאי גרע מרכתו מילדת דאורחי' הוא לילד את בהמתה כדפירש רש"י לעיל. אולם כרבינו גרשום, "הוציאתו הא אפיקתי", כלומר ואינו קדוש". והיינו דודאי גרע מסיב, דהתם י"ל דטפל

דף ע' ע"ב

מתנ' בהמה שמת עוברת בתוך מעי
והושיט הרועה את ידו ונגע בו
בין בבהמה טמאה בין בבהמה טהורה
טהור. בתוס' ע"ב א' ד"ה וחכמים,
דבטהורה אפילו הוציא את ידו לחוץ טהור,
דאל"כ היאך מהני שחיטה לרבנן להפקיע
הטומאה. וזה דלא כפשטות רש"י במתנ'
"לתוך מעי" דהנידון דוקא בהכניס לפנים
ולא בהוציא ידו לחוץ. [ביסוד שיטתו
בכורות כ"ב א', דמתנ' דוקא בלא העגיל
ראשו כפיקה וקאי בין בטהורה בין בטמאה].
וכן פשטות רש"י ע"ב א' במתנ' שם, לענין
חתך ידו דכמצא עובר מת הו"ל טומאת
נבלה, הרי דחשיב כמת.

ולענין בהמה טמאה נתבאר ב' תירוצים
בתוס', (א) תירוצ' ראשון דהא דקתני
הושיט הרועה את ידו לאו דוקא, אלא
להודיעך כוחו דריה"ג דאפ"ה בטמאה טמא,
ואה"נ לרבנן אפילו בטמאה והוציא ידו
טהור. (ב) תירוצ' שני דקתני הושיט הרועה
את ידו משום דבטמאה מודו רבנן דבהוציא
את ידו טמא, והרי דחלוק טהורה מטמאה
לענין הוציא את ידו. ויעוין תוס' לעיל ע' א'
ד"ה כרכתו, דנקטו בפשיטות, "דמתנ'
דהושיט רועה את ידו בלא הוציא כלל איירי
דאם לא כן גטמא במה שיצא". היינו
דפשיטא להו כתירוצ' שני להלן ע"ב א',
דבטמאה דוקא בהכניס לפנים אבל בהוציאה
ידה טמא, וממילא פירשו כולה מתנ' בהכניס
לפנים.

ברשב"א אייתי דברי בעה"מ [כתירוצ'
שנין והסכים עמו, דדין מתנ'
יצורך הק"ו לענין הוציא את העובר את ידו
דליכא למידן מצד טומאה בלועה, ופירש,
"דמתנ' דקתני הושיט הרועה את ידו, לא
הושיט במעי האם קאמר, אלא בהוציא את
העובר את ידו קא מיירי, והושיט הרועה את
ידו ונגע בו בחוץ, ומש"ה איצטריך ק"ו
דר"ח לומר דהו"ל יד דעובר כאבר המדולדל
בבהמה עצמה דאינו מטמא עד לאחר מיתה,
והושיט דרועה אינה כהושיטה החי' את ידה,
דהתם בהושטה למעי האשה וכדאמרינן
לקמן בשמעתינן, והושיט הרועה בהושטה
ונגיעה בחוץ ונכון הוא".

והרי דנחלקו בזה הראשונים. (א) רש"י
כולה מתנ' בהכניס לפנים בין
בטהורה בין בטמאה. וביסוד שיטתו ע"ב א'
במתנ' ד"ה הבשר. (ב) תוס' ע' א' ותוס' ע"ב
א' בא"נ, בטהורה אף בהוציא ידו לחוץ,
ובטמאה בכה"ג טמא. (ג) תירוצ' קמא דתוס'
שם, ובעה"מ ורשב"א דאף בטמאה בין
בפנים בין בחוץ טהור.

שורש הפלוגתא אי דינא דעובר בהמה
טמאה אינו מטמא משום דחשיב
כחי, וכגדר הק"ו דאיכא בטהורה, ומהקישא
דטמאה לטהורה ילפינן דאף בטמאה חשיב
כחי, או משום טומאה בלועה ולא משום
דאף בטמאה חשיב העובר כחי. ויעוין רש"י
בכורות כ"ב א' דמתנ' איירי בלא העגיל
ראש כפיקה דאל"כ מטמא כיון דלא חשיב
טומאה בלועה. וכן בהדיא בתוס' שם ד"ה
עד, "הא דתנן בפרק בהמה המקשה בהמה

שמת עוברה במעי' והושיט הרועה ידו טהור כשלא העגיל כפיקה". וכ"ה בר"ג לקמן ע"א ב' דגוונא של בלוע דבהמה היינו מתנ' דהושיט הרועה את ידו בתוך מעי' בין טמאה בין טהורה. והשתא אי משום טמאה בלועה, הנ"מ בלא הוציא את ידו, דרק מה שבפנים חשיב טמאה בלועה, אולם אי משום דאף בטמאה חשיב כחי, הדר דינא דהוציא ידו כאבר המדולדל וכמו דאייתי הרשב"א מדברי הבעה"מ.

והנה שיטת תוס' בבכורות הנ"ל דאיירי בשלא העגיל ראשו כפיקה ביארו אחרונים ז"ל דהנ"מ בטמאה דליכא ק"ו, אולם בטהורה דאיכא ק"ו אהני אפילו בהעגיל ראש כפיקה. ותואם מה דס"ל דבטהורה אפילו הוציאה ידה, דבזה לאו מדין טמאה בלועה אלא משום ק"ו דאי מתיר באכילה ק"ו לענין טמאה. עי' בסמוך בגמ' איתקש בהמה טמאה לבהמה טהורה.

מאי טעמא דת"ק. בתוד"ה מ"ט, "ואת ומאי קבעי והא טמאה בלועה היא ולא מטמא". (ותירצו, א) וי"ל דמשום דר"ע מטמא לקמן עובר במעי' אשה איצטריך ליה הכא גבי בהמה ק"ו כדפירש בקונטרס דאפילו ר"ע מודה הכא. (ב) א"נ משום דהי' לנו לטמאות מוכל הולך על כפיו דבסמוך אפילו קלוט במעי' קלוטה והשתא דאיכא ק"ו מוקי לה ת"ק לדרשא אחריתא. יל"ע לשיטת תוס' ורש"י בכורות כ"ב א' דמתנ' בשלא העגיל ראש כפיקה, דרק בכה"ג חשיב טמאה בלועה, מיהו לתוס' הנ"מ בטמאה, אבל בטהורה אהני ק"ו אפילו בהעגיל כפיקה, וכמו דחזינן דנקטו ע"ב א' ד"ה

וחכמים, דבטהורה ודאי ה"ה בהוציא ידו, והרי דלאו משום טמאה בלועה, וא"כ שפיר בעינן ק"ו להיכא דהעגיל ראש כפיקה. ותוס' הו"ל לאקשווי מאי מקשינן בהמה טמאה מנלן, דבאמת בטמאה לא בעינן קרא לטהר כיון דאיירי בלא העגיל כפיקה וה"ל טמאה בלועה.

עויל"ע למה נדו תוס' מתירין בעה"מ ורשב"א דאיצטריך ק"ו להוציא ידו, דהא בטהורה לא דנו תוס' ע"ב א' דה"ה בהוציא ידו, ונידונם רק בטמאה. ועי' מהר"ם מש"כ לבאר בתירין ראשון דתוס'. ובדברי מהרש"א לקמן ע"ב א' תוד"ה גזירה. **אר"ח** ק"ו **אם הועילה אמו להתירה באכילה לא תועיל לו לטהורה** מידי נבלה. יש להבין דאה"נ שחיטת אמו המתרתו באכילה, מלמדת בק"ו דבכוחה לטהר מידי טומאת נבלה, וכדחזינן לענין דין אבר שיצא חוץ למחיצתו, דנאסר גם לאחר חזרתו ומכ"מ לרבנן אהני שחיטת אמו לטהרו מידי נבלה, מיהו כ"ז אחר שחיטת אמו, והכא דנין דליכא נבלה קודם שחיטת אמו, ומהו א"כ תוכן הק"ו.

והנה בתוס' לקמן ע"ב א' ד"ה הוציא, "דעובר שבפנים אפילו מת חשיב כחי דהא קא מהניא ליה שחיטת אמו להתירה אף באכילה". והיינו דגדר ההיתר דב"פ משום דאהני ליה שחיטת אמו, ומטעם דהוי כחלק ממנה וחשיב כחי, ולפי"ז הק"ו מתפרש כ"ראי", דמהא דניתר בשחיטת אמו לאכילה, הוכחה דחשיב כחי וממילא אינו מטמא. ובלשון בעה"מ, "ולאכא אהני ק"ו דרב חסדא אם הועילה לו אמו לעובר

להתירו באכילה בשחיטתה אלמא ירך אמו הוא, לא תועיל לו לטהרו מידי נבלה שתהא היד שהוציא העובר לחוץ כאבר המדולדל בבהמה שהוא טהור עד שיפול". הרי דיסודו משום ירך אמו.

וכבר הקשו אחרונים ז"ל דא"כ מאי מקשינן אשכחן בהמה טהורה בהמה טמאה מנ"ל, דאמנן ליכא היתר בשחיטה, מיהו איכא עיקר הראי' דחשיב כחלק מאמו והרי הוא כחי. והנה בראש יוסף כאן נקט דה"ה בהיתה אמו טריפה ליכא ק"ו דר"ת, דהא אינו נותר בשחיטת אמו, ואי בגדר ראי' דהרי הוא כחי, ודאי דגם טריפה אהני הק"ו. ניל"ע לראש יוסף לא"נ דתוס' ע"ב א' דבטמאה דוקא בהכניס ידו לפנים ולא בהוציא לחוץ דכבר ליכא טומאה בלועה, דלפי"ז גם בטריפה כיון דליכא הק"ו.

ויעזוב אבי עזרי פ"ב מטו"מ דהק"ו אינו בתורת ראי' אלא בתורת "סיבה", והיינו דכל שיש לו היתר שחיטה, דע"י שחיטת אמו נותר באכילה, זה גופא סיבה דלא יחול עלי' שם נבלה, דעצם הא דיש לו היתר אח"כ ע"י שחיטת אמו, הוי סיבה למנוע חלות שם נבלה אף קודם שחיטה. ונראה לדון דהאי גדר סיבה, דלפי"ז נחא דבטמאה דליכא היתר ע"י שחיטה בעינן להקישא, לא תליא דוקא בצד דגדר ב"פ מצד דניתר מכח שחיטת אמו, והיינו דרק לפי"ז הוי "סיבה" דלא למיחל שם נבלה אף קודם שחיטה, דגם לצד דהוי גזיה"כ דניתר ממילא כל מאי דבכלל בהמה בבהמה, ולא מכח השחיטה, זה ג"כ סיבה למנוע שם נבלה מעיקרא, דאי"ז תליא בהא דאית לי

היתר שחיטה, אלא בעצם הא דאית לי' היתר לאחר מכאן ועי'.

עול"ה ג' אנפי בגדר הק"ו, א) "ראי" דחשיב כחי, וכירך אמו. [וצ"ע דא"כ אף טמאה]. ב) "סיבה" דכיון דיש לו היתר אח"כ מכח שחיטת אמו, גורם דמעיקרא לא חייל נבלה. ג) "סיבה" דעצם זה שיש לו היתר בשעת שחיטת אמו על כל בהמה בבהמה, אפילו אי אינו מחמת השחיטה, דמעיקרא לא חייל נבלה.

איתקש בהמה טמאה לבהמה טהורה מה בהמה טהורה עוברת טהור אף בהמה טמאה עוברת טהור. הנה אי גדר הק"ו כ"סיבה", דכיון דניתר ע"י שחיטת אמו, ק"ו דסיבה למנוע חלות שם נבלה כבר מעתה, הרי ניחא דמה"ט לענין טמאה ליכא יסוד הק"ו, דהא אין עתידותו להיות נותר בשחיטה, ובעינן להקישא דטמאה לטהורה. מעתה יל"ד מה נתחדש בהאי הקישא.

וי"ף ג' אופנים כדלהלן.

אופן א) דחשיב כירך אמו וממילא כחי וליכא נבלה. והיינו דנתגלה כהק"ו לגדר ראי', רק דבלא ההיקש לא ידעינן עדיין האי גדר ירך אמו, ומה"ט אהני הק"ו רק לטהורה בתורת סיבה, ועתה מתחדש דכל ב"פ אית בי' שם ירך אמו וכחי. ולפי"ז ודאי דגם אבר היוצא אינו מטמא כדין אבר המדולדל. אופן זה תואם שיטת בעה"מ ורשב"א, ותיורין ראשון דתוס' ע"ב א', דגם בטמאה אפילו הוציא אבר אינו מטמא, דנידון כאבר המדולדל. וכ"מ בהדיא בלשון בעה"מ דחד גדר ירך אמו הוא.

אופן ב) אמנם קיימין דליכא חשיבות כחי, מיהו איכא דינא דטומאה בלועה, ולאו בחדא מחתא עם דין בהמה טהורה, דבטהורה כח הק"ו דמעיקרא לא חייל נבלה, ואף לענין אבר היוצא, ובטמאה דליכא היתר שחיטה, נתחדש דבדין טומאה בלועה, ואפשר לאפוקי מדרשת נבלת בהמה טמאה לריה"ג אליבא דרנב"י למסקנת הגמ'. ולפי"ז הנ"מ בהכניס ידו דאילו בהוציא לחוץ כבר אין כאן טומאה בלועה. כמו"כ דוקא בלא העגיל ראשו כפיקה. אופן זה תואם תירוץ שני דתוס' ע"ב א', דבטמאה דוקא הכניס הרועה ידו לפנים, וכן בבכורות ע"ב א' דדוקא בלא העגיל ראשו כפיקה, וגם דברי תוס' ע' א' ד"ה כרכתו דאיירי דוקא בהכניס ידו.

אופן ג) ילפינן מהקישא דבדין טומאה בלועה ושוב הדרינן דזה גם גדר הדין בטהורה, וליכא משום חשיבות כחי, או סיבה למנוע שם נבלה מחמת עתידות שחיטה, דבהא גופא דהקישא תורה טמאה לטהורה, חזינן דחד ענינא הוא, וממילא בתרווייהו משום טומאה בלועה, דלא מתפרש דטהורה וטמאה ב' דינים חלוקים הם. אופן זה תואם פשטות שיטת רש"י דכולה מתנ' בהכניס ידו לפנים, ושיטתו בבכורות ע"ב א' דמתנ' בלא העגיל ראשו כפיקה. ואפשר דגם קושית תוס' בסוגיין ד"ה מ"ט, קאי ביסוד שיטה זו, ואפשר דכך יתפרשו דברי תוס' לעיל ע' א', ובבכורות ע"ב א' דלא חלקו בין טמאה לטהורה לענין העגיל ראשו כפיקה וצ"ע.

אופן ב) אמנם קיימין דליכא חשיבות כחי, מיהו איכא דינא דטומאה בלועה, ולאו בחדא מחתא עם דין בהמה טהורה, דבטהורה כח הק"ו דמעיקרא לא חייל נבלה, ואף לענין אבר היוצא, ובטמאה דליכא היתר שחיטה, נתחדש דבדין טומאה בלועה, ואפשר לאפוקי מדרשת נבלת בהמה טמאה לריה"ג אליבא דרנב"י למסקנת הגמ'. ולפי"ז הנ"מ בהכניס ידו דאילו בהוציא לחוץ כבר אין כאן טומאה בלועה. כמו"כ דוקא בלא העגיל ראשו כפיקה. אופן זה תואם תירוץ שני דתוס' ע"ב א', דבטמאה דוקא הכניס הרועה ידו לפנים, וכן בבכורות ע"ב א' דדוקא בלא העגיל ראשו כפיקה, וגם דברי תוס' ע' א' ד"ה כרכתו דאיירי דוקא בהכניס ידו.

אופן ג) ילפינן מהקישא דבדין טומאה בלועה ושוב הדרינן דזה גם גדר הדין בטהורה, וליכא משום חשיבות כחי, או סיבה למנוע שם נבלה מחמת עתידות שחיטה, דבהא גופא דהקישא תורה טמאה לטהורה, חזינן דחד ענינא הוא, וממילא בתרווייהו משום טומאה בלועה, דלא מתפרש דטהורה וטמאה ב' דינים חלוקים הם. אופן זה תואם פשטות שיטת רש"י דכולה מתנ' בהכניס ידו לפנים, ושיטתו בבכורות ע"ב א' דמתנ' בלא העגיל ראשו כפיקה. ואפשר דגם קושית תוס' בסוגיין ד"ה מ"ט, קאי ביסוד שיטה זו, ואפשר דכך יתפרשו דברי תוס' לעיל ע' א', ובבכורות ע"ב א' דלא חלקו בין טמאה לטהורה לענין העגיל ראשו כפיקה וצ"ע.

אופן ב) אמנם קיימין דליכא חשיבות כחי, מיהו איכא דינא דטומאה בלועה, ולאו בחדא מחתא עם דין בהמה טהורה, דבטהורה כח הק"ו דמעיקרא לא חייל נבלה, ואף לענין אבר היוצא, ובטמאה דליכא היתר שחיטה, נתחדש דבדין טומאה בלועה, ואפשר לאפוקי מדרשת נבלת בהמה טמאה לריה"ג אליבא דרנב"י למסקנת הגמ'. ולפי"ז הנ"מ בהכניס ידו דאילו בהוציא לחוץ כבר אין כאן טומאה בלועה. כמו"כ דוקא בלא העגיל ראשו כפיקה. אופן זה תואם תירוץ שני דתוס' ע"ב א', דבטמאה דוקא הכניס הרועה ידו לפנים, וכן בבכורות ע"ב א' דדוקא בלא העגיל ראשו כפיקה, וגם דברי תוס' ע' א' ד"ה כרכתו דאיירי דוקא בהכניס ידו.

וצ"ע לרש"י מצד טומאת משא וטומאת אהל דלא שייך בזה דינא דביה"ס, ובתוס' ע"ב א' ד"ה והרי, הקשו מצד טומאת משא. וברמב"ן ע"א ב' ד"ה וקשיא לן, אייתי ליישב מפ"י הראב"ד ז"ל, "וי"א עובר ירך אמו הוא ולא משא איכא ולא מגע איכא ואפילו לר"ע עובר לא מטמא לאמו לעולם אלא לחי' בלבד בנגיעה". מיהו לענין טומאת אהל שמאהלת על העובר לא נתיישב עדיין.

וי"ל ד' למאי דצייד הרמב"ן לעיל שם ליישב שיטת רש"י בדין בלע טבעת טהורה דאכתי איכא משום אהל המת, ולזה לא יהני מגע בית הסתרים, ולרש"י הא ממתנ' לחודא לא שמעינן כלל דין טומאה או טהרה בלועה [ע"י רש"ש דרש"י כרמב"ם פ"ה מהל' ט"מ הי"ג דכלים הנוגעים במת אינן מטמאין לא באהל ולא במשא]. וכתב שם, "וי"ל אה"נ שהוא ככלי מוקף צמיד פתיל, שאינו עומד באהל, אבל במגע ומשא אימא ליטמא, קמ"ל רבה". ושמעין חידוש דגם קודם עיקר דין בלוע לענין מגע ומשא, כבר ידעינן דין בלוע כעין צמיד פתיל לענין טומאת אהל. וכבר דנו אחרונים ז"ל דאיכא ב' דינים, וב' קראי לזה כדלהלן, הא' לענין חציצה כלפי טומאת אהל. הב' לענין מגע ומשא דהוי כמעוכל, וזה דינא דרבה בסוגיין. לפי"ז לכאור' ניחא גם דין האשה טהורה מצד טומאת אהל, וכיסוד הרמב"ן לענין בלע טבעת טהורה ונכנס לאהל המת.

שיטת תוס' לקמן ע"ב א' ד"ה גזירה, דגם ר"ע מודה לדין טומאה או טהרה בלועה, ופליגי רק לענין הוציא ידו, דלר"ש

דהקושיא על רבי יצחק גופי', דכיון דלא אהני קרא ידי' לחזיר במעי חזירתא, וע"כ בעינן לקרא דר"נ כ"י, א"כ אמאי דריש קרא ידי' להאי דינא. אולם ע"י בלב ארי'.

אי לאו דר"י הו"א כול"י לכדרבי הוא דאתא קמ"ל. ע"י רש"י ד"ה אי, והוסיף עלה בחידושי הר"ן, "ואע"ג דכל היכא דאיכא למידרש דרשין [והיינו דנדרוש רישא דקרא "או בנבלת חי' טמאה" דהא דרשא דרבי מ"או בנבלת בהמה טמאה"], הכא ליכא למדרש הא, שהרי הקיש הכתוב טמאה לטהורה, אבל השתא דכתיב וכל הולך על כפיו גלי לן דלא מקשינן טמאה לטהורה ודרשין נבלת חי' טמאה לאיתויי עובר".

דף ע"א ע"א

מתנ' האשה שמת ולדה בתוך מעי' ופשטה חי' ונגעה בו החי' טמאה טומאת שבעה והאשה טהורה עד שיצא הולד. לקמן ע"ב א' מסקינן דנחלקו ר"ע ור"ש אי עובר במעי אשה טמא או טהור. ושיטת רש"י שם, ולעיל ע' ב' ד"ה ק"ו, דפליגי בעיקר דין טומאה בלועה או טהרה בלועה, דלר"ע ליכא האי דינא, ומתנ' בין כר"ע בין כר"ש, והפרש דין החי' מדין האשה תליא בפלוגתתם, דלר"ע האשה טהורה מצד דינא דמגע בית הסתרים, והחי' טמאה מה"ת כדין מגע מת. ולר"ש בין האשה בין החי' טהורין מה"ת משום טומאה בלועה, רק דבחי' גזרו מדרבנן טומאת שבעה שמא יוציא ולד ראשו.

לענין בלע שתי טבעות אחת טמאה ואחת טהורה דלא מטמיא לה מטמאה לטהורה. וכפירוש תוס' שם סוד"ה כי, דהכל בכלל הקרא דהאוכל את נבלתה, ובמהרש"א ובהדיא ברשב"א [כפי שציין שם] דתו לא בעינן להק"ו מצמיד פתיל לדין טהרה בלועה, והגם דהא י"ל דרק מצד דין טומאה בלועה, ואף כלפי הטבעת הטהורה שנוגעת בה, ואכתי בבלע טבעת טהורה ונכנס לאהל המת, לא למדנו דין טהרה בלועה, וזוהי קושית רע"א, וע"כ דלמסקנא הוי גדר כמעוכלת לגמרי, ו"כאילו אינו" כדמצינו בלשונות רש"י ור"ג, ורש"י בנדה מ"ב ב' "דהרי היא כמי שאינה".

מידו כ"ז למסקנא, ברם להס"ד אין זה כמי שאינו, דהא מה"ט מקשינן טהרה בלועה מנלן ובעינן לק"ו. וי"ל ב' אופנים, (א) דרק כמעוכלת לגבי החוצית, וכסברת הראשונים לקמן ע"ב א', וממילא שייך לחלק בין טומאה בלועה לטהרה בלועה. ויתכן הגדר דליכא "כח מטמא" ולא בטל בעצם, ואף טומאתו לא בטלה. (ב) כמשמעות רע"א דהוי רק כעין דינא דצמיד פתיל, דחוצץ מיציאת הטומאה, ובזה בעינן ק"ו לטהרה בלועה.

דף ע"א ע"ב

מה לכ"י חרס שכן אינו מטמא מגבו. בחידושי הר"ן, "תמהני מאי פירכא מ"מ בין שיהא כלי חרס קל או חמור איכא למיגמר מיני' שיותר ראוי להציל על טהרה מלהציל על טומאה, וכיון שכן אדם שמציל

לפינן מקרא דעד שיהא כילוד לא מטמאה כדדריש מעל פני השדה. ור"ע פליג דבהוציא ידו מטמא. וביאר במהרש"א דהיינו אף הבלוע שעדיין בפנים כדמשמע במת בנפש איזהו מת שבנפש. ומשמעות מהרש"א דהוי דין כללי דכלא הוציא ידו חשוב בלוע עי"ז ואף לענין ולד בהמה. והחי' טמאה לר"ע בכולו בפנים דגזרינן כולו במעי אשה אטו הוציא ידו, ולר"ש אפילו בהוציא ידו האשה טהורה, והחי' טמאה גזירה שמא יוציא ולד ראשו.

טומאה בלועה מנלן דכתיב והאוכל מנבלתה יכבם בגדיו. יל"ע

לשיטת רש"י ע"ב א' דר"ע ל"ל דין טומאה בלועה כלל כיצד ישיב ר"ע על טענת מי לא עסקינן דאוכל סמוך לשקיעת החמה. ויש לדון לאחר דמצינו ברמב"ן הנ"ל דחדית בשיטת רש"י ב' גדרים בדין בלוע, הא' לענין אהל דחשיב כעין צמיד פתיל. והב' לענין מגע ומשא דהוי כמעוכלת, וכרש"י בסוגיין. אולי לר"ע נחלק אף בין משא למגע, והיינו דלא ס"ל גדר כמעוכל, דהטומאה קיימת בכל מקום שהיא, ואף בכוחה לטמאות במגע, רק לענין משא דלא מתיחס כנשיאת הטומאה במצב בליעתה, ויסוד פלוגתתם לענין מגע בלבד, אי נתחדש גדר כמעוכל, או דאף כלפי מגע חסר ביחוס מגע טומאה, ולר"ע ליכא גדר כמעוכלת, והוי רק לגבי "משא" מצד דליכא יחוס כמשא טומאה. [יסוד חסרון יחוס הפעולה להלן מחזור"א כלים ס"א סקכ"ג].

אשכחן טומאה בלועה טהרה בלועה מנלן. הנה למסקנא דרבה קאמר

הוא דמטמא מאוירו, וא"כ ליכא צירוף קולא
בהא דאינו מטמא מגבו.

אשכחן בלוע דאדם בלוע דבהמה מנלן.

מבואר דפשיטא דאיכא דין בלוע
דבהמה רק בעינן מקור לזה. ובתוד"ה בלוע,
מההוא דכלב שאכל בשר המת לקמן קכ"ו
א'. והנה התם איירי לענין דליכא טומאת
אהל. ונראה דתוס' לשיטתם דהקשו על
רש"י דבבלע טבעת טהורה איכא משום אהל
המת וע"כ מצד בלוע, והרי דלא נחתו לחלק
בין מגע ומשא לאהל, אולם לרמב"ן [הובא
לעיל] דצידד דלגבי אהל שפיר אהני הבליעה
כעין צמיד פתיל, רק דבלא דינא דרבה לא
ידעינן כלל דין בלוע למגע ומשא, לא סגי
מקור זה שכתבו תוס', דזה רק כצמיד פתיל
לענין אהל ולא שמעינן לענין מגע ומשא.
ובר"ג פירש, "כגון עובר שמת בתוך מעי"
דאמרינן במתניתין הושיט הרועה את ידו
בתוך מעי' בין בהמה טמאה בין בהמה
טהורה טהור". הרי דאזיל דיסוד מתנ' דלעיל
ע' ב' [עכ"פ לענין בהמה טמאה] משום
בלוע. וצ"ע דהא ילפינן מהיקש טמאה
לטהורה וא"כ נימא דהיינו מקור דין בלוע
בבהמה. [ע"י גלהש"ס שציין לכלים פ"ח
מ"ה].

אמר רבא תרווייהו תננהי טומאה

בלועה תנינא טהרה בלועה תנינא

טומאה בלועה דתנן. בגלהש"ס "עיין כלים
פ"ח מ"ה". והנה תנן שם, "תרגול שבלע
את השרץ ונפל לאויר התנור טהור. ואם מת
טמא". וברע"ב, "כל זמן שהתרגול חי
דטומאה בלועה הי' ואינה מטמאה". ודינא

על טומאה כ"ש שמציל על טהרה". והיינו
דאין הק"ו אדם מכלי חרס בכללות, אלא
לענין טהרה בלועה דבליעת האדם יותר
מונעת מאשר בליעת כלי חרס. ותירץ, "וכי
תימא דה"ק דמתוך שאינו נטמא מגבו מציל
לפי שאין הטומאה יכולה ליכנס". היינו לא
בתורת פירכא כללית כלפי כלי חרס, אלא
לענין מניעת הבליעה, דכיון דאינו מטמא
מגבו אין הטומאה יכולה ליכנס, משא"כ
אדם דנטמא מגבו יכולה הטומאה ליכנס.
וע"ז טעין, "אי הכי לא משני מידי". והיינו
מאי משני אנן מתוכו קאמרינן, דסו"ס איכא
יסוד הפירכא דכיון דאינו מטמא מגבו אין
הטומאה יכולה ליכנס.

ותירין, ומתוך הדוחק יש לומר שאע"פ

שאינו מטמא מגבו אפ"ה אם לא
שהוא מבליע טהרה שבתוכו, היתה טמאה,
דמכל מקום תוך אהל המת הוא, והכי פריך
דלמא מתוך שהוא קל ראתה התורה להקל
עליו, ויותר ראוי להקל בטהרה שבתוכו
מבטומאה שבתוכו כיון שאינו מטמא מגבו
שזה מסייע שלא תטמא טהרה שבתוכו,
ומהדר לי' דמתוכו קאמרינן ואין לתוכו
קולא כלל וטעמא דאינו מטמא מגבו לא סגי
לטהר טהרה שבתוכו". והיינו דאין עיקר
הטעם מצד הא דאינו מטמא מגבו, דסו"ס
באהל המת הוא, רק כצירוף לקולת התורה
מחמת עיקר הטעם דהטהרה בלועה, דזה
עיקר גורם מניעת הטומאה, ואילו באדם
דליכא האי צירוף דהא מטמא מגבו, לא יהני
בליעת הטהרה להצילה מטומאה. ולזה משני
מתוכו קאמרינן, דחזינן דלענין תוכו חמור

מודה אפילו לשיטת רש"י דלא ס"ל דינא דבלוע, ואיצ"ל אי נימא דרק לענין מגע פליג ולא לענין משא.

דתנן בלע טבעת טמאה טובל ואוכל בתרומתו. ברש"י ד"ה טמאה, "וכלי

מתכות המיטמאין במת הרי הן כמת דאמר מר חרב הרי הוא כחלל". לרש"י דמתנ' מצד מגע בית הסתרים דליכא כלל טומאת משא בחרב כחלל ולא בעינן לחידוש דין בלוע, וכדביאר רש"ש דס"ל כהרמב"ם, הרי לא הוצרך להדגיש דאיירי בחרב כחלל, דהא הנידון לענין מגע בלבד, וכבר העיר הרש"ש דיקשה גם מאי ס"ד דרבא להוכיח מכאן דינא דטומאה בלועה. אולם לתוס' איכא בזה דינא דמשא מצד חרב הרי הוא כחלל, וודאי איכא בזה דין בלוע, רק דדחי דלא שמעינן לב' טבעות.

כי קאמר רבה כגון שבלע שתי טבעות אחת טמאה ואחת טהורה דלא מטמא לה טמאה לטהורה. שיטת תוס' והראשונים דנתחדש דין בלוע אף לגבי טבעת השנית, וממתנ' שמעינן רק לגבי הבלוע. מעתה יל"ד בעיקר גדר דין בלוע, (א) הטומאה קיימת בכל מקום שהיא. והוי חסרון ב"כח מטמא". ובהא גופא יל"ד, אי משום חסרון בעצם בכוחו וחשיבותו, או חסרון ביחוס המגע או המשא להבלוע. (ב) הטומאה בטלה דחשיב כמעוכל. ויל"ד אי כלפי חלות הטומאה, או אף כלפי החפצא בעצם דחשיב כמי שאינו. (ג) גדר טפלות והתבטלות.

והנה פשטות לשונות רש"י (ע"א א') "הרי היא כמעוכלת". ובנדה מ"ב ב' ד"ה

דמת ביאר בא"ר, "דליכא דין בלוע אלא מחיים ולא לאחר מיתה, ואי בשאר בע"ח אם מת טמא משום נבלה אבל עוף טהור אין לו טומאת נבלות אלא בבית הבליעה ומשום טומאת אוכלין לא מיטמא התנור". [ועי' תורע"א שם שציין למתנ' דמקואות פ"י מ"ח]. והאי דינא דטומאה בלועה דאינה אלא בבע"ח, היינו בכגון בליעת בע"ח, דהדבר מיפקד בפנים, ובעינן חשיבות בליעת בע"ח כדי לחושבו כבלוע, אולם מצינו דינא דבלוע בחרסין של זב שבלעו משקין דמכואר ברש"י נדה ס"ב ב' דטהור משום טומאה בלועה, דהתם הוי בליעה גמורה דמיסרך בחרסין, דלאו גזיה"כ בבע"ח אלא תליא באיכות הבליעה. ויעוין פיהמ"ש שם, "ובספרי אשר יפול מהם אל תוכו יש מהם לטמא ויש מהם שלא לטמא פרט לתרנגול שבלע את השרץ ונפל לאויר התנור טהור".

והיינו קושית גלהש"ס אמאי לא מייתינן האי מתנ' לדין טומאה בלועה. ובתוס' אנש"ש הוסיף דהכא לא שייך לדחות משום מגע ביה"ס. גם הוסיף ממתנ' פ"א דטהרות מ"ז עיי"ש. וכבר ביארו אחרונים ז"ל דתרי דיני ניהו, א' דין מגין כעין צמיד פתיל, ב' דין כמאן דמעוכל דמי. ויסוד לזה מרמב"ן כאן דביאר בשיטת רש"י בדין טהרה בלועה ליישב קושית תוס' דאיכא משום אהל, דחלוק לענין אהל דהוי כצמיד פתיל, והגם דאכתי לא ידעינן [לשיטת רש"י] דינא דבלוע. וזה כהבנת רע"א בגדר הק"ו משום כעין צמיד פתיל. וא"כ ממתנ' דתרנגול לא מצינן למיתי דיתפרש משום דין הא' דמגין לענין אהל. ובזה י"ל דגם ר"ע

וא"כ עדיין קשה על מתני' דבלע טבעת טהורה ונכנס לאהל המת דיש דבר המטמא דלטמא הטבעת, ומנ"ל מקרא דטהרה בלועה טהור דלמא רק טומאה בלועה אינו מטמא, וצריכין לק"ו וצ"ע.

"ובאמת בהיפוך קשה לי דעתה לכאור' לא שייך הק"ו, דבשלמא אם ב' טבעות טמאות, וא"כ הא דטומאה בלועה אינו מטמא משום דתוך האדם מגין שלא יצא הטומאה לחוץ שייך הק"ו דמה צמיד פתיל שאין הכלי מגין להוציא, מגין שלא להכניס, מכ"ש תוך האדם דמגין שלא לצאת ק"ו דמגין שלא להכניס, אבל השתא דב' טבעות ג"כ טהורה א"כ אין הטעם משום מגין, אלא דטומאה בלועה בעצמותה אין בו כח טומאה וכפרת מיני' הטומאה דמי, א"כ מנ"ל דטהרה בלועה אין לה כח לקבל טומאה ומנ"ל כלל ענין מגין באדם וצ"ע ודו"ק."

חזו"נ הבנת רע"א דגדר הק"ו מצד "מגין" כעין צמיד פתיל, וזה כסברת הרמב"ן לחלק בין אהל למגע ומשא, וגדר בלוע דשתי טבעות דבעצמותה אין לה כח טומאה. ואו דפירש דליכא "כח מטמא", או כהמשך לשונו "וכפרת מיני' הטומאה דמי". והיינו כלפי ה"טומאה בעצמותה" ולא כלפי "עצם החפצא" דהוי "כמי שאינו". והו דקשיא לי' דא"כ בלא הק"ו לא שמעינן לדין טהרה בלועה, דהכא ליכא חסרון "כח מטמא", וליכא חסרון "ביטול חלות הטומאה". וצריך רק לרד"ק אי קמן חפצא דטהרה בלועה כדי שתטמא.

טומאה, "דהרי היא כמי שאינה". ור"ג ע"א ב' ד"ה ומה, "כלומר וחשוב כאין", כאופן ב' דבטל עיקר הטומאה, ונוטה כלפי החפצא בעצם. וכבר נודע טענת נוב"י יו"ד ס' קל"ה לדחוק לשון רש"י דרק לענין הטומאה כאילו מעוכלת, דהגע עצמן בלע טבעת טמאה וכי שייך עיכול כזה. וכבר דנו מתרוה"ד ס' קפ"ג, דיליף מדינא דטומאה וטהרה בלועה לענין דלא אסר איסור בלוע את ההיתר הבלוע. ואי בעצם הדבר נחשב קיים, רק דליכא כח מטמא צ"ע השוואתו. ובחזו"א כלים ס"א סקכ"ג, "נראה דבלוע שהוא טהור אינו בטל מציאותו, אלא אינו מחדש בעולם היות חדשות שאין כניסתו כניסה ואין היסטו היסט, והלכך כשיצא הוא בטומאתו שאילו הי' בטל מציאותו הי' בדין שישב אל העולם בטהרה". מדויק דמלבד דשלל צד אינו קיים, אף לא הגדיר מצד דליכא "כח מטמא", אלא כלפי יחוס הפעולה דאין מתיחס אל הבלוע. נעי' בסמוך.]

תוד"ה כ"י. בסוה"ד [ע"ב א']. "וי"ל דכולה מלתא דריש רבה מן האוכל את נבלתה מי לא עסקינן דאכל סמוך לשקיעת החמה וקאמר רחמנא דטהור אפילו לאכול בתרומה ונוגעת בטומאה שבמע"י ואסור לטמאה". ברע"א, "ע"י ברשב"א דלפי"ז ל"צ לק"ו דצמיד פתיל. וכ"כ מהרש"א. וק"ל הא מקרא דמוכח דב' טבעות טהור י"ל דהטעם דטומאה בלועה אין כח לטמא ומשו"ה אין כח בנבילה הבלועה לטמא התרומה, אבל לא מוכח דיש חסרון בטהרה בלועה דאין לו כח לקבל טומאה,

טומאה גלוי' בהטהרה ממש, לא שייך גדר הק"ו דצמיד פתיל מצד מגין, והטהרה תיטמא עי"ז. [עי' בסמוך עוד בזה].

בתוס' שם דילפינן מקרא דטהור אפילו לאכול בתרומה ונוגעת בטומאה

שבמע' ואסור לטמאה. בחזו"א חולין ס' רי"ד סק"ה ד"ה ע"א ב', "יל"ע הא אמר כריתות ז' א' כהן שסך בשמן של תרומה בן בתו מתעגל בו שכבר איתחיל, וכן אמרו יומא פ"א א' זר שבלע שזיפין של תרומה והקיאן ובא אחר ואכלן השני משלם דמי עצים לראשון, וכתבו תוס' מנחות ס"ט א' משום דכבר איתחיל ומשמע דכהן שבלע שזיפין של תרומה והקיאן ואכלן זר גמי אינו חייב משום תרומה. ועוד דמבואר פסחים כ' ב' דכל שהולך לאיבוד מותר לטמאותו ביד משום הפסד חולין, אלמא דאין איסור מה"ת לטמא זה שהולך לאיבוד, וה"נ תרומה שאכל הולך לעיכול, ואפשר שעיכול התרומה במעיו של כהן בגלל אכילתו ועדיין עומד למצותו, וצ"ע. ולו"ד י"ל דרבה מסברא קאמר דאפילו ב' טבעות בכלל בלועה". ויעוין בחידושי הר"ן דרבה יליף טומאה בלועה דב' טבעות מקרא דעל פני השדה דמהתם יליף רי"ש דעובר במעי אשה טהור ולא נטמאת החי' הנוגעת בו הגם דהוי כב' טבעות עיי"ש.

דף ע"ב ע"א

והא עובר וחי' דכשתי טבעות דמו וקא מטמא לה עובר לחי'. ברש"י ד"ה לא תימא, "מתנ' ר"ע היא דאמר עובר מת

אמנם מהרשב"א ומהרש"א בשיטת תוס' חזינן כצד ב' וכאופן ב' דלעיל, והיינו דהחפצא עצמו כמאן דליתא, דהוי כמעוכל לגמרי. וניחא היטב דלא בעי ק"ו לדין טהרה בלועה. [גם יתכן כהגדרת חזו"א דלא חשיב כניסה והיסט, והיינו דליכא יחוס פעולה כלפי הבלוע, ולפי"ז ניחא ג"כ דלמדין טהרה בלועה מדינא דטומאה בלועה, ורק להס"ד דלא ירעינן דינא דב' טבעות, אפילו אי אינו גדר מגין בעלמא, מכ"מ הוי כמעוכל רק לגבי אידך ולא כלפי חבריו הבלוע עימו ובעינן ק"ו לטהרה בלועה].

ויעוין ברשב"א ד"ה כי, בתוה"ד, "קמ"ל דרבה דאפילו לטהרה שסמוך לה לא מטמאה וכן נמי בטהרה בלועה דלא מיטמאה היינו מטמאה שחוצה לה אבל מטמאה שמצדה מיטמאה, קמ"ל רבה דאפילו שתי טבעות אחת טמאה ואחת טהורה וסמוכות זו לזו אינה מטמאה טהורה מן הטמאה". משמע דאיכלל טהרה בלועה כעין טומאה בלועה בב' טבעות, והיינו בכלע טבעת טהורה והכניס טמא את ידו ונגע בה, וננקוט דהיד לא חשוכה בלועה כיון דכל האדם בחוץ, וק"ו ממהרש"א בהוציא העובר ידו דלר"ע גם מה שבפנים טמא [דלא כרבינו גרשום ע"ב א']. וא"כ קמן טהרה בלועה ואיכא מגע טומאה שאינה בלועה, דגם זה בכלל דינא דלא יוטמא, והיינו מצד "טהרה בלועה" דהוי כמי שאינו ולא מצד טומאה בלועה, דהא נקטינן דלא חשיב בלועה. ואילו לתוס' לפירוש רע"א מצד הק"ו, והוי מצד מגין, הכא דאיכא מגע

שבמע' אשה טמא הלכך מטמא לחי' טומאה בלועה מטמאה וטהרה בלועה מיטמאה ואשה טהורה משום דמגע בית הסתרים הוא". משמע דיד החי' שבפנים חשיבא "טהרה בלועה" הגם דכולה עומדת בחורץ. וכן בהדיא בר"ג כאן, "דעובר במעי בהמה ויד חי' במעי בהמה שניהן בלועין העובר והיד וקא מטמא לי' עובר לחי'". הרי דהיד חשובה בלועה. אכן הוכח לעיל מלשון הרשב"א דלא חשיב יד בלועה כיון דכל הגוף עומד בחורץ. ואיצ"ל למהרש"א בתוד"ה גזירה. והעירוני לדברי מאירי מפורשין דבכגון דהכניס הטמא ידו ונגע בטבעת טהורה שבפנים דלא חשיב טומאה בלועה ובכה"ג בעינן להלכתא דטהרה בלועה בב' טבעות. וקושיית הגמ' דאמנם אין יד החי' הטהורה חשוב בלוע, מכ"מ ודאי דמי לב' טבעות דשניהם כאחת נפגשין בפנים.

והנה לרע"א בדעת תוס' דגם למסקנא בעינן הק"ו לדין טהרה בלועה, והוי גדר מגין ומציל כעין צמיד פתיל, הרי איכא נפק"מ בין רש"י ר"ג לבין רשב"א מאירי בכגון טבעת טהורה בפנים והכניס ידו הטמאה ונגע בה, דלרש"י ור"ג איכא למידן מצד טומאה בלועה דאינה מטמא, ואילו למאירי ורשב"א הכא יש לדון רק מצד "טהרה בלועה", ובוה ליכא גדר הק"ו כיון דאין כאן מגין ומציל כצמיד פתיל. מיהו ברשב"א גופי' מוכח דודאי אף בכה"ג טהור כנ"ל דחשיב כמעוכל לגמרי.

אמר רבה שאני עובר הואיל וסופו לצאת. יל"ע אי מה"ט לא חשיב

בלוע אמאי לא נטמאת האשה משום משא, דאמנם מצד מגע הו"ל מגע ביה"ס, אולם מצד משא תטמא לתוס' דלא ס"ל סברת רמב"ן לחלק מצד עובר ירך אמו. והנה הפרש טו"ב בשתי טבעות לטו"ב דטבעת אחת לכאו' לא יהי בזה, דלגבי משא אין כאן גדר צמיד פתיל כמו לגבי אהל, מיהו יל"ד בדבר. עוד יתכן לצידוד דלעיל בשיטת רש"י לדעת ר"ע דלית לי' דינא דטו"ב, דיפרש הקרא דהאוכל את נבלתה, דשאני משא ממגע, וכסברת חזו"א מצד יחוס הפעולה אל הדבר הבלוע, ומגע הוי פעולה בפרטות כלפי הבלוע, משא"כ משא דלא חשיב נושא הטומאה הבלועה, ולפי"ז גם אי דנין סופו לצאת אכתי חשוב בלוע לגבי טומאת משא וצ"ע.

דלא תימא אליבא דר"ע דאמר עובר במעי אשה טמא. לעיל במתנ' ע"א ב' נתבאר פלוגתת רש"י ותוס' במחלוקת רי"ש ור"ע. לרש"י בעיקר דין טומאה בלועה. ומתנ' לר"ע משום מגע ביה"ס. [וביאר הר"ן דרבה כרי"ש דדריש מוכל אשר יגע על פני השדה דגם ב' טבעות טהור, והיינו בנגע בפנים. ולכאו' רבותא דרבה דאין הקרא מתפרש כלפי האשה דוקא]. ולתוס' בהוציא העובר אבר לחורץ. ולכו"ע טומאה בלועה אינו מטמא, ולר"ע מתנ' דוקא בלא יצא אבר לחורץ. ויש להוסיף שיטת הר"ן בחידושו דנחלקו בדין בלוע דב' טבעות, דלר"ע מה"ת, והיינו דין חי' דמתנ', ולרי"ש מדרבנן משום גזרה. ועי' רשב"א דפליגי בסופו לצאת אי איכא דין בלוע. ועי' רמב"ן.

דאיירי כשלא העגיל הראש כפיקה דאי העגיל הוי טמא עד שלא יצא הולד משנפתח הקבר. דלמסקנתם הכא אפילו העגיל טהור דלא גרע מהוציא ידו דגזיה"כ דאינו מטמא עד שיהא כילוד.

אי הכי אשה נמי. היינו דביצא חוץ לפרוודור כיון דלאו טומאה בלועה חוזר לטמאות במשא, והיינו גם לשיטת רש"י דמצד מגע בית הסתרים אתינן עלה, והא אכתי בית הסתרים הוא, מכ"מ הא הקשו תוס' על רש"י מצד טומאת משא, והביאור עפ"י רמב"ן בשם הראב"ד מצד עובר ירך אמו, וביצא לפרוודור כבר ליכא האי דינא וטמאה. [גם איכא טומאת לידה].

ר"ע אומר לרבות גולל ודופק. בקוב"ש כתובות אות ט"ו, "בטומאת גולל נחלקו רש"י והרמב"ם אם טומאתו רק כשהוא מונח על המת או אפילו לאחר שפירש מן המת, ולכאור' קשה כיון שכבר הי' טמא בעודו על המת איך נטהר אחר שפירש וטומאה שבו להיכן הלכה, וכל הכלים אינן יורדין מטומאתן אלא ע"י שינוי מעשה. ואין לומר דאין טומאתו מחמת עצמו אלא שמביא טומאה מן המת כעין יד, חדא דגם בטומאת יד משמע בסוכה י"ג דצריך שינוי מעשה להורידו מטומאתו, ואי נימא דביד נטמא בעצמו ע"כ צריך שינוי מעשה, אבל בגולל מעולם לא נטמא בעצמו אלא שיש עליו דין הבאת טומאה מהמת, א"כ למה אין הנזיר מגלח על טומאת גולל ואין כהן מזהר עליו, ובודאי בטומאת יד מן המת נזיר מגלח".

אלא אפילו לר"ש דאמר עובר במעי אשה טהור. יל"ע אכתי אמאי לא סגי לומר טומאה זו אינה אלא מדברי סופרים דע"כ דלא כר"ע דלדידי' הטומאה מה"ת, ומה נתיישב בתירוצ' הגמ'. ולכאור' כעין דמצינו ברמב"ם דברי סופרים כלפי אחד מהי"ג מדות והוי דאורייתא, דנתגלה הדין ע"י החכמים הסופרים וצ"ע.

דאמר עובר במעי אשה טהור. בש"ך יו"ד ס' שע"א סק"א, "כתב הרוקח אשת כהן שמעוברת מותרת ליכנס באהל המת דספק ספיקא הוא שמא נפל הוא או שמא נקבה". ובמג"א ס' שמ"ג סק"ב אייתי דברי הרוקח, והקשה דבלא"ה מותרת ליכנס דהא הו"ל טהרה בלועה ואינו מיטמא כמבואר בסוגיין. וחדשו אבנ"מ ס' פ"ב ומנח"ח מצוה רס"ג דהנ"מ בעובר מת איכא משום טומאה בלועה, אבל עובר חי [טהרה בלועה] הוי ירך אמו והוא טמא כאמו, דכמו דאין האם חוצצת לטהרה כך אינה חוצצת לטומאה. [נוכח מצינו ברמב"ן דפירש אף לענין עובר מת דכזה הוא דפליגי ר"ע ור"י"ש וי"ל דבחי כו"ע מודן]. ובמנח"ח שם דהנ"מ בלא נפתח הקבר עיי"ש. עוד דנו אחרונים ז"ל בביאור הרוקח [אחיעזר ח"ג ס' ס"ה] דאמנם אין העובר מקבל טומאה מכ"מ איכא איסור בעצם הכניסה לאהל המת עיי"ש.

גזירה שמא יוציא ויד ראשו. בתור"ה גזירה, דלר"י"ש הוי גזיה"כ דעד שיהא כילוד אינו מטמא, ומה"ט נצרך הקרא דלא מטמא בהוציא ידו דמצד דין טומאה בלועה סתם לא סגי שלא יטמא היד. ויל"ע במש"כ תוס' לעיל ע"א א' ד"ה והאשה,

קא מהני לי' שחיטת אמו להתירו אף באכילה. ועי' בסמוך.

שחט את אמו ואח"כ חתכה הבשר מגע נבלה דברי ר"מ. ברש"י "אי נמי אם מצא עובר מת נבלה גמורה הוי האבר מאחר שלא טהרתו שחיטת אמו". וברש"ש העיר, "לכא"ו אינו מוכרח דכיון דחשבינן לי' כחי להתירו בשחיטת אמו וכמש"כ תוס' ושחיטה עושה ניפול הוה האבר כפורש מן החי". ובאמרי משה ס"ד העלה צד דרך האבר הפורש נבלה, ודוחק לחלק בין האבר לכללות העובר.

אולם לכא"ו פשטות רש"י כמש"כ לעיל ע' ב', דס"ל דלא כבעה"מ שם דחשיב כחי, ודלא כתוס' כאן, והכל משום טומאה בלועה, וכן פשטות דברי ר"ג לעיל ע"א ב' בקושי הגמ' בלוע דבהמה מנלן ואייתי מתנ' דדף ע' ב' בכגון עובר שמת בתוך מעי' והושיט הרועה ידו בין טהורה בין טמאה טהור. ופרשו כולה מתנ' בליכא יציאת אבר [וכן פשטות תוס' ע' א' ד"ה כרכתן]. והנה לעיל ס"ח א' לגבי מה שבחורץ טמא, פירש רש"י משום אבר מן החי ולא חילק אי חי או מת. אולם לכא"ו הכא בא ליישב פשטות לשון מתנ' הבשר מגע נבלה, ברם אה"נ אי יסוד שיטתו דלא חשיב כחי, הרי ה"ה בחתכו קודם שחיטה כשכבר מת העובר הו"ל האבר נבלה רק דאין העובר נטמא מצד "בלוע" ולא מצד שאין בהמה מקבלת טומאה מחיים [לגבי העובר עצמו שמת], ואולי איכא נפקותא לגבי מקום החתך וצ"ע.

י"י" דהא דצריך שינוי מעשה הוא רק אם נטמא ע"י קבלת טומאה שבתחילת טומאתו נטמא לעולם וצריך להפקיע טומאתו, אבל בגולל אין טומאתו ע"י קבלת טומאה אלא מחמת עצמו, כשרץ ונבלה וטומאתו מתחדשת בכל שעה מפני שהוא עכשיו גולל, וראי' לזה דהא שיך טומאת גולל גם בבע"ח דאין ראוין לקבל טומאה, [ומאן דפליג בבע"ח טעמו משום דבע"ח אינו נעשה מחיצה כדפליג גם לענין סוכה ולחין ואין לומר דטעמא דבע"ח שאינן מהדברים הראוין לקבל טומאה - אדם וכלים אוכלין ומשקין - אבל טומאת גולל שייכא גם בבע"ח כיון שראוין לגולל, הא ליתא, דבע"ח אפילו שהוא אוכל אין מקבל טומאה דחיותו מטהרתו, כמ"ש תוס' בחולין קכ"ח, וא"כ אפילו ראוי לגולל נימא חיותו מטהרתו, אלא ע"כ דטומאתו מחמת עצמו. ולשיטת רש"י דנשאר בטומאתו לעולם, י"ל דגם לאחר שפירש לא פקע מיני' שם גולל, או אפשר דס"ל גם בטמא מחמת עצמו אמרינן טומאה שבו להיכן הלכה".

מתנ' בהמה המקשה ליי"ד והוציא עובר את ידו וחתכה ואח"כ שחט את אמו הבשר טהור. ברש"י שאין בהמה מקבלת טומאה מחיים. ולעיל ברש"י ס"ח א' ד"ה שבחורץ, לענין האבר עצמו דטמא, "דילפינן בהעור והרוטב שאבר מן החי מטמא כאבר מן הנבלה מוכי ימות מן הבהמה". סתים רש"י ולא חילק בין עובר חי או מת בשעת חיתוך האבר. ובתוס' ביארו דעובר שכפנים אפילו מת חשיב כחי דהא

מנין לטריפה ששחיטתה מטהרתה אינה על דרך שיחלוק עליהן בזה, אבל מקשה עליהן כדי שישמע תשובתם, לפי שאמרו שהיתה לו שעת הכושר ועובר זה לא היתה לו שעת הכושר רק הוא כמו טריפה מן הבטן ולפיכך הוא אצלו נבלה ואינה מועיל שחיטת אמו". והיינו דאינו ענין בפנ"ע במתנ' במקור הדין לטריפה נטירת מידי נבלה, רק ר"מ בעי להוכיח שיטתו לענין אבר היוצא, וא"כ היינו "טול לך מה שהבאת", דאי מצד שעת הכושר, הא הכא לגבי אבר היוצא ליכא שעת הכושר ולא דמי לטריפה ששחיטתה מטהרתה.

הרי שנוצרה טריפה מן הבטן מנין.

ברע"א, "ואין להקשות דהא מ"מ הי' לה שעת הכושר ע"י שחיטת אם משא"כ בטמאה, ואף אם גם אמה היתה טריפה מ"מ כיון דלאמה הי' שחיטה מטהרתה מידי נבלה דהי' לה שעת הכושר ע"י שחיטת אמה ממילא שחיטה מהגי גם לולד הזה לטהרה מידי נבלה, וא"כ הי' לה שעת הכושר לענין לטהר מידי נבלה ולא פקע ממנה הכשר זה. ואף אם גם אמה הי' לה נקובת הושט דאינה מטהרת מידי נבלה מ"מ למה דמשני הש"ס דף ע"ד תני שנוצרה מן הבטן [דאליה הי' לה שעת הכושר לשוחטה במעי אמה אם אמרינן ד' סימנים אכשר בה רחמנא] וא"כ לשיטת הרמב"ן לטריפה אינה מתעברת כלל, ע"כ אמה אינה טריפה בשעה שנוצרה, ותקשי כנ"ל דבאותו שעה הי' לה שעת הכושר ע"י שחיטת אמה. די"ל בן ח' חי יוכיח דג"כ הי' לו שעת הכושר ע"י אמו ואעפ"כ אין שחיטתו מטהרתו מידי נבלה".

וחכמים אומרים מגע טריפה שחוטתה.
בתור"ה וחכמים, מבואר ב' תירוצים לענין בהמה טמאה בהוציא אבר לחוץ אי מטמא או לאו, ולענין בהמה טהורה ודאי אינו מטמא. וכנ"ל ע' ב', דיסוד שיטתם לגבי בהמה טהורה דהו"ל כחי והאבר כדין אבר המדולדל, ונידונם כלפי בהמה טמאה תליא בגדר ההיקש דטמאה לטהורה, אי דחשיב כחי, או משום טומאה בלועה, וכל חד כדינו, ומהא מסתעף נפק"מ לענין אבר היוצא.

דף ע"ב ע"ב

מה מצינו בטריפה ששחיטתה מטהרתה אף שחיטת בהמה תטהר את האבר.

באמרי משה ס"ד סקל"א-ל"ב. דמכאן מוכח דבטריפה יש ג"כ חסרון בהכשר שחיטתה שאין מתיר השחיטה לאכילה, דאי נימא דהשחיטה בעצמותה מתרת לגמרי רק דאיכא איסור חדש משום טריפה, מה זה דמיון לטריפה דהתם השחיטה מטהר לגמרי אף לאכילה ואסור משום טריפה דהרי איסור אחר לגמרי לא משום חסרון שחיטה, אבל הכא באבר היוצא דאמרינן דהוה כאבר מן החי משום דלא מועיל שחיטת האם להאבר, א"כ מהכ"ת נימא דלענין לטהר מנבלה יועיל השחיטה, וע"כ כנ"ל דהוי חסרון בהכשר השחיטה.

טול לך מה שהבאת. ברש"י טול מכאן ראי' זו שהבאת. וק"ק דרק חסר מקור לטריפה שנוצרה מן הבטן. וניחא היטב לפיהמ"ש להרמב"ם, "ומה שאמר ר"מ בכאן

חלוקה למדרס דתו לא חזיא ל' ואפילו הוא יותר משלשה על שלשה אפילו הכי טהורה מן המדרס כיון דלא חזיא למלאכה ראשונה להתעטף פשה ב' טומאת מגע דחזיא לג' אצבעות. אבל התם איירי כשאין עלי' מדרס אלא טומאת מגע בלבד וקריעה אהני לבטולי ותו לא פשה עלי' מיד. ואין נראה שום סברא לחלק דמ"מ כיון דיש בה שלש על שלש שהוא שיעור טומאה לא פקע מיני טומאת מגע."

ביאור מחלוקתם, בהקדם, דברי רש"י קדושין נ"ט א' ד"ה אלא בשינוי מעשה, בפשטות מבואר דחלוק לאחר שנטמא דלא סגי מעשה לשוף ובעינן מעשה לקלקלם שישברם או ינקבם, לעומת קודם שנטמא דסגי מעשה לשוף, וכייל רש"י ב' האופנים בדינא דתוספתא, ואדרבא פירש עיקר הדין דואין עולין כו', "משקבלוה", והנה עיקר הדיוק מלשון רש"י מב' במהרש"א שם, ומג"ש בסוגיא דשבת נ"ב ב', ברם לא נתבאר טעם החילוק.

ופירש בקוב"ש פסחים אות קנ"ה, [נוע"ע קובץ שמועות חולין ל"ב], דיסוד שיטת רש"י דדין שבירה לאו משום הפקעת שם כלי, אלא משום דין שבירה המטהרת, ומה"ט לדידי' אפילו בנשאר שיעור כלי לקבלת טומאה, והוסיף דלרש"י הפקעת שם כלי לא מהני לפקיעת טומאה שכבר חלה, דאי"ז ביסוד דין שבירה וליכא האי כללא, וכבר האריך בזה במשנת ר"א זרעים ס"ל ממקומות רבים בש"ס בשיטת רש"י בזה, והרחיב והוכיח טובא כיסוד האמור דהוי דין שבירה המטהרת, ואי"ז משום פנים חדשות

עיקר דינו דעובר טריפה נותר בשחיטת אמו, בהדיא בר"ן ר"פ נכ"ד א' בדפיון, "שכל זמן שהעובר במעי אמו נותר בשחיטת אמו בין חי בין מת בין שלם בין מחותך ואינו נאסר משום טרפות כל זמן שהוא במעי אמו שאפילו מת נותר בשחיטה". ובהג"א ברא"ש ס"ה [דף ע"ה], "מצא בן תשעה חי ולא הפריס ע"ג קרקע, ראבי' קבל מרבינו יואל אביו ששחיטת אמו אין מטהרתו מידי טריפה ואסור, כן פסק רבינו יעב"ץ. ורבינו שמואל בר נטרונאי מתיר משום כל בבכמה תאכלו ונראין דבריו עכ"ל. מא"ז."

וביאר בבכור שור דף ע"ד א', "ובאמת צריך טעם לדעת ראבי", ואפשר דס"ל דהיכא דאינו בר שחיטה במעי אמו כגון דהוא בן ח' או בן ט' מת, הרי הוא כאחד מאברי אמו ואינו טעון שחיטה, אבל אם הוא בן ט' חי טעון הוא שחיטה רק דשחיטת אמו כאלו שחיט ל' לדידי' דד' סימנים אכשר ב' רחמנא, וא"כ כי אשתכח טריפה ה"ל כשאר טריפה שנשחט ואסור, והא דשרי בן ט' מת ולא חיישינן דלמא בשעת שחיטה חי הוה וטריפה הוה, י"ל דהיינו רבנן דפליגי אדר"מ במס' עירובין דף ל"ה ב' וס"ל דאזלינן בתר שעת מציאה, ואע"ג דמשמע שם בתוס' דלא אמרי כן לקולא, י"ל היינו היכא דאיכא חזקה נגד שעת המציאה, אבל הכא ליכא חזקה דחי כדאיתא בעירובין."

תוד"ה בשעת. לה"ן ע"ג א'.
 "ובקונטרס תירץ שם דהכא דאיכא עליו שתי טומאות מדרס ומגע הזב אהני

ד"ורחץ את בשרו במים", בויקרא י"ד עיי"ש], היינו "משמע שיגע בשרו למים", דל"ס דיהא מוקף ושקוע כולו במים, דללא זה ליכא תחילת טבילה, אלא בעינן שיגע בשרו במים, ונתחדש הרחבת גדר "בשרו במים", דרובו ואינו מקפיד חשיב "בשרו" ושפיר מתקיים בזה דינא שיגע בשרו במים, הגם דאין זה בשרו ממש במציאות.

ביפוד גדר דינא דמיעוטו המקפיד.
דהנה לכאור' כיון דמקפיד לא בטיל לגבי' ואין זה בשרו, וא"כ היאך מתקיים "בשרו במים", ובקרא דדרשנין בעירובין ד' ב' בהדיא "את כל בשרו במים" כנ"ל. ומצינו בזה דרכים חלוקים באחרונים ז"ל, כדלהלן.

דרך א) בסדרי טהרה ס' קצ"ח סק"א ובסקכ"ג בשם זכרון יוסף, דהכל מגדר טפילות לגוף האדם וחשיב "בשרו במים" כעיקר פשטי' דקרא, ולעולם בעינן "כל בשרו במים", רק דהוי ב' גורמי טפילות, א' מצד דאינו מקפיד והסכמת המקום והאדם דזה צורתו, ב' מצד עוצם מיעוטו לעומת חשיבות האדם, ונתחדש דהגם דמקפיד עליו וסופו ליטלו, מכ"מ בעצמותו בטיל לגבי' האדם כיון דהוא רק "מיעוטו".

דרך ב) בקרית ספר להמב"ט פ"ב מהל' מקואות, ומסקנת החזו"א יו"ד ס' צ"ה סק"ג-ד, דמדין רובו נוגע אתנין עלה, ובחזו"א שם, "וטעם מיעוט המקפיד שאינו חוצץ אינו מצד ביטול הזפת לגוף, אלא שאינו חשוב לחוץ ולהבדיל בין גופו לבין המים, וכיון שכולו תוך המים ורובו נוגע במים החשיבתו תורה טבילה". והיינו,

באו לכאן, [עיי"ש היטב חקירתו בדיון שבירה גופא לשיטת רש"י].

ובזה ביאר הגרא"ק ז"ל פלוגתת רש"י ותוס' בסוגיין, דלרש"י הוי דין שבירה מטהרת ולא מגרע מה דנשאר שיעור דקבלת טומאה, ואילו לתוס' יסוד הדין משום ביטול הכלי מראיות לקבלת טומאה, וכל דעדיין ראוי לקבלת טומאה לא אהני השבירה.

דף ע"ג ע"א

דתנן כל ידות הכלים שהן ארוכות ועתיד לקצצן ממביל' עד מקום מדה. עירובין ד' ב' כי אתאי הלכתא לרובו ולמיעוטו ולמקפיד ולשאין מקפיד. וברש"י ד"ה ושאינו מקפיד עליו, "הוי כגופו ואע"ג דהוי ברובו לא חייץ". וברש"י סוכה ו' ב' ד"ה אין מקפיד עליו, "הוי לי' כגופי' הואיל ואין סופו ליטלו ובטיל לגבי' ולא חייץ". מבואר דיסוד הלכתא דרובו שאינו מקפיד משום דהו"ל "כגופו" ומטעם טפילות הדבר החוצץ לגוף האדם, דכיון דאינו מקפיד עליו ואין סופו ליטלו חשיב דזה צורת האדם.

ומינה לעיקר שיטת הראשונים ז"ל דהלכתא בין אגופו בין אשערו, [ולמש"פ ריטב"א עירובין גמ' רש"י מודה לזה רק דס"ל כשיטת הגאונים דהשער גוף בפנ"ע], ונתבאר בלשון רש"י ב"ק פ"ב א', דעיקר דינא דחציצה דילפינן מקרא ד"בשרו" [בעירובין] הובא קרא ד"ורחץ במים את כל בשרו", בויקרא ט"ו, ובב"ק שם הובא קרא

רב' דינים חלוקים נתחדשו בההלכתא, (א) הרחבת "בשרו במים" בצורת רובו ואינו מקפיד. (ב) דסגי רובו נוגע הגם דמקצתו אינו נוגע, דכיון דכולו שקוע ומוקף במים, ורובו נוגע במים חשיב טבילת מן התורה. נולדרך זו צ"ל דדין שיגע בשרו במים הוי דין נוסף על הטבילה, דעיקר טבילה ע"י דכולו מוקף במים, ונתחדש עוד דבעי איכות טבילה ע"י נגיעת בשרו במים, ע"ז נתחדש בההל' דסגי רובו נוגע הגם דמקצתו אינו נוגע, דעכ"פ לא חשיב כחוף למים, ובכללות מצב זה דכולו מוקף במים ורובו נוגע במים חשיב צורת טבילה].

נודעת קושית אחרונים ז"ל [בקובה"ע בהוספות הובא בשם הגר"ח ז"ל] דכל רובו ואינו מקפיד דיהדר לדין רובו המקפיד מן התורה משום הדרבנן דגזרו אינו מקפיד אטו מקפיד, וא"כ לצורך קיום הדרבנן הדר קפידא ברובו. ועי' בקובה"ע שם בנידון היחס לסיבת עיכוב דיני ולא עיכוב בעצם מצד טובת האדם ונוחותו, ולנד"ד, יל"ע במש"כ האחיעזר ח"ג סל"ז בשם מהרי"א (איטינגא) ור"א ז"ל בשם הגר"ח ז"ל, דהדרבנן מכריח סילוק מיעוט הרוב כדי דלא יהא רובו ואינו מקפיד, ונמצא דרק מיעוטו המקפיד הוא וניחא דמד"ת לא הדר לדין רובו המקפיד, ובזה האריך האחיעזר לדון בדינא דכולו ואינו מקפיד דמבר' בסוגיא דיבמות ע"ח ב' דהוי מן התורה, ולא נתבאר טעם הדבר דהא אינו מקפיד, וגם אמאי השמיטוהו הפוסקים ז"ל, ואולי ביסוד קושיא הנ"ל, ולענין כולו הדר לד"ת מחמת הדרבנן ונימא דבעינן רובו

ואינו מקפיד, אבל חציו המקפיד לא מהני מן התורה, ומה"ט נכלל בדין רובו המקפיד עיי"ש באורך.

והשתא לדרך א' דיסוד מיעוטו המקפיד משום "בטילות המיעוט" לכאור' יל"ד דכיון דהכא במציאות הוי המיעוט חלק מן רובו דחציצה שבגופו, לא שייך הפרדה ולפסוק בסכינא חריפא דזה יהא נידון כאילו מיעוט בפנ"ע דבטל לגוף האדם, דסו"ס חלק האינו מקפיד אינו בשרו במציאות רק דדין כאילו הוי בשרא סמיכתא, אבל כשדנין כלפי חלק המיעוט המקפיד משום קיום הדרבנן הרי חזינן חלק רובו ולא חלק מיעוטו בפנ"ע, וכל יסוד טפילות מיעוטו מחמת דבמציאות טפל "מיעוט הנראה לעין" לכל גופו, משום חשיבות הגוף ופחיתות המיעוט, לעומת אופן זה דבמציאות אין זה מיעוט בפנ"ע, ולכאור' מחודש בסברא לדון בזה כח מיעוטו המקפיד, אמנם כ"ז לדרך א', אבל לדרך ב', ניתא, דאמנם בכ"ג אין כאן טפילות כיון דמקפיד עליו, רק דסגי נגיעת מים ברובו, והכ"נ רובו נוגע במים, ורק חלק המיעוט משום קפידת קיום הדרבנן חשיב דלא נגע במים, ועי' בכ"ז.

יל"ד ב' הוכחות לדרך ב' דסגי נגיעה ברובו, כדלהלן.

הוכחה (א) מש"כ בחזו"א שם מדין טבילה כדרך גדילתה נדה ס"ז א', ואיכא דעת הפוסקים דגרסי בגמ' ול"א אלא לטהרות כו', וע"כ דאינו אלא מדרבנן, והשתא הא במקום הכפלים לא נגע מים, והכא לא שייך ענין טפילות דאין אבר אחד בטל לחבירו, או חלק בשר זה לחלק אחר,

כחוצ' למים. ויעוין בחזו"א ס' צ"ה סק"ג
דטובלת כבוניתא ופי' פתוח למעלה ופתחה
פי' למעלה בשעת טבילה, אע"ג דמטי מיא
על כל שפתי פי' ככל הטובלות, מ"מ דיינינן
הכא בבית הסתרים חוצ' למים דנראה דפסול
מן התורה, והוסיף במוסגר "ואולי אף אי
ראוי לביאת מים אינו אלא מדרבנן",
[כשיטת ריטב"א קדושין כ"ה א' דאינו אלא
מדרבנן כיון דלענין טומאה דינה כגלוי
עיי"ש], וא"כ ידות הכלים לשיטת הר"ש
והרא"ש דליכא דינא דבית הסתרים, לא
עדיף מבית הסתרים באשה לדעת רשב"א
וריטב"א דצידד החזו"א דחשיב כחוצ' למים,
ואי נימא דלא כמש"כ וסגי בקו אחד עם
המים, הרי לקושטא דמילתא ליכא קושיא.

אמנם מצינו במאירי בסוגיין שהביא שיטת
ראשונים ז"ל דע"כ מטביל כל היד
דאל"כ הוי כחוצ' למים ללא דינא דחציצה,
ופירש לשון "עד המדה" דעל היתר ליכא
דינא דטבילה ואפילו באיכא חציצה אינו
מעכב, הרי דאתי עלה מצד דאינו מוקף
במים, אכן כל הראשונים פרשו כפשטה,
וכולהו לא הקשו רק מצד "מיעוט המקפיד".

וי"כאו' ללמוד מינה לענין רטי' וכדו'
הבולטת מן המים בחלק מעובי'
דמהני ולא דנין דחלק אותו מקום כחוצ'
למים, דכיון דמשוקע היטב דאי יוסר יוקף
כולו במים חשיב כטבול כולו, דמ"ש רטי'
בולטת מיד הכלי הבולט, ואמנם במשוה היד
עם קו המקוה ודאי לא יהני. ובחזו"א שם
סק"ו, "אם נמצא בקרקעית המקוה זפת או
שאר דבר החוצץ, נראה דאין זה טבילה מן
התורה, דהוי כאותו מקום שבעקב כחוצ'

וע"כ דמד"ת סגי נגיעה ברובו, והכא הוי
מיעוט המקפיד לא גזור בכה"ג, וגם לא
שייך הכא לגזור אטו רובו המקפיד, [וגם
הסדרי טהרה גופי' אזיל דדין לא תטבול
אלא כדרך גדילתה אינו אלא מדרבנן].

הוכחה ב) מדין מ"ה פ"י דמקוואות "כל
ידות הכלים שהן ארוכות
ועתיד לקוצצן מטביל עד מקום מדה".
ובסוגיין ע"ג א' הקשו תוס' ד"ה מטביל, הא
הוי מיעוט המקפיד, וחוצץ בכלים כמו
באדם, וכ"ה בר"ש ורא"ש מקוואות שם,
ובחידושי הר"ן חולין שם. ומסגנון קושיתם
תרתו שמעינן לכאו', א) דמצד עיקר טבילה
דבעי מוקף במים ל"ק להו, ובפשטה לא
בעינן כלל לדין חציצה, דכיון דראש היד
חוצ' למים הרי במקום החתך אינו מוקף
במים וכחוצ' למקוה ממש. ב) אפילו נימא
דכיון דמקום החתך משוקע בתוך המים ולא
מתישר עם קו המקוה, חשיב כאילו מוקף
במים, דלא חשיב חלק היד לחלק ולחוצ',
עכ"פ נגיעת מים באותו מקצת מקום החתך
ודאי ליכא, ולא עדיף מכולו מוקף במים
ממש ומיעוטו אינו נוגע כלל במים. ואמנם
לתירוץ תוס' דאיירי בעשוויין כעין חוליות
לא שמעינן כלום מדין זה, מכ"מ צורת
קושיתם מכרחת כן, ולהאמת, בחידושי הר"ן
תירץ דחשיב אינו מקפיד, והשתא לנר"ד,
סו"ס מקצתו אינו נוגע במים, וע"כ דסגי
נגיעה ברובו.

אמנם עיקר הקושי מהכ"ת לחושבו כמוקף
במים, ובר"ש וברא"ש חידשו דבית
הסתרים דכלים לא בעי ראוי לביאת מים
עיי"ש, ברם אכתי חסר מוקף במים, דהוי

העומד ליקצץ. העירוני ליישב קצת, דלעולם ליכא דינא דנגיעה במים, רק דמעוכב ההטפלה מחמת חציצותו מדבר עצמי ונפרד, ושפיר יהני ה"אינו מקפיד" דתו אין כאן דבר נפרד, דנטפל להכלי, ברם אינו נעשה כחלק מגוף הכלי, כדאינו נעשה ב"שם בשרו", ושפיר ליכא ב' לא דיני טבילה, ולא דיני חציצה, וזה חזינן בכל קמאי ז"ל בקושיתם, דרק משום המקפיד קשיא להו כנ"ל.

ויענין חזו"א מקוואות (קמא) ס"י סק"א, ונתקשה בתירוצו הר"ש מקוואות בפ"י מ"ה דיד הכלי במקום הקציצה חשיב בית הסתרים, [דינא דבית הסתרים דכלים לא בעי ראוי לביאת מים מפורש בתוספתא שהובא בר"ש, ופלוגתא קמאי ז"ל אי חשיב "בית הסתרים" כיון דעומד ליקצץ, וכבר הקשו אשיטת הר"ש מהמוכח בסוגיין דלענין טומאה חשיב כגלוי ואיכ"מ], ולפז"ר קשיא ל' דחשיב חוץ למקוה משום קו המשך יד הכלי היוצר כאילו אויר וחלל עד למעלה, ונמצא דאינו מוקף במים, ובאמת זה דינא דזפת. [והעירוני לדיוק לשון החזו"א דלא הקשה אלא אדינא דבית הסתרים, וכן דלא הקשה אקושת תוס' דרק משום מקפיד קשיא להו, (ולקושטא זה תירוצו הר"ז), ויתפרש כיון דחשיב לענין טבילה כחלק מגוף הכלי, וא"כ כל טבילת בית הסתרים משום טבילת כל חוצו, משא"כ אי נידון כקצוץ לגמרי, חשיב שפיר טבילה מצד שקיעותו בהמים מעל למקום החתך, אלא דלפי"ז צ"ע דין זפת].

דאמר אבוא דשמואל מריפה ששחמה מטמאה במוקדשין. לעיל ברש"י

למקוה, אם לא שקפצה בעודה כלה במים דאז כשר מן התורה, אלא מדרבנן חוצץ משום מיעוט המקפיד. ולכאור' זה ממש דין רטי' הנ"ל דס"ל כפשטות דהוי כחוץ למקוה ממש, וצ"ע היאך פירש דין ידות הכלים לסלקא דעתך דהראשונים ז"ל, ולקושטא דמילתא לתירוצו הר"ז].

בתירוצו הר"ן דהוי אינו מקפיד משום שעת הטבילה, יל"ע דסו"ס מקום החתך אינו נוגע במים, וגדר הדרכנן במיעוט המקפיד, לכאור' דבעינן "כולו נוגע במים", דמסיבת אטו רובו המקפיד, בטלו ביטול המיעוט, וליתר דיוק, בטלו הא דסגי נגיעה ברובו, נכהאמור דמד"ת דין זה מכריח דסגי ברובו, וחזינן דאין הגדר כן, רק דפסלו חציצה במקפיד, וכל דליכא קפידא קאי אדינא דאורייתא דסגי רובו נוגע וע"י. - עויל"ע מאחר וחשיב אינו מקפיד דיהא בעי כל הכלי מצד דחלק כל היד נידון כהכלי, וכן יל"ד כע"ז בכל מיעוט שאינו מקפיד וע"י.

בעיקר הקושיא מה ניחא להראשונים אי ידות הכלים חשיב אינו מקפיד, וכדס"ל להר"ן בתירוצו, סו"ס מקום החתך לא נגע בהמים כיון דלא הטביל כל היד, ובעלמא הטפלת החציצה נותנת ביאת מים באמצעות נגיעת המים בהחציצה כלפי אותו מקום החצוץ, - וכן כיון דנטפל וחשיב מעיקר הכלי ליבעי טבילת כולו, - ויש להוסיף מש"כ המאירי שם, דחסר בעצם ההמצאות ללא טבילת כל היד, כנ"ל שם המחודש בקושת קמאי ז"ל דלא כמאירי, ומכ"מ ליכא דין חציצה על מקום היד

כ' ב' ד"ה ואי אמרת, "ואע"ג דבשל מוקדשים אמרינן התם דמטמאה והאי עוף נמי דקדשים היא, ההיא מדרבנן היא". וברש"י קכ"ג ב' ד"ה מטמאה במוקדשין, "כלומר אם של מוקדשין היא". וברש"ש שם כ' ב', "ומאי דמשמע מפירש"י כאן ויותר לקמן קכ"ג ב' דהחילוק הוא בין טריפה דחולין לטריפה דמוקדשין, מפירוש הרמב"ם בפ"ד מ"ד ובחיבורו פ"ב מהל' אה"ט הל"ח וט' מוכח דאין חילוק בין טריפה לטריפה, אלא דמטמאה קדש ולא חולין ותרומה. וכ"מ מפרש"י עצמו לקמן ס"ח ב'". והיינו דלרש"י רק אי הטריפה מוקדשין אבל אי הטריפה חולין ליכא טומאה אף לגבי מגע מוקדשין, ואילו להרמב"ם אף אי הטריפה חולין לגבי מוקדשין איכא דין טומאה דרבנן.

אמר ל"ח ר"מ וכי מי טהרו לאבר זה מידי נבלה שחימת אמו א"כ תתירנו באכילה. תחילת טענת ר"מ דטהרה ואכילה תלוי הא בהא, דאי אינו שחיטה להיתר אכילה אף אינו שחיטה לטהר מידי נבלה, ואהא טענת חכמים משחיטת טריפה דאינה מתרת באכילה, והוי דין בהשחיטה גופא, ומכ"מ מטהרת מידי נבלה. ואסברה לה ר"מ דעיקר טענתו כלפי "דבר שאינו מגופה", והיינו דיסוד חסרון "אבר היוצא" דליכא שחיטה לגבי האבר, ומה"ט הוא דאינו ניתר באכילה, דהרי הוא כדין אבר מן החי, וא"כ כלפי זה אף אינו מטהר מידי נבלה כיון דליכא שחיטה על האבר.

והשיבוהו חכמים, "הרבה מצלת על שאינו גופה יותר מגופה".

והיינו הגם דאותן חתיכות עובר ניתרות אף באכילה, ור"מ הא טעין דלא נפריד טהרה מידי נבלה מאיסור אכילה, ביאורו, דטענו דזה יותר חשיב כנפרד מן הבהמה, דהא לגמרי נחתכו אותן איברים ואינן אלא מיפקד פקיד במעי הבהמה, והיאך יתכן דעדיפי מאבר היוצא, וע"כ דגויה"כ דכל בבהמה תאכלו, דבשחיטת האם ניתן הכל, ומינה דאבר היוצא לאו משום חסרון שחיטה כלפי האבר, אלא גויה"כ דבשר בשדה טריפה, דחיל איסור כטריפה מדין יוצא, וא"כ שפיר מדקרי לה טריפה, מדמינן לטריפה דבעצם איכא כח שחיטה אף כלפי האבר לטהרו מידי נבלה. ואילו ר"מ סבר דיסודו משום דאינו מגופה וליכא שחיטה על האבר. ונמצא מבואר וכ"מ במתנ', דפלוגתא ר"מ וחכמים בעיקר גדר איסור אבר היוצא, ויל"ד בנידונים דסוגיות דלעיל ובראשונים.

האי אית ל"י תקנתא בחזרה והא ל"י תקנתא בחזרה. ברש"י, "בחזרה, כדאמר ריו"ח בריש פרקין אבר עצמו מותר באכילה אם החזיר". ובחידושי הר"ן לעיל ס"ח ב' סוד"ה מאי, "וא"ת היכי אמרינן דאפילו ריו"ח מודה דמאי דנפק לבראי לית ל"י תקנתא בחזרה, והא אמרינן לקמן גבי הא דאמר ריו"ח מחלוקת באבר דעובר אבל באבר דבהמה דברי הכל דשחיטה עושה ניפול כו', אלמא דריו"ח אפילו מה שיצא לחוץ אית ל"י תקנתא בחזרה. תירץ הרשב"א ז"ל דההוא טעמא לל"ק דריו"ח דאמר אבר עצמו מותר איתמר, ואע"ג דהאי לישנא אתותב, ההיא סברא נמי אדחי' לה לקמן ולא קיימא, וכיון דלא קיימא לא דייקנן עלה".

דטענט רבנן כיון דלדידך ר"מ, חלוק אבר היוצא דאית לי' תקנתא בחזרה לענין טומאה, וא"כ בהא גופא חזינן דחלוק מאבר המדולדל. [ויל"ע לענין טומאת טריפה שחוטה דרבנן, אי ס"ל לתוס' דיהני חזרה, די"ל דלא חמיר מלר"מ לענין טומאת נבילה דאורייתא, או דלמא משום חיבת הקודש לא חלקו בזה].

דף ע"ג ע"ב

מ"ט דריו"ח **אליבא** דר"מ **האי** גופא **והאי** לאו גופא. בתור"ה מ"ט, "קצת קשה דשאני אבר בהמה דמדאורייתא שרי אף באכילה כדאמרינן לקמן דאין להם אלא מצות פרוש. וי"ל דמ"מ בעי דכמו שגזרו עליו חכמים איסור אכילה טומאה נמי הי' להו לגזור". יל"ע דלכאור' הא גופא מקשינן מ"ש אבר המדולדל דבהמה מאבר היוצא דעובר, ביאורו, דהא מקשינן אטעמי' דר"מ לחודי', והא גם לרבנן חלוק לענין דאורייתא מאבר עובר היוצא לענין איסור אכילה, וזהו שהקשו תוס' דא"כ מאי פריך לר"מ בעוד חזינן דגם לרבנן חלוק בדאורייתא מאבר העובר, ולזה תירצו דעכ"פ מדרבנן הי' להשוות טומאה לאיסור אכילה כמו דין התורה באבר עובר היוצא.

במאי עסקינן **אלימא** באבר דעובר **מיפ"ג** פל"גי. יל"ע היאך קס"ד דלגבי אבר דעובר מיתה עושה ניפול, דממנ"פ, אי העובר חי הא במיתת אמו דינו כילוד וניתר בשחיטת עצמו, וליכא דינא דיוצא כיון דאינו תלוי במחיצות אמו. ואי

[ועי' רא"ש שם]. וברשב"א כאן, "כבר כתבתי למעלה בריש פרקין שזה מתיישב היטב לפרושו של רבינו שלמה ז"ל דפירש למעלה דלריו"ח אבר עצמו מותר בחזרה אף ללישנא דפומבדיתא, אבל לפירוש הגאונים ז"ל ורבינו אלפסי ז"ל שפירשו דבלישנא דפומבדיתא מודה לי' ריו"ח לרב דאבר עצמו אין לו תקנה בחזרה ובמיעוט אבר שבפנים פליגי, לא ידעתי ליישב דברי ר' יוסי בכאן אלא בדוחק".

אמנם ברשב"א לעיל ס"ח ב', "וראיתי בשם רבותינו בעלי התוס' ז"ל דאע"ג דחזרה לא מהניא להתירו באכילה, לטהרו מידי נבלה מיהא מהניא לי". וטעין עלה הרשב"א ז"ל, "ואינו דלמאן קאמרינן לרבנן, ולרבנן אפילו בלא חזרה נמי שחיטת אמו מטהרתו מידי נבלה, וכדתנן שחט את אמו ואח"כ חתכה הבשר מגע נבלה דברי ר"מ, וחכ"א מגע טריפה שחוטה. אא"כ נדחוק ונאמר דחזרתו מטהרתו אף מידי טריפה שחוטה ואפילו במוקדשין לא מטמא, ואינו מתחזור כלל, דהא בין חזר בין לא חזר מדינא טהור הוא לגמרי בין מטומאת נבילה בין מטומאת טריפה שחוטה, אלא שהחמירו חכמים להטעינו טומאת טריפה שחוטה משום חיבת הקודש, וא"כ היאך נתלי עיקר טעמא דאין שחיטה עושה בה ניפול הואיל וחזרתו מטהרתו, ועיקר חזרתו אינה לא מעלה ולא מוריד מעיקרא דדינא וצ"ע".

חזינן דאמנם לר"מ מהני חזרה לטהר מידי נבלה. ועל האי עיקר דינא לא השיג הרשב"א, רק טענתו דלרבנן בלא"ה מטהר אף בלא החזיר. מיהו דברי תוס' יתפרשו

מת קודם מיתת אמו, הרי אין מיתת האם קובעת כלפיו והרי כולו נבלה. [ע"י רש"י במתנ' ע"ב א' א"נ אם מצא מת כו']. ופשוט צ"ל דס"ד בין אאבר דעובר בין כאבר המדולדל, ולענין מיתה הנפק"מ רק לענין אבר המדולדל, ולענין שחיטה אף לענין אבר העובר, ואהא מקשינן מיפלג פליגי.

ואמר רבב"ח א"ר יוחנן אין בהן אלא מצות פרוש בלבד. שיטת רש"י דליכא לאו דאבר מן החי, וליכא אלא איסור דרבנן בעלמא. וכ"ד תוס' לעיל ע"ג ב' ד"ה מאי, והכא ד"ה אין. וברמב"ם פ"ה ממאכ"א ה"ו, "בשר המדולדל בבהמה ואבר המדולדל בה אם אינו יכול לחזור ולחיות אע"פ שלא פירש אלא אחר שנשחטה אסור ואין לוקין עליו. ואם מתה הבהמה רואין אותו כאילו נפל מחיים לפיכך לוקין עליו משום אבר מן החי. אבל היכול לחזור ולחיות אם נשחטה הבהמה הרי זה מותר". ובמ"מ בהי"א, בתוה"ד, "ודע שדעת רבינו שאע"פ שאין בהן מלקות כשנחתכו אחר שחיטה הרי הן אסורין מן התורה ואין איסורן מדבריהם בלבד אלא הרי הן כחצי שיעור דאתו מריבוי ואין לוקין עליו. ומה שכתבתי למעלה (ה"ו) דאמר ריו"ח אין בהם אלא מצות פרישה, פירושו שהן אסורין מן התורה ואין בהן מלקות אבל הוא מצוה לפרוש מאכילתו".

ודנו אחרונים ז"ל במהות האיסור אי משום דררא דאבר מן החי או איסור כטריפה. ועי' כו"פ ס' נ"ה סק"ז דנפק"מ לענין ב"נ, דאי משום אבר מן החי אסור, ואי משום טריפה שרי.

והנה גם לשיטת רש"י ודעימ' דהאיסור מדרבנן מצינו נידון בגדר האיסור, דיעוין ש"ך ס' נ"ה סק"א, "והאבר אסור מדרבנן, משום אבר מן החי, ואם יש בו ספיקא אזלינן לקולא ואסור להשיטו לבן נח מדרבנן, סמ"ק ס' רי"א דף צ"ג א' ומביאו מהרש"ל פ' בהמה המקשה סי"ז והב"ח בסתם. אבל הרשב"א והר"ן כתבו בפ' א"ט גבי נשתברו אגפי' דכיון דלישראל אין בו אלא מצות פרישה בלבד כדאיתא בש"ס שרי לעו"כ אפילו לכתחילה ואין בו משום לפנ"ע לא תתן מכשול". מיהו אינו מוכרח דהנידון בעיקר גדר האיסור, די"ל לכו"ע הדרבנן משום אבר מן החי, רק דלענין ב"נ שרי כיון דליתא גבי' איסורי דרבנן. והנידון אי אסור עכ"פ על הישראל להושיטו לב"נ, כאילו הי' אבר מן החי דאורייתא, או דלא אסור ע"ז, וכמבואר כ"ז בכו"פ שם ועי' מהר"ן חיות בסוגיין.

והנה בפר"ח ס' ס"ב ז' אייתי תוספתא פ"ט דע"ז ה"ד דמבואר דאבר המדולדל אסור לבן נח, והרי דיסוד האיסור משום אבר מן החי. ואיהו טעין דמכאן נלמד כהרמב"ם דאסור מה"ת, דאל"כ הא ליתא איסורי דרבנן גבי' ב"נ, ברם כבר ביאר הכו"פ דהכא י"ל דאיכא איסור מצד הישראל להושיטו אטו הושטת אבר מן החי גמור, וא"כ האיסור מצד הישראל ולא מצד הב"נ, וניחא אף לשיטת רש"י. מיהו עכ"פ נלמד כהשיטות דאייתי הש"ך דאסור לב"נ. אולם במנחת בכורים שם דתוספתא איירי במתה הבהמה ואיכא דינא דמיתה עושה ניפול ואיסורו

משום אבר מן החי, וליכא ראי' על שחיטה עיי"ש.

ובכו"פ ס' ס"ב סק"ו ובאו"ש פ"ח משחיטה הי"ב, יצאו לחדש דיש לחלק בין ב"נ לישראל לענין גדר האיסור, דדוקא לישראל דאיכא תורת שחיטה, הרי הו"ל בגדר איסור כטריפה מקרא דבשר בשדה טריפה לא תאכלו, ולא משום אבר מן החי, דבעצם שחיטה אינה עושה ניפול. משא"כ ב"נ דליכא תורת שחיטה גבי', הרי לדידי' שחיטה כמיתה והריגה, והדר דינא דמיתה עושה ניפול והו"ל אבר מן החי. ואין כאן טענת מי איכא מידי דלישראל שרי ולב"נ אסיר, כיון דלשניהם אסור עכ"פ מה"ת עיי"ש.

דף ע"ד ע"א

מנא הא מילתא דאמור רבנן מיתה עושה ניפול שחיטה אינה עושה ניפול. יסוד דינא דמיתה עושה ניפול, דהאבר המדולדל, כאילו נפרש ונותק מן הבהמה, דפסקה חיות האבר ולעולם אינה חוזרת לקדמותה כמבואר ברמב"ם, והמיתה אינה מוסיפה בהניפול, דמעיקרא כבר חייל בעצם "שם אבר מן החי" על האבר המדולדל [רק דעדיין ליכא טומאת אבר מן החי משום דבעינן כי יפול], אלא אדרבא, איכא חידוש דין דשחיטה אינה עושה ניפול, דכח השחיטה להתיר ולטהר אף את האבר המדולדל. ועי' תוס' לעיל ע"ג ב' ד"ה הוכשרו, דדין הכשר האבר ע"י דם בבהמה תלו לה בנידון עושה ניפול או לאו ודו"ק.

אר"ח מחלוקת באבר דעובר חי אבל באבר דעובר מת דברי הכל שחיטה עושה ניפול. ורבה אמר כמחלוקת בזה כך מחלוקת בזה. ברש"י, דמעלת עובר חי דיש במינו שחיטה ומהניא אף לאבר היוצא לטהרו. יסוד המחלוקת כפי שביארו בלב ארי' כאן ובאמר"מ ס"ד, דלר"ח ב' דינים איכא בהיתר ב"פ, א) עובר חי דיש במינו שחיטה, מצד דשחיטת האם היא גם שחיטה להולד, ומיסוד ד' סימנין אכשר בה רחמנא, וכדמצינו ברש"י לעיל ס"ט א' דכאילו מקצת סימניו שחוטים. ומה"ט מהני אף לאבר היוצא, כיון דאיכא כח שחיטה כלפי העובר חי. ב) עובר מת דאין במינו שחיטה, הרי ל"ל מתיר דשחיטה, לא בהמעשה ולא בחלות ההיתר, רק גזיה"כ מדין "כל בבהמה אותו תאכלו", דמה שנמצא במעי האם נותר ממילא בשעת השחיטה, ואבר היוצא לא קרינן ב"י כל בבהמה אותו תאכלו וליכא היתר כלל. ואילו רבה ס"ל דגם עובר מת חשיב כחי אגב אמו, ומצד חשיבות ירך אמו, והו"ל אבר היוצא כחלק מאבר אמו היוצא, ושפיר אהני השחיטה לכולה. [ויש לחשב במתנ' ע' ב' לשיטות הראשונים לגבי הוציא ידו בטהורה ובטמאה].

והעירויני דלכאוי' לדעת ר"ת יהא דינא דהג"א ע"ה א' בשם ראב"י, דשחיטת האם לא מועלת לעובר טריפה, דהא לדידי' ביש במינו שחיטה, ובכללו טריפה דחשיב יש במינו שחיטה, הוי מדין דחשיב אף שחיטת העובר, וא"כ כשהוא טריפה אינו נותר באכילה, רק לדידן כרבה

בהמה וטעון שחיטה], ופי' מהרש"א בח"ה דאע"ג דאמרינן לקמן דבן ח' אין במינו שחיטה, מ"מ בהאי עובר יש במינו שחיטה אגב אמו, משא"כ במת דלא מקרי שחיטה.

"ותמי" לי פירושו טובא דודאי גם בבן ח' חי נמי לא שייכא שחיטה בגופו וכמת דמי לענין זה, ואי משום מינא דאימי, גם בן ח' מת כמו חי הואיל וחזו אגב אימי, והא דאייתי ראי' מדלא אמרינן לקמן כ"א בן ח' חי, התם איירי לענין שחיטת גופי' לטהורי', ולהכי במת אע"ג דיש במינו שחיטה אגב אמו, א"א לומר שישחט לטהורים, דוכי מתה עומד ושוחט, משא"כ בן ח' חי כיון דיש במינו שחיטה אגב אמו, איכא למימר דישחוט גופי' ויטהרנו, אבל לענין אבר היוצא ממנו מ"ל ששחיטת אמו מטהרת להא עובר חי ומטהרת לאבר היוצא ממנו, ומ"ל שמתהרת לעובר מת ולאבר היוצא ממנו, תרוייהו ממש כהדדי ניהור'.

"ולע"ד" לא חי' צריך מהרש"א ז"ל לכ"ז, דהכא מיירי בבן ח' שבמעי אמו ויש במינו שחיטה, דאי הוה שביק לו במעי אמו עד שיכלו חדשיו ויולד יהי' בהמה מעלייתא לשחיטה ולהכי קרי לה במינו דעובר זה נשחטה אמו בהיותו בבן ח' וליכא שחיטה בגופו רק במינו אי לא שחט לאמו הוא גדל ואתי לידי שחיטת עצמו. ולא דמי לשחיטת בן ח' דלקמן, דהתם איירי בבן ח' שנולד, דדוקא כ"ז שהוא במעי אמו מקרי יש במינו שחיטה, דכל בן ח' במעי אמו גדל עד שכלו חדשיו וראוי לשחיטה, משא"כ כשנולד תו לא מקרי יש במינו שחיטה דנפל הוא וכמת דמי, אבל בן ח' מת שנמצא במעי

נקטינן דטריפה לא גרע מחותך איברים או מת העובר דהכל ירך אמו. מיהו יל"ד דגם לר"ח איכא כח כל בבהמה אותו תאכלו גם כלפי עובר חי, רק דאיכא גם כח שחיטת עצמו, ונפק"מ לאבר היוצא, מיהו כד קרינן כל בבהמה אותו תאכלו, לא יגרע עובר חי טריפה, מעובר מת.

ברמב"ם פ"ה מהל' מאכ"א הי"א, "כל אבר עובר שיצא וחתכו קודם שחיטה והוא בחוץ הרי זה אבר מן החי ולוקין עליו ואפילו מת העובר קודם שחיטה". ובמ"מ, "אפילו מת העובר, אפשר שיצא לו ממה שאמרו [ע"ד א'] על המשנה במחלוקת ר"מ וחכמים, שמחלוקתן שוה בעובר מת או חי, ואע"פ שאין זה הכרח פשוט הוא". מתבאר להאמור, דיסוד רבה דחשיב כחי אגב אמו, ומה"ט אפילו מת העובר הרי דין האבר משום אבר מן החי ולא משום נבלה. [ודוק"ק לרש"י במתנ' ע"ב א'].

רש"י ד"ה דעובר חי. עי' מהרש"א. הנידון למאי דהכריחו תור"ה מחלוקת, דאיירי בבן ח' דאילו בן ט' כשאר בהמה הוא לר"מ וטעון שחיטה. וא"כ אמאי חשיב יש במינו שחיטה. דבן ח' חי כמת ממש חשיב. והפשוט כדביאר בבכור שור דבמעי אמו דעתיד לגמור חדשיו ולהולד כבן קיימא, ודאי חשיב חי ובמינו שחיטה, משא"כ נולד בן ח'.

להלן העתקת לשונו של הבכור שור [צוין בלב ארי']. "והיינו בבן ח' כמו שכתבו התוס' [דהא לר"מ בן ט' כשאר

אמו אין במינו שחיטה דא"א לומר שיכלו לו
חדשיו כיון דמת הוא."

ברא"ש ס"ה. "ואפילו לר"מ דאסר הגי
מילי לאחר שחיטה ויצא חי
לאויר העולם". "אלא ודאי אפילו מת לאחר
שחיטה מותר כל זמן שלא יצא חי לאויר
העולם". חזינן שיטת הרא"ש דבן ט' שלא
יצא חי לאחר שחיטה מודה ר"מ דשרי.
ויל"ע דלפי"ז ליכא הכרח תוס' דאיירי בבן
ח', ונימא דלעולם בן ח' חשיב אין במינו
שחיטה, ולרב חסדא אליבא דכו"ע אין האבר
נותר בשחיטה, ואיירינן בבן ט' שהי' חי
בשעת שחיטה, ואיכא מעלת יש במינו
שחיטה, ואח"כ מת העובר קודם יציאתו.

וי"ף ד' דלא יועיל לן ב"ט, דיסוד שיטת
הרא"ש דכלו חדשיו דיש לו חיות
עצמי, הרי ביציאתו חייל דין שחיטה, ובמע
אמו נותר מדין כל בבהמה אותו תאכלו הגם
דליכא דין כשחוט, דכמו דנותר חלב וגיד
נותר ג"כ איסור אבר מן החי, מיהו כ"ז
במצב כל בבהמה אותו תאכלו, ברם ביצא
חי הדר הדין דלא נותר בלא שחיטה. וא"כ
מיני' ובי' מוכרח דב"ט ליכא מעלת שחיטה
להתיר אבר היוצא, דאי מצד שחיטה בי' לא
שייך איסור ביציאתו.

בעי רב הושעיא הושיט את ידו למעי
בהמה ושחט בן ט' חי מהו. מצינו
כמה דרכים ביסוד הספק, כדלהלן.

דרך א) בתוס' להלן ע"ה א' ד"ה לדברי,
דבעיא דסוגיין לא תליא בפלוגתא
אי לדברי המתיר אוסר או דד' סימנין אכשר
בי' רחמנא, "דהכא דוקא לדברי המתיר אוסר
דמהני שחיטת טריפה לענין טומאה והוי

כחציו שחוט ותו לא מהניא בי' שחיטה".
"וכן הא דאמרין לעיל [ע"ד א'] גבי בעיא
דהרשיט ידו למעי בהמה ושחט בה בן ט' חי
מהו, או דלמא אפילו לרבנן ד' סימנין אכשר
בי' רחמנא, לא דמי להא דאסרינן הכא
לרבנן, משום דהכא כחציו שחוט כדפרישית.
ואפילו לרבא דאמר הכא ד' סימנין אכשר
בי' רחמנא, איכא למיבעי לעיל, דדילמא
שאני התם דלא יצא לאויר העולם ואסור
אפילו לר"מ".

דרך ב) ר"ן [ע"ה ב' בדפיו ד"ה גרסינן],
"והרי"ף ז"ל השמיטה מן ההלכות
ואפשר שסובר דכיון דאסיקנא דארבעה
סימנין אכשר בה רחמנא שחיטה מהניא לי'.
אבל בתוס' כתבו דאכתי בעיין לא איפשיטא,
דאיכא למימר כי אמרינן דסימנין דידי'
אכשר בה רחמנא, ה"מ בשאין סימני אמו
מועילים לו, כגון שנקרעה או שנטרפה, אבל
כל שיש לו סימני אמו [אין לו סימני עצמו],
או דלמא בין כך ובין כך ארבעה סימנים
אכשר בה רחמנא, וכיון דבעיין לא איפשיט
נקטינן לחומרא".

הרי דלתוס' יסוד הספק כיון דלא יצא
לאויר העולם, ואילו להר"ן יסוד
הספק כיון **דאיכא סימנין לאמו** דאפשר
בכה"ג ליכא דין ד' סימנין אכשר בי' רחמנא.
והנה יסוד הסברא לתוס', י"ל כדביאר
הרשב"א, דאפשר חסר בחשיבות
הסימנין, כיון דחיותו אגב אמו, וז"ל,
"ואע"ג דקיי"ל כרבא דאמר לקמן גבי שחט
את הטריפה ומצא בה בן תשעה חי אף
לדברי המתיר מותר ארבעה סימנין אכשיר
בי' רחמנא, התם הוא דיצא חי לאויר העולם,

אבל כאן שבמעיי אמו מיבעיא לן סימנין, אם סימנים הן חשובים אם לאו, וכן כתבו רבותינו בעלי התוס' ז"ל.

ויעוין ספיקת רע"א, "מספקנא באם מתה האם ושחט הולד במעי אמו, בזה י"ל דהוי שחיטה דהא בעי רק באם האם חי דאזי י"ל דהולד כחלק מהאם ולא הוי בהמה בפני עצמה, אבל במתה אמה י"ל דהולד רק כמונח בקופסא וכנולד דמי, וכמ"ש הרמב"ן (הובא במג"א ס' של"ט סקט"ו) דאף דישראל אינו נהרג על העוברים, מ"מ במתה האם העובר כילוד ודלת הוא דנעול בפני דמי, ואולם לטעם הלבוש דהוי חלדה גם בכה"ג לא הוי שחיטה". ולהגדרת הרשב"א אינו מצד חסרון בכללות שם בהמה מעלייתא, דהא ס"ל דלר"מ חדשים לבד גרמי, וגם כמת קודם יציאתו אינו נותר בשחיטת אמו, דמ"מ אפשר חסר בחשיבות הסימנים כנ"ל.

לדרך הר"ן מצד דאיכא סימנין לאמו, הקשה רע"א, "וק"ל הא לר"מ בודאי סימנין שלו ראויין לשחיטה ואפילו הכי בעי לן דדלמא במעי אמו לא מהני שחיטה, וא"כ להך צד מה מהני הא דד' סימנין אכשר. וכן מש"כ הר"ן אח"כ אבל בתוס' כו' אבל כל שיש לו סימני אמו כו', לפי"ז יהא הדין באם האם טריפה דמותר לשחוט הולד במעי אמו, והא לר"מ בבן ט' חי לית ל' סימני אמו, ואעפ"כ מספקא לן דדלמא במעי אמו לא מהני שחיטה וצ"ג".

וצ"ל לכאור' דתוס' דאייתי הר"ן, מתפרשים כרא"ש בס"ה, וכדאייתי הרשב"א להלן ד"ה מתנ', בשם תוס', "משו"ה מפרשי

רבותינו בעלי התוס' דלא אסר ר"מ אלא בחדשים וביציאתו לאויר העולם קודם מיתה, אבל כשיצא מת חדשים לא גרמי ל', ואפילו מת לאחר שחיטת אמו מותר". וא"כ נימא דחשיב דיש לו סימני האם בגוונא דמת לאחר שחיטת אמו קודם יציאתו לאויר העולם, דבעינן חדשים ואוירא כדי דליחול דין שחיטה עצמי, משא"כ באמו טריפה דאין לו כלל סימני אמו להיות נותר באכילה.

מיהו יל"ד הגדר בזה, די"ל דלאו משום דאהני שחיטת האם, דאי אהני אינו חוזר ונאסר משום חוסר שחיטה, רק דהוי היתר מצד כל בבהמה אותו תאכלו, וביצא חי פסק האי היתר, ואיכא דין שחיטה בחיוב, ולפי"ז לאו מצד מתיר דסימני אמו וכנ"ל. אולם י"ל דכלפי מצב חדשים לחודא, יש לו סימני אמו, דנטפל אגב אמו, וכלפי מצב דמצטרף אוירא דהוי בהמה מעלייתא חייל דין שחיטה, ושוב כלפי מצב חדשים לחוד במעי אמו, יש לו סימני אמו וצ"ע.

או דלמא אפילו לרבנן ד' סימנין אכשר ב'י רחמנא. בשו"ע יו"ד סכ"ד ס"ז, "אם המטלית פרוש על צוארה ושחט שחיטתו כשרה [ואין כאן חלדה], ויש מי שפוסל גם בזה, ויש לחוש לדבריו לכתחילה". ובט"ז שם סק"ד, "הוא דעת הרמב"ם בטור. וק"ל מתלמוד ערוך שאינו כן, דהא בפרק בהמה המקשה [דף ע"ד] בעי רב הושיט ידו למעי בהמה ושחט בה בן ט' חי מהו כו', ואמאי לא אסרינן לה מטעם חלדה דהא אין הסכין מגולה, אלא ע"כ דאין חלדה אלא במה שהוא קשור בצוארה, ובעל הלבוש שגג בזה בסימן י"ד כמ"ש שם".

דחד דינא לתרווייהו ואינו בכלל היתר דכל בבהמה תאכלו, לעומת חלבו שאינו מתערב כלל עם חלב אמו.

טעם ג) ר"ן. ("כה א' בדפיו). "ונ"ל דהיינו טעמא דליכא למגמר שריותא מכל בבהמה תאכלו אלא במידי דבר אוכלא כגון חלב וגיד הנשה דתאכלו כתיב, אבל דמו כיון דמשקה הוא, לא נפיק משריותא דכל בבהמה תאכלו, דאע"ג דאשכחן אכילה גבי דם, אפ"ה הכא כיון דאיכא לאוקמי אמידי דבר אכילה לא מוקמינן ל"א אדם".

טעם ד) רע"א. "י"ל דכתיב כל בבהמה תאכלו דמשמע הכל בלי שום שיור מוכת דחלב וגיד דשליל מותר, אבל לענין דם אף אם קיימא באיסורו, מ"מ אפשר לקיים לישנא דכל בבהמה ע"י שיבשל כל דם השליל והוי דם שבשלו דמותר".

טעם ה) מהרש"ל על הפמ"ג ל"ת קפ"ו. דהא לא אסרה תורה כל חלב שבבהמה, אלא כגון חלב שעל הקרב והכליות, ע"י לעיל מ"ט ב'. והשתא התיירא דעובר הוי מגדר ירך אמו, וכאחד מאברי, ולא חשיב כברי בפנ"ע, וא"כ גם חלבינו נידונים כאיברי האם, ולא כאיברי העובר בפנ"ע, ואין כאן מציאות חלב שאסרה תורה, משא"כ דם דאינו תלוי במיקומו בהגוף, דכל דם אסרה תורה, ומה"ט אינו בכלל התיירא דכל בבהמה תאכלו.

קורעו ומוציא את דמו. וברש"י מלקמן ע"ה א' דחלבו מותר. ודנו אחרונים ז"ל בגדר היתר ב"פ, דאי משום דחשיב שחיטה בהאם ושחיטה בהולד, מהכ"ת דין

ובנקודה"כ, "לק"מ דהתם לא שייך חלדה כיון שעדיין לא יצא לאויר העולם. אי נמי אפשר דהך סוגיא מבעיא את"ל תחת מטלית כשר. אי נמי שאני התם דהרחם הוא כמו בית שלה. ועי' ט"ז סי"ד סק"י, ובש"ך סק"ד. ובגליון מהרש"א שם, בשם תשובת שבו"י, "דמשו"ה השמיט הרמב"ם איבעיא זו, דס"ל דאולא אליבא דרב חולין ל' ב', דאמר תחת העור כשרה, א"כ יפה אמר הט"ז דלדין פסולה ודאי מטעם חלדה". [אמנם בר"ן ביאר השמטת רי"ף ורמב"ם מצד ד' סימנין אכשר ב"י רחמנא ומהני שחיטת העובר כנ"ל].

מתנ' השוחט את הבהמה ומציא בה בן שמנה חי או מת או בן תשעה מת קורעו ומוציא את דמו. בהפרש דין דמו דאסור מדין חלבו דמותר, מצינו כמה טעמים בראשונים ובפוסקים ז"ל, כדלהלן.

טעם א) רש"י. דלגבי חלב מצינו דהתורה חילקה דינו מחלב דעלמא ופסלה אותו להקרבה על המזבח, כדלהלן ע"ה א' מדרשת תו"כ, וביאר החת"ס בכונתו, דמה"ט י"ל דגם לענין איסור אכילה חילקה התורה בין חלב העובר לשאר חלב, והוי בכלל שריותא דכל בבהמה אותו תאכלו. ואילו לגבי דמו לא מצינו בתורה דחלוק דינו וקאי באיסורו ככל דם האיברים.

טעם ב) רא"ש ס"ה. "ומה שדמו אסור לפי שהוא נבלע בכל הגוף וחשיב כדם האיברים שפירש של בהמה עצמה". וביאר הט"ז סי"ג סק"ג, דהיינו כיון דדם העובר מתערב עם דם הבהמה והעובר ניזון ממנו והרי"ז כדם הבהמה עצמה, וי"ל

ומטהרתו מידי נבלה ואינה מכשירתו באכילה.

ויעוין גליון רע"א יו"ד סט"ז ס"י, "אם נמצא האם טריפה דיש תקנה לולד אם כלו חדשיו דמותו לשחטו, פשיטא דאסור לשחוט הולד בו ביום משום אותו ואת בנו". והיינו כיון דאהני שחיטת הבן להתירו באכילה, הגם דכבר נטהר מידי נבילה בשחיטת אמו. ומסתייע משיטת בעה"מ, דהא לדידי' כל בן תשעה חי לר"מ שחיטת אמו מטהרתו מידי נבלה, ואפ"ה מבואר כמתנ' דאיכא משום אותו ואת בנו כיון דשחיטת הבן מתירתו באכילה.

מצא בן תשעה חי טעון שחיטה. ברש"י ד"ה טעון שחיטה, "דחדשים גרמי לשוי' בהמה באנפי נפשי' ולא איתרבאי מכל בבהמה תאכלו, ולרבנן חדשים ולידה גרמי דרבנן מרבוי' להתירא מכל בבהמה תאכלו". ברמב"ן, "ולדבריו תמוה הוא, לר"מ מצא בן תשעה מת דרישא אמאי שרי, והא כלו לו חדשיו קודם שמת וחדשים גרמי לי' לשוויי בהמה באנפי נפשה. ולאו קושיא היא, דכל דליכא שחיטה בגופו מודה ר"מ דמתורבה מכל בבהמה תאכלו, אבל בן תשעה חי דאיכא שחיטה בדידי' לא מרבה לי' ר"מ".

טעון שחיטה. ברמב"ן שם, "ובתוס' מפרשים דלא אמרינן חדשים גרמי אלא כשיצא לאויר העולם קודם מיתה, ואפילו מת לאחר שחיטת אמו מותר לר"מ. ואינו נכון". וברא"ש דף ע"ה א' [ס"ה],

חלבו דהב"פ יהא שונה משאר חלב בהמה. אולם אי גזיה"כ דכל בבהמה תאכלו, דהכל נותר בשחיטת האם, ולא משום דחשיב שחיטה כהעובר, שפיר גם החלב בכלל האי התירא. וכן לגדר דחשיב ירך אמו וכחי אגב אמו, ג"כ ניחא כיון דלאו מתורת שחיטה בפנ"ע כהעובר, וניחא דחלבו מותר כסברא הנ"ל דאין כאן חלב שאסרה תורה. (עי' אמר"מ ס"ד).

מצא בן תשעה חי טעון שחיטה וחייב באותו ואת בנו דברי ר"מ.

בבעה"מ דף ע"ה [כ"ה ב' בדפי הרי"ף], "כולה ר"מ היא, ואע"ג דלענין אכילה בעיא סימנין דגופי' למשרי', אבל לטהורי מידי נבלה ד' סימנים אכשר בי' רחמנא ושחיטת אמו מטהרתו מידי נבלה אפילו לר"מ, אע"פ שר"מ מטמא בשחט אמו ואח"כ חתכה טומאת מגע נבלה, מודה הוא בבן פקועה דאהני לי' מחיצת אמו לטהרו מידי נבלה, ואע"פ שטעון שחיטה להתירו באכילה".

וברמב"ן להלן ע"ה א' פליג, "והאומר דרב חסדא בכשרה נמי אמר ובר"מ, דאע"ג דסבירא לי' לר"מ לענין אכילה טעון שחיטה, דבעינן סימנין בגופי' למשרי', אבל לטהורי' מידי נבלה ארבעה סימנין אכשר בי' רחמנא, ושחיטת אמו מטהרתו מידי נבלה אפילו לר"מ, טועה הוא, דלר"מ כל שיש לו חיות בפני עצמו לא הוכשר בשל אמו, דהא תנן לעיל [ע"ב ב'] לא אם טיהרה שחיטת טריפה אותו דבר שהוא גופה, תטהר את האבר דבר שאינו גופה, ואם כדברי זה, הרי עובר זה אינו גופה

וּאֵפִילוּ לר"מ דאסר, הני מילי לאחר שחיטה ויצא חי לאויר העולם ולא כמו שפירש רש"י במתניתין דטעמא דר"מ משום חדשים, דאם כן בן תשעה מת היכי שרי ר"מ כולו חוץ מדמו, והלא צריך לידע אימתי מת אי קודם שחיטה אי לאחר שחיטה, אלא ודאי אפילו מת אחר שחיטה מותר כל זמן שלא יצא לאויר העולם". והיינו דס"ל להרא"ש כשיטת תוס' שברמב"ן הנ"ל. [ועי' מה שהגיה הרש"ש ברש"י ע"פ דבריו להלן בע"ב, אכן בראשונים בדעת רש"י דלא כדבריו].

וְאֵפִילוּ לר"מ דאסר, הני מילי לאחר שחיטה ויצא חי לאויר העולם ולא כמו שפירש רש"י במתניתין דטעמא דר"מ משום חדשים, דאם כן בן תשעה מת היכי שרי ר"מ כולו חוץ מדמו, והלא צריך לידע אימתי מת אי קודם שחיטה אי לאחר שחיטה, אלא ודאי אפילו מת אחר שחיטה מותר כל זמן שלא יצא לאויר העולם". והיינו דס"ל להרא"ש כשיטת תוס' שברמב"ן הנ"ל. [ועי' מה שהגיה הרש"ש ברש"י ע"פ דבריו להלן בע"ב, אכן בראשונים בדעת רש"י דלא כדבריו].

תוֹד"ה לַמַּעֲוִי רובעו. "דס"ר דגורע מבהמה מפרכסת דחייב רובע כדאמרינן בהעור והרוטב". היינו דס"ד דלא חשיב דהגיע לכלל בהמה, משא"כ מפרכסת מה דשחוטה היא אינו מפקיעה מכלל בהמה. שם, "אי נמי התם הני מילי כגון ישראל בטמאה ועו"כ בטהורה, אבל הכא דבשחיטה זו משתריא באכילה סלקא דעתך לא מחייב". לפי"ז חדשו דישאל בטהורה ומפרכסת ליכא משום רובע וחורש בו.

וַיֵּלֶךְ בִּיסוד שיטת תוס' והרא"ש, אי המכוון דבעודו במעי אמו הוי מדין כל בבהמה תאכלו, בלא היתר שחיטה, וביצא לאויר העולם חי, נאסר, מצד דעתה בפנ"ע טעון שחיטה, ומעולם לא ניתר בשחיטה. או דאהני שחיטת אמו לגבי מצבו כירך אמו וכנטפל, ולגבי מצבו כבהמה בפנ"ע כאילו לא נשחט. וצ"ע בעיקר שיטה זו אמאי לאחר שחיטת אמו אינו נידון כמנח בדיקולא והוי מיד כיצא לחרץ, וא"כ לעולם הו"ל יצא חי לאחר שחיטה.

אֲרִשְׁב"ל לְדַבְרֵי הַמַּתִּיר בַּחֲלָבוֹ מִתֵּיר בְּדָמוֹ לְדַבְרֵי הָאוֹסֵר בַּחֲלָבוֹ אוֹסֵר בְּדָמוֹ. וריו"ח אָמַר אֶף לְדַבְרֵי הַמַּתִּיר בַּחֲלָבוֹ אוֹסֵר בְּדָמוֹ. מסקנת הסוגיא דהגידון לענין כרת, ונחלקו הראשונים לריו"ח דחייב כרת על דמו, אי דוקא לר"י דמחייב על דם התמצית, וס"ל לריו"ח דליכא הקישא לדם הנפש לומר דרק היכא דאיכא דם הנפש מחייב אדם התמצית, מיהו לדידן כרבנן דלא מחייב אדם התמצית, ודאי ליכא כרת אדמו של שליל. וזה דעת הרמב"ן, "אבל לדידן לא קיי"ל כריו"ח בהא משום דליתא לדרכי יהודה, אלא דמו אסור ואין

דף ע"ד ע"ב

במתני'. קרעה ומצא בה בן מ' חי טעון שחיטה לפי שלא נשחטה אמו. בתויו"ט דס"ד דכיון דבקרא דכל בבהמה תאכלו לא הוזכר שחיטה, הרי גזיה"כ דכל הנמצא במעי הבהמה תאכלו ואפילו בלא נשחטה עיי"ש.

חייבין עליו כרת אלא כדם האיברים, אי נמי כדם התמצית, והכי נמי תניא בתוספתא, ודמו כדם האיברים ואין חייבים עליו כרת, ומני רבנן היא".

ואילו הר"ן ס"ל דלריו"ח גם אליבא דרבנן חשיב דם הנפש ולא תליא דוקא בשיטת ר"י דמחייב אדם התמצית. וכתב בחידושו, "אבל לריו"ח דאמר דר' יהודה ענוש כרת בדמו, ס"ל דבשליל דם הנפש אית ב', דכיון דארבעה סימנין אפשר ב' רחמנא אף מצד עצמו יש בו חיות ודם הנפש קרי, הלכך לר"י אכולי' דמו של שליל ענוש כרת, ולדידן דקיי"ל כרבנן דאמרי דם האיברים באזהרה, כדם הנפש שלו ענוש כרת, ודם איבריו באזהרה, ודינן שוה לבהמה גמורה". וכבר ציין הגרא"ז ז"ל דהרמב"ם פ"ו ממאכ"א ה"ה, דהדם הנמצא כנוס בתוך לבו של השליל חייבין עליו כרת, ושאר דמו כדם האיברים. וזה כדביאר הר"ן דיסוד דעת ריו"ח דדם השליל חשיב דם הנפש וא"כ איכא חיוב כרת אף לרבנן דבעלמא ליכא כרת אלא אדם הנפש, וכמו שפסק הרמב"ם לעיל שם בה"ד.

ובספר זכרון שמואל סע"ד ד"ה ועפ"ז, דלמש"כ הר"ן למסקנא דאינו חייב כרת לר"ל, "משום דכיון דשליל לא חשיב בהמה באפי נפשי' אין דמו קרוי דם הנפש שיהא בהכרת אלא כדם האיברים הוה ואסור". די"ל דריו"ח ור"ל לשיטתייהו ברף ע"ה גבי חלב, פליגי נמי בדם, דלריו"ח דחדשים גרמי, הוה בן ט' בהמה באפי נפשה והוה ב' נמי דם הנפש, אבל ר"ל דס"ל חדשים ואוירא גרמי, בן ט' נמי לא הוה

בהמה באפי נפשי' וליכא ב' דם הנפש. ובזה מיושב הסתירה מתוספתא שהביא הרמב"ן הנ"ל, דלהאמור ז"ל דתוספתא איירי בבן ח' דאף לריו"ח ליכא ב' כרת, אלא דהרמב"ם סתם ולא חילק בזה, דס"ל מסברא דגם קודם בן ט' איקרי דם הנפש, ולא תלוי זה בשם שור דמ"מ "שם נפש" יש לו, והתוספתא שהביא הרמב"ן "ודמו כדם האיברים", י"ל דיפרש דמיירי בשאר דם דהוה כדם האיברים, וכמש"כ הרמב"ם שם, "אבל שאר דמו הרי הוא כדם האיברים".

ולעיל הביא הוכחת הלח"מ מסוגיין דגם בבן ח' איכא כרת לריו"ח, מהא דאותיב ריו"ח לר"ל ממתנ' דבן ח' קורעו ומוציא את דמו. ודחה דרק להס"ד דפליגי אי איכא איסור דם או דהוה בכלל בבהמה תאכלו, וכלפי זה אייתי ריו"ח רא' ממתנ' דליכא היתר בבהמה תאכלו לענין דם, וממילא יהא חלוק דינם, דדם בן ט' יהא בכרת מצד דם הנפש, ודם בן ח' יהא בלאו כדין דם האיברים, דעיקר יסוד הוכחת ריו"ח דליכא היתר על דמו וכל חד כדינו, ופליגי בתרווייהו, אולם למסקנא דנחלקו רק לענין כרת, שפיר נימא דמחלוקתם רק לענין דם בן ט', אי איכא כרת או לא, ותליא בפלוגתתם אי חדשים גרמי או לאו, אולם דם בן ח' דליכא אפילו חדשים, לכו"ע ליכא כרת עיי"ש.

אליבא דר"מ לא תיבעי לך דכיון דאמר בן ט' חי טעון שחיטה שה מעליא הוא. חזינן דגם לשיטת בעה"מ דלענין לטהר מידי נבלה אהני שחיטת אמו, מכ"מ כיון דעדיין טעון שחיטה להיתר

חשיב שה כעין לענין רובעו וחורש בו
לשיטת רש"י. מיהו הרמב"ן גופי' אייתי
דברי רש"י דמסתברא בן פקועה הו"ל
למיעוטי' כיון דכבישרא בדיקולא. [עי'
חידושי הר"ן דתירץ קושית הרמב"ן על
תוס'].

איבעיא להו מהו למנות בו ראשון ושני.
ג' שיטות בזה, (א) רש"י, "נטמאת
בהמה שחוטת מהו למנותה ראשון ובן ט'
חי שבבטנה שני". משמע בן ט' מת או בן
ח' חי, ודאי חד גופא. (ב) רמב"ן, "בכל עובר
שניתר בשחיטת אמו כגון בן שמונה בין חי
בין מת שניתר בשחיטת אמו, ובן תשעה מת
לר"מ או חי לרבנן". הרי דהכל בכלל הספק.
(ג) בעה"מ [כ"ה א' בדפי הרי"ף] סוד"ה
איתיבי', "לרבנן בבן ט' חי ולר"מ בן ח' חי,
מדאמרינן עלה נעשה כאגוז המתקשקש,
אבל כמת דברי הכל חד גופא הוא".

במהרש"א דחיק דבן ט' חי שכתב רש"י
לאו דוקא וה"ה בן ח' חי,
והכרחו מדמקשינן ממתנ' הבשר מגע נבלה,
וע"כ מדר"מ פריך, דאילו לרבנן דהבשר מגע
טריפה שחוטת, הא הוי דין במוקדשין
דחיבת הקודש מכשרתן ולא בעי הכשר, וכן
בהדיא בבעה"מ וצד ראשון ברמב"ן, ור"מ
הא ע"כ איירי בבן ח', כתוס' לעיל ע"ד א',
דאילו בן ט' כשאר בהמה הוא לר"מ וטעון
שחיטה, וא"כ לאו בר קבולי טומאה הוא,
והרי דהנידון גם בבן ח'.

וי"ל ד' לדחות בתרתי ולקיים פשוטות רש"י
דדוקא בן ט' חי. (א) עפ"י תוס'
ברמב"ן, ורא"ש להלן ע"ה א', דלר"מ בעינן
חדשים ואוירא, ואי יצא מת ממעי אמו אינו

אכילתו, שה מעליא הוא, וכמו דלענין אותו
ואת בנו חשיב שחיטה כנ"ל במתנ'. מיהו
ודאי מהאי דינא ליכא ראי' לדין פדיון.

**כיון דאמרי שחיטת אמו מטהרתו
כבשרא בדיקולא הוא.** יל"ע לרש"י
דמסקינן לעיל לענין רובעו וחורש בו דודאי
לוקה, מהכ"ת דהכא לענין פדיון לא חשיב
שה. ומלשון הגמ' משמע דלאו משום חסרון
שם שה ביחוד, אלא משום דכבשרא הוא
וא"כ צ"ט חילוק הדינים. ולר"ג לעיל
מסקינן דלא חשיב בהמה ושור והכא דנין
דחשיב שה לפדיון כיון דרהיט ואזיל.

**א"ל רב אשי למר זוטרא מאי דעתך
דגמרת שה שה מפסחים.** ברש"י
מצד פסול יוצא דופן דאיכא בקדשים, ובן
פקועה הו"ל יוצא דופן. ובתוס' הקשו דא"כ
אף לר"מ תיבעי לך. ותירץ הרמב"ן דלרש"י
מסקינן השתא דודאי מצד "שם שה" כיון
דרהיט ואזיל חשיב שה, רק מצד יוצא דופן,
ואה"נ פליגי בין לר"מ בין לרבנן. ולעיל
נאמר בספק הגמ', והשתא בדעת ר"א ומ"ז
גופייהו נחתין דרך משום יוצא דופן. ויל"ע
מלשון רש"י ד"ה מאי, "ומסתברא דהאי
ממעט דכבישרא בדיקולא הוא וכי מרבי
בעל מום ונקבה קא מרבי". משמע דכמו
דתפדה מרבה נקבה ובעל מום, ה"ה דמרכה
יוצא דופן, וזהו שהוצרך לפרש מצד כבשרא
בדיקולא דזה חסרון בעיקר שמו, דלהא קאי
מיעוטא דשה, ובזה נתיישב הערת מהרש"א
דליכא סתירת דברי רש"י [מיהו הבנת תוס'
ברש"י דלקושטא מצד יוצא דופן ולא תליא
בר"מ ורבנן]. הרי דלמר זוטרא קאי סברת
כבשרא בדיקולא, ולמש"כ הרמב"ן הא

טעון שחיטה, אפילו ה' חי בשחיטת אמו, א"כ איכלל במתני' כן ט' חי שמת קודם יציאתו, דבכה"ג מגע נבלה. [נדו"ק ברש"י צ"כ ב' ד"ה בכך תשעה חי, "שחי ועמד לפנינו משנשחטה ונקרעה אמו". ועי' הגהת רש"ש ברש"י ע"ד א' במתני'.] (ב) למש"כ הרמב"ן, "ועוד שכל שאינו ראוי ליקרב על גבי המזבח ולא נראה מעולם, אין חיבת הקודש מכשירתו". וא"כ מצינו לפרש דפריך מרבנן ובגוונא דבן ט' חי אמאי מגע טריפה שחוטה.

דף ע"ה ע"א

מפני שהוא חי וכל שהוא חי אינו מטמא טומאת אוכלין. נודעת חקירת האחרונים ז"ל אי משום דחי לאו אוכל, או דעצם חיותו מטהרתו. ויעוין תוס' לקמן קכ"ח א' ד"ה בהמה, דמסוגיין לרבנן דריה"ג דבן פקועה אינו מקבל טומאה, הרי דבעלי חיים כי נמי הוי אוכל אינן מקבלין טומאה. מיהו יל"ד דאע"פ דאינו טעון שחיטה, במצבו כחי לאו אוכל הוא. ועי' קה"י טהרות.

מפני שהוא חי. מכאן מקור הגמ' לרש"י דפלוגתתם לא תליא בפלוגתת ר"מ וחכמים במתני' ע"ד א', דאי מצד דאינו נותר בשחיטת אמו, הול"ל מפני שהוא בהמה בפנ"ע ולא מפני שהוא חי, וע"כ דאינו תלוי בהכשר אכילתו.

הני מילי בהמה דיש במינה שחיטה [פרפות] אבל דגים דאין במינה

שחיטה [פרפות] אימא לא. יל"ע אמאי מציאות הטרפות דיותר משפיע בדגים דלא נפשיא חיותיהו, אינו מחשיבן כאין יכולין לחיות.

המילה נפל ריו"ח אמר חלבו כחלב בהמה ורשב"ל אמר חלבו כחלב חי. לר"ל לב' הלישנות בעינן חדשים ואוירא, ולריו"ח פליגי, לל"ק סגי אוירא וכש"כ חדשים, ומלשון רש"י דדוקא אוירא בנולד ולא בנתנבלה אמו. ולא"ד דוקא חדשים אבל אוירא לחוד לא סגי. דעת ריו"ח בין לרבנן בין לר"מ, כדהאריך הרשב"א צ"ב ב' ד"ה ולענין, לחלוק על שיטת רבינו אפרים דריו"ח כר"מ וא"כ קיי"ל כר"מ, ודחי דגם ריו"ח לא קאמר אלא בחלב שנתלש קודם שחיטת אמו, אבל כנשחטה אמו ודאי מישרא שרי. ובדעת ר"ל נחלקו הראשונים אי דוקא לרבנן או אף לר"מ, דמחד י"ל רק לרבנן, דלר"מ ודאי סגי חדשים בלא אוירא, דהא אינו נותר בשחיטת אמו, ומחד י"ל, דגם לר"מ במת קודם יציאתו ממעי אמו נותר בשחיטת אמו, והרי דג"כ בעינן חדשים ואוירא, וא"כ ר"ל בין לר"מ בין לחכמים. עי' רא"ש.

כי פליגי היכא דהושימו ידו למעי בהמה ותלש חלב של בן ט' ואכ"ל. שיטת תוס' דריו"ח סגי לי' חדשים בלא אוירא דבהמה, מיהו אוירא דחלב בעינן, וכל שלא נתלש החלב ויצא לחוץ לא חשיב חלב. כ"מ בתוד"ה לדברי, דמה"ט מספק"ל בהושיט ידו למעי בהמה ושחט בה בן ט', דהגם לריו"ח דחדשים גרמי, מכ"מ כיון דלא יצא לאויר העולם, דמי לחלב דבלא נתלש ויצא

ואח"כ הוציא לא חל דין אבמה"ח ממש, דמ"מ כיון דלית ב"י כבר היתר דכל בבהמה צריך להיות הדין דהוה אבמה"ח ממש ומטמא, אלא ודאי דס"ל להר"ן דלא חל כלל על הולד דין אבמה"ח במעי אמו, ורק דמדין יוצא הוה אבמה"ח, ובזה ס"ל להר"ן דכל זה בהוציא ידו ואח"כ חתך, אבל בחתך ואח"כ הוציא, כיון דבשעה שחתך עדיין לא הוה אבמה"ח דעדיין במעי אמו, לכשיצא נמי לא חל דין אבמה"ח, ורק הוה ב"י איסור יוצא מידי דהוה אהוציא עובר את ידו. ועי' להלן שם.

בשלמא לדידי משום הכי מיעטי

רחמנא אלא לדידך ליקרב.

ברשב"א צ"ב ב' סוד"ה ולענין [הובא במהרש"א], "וא"ת אם איתא דריו"ח לא אמר אלא בחלב שתלשו קודם שחיטת אמו, אבל חלב של שליל שנשחטה אמו אף לריו"ח משרא שרי, א"כ מאי קא מקשי לי' לר"ל מדמעטי קרא מחלב ושתי הכליות האמורים באיל אשם, והא ההוא כבשר גמור הוא אפילו לריו"ח. י"ל דהכי קאמר לי', בשלמא לדידי דאמינא דלית לי' תורת חלב כלל אלא בחדשים ואוירא דלידה, ניחא, והיינו דמעטי קרא מהקרבה, אלא לדידך דאית לי' תורת חלב דחדשים גרמי לי', אלא דשרא רחמנא באכילה בנשחטה אמו מכל בבהמה תאכלו, לענין הקרבה אמאי מעטי קרא והא חלב גמור הוא." ועי' מהרש"א ותמיהת לב ארי'.

אמר רבי אמי השוחט את הפריפה

ומצא בה בן ט' חי. מבואר דודאי

אין הולד ניתר בשחיטת אמו הטריפה. ויש

לאויר העולם לא חשיב חלב. ולקמן ק"ג א' ד"ה דאיסור, "ונראה לפרש דדוקא נקט תלש חלב ובהוציאו ממעי אמו לחוץ הוא דמיקרי חלב, והא דאמר חדשים הוא דגרמי ולא אוירא, אוירא דבהמה הוא דלא בעי אבל אוירא דחלב בעי." וכן בתוס' צ' א' ד"ה הכא, "ונראה דלריו"ח לא חייל איסור גיד ואיסור חלב עד שיצא לחוץ ממעי אמו לאויר העולם." לכאור' ביאורו דכל שהוא בבהמה הו"ל בכלל כל בבהמה תאכלו, ולא דחסר עיקר שם חלב קודם יציאתו לחוץ, וכשיצא לחוץ כבר לית לי' התירא דכל בבהמה.

רשב"ל אמר חלבו בחלב חי' חדשים

ואוירא גרמי. בר"ן [כ"ה א'

בדפיון ד"ה גרסינן, "ומיהו אפילו ר"ל מודה דאיסור מידי דהוה אהוציא העובר את ידו שאין היד ניתר בשחיטת אמו". בזכרון שמואל סע"ד סק"ד ד"ה דהנה, דלכאור' הא מבואר בגמ' ס"ח א' הוציא את ידו וחתכה כו' שבחוץ טמא ואסור, ופירש"י, שבחוץ טמא דילפינן בהעור והרוטב שאבר מן החי מטמא כאבר מן הנבילה. הרי דבחתך הוה אבמה"ח ממש ומטמא, ואמאי כתב הר"ן דהוה רק איסור יוצא. וצ"ל דס"ל להר"ן דהיינו דוקא בהוציא ידו ואח"כ חתך, אבל בחתך ואח"כ הוציא תו ליכא אבר מן החי.

ומינה דס"ל להר"ן דלא חל כלל על

העובר דין אבמה"ח במעי אמו, דאי

נימא דחל כבר במעי אמו איסור אבמה"ח,

ורק דהותר מכל בבהמה תאכלו, א"כ כל

היכא דפקע היתר דכל בבהמה צריך להיות

דיחול ב"י דין אבמה"ח, ומאי נפק"מ דבחתך

באם טריפה. [ומל' רש"י ביצה ו' א' ד"ה הטריפה, משמע דעובר אסור משום טריפה כשנשחטה אמו וצ"ע דבחולין ע"ה ב' מסקינן ד' סימנים אכשר בו רחמנא].

הרי דנחלקו רע"א וחזו"א אי אסור הולד משום טריפה או משום אבר מן החי, ומה שדייק חזו"א מרש"י ביצה דמשום טריפות, להאמור כ"ה בהדיא ברש"י בסוגיין, ואהני ד' סימנים אכשר ב' רחמנא דבזה מבדילו מחשיבות ירך אמו, וניחא גם דברי רש"י בביצה. והנה נפק"מ לכאור' לענין חלב היוצא לר"א דל"ל ד' סימנים אכשר ב' רחמנא, דאי משום טריפה, הא הוי בדין חלב טריפה, ואי משום אבר מן החי, לא גרע מכל חלב בהמה דשריא רחמנא. [ויל"ד לכאור' גם לרבא בחלבו ממנה ולא נשחטה ומתה דמעולם לא ה' שחיטת עצמה להבדילה מחשיבות ירך אמו, מיהו הוי אית ל' תקנתא בשחיטת עצמו, עי' סוגיא דלעיל כ"ט א.].

וצ"ע עיקר דברי חזו"א דהיאך נימא דולד טריפה אסור משום אמ"ה

בעוד האם עצמה אהני שחיטתה להוציא מידי אמ"ה ורק איסור טריפה הוא דאית בה, והרי דהגם טריפה הוא חסרון שחיטה, מכ"מ חשיב שחיטה להוציא מידי אמ"ה. ועוד דבמת הב"פ נשאר באיסורו ובהא ליכא משום אמ"ה, וע"כ מצד טריפה, וכן לא שייך איסור אינו זבוח כיון דנעשה מעשה שחיטה. עי' חידושי מרן רי"ז הלוי בחלק המכתבים ע"ט ב' בדפיו מיסוד הגר"ח ז"ל דטריפה הוה חסרון בשחיטה.

להבין הא ב' ליכא טריפות ומהכ"ת דלא יהני ל' שחיטת אמו, דמה דאמו אסורה היינו משום טרפות דאית בה. ובכל לשונות רש"י בסוגיא משמע דאי דנין להתירו בשחיטת אמו, היינו דהוי כאחד מאברי', וא"כ בהולד גופא איכא ג"כ איסור טרפות, דלא שייך לדון היתר הולד בלא חשיבות ירך אמו דממילא חייל טרפות עלי' ג"כ.

ויצוין בגליון רע"א יו"ד סו"ס י"ג, "והיינו דכל כמה שאינו נותר ע"י שחיטת עצמו הוי כאחד מאברי' ואסור משום טריפה". "דבמה שאין בו הכשר שחיטת עצמו הוי כאם ממש וא"כ י"ל כיון דכל זמן שחי הולד יש בו איסור טרפות וע"י שחיטת עצמו בזה מובדל מהאם וניתר לעצמו". וזה כמשמעות רש"י ד"ה אוסר, "ובשחיטת הטריפה לא מישתרי שהרי הוא כאחד מאיברי'". ובע"ב ד"ה טעון שחיטה, "להתירו באכילה דבשחיטת אמו טריפה אינו נותר דא"כ הוה ל' כאחד מאיברי'". והרי דשחיטת עצמו מבדילו דלא נחשב כאחד מאיברי' וליכא משום טרפות.

ובחזו"א יו"ד ס"ג סק"ג, "ואם האם טריפה נראה דהעובר הוא אבר מן החי ואם חתך מן העובר קדם שחיטה אפשר דשחיטת האם מטהרת שלא יטמא, וכדאמר ע"ה ב' דמת אינו מטמא, וכדמבעי ל' בהוציא ידו בין סימן לסימן ולא מיבעי ל' אלא בהוציא ידו בין סימן לסימן, אבל אם טריפה מטהרת את אבר היוצא וה"ה בחתך מן העובר, אבל לענין איסור הוא אמ"ה, ולפי"ז חייל אמ"ה אף קדם לידה

דף ע"ה ע"ב

טעון שחיטה וחייב בזרוע והלחיים והקיבה. ברש"י "דזוכחי הזבח קרינן ביי". מבואר דרק בניתר ע"י זביחת עצמו איכא חיוב מתנות אולם בניתר ע"י שחיטת אמו אינו טעון מתנות.

הא לא קשיא ר' חייא אם כבר מת ומצאו קאמר. יל"ע לדעת ר"ח גופי' לעיל ע"ד א' דבאבר דעובר מת דברי הכל שחיטה עושה ניפול, וביארו אחרונים ז"ל דיסודו דבמת ליכא שחיטה, והתירו רק מדין כל בבהמה תאכלו, ואבר היוצא אינו בכלל כל בבהמה. וא"כ הכא דכבר מת דליכא ביי שחיטת אמו, לא יהני אף לטהר מידי נבלה כיון דבטריפה ליכא משום כל בבהמה, ויל"ע דלכאור' לשיטת בעה"מ בכל הסוגיא דאירינן בשחיטת בהמה כשרה ליכא מקור להאי דינא.

א"ל לדידי נמי לא קשיא ד' סימנים אכשר ביי רחמנא. ברש"י, "וכולה כרבנן ומודו רבנן דאם בא לשוחטו שוחט ומועיל לו ולא אמרינן שחוט ועומד הוא". להאמור לעיל ביסוד פלוגתא ר"א ורבא לרש"י, והיינו ביסוד היתר ב"פ, אי משום דחשיב שחיטת סימניו או דניתר בשחיטת סימני האם, מבואר לשון רש"י דזה עיקר דעת רבא דלא אמרינן שחוט ועומד הוא, דאין זה עיקר גדר היתר ב"פ.

והנה יש כאן נידון אי גרסינן רבא או רבה, דהא רבא גופי' נחלק לעיל אר"א דד' סימנין אכשר ביי רחמנא. ועי' חידושי הר"ן בשם הרא"ה, "דהוה ס"ד דרבא ה"ק

לדברי האומר מתיר לדברי המתיר אומר רבא אומר לדברי המתיר נמי מותר ד' סימנין אכשר ביי רחמנא. נחלקו רש"י ותוס' בשורש פלוגתא ר"א ורבא. שיטת תוס' דרק לענין נמצאת טריפה, די"ל דלא חשיב שחיטה לענין היתר אכילה, וא"כ לא חשיב מקצת שחיטה כסימנים דהעובר דלא ליהני שחיטת עצמו, ולר"א חשיב שחיטה כיון דאהני לענין טומאה. מיהו בשחיטת כשרה לכו"ע ליכא משום ד' סימנין אכשר ביי רחמנא. וזש"כ להלן ע"ה ב' ד"ה ב"פ, דדינא דרב משרשיא כרבא, כיון דהתם דאהני השחיטה להתיר הב"פ, ודאי ליכא דין ד' סימנין אכשר ביי רחמנא.

ואילן שיטת רש"י ע"ה ב' דגם דינא דרב משרשיא תליא בפלוגתא ר"א ורבא, והתם הא שחיטת כשרה דאהני להב"פ, וע"כ כדביארו אחרונים ז"ל [עי' חת"ס ס"ט א'] דפליגי בעיקר גדר היתר ב"פ, דלר"א מצד דחשיב כאילו גם סימני העובר שחוטים הם [עי' רש"י ס"ט א'], ומה"ט ליכא היתר שחיטת עצמו בין בשוחט ונמצאת טריפה בין בשוחט כשרה, ולרבא הוי גזיה"כ דכל בבהמה תאכלו דניתר בשחיטת סימני האם ולא מצד כאילו נשחטו סימניו, לפיכך אף בשחיטת כשרה איכא עדיין סימנין להולד להיות ניתר בשחיטת עצמו, והוה יסוד רש"י דרב משרשיא פליג ארבא דלא אמרינן ד' סימנין אכשר ביי רחמנא. ונפק"מ אי קיי"ל דינא דרב משרשיא דהא קיי"ל כרבא דד' סימנים אכשר ביי רחמנא. ועי' בסמוך בע"ב בתוד"ה ב"פ.

אמו, והשתא זהו יסוד הדין מה דאהני לענין טומאת נבלה, רק דחלוק היתר אכילה מדין טהרה מידי נבלה, וכדדנו אחרונים ז"ל, דהיתר אכילה בעי חשיבות ושם שחוטה בכל רגע בפנ"ע, וזה מתבטל במצב יציאתו לאויר העולם, כחי לעצמו, דכלפי מצב זה לא חשיב כשחוט ע"י שחיטת אמו, ואילו לענין טומאת נבלה סגי מה דנשחט אז בשחיטת אמו.

מיהו עיקר הבנת שיטה זו דבעינן חדשים ואורא, כבר כתבנו די"ל משום היתר בבהמה תאכלו, ולא דמתחלק היתר השחיטה עצמו, ונמצא א"כ דכלפי יציאתו חי ממעי אמו דטעון שחיטה לא הי' שחיטה כלל מעיקרא ועי'.

הפרים ע"ג גבי קרקע איכא בינייהו. ברש"י, "הפרים עמד על פרסותיו לת"ק כיון שהלך טעון שחיטה מדרבנן דאתי לאחלופי לאכול בהמה בלא שחיטה". יל"ע דתחילת לשון רש"י דתליא ב"עמד" לחודא, והמשך לשונו דתליא ב"הלך" וצ"ע.

בן פקועה הבא ע"ג בהמה מעלייתא הולד אין לו תקנה. עי' לעיל בע"א שורש פלוגתת רש"י ותוס' בנידון אי דינא דרב משרשיא דלא כרבא דד' סימנין אכשר בי' רחמנא. ובתוד"ה ב"פ, בסוה"ד, "ומודה נמי לסוגיא דריש פרקין (ס"ט א') גבי מהו לחוש לזרעו של עובר דמשמע דאבר היוצא אין לו תקנה בשחיטה דהתם הסימנין כשחוטין ושוב אינו בני שחיטה להתיר כלום, ולפירוש הקונטרס כולה ההיא סוגיא דלא כוותי, וזה דוחק".

דכשאמו כשרה סימני אמו מועילין לו, וכשאמו טריפה סימני עצמו מועילין לו ולא סימני אמו כלל, אבל שיהיו סימני טריפה של אמו מועילין לו שאם מת יהא טהור במשא, וסימני עצמו שיהא מותר בשחיטה, לא, ומ"ה קאמר רבא טעון שחיטה כר"מ דליכא לפרושה כולה כרבנן כו'. ומסקינן דאפילו בכה"ג ארבעה סימנין אכשר בי' רחמנא, שכל שלא הועיל לו סימני אמו להתירו באכילה, עדיין סימניו כשלמין ושחיטה מועילה בהן".

ד' סימנים אכשר בי' רחמנא. ברוז"ה הכריח מכח סתירת דברי רבא, דכל השמועה לא איירי בשוחט טריפה אלא שחיטת בהמה כשרה, ופירש מסקנת הגמ' דלא כרש"י דכולה כרבנן, אלא כולה כר"מ דאמנם לא אהני שחיטת האם להתיר הב"ט באכילה, מיהו אהני לטהר מידי נבלה. וכבר כתבנו לעיל במתנ' ע"ד א' דהרמב"ן תמה עליו דלר"מ הו"ל דבר שאינו מגופה דלא אהני אף לטהר מידי נבלה, כיסוד שיטתו לענין אבר היוצא.

וי"ל ד' ב' אופנים בהבנת שיטת בעה"מ, (א) לענין היתר אכילה ליכא דין שחיטה בכ"ג, דכל שהי' חי בשעת שחיטת אמו אינו נותר אפילו במת קודם יציאתו כשיטת רמב"ן ורשב"א דלא כרא"ש ותוס' שהביא רמב"ן, ומכ"מ מתחלק כח השחיטה דאהני להתירס להולד לענין טומאת נבלה ולא לענין היתר אכילה. (ב) יסודו כשיטת תוס' שברמב"ן והרא"ש דגם לענין היתר אכילה מודה ר"מ דרק באיכא חדשים ואורא, אולם במת במעי אמו נותר בשחיטת

ויענין בבכור שור דף ע"ה ליו"ד סי"ד בדעת הרמב"ם, ומינה עולה ב' דרכים בשוב דעת רש"י, וכיאר שם ב' אופנים, כדלהלן.

אופן א) "ולא דמי לדרב משרשיא דהתם השחיטה מתרת הכל ואי אפשר למיכל אפילו פורתא מיני' בלא שחיטה דבכל פורתא איכא מצד אמו שאינו נשחט לכן מועלת לו השחיטה דהא אית לי' סימנים אפילו מצד אביו דד' סימנים כו', משא"כ היכא דיצא אבר או אברים והשאר מותר בבירור ואין שחיטת עצמו מועלת להשאר כלל, אין שחיטה לחצאין, וזה דלא כתוס' אליבא דרש"י בד"ה בן פקועה דס"ל דאין לחלק".

אופן ב) "דקרא דובשר בשדה טריפה היינו למימר דלית לי' תקנתא בשחיטה היכא דהאם ניתרת ע"י שחיטת אמו אע"ג דאי גולד העובר קודם שחיטת אמו שחיטת עצמו מתיר הכל, היינו משום דלא הועילה המחיצה כלל, אבל אי לא גולד קודם שחיטה דהמחיצה התירה את העובר ואיתא למחיצה, אז מה שיצא מן המחיצה הוה כטריפה שאין לו תקנה, אע"ג דאפשר ע"י שחיטת עצמו, דהא אית לי' ד' סימנים, מ"מ כיון שהעובר נותר ע"י מחיצה גזיה"כ הוא דהיוצא הוא טריפה".

א"ד אמר אביי הב"ב מודים בקלוט בן קלוטה ב"פ שמוותר. ברש"י, "ואותה קלוטה פקועה היתה וזה הקלוט נמצא בה". ודייק הש"ך סי"ג סק"ז, "דלא כתב ואותה קלוטה בן פקועה אלא פקועה

היתה, ור"ל שנפקע כריסה ונמצא בה קלוט זה ובן פקועה דקאמר בש"ס קאי אקלוט זה שנמצא בה, והיינו לישנא דבן דאל"כ הל"ל בת פקועה והרי כל בן פקועה דעלמא להכי נקרא בן פקועה לפי שהוא בן של פקועה, כלומר שאמו נפקע כריסה ומצאוהו בה, אבל פשוט דאין צריך שתהא אמו בת פקועה, דהא מדינא אפילו הפריס ע"ג קרקע מותר אם לא מפני מראית העין הוא דאסור, והלכך כיון דאיכא תרי תמיהי שהוא קלוט בן קלוטה, מה לי אם אמו בת פקועה או לא סוף סוף איכא תרי תמיהי". וכן דייק מהרשב"א והוציא משיטת הט"ז.

אדא בר חבו הו"ל בן פקועה דנפל דובא ע"י. בתוד"ה דנפל דמצד דרוסת הזאב לא אסר כיון דלא מיפרסמא כל כך. ויל"ע בכגון טרפות דחיתוך רגלים וכדומה שנגלות לעין כל, ולא דמי לגוונא דדרוסת הזאב דלא מינכר כלפי חוץ.

ברשב"א ד"ה וההוא, בתוה"ד, "ולענין הלכות שחיטה ג"כ נראה דאינו שייך דאפילו החליד או דרס מותר, כענין שאמרו לענין טריפה כך אמרו לענין דרס והחליד שאין הרואה יודע שדרס או החליד והבא לימלך מלמדיו אתו וצ"ע. ולענין חלבו הורה הרב אלפסי ז"ל שהוא אסור מכיון שהפריס ע"ג קרקע משום דמיחלף בחלב אחר, וכ"כ בה"ג הפריס על גבי קרקע בעי שחיטה ונקורי בשרא, והרב רמב"ן ז"ל כתב בקלוט בן פקועה מכיון שהוא מותר בלא שחיטה חלבו נמי מותר משום דמידכר דכירי

דף ע"ו ע"א

מתנא'. וכן שנימל צומת הגידין. ברשב"א ועורר הובא שיטת הרמב"ן דאם קודם שחיטה לאחר שנימל צומת הגידין חזר וחתך למעלה מצומת הגידין כשרה, דלאו נטולת הגידין היא אלא חתוכת הרגלים למטה מן הארכובה העליונה וכשרה. [לשיטת הרי"ף ודעימי דקיי"ל כל"ב דרב ועולא]. "וא"ת שמא כבר התחילה מכתה להמית בה, חולי הוא זה ומסוכנת כשרה, ובודאי מצינו טריפה ונכשרת, ריאה שנקבה ומתחילה לא סביך בבשרא טריפה, סביך בבשרא הוכשרה, וכללו של דבר כל היכא דאפשר לקיימה שנים עשר חודש חזרה להכשרה בכך, ומכאן נלמד דחסר ברגל במקום צומת הגידין כשרה, עד שיהא חסרון למעלה מן הארכובה".

ותמה הרשב"א, "ועוד תמיהא לי בהא דהא תלמוד ערוך דטריפה אין לה תקנה לעולם וכדאמרינן בריש פרקין גבי הוציא העובר את ידו, אמר רבא כטריפה, מה טריפה כיון שנטרפה שוב אין לה היתר, אף בשר כיון שיצא חוץ למחיצות שוב אין לו היתר, וכל שאפשר לבוא לידי היתר ע"י אדם משמע דאע"ג דנשחט ומומו עמו כשר, כדאמרינן גמירי דאי בדרי לי סימני חי, ואם כדברי רבינו ז"ל כיון שאפשר למצוא לה היתר ע"י חתיכת האבר למעלה מן הצומת כשרה, גם עכשיו הי' לנו להכשירה, ואע"פ שאין לו תקנה בענין שהוא עומד עכשיו, מה בכך כיון שתקנתה מצוי ורפואה קרובה לבוא יותר מבידור סמנין, אלא

לה אינשי". והר"ן פליג לענין דרס והחלד, "ואחרים אומרים דכיון דאצרכוה שחיטה כל הלכות שחיטה פוסלות בו וכן נראה. וכ"ד הרא"ש". וכך הכרעת הש"ך סי"ג סק"ה.

בשו"ע סי"ג ס"ב, "השוחט את הבהמה ונמצאת כשרה ומצא בה עובר בן ח' בין חי בין מת או בן ט' מת מותר באכילה ואינו טעון שחיטה, ואם מצא בה בן ט' חי אם הפריס על גבי קרקע טעון שחיטה אבל שאר טריפות אינו אוסר אותו, ואם לא הפריס על גבי קרקע אינו טעון שחיטה".

בגליון רע"א, "ע"י בפר"ח לקמן (סימן ס"א) דלענין מתנות כהונה דאימעיט בתוספתא דבן פקועה כיון דלא קרינן ב' מאת זובחי הזבח פטור במתנות, אף בהפריס פטור ובזה לא החמירו חז"ל לעשות כבהמה אחרת עי"ש". ושם, "טעון שחיטה, ולענין הברכה הביא התב"ש תשו' רשב"א דמברכים ואולם בתשובת כשמים ראש רפ"ג כתב דאין לברך". ועי' להלן שם ספיקת רע"א לענין נקובת הוושט אם נדון כיון דעצמות השחיטה הי' כדינו בסכין בדוק ובלא שהי' ודרסה וחלדה הוה כמו שאר טריפות שאינו אוסר, או כיון דקיי"ל דנקובת הוושט נבילה והוי פסולו בשחיטה כמו שלא נשחט דמי.

בשו"ע סט"ז ס"י, "מותר לשחוט את המעוברת עובר ירך אמו הוא ואם יצא העובר חי אחר שחיטת אמו והפריס על גבי קרקע אין שוחטין אותו ביום אחד ואם שחט אינו לוקה".

משמע דכל שנטלו צומת הגידין טריפה לעולם ואין לה תקנה.

ובחזו"א יו"ד סימן יד (ב), "וברא"ש פ' בהמה המקשה ס"ז הביא בשם רמב"ן שאם נחתכה בצוה"ג וחזר וחתך למעלה חזרת להכשרה, וצ"ל דעכשו אינה טריפה כלל מחיים אלא כששחטה חייל טרפות עלה כיון דנשחטה ולא תוקנה, וכ"מ בל' הרמב"ן שם, ואפשר שאם חתך ממנה אבר ג"כ מיטרף השתא וכן חלבה אסור דהוי כחתך ממנה אבר ואותו אבר אינו בכלל תקנה עוד. ויל"ע לפי"ז בקושיה הרשב"א הנ"ל.

באיזו ארכובה אמרו בארכובה הנמכרת עם הראש. ב' פירושים בזה במפרשים. א) ארכובה הנמכרת ראשה של העצם, והיינו עצם הפרסות. ב) ארכובה הנמכרת עם ראש הבהמה כפשטה, דבשניהם אין בשר מרובה ונמכר בזול.

רב פפא מתני הכי. ללישנא דר"פ ליכא פלוגתא בדין בין רב לעולא, דלתרווייהו בנחתך ארכובה העליונה מעל צומת הגידין כשרה, ופליגי רק בפירוש מתנ', דלעולא היינו למטה מן הארכובה העליונה כשרה. ולר"פ מתפרש למטה מן הארכובה התחתונה, וכארכובה עליונה פעמים פסולה ופעמים כשרה, ונתבאר בדין ניטל צומת הגידין דרק בזה פסולה, הא למעלה ממנה כשרה, ולל"ק דרב ממקום צומת הגידין ולמעלה פסולה. ונחלקו הראשונים כמאן קי"ל, שיטת רש"י דקי"ל כלישנא דרב דלמעלה מארכובה תחתונה כל מקום שיחתך טריפה, דלא חזינן דהדר ב'

רב. ומאידך שיטת הרי"ף ורמב"ם ורא"ש דקי"ל כל"ב אליבא דרב וכעולא.

חילץ דרש"י מהא דלקמן פסיק הלכתא אפילו בנשבר העצם וכ"ש נחתך לגמרי. וביאר הרא"ש ס"ז, "ומה שהביא רש"י ראי' דשלחו מתם כלישנא קמא, אינה ראי', דלא פירש לקמן באיזה ארכובה איירי, אלא דמסתבר לי' לרש"י דרב ושמואל פליגי למעלה מארכובה התחתונה, דלא מסתבר דשמואל יכשיר למעלה מן הארכובה העליונה אם אין רוב בשר קיים. ואין ראי' דשמואל מפליג בין נחתך לנשבר ומכשיר אף למעלה מן הארכובה העליונה, דללישנא בתרא דרב ארכובה העליונה כמו ארכובה התחתונה ללישנא קמא. ועי' רשב"א שביאר הוכחת רש"י באופן אחר, והובא לקמן בע"ב בגמ' יאמרו אבר ממנה מוטל באשפה ומותרת.

ובהגר"א סנ"ה סק"ה, "ויש אוסרים כו'. כלישנא קמא לחומרא, והביא הר' יונה ראי' ממ"ש שם הנהו גידין רכין כו' ובקולית אין שם גידין כלל אלא בעצם האמצעי, וא"א לומר להתיר האבר דא"כ היאך אמר ר"ל ואיסורא דאורייתא, הא אין בהן אלא מצות פרוש בלבד כמ"ש ע"ד א', וז"ש ולדעתם כו' וכמ"ש רב שם. ויעיין או"ש פ"ח מהל' שחיטה הי"ב ד"ה ובוה, ליישב הוכחת רבינו יונה, דלא מיבעיא להרמב"ם הא אבר המדולדל אסור מן התורה, וגם לרש"י ותוס' דאינו אלא מצות פרוש מדרבנן בעלמא, י"ל דהכא לענין ליתנו לב"ג [ליסודו דלגבי ב"ג שחיטה כמיתה דעושה ניפול], והכא ר"פ לשיטתו

בכל מקום שנחתך מן הערקום ולמעלה טריפה אע"פ שצומת הגידין קיימין".

ובהגר"א סק"ב, "בפרק התחתון כו'. כר"פ שהוא לישנא בתרא. רי"ף ורמב"ם וערש"י שם בפ"י המימרא דרב פפא. ופסקו כלישנא בתרא כשיטתם בכ"מ, ועוד דלישנא קמא נשאר בקושיא". ובסק"ג, "ואם נחתך במקום כו'. דלא כהרמב"ן שמכשיר לחתוך למעלה ויחזור להכשרו דהא אמרינן ברפ"ד מה טריפה כיון שנטרפה כו' ודוקא ניקב הריאה וסביך בכישרא שחזור מעצמו, ועוד כל הנך עובדי דאיחתוך בצ"ה למה לא חתכינהו למעלה ע"ש בת"ה מ"ח ב', וכן חלק עליו הרא"ש שם". ובסק"ו, "וכן אם כו'. שהרא"ש הקשה דיוקים דמתנ' אהרדי, ותי' דחדא דוקא ואזלינן לחומרא דארכובה עצמו אסור וסובר דהארכובה הוא הערקום. ועוד פ"י דארכובה הוא עצם התחתון וממנו ולמעלה אסור, ונ"מ דאפילו בין הערקום ועצם התחתון אסור לפ"י, משא"כ לדרך הראשון. והנה נקטו כולם דרך הראשון ומ"מ בערקום עצמו אסור, דלא כמהר"ח וש"ע וכ"כ האחרונים וע"י פר"ח וש"ך".

שהרי חותכה מכאן ומתה חותכה מכאן וח"י. ברש"י לעיל נ"ה ב' ד"ה שהרי, "חתוך סימנין או גיד צוארה [להב"ח "או צומת הגידין"] ומתה חתוך כל כתפי' וח"י". וכדף מ"ח ב' ברש"י ד"ה שהרי, "נחתך בשר רגלים למעלה מצומת הגידין ולא נשבר העצם כשרה נחתכה למטה במקום צומת הגידין אע"פ שנמוך מכאן טריפה כדאמרינן לקמן וכן שניטל צומת

דסבר בפרק השוחט ל"ג א' דלא אמרינן מי איכא מידי עיי"ש.

וארכובה גופה כדעולא. שו"ע יו"ד סנ"ה ס"א, "שלשה פרקים יש ברגל. התחתון והוא מה שחותכין עם הפרסות כשמפשיטין הבהמה ונקראת ארכובה הנמכרת עם הראש. ולמעלה ממנו פרק שני והוא הנקרא שוק וצומת הגידים בתחתיתו סמוך לארכובה הנמכרת עם הראש. ולמעלה ממנו פרק שלישי והוא מחובר לגוף ונקרא קולית. בפרק התחתון בכל מקום שיחתך בה כשרה. עצם המחובר לגוף הנקרא קולית בכל מקום שיחתך טריפה. בעצם האמצעי אם נחתך שלא במקום צומת הגידים כשרה, ואם נחתך במקום צומת הגידים טריפה, ולא נאסרה מפני שהיא חתוכת הרגל במקום זה, אלא מפני שנחתכו הגידים, לפיכך אם נשבר העצם במקום צומת הגידים ויצא לחוץ ואין עור ובשר חופין את רובו, ובדק בצומת הגידים ונמצאו קיימין, כשרה. ויש אוסרין בנחתך עצם האמצעי בכל מקום אפילו שלא במקום צומת הגידים, ולדעתם אם נשבר העצם במקום צומת הגידים ויצא לחוץ ואין עור ובשר חופין את רובו אע"פ שבדק בצומת הגידים ונמצאו קיימין טריפה. וכן אם נחתך בתוך הפרק שבין ארכובה הנמכרת עם הראש לשוק בסוף הערקום בין הערקום ובין השוק טריפה לרעת זה, ואם נחתך בתוך הפרק במקום שמחובר עצם הקולית עם השוק טריפה". הג"ה. "ונהגו בכל אשכנז וצרפת כסברא האחרונה ואין לשנות לכן

הגידין בפ' בהמה המקשה ואע"פ שלא נחתך העצם. והעירוני ללשון רשב"ם ב"ב ק"ל ב' ד"ה בטרפות, "שהרי חותכה מכאן בצומת הגידין ומתה דמיטרפא בכך חותכה מכאן למעלה מצומת הגידין וחיתה שחתך הבשר עד העצם כשרה כדאמרין בבהמה המקשה ומקל וחומר ה' לנו לומר שהיא טריפה". הרי כדיוק לשון רש"י בלא חיתוך העצם.

והנה מובן הק"ו דפועלת צומת הגידין דרך הבשר ולא דרך העצם, מיהו למה הדגישו דוקא בלא נחתך העצם, וברש"ש ב"ב שם, "ע"ש דמוכח להדיא דאף אם נחתך גם העצם כשרה. ונ"ל להגיה עם העצם". אכן כהאמור הדבר מפורש ברש"י חולין הנ"ל ולא שייך הגהה. וטענת הרש"ש מדעת עולא דאיידין הכא ובהדיא דלמעלה מן הארכובה התחתונה שלא במקום צומת הגידין כשרה גם בנחתך העצם. וצ"ל לכאור' דרש"י לשיטתו דפסק כל"ק דרב דרק למטה מן הארכובה התחתונה כשרה, ופירש סתמא דגמ' כהלכתא והיינו בלא חיתוך העצם, דבזה אף לל"ק דרב כשרה כל שאינו במקום צומת הגידין. מיהו צ"ע דא"כ גם לרב יקשה ומי איכא מידי דאילו מדלי חתיך לי' [להבשר] וחי' מתתי וחתך לי' ומתה, ובגמ' בהדיא דזה טענה רק על שיטת עולא. [עי' תוס' ב"ב שם].

וציינו למהרש"ם דלרש"י הא גופא טענת ר"א אין מדמין טרפות זל"ז, דגם לדידך חזינן דקירוב למרכז הגוף אינו קובע, דהא פשוט דחיתוך הבשר לחורא עד העצם מעל צומת הגידין אינו מטריף, הגם דחיתוך הבשר במקום צומת הגידין מטריף, מיהו

קשה טובא בלשון הגמ' דהול"ל לדידך נמי מי איכא מידי דאילו מדלי פסיק לי' עד העצם וחי' מתתי ופסיק לי' עד העצם ומתה, דזה אתקפתא מהענין הנידון, גם ק"ט שתיקת רש"י בסוגיא במקומה וצ"ע.

רבה אמר רב אשי דאגרמא ולבר רבה בר ר"ה אר"א דאגרמא ולגו. לרש"י כל חד פליג אדחברי', דמ"ד אגרמא ולבר, היינו רק במקום שמתפרשין ממנו שהוא משתים וג' אצבעות למעלה בעצם מעל הפרק. ולמ"ד אגרמא ולגו, היינו דוקא במקום שאדוקים בו, והוא מן הפרק עד סוף שתים וג' אצבעות, ולא למעלה ממנו. וברא"ש פליג, "ויותר נראה לפרש דכל חד וחד מוסיף אחברי' כההוא דאמר דעילוי ערקומא דמוסיף אהני קמאי דהיינו היכא דפרעי טבחי". ועי' שיטת הראב"ד שהביא שם.

ובש"ע יו"ד סנ"ו ס"א, "ניטלו צומת הגידין (פי' מקום שהגידין נקשרין יחד לשון מבעד לצמתך) או שנפסקו טריפה, אע"פ שכל העצם קיים". ובס"ב, "צומת הגידין הם בבהמה בעצם האמצעי כלפי חוץ שהזנב נופל עליו. ויש מי שאומר שהם כלפי פנים לצד חלל הבהמה". הג"ה, "ויש להחמיר כשתי הסברות אבל הסברא הראשונה היא עיקר". [היא סברת תוס' ורש"י והרא"ש וגדולי צרפת ואשכנז]. ובהגר"א סק"ב, "ויש מי כו'. שכן פירש הראב"ד פלוגתא דרבב"ה ורבה אם מבחור או מבפנים, וז"ש דאגרמא ולבר ולגיו, וכ' דקיי"ל כרבה בר הונא דקאי שמואל כותי' דאמר מקום שהגידים צומתים, וזה בפנימיים

דקשה לבדוק ובקל הוא נטרף ולכן בכל מקום דאיכא מכה במקום צומת הגידין אפילו אינו רק נפוח ונצרך הדם מאחר שהי צריך בדיקה ואין אנו בקיאים בעוף הוא טריפה".

אר"י א"ר צומת הגידין שאמרו ברובו מאי רובו רוב אחד מהן. ברשב"א דל"ק דרב דלא כאמימר וכש"כ דלא כמבר"א, דהא לאמימר דוקא באיפסיק אלימא או באיפסיק ב' קטיני, ולמבר"א דוקא באיפסיק אלימא וחד קטינא, ואילו לל"ק דרב אפילו איפסיק רוב קטינא אחד טריפה. וכתב דאנן נקטינן כלישנא בתרא דרב לקולא, דקיי"ל כמבר"א, ולישנא בתרא דרב אתיא כמבר"א דהא אודא רוב מנין ורוב בנין, הלכך קיי"ל כל"ב ועד דאיפסיק רוב כל אחד ואחד לא מיטרפא. [עי' בסמוך].

ואיכא דאמרי מאי רובו רוב כל אחד ואחד. ברשב"א ד"ה ולענין, בתוה"ד, "ומיהו תמיהא לי קצת אמאי בעינן רוב כל אחד ואחד דבהא אפילו ברוב אלימא ורוב אחד מן קטיני ה"ל למיסר, דבהא רובו ככולו אמרינן וכדאפסיקו תרי וחד מינייהו אלימא ליכא מאן דמכשר. ושמא נאמר דהא דאמרינן ברוב כל אחד ואחד לאו למימרא דעד דאיכא רוב כולוהו תלתא כשירה, אלא לומר דאע"ג דאפסיק רוב תרי קטיני לא מיטרפא עד דאפסיק נמי אלימא בהדייהו. א"נ אפשר לומר דהכי קים להו לרבנן דאי אישתייר חד מינייהו שלם ומיעוטן דתרי אחריני כשרה עד דאפסיקו תרינן לגמרי והוא דחד מינייהו אלימא או עד דאפסיקו רוב כל אחד מכולוהו תלתא וכסברתי דשמואל נמי

אבל בחיצוניים אין שלשתן מחוברין, וכן אממר אמר חד אלימי כו', ובחיצוניים לא תמצא שיהא אחד גדול משנים ואף כשנים, ורבה ברי' דרבה בר הונא ל"פ עליהם אלא מפרש מקום התחלתן".

אמר אביי בלימי הווי צומת הגידין בלימי לא הווי צומת הגידין. בשו"ע סנ"ו ס"ה, "שיעור אורכן ממקום שמתחילין להיות צומתים עד שמתפשטין בבשר, בבהמה גסה ט"ז אצבעות. ויש מי שאומר שהוא שיעור ד' אצבעות. ובבהמה דקה לא נתנו חכמים שיעור, אלא במראיתן ובמישוש, שכל זמן שהם לבנים קשים ועבים יש להם דין צומת הגידין, אבל כשהם מתחילים להתרכך, או שהם קטנים ודקים, אין להם דין צומת הגידין, ובמקום שאין לבנים כל כך אלא לבנים קצת ומוזהרים כעין זכוכית, לא הוי צומת הגידים".

דף ע"ו ע"ב

בעופות שיתסר חומי הווי אי פסיק חד מינייהו טריפה. בתור"ה איפסיק, דהטעם משום דכשנפסק אחד מהן סוף כולם ליפסק. ובר"י מלוגי"ל לפי שחיות העוף מועטת היא ובדבר מועט נעשה טריפה. ובשו"ע סנ"ו ס"ח, "בעוף הם בעצם האמצעי כמו בבהמה והם ט"ז, ואם נפסק רובו של אחד מהם טריפה (רמב"ן ור"ן). סימן מקום שכלים צומת הגידים בעוף כסימנם בבהמה דקה". ובהג"ה, "ואנו אין בקיאים בבדיקת צומת הגידין של עוף משום

דאמר דמיעוטן מציל ואע"ג דלא אשתיר
אלא כחוט הסרבל וצ"ע.

וב"ה בר"ן ד"ה מאי, [כ"ו א' בדפיו].
"וקי"ל כרב באיסורי הלכך כל
שנפסק רוב כל אחד ואחד טריפה, לפי שלא
נשתייר לא רוב בנין ולא רוב מנין, וה"ה נמי
דאי איפסיק אלימא וחד מן קטיני לגמרי
טריפה מהאי טעמא, אלא דאי לא אפסיק
לגמרי אע"ג דלא אישתייר בהו אלא משהו
בעלמא ואזיל ל"י רוב בנין ורוב מנין, כיון
דחד מינייהו כולו או רובו קיים, ואידך
תרווייהו לא איפסיקו לגמרי כשלמין חשיבי,
ולא אזלינן בתר רוב בנין או רוב מנין אלא
היכא דאיפסיק אלימא וחד מקטיני לגמרי,
ואע"ג דבמשהו בעלמא לא חשיב לן דרובו
ככולו, הכא חשיב דהא שמואל אפילו
בנפסקו שלשתן מכשר אע"ג דלא אישתייר
בכל חד אלא כחוט הסרבל". וברא"ש פליג
את"ב דרשב"א והר"ן, ומפרש דרוב אותן
שהיא נטרפת בהן, והיינו דברוב אלימא וחד
מקטיני טריפה, ולא יהני לן מה דחד מן
קטיני שלמה לגמרי.

ובשו"ע סנ"ו ס"ז, "צומת הגידין בבהמה
ג' אחד עב ושנים דקים, נחתך
העב לבדו מותרת שהרי נשאר שנים, נחתכו
השנים הדקים מותרת שהרי העב גדול
משניהם והרי לא ניטל כל הצומה אלא
מיעוטו, נחתך רובו של כל אחד מהם
טריפה". (לשון הרמב"ם פ"ח מה"ש דין
י"ח). ובהגר"א סק"ז, "נחתך רובו כו'.
כלישנא בתרא דרב וכ' הר"ן דאי איפסיק
אלימי וחד מן קטיני לגמרי טריפה, אבל אם

נשתייר משהו מהן כשירה כיון דלא נפסק
רובו של כל אחד".

אפילו לא נשתייר בה אלא כחוט
הסרבל כשרה. משמע דלא בעינן
שיור שלישי דבצירוף ג' שלישי הגידין הוי
כנשתייר גיד אחד שלם, ולעיל לשון הגמ'
"מכדי תלתא הוו האיכא תלתא דכל חד
וחד". ועי' ט"ז סנ"ו סק"ו באורך.

א"ל הכי קאמינא אבר שחי' ממנו מוטל
באשפה ומותרת. ברשב"א לעיל
בע"א ד"ה ולענין, ביאר הוכחת רש"י
דקי"ל כלישנא קמא דרב באופן אחר, מהא
דאמרינן הכא, "א"ל הכי קאמינא אבר שחי'
ממנה מוטל באשפה ומותרת". וכתב עלה,
"ולדברי רש"י ז"ל נוחא לרב דהא לדידי' כל
שלמעלה מן הארכובה הנמכרת עם הראש
טריפה ולא מכשר אלא למטה מן הארכובה,
אבל לדברי רבותינו הגאונים אם נפרש
למעלה מן הארכובה ולמטה מן הארכובה
ארכובה שכנגדו בגמל ניכר, לרבה נמי קשיא
דהא איהו נמי אכשורי מכשר בשוק שממנו
חי', שהרי יש בו צומת הגידין אע"פ שהוא
מוטל באשפה".

"ונראה שגם רש"י ז"ל תלה טעמו בטעם
זה לומר דרב ושמואל כשנשבר
עצם השוק פליגי ור"נ דהוא בתרא הכי ס"ל
מדאתקיף עלי' דשמואל, דרש"י ז"ל כן כתב
ולקמן פסיק הלכתא הכי אפילו כשנשבר
העצם כל שכן בנחתך לגמרי, עכ"ל, נראה
שדקדק מפלוגתייהו דרב ושמואל כמ"ש,
כנ"ל, ונראין דבריו אע"פ שיש לפרש לדברי
הגאונים ז"ל אבר שממנה חי' ממש דאלו

באשפה". וק"ק דלכא' זה נכלל בדחי' הרשב"א דנטילת צוה"ג היא הטרפות מחמת שמכאיבה בנטילתן כשהן צמותין שם, ואמאי חשבה לדוחק.

שלאו מתם הלכתא כוותי' דרב. ע"י לעיל בע"א ביאור הרא"ש בהוכחת רש"י דמכאן דקיי"ל כל"ק דרב לעיל דמן הארכובה התחתונה ולמעלה לעולם טריפה, ויסודו דודאי שמואל לא יכשיר בנשבר עצם הקולית. והרא"ש דחה דלשמואל חלוק ביסודו נשבר מנחתך.

ת"ר נשבר העצם ויצא לחוץ. בר"ן נכ"ו ב' בדפין דייק לשון רש"י במשנה ע"ו א', דקאי אמתנ' דאיירי ג"כ בנשבר ויצא לחוץ וקאמר אם עור ובשר חופין את רובו מותר. והוסיף הר"ן, "אבל הרשב"א ז"ל כתב בשם רבו הרב ר' יונה ז"ל דמתניתין בשלא יצא העצם לחוץ היא, הלכך כל היכא דרוב בשר קיים שלא ניטל אע"ג דאינו חופה רוב עביו של עצם ולא רוב הקיפו כשרה, אבל ברייתא כשיצא לחוץ ומש"ה בעינן עור ובשר חופין את רובו".

הנהו גידין רכין דאתו לקמי' דרבא. ע"י לעיל בע"א הוכחת רבינו יונה דקיי"ל כל"ק דרבא דלמעלה מן הארכובה התחתונה פסולה, דהא בעצם הירך ליכא גידין וע"כ איירי בעצם השוק, ומצד טרפות הבהמה ולא מצד איסורו של האבר כדין אבר המדולדל, דהא אמרינן להלן ע"ז א' "ואיסורא דאורייתא", ובמדולדל ליכא אלא מצות פרוש מדרבנן בעלמא. וכבר הובא דברי האור"ש ד"ל לכן נח דלית ל' שחיטה, הרי שחיטה כמיתה דעושה ניפול וממילא

לית' מתה דהיינו ארכובה העליונה, אבל שוק אע"פ שיש בו צומת הגידין אינה חי' ממנו, שאילו נטלו צומת הגידין עם השוק אינה מתה, דהא דפסלינן לה משום נטילת צומת הגידין אינן אלא שהוא מכאיבה כשצומת הגידין נחתכת בעודן צמותין בה אבל נטלו לגמרי עם השוק לא, והראשון נראה עיקר".

ויצוין רמב"ם פ"ח מהל' שחיטה הכ"ד, "אבל אבר שנאמר בו שאם ניטל טריפה אינה נאסרת אלא אם נחתך אותו אבר אבל אם נבראת חסירה אותו אבר הר"ז מותרת". ובאור"ש שם, "לפי"ז חסר צומת הגידין כשירה, שרכינו חשיב זה בנטילה וז"ב, ומה מיושב לפי"ז השמועה דשלהי בהמה המקשה דמתקיף לה ר"ג דלשמואל דנשבר העצם ואין רוב בשר קיים הבהמה מותרת, יאמרו אבר שהיא חי' ממנה מוטל באשפה ומותרת, וכבר הקשה הרשב"א מהא דקיי"ל דלמעלה מן הארכובה שכנגדו בגמל ניכר, א"כ כל השוק שבו צומת הגידין אם נחתך רק כשהוא למטה מן הארכובה כשרה, והרי אבר שהיא חי' הימנו מוטל באשפה והבהמה מותרת, ולפי שיטת רבינו א"ש, דצוה"ג רק נטילתן מטרפת הא אם חסרון הן לגמרי כשרה, ואין הבהמה חי' הימנו, רק שהוא בנטילתו הצוה"ג חולי שאין מזור לה בטבע ואין כמוה חי', אבל לא הבהמה חי' הימנו, אבל למעלה מן הארכובה אם נשבר ואין רוב בשר קיים, הלא אם חסר הרגל טריפה, וכמו שאמרו בגמ', ורכינו חשיב לה מכלל חסר, וא"כ הבהמה חי' הימנו ובכ"ז הבהמה מותרת אע"ג דהאבר מוטל

אסור מה"ת, ור"פ לטעמי דל"ל טענת מי איכא מידי עיי"ש.

דרה ע"ז ע"א

ההוא נשבר העצם ויצא לחוץ דאישתקיל קורטיתא מיני. בר"ן ד"ה ההוא, "ואחרים פירשו שרובו של עצם יצא לחוץ ונפל ממנו מקצת עד שהי' עור ובשר חופה רוב עביו ורוב הקיפו של עצם הנשאר, ומיבעיא לי' לאבבי אי אולינן בתר השתא, דהשתא מיהא עור ובשר חופין את רובו, או דילמא כיון דאם איתי' לכולי' עצם לא הי' עור ובשר חופה אלא מיעוטו, טריפה, ופשט לי' רבא דכיון שיצא רובו לחוץ לעולם אין הבהמה חי' במיעוט הנכסה דמה לי נפל מה לי איתי'". ויל"ע דפשטות הר"ן דנפל אחר יציאתו, והא פליג על הרמב"ן דטריפה אין לה תקנה, ולא יהני חיתוך הרגל למעלה מצומת הגידין אחר שניטלה.

מתנ'. השוחט את הבהמה ומצא בה שליא נפש היפה תאכלנה.

בש"ע יו"ד ספ"א ס"ד, "שליא שהחמור נוצר בו מותר ופירשה בעלמא היא". ובש"ן סק"א דכש"כ בשליא של שאר בהמות טמאות. והרמב"ם פ"ד ממאכ"א הי"ח, דהאוכל מנבילה וטריפה ומן בהמה וחיות טמאות ומן השליא שלהם אע"פ שהוא אסור, הרי הוא פטור שאין ראוי לאכילה. והפר"ח סייע לזה ממתנ' דקתני השוחט בהמה ומצא בה שליא נפש היפה תאכלנה,

והיינו דשחיטת אמו מתירתו, וכן קתני בברייתא כל בהמה תאכלו לרבות השליא, וברש"י דשחיטת אמו מתירתו, ש"מ דלולי כן הי' אסורה דלאו פירשה בעלמא היא, דאל"כ למה לי קרא. וצייד דהטור רק בשליא של חמור איירי דהוא מאיס ולא בשאר שליא של שאר מיני טמאים והשיג על הש"ך שהשווה אהודי.

ובכו"פ דדברי הפר"ח בהטור דחוקין טובא, וביאר למש"כ רש"י וכ"ה בר"ן, דהא דתני דשליא אינו מטמא טמאת נבילות דלאו בשר הוא אלא כשאר אוכל בעלמא, הרי דמשוי לי' אוכל רק לאו בשר, וא"כ ודאי אם באנו לאוסרה מחמת נבלה או טמאה, התורה אסרה בשר נבילות ובשר טמאות והך לאו בשר היא, ואין כאן ענין לאוסרה, אבל אם באנו לדון מצד איסור אבר מן החי, זה אינו תלוי בבשר כלל, הא אילו לא ילפינן מקרא, הוי אסרינן חלב וביצה ואלו ודאי לאו בשר מיקרי והם חלב וביצים, רק מה בכך, כללל הוא כל היוצא מן החי יהי' בשר או שאר מאכל אסור, ולכך איצטריך קרא להתיר חלב וביצים.

ולפי"ז הך שליא אמת לאו בשר הוא, מ"מ אוכל הוא, והוא יוצא מן החי, פשיטא דאסור משום אבר מן החי, ולכך בשוחט בהמה כשרה ומצא בה שליא הרי הוא אסור משום אבר מן החי דהא אוכל הוא אף שאינו בשר, לכך איצטריך קרא כל בהמה להורות דשחיטת האם מתרת, וכן מתנ' קמ"ל דהשוחט בהמה ומצא בה שליא דמותרת כמ"ש רש"י דשחיטת האם מתרת

מה"מ דת"ר כל בהמה תאכלו לרבות
את השליא. הובא מדברי
המלבי"ם על התו"כ דבעינן דרשת קרא
דויקרא (י"א ג') ולא סגי קרא דדברים (י"ד
ו') כדלעיל ס"ט א', דהכא בשליא הא לאו
בשר מיקרי, וכרש"י במתנא, ואי"ז בכלל
בהמה בבמה, ורק מדרשת "כל" בהמה
דאיתרכי אף שליא. וכע"ז בראש יוסף
במתנא.

דרף ע"ז ע"ב

סמוך מיעוטא דנדמה למחצה דנקבות
והווי להו זכרים מיעוטא. בראש
יוסף דייק לשון רש"י דמצד ס"ס אתינן עלה
[ע"ז לשון רש"י במתנא], וטעין דלשון הגמ'
מצד רוב, וביאר עפ"י כללא דתוס' כתובות
דרף ט' דאין מצרפין לס"ס צד שאינו שקול.

משום אמ"ה, דזולת זה אסור משום אמ"ה,
אבל בטמאה דליכא איסור אמ"ה, רק איסור
טמאה, וזה הואיל לאו בשר הוא, ואם הוא
כמאכל אחר אינו בכלל איסור טומאה, וא"ש
דלכך שלית החמור וכל טמאים מותרים.
ולכך צדקו דברי הטור ברמזים דשליא של
בהמה טהורה אינו מותר רק מה שלא יצא,
אבל מה שיצא אסור, והיינו דבבהמה טהורה
איכא משום אמ"ה ולא דמי לשלית חמור.
ע"י היטב בחזו"א יו"ד ס' קיז (סז) סק"י.

נפש היפה תאכלנה. ברש"י, "ולא
אמרינן אבר מן החי היא שגם היא
ניתר בשחיטת האם". ויעוין אמר"מ ס"ד
סקי"ב שהביא בשם ספר ערוגות הבושם
סי"ג, דמכאן נלמד דין חדש דבנפל איכא
איסור אבר מן החי ואסור ליתן לבן נח וכמו
אבר היוצא שיש עליו איסור אבר מן החי
עיי"ש.

פרק חמישי - אותו ואת בנו

דף ע"ח ע"א

מתנ'. אותו ואת בנו נוהג בין בארץ בין בח"ל. ברמב"ם פ"ב מהל' שחיטה ה"י, "מותר לשחוט את המעוברת עובר אבר מאמו הוא, ואם יצא העובר חי אחר שחיטתה והפריס על הקרקע אין שוחטין אותו ביום אחד ואם שחט אינו לוקה". ובתב"ש סט"ז סק"ב, עמש"כ בשמלה חדשה, "ונ"ל דאם שנים שוחטין בפעם אחת זה האם וזה הבן או הבת אע"ג דיש לפקפק לענין מלקות אם לוקין, מ"מ תרומיהו עברו אדאורייתא זה על אותו ואת בנו וזה על בנו ואותו". ושם, "גם פשוט דבבת אחת נמי מקרי או"ב, וכן מוכח להדיא מדין שוחט את המעוברת לקמן סט"ז".

והנה כבר דנו בגדר האיסור, אי שחיטת האם אוסרת שחיטת הבן, וכן שחיטת הבן אוסרת שחיטת האם, ואין האיסור אלא שחיטת השני, או דלאו דשחיטת האם אוסרת שחיטת הבן, רק דהאיסור שבמעשה זה עושה שיהיו שניהם שחוטים ביום אחד, ואמנם ודאי הראשון לא עשה שום איסור, מ"מ השני עבד האיסור במה דגורם שניהם שחוטים ביום אחד, ואפילו בשחט ראובן האם ושמעון הבן. והי' מקום לדון דנפק"מ לענין בבת אחת, דרק לצד הב' דהאיסור שיהא שניהן שחוטין ביום אחד, משא"כ אי

האיסור דע"י שחיטת האם נאסר שחיטת הבן, והרי לא קדים שחיטת האם כדי דליחול איסור על שחיטת הבן. אולם לצד הב' הרי זה גופא מהות האיסור שלא ליצור שניהם שחוטים ביום אחד, ולא בעינן כלל קדימת שחיטת האם, דאין האיסור עצם מעשה שחיטת הבן אלא עשית שניהם שחוטים כנ"ל. [מיהו גם לצד הא' י"ל כדינא דהתב"ש מרמב"ם הנ"ל דודאי איכא איסור גם בב"א, דגם בכה"ג חשיב כאילו כל אחד בא אחרי השני, ברם הסברא אינה כן, וצ"ע].

ויענין פמ"ג סט"ז בש"ד סק"ג ד"ה הכה"ג, דאייתי בשם דמשק אליעזר על מ"ש הבה"ג דקמא שרי למיכל ביומי' ובתרא אסור למיכלי' ביומי', על השוחט קאי הא' מותר לאכול השני' ובתרא אסור לאכול אף הראשונה, וכתב דסתימת האחרונים לא משמע כן דראשונה אמאי תהא אסורה לשוחט בתרא כיון דבשעה ששחט הא' מותרת היתה ואין טעם לזה עיי"ש. מיהו סברת דמש"א תיתכן רק אי נימא כצד הב' דהאיסור ע"י ששניהם שחוטים ביום אחד, דנמצא דעבירתו ע"י ב' הבהמות ולא רק ע"י הבהמה השני'.

והעירויני לדון נפק"מ בין הצדדים בספק אי נשחטה האם, אי נדון הבן בחזקת היתר, דאי שחיטת האם אוסרת שחיטת הבן, הרי הספק אי נתחדש איסור

נשמה הוי מלאכה, אבל הכא אם הוי נחירה
הי' פטור מאותו ואת בנו".

והא דבאמת לא דנין אי עביד לא מהני,
יעוין בפמ"ג סט"ז בש"ד סק"ג ד"ה
וראיתי, "והביא קושיא בשם מהרימ"ט אמאי
השוחרט בשבת שחיטתו כשרה ואף בשוגג
הא כל מילתא דאמר רחמנא לא תעביד אי
עביד לא מהני יע"ש שתירץ בזה, והכא נמי
כאן יש להקשות כן, והתי' נמי שייך כאן
דמעשה גופא לא אסרה תורה אלא יום הוא
שאסור ולא שייך לומר כל מלתא דאמר
רחמנא לא תעביד דאי עביד לא מהני. ובספר
שושנת העמקים אבאר. ומיהו בלא"ה ל"ק
מדאסר רחמנא מחוסר זמן לגבוה מכלל
דלהדיוט שרי".

ת"ר מנין לאותו ואת בנו שנוהג
במוקדשין. בתוד"ה מנין, הקשו
אמאי ס"ד דלא איירי במוקדשין דהא סתמא
כתיב, וכתבו דאין לומר דאיצטריך קרא
שאם צריך לפסח ואין לו אלא אותו שנשחט
בו ביום אביו או בנו, דס"ד דאתי עשה
דפסח ודחי לאו דאותו ואת בנו ולהכי
איצטריך קרא דלא דחי, דהא במחוסר זמן
איכא לאו ועשה ובלאו קרא לא דחי לי'
עשה.

ובקד"י סי"ז העיר דהא איכא ב' דינים
במוקדשים, דין איסור כבשל
חולין, ודין פסלות מצד מוקדשין, וכבר יסדו
תוס' במנחות מ"ט ב' ד"ה ת"ל, גבי שוחט
קודם התמיד דלא מיפסל בכך שכן משמע
בפרק תמיד נשחט, דעשה דפסח ועשה
דאכילת קדשים דחי לעשה דהשלמה

שחיטה על הבן, ושפיר נוקי בחזקת היתר,
אבל אי האיסור על השוחט שלא יהיו שניהם
שחוטים ביום אחד, וע"י ב' הבהמות קעביד
האיסור, לכאוי' אין כאן חזקה. נועי' מש"כ
להלן פ"ב א' וב', דמכל סוגית הגמ' שם
משמע כצד הב' דהאיסור משום התהוות
שניהם שחוטים ביום אחד].

חולין בחוץ שניהם כשרים זהשני סופג
את הארבעים. בר"ן נכ"ז א'
בדפיון, "וכתב רש"י ז"ל דמשום דבעי
למיתנא שניהם פסולין ואחד פסול ואחד
כשר תנא הכא שניהם כשרים ואע"ג דלא
איצטריך. אבל בתוס' כתבו דאין צורך לכך
דודאי איצטריך דמדכתיב לא תאכל כל
תועבה ודרשינן מינה בפרק כל הבשר כל
שתעבתי לך הרי הוא בבל תאכל, סד"א אותו
ואת בנו נמי תעבתי לך וליתסר, קמ"ל דלא,
כדמפרש טעמא התם דמדאיצטריך רחמנא
למיסר מחוסר זמן לגבוה מכלל דלהדיוט
שרי. וכתוב בהלכות גדולות דקמא שרי
למיכלי' לאלתר ובתרא אסור באכילה ליומי'
וקנס הוא שלמד הרב ז"ל ממעשה שבת".
ובהדיא כן בתוס' להלן פ' א' ד"ה חולין,
דס"ד דשני מיפסל משום לא תאכל כל
תועבה.

וברע"א ביאר, "ונראה דאתי לאשמעינן
דלא נימא כל מאי דאמר רחמנא
לא תעביד אי עביד לא מהני והוי נחירה,
דבשלמא לעיל השוחט בשבת שניהם כשרים
לא קשיא משום דהתם החיוב משום נטילת
נשמה, לפי"ז אם גם אמרינן דלא מהני והוי
כנחירה, מ"מ הוי איסור, דגבי שבת נטילת

מחמת העשה שעם הל"ת. ואה"נ ודאי לשיטת ריב"א דגם היכא דאמרין אין עשה דוחה ל"ת ועשה, מ"מ הלאו נדחה, דהכא לא שייך לומר כללא דאין עשה דוחה ל"ת ועשה, כיון דהלאו דאוא"ב נדחה, ממילא פקע העשה, ותוס' הכא לא קאו בשיטת ריב"א, ועוד דתוס' לשיטתם בדף קמ"א דגם לריב"א לא נדחה הלאו לגמרי במקום דאיכא עשה רק לענין שאין לוקין עיי"ש.

ואכתי יל"ד מכללא דגמ' זבחים צ"ז דאין עשה דוחה ל"ת שבמקדש והקרבת הפסח הלא הוא במקדש, וביאר דעת תוס' כאן דדוקא ל"ת האמורה במיוחד לקודש ומקדש נקרא ל"ת שבמקדש, אבל אזהרת אוא"ב דאמורה בדרך כלל בין לחולין בין לקדשים, אין זה נקרא ל"ת שבמקדש, וזה דלא כתירוצ' התוס' בעירובין דף ק' שהביא המהרי"ק והביאו הגרעק"א ז"ל בגליון הש"ס שם, שכתבו דגם הל"ת דבל תוסיף כשיארע בעניני המקדש מקרי ל"ת שבמקדש עיי"ש.

דף ע"ח ע"ב

עד שיפרוט לך הכתוב יחדיו. ברש"י ב"מ צ"ה א', דמקור שיטת ר' יונתן מהא דדברים כ"ב י' לא תחרוש בשור ובחמור יחדיו, והיינו דבלא הדגשת יחדיו מתפרש או אן, ותוס' שם ד"ה אלא, וכאן בסוגיין ד"ה עד, פליגי, דר' יונתן בעי לה לדרשא אחריתי, אלא מסברא קאמר דבלא הדגשה מתפרש או אן.

דדרשינן עלי' השלם כו', ואי הוה מיפסיל לא שייך ב' דחי'. והסברא פשוטה דבאיכא פסלות ליכא לעיקר קיום העשה ומה שייך דחי' בזה, וא"כ היאך ס"ד דתוס' דיהא כאן תורת דחי'.

וביאר עפ"י תוס' להלן קט"ו א' ד"ה מדאסר רחמנא מחוסר זמן לגבוה, דכתיב ומיום השמיני והלאה ירצה דאמר לעיל בפרק אותו ואת בנו נתקן הכתוב ללאו דאותו ואת בנו לעשה. וכמו דאיכא פסלות בתוך זמנו, דתוך זמנו אינו מרצה, ה"ה באותו ואת בנו. מיהו יסוד דינו איסור דאותו ואת בנו ומהא מסתעף פסולא דמחוסר זמן, והכל מאזהרת אותו ואת בנו דאיירי אף בחולין, וא"כ ע"י דחי' העשה כבר אינו מחוסר זמן כיון דנדחה לאו דאותו ואת בנו. והוסיף דגם למ"ש המשל"מ פ"ג מאיסור"מ ה"ח דאיכא דיוק בקרא דמיום השמיני ירצה במיוחד לגבי אותו ואת בנו, וכן מוכרח מסוגית הגמ', מכ"מ כיון דלא נזכר בהקרא אותו ואת בנו, אלא יסוד דינו מחוסר זמן, י"ל דזה נובע מאזהרת אותו ואת בנו, ואי נדחה כבר אינו מחוסר זמן וליכא פסלות.

מיהו יקשה א"כ מה דחו תוס' דאיכא לאו ועשה, הא כיון דעשה דפסח ידחה לאו דאותו ואת בנו ממילא ליכא מחוסר זמן ולא בעי דחי' העשה, דהא העשה אינו אלא מסתעף מהל"ת דאזהרת אותו ואת בנו [וכבר הקשה כן המנח"ח רצ"ג], די"ל דמ"מ אינו דוחה הל"ת כיון דעכשיו איכא גבי' עשה, שכך היא המדה מכיון שעכשיו יש כאן בהאי אוא"ב עשה ול"ת, אין כאן תורת דחי'

דף ע"ט ע"א

איבעיא להו מיפשט פשיט ל' דף"י
דאין חוששין לזרע האב או
דלמא ספוקי מספקא ל'. ברמב"ן, "פי'
 נראה לי שר' יהודה הוא ת"ק דפליג עלי'
 דחנני' באותו ואת בנו דאינו נוהג בזכרים,
 וקמבעיא לן, מי אמרינן כיון שמיעטו
 הכתוב ש"מ שאין לחוש לזרעו כלל, או
 דילמא אדרבה, מדאיצטריך קרא למעוטי,
 הכא הוא דמעטי' קרא, אבל בעלמא
 חוששין לזרעו, ומשו"ה מספקא ל' בכל
 שאר מקומות. אבל לחנני' פשיטא ל' דכיון
 דחששה תורה לזרעו במקום אחד, חוששין
 בכל מקום לזרעו, ולא לחוש בלבד אלא
 אפילו להקל, דליכא ספיקא קמי שמיא,
 כיון שחששה תורה להחמיר חוששין אף
 להקל".

למאי נפק"מ למישרי פרי עם האם.
 בראש יוסף דה"ה הומ"ל דנפק"מ
 לענין מלקות, דאי ודאי אין חוששין לקי אם
 מנהיג סוס בר חמרא ואביו סוס עם סוס בר
 סוסיא ואביו חמור, ואי ספוקא מספקא ל'
 אין לוקין, דשמא חוששין לזרע האב וכולה
 חד מינה. ולמסקנא מסקינן דספוקי מספקא
 ל', וביאר דא"כ אמאי לא אשמעינן רבותא
 טפי דאף שאביהן בלבד אינן שוות אף
 שאימותיהן שוות אסורין דמספקא לן ושמא
 חוששין, ד"ל דאי הוה אמר הכי הו"א
 דודאי חוששין לזרע האב, לכך אמר הגולדים
 מן הסוס וחמור ואביהן להיפך דאסורין זה
 עם זה, ש"מ ספוקי מספקא ל' דלחנניא כל
 מיני פרדות אחת הן כשמואל דאמר הכין.

מהו דתימא אתי צד דסוס משתמש בצד
 חמור וצד חמור משתמש בצד סוס
 קמ"ל. וביארו תוד"ה מהו, "דלא דמי לחציו
 עבד וחציו בן חורין דאסור בחציו שפחה
 וחציו בת חורין משום דאתי צד עבדות
 ומשמש בצד חירות, דהכא כלאים אמר
 רחמנא דוקא תרי מיני וכל פרדות הבאין
 מסוס וחמור מין אחד הוא". ובתוס' בחגיגה
 ב' ב' ד"ה לישא, "דהתם לא קפיד קרא אלא
 בכלאים דתרי מינים והא ליכא, אבל הכא
 אמאן קפיד קרא אצד חירות דלא לישתמיש
 צד חירות בעבדות והא איתא". והיינו דהתם
 הוי "איסור ביאה" וקפידת התורה דלא
 לישתמש צד חירות בצד עבדות, ואילו הכא
 לאו איסור ביאה אלא "יצירת הכלאים",
 וכיון דחד מינא הוא ליכא כלאים.

ובר"ן [כ"ז ב' בדפין] ביאר באופן אחר,
 "י"ל דהתם הוא דאיכא צד עבדות
 וצד חירות ממש, אבל הכא אע"ג דמסוס
 וחמור אתו אין כאן צד סוס וצד חמור אלא
 ברי' בפני עצמה היא שנעשית משניהם,
 ומה"ט הוא דשרי להשתמש בפרדות עצמן
 ואין אומרים משתמש הוא בסוס וחמור,
 וליתא לדר"א דאמר אין רוכבין על הפרדה
 מק"ו כדאיתא בספרי". והיינו דהכא עיקר
 יצירתן והתהוותן מסוס וחמור והוי מין
 בפנ"ע, ולא חזינן שם כל צד בפנ"ע, משא"כ
 בחציו עבד דהוי דבר חיצוני של חלות דינים
 דב' צדדי השמות עומדים בפנ"ע. ואילו
 לתוס' החילוק דהתם איסור ביאה והכא
 איסור כלאים.

והנה במכות כ"ב א', דהמרביע שור פסולי
 המוקדשין לוקה שנים, והמנהיג

פרדה שאמה חמור ואסור להרכיבו אפילו על החמור. אבל פרד שאמו סוס אסור להרכיבו על פרדה שאמו חמור וכן כל כיו"ב. לפיכך הרוצה להרכיב פרד על פרדה או למשוך בשני פרדות בודק בסימני אונים וזנב וקול אם דומין זה לזה בידוע שאמן ממין אחד ומותרין". ובכס"מ דהקשה הרא"ש בהל' כלאים דכיון דבאין אימותיהן שוות לוקה הרי דאין חוששין לזרע האב, וא"כ היאך יתכן דאפילו הרכיב על מין אמו לוקה, דזה מיוסד דחוששין לזרע האב, וקשיא סיפא ארישא.

ויעוין דרך אמונה בביאור דברי הרמב"ם ומתחיישין הדברים, ולהלן הצעת הביאור שם כסדר לשון הרמב"ם.

"אם היו אמותיהן מין אחד". פירוש, "וגם אבותיהן מין אחד [ולא אותו המין של אימותיהן] אבל אם אבותיהם מין אחר אע"פ שאמותיהן מין אחד אסור להרביען זע"ז שמא חוששין לזרע האב ומה שהזכיר הרמב"ם אמותיהן משום סיפא שאם היו ב' מינין אע"פ שאבותיהן שוין אסור".

"ואם היו שני מינין אסור". פירוש, "כגון שזה אמו סוסיא וזה אמו חמורה ולא מיבעיא אם אבותיהן ג"כ מינים אחרים כגון שזה אביו גמל וזה אביו שור ודאי אסור, אלא אפילו אבותיהן שוין אסור, ולא עוד אלא אפילו אבותיהם כמו אמותיהן, כגון שזה אמו סוסיא וזה אמו חמורה ואביו סוס דעכשיו יש בכל אחד צד סוס וצד חמור, אפ"ה אסור, דשמא אין חוששין לזרע האב והרי אמותיהן ב' מינים".

בשור פסולי המוקדשין לוקה שהרי גוף אחד הוא ועשאו הכתוב כשני גופים. והיינו משום חולין וקדשים שבו. ובמשל"מ פ"ט מהל' כלאים ה"ט, דדבר פשוט דמרביע פסולי המוקדשין על פסולי המוקדשין אינו לוקה דומיא דהילודים מן הכלאים מותרין זב"ז, ואע"ג דחציו עבד וחציו ב"ח אסור אף בשפחה חצי' שפחה חצי' ב"ח משום דאתי צד עבדות ומשתמש בצד שפחה ובצד חירות, דהא תוס' חילקו בין ב' הענינים. והעיר בספר אבי עזרי שם, דזה תליא בפלוגתת תוס' והר"ן, דאמנם לתוס' גם בזה הא האיסור הוא הכלאים ולא איסור ביאה, ודמי לסוגיין ולא אמרינן צד סוס בצד חמור. אולם ליסוד הר"ן הרי בדבר דבפנ"ע אסור איכא איסור להרביע עליו מינו, והכא שאני דליכא איסור חרישה בפרדה, דהוי מין תערובת מעיקר יצירתה, לעומת חציו עבד וחציו ב"ח, דהוי חלות דהוא דבר חיצוני ולא מעצם יצירתו, וכל צד עומד כשם בפנ"ע, וא"כ דכוותה פסולי המוקדשין דאסור בפנ"ע כסוגיא דמכות הנ"ל, כיון דהוי ב' צדדי שמות שאינן מעיקר יצירתן, ודאי דאיכא איסור כלאים להרביען זע"ז, ונמצא לכא' נפק"מ בדאורייתא בין תוס' להר"ן.

שמע מינה ספקי מספקא ל'. רמב"ם פ"ט מהל' כלאים ה"ו, "הילודים מן הכלאים אם היו אמותיהם מין אחד מותר להרכיבן זה על זה. ואם היו שני מינין אסור להרכיבן זה על זה ואם הרכיב לוקה. וכן אם הרכיב זה הנולד אפילו על מין אמו לוקה. כיצד פרד שאמו חמור מותר להרכיבו על

דהפרדות בני סוסיא דזה הקובע ולא משגיחין בזרע האב.

דף ע"ט ע"ב

וסימנין דאורייתא. ברש"י דקאי אסימנין בחזרת אבידה דראי' דאורייתא הוא, דאי דרבנן, התינח בממון עבדו רבנן תקנתא [דהפקר ב"ד הפקר], אבל הכא באיסורא דאורייתא לא שייך תקנתא, וע"כ סימנין דאורייתא. וצ"ע דמיון הנושאים, דהכא הנידון בהוכחה טבעית של רב גנובתי' או עבי קלי' אי בהכרח בן סוסיא או בהכרח בן חמרא, והתם הנידון שמא אבד לאחר, ומה שייך השוואת הספיקות בזה.

וברמב"ן הקשה, "תמה אני בו, מה ענין זו לזו, אפילו כשתמצא לומר סימנין דאורייתא, יש לומר שאין מחזירין אבידה בסימנין דלמא מחזא חזי, א"נ כסומא בארובא, וכשתמצא לומר סימני אבידה דאורייתא שמא אלו אינן עיקר". ולהאמור איכלל דכללא ליכא דמיון לסוגי הספיקות שבכאן. ומסיק, "אלא סימנין אלו קאמרינן שהם עיקר לסמוך עליהם בענין זה וגמרא גמירי להו כי ההוא דאמרינן בפרק ואלו טריפות [ס"ד א'] גבי סימני ביצים סימנים לאו דאורייתא ואין לסימני אבידה עסק כאן וכאן".

וקצת י"ל לרש"י, דאין הנידון להשוות החששות והסבירות שבב' הנידונים, אלא יסוד סימנין דאורייתא מצד "סתמות דזה הדבר", וחשיב כנמצא בפנינו,

"ואם הרכיב לוקה". היינו, "זה דוקא באבותיהן שוין [דומיא דרישא וכוה יתיישב קושית הכ"מ] והן מין שלישי [לא אותו המין של אמותיהן] דאז ממ"נ לוקה, שאפילו אין חוששין לזרע האב הרי אמותיהן אינן שוות, ואם חוששין הרי למין אמותיהם ודאי חוששין וא"כ יש כאן צד כלאים ולכן לוקה, אבל אם היו אמותיהן ב' מינים ואבותיהן ג"כ ב' מינים, כגון שזה אביו סוס ואמו חמורה, וזה אביו חמור ואמו סוסיא, נהי דאסור שמא אין חוששין לזרע האב, מ"מ אין לוקין אלא מכת מרדות שמא חוששין לזרע האב והאי בר חמור וסוס והאי בר חמור וסוס".

"אפילו" על מין אמו לוקה". פירושו, "כאן הכונה לוקה מכת מרדות דשמא חוששין לזרע האב אבל אין לוקה מה"ת דשמא אין חוששין לזרע האב ואם הרביעו על מין אביו לוקה מה"ת כנ"ל".

"על" פרדה שאמה חמור". והיינו, "ובלבד שגם אבותיהן שוין ששניהם סוסים וכנ"ל דהרמב"ם לא הוצרך לפרשה דאין פרד אלא מחמור וסוס וא"כ אם הוא פרד ואמו חמורה ע"כ אביו סוס".

ענין להנך דדמיון להדדי ועיי' לי אלמא קסבר אין חוששין לזרע האב.

לרש"י המכוון דאין חוששין במוחלט, מיהו יתכן דספיקא איכא והעיקר דלאו ודאי מין פרדות אחד הוא, ולפיכך יש להקפיד דחד מין אם בשניהם. אולם בראשונים ז"ל הובא לפרש דבא לחלוק אר"ה בדר"י דכלל אין חוששין לזרע האב דאפילו ספיקא ליכא, והכא הנידון לצרף לסוסין קיימין דסגי

תלוי בגוף החלב עצמו אם דין בהמה ב' או דין ח' , אלא בכל הבהמה והח' כולה הדבר תלוי, דחלב שור וכשב כתיב, והוי הגזה"כ דתלוי באם כולו הוא שור וכשב חלבו אסור, ואם הוא ח' חלבו מותר. ולפי"ז י"ל דבכל כלאים הבא מבהמה וח' לית בחלבו שום תערובת של איסור והיתר כלל, דגהי דגוף החלב עצמו הרי הוא תערובת של בהמה וח' ביחד, אבל מכיון דאיסורא דחלב לא תלי כלל בדין בהמה שעל עצם החלב גופי', ורק דעל גוף הבהמה והח' הוא דנאמר בהן דינא שחלבם אסור או מותר, ודין איסורא והתירא דהחלב תלוי בעצם הבהמה והח' כולה, א"כ ממילא דהחצי בהמה שבו גורם לאסור את כל החלב כולו אף אותו שבא מחלק הח', והחצי ח' שבו גורם להתיר את כל החלב אף אותו שבא מחלק הבהמה. והכי נראה מסתברא, דהרי יסוד הך דינא שחלב ח' מותר וחלב בהמה אסור, הלא הוא חלות שם חלב ואיסור חלב בהחפצא, וממילא דהחצי בהמה שבו גורם למיחל שם חלב דאיסורא על כל החלב כולו, והחצי ח' שבו גורם להפקעת שם חלב דאיסורא מכל החלב כולו, דכל חלות שם שבהחפצא תליא בכולה אם היא בהמה או ח'.

וּלְפ"ז הרי ניחא דעת הרמב"ם, דלענין איסורא דאותו ואת בנו הלא הכל תלוי בגוף דבר הנשחט אם הוא שור ושה או ח', וכדכתיב בקרא ושור או שה אותו ואת בנו לא תשחטו ביום אחד, וע"כ כיון דגוף הכוי הרי הוא תערובות של בהמה וח' ביחד וקיי"ל דשה ואפילו מקצת שה ע"כ שפיר פסק דחייבין עליו משום אותו ואת

והספיקות המתחדשין בכעין גדר אין ספק מוציא מידי ודאי (ע' באורי סוגיות ב"ב סי"א סק"ז), ומה"ט משוינן דאי הכא נידון כסימנין דאורייתא, והיינו דזה הדבר, כן נדון גם לענין אבידה ולא נחדש ספיקות כנגד מה דקמן, ואכתי צ"ע.

ת"ר אותו ואת בנו נוהג בכלאים ובכו. רמב"ם פ"א מהל' מאכ"א הי"ג, "כלאים הבא מבהמה טהורה עם ח' טהורה הוא הנקרא כוי. חלבו אסור ואין לוקין עליו ומכסין את דמו. ואין מין טמא מתעבר ממין טהור כלל". ובהגר"ח פ"ב משחיטה ה"ט, הביא דברי הרמב"ם שם ד"היתה בת הצבי הזאת נקבה וילדה בן ושחט את הנקבה בת הצבי ואת בנה לוקה". הרי מבואר דאע"ג דכל חיובו הוא משום שה ואפילו מקצת שה, וכמבואר בסוגיין ע"ט ב', מ"מ לוקין עליו, וקשה מהא דפסק הרמב"ם בפ"א ממאכ"א הי"ג הנ"ל דאין לוקין על חלבו והרי התם ג"כ איכא הך דינא דשור ואפילו מקצת שור, וכהא דסוגיין דכמו דאמרינן שה ואפילו מקצת שה ה"נ אמרינן צבי ואפילו מקצת צבי, וא"כ ה"ה שור ואפילו מקצת שור, ואמאי פסק הרמב"ם דאין לוקין על חלבו, לילקי על הך דינא דמקצת שור כמו על הך דמקצת שה. [ואמנם לא אזיל בהגהת הרמב"ם כדברי הד"ח דלהלן, מיהו יסוד קושיתו גם אי היינו בת העז, דעכ"פ לצד דחוששין לזרע האב הא הוי רק מקצת שה משום האם ומ"מ לוקין, והכ"נ לגבי חלב משום מקצת שור].

וביאר דהנהא דחלב בהמה אסור וחלב ח' מותר, הרי נראה דאין הדבר

הדם כולו הרי הוא חייב בכיסוי מחמת החצי חי' שבו, ומשום דיסוד דין חובת כיסוי תלוי רק בהדבר הנשחט, ועל' הוא דנאמר דין חי', דחי' הנשחטת דמה טעון כיסוי, ובהמה הנשחטת אין דמה טעון כיסוי, וכדכתיב בקרא אשר יצוד ציד חי' ועוף וגו', אבל בעצם הדם לא איכפת לן בי' מידי אם הוא דם חי' או דם בהמה, אשר ע"כ שפיר אמרינן דאם אך צבי ואפילו מקצת צבי, מועיל המקצת צבי שבו לחייב את הדם כולו בכיסוי, אף אותו שבא מחלק הבהמה, ולא איכפת לן כלל מה דהוא דם בהמה, דמ"מ גוף הדבר הנשחט יש בו גם צד חי', ע"כ ממילא דמתחייב כל הדם מחמתו בכיסוי, ואין זה דומה למתנות, דהתם תלוי בגוף המתנות אם הם חי' או בהמה, וע"כ אינו חייב רק במקצתן.

והביא סיוע ליסודו ממה דפסק הרמב"ם פי"ד משחיטה ה"ד, דכלאים הבא מבהמה וחי' דמו חייב בכיסוי ואין מברכין עליו, ואם נימא דדעת הרמב"ם היא דחשוב תערוכת דם חיוב בדם פטור, א"כ הא איכא כאן דם חיוב בודאי, ואמאי אינו מברך עליו, אלא ודאי כנ"ל דדין כיסוי בנשחט הוא דתלוי חיובו, וכל הדם יש בו צד חיוב משום צד חי' שבו, וצד פטור משום צד בהמה שלו, ולהכי הוא דפסק הרמב"ם דאין מברכין עליו, כיון דאין חיובו גמור, ואין המצוה שלמה, דהא אית בי' גם צד פטורא, וכמו שפסק כן גם בדין גולד מהול וגר שנתגייר כשהוא מהול דאין מברכין על הטפת דם ברית, ואע"ג דלדעת הרמב"ם שם חיובו הוא ודאי ולא מספק, אלא דכל שאין

בנו, משום זה המקצת שה דאית בי', וסגי בזה המקצת שהוא שור ושה לחיובי עלי' משום אר"ב, משא"כ גבי חלב דנתבאר דהחצי בהמה שבו גורם למיחל איסורא על כל החלב כולו, והחצי חי' שבו גורם להפקעת שם חלב דאיסורא מכל החלב כולו, ע"כ ממילא דאין בו רק איסורא ולא מלקות, כיון דאית בי' בהחלב תרתי, איסורא מצד החצי בהמה, והתירא מצד החצי חי', א"כ אין בו לאו גמור שיתחייב עליו, ולא שייך ע"ז כלל הא דשה ואפילו מקצת שה, דבהך גזה"כ לא נאמר שיהא דין מקצת שה ככולו שה, כי אם דהגזה"כ הוא דאותו מקצת שה דאית בי' יש עליו דין שה, וא"כ אכתי אית בי' גם צד חי' למיחל גם צד התירא על כל החלב, וממילא דאין חייבין עליו כיון דאין כאן לאו גמור.

בין לרבנן בין לר"א לשחוט ולכסי צבי ואפילו מקצת צבי. לגבי מתנות הרי אי חוששין לזרע האב דליכא בהכוי אלא מקצת שה אינו חייב אלא במקצת מהמתנות, ואילו לגבי כיסוי הדם אמרינן דהמקצת צבי שבו מחייב כיסוי כל דמו. וביארו תוד"ה בין לרבנן, דרק מתנ"כ דניתנין ליחלק דענינן זכות ממוני, אולם דם השחיטה לא ניתן ליחלק דהא החיוב תלוי בעצם גוף הדם ולא בהממון, וא"כ הרי כל טיפת דם הכוי היא חצי דם חי' וחצי דם בהמה ולא שייך לחלק הדם ולומר דיכסה רק חלק זה בתורת דם חי' לפיכך ודאי מכסה כולו.

והגר"ח ז"ל בפ"ב משחיטה ה"ט הנ"ל, ביאר לדרבנן, דהכא בכוי ליתא שום תערוכת של דם פטור כלל, כי אם דכל

המצוה בשלימות אין מברכין עלי', וה"נ הכא גבי כיסוי דכוותה, ומ"מ לגבי יו"ט שפיר מכסין אותו גם ביו"ט כיון דחיובו בכל הדם הוא בתורת ודאי.

בשלמא לרבנן מאי חייב בחצי מתנות.
הובא לעיל מהגר"ח ז"ל פי"ב משחיטה ה"ט, דחילוק מתנות דרק החצי משום צד זרע האב דהוא חי', מלעומת דין כיסוי דחייב בכיסוי הדם כולו משום המקצת צבי שבו, דמתנות תליא בהחפצא עצמו של המתנות אי בהמה או חי', ומשום"ה אינו חייב כי אם החצי, משא"כ כיסוי תליא בהנשחט, דכאשר הנשחט הוא צבי או מקצת צבי, הרי"ז מחייב בכיסוי את כל דמו, ואף חלק דם בהמה שבו, ונמצא דאיכא צד חובת כיסוי בכל הדם כולו מחמת המקצת צבי של הנשחט.

אמנם באבי עזרי פ"ט מבכורים הל"ה, העיר בעיקר יסוד הגר"ח ז"ל, דמנ"ל דמתנות תליא בגוף המתנות עצמן, דהא גבי מתנות כתיב ג"כ "וזה יהי משפט הכהנים מאת העם זבחי הזבח אם שור או שה ונתן לכהן הזרע והלחיים והקבה", ובפשטות דג"כ תלוי בגוף הבהמה ולא בגוף המתנות, וא"כ צד בהמה שבו מחייב כל המתנות אף החלק שבא מצד החי', וטעון ביאור א"כ אמאי אינו חייב בכולן.

וביאור דודאי כיסוד הגר"ח ז"ל דבכיסוי וחלב תלוי הכל בגוף הבהמה והחי', ולכן חייב ודאי בכיסוי ואסור ודאי בחלבו, ומ"מ אין מברך על הכסוי, משום דאין המצוה שלמה, וכן אין לאו גמור

ללקות על החלב הגם דודאי אסור בחלבו. והשתא הכ"נ לגבי מתנות איכא צד המחייב בכל המתנות, והיינו הצד הבהמה שבה, ומ"מ אין צריך לתת כל המתנות רק החצי, דמאחר דאיכא גם צד הפוסט על כל המתנות היינו צד החי' שבו, הרי כן הדין בכל דיני ממונות, דביש לזה זכות בכל הדבר ויש להשני זכות בכל הדבר, זה נוטל החצי וזה נוטל החצי מעיקר הדין, ולא מדין ספיקות, וע"כ במתנות שהוא דיני ממונות, אי שייך להכהנים הזרוע הלחיים והקבה או דפטור ושייך הכל להבעלים, ואין זה ספק אלא צד מחייב כנגד צד פוסט, הרי הדר דינא דלהבעלים החצי ולהכהנים החצי, ואיכא ע"ז דיני מוחזק והמע"ה, ולא דמי לדיני איסורים כמו גבי חלב, ולדיני מצוה ככסוי הדם, דהתם ודאי אי איכא צד איסור בהחלב או צד המחייב בכסוי הדם, ואיכא צד המתיר וצד הפוסט, ממילא אסור בכל החלב וחייב במצות כסוי בכל הדם, משא"כ במתנות לענין דיני ממונות דניתן להכהן רק החצי כנ"ל.

דף פ' ע"א

רבנן מברי שה ואפילו מקצת שה ור"א
מבר שה ולא מקצת שה. רמב"ם פ"ט מהל' בכורים הל"ה, "אין חייב במתנות אלא בהמה טהורה בלבד שנאמר אם שור אם שה. כלאים הבא מכבש ועז חייב במתנות. והכוי אע"פ שהוא ספק מפרישין ממנו כל המתנות. צבי הבא על העז וילדה הולד חייב בחצי מתנות שנאמר אם שה

אפילו מקצת שה. תיש הבא על הצבי הולד פטור מן המתנות.

והנה מסקנת הסוגיא ע"ט ב', פ' א', דבין לרבנן בין לר"א מספקא להו אי חוששין לזרע האב או לא, ולזרע האם לכו"ע אזלינן בודאי, מה"ט צבי הבא על העז, ודאי חייב בחצי מתנות, וחצי השני אין מוציאין מידו דאפשר חוששין לזרע האב ויש בו חצי צבי שפטור ממתנות. ואילו בעז הבא על הצבי פטור לגמרי מספק דאפשר אין חוששין לזרע האב והולד הוא כולו צבי הפטור ממתנות. והיינו דינא דהרמב"ם הג"ל לענין מתנות.

כמו"כ לענין אותו ואת בנו הרי בצבי הבא על התיישה וילדה בת, והבת ילדה בן [או בת] ושחט את הבת ובנה, חייב משום אותו ואת בנו. ובתייש הבא על הצבי וילדה בת, והבת ילדה בן, ושחט את הבת ובנה, אין לוקין דשמא אין חוששין לזרע האב והבת היא כולה צבי, ובאם חי ליכא משום אותו ואת בנו. משא"כ אם הבת באה מצבי הבא על התיישה, לוקין, מכיון דודאי אזלינן בתר זרע האם, ואפילו אי אזלינן גם בתר זרע האב, הא שה ואפילו מקצת שה אמר רחמנא, לפיכך חייב משום אותו ואת בנו.

וכן לענין כיסוי הדם, הרי בתייש הבא על הצבי וילדה ושחט הנולד, ודאי איכא חיוב כיסוי ושוחטין ומכסין ביו"ט לכתחילה, ובצבי הבא על התיישה וילדה ושחט הנולד הוי ספק חיוב כיסוי משום צד חוששין לזרע האב, והוא צבי שחייב בכיסוי, מיהו ביו"ט אין מכסין משום ספק דאזלינן רק בתר זרע האם והרי הוא מין בהמה

דליכא דינא דכיסוי. ויעוין רמב"ם פ"ב משחיטה הי"א, "איסור אותו ואת בנו נוהג בנקיבות שזה בנה ודאי. ואם נודע שזה הוא אביו ודאי אין שוחטין שניהם ביום אחד, ואם שחט אינו לוקה שהדבר ספק אם נוהג בזכרים או אינו נוהג". והיינו דהוי ספק אי חוששין לזרע האב כנ"ל בכל הדינים.

וברמב"ם שם פ"ב מהל' שחיטה הל"ט, "היתה בת הצבי הזאת נקבה וילדה בן ושחט את הנקבה בת הצבי ואת בנה לוקה. וכן כלאים הבא ממין כבש וממין עז בין מכבש עם העז בין מעז עם הכבשה לוקה משום אותו ואת בנו". והקשו הש"ך והגר"א יו"ד ס"ט ז"ל וכה"פ ז"ל דתמוה טובא אמאי לוקה, הא הוי רק ספק אי חוששין לזרע האב, וא"כ לצד דאין חוששין הא ליכא עיקר דין אותו ואת בנו, כיון דהאם צבי שהיא חי' ולא בהמה.

וביאר בדברי תמודות בראש ס"ב סק"ג, דיש להגי' לשון הרמב"ם, "היתה בת העז הזאת נקבה ושחט את הנקבה בת העז ואת בנה לוקה". והיינו דקאי אדלעיל בהל"ח, "אין איסור אותו ואת בנו נוהג אלא בבהמה טהורה בלבד שנאמר ושור או שה אותו ואת בנו לא תשחטו ביום אחד. ונוהג בכלאים, כיצד צבי שבא על העז ושחט העז ובנה לוקה. אבל עז שבא על הצבי אסור לשחוט אותה ואת בנה ואם שחט אינו לוקה. פרה ובנה אסרה תורה לא צבי ובנה". ויש לגרוס "בת העז" ולא "בת הצבי" ויסודו דסגי שה אפילו מקצת שה, ובאבי עזרי דכ"ה גם בספר מרכבת המשנה בשם הכה"ג ביו"ד.

בתייש הבא על הצבי ולא יסורא. ברש"י ד"ה בתייש, "אבל מלקות ליכא דשמא אין חוששין ואפילו מקצת שה ליכא הלכך היא לה התראת ספק ולא שמה התראה ואין מלקות בלא התראה". והקשה ראש יוסף דמשמע הטעם דהוה התראת ספק וזה אינו דאף למ"ד התראת ספק שמי' התראה אינו לוקה בכאן, דאין ילקה שמא אין חוששין לזרע האב, והתראת ספק הוה היכא שודאי עבר על הלאו אלא בשעת התראה הוה ספק כי הך דגותר וכדומה ואין ענינו לכאן. וכן הקשה הגרעק"א ו"ל לעיל דף כ"ג ב'.

אמר ר' יהודה כוי ברי' בפני עצמה היא. רמב"ם פ"ט מכלאים הל"ה, "והכוי כלאים עם החי ועם הבהמה ואין לוקין עליו מפני שהוא ספק". והנה בפ"א ממאכ"א הי"ג, כתב הרמב"ם דכוי הוא כלאים מבהמה טהורה עם חי' טהורה משמע דס"ל כמ"ד כוי הוא הבא מתיש וצבי. ואילו בפ"ט מביכורים ה"ה משמע דס"ל דכוי ברי' בפני עצמה, ודש"כ, "כוי אע"פ שהוא ספק מפרישין ממנו כל המתנות". ומוכח מצד דכוי ברי' בפני עצמה, דלהלן כתב הרמב"ם דין צבי הבא על העז ודין תייש הבא על הצבי, עי' כס"מ שם. וכ"ה בהגר"א יו"ד ס' ס"א, וכן בפ"ד משחיטה ה"ג. וביאר בדרך אמונה ה' כלאים שם דהרמב"ם כולל שניהם בכלל כוי ושכ"כ הט"ז יו"ד סכ"ח סקט"ז, וכן מבואר בפיהמ"ש להרמב"ם בפ"ב דביכורים מ"ח.

ברידב"ז פ"ט הל' ביכורים שם, "והכוי אע"פ שהוא ספק מפרישין ממנו

כל המתנות. איכא למידק כיון שהוא ספק הממע"ה, ותו דהול"ל כלשון הברייתא הזרוע והלחיים והקבה נוהגין בכלאים ובכוי, ומתוך כך הבין הטור בדברי רבינו דהא דקאמרי מפרישין ממנו המתנות, הפירוש ואין נותנין לכהן, ולפיכך כתב איני מבין את דבריו למה מפרישין כל המתנות כיון שאינו חייב ליתנם והלא אינם טובלין ע"כ". ואייתי הכס"מ דברי הר"ן בפרק הזרוע דרביא קרא לשוי' כבהמה. ועי' אבי עזרי פ"ט מביכורים שם.

כוי ברי' בפני עצמה היא. שיטת תוס' דספק במהות הכוי אי מכלל החיות או מכלל הבהמות, וביארו דלא היו יכולין לבדוק בקרניו שפיר אם חרודות וכרודות יפה. [עי' לעיל נ"ט ב']. אולם ריט"א בכורות פ"ו נ"ח אייתי מרמב"ן יבמות פ"ג א' שאין המכוון דכוי הוא אחד ממיני החיות או אחד ממיני הבהמות ולא ידעו חכמים להכריע טיבו, אלא דכוי הוא ברי' בפנ"ע ממש, דאינו לא מין חי' ולא מין בהמה אלא מין שלישי, ולא ידעו להכריע איזה דין יש לו, אי נתנה לו תורה דין חי' או דין בהמה.

מתקיף לה ר"א ברי' דרב איקא ודלמא מינה דאקו נינהו. וברש"י, "אכתי מנא לך דמינא דעז הוא דלמא מינא דאקו נינהו ולא ידעינן מאי ניהו או תאו או זמר הנך דלא בקיאינן בהו ודלמא הני נינהו". וביאר מהרש"א דהוצרך רש"י לבאר דלא בקיאינן בהו, דאי בקיאינן בהו כיון דהאי עז הבר לא ממש אקו או תאו או זמר נינהו, לית לן למימר דמינא דהני נינהו אלא מינא דעז משום דנקרא עז, אבל כיון דלא בקיאינן בהו

האיסור, לבין כלפי האדם אי חשיב דעשה מעשה בשם שחיטה. מיהו חולין שנשחטו בעזרה הא תליא במה שנעשה בגופה שחיטה בעזרה, וחזינן דגם לגבי זה באינה ראוי' לא חשיב שחיטה.

דף פ' ע"ב

קדשים בפנים הראשון כשר ופטור והשני סופג את הארבעים ופסול. מכדי שמעינן ל' לר"ש דאמר שחיטה שאינה ראוי' ל' שחיטה כו' שני אמאי סופג את הארבעים ופסול. וברש"י דלא מיבעיא לענין מלקות דודאי לא לילקי משום שחיטת שני דאי אית ל' אוא"ב נוהג בקדשים, הוי ל' שחיטת שני שחיטה שאינה ראוי' מצד מחוסר זמן דפסול, אלא אפילו אוא"ב נמי אינו נוהג בקדשים דהא שחיטת הראשון אינה ראוי', דאינה מתרת בלא זריקה ושני אמאי פסול להקרב. הרי דלרש"י קושית הגמ' בתרתי, ראשית, דאם השני פסול משום מחו"ז הרי אין לאו דאוא"ב כיון דלאו שמה שחיטה וליכא מלקות. שנית, דהשני צריך להיות כשר כיון דאין הראשון בשם שחיטה מצד דאינו מתיר בלא זריקת הדם. ונמצא דבראשון חולין ושני קדשים, דהראשון בשם שחיטה, הרי השני קדשים פסול משום מחו"ז, מיהו ליכא מלקות משום דמחמת הא גופא הוי שחיטה שאינה ראוי'.

ובתוד"ה שחיטה, הקשו על רש"י דהא ילפינן לעיל ע"ח א' דאותו ואת בנו נוהג במקדשין מו"ו מוסיף על ענין

אית לן למימר דהני ממש נינהו אע"ג דנקרא עז, ד"ל נשתנה שמו בפי העולם ולא מינא דעז.

והוסיף בלב ארי' דעדיין לכא' לא א"ש הא דלקמן דקאמר רבינא לר"א ודלמא מינא דתאו נינהו, והיינו כר"י כמ"ש הרא"ש, והא התם בקיאנן בתאו דשור הבר הוא ואפ"ה מסופק בעיזי דבאלי שמא מינא דתאו נינהו. וצ"ל דהתם בלא"ה א"ש דכיון דלר"י תאו שהוא שור הבר הוי מין חי' אע"ג דנקרא בשם שור, אלמא דלא אזלינן בתר שמא כלל, א"כ תו י"ל דעיזי דבאלי ג"כ מינא דתאו אף דנקרא בשם עז דלא קפדינן אקריאת שם, אבל עתה דאכתי לא אסיק אדעתיה דלא קפדינן אקריאת שמות, ניחא טפי לרש"י ז"ל לפרש דכיון דלא בקיאנן בהו, י"ל דתאו עצמו הוא, אבל אי הוי בקיאנן לא הוי לן לספוקי במינא דתאו, דיותר יש לתלות במינא דעז כיון דנקרא בשם עז.

מכדי שמעינן ל' לר"ש דאמר שחיטה שאינה ראוי' לא שמה שחיטה.

גדר שחיטה שאינה ראוי' לר"ש, לאו דאינה שחיטה כלל, וכאילו עביד הריגה או נחירה, דהא קיי"ל דמטהרת מידי נבלה, ולכא' אף לענין איסורא מהני להוציא מאיסור נבלה ואיסור אינו זכות, דיש כאן מציאות שחיטה, רק דחסר ב"שם וחשיבות שחיטה", ולגבי דינים שתלתה תורה בשחיטה, בעינן שם וחשיבות שחיטה התלויין בשחיטה המתרת הבשר באכילה. והימק"ל דהגדר תלוי אי כלפי הבהמה, דחשיב דנעשה בה שחיטה, ומה"ט מטהרת מידי נבלה ואף לענין

לראשון חולין ושני קדשים. וביאר, "אלא שאני אומר ממנ"פ נוהג, שאם תאמר שאין שמה שחיטה הרי הכשרת וחזר איסור אותו ואת בנו עליו, אבל כשדבר אחר גורם לו שאין אותה שחיטה ראוי, פטור עליו". ובתחילת דבריו שם, "למה זה דומה לשוחט קדשים בחוץ לר"ש שהוא לוקה, ולשוחט חולין כשרים בפנים שהם נאסרים בהנאה מחמת השחיטה כיון שאין שום פסול בשחיטה זו אלא מחמת איסור זה".

ובקד"י סי"ח ביאר קצת ביסוד הרמב"ן, דהא דבריו מחודשים טובא דסו"ס הוי שחיטה שאינה ראוי, דהיכא שהאיסור שעיי"ז באת לעשותו שחיטה שאינה ראוי, אינו ראוי לחול רק בתר שנחליט שיש בזה "שם שחיטה", לא שייך לומר שאיסור זה יבטל שם שחיטה שבו, דא"כ אין כאן איסור והדר הו"ל שחיטה ראוי, וע"כ לגבי עצמו ודאי הוי שחיטה כיון שלולי האיסור דאוא"ב הי' שפיר שחיטה ראוי ועליו אני דן לאוסרו מטעם השחיטה.

והא יסוד ביאר הרמב"ן בתחילת דבריו, הן לענין שחיטת קדשים בחוץ, והן לענין שחיטת חולין בעזרה, והנה לענין חולין בעזרה, ניחא, דגורם האיסור היינו ה"שם שחיטה" של חולין בעזרה, ולא שלילת השחיטה בריחוק מקום, וכיון דרק התלטת שם שחיטה גורם האיסור, הרי אי נדון דממילא אין כאן שחיטה ראוי, הרי ליכא להאיסור וחזר חלילה. אולם שחיטת קדשים בחוץ הא חסר מתיר של הקרבן,

ראשון, וא"כ היאך יתכן דליכא איסור אוא"ב משום שחיטה שאינה ראוי. וע"כ כעין שחוטי חוץ דחייב לר"ש אע"ג דהוי שחיטה שאינה ראוי דהכ"נ כיון דליכא פסול אחר מלבד שהוא מחו"ז. ועוד הקשו דבהדיא תנן בפ"ב דזבחים (ק"כ ב') אוא"ב קדשים ומחוסר זמן ר"ש אומר הרי הן בלא תעשה משום דחשיבא שחיטה ועובר בלא תשחטו. וכבר הקשה מהרש"א דהתם לא מבואר מצד לאו דאוא"ב אלא משום לא תשחטו קדשים בחוץ עיי"ש.

ומסקנ' תוס' דלא מוכח הכא אלא מן הראשון דשחיטת קדשים אינה ראוי היא והרי כאילו מיקטל קטלי' לקמא והשני כשר גמור הוא. וההיא דזבחים מצינן לאוקמי כשהראשון חולין והשני קדשים דהוי שחיטת הראשון שחיטה ראוי. ועולה לשיטתם דבראשון חולין ושני קדשים חייב גם לר"ש משום דבהכי גלי קרא שנוהג בקדשים וכדין שחוטי חוץ דחייב לר"ש, ודוקא בראשון קדשים לא הוי שחיטה. ויל"ע דהא לעולם השני איכא ב"י תרתי דמשום כך חשיב שחיטה שאינה ראוי, הן מצד מחו"ז, והן מצד דאינו מתיר בלא זריקה, וא"כ אתרווייהו גלי קרא דחייב כאילו הוי שחיטה ראוי, ומהכ"ת דבראשון קדשים נדון דחשיב אינה ראוי דלא יפסול השני משום דהשחיטה אינה מתרת.

והנה ברמב"ן הקשה על פירושו של רש"י, ואיתי פירוש אחרים, ויסוד דבריו דלאו משום גזיה"כ דאוא"ב נוהג בקדשים, דהא איכא לאוקמי קרא בשוחט קדשים ואחר כך חולין, ודלא כתוס' דמהקרא מוכח

ואמאי חשיב איסור מחמת ה"שם שחיטת קדשים בחוץ".

וי"ף דתליא בפלוגתא רש"י ותוס' קדושין ג"ז ב', דשיטת רש"י שם ד"ה מה שלי בשלך, דהא דשחוט חוץ אסורין הוא מצד איסור קדשים דמי מתיר איסור הנאה שנאסר בה מחיים אחרי שאין דמו נזרק. ואילו תוס' שם ד"ה מה, הקשו דה"נ אשכחן דקדשים שמתו יצאו מידי מעילה. ומתבאר שיטתם דהוי איסור חדש מצד שנעשה "שם שחיטת קדשים בחוץ", דבלא"ה הוי כדין קדשים שמתו שיצאו מידי מעילה. [ובמקנה בקדושין ביאר שיטתם דהוי דין איסור הנאה שאינו מחמת איסור קודש וילפינן מחולין שנשחטו בעזרה מה שלך בשלי כן שלי בשלך]. ורמב"ן אזיל ביסוד שיטה זו, ומשו"ה מדמה שחיטת קדשים בחוץ לשחיטת חולין בעזרה, דשניהם האיסור מחמת ד"שם שחיטה" שבכאן גורם שחיטה שאינה ראוי, ואילו לרש"י שחיטת קדשים בחוץ הוי כשחיטת שור הנסקל, דלא ה"שם שחיטה" גורם האיסור, ולא שייך עיקר סברת הרמב"ן.

וכרש"י פסחים כ"ז ב' ובתוס' נדרים דף י' ותמורה דף ג', הביאם המשל"מ פ"ב ממעילה, ולפי"ז ה"נ בקדשים שמתו, וכן בשחוט חוץ, אע"פ שאינן בכלל קדשי ה' ולית בהו מעילה, מ"מ איכא בהו איסורא דאורייתא כמו בשלמים, וכ"כ בקצרה במהר"ם בקדושין שם].

ויצוין אחיעזר ח"ב ס"ה דהקשה אישית הרמב"ן מסוגיא דלקמן פ"ה א' דשחוט חוץ הוי שחיטה שאינה ראוי, דאמרינן מ"ט דר"מ בכסוי הדם, אמר רשב"ל גמר שפיכה שפיכה משחוט חוץ, מה להלן שחיטה שאינה ראוי שמה שחיטה אף כאן שחיטה שאינה ראוי שמה שחיטה, ופליגי ר"ש ור"מ אי גמרינן חולין מקדשים דשחיטה שאינה ראוי שמה שחיטה או לאו, והא לדידי' חשיב שחיטה ראוי. וביאר דהתם בלא"ה נאסר משום איסור קודש. והנה ברמב"ן בתחילת דבריו מפורש דדימה שחיטת קדשים בחוץ לחולין שנשחטו בעזרה, ובהדיא כשיטת תוס' דלאו משום איסור קודש כנ"ל. ואמנם דברי הרמב"ן צ"ע טובא מסוגיא דהתם.

רש"י ד"ה שחיטת קדשים. בחידושי הר"ן הוספת ביאור מחודש לרש"י, דהו"ל ראוי לאחר זמן ואינו ראוי עתה וכל כה"ג דנין בדין מציעא דהו"ל ראוי ואינו ראוי, דמשום שחיטה דשני פטור ממלקות דחשיב שחיטה שאינה ראוי, אבל פיסולא מיהא איכא משום ראוי לאחר זמן דחשיב ראוי לענין פסול. וכלב ארי' הוסיף, דודאי אינה ראוי משום מחוסר זמן אינו יכול למנוע פסלות, דהא בלא"ה איך אפשר לומר

[ולדעת רש"י בקדושין, ביאר בקה"י דדוקא דין מעילה פקע, שעיקר איסורו הוא מה שנהנה והפסיד דבר ששייך בפועל להקדש, דבעינן קדשי ה', ולהכי במתו שאינו ראוי שוב להקדש אינו בכלל קדשי ה', וכמבואר בתוס' ריש מעילה דלהכי אין מעילה בקדשים שמתו, לפי שאינם קדשי ה', אבל איסור הנאה בעלמא בלא מעילה, הרי אשכחן גם בקדשים קלים שאינם בכלל קדשי ה', ומ"מ אסורין בהנאה מדאורייתא,

וכיון דהוי ניתק לעשה לענין בל תקדישו
שוב מיקרי ניתק לעשה אף לענין בל
תשחטו.

רע"א, "מסופק אני אם שחט שלמים ולא
זרק הדם ואח"כ שחט בנו חולין
אם מורין לו שלא יזרוק הדם כדי שלא
יעבור הלאו, או דעשה דוחה אותו, דמ"מ
השתא איכא עליו עשה רק אם יעשה עשה
יעבור עליו למפרע על הלאו וצ"ע". חזינן
דהגרעק"א ז"ל נקט דאחר הזריקה מחשיב
למפרע דשחיטה ראוי, היא, דלכאור' הי'
מקום לדון דהכל תליא אי קודם זריקה או
לאחר זריקה, דרק לאחר זריקה מכאן ולהבא
חשיב שחיטה ראוי, וא"כ גם אי יזרוק הדם
לא יעבור למפרע כיון דהי' קודם זריקה,
ודו"ק בלשונות רש"י בסוגיא.

דף פ"א ע"א

ואזדא רבא לטעמי' דאמר רבא היא
חולין ובנה שלמים שחט חולין
ואח"כ שלמים פטור שלמים ואח"כ חולין
חייב. ברש"י, "שלמים בפנים ואח"כ חולין
בחוץ, חייב, דהתראת ודאי היא שכבר נזרק
דמו של ראשון והשני אינו מחוסר זריקה".
[אזיל לגירסא דידן בגמ' משום התראת
ספק]. ובראש יוסף דחולין ואח"כ שלמים
החידוש דלא דנין כל העומד לזריקה כזרוק
דמי ולא חשיב התראת ספק, וכדמסיק
במרוכה ע"ו א' בשוחט תמימים בפנים
ונשפך הדם דבשעת שחיטה הוה ראוי דכל
העומד לזרוק כזרוק דמי, קמ"ל דרבא
לטעמי' דחשיב לי' כה"ג התראת ספק,

דמהני לאכשורי לגמרי, דהא אם אתה אומר
כן תו הו"ל שחיטה ראוי וא"כ ראוי לחייב
מלקות מחמת וא"ב, וע"כ צ"ל דמחמת
מחוסר זמן לעולם פיסולא מיהא איתא ב'
רק דמהני לאפטורי ממלקות. הרי דצירף
יסוד סברת הרמב"ן הנ"ל גם בשטת רש"י,
רק דמחלק בין פסלות לבין מלקות וצ"ב.

ר"ז אמר הנח למחוסר זמן דהכתוב
נתקו לעשה. ברש"י זבחים קי"ד ב'
פירש כתוס' כאן ורמב"ן, דהמכוון דנתקי'
לאיסור עשה ויצא מגדר לאו, ולא כפשטות
לשון "נתקו לעשה" מצד לאו הניתק לעשה.
ומוכרח לגירסא דידן בהמשך הגמ' "לאו
הבא מכלל עשה עשה". אולם רש"י בסוגיין
פירש מצד לאו הניתק לעשה, וביאר דהכא
קדים הלאו ואח"כ העשה ולא כשילוח
דאמרינן מעיקרא משמע שלח האם ולא
תקחנה ולא הוי לאו הניתק לעשה ולוקין
עליו, והכא מתפרש לנדר לא ירצה אלא
הניחו לאחר זמן וירצה. ותוד"ה הנח, הקשו
דלא דמי לנותר וגזילה דהתם אחר שעבר
הלאו בא העשה לתקן מה שעבר אבל כי
ההיא דהכא לא מצינו.

ובל"ב ארי' ביאר דגם הכא הוי כמו שאר
ניתק לעשה, והוא עפ"י דאיתא
ברש"י דתמורה דף ד', גבי אונס שגירש,
דלאו שניתק מקצתו ניתק לכולו, ע"ש לחד
פירושא ובתוס'. והנה הלאו דלנדר לא ירצה
כולל משום בל תקדישו ומשום בל תשחטו
כרש"י כאן, ולגבי הלאו דבל תקדישו שפיר
י"ל דהוי ניתק לעשה גמור, דהתורה אמרה
לא ירצה להקדיש בתוך זמנו, ואם הקדישו
הניחו לאחר זמנו וירצה להיות קדוש לגופו,

דף פ"א ע"ב

מתנ'. פטור משום אותו ואת בנו.

ברע"א, "דייק כן להורות דמשום

או"ב הוא דפטור, אבל מ"מ איסורא עבד

משום צער בע"ח, ומשום לתא דבל תשחית.

ש"ל.

אבל ראשון לשלחנו ושני לעבודה זרה

פטור דקם ל' בדרכה מינ'.

באחיזור ח"א סי"ח סק"ד ד"ה אלא, דילה"ק

דלכא' גם באתרו לע"ז יש לחייב, דהא

לריו"ח ישנה לשחיטה מתחילה ועד סוף,

הרי חייב משום תחילת שחיטה משום ע"ז,

וא"כ יש לחייב משום או"ב על סוף שחיטה,

ולא גרע מאילו התחיל אחר בשחיטה וגמר

השני בדודאי חייב ראשון והשני, דעל סוף

שחיטה בודאי חייב, ואייתי מנח"ח ס' קפ"ז

דלמ"ד ישנה לשחיטה מתחילה ועד סוף

שניהם חייבין. ולר"ל דס"ל אינה לשחיטה

אלא לבסוף אתי שפיר, דאתי בהדי הדדי,

אולם לריו"ח דס"ל ישנה לשחיטה מתחילה

ועד סוף קשה כנ"ל.

והובא דברי הגרעק"א ז"ל בסוגיין, דמ"מ

הוי חייבי מיתות שוגגין וא"כ לר"ל

דס"ל חייבי מיתות שוגגין פטורין, נהי דניתן

לחייבו מיתה משום תחילת שחיטה מ"מ גם

סוף השחיטה סיבה לחייבו, ומה דכפועל

ליכא ב' קטלא מ"מ לא גרע משוגגין, אולם

לריו"ח דחייבי מיתות שוגגין חייבין, יקשה

דאפילו באתרו יתחייב מלקות דאו"ב משום

סוף השחיטה וחייב מיתה כבר קדים

בתחילת השחיטה. וצידד עפ"י דברי הר"ן

כמ"ש התוס' לעיל ד"ה כמה דלא זריק דם,

דהכא אסור לזרוק הדם משום מחוסר זמן

ולא אמרינן כזרוק דמי והוה שפיר התראת

ספק.

ולפי"ז בשחט שלמים ואח"כ חולין אפשר

לומר אף קודם זריקת הראשון

דלוקה אשחיתת השני, דהוה התראת ודאי,

דכי נמי נשפך דם הראשון אח"כ, מ"מ

בשעת שחיטה הוה שחיטה ראוי, דכל

העומד לזרוק כזרוק דמי בשחיטת ראשון,

דליכא איסור לזרוק דם הראשון, והוה דומיא

דאמרינן התם במרובה בשוחט תמימים

ונשפך הדם דהוה שחיטה ראוי כיון דבשעת

שחיטה הוה שחיטה ראוי, לר"ש דאמר כל

העומד לזרוק כזרוק דמי. וצידד דאפשר

דרש"י פירש אפילו אי אמרינן דגם בזה הוה

שחיטה שאינה ראוי כשנשפך הדם, וע"י

ב"ק ע"ו ב' דתהי בה ר"א ע"ש.

וב"ז לספרים דגרסי התראת ספק, אולם

לשיטת רש"י ז"ל, ה"ק ואזדא רבא

לטעמי דשחיטת קדשים הוה שחיטה

ראוי, דשחט שלמים ואח"כ חולין חייב,

אלמא שחיטת קדשים הוה שחיטה ראוי,

וחולין ואח"כ קדשים דפטור ופסול מיהא

הוה משום מחוסר זמן, ולא לקי או"ב

דהוה אינה ראוי, וגם על לאו דמחוסר זמן

לא לקי, ואף דרבא אליב"י דר"ש אמרה,

ולר"ש לקי אלאו דמחוסר זמן אף בשחיטה

שאינה ראוי, כדמסיק בזבחים קי"ד ב',

מ"מ רבא לא מיירי כאן כי אם בלאו

דאו"ב ולא לקי דהוה שחיטה שאינה ראוי

עכ"ד.

לעיל י"ד א' דאוקים באומר בגמר זביחה הוא עובדה דאל"כ כבר נעשה מומר וליכא משום או"ב כבסמוך. אמנם באחיעזר אזיל דכיון דחושב גם על סוף שחיטה חייב כדברי הירושלמי דעל כל שיבולת ושיבולת חייב מיתה, והיינו דחשיב דאיכא חיוב מיתה על כל מעשה השחיטה, עיי"ש עוד מה שצידד בזה.

א"ל ריו"ח זו אפילו תינוקות של בית רבן יודעין אותה. ברש"ש דלמאי דמסיק דלרשב"ל אפילו בלא אתרו ב' פטור ממלקות דאו"ב, כיון דכי אתרו ב' פטור, א"כ טובא קמ"ל דאף בלא אתרו פטור בשחט שני לע"ז. ובראש יוסף ביאר די"ל דחכמים דמתנ' היינו ר"מ, ואשמעינן דאף דסובר ר"מ לוקה ומשלם, אפ"ה מיתה ומלקות לית לי עיי"ש.

אלא פעמים שאפילו שחט ראשון לשלחנו ושני לע"ז חייב כגון דאתרו ב' משום או"ב ולא אתרו ב' משום ע"ז. בחידושי הר"ן לעיל י"ד א', דן כיצד יתחייב משום או"ב הא נעשה מומר בשחיטתו לע"ז, וא"כ שחיטתו פסולה והוי כנחירה בעלמא. ומבואר כמה דרכים בזה. (א) בשם תוס' שאינו נעשה מומר אלא עד גמר שחיטה. והוכיחו מדינא דסוגיין הנ"ל. (ב) חלוק שבת מע"ז, דהכא בע"ז כיון שאינו עובד אותה אלא עם גמר שחיטה, בדין הוא שנכשיר שחיטתו הראשונה שהרי נעשית בהכשר, אבל שוחט בשבת הרי בתחילת שחיטתו חילל שבת דחובל הוא, הלכך אפילו בשחיטתו הראשונה הוי מומר ושחיטתו פסולה. והר"ן דחה, דבשבת ג"כ

לא מיחייב עד גמר שחיטה, דמקמי הכי הו"ל מקלקל בחבורה דקיי"ל דפטור. (ג) נהי דשחיטת מומר מיתסרא באכילה, אפשר דלא הויא כשחיטת נכרי לטמויי במשא, דהא אינו כותי וקדושו קדושין, ואם איתא דהכי הוא, אע"פ שנעשה מומר בשחיטה ראשונה, לרבנן חייב משום או"ב, כשחיטה שאינה ראוי מקרי, כיון שמטהר מידי נבלה, ומה"ט ליכא הוכחה מסוגיין דאיירינן לענין איסור או"ב, כיון דסגי שחיטה דאהני לטהר מידי נבלה.

והאי דרך בתרא יסודה מדברי הרמב"ן שם, "וכן צ"ע שחיטת משומד לע"ז, אי הויא כשחיטת נכרי לטמויי במשא, או שמא אסורה באכילה בלחוד היא, דהא אינו גוי וקדושו קדושין ואם נאמר שישנו בכלל שחיטה כל שחיטה שמטהרת מידי נבלה חייב משום אותו ואת בנו לרבנן, ואפילו באיסורי הנאה". ועי' חידושי הרשב"א שם. [עי' לעיל ב' א' ד"ה יסוד הש"ך].

חייבי מיתות שוגגין וחייבי מלקות שוגגין ודבר אחר ריו"ח אומר חייב ור"ל אומר פטור. לסוגיין אליבא דר"ד פליגי הן בחייבי מיתות שוגגין לגבי מלקות או ממון, והן בחייבי מלקות שוגגין לגבי ממון. דלריו"ח דוקא באתרו ולר"ל אפילו בלא אתרו. מיהו בסוגיא דכתובות ל"ה א' מסקינן דחייבי מיתות שוגגין לגבי ממון מודה ריו"ח דפטורין מתנא דבי חזקי' דלא חלקת בין שוגג למזיד, וכי פליגי רק לגבי חייבי מלקות שוגגין אי פטור ממון. ולפי"ז בסוגיין נתחדש דפליגי ג"כ לענין חייבי מיתות שוגגין אי פטור ממלקות.

ולריו"ח הגם דפוטר ממון מכ"מ אינו פוטר ממלקות. ויסוד החילוק מבואר ברשב"א כתובות שם, דאף לרבין אין ריו"ח פוטר בחייבי מיתות שוגגין אלא מממון ולא ממלקות. וא"כ לא הוה לטעמייהו, דהא לגבי ממון לכו"ע חייבי מיתות שוגגין פוטרינן. [ע"י ראש יוסף ובסמוך מהגר"ח ז"ל].

והנה לרש"י יסוד הצריכותא דיותר סברא לפטור ממלקות דשניהם בגופו מאשר ממון דזה בגופו וזה בממונו, מיהו לסוגיא דכתובות, וכפי שפסק הרמב"ם בפ"ג מגניבה ה"א, דחייבי מיתות שוגגין פוטרינן ממון, ואילו חייבי מיתות שוגגין אינן פוטרינן ממלקות, כדפסק הרמב"ם פט"ז מסנהדרין הל"ה, הרי חזינן דממון יותר נפטר ממלקות, וכדאייתו תוס' כאן, דאדרבא כיון דשניהם בגופו הו"ל כמיתה אריכתא, וי"ל דיפרשו הצריכותא כתוס' ולא כרש"י, דקמ"ל ר"ל דלאו דוקא פוטר ממון מתנא דבי חזקי' אלא ה"ה פוטר ממלקות, ולריו"ח קמ"ל דאף ממון אינו נפטר לדעת רב דימי.

וביאר דשאני דין דאין מת ומשלם מדין דאין לוקה ומשלם, דממון ומלקות ילפינן מקרא דשתי רשעות, והיינו דאין ב"ד מחייבין אותו בשתי רשעות, ובעינן דיהא שתי רשעות המסורות לב"ד, אבל מיתה וממון לאו מקרא דרשעה אחת ילפינן, אלא מלא יהי' אסון ילפינן, והיינו דמיתה היא הפוטרת ממון דאין מת ומשלם. [ולכן פוטרת גם מחייבי מעילה דאין תלוי כלל ברשעה המסורה לב"ד].

והשתא דינא דמיתה ומלקות ילפינן ג"כ מכדי רשעתו, דמשום רשעה אחת אתה מחייבו ואי אתה מחייבו משום שתי רשעות, וא"כ יסוד מחלוקתם אם בשוגג מקרי רשעה בזה הדין דאי אתה מחייבו בשתי רשעות, דלר"ל דיליף רשע רשע לחייבי מלקות שוגגין דפוטר ממון, ה"ה מגלה אחייבי מיתות שוגגין דיפטרו ממלקות, דהן מלקות וממון והן מיתה וממון מכדי רשעתו ילפינן לה, משא"כ לריו"ח דלא יליף גז"ש דרשע רשע, הרי דלא חשיב רשעה בשוגג, וקאי דינא דרק ברשעה המסורה לב"ד, הן לענין מלקות וממון והן לענין מיתה ומלקות, משא"כ מיתה וממון

רבי יוחנן אומר חייב ור"ל אומר פטור. יסוד מחלוקת ריו"ח ור"ל לגבי מלקות וממון, מבואר בסוגיא דכתובות שם, אי ילפינן מלקות ממיתה מגז"ש דרשע רשע, דר"ל יליף האי גז"ש ופוטר חייבי מלקות שוגגין מממון, וריו"ח לא יליף ואינו פוטר אלא באתרו מכדי רשעתו, משום רשעה אחת אתה מחייבו ואי אתה מחייבו משום ב' רשעות, אולם חייבי מיתות שוגגין פוטרינן ממון מלא יהי' אסון ומתנא דבי חזקי' דלא חלקת בין שוגג למזיד. [כנ"ל למסקנת סוגיא דכתובות דבהא מודה ריו"ח דלא כר"ד].

חשיב אוכל לטומאת אוכלין. [ועי' ראשונים שבועות י"א ב' וברשב"א שם בשם התוס'].
והתנן נמצא ההורג עד שלא תערף

העגלה תצא ותרעה בעדר.

בתוד"ה והתנן, "וא"ת היאך מדקדק מכאן דלא מיתסרא מחיים דלמא היינו טעמא דאדעתא שימצא ההורג לא אקדשוה. וי"ל דסברא דגמרי ומקדשי דלא מסקי אדעתייהו שימצא ההורג". וברמב"ם פ"י מהל' רוצח ה"ו, "עגלה ערופה אסורה בהנאה ונקברת במקום עריפתה ומשתרד לנחל תיאסר בהנאה אע"פ שעדיין לא נערפה. ואם מתה או נשחטה אחר ירידתה אסורה בהנאה ותקבר". ולהלן בה"ח, "נמצא ההורג עד שלא תערף העגלה תצא ותרעה בעדר". ובכס"מ בהל"ו הקשה סתירת פסקי הרמב"ם, דהא בסוגיין דאי ירידתה לנחל איתן אוסרתה, מוכרח דאינה ניתרת אם נמצא ההורג, ואי ניתרת בנמצא ההורג מוכרח דרק עריפתה אוסרתה, וכיון דפסק הרמב"ם דירידתה לנחל איתן אוסרתה, היאך פסק דנמצא ההורג תצא ותרעה בעדר. והביא דהרשב"א נשאל על זה ואינו יכול להעמיד דבריו. ובכס"מ דהרמב"ם ביסוד קושית תוס' דאדעתא שימצא ההורג לא אקדשוה וזה פשרת הדינים, אמנם צ"ע מפשטות סוגית הגמ' דמוכרח כתוס' דתלי הא בהא.

תוד"ה והתנן. בעיקר קושית תוס' דנימא דאדעתא שימצא ההורג לא אקדשוה. הקשה בחידושי הגר"ח ז"ל ס' שפ"ה [בדין עגלה ערופה], דצ"ע קושיתם, דהתינוח באשם דאיכא הקדש שפיר שייך לומר דאדעתא דהכא לא אקדשוה, אבל

דילפינן מקרא דלא יהי' אסון, והתם המיתה היא הפוטרת ולא חלקת בין שוגג למזיד.

נמצא לפי"ז דמחלוקתם הכא לענין מיתה ומלקות תליא ביסוד מחלוקתם לענין מלקות וממון, והיינו הנלמדים מכדי רשעתו אי שוגג חשיב רשעה. ויל"ע חידוש ר"ל הכא לגבי מיתה ומלקות אי יסוד הדין דאף שוגג חשיב רשעה לענין מלקות וממון, ויתכן כדאייתו תוס' דמלקות דבגופו חשיב כמיתה אריכתא והו"א דלגבי שוגג לא חשיב ב' רשעות. עוי"ל דגילוי הגזש לר"ל דאף במלקות וממון איכא פטור דלא יהי' אסון מצד עצם המעשה, והו"א דהנ"מ לגבי ממון דאיירי קרא דלא יהי' אסון ולא לגבי מלקות במקום מיתה, וקמ"ל דמדמין דלעולם איכא דינא דלא יהי' אסון. ולפי"ז פלוגתתם בעיקר גדר כדי רשעתו ולא רק אי שוגג חשיב רשעה.

דף פ"ב ע"א

אומר הי' ר"ש פרה נפדית על גבי מערכתה. בשטמ"ק ב"ק ע"ז א' בשם קמאי ז"ל, דדוקא לאחר שחיטתה קודם הזאת דמה, דאי כבר הוזה דמה כיון דנשלם בזה עבודת הזאת הדם כבר נקבעה בקדושת פרה והרי היא כשאר קדשי מזבח שצריכים העמדה והערכה כדי לפדותם. והיינו דברי ר"ש לעיל "הואיל והיתה לה שעת הכושר", ולא דיש לה עתה שעת הכושר, דדוקא בין שחיטה להזאה, ונתחדש בזה דלא פקע שם אוכל אחר דכבר נחשב אוכל, והגם דעתה לאחר הזאה כבר ליכא שעת הכושר, מ"מ

לר"ש משום דלא חזיא לאכילה ולרבנן חייב משום דעריפתה זו היא שחיטה כדאמרינן גבי שעיר המשתלח דחייבו לצוק היינו שחיטתו וחייב משום אותו ואת בנו, ובזבחים ע' ב' אמרינן דעריפה מטהרת מידי נבלה.

ויעוין בספר נחל איתן סי"ב י' (ב) (עמוד ריט בדה"ט), דאייתי מספר הישר לר"ת בס' תרכ"ט דדעתו דלא אמרינן כלל עריפתה זו היא שחיטתה, דהשיב בס' תרל"ב על קושית הר"מ, "ואם בא לחלק בין הפרקים לתת חילוק בין דחיות צוק שהוא הכשר מצוה לעריפת עגלה שהיא לכפרת חטא, שאע"פ שעריפתה מטהרת מידי נבלה, ואפ"ה עריפתה שהיא מצוה הבאה על חטא, אינו דומה לדחית צוק, דדחית צוק הוי כשחיטת עולת קדשים דאסורה באכילה, וכמליקת עולת העוף דאסור באכילה, לכך חשיב דחית צוק שחיטה, דאם שחט המוכר את אמו אסור לדחות לצוק, דהוי הכשרו כמליקת עולת העוף. ועוד דרבי קרא מחוסר זמן לשעיר המשתלח ולא ילפינן מינה עריפה, ולא מסתברא לרבא לאוקמי קרא בהומם וחיללו אלא בתחילת הקדש".

והיינו דר"ת השיב ב' תשובות למה לא שייך בעריפה לומר עריפתה זו היא שחיטתה כמו בשעיר המשתלח, (א) משום דשעיר הכשרו הוא אע"ג דאסור באכילה הו"ל כמו שחיטה ומליקת עולה, והיינו משום דשעיר המשתלח הוא הקדש וא"כ מסתבר דהוא מין שחיטה כמו מליקה, משא"כ בעגלה ערופה שאינה קדשים אלא מצוה. (ב) משום דבדחי' צוק איכא קרא להכי

בעגלה ערופה הרי ליכא הקדש, וכדחזינן דפליגי בגמ' מאימתי נאסרת, וירידתה לנחל איתן היא אוסרתה, היינו משום דאז כבר התחיל בה דין עגלה ערופה דכתיב בה כפרה כקדשים, אבל הקדש של קדושת פה ליכא בעגלה ערופה כלל, ובהדיא מייתי לה בסנהדרין מ"ז אהא דהזמנה מילתא היא. הרי דאינה אלא דין הזמנה ולא דין הקדש. וביאר דצ"ל דכונת תוס' דנימא אדעתא דהכי לא הורידה ולא מטעם הקדש.

והוסיף דאכתי יל"ד מהא דמכות דהורדה בזקני העיר עצמם ולא בשלוחם, והא מבואר ביבמות בפרק מצות חליצה דחלוץ ע"מ שתתן לך מאתים וזו החליצה כשרה משום מילתא דליתא בשליחות ליתא בתנאי, ואף חליצה מוטעית כשירה, וא"כ כיון דבלידתא בשליחות ליתא בתנאי ובטעות, הרי הורדת עגלה ערופה דליתא בשליחות לא יהא בה דין טעות. וביאר דהא דחליצה מוטעית כשרה, אינו משום מילתא דליתא בשליחות, רק משום דחליצה לא בעי דעת ורק כוונה לחוד, ולכן בזה לא שייך טעות, ואפ"ה שייך בה תנאי אי לאו טעמא דמילתא דליתא בשליחות ליתא בתנאי, משום דתנאי אינו מדין טעות ודעת, רק דעצם המעשה נעשה רק על דעת זה, משא"כ בעגלה ערופה דבהורדתה איכא דין דעת ולא רק כוונה, משו"ה שפיר שייך בזה טעות. (עי' ביאו"ס כתובות ס' ס"ה סק"ו מנידון טעות בחופה בדברי רע"א וחזו"א).

עגלה ערופה אינה משנה. בתוד"ה עגלה, הביאו קושית הר"מ אמאי לא קאמר דשוחט דמתנ' היינו עורף ופטור

והובא ברא"ש, "הלוקח מבעל הבית הוא קודם לבעל הבית שמתחלה לא לקחו אלא ע"מ כן". וביאר הרא"ש, "הלכך כשמכר בעה"ב לשני מכר לו כל זכותו שהי' לו בו". והיינו כגדר מה ראשון לשני, דכיון דאיכא השתעבודות הבעה"ב להקונה הראשון דהוא קודם לשחוט, גם השני לא עדיף מיני'. וסיים הרא"ש, "אבל לקחו משנים האחרון יכול לשחוט תחלה" דבזה לא שייך מכר ראשון לשני, דכל אחד זכותו מלאה לשחוט אימת שירצה. וכ"ה בשו"ע יו"ד סט"ז ס"ו.

תנא אם קדם השני הרי זה זריז ונשכר. מתפרש למש"כ הרשב"א, "וי"ל דאפילו בשוורים נמי דינא הכין, משום דמוכר לכל רצונו של לוקח הוא מוכר, דאפילו רצה לקיימו לחרישה מקיימו, ואלו רוצה לשחוטו היום ישחוט, שאין משייר במכירתו כלום, דהא לא א"ל ע"מ שלא תשחוט היום, הלכך הו"ל כאילו פירש לו אם תרצה לשחוט שחוט, ומשו"ה אלו אתו תרווייהו קמן, דחינן שני מפני ראשון, דלא עדיף ממוכר דאתי מיני', אבל אם הלך זה לביתו שוחט השני ואינו נמנע, וא"צ לשאול לראשון אם שחט אם לא דאינו חושש מן הסתם אלא בד' פרקים".

והיינו דבסתמא אינו קונה לשחוט מיד, רק דע"ד כן מכרו כפי רצונו, ומה"ט רק באתו לדינא ותבע הראשון הרי זכותו קודמת לשני, אולם בלא הודיעו שרוצה לשחוט היום, רשאי השני לכתחילה להזרז ולהקדים ולשחוט, והרי"ז זריז ונשכר. ובהכי גיחא דלא קרינן בברייתא זריז ונשכר לעושה שלא כדין לקפח זכותו של ראשון, דבכה"ג

משא"כ בעריפה. והוסיף דזה נראה דעת הרמב"ם שלא הביא דעריפה חייב משום או"ב, והוכרח משום קושית הר"מ. והביא דמנח"ח מצוה תק"ל ובקר"א כתבו בפשיטות דבעריפה חייב משום או"ב, וזהו כדעת הר"מ, וכדעת תוס' בסוגיין וביומא ובכריתות. אולם להאמור נחלקו בזה הראשונים ז"ל.

ולעיל בסי"ב ח (א) (עמוד רי"ד בדה"ס), הביא מתשובת אהל משה להגרא"מ ז"ל ס"ל, דכתב דהא דעריפתה מטהרתה מידי נבלה, הוא דוקא למ"ד ירידתה לנחל איתן אוסרתה, אבל למ"ד שאין נאסרת אלא בעריפתה, אין עריפתה מטהרתה. ואייתי ראי' לזה מסוגיא דזבחים ע' ב'. וכ"ה בכתב סופר חולין פ"ב א'. וביאר הטעם, דהא דעריפתה זו היא שחיטתה לא שייך אלא כשאין לה תקנה אחרת, וכמו בשעיר המשתלח שהוא הקדש ואין לו היתר אלא בדחייתו לצוק, אמרינן דחייתו לצוק זו היא שחיטתו, ולכן למ"ד עגלה ערופה נאסרת מחיים, א"כ אין לה תקנה אלא בעריפה, ולכך אמרינן עריפתה זו היא שחיטתה ומטהרתה מידי נבלה, אבל למ"ד דאין איסורה מחיים, א"כ יכול לשחטה ולאכלה, וכיון שיש לה היתר בשחיטה, לא שייך לומר עריפתה זו היא שחיטתה. ובזה תירצו קושית הר"מ בתוס' בסוגיין, ועי' מה שדן בדבריהם.

מתנ' שנים שלקחו פרה ובנה איזה שלקח ראשון ישחוט ראשון ואם קדם השני זכה. אמר רב יוסף לענין דינא קאמר. יסוד הדין מתוספתא דאייתי רש"י,

שניהם שוים, וכל מי שישחוט תחילה זריו ונשכר.

ועי' ש"ך סק"ד דבגמ' איתא זריו ונשכר גם לענין לקחו מאדם אחד, אמנם לכתחילה אין ראוי לעשות כן והשו"ע השמיענו דבלקחו מב' בנ"א כל מי שישחוט הרי זה זריו ונשכר. מיהו להאמור עפ"י הרשב"א והפמ"ג, נחא טפי באופן שלא תבעו או הודיעו הראשון, דבכה"ג לכתחילה הוא זריו ונשכר, דדוחק לומר זריו ונשכר בעשה שלא כדין כנ"ל.

מתנ'. שחט פרה ואח"כ שני בני' סופג שמונים. עי' מש"כ להלן פ"ג א' ד"ה בתורי"ד, יסוד האו"ש והחזו"א דחילוק גופין של בהמות אהני רק לענין מלקות במזיד, דחשיב כמה מעשים של עבירות נפרדות, ומתנ' אפילו בלא התראות חלוקות וכמו שהוכיח האו"ש פ"ו משגגות הל"ה מדברי הרמב"ם בדין תמורה, ואילו לענין חטאת בשוגג, מבואר בכריתות י"ד ב' דהשוחט ה' זבחים בחוץ אינו חייב אלא אחת. דכל דליכא חילוק גופין גמור חשיב חד העלם. [ועי' תורע"א עהמ"ש סופ"ג דכריתות [או"ג] בסוה"ד, "גם קשה לי לרבה דלא קבלה ממנו ובהמה כשבת היינו דגם בבהמה מיבעיא לי' כיון דהיא אינה מוזהרת עליו, הא במתנ' פ"ה דחולין שחטה ואח"כ שחט שני בני' סופג שמונים, הרי דגם בבהמה אמרינן גופין מחולקים". ועי' מש"כ שם בדברי תורי"ד קדושין ע"ז ב'.]

שחטה ואת בת בתה ואחר כך שחט בתה סופג את הארבעים סומכום אומר משום רבי מאיר סופג שמונים.

שלא תבע הראשון רשאי השני לכתחילה להקדים ולשחוט. וזהו דמיינתין ראי' מברייתא לר"י דלענין דינא תנן, והיינו לענין אי הראשון מגלה דעתו שרוצה לשחוט היום, הרי קודם אפילו אי השני אומר אני זקוק יותר ממך, כבהדיא ברש"י, אולם בסתמא שלא באו לב"ד, ולא הודיעו, הרי השני זריו ונשכר. וכ"מ בשמלה חדשה ובפמ"ג. ועי' בסמוך מש"ך סט"ז סק"ד.

זריו דלא עבד איסורא ונשכר דקאכיל בשרא. ברא"ש, "כתב בעל הלכות דהשוחט אותו ואת בנו לא יאכל האחרון בו ביום. ורבותינו ז"ל אומרים שדקדק מכאן, דמשמע הא אם לא קדים עביד איסורא ולא אכיל בשרא, ואם לא שחט אחר שחט הראשון, לא עבד איסורא, ואם שחט ועבד איסורא קאכיל בשרא, והיאך תמצא שתיהם ביחד, אלא ודאי אם קדם הראשון ושחט השני אח"כ, איכא תרתין, דעביד איסורא ולא אכיל בשרא אותו היום". היינו דכלא שחט אחר הראשון אמנם לא קאכיל בשרא עד למחר, מיהו לא עביד איסורא, ואי שחט אחר הראשון, אמנם עביד איסורא, מיהו אכיל בשרא, וע"כ דבשחיט עביד איסורא, ומה"ט קנסין לי' דלא אכיל בשרא.

שו"ע יו"ד סט"ז פ"ו. "שנים שלקחו אותו ואת בנו ביום אחד, הלוקח תחילה ישחוט ולא השני, בד"א כשלקחום שניהם מאדם אחד, שמיד שמכר לראשון לא הי' יכול לשחוט את שנשאר בידו, שהלוקח לקח על מנת לשחטו מיד, (ולכן גם הלוקח ממנו אסור לשחוט שלא יכול למכור לו רק זכות שבידו), אבל אם לקחום משנים,

דצריך קרא לרבווי להכי, היינו דלא נימא גזיה"כ דאו"ב דוקא, ואז באמת לא הוה ידעין טעמא, אבל בתר דגלי קרא דה"ה בנו ואותו, נימא טעמא משום חייס ורחמנות ולא שייך ב' שמות, ומתניתין אתיא כמ"ד דאין טעם אלא גזיה"כ בעלמא, ומה"ט חשיב ב' שמות, וע"כ הפלוגתא רק בסיפא ולא ברישא, ואילו תוספתא ס"ל דיש טעם, וה"ל שם אחד וא"כ מה לי רישא מה לי סיפא.

וי"ד דעיקר הנידון אי חשיב חד שם או ב' שמות, תלוי בחקירה בגדר איסור או"ב שנתבאר בריש פרקין, אי דמחמת שחיטת האם נאסרת שחיטת הבן, או דהאיסור מה דנתהווה שחיטת אם ובנה ביום אחד, ולא עצם שחיטת הבן, ולעיל הובא מתב"ש דה"ה אם ובנה בבת אחת, ובפשטה אי משום דעצם מעשה שחיטת הבן נאסרת מסיבת קדימת שחיטת האם, לא שייך האיסור בבת אחת, דאכתי לא קדים שחיטת אם או בנה כדי לליחול איסור שחיטת השני, אולם אי מה דמתהווה שחיטת אם ובנה ביום אחד, מובן בפשיטות דה"ה בבת אחת.

והשתא לענין בנו ואותו, אי כצד השני הרי אין חילוק בדבר, דלעולם מהות האיסור התהוות שניהם שחוטים ביום אחד, ומהכ"ת דניבעי קרא לזה, רק אי האיסור עצם שחיטת הבן, י"ל דרק שחיטת האם אוסרת שחיטת הבן, ואין שחיטת הבן אוסרת שחיטת האם, מיהו אין מזה הכרע דלא כצד הב', ד"ל דהא גופא נתחדש בזה, דגדר האיסור התהוות שחיטת שניהם ומה"ט בין אמו ואותו בין אותו ואמו. מעתה אי ננקוט כצד הא', ניחא דחשיב ב' שמות,

בתוד"ה סומכוס, ורש"י לקמן פ"ב ב' ד"ה דאע"ג, דסומכוס פליג אף ברישא בשחט שני בני' ואח"כ שחטה, דחייב שמונים, דכיון דיש כאן ב' עבירות דאו"ב לעולם חייב שמונים, ואייתי תוספתא פ"ה, שחט ה' בני' ואחר כך שחטה, סומכוס אומר משום רבי מאיר חייב משום חמשה לאוין. אולם בר"ן [כ"ח א' ברי"ף], "סומכוס אומר משום ר"מ סופג שמונים, אע"ג דמעשה אחד הוא, שהרי מפני אמה שנשחטה מתחייב משום אותו ואת בנו, ומשום בתה מתחייב משום בנו ואותו, ולא דמי לההיא דלעיל דשחט שני בני' ואחר כך שחטה, דהתם חד מעשה הוא וחד שם הוא, דאין מתחייב על שניהם אלא משום בנו ואותו, אבל הכא חד מעשה ושני שמות וכדכתבנא."

ובחת"ס ביאר דגם רש"י נחית לסברת הר"ן דחלוק רישא משום דחד שם ממש הוא, ומשו"ה נטיר עד סוגית הגמ' לקמן בע"ב ולא פירש כן לאלתר במתנ', והיינו ממה דנקט הש"ס "גופים מוחלקין" ולא ענין "שמות מוחלקין", דמשמע דרק מצד גופים מוחלקין וזה כולל גוונא דרישא [או דבאמת גם גוונא דסיפא חשיב רק גופים מוחלקין ולא שמות מוחלקין].

ולענין הקושיא על הר"ן מתוספתא שהביא רש"י, ביאר ע"פ מש"כ רמב"ן במלחמות ריש פרקין, דטעם איסור או"ב משום רחמי האם על הבן ושלא נתאכזר, ובפירושו על התורה פ' שלוח הקן, ביאר פלוגתא דחנאי בזה אי יש טעם בזה או לא. וא"כ אי הטעם הנ"ל אמת, לא שייך למימר ב' שמות, מה לי או"ב ומ"ל בנו ואותו, דנהי

האם, וכיצד מתחדש שוב איסור מחמת שחיטת הבן השני, אולם לצד דמהות האיסור ע"י דנתהווה שחיטת שניהם, ולא עצם שם פעולת שחיטת האם, הרי קמן שחיטת אם עם בנה הראשון ושחיטת אם עם בנה השני ולא שייך בזה אאחע"א. והוי כב' מעשים של איסור, שחיטת אם עם בנה זה ושחיטת אם עם בנה זה.

עויל"ד בעיקר קושיתו למאי דיסד באו"ש פ"ד ממאכ"א הי"ז ד"ה והנה משמעות, דבאותו לאו לא אמרין אאחע"א, ובזה ביאר שיטת הרמב"ם דנכלה וטריפה חדא בקתא דאיסורא ניהו כיון דמצטרפין אהדדי וליכא משום אאחע"א, ויסודו מסוגיא דקדושין ע"ז, דאמר ל"צ שבא על אלמנת ראובן שהיתה אלמנת שמעון כו', מהו דתימא שמות מוחלקין, קמ"ל גופים מוחלקים בעינן, וליכא. ואיך סד"א דילקה שלשה, הא אאחע"א להאי תנא כדמסיק בסיפא שם, זינתה ונתחללה אינו חייב אלא אחת, וע"כ משום דחד איסורא ומלאו חדא נפקא לי', לא שייך אאחע"א. וא"כ ה"ה במתנ' דהוי חד לאו.

אמאי אותו ואת בנו אמר רחמנא ולא בנו ואותו. הנה אי גרר האיסור מצד שחיטת שניהם, ולא דמחמת שחיטת האם נאסרת מעשה שחיטת בנה, לכאור' מ"ל שחיטת האם קדמה מ"ל שחיטת בנה קדם, דלעולם האיסור מה דנעשו שניהן שחוטין ביום אחד. וכבר ביארנו לעיל די"ל דאה"נ, דלולי ילפותא מתפרש כצד הא', דהאיסור עצם מעשה שחיטת הבן אחר האם, ומה"ט בעינן קרא דגם שחיטת האם אחר בנה

דאיכא איסור שחיטת הבן אחר האם, ואיכא איסור שחיטת האם אחר הבן, אולם אי כצד הב', הא לעולם חד שם איסור הוא, מה דממילא בשחיטת השני מתהווה שחיטת שניהם, ולא עצם מעשה שחיטת השני. וא"כ ככעין דרכו של החת"ס י"ל דבהא פליגי מתנ' ותוספתא לדעת הר"ן, דמתנ' סברה דמדבעינן קרא לבנו ואותו, הרי כצד הא' דעצם שחיטת הבן אסורה, וא"כ חשיב ב' שמות, ורק בסיפא פליג ר"מ. ואילו תוספתא סברה דלאחר הקרא הא גופא נתחדש דהאיסור התהוות שניהם שחוטין, וא"כ לעולם הו"ל שם אחד ופליג ר"מ בסיפא וה"ה ברישא.

סומכוס אומר משום רבי מאיר סופג שמונים. בחת"ס, "אי ס"ל אין איסור חל על איסור, ס"ל הכא איסור מוסיף הוא, מיגו דאיתוסף איסור לשחוט בני בתה משום או"ב, אתוסף נמי על האם משום בנו ואותו, עי' כן בכריתות י"ד ב'. ולפי"ז אי פליג גם ברישא, ואי ב' בני' דרישא זכרים ניהו, צ"ל דס"ל כחנני' דזכר ובנו נמי חייב". [עי' קובץ הערות סע"ח]. והיינו דקושיתו מצד אאחע"א ולא יתחדש על בתה איסור משום שחיטת בתה, ותירץ מצד מוסיף כלפי בני בתה שהם בני בתה [בלשון מתנ']. ולרש"י ותוס' דפליג אף ברישא, צ"ל ג"כ דשחיטת הבן השני מוסיף איסור לגבי בניו או בנותיו, ואי בזכרים ע"כ כחנני'.

תחילת קושיתו רק לצד דהאיסור עצם מעשה שחיטת האם, דא"כ ע"י שחיטת בנה כבר חייל איסור שחיטה על

נאסרה, ולאחר דנתחדש דגם בנו ואותו, שפיר י"ל מצד דמהות האיסור התהוות שחיטת שניהם. ובהא גם תליא אי חשיב חד שם או ב' שמות כנ"ל. ומהא דלהלן בע"ב "א"כ לכתוב לא ישחטו", משמע כצד הב' מצד היעשות שניהם שחוטים.

דף פ"ב ע"ב

קא סבר סומכוס אכל שני זיתי חלב בהעלם אחד חייב שתי חטאות. בריטב"א שבת צ"ג ב' ד"ה ש"מ, ש"מ אכל שני זיתי חלב בהעלם אחד חייב שתיים, יש שפירשו דהכי פירושה, תפשוט מהכא דאיכא תנא דסבר הכי, והיינו סומכוס דמספקא לן בפרק אותו ואת בנו ולא איפשיטא דלמא תפשוט מהכא ונימא הא מני סומכוס היא. וקשיא לן טובא, דהא מסתמא לא מספקא לן אלא כשאכלן בזה אחר זה, אבל כשאוכל לשני זיתי חלב בבת אחת, מי איכא למימר שהוא חייב שתיים, דהא ודאי לא משמע כלל, ותדע דהא במסכת כריתות אמרו אליבא דר"א בפרק אמרו לו (ט"ו א') שאם קצר וחזר וקצר בהעלם אחד חייב שתיים, ואפ"ה קצר שתי גורגורות בבת אחת אינו חייב אלא אחת". וכן ברשב"א שם, "דאטו מי שבלע בבת אחת כדי שני זתים מי איכא למ"ד שיהא חייב שתיים". ובריטב"א מכות כ' ב', "שזה כאוכל אכילה גדולה של חלב שיש בה כמה זתים בבת אחת שאינו חייב אלא אחת". (עי' תוס' מכות כ' ב' ד"ה לא צריכא).

וי"ל"ע הא סומכוס מחייב שנים כמעשה אחד ממש, דשחט בתה חייב משום בתה ואמה ואם ובתה, ובגמ' הא מדמינן דה"ה ב' זיתי חלב. ביאורו, כפי שיתבאר בסמוך דהא בב' זיתי חלב בזאת"ז הוי ב' מעשים, דבזמן שאכל כזית ראשון לא אכל כזית שני, ומה דמיון למתנ' דהוי מעשה אחד ממש, וכל יסוד הסוגיא דפשוט דאי ב' זיתי חלב חייב שנים כש"כ במתנ'. וניחא כצד הב' דבסמוך, דגדר איסור או"ב מה דעושה שניהם שחוטים ביום אחד, ולא עצם מעשה שחיטת הבת מחמת קדימת שחיטת האם, ובזה מובן ענין גופין מחלקין שבזה, דאינו רק מצד הגרם והסיבה שמחמת חילוק הגופין, רק דאמנם ליכא חלוקת ב' מעשים בב' גופין נפרדים, מיהו מהות האיסור משום התהוות שני הגופים שחוטים ביום אחד. ומה"ט דמי לב' זיתי חלב, דענין הגופין קובען בב' מעשה עבירה, דיש כאן שחיטת אם ובתה ושחיטת בתה ואמה, וכמו"כ לרש"י ותוס' דסומכוס פליג אף ברישא, דיש כאן ב' שחיטות של אם ובתה. מיהו אכילת ב' זיתי חלב בבת אחת הוי חד מעשה עבירה ממש, ובזה עדיף גוונא דמתנ' דחייב על חד מעשה בב"א, משום ענין הגופין, דנתהווה שחיטת אם ובתה א' ושחיטת אם ובתה ב'.

אכל שני זיתי חלב בהעלם אחד חייב שתי חטאות. להלן פ"ג א' הובא דברי חזו"א כריתות סל"ז סק"ד, דהכריח דלענין חילוק גופין דבהמה, חלוק מלקות דחשיב חילוק גופין, מקרבן דחשיב חד העלם, וכנ"ל במתנ' פ"ב א', והקשה דהכא הא מדמינן ב' זיתי חלב בשוגג לאו"ב דמתנ'.

במזיד, ותירץ דמ"מ בגופין מחולקין, היכי דעביד המעשה בגופין מחולקין, י"ל דמהני יותר לחייבו ב' מלקיות מלחייבו ב' חטאות, וציין לכריתות י"ב א' דיש לחלק ג"כ כנ"ל.

דאע"ג דגופין מוחלקין פטרי רבנן.
לכאור' יסוד הספק הוא אי באמת חשיב גופין מוחלקין, דודאי לא דמי לכוּעל ה' נדות, דהוי מעשים חלוקים בגופים מוחלקין, והכא חילוק גופי הבהמות גורם האיסור, ואין כאן חילוק מעשים בגופין מוחלקין, וזהו דדנו בגמ' אי סומכוס פליג אף בב' זיתי חלב בהעלם אחד או בהתראה אחת, דבאמת לא חשיב מעלת גופים מוחלקין, או דנתחשב בגופין המוחלקין שבכאן ולא יתחדש דפליג בב' זיתי חלב דליכא האי מחלק כלל. והיינו דאי ודאי איכא מעלת גופין מוחלקין מהכ"ת להסתפק דסומכוס חולק אף בב' זיתי חלב. ובספר לב ארי' העיר ממה דגם לצד הגמ' דסומכוס פליג אף בב' זיתי חלב נקטו דהחידוש לרבנן אע"פ דגופין מוחלקין, וא"כ מבואר גם בצד זה דאיכא הכא מעלת גופין מוחלקין ומכ"מ דנו בגמ' בטעמי' דסומכוס. וצ"ל דהא גופא קמ"ל לרבנן דלא מתחשבין בחילוק גופין שבכאן דבאמת לא דמי לשאר חילוק גופין וכע"ז בלב ארי'.

והנה ענין גופין מוחלקין גבי או"ב ניחא
לצד הב', דהאיסור ע"י שחיטת שניהם, דאמנם ליכא מעשים חלוקים בב' גופין, מיהו האיסור מה דנעשו "שניהם שחוטים", דאי כצד הא' דעצם שחיטת הבן נאסרה מחמת קדימת שחיטת האם, הו"ל מעשה איסור בגוף זה רק דחילוק גופין גרם

האיסור. והשתא ניחא לכאור' מה דמדמינן ב' זיתי חלב בהעלם אחד, דגם במתנ' הוי כב' מעשים בב"א, ולא מעשה אחד מב' סיבות איסור, דאי כצד הב' אין כאן כלל ב' מעשים, רק דכל שחיטה שקדמה גורמת איסור על אותו מעשה, משא"כ לצד הב', קמן מעשה שחיטת האם עם בנה הראשון, וקמן מעשה שחיטת האם עם בנה השני, רק דליכא מחלק להמעשים דומיא דהעלם אחד או התראה אחת. [ועי' בספר חידושי רבי שלמה חלק כתבים סל"א [ב] עמוד רכו. [עי' בסמוך].

או דלמא קסבר סומכוס אכל' שני זיתי חלב בהעלם אחד אינו חייב אלא אחת והכא היינו טעמא הואיל וגופין מוחלקין. בסוגיא דכריתות ט"ו א', "אמר רבא דלמא לא היא עד כאן לא קאמר ריב"נ הכא אלא משום דשמות מוחלקין דמיקריא חמותו ומיקריא אם חמותו ואתו חמיו אבל גבי אותו ואת בנו דכולהו אותו ואת בנו מיקריין דאין שמות מוחלקין לא. אמר רב נחמן בר יצחק דלמא עד כאן לא קאמר סומכוס אלא גבי אותו ואת בנו דגופין מוחלקין, אבל הכא דאין גופין מוחלקין, אימא כר' אבהו אריו"ח ס"ל דא"ר אבהו א"ר יוחנן שארה הנה זמה היא הכתוב עשאן לכולן זמה אחת".

הרי דגבי או"ב חשיב גופין מוחלקין, וגבי
חמותו שהיא אם חמותו ליכא גופין מוחלקין, והתייגה כצד הב', ניחא היטב, דבאו"ב האיסור מה דנעשו שניהם שחוטים, ולא רק גורם האיסור, משא"כ התם הו"ל חילוק גופים רק בגורם האיסור ולא במהות

האיסור, דאי חשיב גופין מוחלקין מצד מה דנגרם מחילוק גופין, הא התם ג"כ ע"י בתה ובת בתה חייל שם חמותו ואם חמותו, ומה הפרש יש בדבר, וע"כ כצד הב' מצד מהות האיסור.

ובתו"י שם, "ולענין אחות אשה נמי אם הי' נשוי ב' נשים ובא על השלישית שהיא אחות שתיהן זו מצד אם זו מצד אב סומכוס מחייב על שתיהן". מבואר דחלוק מחמותו שהיא אם חמותו, ביאורו, דהכא ג"כ גדר האיסור "אשה אל אחותה לא תיקח לצרור", היינו מה דמתהווה קיחת ב' אחיות, וחלוק משאר עריות, דהקדושין רק גורמין האיסור על הקרובים, והיינו כנ"ל, דגדר גופין מוחלקין לא תליא בעצם הסיבות שמחמת הגופין, אלא במהות האיסור. וקאי לקושטא דזמה היא לא שייך באחו"א דזה דמי לאו"ב, אלא בכעין חמותו שהיא אם חמיו.

ונתתן לדון צד מחודש, דספיקת הגמ' בעיקר גדר איסור או"ב, אי כצד א' דעצם שחיטת הבן אחר האם, ובזה ליכא מעלת גופין מוחלקין, וע"כ סומכוס יחייב אף בב' זיתי חלב, או כצד ב' מה דנתהוו שניהן שחוטין ביום אחד, וא"כ איכא מעלת גופין מוחלקין, ומה"ט רק בזה פליג. ולפי"ז אי מסקינן דטעמי' דסומכוס משום דמחייב בב' זיתי חלב, היינו כצד א' דליכא גופין מוחלקין. אולם פשטות הדברים דאי"ז ספק הגמ', אלא אי ראוי להתחשב במעלת גופין מוחלקין שבכאן, וממילא מתפרש רק לצד הב' דהאיסור שחיטת שניהם כנ"ל.

תנינא נזיר שהי' שותה יין כל היום אינו חייב אלא אחת אמרו לו אל תשתה והוא שותה אל תשתה והוא שותה חייב על כל אחת ואחת. בתוד"ה תנינא, "אע"ג דהך דהזורע כלאים ברייתא היא ובכמה ברייתות שונה מה שבמשנה, מ"מ הי' לו לשנות באותו ענין ששונה במשנה". וברמב"ן, "וי"ל דפשיטא הוא משום דלא תנא דומיא דמתנ' כגון שותה יין דלקי שתיים אף דלא הפסיק, דאילו כלאים שני מעשים הם, ודמתנ' עדיפא ליה". והיינו דמתנ' חידוש טפי בדין התראות מחלקות, דאף בשתי' נמשכת ממש מחלקות ההתראות, ואילו בכלאים שמעינן רק על ב' מעשים.

אלא פשיטא בבת אחת ובהתראה אחת. ברש"י ד"ה בבת אחת, "בידו אחת חטה וחרצן וכידו אחרת שעורה וחרצן". ובמהרש"א דבחנם נקט בכה"ג דבידו אחת חטה וחרצן וכן בשני' חטה וחרצן נמי הוי כעין ב' זיתים. וכבר העיר בלב ארי' דדברי רש"י מדויקין, בהקדם דיש להבין היכי מדמינן הא דסומכוס דמחייב ב' כהא דאו"ב דאח"כ שחט בתה, לאוכל ב' זיתי חלב בהעלם אחת, הא אף אי נימא דאכל ב' זיתי חלב חייב שתיים, י"ל דוקא התם דהאכילות עכ"פ הם מחולקים, דבעת שאכל כזית זה עדיין לא אכל כזית השני, אבל הכא באים שתי החיובים על מעשה אחד דשחיטת בתה, ובכה"ג מנ"ל דיהי' חייב שתיים. וצ"ל דס"ל להגמ' דכיון דהמעשה ההוא של שחיטת בתה בא מחמת שני גופין מוחלקין דשחיטת אמה ובת בתה,

וּבְרֵאשׁ יוסף הוסיף על דברי מהרש"א, "אבל בידו אחת ודאי דלא מיחייב, והיינו טעמא דבשלמא אוכל ב' זיתי חלב בהעלם אחת אכילה אחת, השיעורין מתחלקין, דשיעורין הלמ"מ, והוה ב' זיתים וחייב ב', משא"כ כמה גרעינים, חטה וחרצן בידו אחת, כולה חדא זריעה הוא, ואין חייב כי אם אחת. ומיהו בחטה ושעורה וחרצן אפשר דאף בידו אחת חייב ב' מלקיות". ודו"ק בהאמור לעיל.

דף פ"ג ע"א

ת"ש אבל שני גידין משתי ירכות משתי בהמות. מבואר בסוגיא דלא חשיב גופין מוחלקין, והיינו הגם דהוא מב' בהמות גפרדות, דדוקא בגוף חי או בנ"א או בע"ח, אולם "חפץ" אינו בחשיבות גוף מוחלק. וכ"ה ברע"א כאן, "דמהא דמוקי ההיא דב' גידין מב' ירכות כסומכוס דאי כרבנן אפילו בגופין מוחלקין פטרי וכש"כ הכא, רא"י לריטב"א דבמתות לא הוי גופין מוחלקין, דאל"כ הא הכא גופין מוחלקין". ובמהר"ם, "וצ"ל דהתם מקרי גופין מוחלקין דהאיסורים מחמת ששחט שני גופין, אבל גיד מבהמה זו וגיד מבהמה זו לא מקרי שני גופין מוחלקין, כי היכי דלא מיקרי גופין מוחלקין כשאוכל שני זיתי חלב משתי בהמות". והיינו דהאיסור אינו תלוי בשם גוף, דב' זיתים מאותו גיד שוין לב' זיתים מב' גידין.

בתורי"ד קדושין ע"ז ב' ד"ה מהו, "ונראה לי דגם בבהמה נמי

לא גרע עכ"פ מאוכל שני זיתי חלב. ויש להטעים למשכ"ל כצד הב', דהאיסור שחיטת שניהם, וא"כ הו"ל מעשה שחיטת אם ובתה ומעשה שחיטת בתה ואמה, וכן בגוונא דרישא, שחיטת אם ובתה א' ושחיטת אם ובתה ב'.

ולפי"ז אף אנו נאמר דהיכי מדמה הא דזורע כלאים בבת אחת, לאוכל ב' זיתי חלב, דבשלמא התם עכ"פ האכילות מחולקות, אבל הכא נעשה בבת אחת ובמעשה אחד, וצ"ל ג"כ דכיון דהזריעות הם מחולקין, שני מיני כלאים, חטה וחרצן ושעורה וחרצן, נוכל לחלוק הזריעות לשתיים, כמו בב' זיתי חלב, אבל אם נקט בידו אחת שני חטים וחרצן, או ב' חרצנים, ודאי לא מסתבר כלל דיהי' חייב שתיים לסומכוס, דלא דמי לב' זיתי חלב דהתם עכ"פ האכילות מחולקות, אבל הכא כולה חדא זריעה. וכיון דכך נאמר כשהוא בידו אחת, ממילא דה"ה אף בשתי ידים, דהא גוף אחד הוא, וכך לי אם זרע בשתי ידיו כמו אם זרע שני חטים בשתי אצבעותיו של ידו אחת, דעכ"פ הזריעה היא מגוף אחד בבת אחת וכולה חדא היא ונהוי כבלע ב' זיתים בב"א דבהדיא ברשב"א וריטב"א שבת צ"ג ב' דודאי אינו חייב אלא מ', ולהכי הוצרך רש"י למינקט בכה"ג דהזריעות הם מחולקות, חטה וחרצן ושעורה וחרצן, דבזה נוכל לחלק לשתיים ולא גרע מב' זיתי חלב, וזה ודאי דלא מצי למנקט דלקח בידו אחת חטה ושעורה וחרצן דכזה בלא"ה חייב שתיים לרבנן כמ"ש התוס', עי' כ"ז בלב ארי'.

במזיד חלוקין, ואילו בשוגג תלוי בהעלם וכיון דהוי חר העלם, בעינן חשיבות גוף גמור כדי לחושבו כב' העלמות. ולהלן סק"ד שם, הקשה על זה מסוגיין לעיל פ"ב ב', דמדמינן אכל ב' זיתי חלב בהעלם אחד לענין קרבן, לדין או"ב לענין מלקות, וביאר דמ"מ בגופין מחולקין היכי שעביד המעשה בגופין מחולקין, י"ל דמהני יותר לחייבו ב' מלקיות מלחייבו ב' חטאות.

ובא"ש פ"ו משגגות הל"ה ד"ה אולם, בתורה"ד, "אמנם למלקות מצאנו בפ"ג משחיטה שחטה ואח"כ שחט שני בני' כו' לוקה שנים, ויתכן להיות בזה אחר זה בהתראות חלוקות, אבל גבי תמורה כתב רבינו לקמן פ"א או שהמיר מאה באחד כו' בין בבית אחת כו' ולוקה כמנין הבהמות שהמיר [ואיירי בלא התראות חלוקות], ומהא מוכרח דחלוק מלקות מקרבן. וחידש עוד, דאם לא נחלק בין מלקיות לחיוב קרבן, צריך לומר כיון דהאיסור הוא הצירוף לכהמה אחרת, והאחרת אינה מהאיסור כמו אותו ואת בנו, וכן בתמורה זו תחת זו, אז גופין דבע"ח מחלקים, והך דאמרו בסנהדרין לחייבו על כל סוס וסוס, איירי או בזאח"ז בהתראות חלוקות, או הכוונה דאף אם טרם שנתמנה הרבה סוסים יותר מכדי מרכבתו ולסוף נתמנה והוסיף סוס ג"כ לוקה עיי"ש. [ויל"ע בסברת האור"ש לצד הב' בגדר איסור או"ב ודו"ק].

כגון דלית בי' כזית. ברש"י, "ואית דמפרשי דלית בי' כזית בחד מיניהו אלא בתרווייהו. ואין נראה בעיני שיהו שתי התראות מצטרפות, דאי אכיל לי' לבתרא

אמרינן גופין מחלקין בבעלי חיים, דמה לי רבע חמשה בהמות, מה לי בא על חמש נדות, וכן אם אכל אבר מן החי מחמש בהמות, או שתלש מחמש בהמות ואכל בהעלם אחד, או שאכל דם הקזה מחמש בהמות בהעלם אחד, חייב על כל אחת ואחת". ובשעה"מ פ"ז מהל' איסור"ב ה"א, אייתי דברי תורי"ד, וביאר דלא יקשה מסוגיין דמבואר דגיד משתי ירכות משתי בהמות לא חשיב גופין מחולקין, דדוקא בנפרשו מן הבהמה בחיותה איכא חשיבות גופה לחלק.

ובחזו"א כריתות סל"ז סק"א [קמ"א ב' בדה"ס] תמה ע"ז, "והדבר תימה דבהמות שחוטות לא מקרי גופין מחולקין אף שזה בא מבע"ח אחרת וזה מאחרת, כיון דבשעה דקעביד איסורו המה שחוטות, לא מקרי גופין מחולקין". וכן אייתי קושית המשל"מ פ"ו משגגות ה"ב, על התורי"ד מהא דכריתות דשוחט ה' זבחים בחוץ בהעלם אחד אינו חייב אלא אחת. ותירץ שעה"מ דחיובו בגמר זביחה ואז אינו בע"ח, ותמה החזו"א וכי גרע זה מהיכא דעביד איסורא באברים וחתיכות דחשיב גופין מחולקין לתורי"ד.

ולדל"ן בחזו"א סק"ב שם, הקשה מדינא דמתנ' פ"ב א' שחטה וב' בני' סופג שמונים, ומ"ש משוחט ה' זבחים בחוץ דאינו חייב אלא אחת. וזה קושיא בפנ"ע אף בלא חידוש התורי"ד בתלש חלב מבהמה או דם הקזה. וכתב דע"כ לחלק בין חטאות למלקות, והיינו דלמלקות במזיד חשיב בהמות חילוק גופין, דקמן ב' מעשה עבירה

סוד"ה בארבעה, "שמא כבר נשחטה", לכאור' לאו דוקא דהא קודם שנשחטה איכא החשש.

אר"י אימתי בזמן שאין לו ריוח אב"י יש לו ריוח אינו צריך להודיעו. בר"ן (כ"ח א' בדפי הרי"ף), "ומדברי רש"י ז"ל נראה דר"י אכולהו ארבעה פרקים קאי. אבל כתוספתא [סופ"ה דחולין] משמע דלא קאי ר"י אלא אערב יוה"כ בלחוד, דאמרין התם אר"י בד"א בזמן שחל יוה"כ להיות בשני בשבת, אבל אם חל להיות באחד מכל ימות השבוע אין צריך להודיעו, מפני שזה יכול לשחוט היום וזה למחר. כלומר דכשחל יוה"כ להיות בשני בשבת, אפילו לקח האחד בער"ש והשני באחד בשבת, בידוע ששניהם שוחטין באחד בשבת, שאין אדם מקדים לשחוט מער"ש, אבל כשחל יוה"כ בשאר ימי השבוע, כל שיש ריוח אין צריך להודיע, דתלינא שלא ישחטו שניהם ביום אחד, שעשוי הוא לשחוט ב' ימים קודם. ומדמפליג ביוה"כ ש"מ דביו"ט ליכא לאיפלוגי שכל הלוקח לצורך יו"ט אינו שוחט עד יו"ט עצמו לכבוד יו"ט, ומיהו אי איקלע יו"ט בשבת, איכא לאיפלוגי ביו"ט כי היכי דמפליג ביוה"כ".

וביאר בבכור שור, דבשאר יו"ט אפילו אחד קונה בעיו"ט ואחד קונה יום שלפניו, אינו שוחט עד עיו"ט, דבשלמא ביוה"כ שחיטתו לצורך סעודת עיוה"כ, וא"כ שוחט יום שלפניו שלא תתקלקל עד למחר, אבל בשאר יו"ט שהשחיטה היא על סעודת יו"ט, אם ישחטנה קודם עיו"ט ויבשלנה

בתוך כדי אכילת פרס היינו בבת אחת, ואי לאחר כדי אכילת פרס תו לא מצטרפי". וביאר מהרש"א דכונת רש"י מצד לשון הגמ' לעולם בזה אחר זה, ואי בכאכ"פ היינו בב"א, מיהו לאו דינא קשיא לי', דודאי אהני התראות לחלק דלרבנן יתחייב שתיים. ולעיל הובא מרמב"ן דדינא דנזיר שהי' שותה כל היום דהתראות מחלקות הוא אפילו בלא הפסיק כלל, כש"כ בתוכאכ"פ דאיכא איזה הפסק בין אכילה לאכילה. וכמו"כ אין ההתראות מחלקות כזית אחד לפוטרו לגמרי כאשר איכא התראה באמצע.

ובהדיא פירש כן הרשב"א בסוגיין [נוכ"ה ברש"י לקמן בפרק גיה"נ צ"א א' ד"ה ולר"י], "ופירושו האחרון נראה יותר כגון שאכלן בזאח"ז בשתי התראות בתוך כדי אכילת פרס, דהתראות אינן מחלקות צירוף האכילה, הלכך לוקה משום התראה ראשונה בשתי אכילות שנצטרפו בכזית, ולרבנן דמחייבי עלי' אע"פ שאין בו כזית משום ברי', לקי שתיים דהא שתי התראות איכא, ואע"פ שאכלן רצופות". [עי' לב ארי' לבאר מדוע לרש"י לא אוקים הגמ' כדפירש הרשב"א]. ועי' הגהות הב"ח ברש"י צ"א א' הנ"ל או"ג, ובקה"י חולין סכ"ה סק"ד ושם בזה.

מתנ'. בארבעה פרקים בשנה המוכר בהמה לחבירו צריך להודיעו. יסוד הדין שלא יכשיל לוקח השני. וגם איכא דין חו"מ דבלא הודיעו בטל מקח דחשיב מק"ט כיון דודאי קנה לשחוט מיד, כ"ה ברמב"ן והובא ברא"ש. לשון רש"י

ש"ע יו"ד ס"ז ס"ו. "הלוקח בהמה אינו חושש שמא נשחטה אמה או בנה היום, אבל על המוכר להזהיר הלוקח ולהודיעו אם שחט האם או הבן היום או אם מכרה לאחר לשחטה היום, ואם הוא באחד מן ד' זמנים שדרך שכל מי שקונה בהמה ששחטה מיד, והם ערב פסח, וערב עצרת, וערב ר"ה, וערב יו"ט האחרון של חג, צריך להודיע שמכר היום האם או הבת, ואם לא הודיעו שחט ואינו חושש, בין קנה מישראל בין קנה מעו"כ, ואם נודע לו אח"כ שנשחטה אמה או בתה היום, הוי מקח טעות, ודוקא שמוכר שניהם ביום אחד, אבל אם מכר האם או הבת ביום שלפניו, אין צריך להודיעו, ואם מכר האחד לחתן והשני לכלה, אפילו אם מוכר בשני ימים צריך להודיעו, שודאי שניהם שוחטים ביום אחד."

בארבעה פרקים אלו העמידו חכמים דבריהם על דין תורה. בר"ן, "וכאן בד' פרקים הללו לפי שכל אדם רוצה שיגמור קנינו, העמידו דבריהם על דין תורה". וציינו למאירי עירובין פ"א ב', דהטעם משום כבוד הימים האלו שרצו חכמים שיוכל כל לוקח להכריח את הטבח לשחוט ולהמציא לו הבשר, ולכך אמרו שעל ידי נתינת מעות בלבד יקנה ללוקח חלק בבהמה.

בש"ע חו"מ ס' קצ"ט ס"ג, "יש זמן שמעות קונות שהעמידו חכמים דבריהם על דין תורה, בבשר, בארבעה פרקים, ואלו הם ערב יו"ט האחרון של חג, וערב יו"ט ראשון של פסח, וערב העצרת,

ביו"ט דהכי מעלי טפי, לא תהי' כשלמים ואין בה משום שמחה, כדקיי"ל גבי תשעה באב בסוף מס' תענית דבכה"ג מיקרי בשר מליח, אבל אם חל יו"ט בשבת דאז בלא"ה צריך לבשל הכל מעיו"ט, וכשמבשלו קודם זמן שלמים לא מקרי בשר מליח, ואז שוחט אפילו יום שלפני עיו"ט כמו בעיוה"כ. ואייתי דהפרי"ח פירש דאם חל יו"ט בשבת שוחטין יום שלפני עיו"ט, דיראים שלא יחללו שבת בהתעסקם. והקשה ע"ז דהא ודאי משמע דבעיו"כ עכ"פ עיקר השחיטה בו ביום, רק שיש מקדימים ובעיו"כ שוחטין ומתקנין ואוכלים בו ביום ולא חיישינן לחילול ולהמשך הסעודה לתוך התענית, כש"כ דבעיו"ט שחל בער"ש דליכא אלא שחיטה ותיקון, ולביאורו ניהא כנ"ל. [ועי' ב"י וב"ח].

תנא אם לא הודיעו הולץ ושוחט ואינו נמנע. בר"ן, "וכתב הרמב"ן ז"ל דבארבעה פרקים הללו המוכר בהמה לחבירו צריך להודיע, היינו לומר שאם לא הודיעו הוי המקח טעות, שהדבר ידוע דלשחטה ביו"ט ההוא לוקחה, אבל בשאר הימים אין המוכר צריך להודיע, מיהו הלוקח צריך לשאול. אבל אחרים כתבו שאינו צריך לשאול משום דאיכא ספיקי טובא, שמא אין לה אם לזו, ואת"ל יש לה ומכרה, שמא לא לקחה לשחיטה, ואת"ל לשחיטה, שמא מכאן ועד עשרה ימים. ולזה הדעת אפשר שהמוכר שידוע שמכר צריך להודיע אף בשאר ימות השנה, כדי שלא יכשל הלוקח על ידו, אלא שאם לא הודיעו לא הוי מקח טעות".

דף פ"ג ע"ב

רבי אומר יום אחד יום המיוחד טעון כרוז. בבכור שור, "יש להקשות למה לי קרא, פשיטא דצריך להודיע דהו"ל לפני עור לא תתן מכשול, כמ"ש התוס' להדיא בבכורות דף כ"א דהמוכר מוזהר בלפנ"ע. ולמ"ש ביו"ד ס"י דבד' פרקים אפילו מכרה סתם צריך להודיע, י"ל דאי משום ולפני עור, מכי איכא מידי למיתלי אינו עובר, כמ"ש בע"ז דף ט"ו וע"ש בתוס' ד"ה אימור, דאפילו במיעוט תולין, וה"נ אע"ג דרובא השתא לשחיטה זבני, מכ"מ תולה במיעוט, ואומר, אימור לחרישה או לגדל קבעיא לה, להכי קמ"ל קרא דרבי דטעון כרוז שלא יתן מכשול ולא יתלה באותן הימים בשום דבר. ואפשר לישבא אפילו למאן דס"ל דבד' פרקים איירי במכרה בפירוש לשחיטה, מכ"מ הו"ל למיתלי במיעוט השוחטין בעיו"ט עצמו".

וערב ר"ה, שאם הי' לטבח שור שוה מאה דינרים ולקח מהלוקח דינר כדי ליתן לו בשר כשישחוט, ולא נתקבצו לו כל דמי השור, משחיטין אותו בע"כ כדי ליתן הבשר ללוקח, לפיכך אם מת השור מת ללוקח ומפסיד הדינר. וברמ"א, "ויש מי שכתב דה"ה הנותן מעות על יין לקידוש בערב שבת דכל כהאי גוונא העמידו דבריהם על דין תורה". ובהגהות חת"ס, דכן בפורים למ"ש המג"א ס' תרצ"ו סקט"ו דמחויב לאכול בשר, א"כ לא גרע מיין לקידוש, והא דלא חשיב לי' בד' פרקים, משום דהיו רגילין בעגלים דקא ולא פרה, אבל לענין העמדה על דין תורה לא גרע מיין קידוש. ובקצוה"ח סק"ב, "וה"ה נותן פרוטה לנחתום על חלת לחם לשבת דקנה כיון דמקדשין נמי על הפת".

שמוא יאמר לו נשרפו חטיף בע"ז.
ברע"א העיר דזה לא שייך כאן דגם הוא בעצמו יש לו חלק ודאי.

פרק שישי - כסוי הדם

אולם בצבי הבא על התיישה הו"ל רק ספק, מצד אי חוששין לזרע האב ומה"ט אינו יכול לכסות.

ונזהג בכוי מפני שהוא ספק ואין שוחטין אותו ביו"ט ואם שחמו אין מכסין

את דמו. בשו"ע יו"ד סכ"ח סכ"א, "מי שאין לו עפר לכסות לא ישחוט". ובגליון מהרש"א שם, "צע"ק ממ"ש בט"ז ובמג"א בשו"ע או"ח סי"ג בשם מרדכי (הלכות קטנות תתקמד) כיון דלא אמרה תורה לא תלבש בלא ציצית, מש"ה בשבת דאי אפשר להטיל בו, שרי ללבשו בלא ציצית, נכמו בבית שאין בו מזוזה ומעקה דאין איסור לכנוס בן. ולהט"ז שם משמע גם מדרבנן שרי, ולכאור' ה"ה בחול כשא"א להשיג ציצית, ועי' ס"א בהג"ה. וכעיי"ז הקשה באמרי בינה או"ח ס"א ד"ה והנה דעת, ממת' אמאי לא ישחוט ביו"ט אע"פ שלא יוכל אח"כ לכסות את דמו, דאתר השחיטה הוא אנוס מלכסות, דומיא דדינא דמרדכי הנ"ל דבנפסקה ציצית שלו בשבת, מותר לו ללבשה כיון דאנוס מלהטיל ציצית, הרי דשרי להכניס עצמו למצב זה.

ובקה"י ב"ב ס"י ביאר דחלוק, דבשלמא גבי ציצית אנוס הוא, שאי אפשר לו לקיים מצות ציצית בבגד זה, ובין שילבש ובין שלא ילבש, הרי לא יקיים היום מצות ציצית, ומה שיקיים למחר מצות ציצית, הרי

מתנ'. כסוי הדם נוהג בארץ ובחו"ל.

ונזהג בכוי מפני שהוא ספק ואין שוחטין אותו ביו"ט ואם שחמו אין מכסין את דמו. בר"ן, "ואם שחטו אין מכסין את דמו. אפילו במידי דלא מיתסר אלא מדרבנן". יסודו עפ"י סוגיא דביצה ד' ח', דכמה איסורין איכא בסתם כיסוי, דאיכא משום חורש, בונה, כותש, וטלטול מוקצה, ואף בחיוב כיסוי ודאי אינו דוחה לאו דיו"ט, כיון דכיסוי עשה ויו"ט ל"ת ועשה, ואין עשה דוחה ל"ת ועשה, ואיירינן בהי' עפר תיחוח מבעו"י דליכא משום כותש, וכגון שהי' דקר נערץ דליכא משום חורש, ומצד בונה הו"ל מקלקל או מלשאצ"ל בבני' הגומא דליכא אלא איסור דרבנן, וחד איסור דרבנן התירו חכמים לצורך כיסוי הדם, ואיירי דוקא בדקר נערץ מבעו"י דליכא משום מוקצה. ולפי"ז בהי' גם מוקצה מלבד איסור הדרבנן דעשי' גומא, ליכא היתר לכסות, ולב"ה אפילו בחד איסור, היינו בדיעבד שאם שחט רשאי לכסות.

והבא שנינו דבספק כיסוי אפילו חד איסור דרבנן אסור לעבור כדי לכסות. ולפום סוגיא דלעיל דף פ', להסוכרים דכוי הוא הבא מן החי' ומן הבהמה, איירי מתנ' בצבי הבא על התיישה ולא בתיש הבא על הצבי, דבבא על הצבי הו"ל ודאי חוששין לזרע האם וסגי מקצת חי' לחיוב כיסוי ודאי,

וקיי"ל בכיסוי הדם כר"ש דשחיטה שאינה ראוי' לאו שמה שחיטה. והקשה בראש יוסף דהא גבי אותו ואת בנו כתיב שחיטה, "לא תשחטו", ואפ"ה הקשו תוס' לעיל פ"ב א' ד"ה עגלה ערופה, דאמאי לא מוקמינן בעורף העגלה ולר"מ מיתייב בעריפה זו מצד דעריפתה זו היא שחיטתה, כמו בשעיר המשתלח דדחייתו לצוק הוה כשחיטה וחייב משום או"ב, ותירוצם שם רק מצד דהשוחט משמע דרך שחיטה, וזה הא לא שייך כאן, וא"כ מהכ"ת דהכא במוקדשין לא נימא דמליקתו זו היא שחיטתו וליבעי כיסוי.

ובאו"ש פ"ד משחיטה הי"ז, ד"ה והנה בתוספות, הקשה ג"כ דהא אפילו אי הוה כתיב שחיטה הלא אמרו נחירתן זו היא שחיטתן, וביאר דדוקא תמן דהיו מותרין גם בשחיטה גם בנחירה, לכן כתב בהרחבה הצאן ובקר ישחט, וכן דחי' לצוק כיון דאי שחט ל' חייב משום או"ב למאן דמחייב בשחיטה שאינה ראוי', תו גם כי דחי ל' לצוק חייב משום או"ב, דשם שחיטה חייל עלה, אבל כאן בכסוי הדם, אי הוה שחט ל' לקדשים בפנים, הלא לא הוה טעונים כסוי דאשר יאכל כתיב, ואי הוה כתיב שחיטה בכיסוי אז לא הייתי אומר כיון דמליקתו מכשירתו כשחיטה, תו קרינא ב' אשר ישחט לחייב בכסוי, דזה אינו, דעל דבר שאין שחיטה נכללת בו, גם מליקה אינה נכללת בו, ובחי' הא מליקה נבילה, ובעוף הלא בשחיטה בקדשים לא מיירי קראי, תו גם על מליקה בקדשים אינה בכלל שחיטה להצריכו כסוי, ולכן פירשו תוס' דשפיכה כתיב ולא כתיב שחיטה.

זה יתקיים גם כשילבש הבגד היום, ונמצא דבנוגע להמצוה הוא נמנע מיכולת קיום המצוה, ורק כשלא ילבש לא יהא מחויב בהמצוה וכשילבש יהא מחויב ואנוס מלקיים, ובזה כתב המרדכי שפיר דרשאי ללבוש כיון שעצם הלבישה לא אסרה תורה, אבל התם בשחיטה, אם לא ישחוט היום ישחטנו למחר ויכסה ויקיים המצוה, וכשישחוט היום יהא אנוס מלכסות, שפיר ודאי אסור לו לשחוט, דהא אפשר לו לשחוט וגם לקיים המצוה שימתין למחר. ואין זה אנוס כלל דהא כשיעשה היום יחסר לו המצוה, וכשיעשה למחר יקיימנה, וע"כ מחויב להמתין למחר, משא"כ בציצית דמה שיקיים למחר יכול הוא לקיים בין ילבש היום בין לא ילבש, ונמצא שאין בלבישה זו מניעה מקיום המצוה דלמחר, אלא הבאת עצמו לידי חיוב מצוה שאי אפשר לו לקיימה היום, ובזה שפיר מתיר המרדכי [מה"ט דלא אסרה תורה לבישה בלא ציצית, אלא רמיא על הלוכש חיוב דהטלת ציצית], דאין הפסד קיום מצוה דלמחר ע"י לבישה זו. וע"ע קה"י מנחות סכ"ג.

מוקדשין מ"ט לא. בתוד"ה במוקדשין. "בקדשי מזבח נמי קא בעי כדמוכח הסוגיא. ואע"ג דהנותר והמעקר פטור מלכסות, היינו משום דאסור באכילה, אבל הכא משתרי באכילה במליקתו, וגבי כסוי הדם לא כתיבא שחיטה אלא שפיכה". מבואר דאי הוה כתיב שחיטה בכיסוי הדם, לא הוה מקשינן אקדשי מזבח דיהא חיוב כיסוי, דאי במליקה הא ושחט כתיב, ואי בשחיטה הא הו"ל שחיטה שאינה ראוי'

בתוס' שם. וגבי כסוי הדם לא כתיבא שחיטה אלא שפיכה. יל"ע מסוגיא דלקמן פ"ה א', דטעמא דר"מ דשחיטה שאינה ראוי' שמה שחיטה, דגמר שפיכה שפיכה משחוטי חוץ, מה להלן שחיטה שאינה ראוי' שמה שחיטה, אף כאן שחיטה שאינה ראוי' שמה שחיטה, ואשר יאכל למיעוטי עוף טמא. וברש"י לעיל י"ז א' ד"ה פטור מלכסות, דאפילו מאן דמחייב כסוי בשוחט ונמצאת טריפה, הכא מודה [בנוחר ומעקר] דשחיטה מיהא בעינן, דגמר שפיכה שפיכה משחוטי חוץ, והתם שחיטה כתיב בפרק כסוי הדם. הרי בהדיא דכתיב שחיטה בכסוי הדם, ומה"ט לכו"ע בנוחר ומעקר ליכא דין כסוי, ולזה לא בעינן קרא דאשר יאכל, רק לענין עוף טמא דאיכא שחיטה, וא"כ אמאי כתבו תוס' דלא כתיב שחיטה אלא שפיכה. [ועי' תוס' לעיל כ"ז ב' ד"ה בשפיכה].

ויתכן דדברי תוס' תליא בפלוגתא ר"ש ור"מ, ודבריהם לדעת ר"ש דלא יליף משחוטי חוץ, ותו ליכא מקור דבעינן שחיטה, וכל דינו מצד "אשר יאכל" דבעינן ראוי לאכילה, ורק לר"מ בעינן שחיטה כיון דגמר משחוטי חוץ והתם כתיב שחיטה, ומה"ט נוחר ומעקר דלאו שחיטה כלל לא בעינן מיעוטא לר"מ.

והשתא יתכן ליישב בזה גם קושית ראש יוסף ואו"ש הג"ל, דאמנם לר"מ שפיר נדון מליקתו זו היא שחיטתו, דכיון דאהני להוציאו מידי נבלה הו"ל כשחיטה, ובעינן להטעמים המבוארים בגמ' בהא דליכא דין כסוי בקדשי מזבח, משא"כ לר"ש

דשחיטה שאינה ראוי' לאו שמה שחיטה, הכא דאין המליקה מתרת באכילה מצד היתר כשחיטה, רק דנעשה הכשר לקרבן להיות בהיתר לכהנים ע"י ד' עבודות, ואהני לטומאת נבלה בהא דאיכא מליקה ולא נתנבלה, וזה לא סגי להיחשב שחיטה ראוי' לר"ש, וע"כ רק מצד דלא כתיב שחיטה בכסוי הדם אלא אשר יאכל דיהא ראוי לאכילה.

ואכתי יל"ד דגם אי נימא דהמליקה מכשרת הקרבן והתירו בר' עבודות, מכ"מ הא מסקינן לעיל פ"א א' דכיון דאי נחר וזריק דם לא מישתרי בשר וכי שחט מישתרי בשר, שחיטה ראוי' היא, והגם דליכא היתר עד לאחר זריקה, א"כ לאו מילתא דפשיטא היא דמליקה לא חשיב כשחיטה ראוי', ויש לחלק בין מליקה בעוף לשחיטה.

מלמד שהשוחט צריך שיתן עפר למטה **ועפר למעלה.** בתוד"ה צריך, "עפר שלמעלה מצוה שיתן הוא, דהא כסהו ונתגלה פטור מלכסות, וכסהו הרוח ונתגלה חייב לכסות, אבל עפר שלמטה אין צריך שיתן הוא, אם יש עפר הרי כאילו נתן הוא העפר". ובשטמ"ק או"ג, "אין צריך שיתן הוא אם יש עפר כיון שנותן הדם על העפר הרי הוא כאילו נתן העפר". [תוס' שאנץ ותוס' הרא"ש]. ושם בתוס', "ומיהו לעיל פירש בקונטרס שהי' מזמינו בפה לכך".

ויעיין ביה"ל ח"ב סי"ד, בגדר דין עפר למטה, אי הוה חלק ממצות כסוי, או רק דין תנאי בעלמא שיהא עפר תיחוח למטה, ודימה כמו דלקיים מצות ציצית צריך

כאילו נתן העפר". דמשמע דודאי הוי חלק ממצות כסוי, רק דמתקיים בהא דמהווה דם על עפר תיחוח למטה, בלא דין מעשה או הזמנה בעצם העפר.

והנה להלן חזינן פלוגתת רש"י ותוס' בדין דם הניתז, אי גם בזה איכא דין גרירה כדי שיתקיים עפר למטה, דמרש"י ד"ה דם הניתז, מדויק דרק מדין דם שעל הסכין מוכחינן דגוררו, ואילו בתוד"ה שחט, הקשו דגם בדין שחט בהמה ואח"כ חי' ליגררי' וליכסי' כדם הניתז ושעל הסכין. ובפשטות דלרש"י רק בשעל הסכין, כדביאר ריטב"א, דאינו ראוי לעפר למטה במקום שמונח הדם, דהא סכין שחיטה היא, וע"כ לגרור ולכסות במקום הראוי לעפר למטה, משא"כ בדם הניתז, הא ראוי לפזר עפר תיחוח בכל סביבות הגומא קודם השחיטה, ולגבי דין ראוי לכסוי דשלמטה ליכא דין לגרור, ואילו לתוס' גם לדין עפר שלמטה הגם דאיכא מצב ראוי לבילה, איכא דין גרירה.

והשתא לדרך ביה"ל לכאור' הפלוגתות סותרות, דלתוס' דהוי רק "תנאי" ואינו חלק מן המצוה כלל, יותר י"ל דליכא דין גרירה וסגי לכתחילה מה דראוי לכסוי, וכמו דאייתי מתוס' בנדה דף ס"ו דליכא דין לכתחילה אם אינו מהמצוה. ואילו לרש"י דהוי חלק מהמצוה, י"ל דניבעי גרירה לקיום הלכתחילה של כסוי דלמטה. ודוחק לומר דלרש"י נחשב דיעבד משום דכבר התחיל הכסוי, ואילו לתוס' עומד רק בתנאי הכסוי קודם תחילת מצות הכסוי, דאי נימא הכי י"ל שפיר דהוי לשיטתם לדרך ביה"ל.

שיהי' בגד בת ד' כנפות, ולקיום טבילה צריך שלא יהי' עליו דבר חוצץ. וצידד דבהא תליא פלוגתת רשי ותוס' הנ"ל, דלרש"י דבעי עכ"פ הזמנה, היינו דזה חלק ממצות כסוי, ולתוס' דלא בעי מידי, היינו דהוי רק תנאי ולא חלק ממצות כסוי כלל. [ושיטת היראים דצריך לנער העפר].

והוסיף דלכאור' יש להקשות ע"ז מהא דסוגיין דהך דשלמטה אינו מעכב דלא בעינן רק שיהי' ראוי לבילה, והרי חזינן דאפ"ה פריך בגמ' והא צריך עפר למטה ומוכח דאע"ג דאינו מעכב צריך ליתנו, וכמו דמצינו בבילה, דבראוי לבילה סגי ואינו מעכב אם לא בללו, ומ"מ לכתחילה צריך לבלול, ואם נאמר דאינו מהמצוה כלל, גם לכתחילה לא יהי' צריך ליתן, וליהוי סגי במה שראוי ליתן לתודא, וכמו שכתבו התוס' בנדה (דף ס"ו) ד"ה כל, גבי בית הסתרים דבעינן בהו שיהי' ראוי לביאת מים, ומ"מ לא בעינן בהו ביאת מים אפילו לכתחילה, וכתבו התוס' הטעם דכיון דלא הוי מצוה, גם לכתחילה סגי בראוי לביאת מים לתודא, ומוכח דשלמטה הוא ג"כ מהמצוה. וביאר דאמנם הרי סברת תוס' אינו מוסכם ומצינו חולקים עליו, דהרי במס' מנחות (דף י"ח) הקשו בתוס' ג"כ דבית הסתרים נבעי לכתחילה ביאת מים, ותירצו באופן אחר, הרי דלא ס"ל סברא זו, ושוב י"ל דאינו מהמצוה. ועי' הנפק"מ שדן שם לענין ברכת הכסוי.

וי"ע מלשון תוס' "הרי כאילו נתן הוא העפר". ובפרט למה דאייתי שטמ"ק הנ"ל, "כיון שנותן הדם על העפר הרי הוא

חייב לכסות. והוא היפך הברייתא דשחט חי' ואח"כ בהמה אינו חייב לכסות. עוד תימה על מה שכתוב בכל בו (ס' קח) בשם ר"מ דדם הניתז ושעל הסכין חייב לכסות ואינו צריך לגרדו אלא מכסהו במקומו. דזה נראה הפך מה שאמרו בגמ' דגריר לי' ומכסי' לי' והביא דהב"י עמד בזה והניח בצ"ע.

ולגרירי' וליכסי'. בתוד"ה שחט, הקשו בשחט חי' ואח"כ בהמה ליגרירי' וליכסי' וכן בהמה ואח"כ חי'. עי' בהגר"א יו"ד סכ"ח סק"א, "ובדברי רש"י שם ד"ה כל הראוי כו' וה"נ ראוי כו' תירץ קושית תוס' הנ"ל דס"ל דא"א לגרר אלא קודם ששחט הי' ראוי".

מי לא תנן דם הניתז ושעל הסכין חייב לכסות אלמא דגריר ומכסי' לי' הכא נמי נגרור ונכסי' לי'. לרש"י מקשינן רק מדם שעל הסכין דבעי גרירה, ולתוד"ה שחט, אף מדין דם הניתז, ומה"ט הקשו דבשחט בהמה ואח"כ חי' נגרור ולכסי'. והנה ברשב"א ד"ה מי, "ואת"מ מג"ל דגריר לי' דלמא במקומו מכסהו. וי"ל מוקמינן חייב לכסות ולא קתני נותן עליו עפר, משמע לי' דחייב לכסות כדרך הכיסוי שנותנין עפר למטה ועפר למעלה דהיינו דגריר לי' ומכסי' לי'". ומתפרש כשיטת תוס' דהקושיא מב' הדינים, מצד דלכתחילה צריך שיתקיים כסוי עפר דלמטה, וליכא ענין מיוחד בדם שעל הסכין, ומצד הכסוי שלמעלה אהני אף בדם שעל הסכין דבדיעבד קיים המצוה.

אכן בהגר"א יו"ד סכ"ח סק"א ציין לשיטת הרא"ה בבדה"ב דחלוק על הרשב"א, ופירש דקושית הגמ' רק מדם שעל

ומצינו לכאור' דברים מפורשים במהרש"א דנקט בתוס' דלא כביה"ל, דביאר קושית תוס' מדין דם הניתז, "דע"כ ליכא למיפטרי' משום דכל הראוי לבילה אין בילה מעכבת בו כדבעי למימר מעיקרא, כיון דאפשר בגרירה כההיא דסכין, דחייב לכסות למעלה ע"י גרירה, דאין סברא לחלק בין למעלה בין למטה דתרווייהו מקרא דבעפר נפקא". והיינו דהוי מעצם מצות כסוי ולכתחילה אין לפוטרו משום ראוי לבילה גרידא, והרי דגם לתוס' הוי ממצות הכסוי רק דליכא דין הנחת העפר או הזמנתו ועי'.

שחט חי' ואח"כ בהמה פטור מלכסות. בכור"פ סכ"ח סק"ה, ביאר דהגם קיי"ל דמין במינו אינו חוצץ, וא"כ אמאי פטור מלכסות מצד דם חי' שלמטה, דהא דם בהמה מין במינו הוא ויקיים מצות כסוי. די"ל כיון דדם בהמה פטור מכיסוי חשיב לגבי זה כאינו מינו והוי חציצה ומה"ט פטור מלכסות. והגרעק"א ז"ל בתוך דבריו ביאר דכיון דמכוסה הוא, הגם שאינו ע"י עפר, מכ"מ מכוסה מיקרי ופטור מלכסות, ודין כסוה הרוח פטור מלכסות, היינו אף במידי דלא הוי עפר עי"ש.

שחט חי' ואח"כ שחט בהמה פטור מלכסות בהמה ואח"כ חי' חייב לכסות. בלח"מ פי"ד מהל' שחיטה הי"ד. הקשה על הרמב"ם דהשמיט דין שחט בהמה ואח"כ שחט חי' חייב לכסות. עוד תימה על הטור יו"ד סכ"ח שכתב דין זה בשם בעל העיטור והיא ברייתא מפורשת בגמ'. עוד תימה על הגה"מ לעיל ה"ו שכתב שאם שחט תרנגולת כשרה ושוב שחט ונתנבלה בידו

הסכין, ויסודו דכיון דסופו לינטל משם לא חשיב כסוי, מיהו מצד דין כסוי שלמטה לא צריך לכתחילה לגרור, דסגי מה דראוי לבילה, ומשמע מהגר"א דכן נקיט בשיטת רש"י, דמה"ט פירש דהקושיא רק מדין דם שעל הסכין, וניחא משה"ק תוס' מדין שחט בהמה ואח"כ שחט חי' דליכא דין גרירה כיון דהוי ראוי לכסוי שלמטה ע"י שיקדים להניח עפר על דם הבהמה.

וי"ע דיל"פ שיטת רש"י כריטב"א, "הנכון כדפירש רש"י ז"ל דמדם שעל הסכין פריך, שאי אפשר לכסותו במקומו לתת עפר למטה, ודומיא דמוקדשין, דאילו דם הניתז, דלמא שאני התם דראוי הי' לכסוי במקום נפילתו". הרי רשפיר אהני כסוי למעלה על דם הסכין דלא כרא"ה, רק מצד דחסר ראוי לבילה במקומו בסכין תחת הדם, ואילו בדם הניתז כיון דראוי להקדים עפר סביבות הגומא ליכא דין לכתחילה לגרור, ונפק"מ דלריטב"א ברש"י מצד כסוי למעלה הוי כסוי. מיהו הראיות לגרור לא יפטר מלגרור, ובזה אין נפקותא אי נפרש ברש"י כרא"ה או כריטב"א, וככהדיא בגמ' דודאי צריך לגרור, דבעינן ראוי לבילה במצב מונחות הדם, וכפי המצב דהדם על הסכין אין כאן ראיות לכסוי דלמטה.

הבא נמי נגרור ונכסי ל'. בשו"ע יו"ד סכ"ח ס"ה, "צריך שיהי' למטה עפר תיחוח וצריך להזמינו בפה ויש אומרים שאינו צריך". ובס"ז, "שחט ולא הי' עפר למטה צריך לגרור הדם וליתנו בעפר תיחוח ולכסות עפר תיחוח עליו". ובש"ך סק"ב, "פי' העפר דלמטה צריך להזמין בפה לשם

כיסוי היכא דמצא עפר תיחוח, דאל"כ לא עביר מידי, וכן כשנותן הוא לשם עפר תיחוח חשיב כהזמנה, כן משמע מפרש"י פ' השוחט דף ל"א, וכן הוא באגודה. והי"א ס"ל דאם מצא עפר תיחוח ושחט עלי' די בכך. אבל עפר שלמעלה לכו"ע צריך שיתן הוא כדאיתא בתוס' ר"פ כסוי הדם, וכן משמע ברבינו ירוחם. ונ"ל דלא פליגי אלא למצוה מן המובחר, אבל בדיעבד פשיטא דלכו"ע א"צ שיתן הוא אפילו עפר שלמעלה דהא כסהו הרוח בסי"א פטור מלכסות והוא משנה שלמה".

וברע"א בעין הגליון, "לענ"ד אינו מהדומה, דהתם הדם אינו מגולה וליכא חיוב כיסוי, אבל הכא הדם מגולה ומחויב לכסות, החיוב לעשות כדין מצות כסוי שיהי' עפר למטה, וא"כ אם צריך שיתן הוא דוקא, הוי כמו דליכא עפר למטה כלל דהחיוב לגרור, כדאיתא בסעיף ז', ה"נ לדיעה קמיתא צריך לגוררו ולהזמין עפר דלמטה".

והנה לשיטת רש"י גופי' הא פרכינן רק מדין דם שעל הסכין, ובין אי נפרש כריטב"א בין אי נפרש כרא"ה, מתבאר דבמצב ראוי לכסוי למטה סגי לכתחילה בלא גרירה, וכדנקיט הש"ך אף בקודם שכיסה למעלה, וא"כ כשבאנו לדון מצד שיטת רש"י דבעי הזמנה, הא בכה"ג דהי' ראוי להזמנה ליכא דין גרירה כלל. רק דטענת רע"א להשו"ע דפסק כהרשב"א ותוס' דאיכא דין גרירה אף בגיתו, ומחמירין דבעי הזמנה, הרי כמו דבליכא עפר תיחוח לא סגי לענין לכתחילה מה דראוי לעפר תיחוח מתחת,

דף פ"ד ע"א

ולפרקינהו וליכסינהו. בתוס' הקשו תימה מנלן שצריך לפדותו ולחייבו בכסוי, ועוד דמתניתין ואין נוהג במוקדשין ואי פריק להו אין זה מוקדשין. ותיצו דהכי פריך כיון שסופו לפדותו משום הפסד קדשים לכשיפדה הו"ל למפרע שחיטה ראוי, א"כ ליכסינהו ואפילו קודם פדי'. אמנם ברש"י, "ולפרקינהו ויהיו מותרים באכילה והדר ליכסי' לדם". וצ"ל כדפירש הרשב"א, "וי"ל דהכא שאני דמצוה לפדותן כדי שלא ילכו לאבוד ומש"ה פריך ולפרקינהו מעתה כיון שעומדין לכך ויכסה". ואכתי טעון ביאור מה מחייבו מצד מצות כסוי.

יצא זה שמחוסר שפיכה פדי' וכסוי. יל"ע התינת לרש"י דפודה ואח"כ מכסה, וא"כ הו"ל מחוסר פעולת פדי', אולם לתוס' גם קודם פדי' מתחייב מיד בהשחיטה כיון דסופו לפדותו. ובעוד כתבו מצד כל העומד לפדות כפדוי דמי ואפילו לא יפדם לבסוף. וי"ל כעין דחזינן בתוס' גיטין כ"א ב' סוד"ה יצא, דאייתו ראי' דדבר מועט לא מיקרי מחוסר קציצה, מההיא דבין שיטה לשיטה בין תיבה לתיבה מהו גבי והנייר שלי. והקשו אחרונים ז"ל דהא התם לא איירי בקצצו, וליכא מעשה קציצה בין כתיבה לנתינה, ונתבאר בבאור"ס גיטין סכ"ד סק"ב, מספר התרומה הל' גיטין אות ק"י, דבנוי על דין כל העומד ליקצץ כקצוץ דמי, ונתחדש דגם זה מעכב מדין מחוסר קציצה, וגדרו דלא תליא ב"פעולה", אלא

ה"ה אי בעינן הזמנה, לא סגי מה דראוי להזמנה, וממילא אפילו בכיסה ליבעי גרירה.

וי"ל"ע דתליא ביסוד פלוגתת רש"י ותוס', אי כביה"ל או כמהרש"א, דהרי לדרך ביה"ל לכאור' מחלוקות סותרות הם, דכיון דלרש"י כיסוי דלמטה חלק ממצות הכסוי, ראוי דניבעי גרירה, ולתוס' דאינו אלא תנאי, ראוי דלא נחייבו לגרור, כתוס' בנדה דף ס"ו דליכא דין לכתחילה בליכא מצוה. וצידדנו ד"ל הטעם לרש"י מצד דלגבי למטה כבר התחיל מצות כסוי, וחשיב כדיעבד לענין דלא נצריכו גרירה במצב ראוי לעפר תיחוח, ואילו לתוס' הוא נמצא רק בשלב תנאי המצוה, קודם תחילת המצוה, ומה"ט לא חשיב כדיעבד. וא"כ לענין הזמנה הרי קאי ביסוד רש"י דהוי חלק ממצות הכסוי, וזה מכריח דחשיב כדיעבד, וא"כ להרשב"א לא ניבעי גרירה, כיון דלא בעי הזמנה, ולרש"י לא ניבעי גרירה, מיסוד שיטתו בדם הניתז, כיון דכבר התחיל הכסוי וחשיב כדיעבד, וליכא דרך להחמיר בתרווייהו.

משא"כ למהרש"א הא גם לתוס' כיסוי דלמטה ממצות הכסוי, ונידון הזמנה הוא פלוגתא רק בצורת מצות הכסוי דלמטה, ולא בעיקר הדבר אי מצוה או תנאי, וא"כ פלוגתתם לגבי דם הניתז אי בעי גרירה, מכרחת דלתוס' מה דכבר ניתז לא חשיב דיעבד הגם שהוא חלק מהכסוי, ופליגי אי לכתחילה צריך לגרור לקיים הכסוי כדינו, וא"כ טענת רע"א שפיר דאי מחמירין דבעי הזמנה יש לנקוט כעיקר הכרעת שו"ע כדעת הרשב"א דבעי גרירה.

אע"פ שיהי' זה מחוסר גרירה, כגון דם שעל הסכין, כשאין שם דם אלא הוא גורר ומכסה, שאין גרירה מעכבת בו, וכדר"ז. לכאור' א"כ אין זה דין מחוסר מעשה כעין דין מחוסר קציצה כגט גיטין כ"א ב', אלא סימנא לדם מוקדשין דליכא דין כיסוי וצ"ע.

דף פ"ד ע"ב

השוחט לחולצ'ה בשבת חייב לכסות.
ברש"י, "דכיון דניתנה שבת לידחות אצל שחיטה זו נדחית לכל מצותה של שחיטה זו". בריטב"א דייק מלשון רש"י דאפילו מלאכה דאורייתא נדחית משום מצות הכיסוי לרב עינא. ומשמעות רש"י דהכיסוי הוי השלמת השחיטה וגמרה, וסמך לזה מרשב"א לעיל ל"ג א' ד"ה השוחט. ויסוד דבריו דכיון דנדחית שבת עבור שחיטה זו, הרי נדחית לגמרי עבור כל השלמת וגמר השחיטה.

וי"ף דתליא בנידון הראשונים אי שבת במקום פיקו"נ הוי בגדר הותרה או דחוי, דיעוין רא"ש פ"ח דיומא סי"ד בחולה שיש בו סכנה והי' לפניו בשר נבלה אי שרי לשחוט כשרה, דהשיב מהר"ם מרוטנברג, "דדמי לאוכל נפש ביו"ט דשוחטין ביו"ט דאיכא עשה ול"ת באיסור מלאכה, ומאכל נבילה דאין בה אלא לאו, או לומר לנכרי לנחור עופות דליכא אלא איסור דרבנן, דאין שחיטה לעוף מן התורה, אלא כיון דהתורה התירה לנו אוכל נפש ביו"ט, הוה לדידן כל אוכל נפש ביו"ט כמו בחול. והכי נמי כיון שהתירה תורה פיקוח נפש, הוי כל מלאכה

כ"השתנות" הגט בין כתיבה לנתינה, וכע"ז י"ל הכא, דלא תליא דוקא ב"מחוסר פעולה", אלא מצד "מחוסר השתנות" והיינו החשיבות "כפדוי" ועי'.

יצא זה שמחוסר שפיכה גרירה וכסוי.
בתוד"ה יצא, "ולא דמי לדם הניתז דהתם אם לא הי' ניתז לא הי' צריך גרירה אבל כאן אי אפשר בלא גרירה". ובריטב"א הוספת ביאור, "וא"ת אם כן דם שעל הסכין למה חייב לכסותו דהא מחוסר גרירה הוא, וי"ל דשאני התם כי כשיצא הדם ראוי הי' לכיסוי בלא גרירה אם יפול על הארץ, מה שאין כן בזה דבעינן ונמצה דמו על קיר המזבח".

והנה לעיל ביאר הריטב"א בשיטת רש"י דרק מדם שעל הסכין מוכחינן דצריך לגרור כיון דאינו ראוי לעפר מתחת, משא"כ דם הניתז דהוי ראוי לכסוי ע"י פיזור עפר סביבות הגומא ואין צריך לגרור. ולכאור' הא הכא מבאר דלא חשיב מחוסר גרירה. הביאור פשוט, דהכא דנין כלפי "סוג הדם" ביציאתו אי מחוסר פעולה נוספת מלבד הכסוי, ושפיר קאמר ריטב"א דאין זה מוכרח דצריך גרירה דאי הי' נופל על הארץ לא צריך מידי, והגם דסתמא איכא הישארות דם על הסכין, מ"מ אינו מוכרח, משא"כ לעיל דנין כלפי "קיום דין הכסוי", וזה תליא במונחות הדם בפועל, דכיון דבמצב זה אינו ראוי לכסוי למטה ליכא קיום דין כסוי.

וברמב"ן פשט מחודש, "פי' שלעולם הוא מחוסר גרירה וכסוי, לפיכך לא בעי כסוי, שלא דבר הכתוב בזה, אבל בחולין שאין סתם דם מחוסר גרירה הוא,

שעושה בשבת בשביל חולה שיש בו סכנה כאילו עשאה בחול". ומה"ט לרש"י התיר ר"ע מלאכת הכיסוי לגמרי.

ורבה דפליג דודאי אסור לכסות, היינו אפילו במקום איסור דרבנן גרידא כדמוכח מק"ו דר"י, דהגם פשטות רש"י דלר"ע שרי כיסוי אפילו ע"י מלאכה דאורייתא, מכ"מ לרבה אפילו חד דרבנן לא התירו בשבת, וכבסמוך מריטב"א ב' טעמים, או דהעמידו דבריהם בשבת החמורה, או כדי לעשות היכר דרך משום פיקו"נ נדחית השבת לצורך השחיטה ומה"ט הכיסוי לא התירו.

אמנם הריטב"א תמה על רש"י, "אך קשה עד מאד דאי משום מצות כסוי לא אתי עשה ודחי ל"ת ועשה דיו"ט כדאיתא בפ"ק דביצה, וכש"כ עשה ול"ת דשבת שיש בו כרת. ואי משום פיקו"נ, כיון שאין בזה צורך לחולה, דכיסוי אינו מעכב בשחיטה לאכילה, למה דוחין שבת שלא לצורך. לכך הנכון שלא אמר ר"ע אלא במקום איסורא דרבנן, כגון שיש עפר תיחוח אלא שאינו מוכן, או שיש לו דקר נעוץ מבעו"י, דליכא אלא איסור טלטול דרבנן, או עשית גומא במלאכה שאינה צריכה לגופה, וקס"ד דאתי עשה דכיסוי הדם ודחי איסורא דרבנן הכא בשבת, וכדדחי לכל אדם ביו"ט, ורבה סבירא ל"י דלא דחי, דהעמידו חכמים דבריהם בזה יותר משום חומרא דשבת, או למיעבד הכירא למילתא שלא התירו כלום אלא מפני פיקו"נ. ואייתי דכן פירש הרמב"ן ז"ל.

אמר להו רבה אשתומא קאמר לישמטוה לאמורי מיני. עי' ב' פירושי רש"י ומש"ב בחכ"ש. והנה בריטב"א להלן שם, "ונחלקו רבותינו ז"ל במי שהי' לו חולה מבעוד יום והכין עפר לכיסוי, אם מכסין את הדם בשבת, כיון דהשתא ליכא אפילו איסור דרבנן, אי עבדינן הכירא אפילו בהא, ומורי הרא"ה ז"ל הי' אומר דבהא ודאי מכסין. והקשיתי לו דאם כן אמאי אמר רבה לישמטו לאמורי, דדלמא בכי האי גוונא קאמר שחייב לכסות, ותיירץ דסתמא דריש לה אפילו במי שחלה בשבת אמר לה, ולא עוד אלא דאילו באידך שחלה מבעוד יום ויש לו עפר מוכן, פשיטא דחייב לכסות ומאי קמ"ל, והיינו דאייתי לה מההיא דרבי יוסי, ומורי הרשב"א ז"ל הי' חולק בדבר, ואין דעתי מכרעת".

ומה מיל"ה שודאה דוחה שבת אין ספיקא דוחה יו"ט. ברש"י, כגון נולד ביה"ש דקיי"ל בפרק ר"א דנימול לתשעה וחל ספק שמיני ספק תשיעי שלו ביו"ט אינו נימול עד עשירי כו'. במהר"ם ורע"א העירו דממתני' דהתם ליכא רא' דאין ספיקא דוחה יו"ט, רק דמילה שלא בזמנה אין דוחה יו"ט, דהא איירי בחל יו"ט לאחר השבת שהוא עשירי דנימול לאחד עשר, והיינו דודאי שלא בזמנו הוא, רק דקים לן מדאין דוחה שלא בזמנה אף ספיקא דוחה. וכיאר רע"א דמ"ש רש"י תחילה, וחל ספק שמיני ספק תשיעי ביו"ט אינו נימול עד עשירי, היינו דזה הי' פסיקא להו בהחלט דספק אינו דוחה יו"ט, ומ"ש רש"י דתנן, היינו על יסוד הדין דמילה שלא בזמנו אינו דוחה יו"ט, וכיון

דודאי אינו דוחה יו"ט, הי' קים להו דספיקו ג"כ אינו דוחה.

ובלב ארי' ביאר דמוכח האי דינא מסיפא דמתנ' שם (קל"ז א'), ב' ימים של ר"ה נימול לשנים עשר. ועפ"י מ"ש הרמב"ם פ"א מהל' מילה הט"ו, דדוקא שני יו"ט של ר"ה אין מילה שלא בזמנה דוחה, משום דקדושה אחת היא, אבל בב' יו"ט של גלויות מילה שלא בזמנה דוחה. וראיתו מדנקט שני יו"ט של ר"ה נימול ל"ב כדביאר הכ"מ שם. והרא"ש בתשובה הובא בטור יו"ד ס' רס"ו חולק, והוכיח דאף בב' יו"ט של גלויות אין מילה שלא בזמנה דוחה יו"ט שני, והא דנקט במתנ' ב' ימים דר"ה, דתנא באר"י קאי.

וצידד דלעולם כהרא"ש ובלא הדחק דתנא באר"י, אלא דקושטא דמילה שלא בזמנה אינה דוחה אפילו ב' יו"ט של גלויות, אבל ספק שמיני ספק תשיעי דוחה יו"ט שני של גלויות, דהוי ספק ספיקא, ספק שהוא שמיני, והוי מילה בזמנה, ואת"ל שהוא תשיעי, ספק שהוא חול, אבל בשני יו"ט של ר"ה אפילו בספק אינו דוחה משום דקדושה אחת היא, ומשו"ה תני במתנ' ב' יו"ט של ר"ה משום דתני נולד ביה"ש של ער"ש נימול לעשרה, ואחריו נקט יו"ט, ואחריו שני יו"ט של ר"ה, ובא להורות דהני כולהו שבת ויו"ט וב' יו"ט של ר"ה, חד דינא אית להו, וכמו דלגבי שבת אפילו ספק שמיני ספק תשיעי אינה דוחה, ה"ה באינך, משא"כ בב' יו"ט של גלויות אין דינא שוה בזה, דאם הי' ספק שמיני ספק תשיעי הי' דוחה יו"ט שני של גלויות מחמת ס"ס. ולפי"ז מביא רש"י שפיר ראי' ממתנ', דהתם מדנקט שני יו"ט

של ר"ה דוקא ולא יו"ט של גלויות דודאי ג"כ אין מילה שלא בזמנה דוחה כמו שהוכיח הרא"ש, אלא ע"כ משום ספק שמיני ספק תשיעי הוא דנקט הכי, א"כ ש"מ דביו"ט גמור אפילו בספק אינה דוחה.

ויש להשלים בזה תמיהת רע"א הנ"ל בסו"ד על התשב"ץ ח"ש (ס' רפ"ד) דכתב דמתנ' דקתני חל להיות ביו"ט של ר"ה הוא לאו דוקא, דה"ה בב' יו"ט של גלויות וכי היכי דספק מילה אינו דוחה יו"ט ב' דר"ה. ותמה רע"א דהיא גופא מנ"ל דספיקא אינו דוחה יו"ט, דלמא בזה מס"ס דחי, דשמא הוא יום ח' ושמא הוא חול, ומתנ' הא מיירי בודאי שלא בזמנו. ולמש"כ בלב ארי' באמת מדויק ממתנ' כקושית הגרעק"א, דרק מה"ט נקיט ב' יו"ט של ר"ה ולא ב' יו"ט של גלויות, דבכה"ג בספיקא איכא ס"ס כנ"ל.

שודאה דוחה שבת. ברש"י, דאתיא בק"ו מה צרעת שדוחה עבודה ועבודה דוחה שבת מילה דוחה אותה. ותוס' בסוגיא דשבת דף קל"ב תמהו על רש"י דהא האי ק"ו נדחה למסקנא, וילפינן מקרא דוביום השמיני ימול בשר ערלתו ואפילו בשבת. ועי' חת"ס כאן. ובלב ארי' הנ"ל הוסיף ישוב לרש"י דלעיל, עפ"י מה דהוצרך רש"י ללימוד הק"ו, וכן למש"כ רש"י בסוד"ה אין ספיקא, מצד הוא לכדו עיי"ש.

שבת כ"ד ב', קל"ג א'. רבא אמר, אמר קרא הוא לבדו יעשה לבם, הוא ולא מכשירין, לבדו ולא מילה שלא בזמנה דאתיא בק"ו. שיטת הר"ר יוסף פורת בתוד"ה ולא, דלא גרסינן כלל "דאתיא

אי קרבין ביו"ט, דרבא ס"ל דקרבין ואיכא ק"ו ובעי קרא ד"לבדו", ור"א ס"ל דאינן קרבין וליכא ק"ו ולא בעינן קרא ד"לבדו", ומש"כ תוס' דרבא לענין מילה, היינו כמש"כ מהרש"א, וכן מפורש בתוס' פסחים שם, דלשריפת קדשים לא בעינן קרא, כיון דליכא י"ג בריתות ולא שייך הק"ו עיי"ש.

שיטת רש"י מתפרשא היטב דהק"ו מלמד על "דחי" משום מצות מילה, וכנ"ל דכל תחילת נידון ב' הסוגיות משום עשה דוחה לא תעשה, ואיצ"ל לדעת הרי"פ ז"ל שבתוס', דלא גרסינן כלל ק"ו, ברם לשאר הראשונים הא חזינן דנלמד מאוכל נפש דיו"ט או מגדרים ונדבות לשיטת ר"י דס"ל ביצה י"ב א', דאיכא בהו צורך הדיוט שלא יהא שולחנך כו', ומשום זה לכו"ע ליכא מלקות אפילו בעולת נדבה, וא"כ הק"ו לכאור' אתי ללמד דמילה שלא בזמנה תותר משום צורך היום, ולמש"כ הא בזה ליכא נידון דלא חשיב "צורך היום", ואמנם גם אי כן הוא ק"ו דרבא, ודאי דתחילת ב' הסוגיות משום דין דחי' כמפורש בראשונים ז"ל, ולא משמע לפרש ק"ו דרבא שלא בכעין עיקר הנידון לכולהו אמוראי.

ונחזי בהקדם קרשיות הראשונים על השיטות דלעיל, לשיטה הב', ברמב"ן הקשה דמאי ענין אוכל נפש שהוא צורכו ושמתתו של יום, ואי אפשר לשהות למחר, למילה שלא בזמנה שאין ליום עסק בה ואפשר לשהות עד למחר, ובזה דחה גם שיטה הג'. וברשב"א קל"ג א' הקשה דאוכל נפש דיו"ט אינו רשות גרידא, דאיכא ב'

בק"ו, ויסודו, דבלא"ה בעי קרא מצד עשה דוחה לא תעשה, ואזיל דרבא פליג אר"א כפשטה דסוגיא, וכן הוא בראשונים ז"ל האי שיטה, ברם הם ז"ל קיימו גירסת רש"י.

ומצינו כמה שיטות בצורת הק"ו וראוי לבררם כדלהלן.

שיטה א) רש"י. ק"ו מצרעת שדוחה עבודה, ועבודה דוחה שבת, מילה דוחה אותה, שבת שנדחית מפני עבודה אינו דין שתהא נדחית מפני מילה שלא בזמנה.

שיטה ב) רנ"ג. הובא בבעה"מ קל"ג א', וברמב"ן וראשונים ז"ל כ"ד ב', ומה עשיית אוכל נפש שהוא רשות כגון השחיטה והבישול דוחה יו"ט, מילה שלא בזמנה שהיא מצוה לא כש"כ שתדחה יו"ט.

שיטה ג) בעה"מ בנוסף אחר. ומה צרעת שאינה נדחית מפני צורך הדיוט, נדחית מפני מילה שלא בזמנה, יו"ט שנדחה מפני צורך הדיוט אינו דין שיהא נדחה מפני מילה שלא בזמנה.

שיטה ד) ר"ח בתוס' פסחים פ"ד א' ד"ה ור"א. ומה אוכל נפש שלא נכרתו עליו י"ג בריתות דוחה יו"ט, מילה שנכרתו עליו י"ג בריתות אינו דין שדוחה יו"ט.

שיטה ה) ר"י בתוס' שבת כ"ה א'. וכן אזיל הרמב"ן ז"ל. ק"ו מגדרים ונדבות, מה נדרים ונדבות שלא נכרתו עליהם י"ג בריתות דחו יו"ט, מילה שנכרתו עליו י"ג בריתות אינו דין שדוחה יו"ט, ואסברו דפליגי רבא ור"א בדין נדרים ונדבות

באור שיטת ר"י ורמב"ן. מכח ק"ו ראבא שאל ביצה כ' ב', והתם אמרו ב"ה לב"ש דלא ס"ל מתוך, ועל כרחך חזינן דמלבד "צורך היום" להתיר משום מתוך לב"ה, איכא בהו ערך עצמי מצד "אכילת גבוה" להתיר אפילו לב"ש, וב"ה ס"ל כן להאמת ללא דינא דמתוך, [וזה הכריח להו ד"לכם" לא ימעט נדרים ונדבות לאבא שאל], וק"ו דרבא מנדרים ונדבות דאיכא בהו היתור משום עצם אכילת גבוה ללא צורך היום, וקאמר דכש"כ מצות מילה דנכרתו כו', ואמנם הק"י ילמד על גדר "הותרה" ולא על גדר "דחוי", כדין נדרים ונדבות גופא, וכמש"כ בבא"ס ביצה סימן י"ז סק"ו, מיהו לא משום כללא ד"צורך היום", אלא מתיר חדש משום ערך מצות מילה שנכרתו כו', והוי בסוג נידון הסוגיא מדין דחי' משום המצוה, ולא משום צורך היום, והשגת הרשב"א דעכ"פ איכא בהו אכילת הדיוט, או שמחת יו"ט, היינו למאי דמסיימנן באבא שאל שם "וכן בדין שלא יהא כו'" דמתפרש מכח יו"ט עצמו לדברי ב"ה, וכמ"ש בבא"ס ביצה סימן י"ד סק"ה. ולפ"ו ר"י ורמב"ן יפרשו דרבא למד לפום מה שמצינו בהדיא בתוספתא דאבא שאל דאיכא מתיר עצמי לנדרים ונדבות, ולא יהווה פירכא מעלת צורך היום שגם אית בהו, ועי'.

ואכתי צל"ע במש"כ תוס' הכא, ובפסחים פ"ד א', דליכא למידחי מה לנדרים ונדבות שהן לצורך גבוה, כעין הא דלקמן קל"א ב' גבי עומר ושתי הלחם, דהא לאו חובה ניהו, ואפילו ק' חטאות ואשמות לא מיקרו צורך גבוה כיון דאי לא חטא לא בעי

משום מצות שמחת החג כו', וא"כ עדיף ממילה דליכא ב' אלא מצוה גרידא.

ולשיטת ר"י ורמב"ן דילפינן מנדרים ונדבות, הקשה הרשב"א כ"ד ב', דמה לנדרים ונדבות דאיכא בהו אכילת הדיוט, וגם שלא יהא שולחנך מלא כו', [וכוונתו בקו' גם לענין עולת נדבה דעכ"פ איכא משום שמחת יו"ט שלא יהא כו', כתוס' ביצה י"ב א', ולא דס"ל להרשב"א דעולת נדבה לכו"ע אינן קרבינ ביו"ט, דאיהו ז"ל עצמו תירץ בסוגיא דביצה שם דריב"א כמ"ד קריבין, והיינו כאבא שאל כ' ב' דגם עולת נדבה קריבה לב"ה, וכדנקטו מהר"ם שי"ף והגרעק"א ז"ל, (ושו"ר דכן מפורש בספר תוספות הרשב"א פסחים פ"ד א' עיי"ש), ולא סותר כלל לדברי הרשב"א הללו, דמשום זה הוסיף דאיכא גם צורך שלא יהא כו', כלפי עולת נדבה, וכל זה דלא כהגהה שבספר שפת אמת שבת כ"ד ב'].

וכן בחידושי הריטב"א צידד כשיטת ר"י דלר"א נדרים ונדבות אינן קרבינ, או דשאני נדרים ונדבות דאיכא בהו צורך הדיוט שלא יהא שולחנך כו' עיי"ש, ועכ"פ חזינן מכל מהלך הרמב"ן ז"ל, והשגת הרשב"א וריטב"א, דק"ו דר"י מנדרים ונדבות, לאו משום "צורך היום", דזה דחי רמב"ן דליכא כלל במילה שאפשר לשהות למחר, ומצד זה הוי גם פירכא על נדרים ונדבות שאי אפשר לשהות למחר מצד שמחת יו"ט שלא יהא שולחנך מלא ושולחן רבך ריקם, ועל כרחך משום עצם המצוה, ועי' בא השגת הרשב"א דאכתי גם בנדרים ונדבות איכא צורך היום כנ"ל.

לאייתנהו, ונחזינן לכאור' פשיטות תוס' דלאבא שאול ה"ה חטאות ואשמות קרבין ביו"ט ודו"ק, דאה"נ לאו צורך גבוה, ברם תוכן הק"ו דאבא שאול מכירתך כו', מצד "ענין אכילת גבוה", דזה הערך שבא בק"ו מ"אכילת הדיוט" ואכתי איכא תוכן הפירכא לכאור', וצל"ע.

ושימה הב', עיקר הק"ו מ"דרשות" על "מצוה", ואי ה"מצוה" משום "צורך הדיוט" פשוט דליכא ק"ו, וכמשה"ק הרמב"ן, ועל כרחן באו לומר דאי משום צורך הדיוט התירה תורה, כש"כ משום ערך המצוה, ועל זה הקשה הרמב"ן דלא שייך האי ק"ו כלל, וברשב"א הקשה דביו"ט איכא גם משום מצוה. ונהעירו לפי"ז מר"ה דס"ל להטור"א חגיגה ח' דליכא מצות שמחה, הרי דהיתר אוכל נפש משום עצם צורכו של יום ולא משום מצות שמחה, וצ"ע בדברי הרשב"א. וכע"ז ק"ו דשיטה הג' ללמד על ערך מצות מילה, ולא משום צורך ההדיוט שבזה, ושיטת ר"ח שבתוס' פסחים פ"ד א', [שיטה הד'] הא חזינן דהק' תוס' על זה דשאני אכילת הדיוט דהוי מצוה עוברת, ולכאור' מה ענינו למצוה, הא צורך אכילה ושאר' הוי יו"ט כחול לגבייהו, ולא משום דחייית המצוה, או היתר משום המצוה, ועל כרחן מדברי ר"ח גופא שהכניס ענין שלא נכרתו עלי' י"ג בריתות, דלא שייך כלל לצורך הדיוט, דבא משום מצות שמחת יו"ט המתרת, והק"ו דאי מצות שמחת יו"ט שלא נכרתו כו' מתרת, כש"כ מצות מילה כו', ברם אין זה מטעם צורך הדיוט במובן הפשוט לן, ללא ענין המצוה כלל ועי'.

אין ספיקה דוחה יו"ט. בשאג"א ס' ק"ז נקיט לדינא דשרי להוציא לולב לרשות הרבים לצורך טומטום משום ספק צד איש, [הגם דלשיטתו לאשה שאינה מחוייבת כלל, אסור מן התורה, דחשיב שלא לצורך כלל], דכיון דמדין ספיקא דאורייתא לחומרא, אי מן התורה לחומרא, אי מדרבנן, ולעיקר נקטינן דמן התורה הוא, חייב בנטילת לולב משום צד ספיקו, חשיב צורך היום גמור. ומתבאר שם דהגם לפירושו בתירוצ' קמא בתוד"ה תקיעת, עולה דלהוציא לצורך טומטום אסור משום ספק אשה, ואפילו לר"י דאשה ודאית נמי תקעה, אינו אלא לענין חששא דשמא יעבירונו דלא גזרינן לדידי' משום נחת רוח דנשים, מכ"מ לדינא פשיטא ל' בסברא דחשיב צורך היום ונדחה תירוצ' תוס' דשם.

וי"ע מאי שנא ספק חיוב מצות לולב, מספק שמיני ספק תשיעי דקיי"ל דאסור מן התורה למולו ביו"ט, וכמבואר ברש"י ד"ה אין, ממתי' דשבת קל"ז א', דגם בזה הא בחול כה"ג חייב למולו בספק ח' משום ספיקא דאורייתא לחומרא, ואמאי לא חשיב משום זה "צורך היום" לצאת ידי חיוב ספיקו, ויתבאר מדברי רש"י הנ"ל כבסמוך, דמצות מילה כעצמותה לאו צורך היום, כיון דאינה "חובת היו"ט", ורק מכח דין הדחי' שמצווה ע"ז ביו"ט, חשיב צורך היום, וכל דמצד גדרי הדחי', אסור למולו, בספק ובכל הנך דאין דוחין את השבת, [נכמבואר ברמב"ם פ"א מהל' מילה], שוב לא הוי בגדר "צורך היום", לעומת לולב ודומיו, דהוי "חובת היו"ט", הרי עצמות המצוה

והכא משמע דרק ר"א הוא דס"ל כן, ובוזה נחלקו הראשונים ז"ל היאך לקיים דעת רבא, אי כר"א בזה, וכפשטא דסוגיא דביצה, ומשום זה הוצרך הכא ל"ק"ו לצורך קרא ד"לכדו" למעוטי מילה שלא בזמנה, דבלאו ק"ו לא דחי משום סברת ר"א, או לאוקים כפשטה דסוגיא דשבת דלא ס"ל כר"א, וסוגיא דביצה בעי לאוקים דברי רבא למאי דקיי"ל כר"א דהכא. [ואסברו הראשונים ז"ל לפי"ז למאי הוצרך ל"ק"ו"].

ובהדיא בר"ן בחידושו כ"ד ב', ובתוס' הרשב"א פסחים פ"ד א', דקושית הגמ' בסוגיא דביצה ח' ב', קאי גם לפום שיטת רבא מצד קרא ד"לכדו", דזה מגלה לן על כל מצות שאין זמן קבוע להיום, ובכללן כיסוי הדם, ולא נחלק דבזה הוי מצוה עוברת דיבלע הדם, [ע"י תר"י כ"ה א' ד"ה ה"ל, ובלשון תוס' ביצה שם ד"ה סוף], אבל הא מיהא בדעת חזקי' ואביי כל הראשונים נקטו בפשיטות דלא ס"ל כר"א דהו"ל עשה ולא תעשה, ובוזה נחבאר דלא נפרש סוגיא דדף קל"ג א', מצד "צורך היום" כעין אוכל נפש ושאר צורכי יו"ט מדינא דמתוך, אלא רק מדין עשה דוחה לא תעשה, כסוגיא דדף כ"ד ב'.

וניחא דר"א שחידש דהו"ל עשה ולא תעשה, לא פליג על כולהו אמוראי בנידון אי חשיב "צורך היום", דלגבי הא סברא לא אהני כלל מה דיו"ט עשה ולא תעשה, דכל תחילת נידון הסוגיא מצד דין "דחי" ולא משום "צורך היום", ופלוגתתם אחת היא, אי יו"ט לא תעשה גרידא או לא תעשה ועשה, [ולשיטת ר"י בתוס' כ"ה א' חשיב "צורך היום", ומינה דגם בספיקו, כיון דמתחוב משום ספק, חשיב צורך היום. ואפשר דאפילו אי נימא דלא כרש"י, ולעולם מילה בזמנה חשיב צורך היום מצד עצמו ללא קרא דשבת, מכ"מ עיקר הסברא קיימא דנחת דרגא מלולב דהוי חובת היו"ט, ובוזה נחלק בין ספיקא דלולב לספיקא דמילה, אי שמיני אי תשיעי כנ"ל. [ע"י לשון רש"י פסחים פ"ד א' סוד"ה ולא].

להלן הרחבת דברים ביסוד האמור
בשיטת רש"י

שבת כ"ד ב'. מנהני מילי. וברש"י, "דאין שורפין דאי לא ממעט לה קרא אית לן למימר ליתי עשה דבאש תשרופו וידחה את לא תעשה כל מלאכה". וכ"ה ברמב"ן רשב"א ריטב"א ור"ן. ובכלל דברי תוד"ה ולא. ובראשונים ז"ל דיש נוסחי דגרסי בהדיא ליתי עשה וידחה, וכן הוא בפסחים פ"ג ב', ופשוט דכן תתפרש סוגיא דלקמן קל"ג א', אמר מר יו"ט אינה דוחה אלא בזמנה בלבד כו' מנא הני מילי כו', דהיינו, מדין עשה דוחה לא תעשה, ויותר אפילו מילה שלא בזמנה, וכן הוא בהדיא בדברי הר"ן שם בחידושו ד"ה בא הכתוב, ובאר שם דסלקא דעתך דאמוראי השתא דיו"ט "לא תעשה" לחודא, ושפיר יש כאן גדר עשה דוחה לא תעשה כבעלמא, ורק ר"א הוא דחדית לן דיו"ט עשה ולא תעשה הוא, וכן מפורש בתר"י כ"ה א' ד"ה ה"ל, ובכלל דברי תוס' שם ד"ה ולא, וברמב"ן רשב"א ריטב"א ור"ן שם.

ודנו לרבא מסוגיא דביצה ח' ב' דחזינן דס"ל כר"א דהו"ל עשה ולא תעשה,

ועוד ראשונים, איכא פלוגתא פרטית בין רבא לר"א בדין נדרים ונדבות אי קרבין ביו"ט], וה"ה הנידון במצוה כעין כיסוי הדם, וכדאייתו הראשונים מסוגיא דביצה ח' ב', וכל זה דפשיטא לן דמילה שלא בזמנה לא איכלל בגדר "צורך היום", דלכד אי היותו "מצות היו"ט", גם לא מיוחד ליום זה כלל כמעלת מילה בזמנה.

ברש"י שבת קל"ג א' ד"ה ואין עשה.
"דמילה דוחה לא תעשה ועשה
אבל בזמנה איתרבי מביזם אפילו בשבת". בהקדם הא דלא פירש לכולהו אמוראי דלעיל דין מילה בזמנה, לאו משום דלדידהו הו"ל "צורך היום" בכלל התירה דיו"ט, אלא מצד "עשה דוחה לא תעשה", וכהאמור דרך בדברי ר"א נתחדש דיו"ט עשה ולא תעשה, והוקשה לר"א היאך יתפרש לר"א דין מילה בזמנה, הא כמו"כ הו"ל יו"ט עשה ולא תעשה, ולא שייך גררי דחי' כבעלמא.

והשתא הוי מצי לפרש משום "צורך היום" כיון דהוי "חובת היום", וכמש"כ רמב"ן שבת קכ"ד ב' דמה"ט שרינן הוצאת קטן למולו במתנ' דביצה י"ב א', וזה מוסכם בפי כל הראשונים דהו"ל צורך מצוה בכלל "צורך היום", ורק לגבי מילה שלא בזמנה, פשוט לן דלא שייך למידן אלא מדין "דחי" כיון דאין זה "חובת היום", ולמה נצרכין לקרא דשבת, הרי למדין מדברי רש"י הללו, דגם מילה בזמנה, כיון דאינה חובת היו"ט, אלא נודמן יום הח' להיו"ט, לא חשיב המצוה כעצמותה "צורך היום", לפיכך אילולי דנתחדש בקרא דשבת,

דמצווה ביום השבת, וביו"ט, לא נתיר משום צורך היום מצד עצמות המצוה, רק כיון דמצווה למול בזמנו אפילו בשבת וביו"ט, שוב ביו"ט נהפך לגדר "צורך היום" משום המצוה, ושרינן אפילו הוצאת קטן ושאר מכשירי מילה.

ולאמור כן הוא לרש"י לכולהו אמוראי, ואין זה חידוש רק כשיטת רב אשי, רק דלכולהו יתפרש משום עשה דוחה לא תעשה, כיון דהוי עשה של חובת היום, דליכא קראי למיעוטי, ולר"א מצד קרא דשבת, ואפשר דגם לגבי מילה שלא בזמנה דדנין בסוגיא מצד עשה דוחה לא תעשה, שוב עי"ז יהא בגדר "צורך היום" להתיר הוצאת הקטן ושאר דברים, כמו דכן הוא להאמת בדין מילה בזמנה לדעת ר"א, ועיקר חילוק "שלא בזמנה" מ"זמנה", דשלא בזמנה ליכא גררי דחי', ושוב פשוט דאין כאן צורך היום להתיר, לעומת זמנה, כיון דחובת היום הוא, איכא גררי דחי' אי מכללא דעשה דוחה לא תעשה, או מקרא דשבת לר"א, ותו הו"ל משום זה כ"צורך היום", ביו"ט, להתיר הוצאת קטן ומכשירי מילה.

א"ל תקיעת שופר בגבולין תוכיח שאין
ודאה דוחה שבת וספיקה דוחה
יו"ט. בתוד"ה תקיעת שופר, "וא"ת והא טעמא דשופר בשבת משום שמא יעבירונו ארבע אמות ברשות הרבים, והא לא שייך ביו"ט, וי"ל דשייך נמי ביו"ט דאם אשה היא זה הטומטום אסור להוציא לצרכה דהא לא מיחייבא, ואין להתיר מטעם הואיל והותרה הוצאה לצורך הותרה נמי שלא לצורך, דהיינו דוקא היכא דהוי צורך היום קצת,

אבל הכא ליכא צורך היום כלל. אי נמי ה"ק שאין ודאה דוחה שבת משום גזירה דרבנן שמא יעבירונו וספיקא דוחה יו"ט אע"ג דאיכא נמי איסורא דרבנן בתקיעה שהיא חכמה ואינה מלאכה ונדחה איסור זה מספק".

הנה אי נפרש כוונת תוס' לענין הוצאת שופר לטומטום דרך רשות הרבים, ועל זה קאמר תקיעת שופר בגבולין תוכיח דספיקא דוחה יו"ט, יקשה אמאי שרי הא הו"ל ספיקא דאורייתא, דלצד אשה יש כאן מלאכת הוצאה שלא לצורך כלל, ועל כרחך דמשום צד איש חשיב הוצאה לצורך, דכיון דהו"ל ספק חיוב מצוה, לחומרא, הרי עצם לצאת ידי הספק משוי לי כ"צורך היום" גמור, ותו תיהדר קושית תוס' דמאי תוכיח איכא, כיון דביו"ט לא נאסרה כלל הוצאה לצורך היום, ועל כרחך לכאור' דודאי להוציא לצורך טומטום אסור משום דלצד אשה הו"ל שלא לצורך כלל, והנידון משום "חששא דשמא יעבירונו", דיאסור תקיעת טומטום, ועל זה קאמר תוכיח, דספיקא דיו"ט קיל, דלא גזרינן שמא יעבירונו, ועל כרחך משום קילותו דיו"ט מלעומת שבת החמורה.

ועל זה אמרינן פ"ה א', "ורבי יוסי לטעמי" דאמר אשה ודאית נמי תקעה", דמשום נחת רוח דנשים לא אסרינן בהו תקיעת שופר מצד חכמה ואינה מלאכה, כדשרינן סמיכה בהקפת ידיהו משום נחת רוח דנשים, וכמבואר בתוס' ר"ה ל"ג א', ותו לא שייך כלל חששא דשמא יעבירונו, דאפילו לאשה ודאית כיון דתקעה, הו"ל צורך היום גמור,

וכש"כ לצורך טומטום דאיכא ספק איש. ועיקר כוונת תוס' בתיורן קמא, דלא נפרש ה"ודאה" דשבת מצד שמא יעבירונו, וה"ספיקא" דיו"ט מצד איסור התקיעה, דכמו באיש ודאי לא שייך לאסור התקיעה כנגד עיקר המצוה, ה"ה בספק איש לא יחמירו חז"ל להפקיע חיוב ספיקו מצד איסור התקיעה. נודברי מהרש"א בתיורן בתרא דתוס' צ"ע טובא, דודאי איכא איסור דרבנן מצד התקיעה גופא, רק דמשום זה לא יבטלו חז"ל מצות תקיעה, וכל נידון ב' תירוצי תוס' כלפי טומטום דהו"ל ספק איש כנ"ל. ועולה לפי"ז דלצורך אשה שרי להוציא שופר או לולב לדידן דקיי"ל כר"י דאשה ודאית נמי תקעה, ובזה ליכא נידון בסוגיין, אולם לצורך ספק חיוב מצוה, כטומטום למ"ד אשה לא תקעה, הו"ל ספק מלאכה דאורייתא.

וכמה דברים קשין טובא לפירוש זה. (א) מהכ"ת מסברא דמצב ספק חיוב לא חשיב "צורך היום", הא מן התורה חייב בשופר משום צד איש שבו, והו"ל משו"ז צורך היום לצאת ידי חיובו. (ב) אכתי תקיעת שופר דגבולין, בספיקא, שאני דהו"ל כעין ס"ס, שמא יעבירונו, ואפילו יעבירונו שמא איש, וזה חששא רחוקה ולא תפרוך ק"ו דמילה לגבי כיסוי. (ג) טענת השאג"א ס' ק"ז, דביו"ט לא מצינו כלל דגזרו שמא יעבירונו, וראי' מב"ש ביצה י"ב א' דאסרי להוציא קטן למולו וס"ת לקרות בו, וכן שופר לתקוע בו, ומכל מקום לא גזרינן מצד שמא יעבירונו, ועיי"ש שהוכיח כן מעוד מקומות.

בס' ק"ז דחה מכל וכל תירוצ קמא מכח כמה קושיות, והכריע כתירוצ בתרא, ומכל מקום לגידון ראבי' מייתי מתירוצ קמא לעיקר רצ"ע בכ"ד שם.

וכפי הנראה צריך לפרש כוונת תוס' לענין הרצאה דרך רשות הרבים, דבאמת ביו"ט לית לן משום שמא יעבירונו, והא דהקשינו לעיל דעל כרחך מצד דחשיב צורך היום והדרא קושיא לדוכתא, יתכן דבאין להוכיח גדר חיוב הספק מצד ספיקא דאורייתא לחומרא מן התורה, לשיטת תוס' בכמה דוכתי, דאי רק לצד דכלפי שמיא מחויב בהדבר, דנין דלצד דאינו מחויב הו"ל שלא לצורך, דאין כאן מצוה וחייב כלל, ואילו אי נגדיר דמפאת חוסר ידיעתו הו"ל חיוב ספק גם לצד דאינו מחויב בדבר כלפי שמיא, נמצא דלב' הצדדים הו"ל לצורך, דיש כאן חיוב ודאי, [רק דלצד דמחויב מקיים עצם המצוה, ולצד דאינו מחויב מקיים חובת הספק, ולא גוף המצוה, וכעין דברי הגרש"ש ז"ל בגדר ספק איסור להשיטות דמן התורה לחומרא, דאיכא איסור לב' הצדדים, לצד האיסור כלפי שמיא, גוף האיסור, ולצד ההיתר כלפי שמיא, איסור חובת החשש, ותו גם לצד האיסור איכא האיסורא נמי, לאפוקי מאפשרות דרק צד האיסור אוסר, ובעינן למיחש מן התורה להאי צד איסור, וכע"ז נדון כלפי ספק חיוב מצוה מן התורה, היאך גדר חיובו לצד פטורו כלפי שמיא].

וזה מוכיחין מספק איש, ומינה לגבי כו' לענין כיסוי הדם, רצ"ת בקישור הנידונים כמבואר בתוס' שם כסוי, וכפי

בשאג"א ס' ק"ו. האריך להוכיח מתירוצ קמא דתוס' דלא כשיטת ראבי' ברא"ש ר"ה פ"ד, דשרי הרצאת שופר או לולב לצורך אשה, ותו"ד, דלא שייך לפרש לענין הרצאת שופר דרך רשות הרבים לטומטום, דא"כ מאי דחינן דר"י ס"ל אשה ודאית נמי תקעה, דאטו משום נחת רוח דנשים נחיר הרצאה שהיא מלאכה דאורייתא, ועל כרחך לענין חששא דשמא יעבירונו, ולר"י לא חששו ביו"ט, כמו דאשה ודאית נמי תקעה ולא אסרינן משום איסור התקיעה עצמה. ולפי"ז להוציא לצורך אשה ליכא גידון דאסור, כיון דאינה מחויבת בדבר, מיהו להמבואר בסמוך, משום הא לא איריא כלל, דאחר ואשה ודאית נמי תקעה תו ממילא הו"ל הרצאה לצורך, וזה לא נלמד מקולת ר"י משום נחת רוח דנשים, רק עיקר דינא דאשה נמי תקעה, וחזוין דכל הכרח השאג"א לא לפרש דברי תוס' לענין הרצאה דרך רשות הרבים, לאו דא"כ הו"ל לצורך והדר קושיא לדוכתא, רק מהא דמייתנין מדר"י דאשה נמי תקעה, ולפי"ז הכריח דגם למאי דמסיק בכוונת תוס' דהגידון מצד שמא יעבירונו, הא דר"י בא להוכיח דה"ה באשה לגבי יו"ט לא נגזור שמא יעבירונו.

ולדאמור אין זה פשטות הדברים, וגם רהיטת לשון תוס' פ"ה א' שם שציין, משמע דהגידון כלפי "איסור התקיעה" ולא חששא ד"שמא יעבירונו", וכבסמוך דההוצאה ממילא שריא כיון דמיקיימא מצוה בהתקיעה, ומייתנין קולת ר"י משום נחת רוח דנשים לגבי עצם איסור התקיעה, וצ"ע בדברי השאג"א דאיהו גופי

הנראה יתכן לטעם מוכן לודאי ואינו מוכן לספק, וגדר מוכנותו כגדר ספק בדאורייתא, דהגם דבפועל בעי לכסות משום הספק, ומה שייך כלל ענינא דאינו מוכן לספק, דתוכן ההכנה לצורך ודאי, וזה מצריך חיוב לב' הצדדים לפום חוסר ידיעתו, ברם צריך טעם ליישב מ"ש ספיקת בן ח', דלפי"ז מוכחינן דאין החיוב לב' הצדדים, מספק אשה דמוכחינן חיוב לב' הצדדים, ויש ללמוד מרש"י שבת קל"ג א', דכל גדר צורך היום דמילת ח' תלי בדין הדחי' דגבי שבת, ולולי זאת עצמות המצוה לא חשיב כלל צורך היום, ולפי"ז ספיקת בן ח' לא מכרעא כנגד גדר המוכח מספיקת איש גבי יו"ט, וצ"ע בכ"ז, שו"ר בספר אגרות משה חלק אור"ח ס' צ"ד שהאריך טובא בסוגיא דחולין עיי"ש.

השתא ודאי יו"ט דחיא ספק יו"ט ספק חול' מיבעיא. ברש"ש תמה למאי בעינן לק"ו מצד דאי ודאי דחיא כש"כ ספק, מצד דספק דאורייתא חמיר מספק דדבריהם, הא הכא ממנ"פ ליכא איסור, דאי יו"ט הא איכא המצוה ואי חול ליכא שבות דתקיעה.

דף פ"ה ע"א

ורבי יוסי למעמי' דאמר אשה ודאית נמי תקעה. בשאג"א סימן ק"ג דן אם מותר לתקוע בר"ה שלא לצורך לאחר שיצא ידי חובת תקיעה של מצוה או לא. ואייתי דנחלקו בזה הפוסקים ז"ל באור"ח ס' תקצ"ו, והכריע כדעת המתירין מסוגיין, דמאי דחינן ור"י לטעמי' דאמר אשה ודאית נמי תקעה, דאכתי איכא למיפרך בגוונא

והגרעק"א ז"ל בחידושו כאן הביא דבריו, ודחה, די"ל דוקא בספק תקע דהוי חזקת חיוב, והוי כמו ודאי מחויב זהו דוחה יו"ט, אבל במילה דספיקו לא הוי חזקת חיוב, י"ל דאינו דוחה יו"ט, וה"נ ילפינן כיסוי בכוי בק"ו ממילה, דאין ספיקו דהיינו ספק השקול בלא חזקת חיוב דוחה יו"ט, ובאמת בספק אם כיסה ונתגלה, או דלא כיסה כלל, י"ל דמכסה ביו"ט, ורק לרבנן הוי יוכיח מטומטום, דהוי ג"כ ספק השקול.

אשה ודאית נמי תקעה. ברא"ש ר"ה פ"ד [ל"ג א'] ס"ז, "וראבי" כתב כיון דנשים סומכות רשות ועבדי סמיכה בהקפת ידיהו אע"ג דדמי קצת לעבודה בקדשים ה"ה בתקיעה שהיא חכמה ואינה מלאכה מותר לתקוע להם, ואפילו מי שיצא כבר, ומותר נמי להוציא את השופר ברה"ה

לבהכנ"ס כדי לתקוע להן, וכן נ"ל דלא גריעא אשה מקטן שלא הגיע לחינוך דמתעסקין בהן כדי שילמדו כש"כ לנשים שמכוונות למצוה מתעסקין בהן כדי שילמדו.

פשטות הרא"ש דהסכים לראב"י בב' הדינים, (א) אשה ודאית תקעה, כמו דלר"י שרי בהקפת ידיהו דסמיכה משום נחת רוח דנשים. (ב) דשרי להוציא לרשות הרבים לצורך אשה, וכן איתא בהדיא בטור בס' תקפ"ט דהסכמת אביו הרא"ש לגמרי כראב"י. ובפשוטו לגבי דין הב', אין כוונת ראב"י להוכיח מהא דסומכות בהקפת ידיהו, דמה ענין קולא דברבנן משום מחזי כעבודה בקדשים, להוצאה דמלאכה דאורייתא היא ביו"ט, וכמו דמשום נחת רוח דנשים פשיטא דלא שרינן סמיכה בכל כוחו, אלא דמסתעף ממילא, כיון דאשה ודאית נמי תקעה, שוב ההוצאה בגדר "צורך היום", משום צורך קיום המצוה, וזה פשוט לראב"י והרא"ש דחשיב צורך היום, והגם דליכא חיוב, מכ"מ מקיימא מצוה מן התורה ממש, ואיכא תועלת המצוה, ומקבלת שכר על זה, ולא גרע מצורך משחקין בכדור שכתבו תוס' ביצה י"ב א', ודכוותה, וכ"ז בהנך דהוי "מצות היום" ממש.

ויסוד הדברים, דגם נשים לגבי מצות עשה שהזמן גרמא לית להו "מצוה חיובית" אבל "מצוה קיומית" אית להו, ומה"ט מברכות "וצוננו" כמבואר בתוס' בכ"ד, וכבר הוכיחו כן מהא דמבואר בראב"י בריש ת"כ דאיסור סמיכה בכל כוחן דנשים, היינו בבהמה שאינה שלהן, אבל

בשלהן הגם שנתמעטו, אי סמכו מקיימי מצות עשה, ועל כרחך שרי נמי בכל כוחן, וזה חידוש גדול לגבי סמיכה, דבפשטה לא שייך כלל להמצוה כאותן הקרבנות דלית בהו סמיכה כלל, מכל מקום פשוט דכש"כ הוא לענין מצוות עשה שהזמן גרמא, וכן מייתו מדברי הרמב"ן כתובות מ' א' דעשה שאינו שוה בכל לא דחי ל"ת, [נעי' בספר גינת וורדים להפמ"ג], והיאך נפרש מצות ציצית דדחי לאו דכלאים, ועל כרחך דאית בהו קיום המצוה ממש, ובאמת בראב"י דהנ"ל בהדיא דגם נשים שרי להו ללבוש כלאים בציצית, דאתי עשה ודחי ל"ת, ולפי"ז הדבר פשוט דחשיב "צורך היום", ונראה דאפילו אי שייך למידן דליכא קיום מצוה כלל, ונטולות שכר על רצונן במעשה טוב, וברכת "וצוננו" קאי על עצם המצוה שנצטוו כלל ישראל, כיון דאיכא נחת רוח י"ל דחשיב "צורך היום", ועי'.

ויצונו בשאג"א ס' ק"ו, דדחה שיטת ראב"י שהתיר הוצאת לולב לצורך אשה, ודחק דמש"כ הרא"ש "וכן נ"ל" לא קאי אלא על דין הא', דאשה ודאית נמי תקעה, אבל על דין הב' דשרי להוציא לא הסכים הרא"ש, דלא כהמפורש בטור כנ"ל. והנה קוטב מהלך דבריו שם, דלא יתכן דמשום "נחת רוח דנשים" נתיר מלאכה דאורייתא, וכמו דפשוט דלא נתיר סמיכה בכל כוחו משום נחת רוח דידהו, וכפי הנראה פשיטא לי' דנשים במצוות שהזמן גרמא לית להו "מצוה קיומית" כלל, דאינן בכלל המצוה לגמרי, דאלי"כ לא מובן כלל כל אריכות הדברים שם, דאטו הוצאה משום צורך קיום

תמומש תכניתו, ובוזה קיי"ל לדעת הפר"ח
ופמ"ג בשעה"צ שם סקנ"ד, דבמקום צורך
גדול מקלינן, וטומטום לדעת השאג"א
בתירוצ קמא דתוס' לעיל, דמי מבחינת
הצורך, לגוונא דבין השמשות, דאדם זה אינו
תכלית ודאית של צורך היום, רק דהתם
הקושי דעצם חיוב הספק יחשב כצורך היום,
ומעלה זו לא שייך אלא בספק מצוה, כמובן.

ר"י ור"ש אומרים נשים סומכות רשות.
ברש"י ר"ה ל"ג א' ד"ה הא, דפטורות
לגמרי דמצות עשה שהזמן גרמא הוא וכי
תקעי איכא כל תוסיף. [עיי' מהרש"א ושפ"א
שם]. ועיי' כעיי"ז ברש"י עירובין צ"ו ב' ד"ה
נשים. והקשה רע"א דלפיי"ז אמאי אמרינן
ר"י לטעמי, הא אף לרבנן יהי' מותר
דבטומטום ל"ל דלקי משום כל תוסיף דהוי
ספק. מבואר דהיכי דמקיים מחמת ספק
מצוה ליכא כל תוסיף. ועיי' תוס' עירובין צ"ו
א' ד"ה מיכל, ובשאג"א סק"ה, דהא גבי
נשים דפטורות ממצות עשה שהזמן גרמא
לעולם הוי כלא בזמנו, ובהא ליכא משום כל
תוסיף. ובשאג"א יסד דבאיכא כוונה לשם
מצוה גם שלא בזמנו הוי כל תוסיף, ומה"ט
גם בנשים דפטורות בז"ג שייך כל תוסיף.
ועיי' או"ש פ"ב מהל' שופר ה"א.

נשים סומכות רשות. נחלקו הראשונים אי
איכא בזה קיום מצות סמיכה, שיטת
תוס' ר"ה ל"ג א' ד"ה הא, דליכא קיום
מצוה, ודעת הר"ן רפ"ב דסוכה (י' א' בדפי
הרי"ף) דאיכא בזה קיום מצוה ומקבלין שכר
הגם דאינן חייבות. [ועיי' משכ"ל ב' ב' בשם
המנח"ח בדין סמיכה בקרבן נשים].

מצוה לנשים, הו"ל דחי' האיטור וכדומה,
הא מעיקר דינא כחול הוא לגבי מה דהוי
בכלל "צורך היום", ומאי שיאטי' לדין
סמיכה בכל כוחו שלא התירו בנשים, דהתם
ליכא ענינא דיו"ט משום צורך, כמובן, ועל
כרחך דהוי מעשה טוב בעלמא, ופשיטא לי'
דהנחת רוח גרידא לא חשיב "צורך היום",
ולאמור בשיטת ראבי"ז"ל, הפשטות דהוי
"מצוה קיומית" ממש, ותו פשוט לן דחשיב
צורך היום, וגם לשיטת השאג"א ניחא היטב
דעצם הנחת רוח חשיב "צורך היום", כיון
דהוי מחמת מעשה מצות היום שהורגלו בו
טובא כנ"ל.

ביצה ל"ד א'. תנן התם דרסה או
שטרפה בכותל או שרצתה
בהמה ומפרכסת ושהתה מעת לעת
ושחטה כשרה. א"ר אלעזר בר ינאי
משום ראב"א צריכה בדיקה. מהו
לשחטה ביו"ט מי מחזקינן ריעותא ביו"ט
או לא.

נחלקו הראשונים ז"ל אי קאי לקולא או
כספיקא דאורייתא לחומרא, עיי'
שו"ע ס' תצ"ח ס"ח, ובמ"ב שם סקמ"ט.
ויעוין בבה"ל ס' תק"ג ד"ה ביו"ט, דמלאכה
לצורך אכילה בין השמשות פשיטא דאסור,
ובפשטה הו"ל ספיקא דאורייתא. ויל"ע מ"ש
דין זה דפשיטא לן, מדין נדרסה, ולמש"כ
במ"ב שם משום חזקת היתר ניחא. וי"ל עוד,
דקובע גם אי תכניתו לצורך תכלית ודאי
להיו"ט, או לצורך תכלית ספקית להיו"ט,
דלזמן בין השמשות, הו"ל תכנית לספק
צורך היום, לעומת נדרסה, תכניתו לצורך
אכילת ישראל ביו"ט, בודאי, רק ספק אי

מתנ'. השוחט ונמצאת טריפה.

בריטב"א, "והא דפריש כל הני, נקט טריפה דאיסור אכילה ואיסורו מגופו, והדר נקט השוחט לע"ז דאיסורו הנאה ואיסורו באה לו שלא מגופו, והכל בחוץ, והדר קתני חולין בפנים וקדשים בחוץ שאיסורו הנאה והמקום גורם לאיסורו, והדר קתני חי' ועוף שנגמר דינם ליסקל דאיסורן הנאה ואיסורן קל שאינה אלא מחמת גמר דין, ולמימרא דבכולהו פליגי ר"מ ור"ש אם שחיטה שאינה ראוי' היא מחמת דבר שאינו בגופה של שחיטה, דאילו כשהיא מחמת גופה של שחיטה הכל מודים דלאו שחיטה היא וכדקתני סיפא השוחט ונתנבלה בידו כו'".

השוחט ונתנבלה בידו הנזכר והמעקר פטור מלכסות. ברש"י לעיל י"ז

א' ד"ה פטור מלכסות, "ואפילו מאן דמחייב כסוי בשוחט ונמצאת טריפה הכא מודה דשחיטה מיהא בעינן דגמר שפיכה שפיכה משחוט חוץ והתם שחיטה כתיב בפרק כסוי הדם". והקשה בתורע"א עהמ"ש אות ל' דאי איכא דין שחיטה, אמאי בעי קרא דאשר יאכל למיעוטי עוף טמא, תיפוק"ל דלאו שחיטה היא כלל, דהו"ל כנוחר או מעקר, וכדלעיל ע"ב ב' במתנ' דבהמה טמאה אין שחיטתה מטהרתה מידי נבלה.

ובקד"י חולין סכ"ה אות ה', ד"ל דכל ששחט בסכין כשר שחיטה כדינה

בלא שהי' דרסה ושאר, מקרי שחיטה אפילו כבהמה ועוף הטמאים, והא דמטמאין טומאת נבלה אפילו שחטן, ילפינן לה בתו"כ מקרא דכל הנוגע בהם יטמא, לרבות בהמה טמאה שלא תהא שחיטתה מטהרתה מידי

נבלה, כדהביא רש"י ע"ב ב' ד"ה ומה טמאה, וי"ל שאין הילפותא דהשחיטה אינה שחיטה, אלא דגם "שחוטת" מטמאת כנבילה, דבטהורים חידושא הוא שע"י שחיטה מופקעת מדיני נבלה, ובטמאים לא חדשה תורה ששחיטה מפקעת ממנה דיני נבלה, אבל עכ"פ "שם שחוטת" מיהא איכא עלה, וסד"א דטעון כסוי, ולהכי צריכין קרא דאשר יאכל למעוטי מדין כסוי. ואייתי מביה"ל ח"ג סכ"ו או"ד מדברי הרמב"ן גבי צפורי מצורע והקשה עליו מסוגיא דף ק"מ, והכל ע"פ הנחה דבעוף טמא לא קרינן בו ושחט, דהא שחיטתו נחירה היא, ולהאמור שפיר יתכן דקרינן בי' ושחט את הצפור לענין הכשר המצורע, דלא למדנו אלא שגם אתר שחיטה הוי הטמאה בדיני נבלות, אבל שחיטה מיהא נקראת.

גמר שחיטה שחיטה משחוט חוץ מה התם שחיטה שאינה ראוי' שמה שחיטה אף הכא נמי שחיטה שאינה ראוי' שמה שחיטה. בריטב"א, "איכא למידק מה לשחוט חוץ דאי אפשר לעולם בשחיטה ראוי', ואם אתה אומר דלא תהוי שחיטה בטלת כל תורת שחוט חוץ, וי"ל דאפילו הכי כיון דבגזירה שוה גמיר לה, שפיר גמרינן מינה ואין אומרים בזה שאין למדין אפשר משאי אפשר, דסוף סוף הא קרי' רחמנא שחיטה".

והוסיף הריטב"א לבאר הא דלא יליף ר"מ מאו"ב גופי' שנוהג במוקדשין, דהא במוקדשין שחיטה שאינה ראוי' היא מצד מחוסר זמן. וביאר ב' הטעמים שנתבארו ברמב"ן לעיל פ' ב', א) דאיכא

בליכא פסול אחריני, הרי דלא נתחדש חילוק כללי בין איסור קדשים לחולין, וכן בהדיא ברש"י שם ד"ה קמא, וכ"ה בתוס' ב"ק ע"ו ב' ד"ה והלא. [ויל"ע מתוס' לעיל שם פ' ב' ד"ה קדשים וצ"ע ק]. מיהו בתוס' בסוגיין ד"ה ואין, תמהו בשוחט פסח ב"ד על החמץ שלא לשמו, אמאי פטור לר"ש מצד שחיטה שאינה ראוי, דהא יש למילף קדשים מקדשים דחשיב שחיטה, הרי דנקטו דהוי חילוק כללי בין קדשים לחולין.

ורבי מאיר ההוא למיעוטי עוף ממוא.
בריטב"א, "פירוש שאינו ראוי לאכילה מתחילת ברייתו". והיינו דלא קאי אהמשך הקרא ושפך את דמו, אלא הגדרת המין של החי' או העוף דדמן טעון כסוי, דדוקא הראוין לאכילה מתחילת ברייתו. מיהו לא נאמר בזה דין ראיות לאשר יאכל בפועל. אמנם תורת "שחיטה" בעינן מהאי גז"ש דשחיטה שחיטה משחוט חוץ, ומה"ט פטור בנוחר ומעקר, כנ"ל מרש"י י"ז א', ולא משום דאינו באשר יאכל, דזה רק הגדרת המין שיהא ראוי מתחילת ברייתו.

והנה לעיל פ"ג ב' בתוד"ה במוקדשין, "וגבי כסוי הדם לא כתיבא שחיטה אלא שפיכה". וצ"ע דהא בסוגיין דילפינן משחוט חוץ, והיינו דינא דנוחר ומעקר פטור מכסוי משום דלאו שחיטה היא [ע"י תוס' כ"ז ב' ד"ה בשפיכה], וצ"ל דדבריהם לר"ש דשחיטה שאינה ראוי' לאו שמה שחיטה, ולא ילפינן משחוט חוץ, וא"כ לא נאמר שם שחיטה בזה, רק דחסר אשר יאכל, וחלוק טעם פטור נוחר ומעקר לר"ש מלר"מ, דלר"ש [להכרעת רבי כר"ש בכסוי הדם],

לאוקים קרא דראשון שחט מוקדשין ושני שחט חולין דליכא משום מחו"ז, וכדטעין הרמב"ן על תוס' שם. ב' סברת הרמב"ן המחודשת דהכא דכל האיסור הוא משום השם שחיטה דחייל ב', אי תדון דממילא לאו שמה שחיטה משום דאינה ראוי, הרי הדר הו"ל ראוי' וראוי לנהוג בו אותו ואת בנו. לפיכך לגבי עצמו נידון כשחטה ראוי'. והרמב"ן שם כתב כן אף לגבי שחוט חוץ וחולין שנשחטו בעזרה, וכבר צוין לעיל דצ"ע טובא מסוגיין, דבהדיא דשחוט חוץ הו"ל שחיטה שאינה ראוי' דמהא יליף ר"מ דשמה שחיטה עי"ש.

דנין חולין מחולין ואין דנין חולין מקדשים. וביארו תוד"ה ואין, "ומ"מ בקדשים נמי פטר בשחיטה שאינה ראוי' משום דעיקר קרא דאו"ב בחולין כתיב". וביאר בריטב"א שאין לחלק בלאו זה בין חולין לקדשים, ויסוד ר"ש דעיקר מצוה בחולין הוא, שהוא ברוב, ועוד דכיון דגבי כסוי הדם כתיב אשר יאכל, למימרא דבעי שחיטה ראוי', הכי עדיף לן למיעבד בנין אב. ור"מ ס"ל דניעבד קדשים עיקר משום דבפרשת קדשים כתיב לאו זה, ועוד דראוי' ליגמר שחיטה שחיטה. ועי' חידושי הר"ן.

ואין דנין חולין מקדשים. יל"ד אי נתחדש כאן דחלוק איסורי קדשים משאר איסורין דאף שחיטה שאינה ראוי' נאסרה, או דגם איסורי קדשים כדין שאר איסורים, ויצא מן הכלל דין איסור שחוט חוץ וחולין בעזרה דבהכי חייבי' רחמנא. ומצינו בזה לכאור' פלוגתת התוס', דלעיל פ' ב' ד"ה שחיטה, דגבי שחוט חוץ גופה חיובו דוקא

מצד דליכא אשר יאכל, ולר"מ משום דליכא שחיטה.

שחיטת אמו מחד, ומאידך לא יגרר אחר אמו לאיסור הטרפות, קמ"ל דלא.

ובהא צידדנו לעיל דאפשר ליישב משה"ק ראש יוסף ואו"ש דגם אי הוה כתיב שחיטה נימא מליקתו זו היא שחיטתו [כעריפה עגלה ודחי' שעיר המשתלח לצוק בתוס' פ"ב א' ד"ה עגלה], והיינו דלר"ש דאיירו אליב"י, לא חשיב דהמליקה מתרת, כשחיטה ראוי' בעלמא, דהוי רק הכשר הקרבן להיות נותר בדיני עבודות הקרבן עיי"ש. ניי"ל דגם למסקנת הגמ' פ"א א', דשחיטת קדשים חשיב שחיטה ראוי' אף דאכתי בעי זריקת הדם, דחלוק מליקה דבחולין לאו מתיר דשחיטה הוא כלל, משחיטת קרבנות דאיכא סברת אילו נחר חזק דם לא משתרי].

וכן הוא בתוד"ה אימא, ובדבריהם נתישבה קושית הראשונים במאי דפרכינן בסמוך ותסברא והאמר ר"מ בן פקועה טעון שחיטה, ואמאי לא משני דקמ"ל לענין בן ח' דמודה ר"מ דניתר בשחיטת אמו, והיינו דזה פשיטא דחשיב ירך אמו לגמרי וטריפה הוא. [ועי' רמב"ן רשב"א וריטב"א]. ועולה מדברי תוס' דבהיותו בן ח' חייל טרפות דאמו ואח"כ כשנעשה ב"ט פקע ומהני שחיטת עצמו, ואין כאן קושיא מכללל דטריפה אין לה היתר, דמקודם בתורת ירך אמו כאחד מאברי' והשתא כברי' וחי בפנ"ע, ובפנים חדשות זו לא נאסר בטרפות מעולם.

לא צריכא דרבי פבר לה כר"מ ופבר לה כרבנן. ברש"י ד"ה וסבר לה, "מהו דתימא כיון דבן ט' הוא ושחיטת עצמו מתירתו אפילו לרבי שמעון כדקיי"ל בפרק בהמה המקשה ארבעה סימנין אכשר ב"י רחמנא הלכך לאו ירך אמו הוא לאיתסורי משום טרפות דידה". העיר בלב ארי' דאין מובן למש"כ רש"י "אפילו לר"ש", דמאי שיאטי' לר"ש בדין שחיטה שאינה ראוי', ולכאור' צריך להגיה, "אפילו לרבנן", והמכוון לרבא דקיי"ל כוותי' ע"ה א' דגם לדברי המתיר מותר, דד' סימנין אכשר ב"י רחמנא, והיינו דאפילו לרבנן דב"ט ניתר בשחיטת אמו, מכ"מ אינו כ"כ ירך אמו, כדחזינן דניתר בשחיטת עצמו אחר דנשחטה אמו טריפה, ולא דנין דכבר שחוט ולא חייל שחיטה עלי', וא"כ סלקא דעתך דיהא ניתר גם ע"י שחיטת אמו, ולא יהא נידון כירך

דף פ"ה ע"ב

לא צריכא לשוחט את הטריפה ומצא בה בן ט' חי. ברש"י, "בן ט' חי דלאו ירך אמו הוא כולי האי ולענין שחיטה משתרי בשחיטת האם". בחידושי הר"ן ביאר דרש"י הדגיש בזה דבבן ח' חי או בן ט' מת, פשיטא לגמ' דחשיב ירך אמו, וממילא טריפות האם גם בדידי' דחשיב כאחד מאברי' ממש, ובהא ליכא ס"ד דיהא ניתר בשחיטת האם, רק לענין בן ט' דאינו ירך אמו כל כך, וכמאן דס"ל נ"ח א' דעיברה ולבסוף נטרפה לאו ירך אמו, וקיי"ל דד' סימנין אכשר ב"י רחמנא להיות ניתר אחר שחיטת אמו ע"י שחיטת עצמו, וסד"א דיהני

דכלפי בן ח' חי לא הי' ס"ד דלאו ירך אמו
ממש דחשיב מכלל הטרפות כנ"ל.

ועולה א"כ דלרש"י הגמ' לאו כפשטה
דבזה מודה ר"מ מצד "שחיטה
שאינה ראוי", דלאו מצד חסרון כח שחיטה
הוא, רק דחשיב ירך אמו, ויתפרש רק
כסימנא, דיש שחיטה שאינה ראוי' דמודה
דאינה שחיטה המועלת, מיהו הטעם מצד
ירך אמו לאיסור טרפות. משא"כ להגר"ח
ז"ל, כדביאר באתיעזר הנ"ל, הגמ' כפשטה
מצד חסרון "שחיטה שאינה ראוי", דאמנם
בעלמא חשיב שחיטה לדיני התורה, מיהו
הכא כלפי היתר הולד, ליכא כח שחיטת אם
טריפה להוציא העובר מידי איסור אינו זבוח
ועי'.

סד"א הואיל וא"ר שמעון מותר
בהנאה אלמא לאו שחיטה היא

כלל אימא מידי נבלה נמי לא מטהרה
קמ"ל. וצ"ב מה חזינן בהאי דינא טפי משאר
שחיטה שאינה ראוי' לר"ש דלאו שחיטה
היא, ומכ"מ ודאי דאהני לטהר מידי נבלה.
ואין לומר מצד דאיכא תרתי למשוי אינה
ראוי', הן מצד טריפה והן מצד חולין בעזרה,
דהא מותר בהנאה קאמר דלא חייל חולין
בעזרה, והו"ל כשאר שוחט טריפה. ונתבאר
הדבר בתוד"ה סלקא, וביתר ביאור
בריטב"א, "וי"ל דהא מתניתא עדיפא טפי
דחשיב לה שאינה שחיטה **לענין גופא של**
בשר להתירו בהנאה, מה שאין כן בהנהו
דמתניתין שאין דינו לגופו של בשר אלא
לפוטרו מלכנסות או לפוטרו ממלקות על
אותו ואת בנו".

אמו לענין הטרפות, קמ"ל, דממנ"פ, אי נותר
בשחיטת אמו הרי הוא כירך דידה והטרפות
בכולה.

כיון דאמור רבנן שחיטת אמו מטהרתו
תהני ל"י שחיטת אמו ולא ליבעי
שחיטה קמ"ל. לעיל דף ע"ה א' נתבאר
ביסוד האיסור של עובר במעי טריפה,
(א) רע"א יו"ד סו"ס י"ג משום טריפה. וכן
מתבאר בהדיא ברשי בכה"ס שם. וכן מדויק
בהדיא ברש"י בסוגיין. (ב) חזו"א יו"ד ס"ג
משום אבר מן החי. והוקשה הדבר. ויש
להוסיף, (ג) דרך אחרונים ז"ל מיסוד הגר"ח
מצד אינו זבוח. נעי' אמר"מ ס"ד וקה"י
חולין ס"כ. ועי' בהגר"ז בסוה"ס במכתבים
מיסוד אביו הגר"ח ז"ל, וכן באתיעזר יו"ד
ס"ז סק"ז, מצד דטריפה הוי חסרון בכח
השחיטה, ולא אהני להוציאו מאיסור אינו
זבוח].

והנה לרש"י נידון הסוגיא אי יותר העובר
בשחיטת האם, ולא נדונו כירך אמו
לענין הטרפות, דהא בעצם הטרפות לאו
בדידי' אלא באמו, ומצד השחיטה, הא
שחיטה שאינה ראוי' שמה שחיטה, וקמ"ל
דאמנם ד' סימנין אפשר ב"י רחמנא, מכ"מ
הנ"מ כשבאין להתירו בשחיטת עצמו, דבזה
נקבע דנפרד מאמו ולא ירך דידה הוא,
ואפילו בנשחטה האם כבר, דאהני לטהר
מידי נבלה, מכ"מ לא חשיב כשחוט לענין
דלא יחול שחיטה להתיר אכילה, אבל
כשדנין להתירו ע"י שחיטת האם, ע"כ מצד
דנדון כאחד מאברי' ממילא הטרפות אוסרתו
כשאר איברי' הבהמה. ובהא ביאר רש"י

לכסותו שאין צריך לכסות כל הדם לפיכך אין צריך להמתין עד שיצא כל הדם". ובגליון מהרש"א שם, "ר"ל שאין צריך לגרר וכן אין צריך להמתין לכסות כולו, דאל"כ קשה מלקמן סי"ח ל"ל לנחור יכסה טיפה אחת ובשאר יעשה צרכו. גם יקשה חולין פ"ה סוף ע"ב בנפל לי' יאניבא בכיתנא, ל"ל לומר צא טרופ או צא נחור. ת' בית שלמה לר"ש חסין עלה ל"ג סט"ו". ובפ"ת סק"ט על סי"ח [במוקף], "נראה דהיינו דוקא אם צריך לכל הדם אבל אם לא כן הרי יכול לכסות מקצת ולעשות צרכו בדם הנשאר כדלעיל סט"ו". והיינו דדחה הוכחת גליון מהרש"א דהכא ה' צריך לכל הדם.

והתניא השוחט וצריך לדם חייב לכסות כיצד יעשה או נוחרו או עוקרו.

במעדני יו"ט אות ש' הביא דברי הלבוש (סי"ז) דגם השוחט ואינו צריך לאכול אלא לדם, חייב לכסות, שלא תלה הכתוב מצוה זו דוקא בשחיטה לאכילה אלא בשפיכת הדם. וטעין עלה דגם אי תלוי באכילה הא עביד שחיטה גמורה דברצונו אוכל ממנה ומה"ט ודאי חייב בכסוי. וכפי הנראה כוונת הלבוש דחלק המצוה שבשחיטה היא רק ברוצה לאכול, דשחיתתו היא הכשר אכילה, וס"ד דחייב כסוי באיכא מצות שחיטה, וחדש דמצות כסוי לא תליא כלל במצות השחיטה לצורך אכילה. ומעדיו"ט השיג דפשיטא דתליא בעצם מעשה שחיטה המכשיר לאכילה. [מיהו לפי"ז לכאור' לא יוכרח פלוגתא אי איכא מצות שחיטה באינו רוצה לאכול, רק אי איכא ס"ד דתלוי דוקא במצות השחיטה והכא משמע כלבוש דהיינו

והיינו דחלוק "פעולת האדם" מ"דין הבהמה", דכלפי איסור או"ב, דנין דהגברא לא קעביד "שם מעשה שחיטת האם" לענין למיסר שחיטת הבן, וכן לענין כסוי, לא קעביד שם מעשה שחיטה או פעולת אשר יאכל לחיוב כסוי, משא"כ לענין איסור הנאה דחולין שנשחטו בעזרה, דזה מצד מה דהבהמה נשחטה בעזרה, ודנין כלפי הבהמה למיחל עלה איסור הנאה, שהיא נשחטה כחולין בעזרה, ולא כלפי הגברא מה ערך ושם פעולתו, ומכ"מ חזינן דמותר בהנאה, סלקא דעתך דכמאן דקטלי' דמי כתחילת לשון ריטב"א, וא"כ אף לא יטהר מידי נבלה, הגם דבפשטות חשיב דנשחטה ולא נתנבלה, דבזה תלוי דין טומאת נבלה, דהכא חזינן דחשיב כאילו נחרה או הרגה, קמ"ל דאמנם לגבי חולין בעזרה לא חשיב "שם שחיטה בבהמה" ג"כ, מיהו לגבי לטהר מידי נבלה סגי ב"מצואות השחיטה" שנעשית בה. ויל"ד לקושטא אי אהני שחיטה שאינה ראוי' להוציא מידי איסור אכילת נבלה ואיסור עשה דאינו זכוח, ומסתבר דלקושטא יהא כדין לטהר מידי נבלה, דתליא במצואות השחיטה שנעשית בה. אולם עי' אחיעזר יו"ד ס"ז הנ"ל בשם תשובות אבנ"מ.

היכי עביד הכי. בשו"ע יו"ד סכ"ח סי"ה, "השוחט אע"פ שאינו צריך אלא לדם חייב לכסות, כיצד יעשה נוחר או מעקר כדי שיפטר מכסוי". ולעיל סט"ו, "דם הניתן ושעל הסכין אם אין שם דם אלא הוא חייב לכסות וגורר אותו ומכסהו כדי שיתן עפר גם למטה, אבל אם יש שם דם אחר אין צריך

וצ"ל דדברי תוס' לר"ש דשחיטה שאינה ראוי' לאו שמה שחיטה, ולא ילפינן שפיכה שפיכה משחוט חוץ כנ"ל בע"א, וכן למאי דקיי"ל דיש שחיטה לעוף מה"ת, דתו אין השפיכה, נחירה, כשחיטה, דהא בעינן שחיטה מה"ת, ושפיר כתבו לפום הנך ב' יסודות דלא כתיב שחיטה אלא שפיכה, ותליא בהיתר אכילה, ואילו סוגית הגמ' הכא לצד דאין שחיטה לעוף מה"ת, וא"כ שפיכה היינו נחירה, וכבהדיא לעיל כ"ז ב' אין שחיטה לעוף מה"ת שנאמר ושפך בשפיכה בעלמא סגי. וא"כ הוי כאילו כתיב נחירה הנצרכת דהיינו שפיכה, ושפיר בעינן לנחירתו זו היא שחיטתו.

וי"ע דאפשר למ"ד נחירתו זו היא שחיטתו, גדר הקרא תליא בנחירה כשחיטה, ולזה סגי מה דראוי מה"ת, וליכא דינא דאשר יאכל בפועל, משא"כ לדידן דיש שחיטה לעוף מה"ת, וא"כ לא נאמר כלל שחיטה או נחירה כשחיטה, הרי גדר דינא דבעינן אשר יאכל, וכסוגיא דלעיל דמה"ט נתמעט בין טריפה בין עוף טמא. ואיכא נפקותא דלהאי גדר גם טרפות דרבנן וכדומה, אינו בכלל אשר יאכל, דבעינן ראוי לאכילה בפועל. ואי נימא כן ליכא הכרח פירכא על דינא דהפמ"ג הנ"ל, דגם האסור מדרבנן פטור מכסוי, והכא הא בהדיא דאי אין שחיטה לעוף מה"ת חייב בכסוי, די"ל דרק למ"ד אין שחיטה לעוף מה"ת דתליא בנחירה כשחיטה, וזה נקבע כפי הדאורייתא, אולם לדידן בעינן אשר יאכל, וגם האסור מדרבנן אינו בכלל. [ועי' מש"כ להלן פ"ו א' דמבואר דלא כפמ"ג].

חידוש הברייתא ויל"ד]. ויעוין תוספתא פ"ד ה"ב, השוחט לרפואה לאכילת עו"כ לאכילת כלבים חייב לכסות. ובשוחט לעו"כ ולכלבים נקטינן דאין מברכין על השחיטה, והרי דלא תליא הכסוי במצות השחיטה].

וכי תימא קמבר אין שחיטה לעוף מן התורה ונחירתו זו היא שחיטתו. מכאן הוכיח רע"א דאף היכא דאסור מדרבנן, אי מה"ת שרי חשיב שחיטה ראוי', דלא כפמ"ג דגם באסור מדרבנן פטור מכסוי. ורע"א ביאר לדעת הרמב"ם פ"ד מהל' שחיטה ה"י דשוחט חולין בעזרה פטור מכסוי, והגם דדעת הרמב"ם פט"ז ממאכ"א ה"ו דחולין בעזרה אסורין רק מדרבנן [וז"ק הלח"מ פ"ב משחיטה ה"א], וא"כ אמאי פטור מכסוי, היינו דרק איסור ההנאה של חולין שנשחטו בעזרה מדרבנן, אולם איסור אכילה מה"ת וכסוי הדם תליא באשר יאכל דבעי ראוי לאכילה מה"ת.

ונחירתו זו היא שחיטתו. יל"ע ממש"כ תוס' לעיל פ"ג ב' ד"ה במוקדשין, דהפרש מליקה מנוחר ומעקר, מצד דבמליקה משתרי באכילה ואילו בנחירה לא משתרי באכילה, והוסיפו דגבי כסוי לא כתיב שחיטה אלא שפיכה, והיינו דמה"ט מליקה המתרת באכילה בכלל שפיכה. ולפי"ז לכאו' לא בעינן לנחירתו זו היא שחיטתו לחייב בנוחר אי אין שחיטה לעוף מה"ת, דתיפוק ל' דמשתרי בשר באכילה, ולא גרע ממליקה דבעינן טעמים מיוחדים דליכא חיוב כסוי, והכא בסוגית הגמ' בהדיא מצד נחירתו זו היא שחיטתו.

דף פ"ו ע"א

מתנ'. חרש שומה וקמן ששחמו ואחרים
רואין אותם חייב לכפות. במאירי,
 "אם אחרים רואין אותם הואיל ושחיטתן
 כשרה בכך חייבים אותם האחרים לכסות
 הואיל ואין לאלו דעת לכסות. ואם כסו הם
 יראה לי שנפקעה מצות כסוי ואפילו חזר
 ונתגלה ואין מדמין אותן לכסתו הרוח".
 חזינן חידוש דכיון דהכיסוי ה' בכח גברא
 חלוק מרוח הגם דלאו בני חיובא נינהו.
 [מרש"י ומאירי משמע דגרסי במתנ' "חייבין
 לכסות" והיינו דמוטל על הרואין ואינו שייך
 להחש"ו].

רבי מאיר מתיר לשחוט אחריהן. היינו
 דכח הרוב משום רוב מעשיהם
 מקולקלים, אינו רק לענין לפטור ממצות
 כיסוי בשווא"ת, אלא אף להתיר שחיטת בנה
 בקום ועשה.

**ומזדים שאם שחט שאינו סופג את
 הארבעים.** ברש"י, דהתראת ספק
 היא. ובמסורת הש"ס הגיה, "דעבירת ספק
 היא", דאין צריך בכאן לחסרון התראת ספק,
 מיהו עי' רש"י לעיל פ' א' ד"ה בתייש,
 ותמיהת ראש יוסף שם, ורע"א לעיל כ"ג ב'.

ורבנן מאי שנא רישא מאי שנא סיפא.
 וצ"ע דלענין כיסוי כיון דבעינן אשר
 יאכל, והרי אסור משום ספיקא דאורייתא
 לחומרא, ניחא דלפיכך פטור מכיסוי,
 וכדקיי"ל לעיל פ"ה א' לענין כיסוי הדם
 כר"ש וסתים לה רבי בלשון חכמים, משא"כ
 לענין או"ב כיון דרק ספק הוא, ודאי אסור
 לשחוט בנה מספיקא דאורייתא, דהא לענין

או"ב קיי"ל כר"מ דשחיטה שאינה ראוי
 שמה שחיטה. והיינו דדין פטור כיסוי לר"מ
 יתפרש מצד דין ודאי, דרוב מעשיהן
 מקולקלין, דהא ס"ל אף לענין כיסוי שחיטה
 שאינה ראוי שמה שחיטה, ולרבנן מצד ספק
 דאסור באכילה ואין כאן אשר יאכל. וחזינן
 גם למסקנת הגמ' בשלמא רבנן לחומרא,
 וכדביאר רש"י במתנ' "שמא יפה שחטו
 והויא לה שחיטה מעלייתא". והיינו דמה"ט
 חייבין בכיסוי ואיכא איסור או"ב, וצ"ב
 הטעם כנ"ל.

מהא יליף רע"א בגליון שו"ע יו"ד סכ"ח
 ס"כ, דספק מחייב בכיסוי ובהא לא
 נחלקו רבנן ור"מ, וביאר דכיון דאיסורו רק
 מספק קרינן ב' אשר יאכל לצד דכלפי
 שמיא גליא דאינו איסור. ומטו לפרש עפ"י
 יסוד הגרש"ש ז"ל בשע"י דלהסוברים
 ספיקא דאורייתא, מדאורייתא לחומרא, הו"ל
 רק איסור הרחקה על הגברא שמא יפגע
 באיסור, והיינו "איסור ספק" וכדבארנו
 בבאו"ס כתובות ס"י ואייתו מיראים מקרא
 דובחרת בחיים, מיהו ודאי ליכא איסור
 בחפצא, וכל דליכא איסור בהחפצא קרינן
 ב' אשר יאכל. ולא תליא בהיתר אכילה
 בפועל. ולכאור' מינה לגידון הפמ"ג בדבר
 שאסור באכילה מדרבנן דנקיט דכיון דאיכא
 לא תסור שוב לא קרינן ב' אשר יאכל,
 ורע"א השיג מסוגיא דלעיל פ"ה ב' כנ"ל
 שם, כמו כן לכאור' מוכרח מדין ספק שחיטה
 דאיכא חיוב כסוי, דלכאור' ספיקא דאורייתא
 לחומרא לא גרע מאיסור דרבנן גרידא, והא
 איסורי דרבנן לאו חפצא נינהו כנודע מיסוד
 נתה"מ.

מלכסות משום גזרה דלמא אתי למיכל, אלא שלא נחמיר להטעין כסוי אמרינן דפטור משום דלמא אתי למיכל, וכיון דרוב מעשיהם מקולקלין יש לנו להתיר נמי לשחוט אחריהם דלמא אתי למיכל". היינו דהגמ' הדרה השתא דלרבנן רוב מעשיהם מקולקלין דבלא"ה לא היו פוטרין מכיסוי כנגד ספק גמור ולא נתחשב בגזירת הרואין, רק דהגם רוב מעשיהן מקולקלין יש מקום להחמיר בכיסוי רק דפטור, ואפילו אסור, משום גזירת הרואין דיאמרו מותר לאכול משחיטתן, א"כ בסיפא נמי ראוי להם להתיר לשחוט בנו אחריהן מגזירת הרואין, דהא מדינא איכא רוב מעשיהן מקולקלין. [וצ"ע לשון רש"י ד"ה רישא נמי, "ליחיבוהו לרואה לכסות מספק", דמשמע דהוי ספק קמן, ויקשה טובא היאך מקשינן דיותר שחיטת בנה אחרי, וצ"ל דמדרבנן נידון כאילו ספק].

ויל"ע מנ"ל הפשיטות דפטור הכיסוי מצד גזירת הרואין, וממילא אף איסורא איכא, דמהא מקשינן סיפא נמי, הא בפשיטות י"ל דלגבי כיסוי כיון דאיכא רוב דנבלה היא, ליכא אשר יאכל, דכבר נפסק מכח הרוב דאסור באכילה מה"ת, ולא שייך חיוב כיסוי, משא"כ לענין או"ב דשחיטה שאינה ראוי שמה שחיטה, מחמירין שפיר מדרבנן שמא נשחט כדין. וחזינן כיסוד רע"א דלעיל בספק דחייב בכיסוי, והכא אפילו לענין רוב, דעד כמה שדנין לצד המיעוט ממילא איכא חיוב כיסוי, דלצד דנשחט כדין אין כאן איסור בחפצא וקרינן ב"י אשר יאכל, ומה"ט אי אסור בנה אחרי משום צד דשחטו כדין, ע"כ דפטור הכיסוי

והנה לעיל צידדנו דליכא הכרע דלא כפמ"ג מהתם, דסוגיא דלעיל לצד דאין שחיטה לעוף מה"ת ומצד נחירתו זו היא שחיטתו, ובזה י"ל דכל דינו מצד דהיינו שחיטתו וזה תליא בדאורייתא, משא"כ לדידן דיש שחיטה לעוף מה"ת ונאמר שפיכה ולא שחיטה, כתוס' פ"ג ב' ד"ה במקדשין, ממילא נימא דתליא באשר יאכל, ובהא לא נחלק בין איסור דאורייתא לאיסור דרבנן. מיהו הא מדין ספק חזינן דלא תליא באשר יאכל בפועל. [ואולי יל"ד צד לחלק בין טרפות דרבנן, דהוי כעין טרפות דאורייתא בהחפצא, ולא קרינן אשר יאכל, לעומת ספיקות דהוי רק גדר איסור ספק]. אמנם הפמ"ג בפתיחה להל' שחיטה השורש הדי' ד"ה ודע דהש"ך, נקיט יסודו אף בספק ואפילו בלא הכרעת חזקה דלא קרינן אשר יאכל, ורע"א תמה עליו טובא מסוגיין ומתוס'.

סיפא נמי כיון דקאמרי רבנן אסור לשחוט אחריהם אמרי שחיטה מעלייתא היא ואתי למיכל משחיטתן. ובתוד"ה סיפא, "תימה דמשום גזירה דלמא אתי למיכל נבלה יש להתיר לאו דאו"ב מספק מה לי לאו דאו"ב ומה לי לאו דנבלה, ולא דמי לרישא דפטרין לכסות מספק דשוא"ת בעלמא הוא ודלמא אתי למיכל". והיינו דמניעת הכיסוי הוי עקירה בשוא"ת, ובזה י"ל מכללא דגמ' יבמות צ' ב' דביד חכמים לעשות כן, אולם לגבי או"ב הוי עקירת דבר מה"ת בקו"ע ולא שייך לדמות.

ותירצו, וי"ל דאי לאו דרוב מעשיהם מקולקלים לא היו פוטרין

מצד גזירת הוראין, וא"כ מקשינן שפיר סיפא נמי ועי'. (וכ"ז לכאור' בכלל דברי רע"א שם).

בשלמא רבנן לחומרא. תוד"ה מ"ט, "ואי פלגא ופלגא אם [צ"ל "א"כ" כתורא"ש] סמוך פלגא דמקולקלין לחזקה דעומד בחזקת איסור ואיתרע ל' מחצה דמתקנין אם כן יהא מותר לשחוט אחריהן וגם יתחייבו על שחיטתן משום נבלה". וצ"ע למה לא הקשו בפשיטות מצד חזקת איסור בלא סמוך פלגא דמקולקלין לחזקה. וביאר בוש"ש סע"ג דהכא דהנידון אי נעשה "מעשה שחיטה" ואסור לשחוט בנו אחרי', או דלא נעשה מעשה שחיטה, ולא דנין על דין הבשר אי אסור או מותר, לא שייך הכרעת חזקת איסור דהבהמה, דזה רק מכריע דין הבשר דקאי בחזקת איסורו, אבל אינו מכריע כלפי דינים התלויין אי נעשה שחיטה או לאו, והגם דכלפי הבשר מכרעת החזקה דלא נעשה שחיטה, היינו לדין איסור הבשר, ולא לגבי או"ב דלא תלוי באיסור הבשר. ולפי"ז לגבי סוף קושייתם דיתחייבו על שחיטתן משום נבילה, הו"מ להקשות בפשיטות מצד חזקת איסור דבהמה.

ותירצו תוס', וי"ל דמספקא להו לרבנן אי רוב מעשיהם מקולקלין אי רוב מעשיהם מתוקנין והשתא לא מהני חזקה מידי". ובאחרונים ז"ל ביארו מכעין כללא דספיקא דדינא לא מוקמינן אחזקה, והגם דאי"ז ספיקא דדינא ממש, ביאר בקובץ שמועות אות ל"ד, דדמי לספיקא דדינא, שהוא ספק אחד כולל לכל העולם, ועפ"י הרמב"ן בתינוק שנמצא בצד העיסה, דהיכא

דהספק הוא בתינוק אם הוא טהור, לא מהניא חזקת טהרה של העיסה, דעיסה כתינוק, והיינו דדוקא היכא שהחזקה היא בדבר שבו הספק, מסתלק הספק ע"י החזקה, אבל הכא אפילו נעמיד העיסה בחזקתה, מ"מ התינוק אכתי בספיקו קאי, והעיסה כתינוק. וה"נ בספיקא דדינא אפילו נעמיד את הדבר בחזקתו, מ"מ הדין עצמו אין לו שום חזקה ובספיקו קאי, וספיקו של הדבר אינו מצד עצמו אלא מפני הספק הכללי בדין, לכן לא מהניא חזקת הדבר, וא"כ ה"נ שהספק כללי לא מהניא חזקה.

וי"ל"ע דהכא אולי לא בעינן ליסוד דחזקה לא מהניא בספיקא דדינא, דהא נכתבאר מדיוק לשון קושייתם דכלפי ספק מעשה השחיטה ליכא חזקה, והנידון רק מצד סמוך פלגא לחזקה, והכא דהחזקה אינה מכרעת, כנודע דגם אי מהני חזקה בספיקא דדינא היינו רק דין הנהגה בעלמא, בהא לא יהי סמוך פלגא לחזקה לגרע כח מחצה מתוקנין, מיהו לא נאמר בזה דבמקום ספק דחזקה מועלת, דלא יהי בספיקא דדינא. מיהו למאי דיבואר להלן, חלוק דין או"ב מדין כיסוי, דדין או"ב תליא ב"מעשה השחיטה", וע"ז שפיר ליכא חזקה, אולם דין הכיסוי תליא ב"דין הבשר", דאי נאסר מכח חזקה, תו לא קרינן ב' אשר יאכל, וכשיטת הב"ח סכ"ח, וא"כ הא דרבנן אזלי לחומרא לחייבו בכיסוי, מכריח דלא מהני חזקה בספיקא דדינא, דאל"כ תועיל החזקה לאסור הבשר וממילא אין כאן אשר יאכל, ואין אנו צריכין להכריע דלא נעשה מעשה שחיטה. ולפי"ז סגנון תוס' בקושייתם, נצרך רק לגבי

דעת ר"מ מצד חיישינן למיעוטא, דפשיטא
לי' לתלמודא שאין הדבר מצומצם.

והנה סייעתא לתורא"ש מהא דאמרין
דר"מ מחייב משום נבלה מצד רוב
מעשיהן מקולקלין, והא לענין זה ודאי סגי
מחצה ותכריע חזקת איסור כבכל ספק
בשחיטה, ותו כבר ליכא ראי' לדין או"ב,
וכנ"ל דאו"ב תליא אי נעשה שחיטה וע"ז
ליכא הכרעת חזקה, משא"כ לענין דין
הבשר. וכן העיר בז"ש ס' ע"ג סק"ד. אולם
לתורא"ש הוא מצד דקים לגמ' שאין הדבר
מצומצם להיות מחצה על מחצה, וע"כ או
רוב מקולקלין או מיעוט מקולקלין, וקאמר
דודאי לענין היתר שחיטת בנה אחרי' לא סגי
מיעוט מקולקלין, וכמו"כ לענין לחייב משום
נבלה לא סגי מיעוט מקולקלין דהוי רק
מחצה על מחצה.

מאי איריא רוב אפילו מיעוט נמי. יסוד
שיטת ר"מ דהמיעוט כמאן דאיתא,
ומהא נובעין ב' הדינים, הן דינא דחיישינן
למיעוטא מדרבנן, והן דינא דסמוך מיעוטא
לחזקה דהוי מה"ת לתוס' בע"ב ובכ"ד,
וסלקא דעתך דגמ' דלר"מ חשיב ב' כוחות
להכריע כח הרוב, והיינו צירוף כח הוראת
המיעוט וכח הוראת החזקה, וא"כ סגי
מיעוט מעשיהן מקולקלין להצטרף עם חזקת
איסור דבהמה ולהכריע כנגד רוב מעשיהן
מתוקנין, ומשני דרק מהני ליצור מחצה על
מחצה, דהמיעוט מאלים כח החזקה להיות
מחצה כנגד הרוב, דבלא"ה רובא וחזקה
רובא עדיף, מיהו ודאי אינן נידונים כב'
כוחות בפני עצמן להכריע את הרוב.

להתיר שחיטת בנה אחרי' ולא לענין לפטור
מכיסוי.

מחייב ה' ר"מ על שחיטתן משום נבלה
מ"ט אמר רבי אמי הואיל ורוב
מעשיהן מקולקליים. בתורא"ש ד"ה מ"ט,
בתוה"ד, "ועוד כי פריך לר' מאיר מאי איריא
רוב אפילו מיעוט נמי הוה לי' למיפרך אפילו
מחצה נמי ולא הוה מצי לשינויי מיד. וי"ל
דפשיטא לי' לתלמודא שאין הדבר מצומצם
להיות מחצה על מחצה, אלא או רוב
מתוקנין או רוב מקולקלין, וטעמא דרבנן
משום דמספקא להו אי רוב מתוקנין או רוב
מקולקלין ולענין זה לא שייך למיזל בתר
חזקה". בתחילת דבריו בדעת רבנן הקשה
כסגנון תוס' מצד סמוך פלגא לחזקה, וא"כ
דכוותה יתפרש מה דהקשה לר"מ דליסגי
אפילו מחצה, היינו לאו משום דין חזקה
כבעלמא, דזה לא יהני להתיר שחיטת בנה
אחרי', רק מצד סמוך פלגא לחזקה ואיתרע
לי' מחצה דמתוקנין.

וי"ע דבסו"ד הוסיף כתוס', "וא"ת לר"מ
נהי דרוב מעשיהם מקולקלין מ"מ
הא חייש למיעוטא ומיעוט מעשיהן
מתוקנין, וא"כ אמאי שרי לשחוט אחריהן,
וי"ל כיון דאיכא נמי חזקת איסור הוי מיעוט
מתוקנין כמיעוטא דמיעוטא". והשתא כבר
ניחא קושיתו דלעיל דודאי לא סגי מחצה
לחודא, דבזה ג"כ אכתי לר"מ ניחוש
למיעוטא דמתוקנין, וכהאמור דכל קושיתו
לאו משום הכרעת חזקה כבעלמא, רק מצד
סמוך פלגא לחזקה, וא"כ לא עדיף מרוב
דעלמא דחייש למיעוטא עכ"פ מדרבנן. וצ"ל
לכא' דאה"נ, רק קושטא קאמר בלא חישוב

פירש דרש"י מיישב קושית תוס' לעיל ד"ה סוד"ה מ"ט, דהא ר"מ חייש למיעוטא ואמאי סגי רוב מעשיהן מקולקלין להתיר שחיטת בנה אחרי', ולזה משגי דהכא מצטרף החזקה ועביד ל' מיעוטא דמיעוטא. ובלב ארי' העיר דדוחק לפרש כן, כיון דהוי הוספת קושיא ותירוץ על הגמ', ומשמעות רש"י כפירוש, וביאר דר"ל דאי לאו דאיכא רובא דמקלקלין בהדי חזקה, אף אם יהי' פלגא מקולקלין בהדי חזקה לא הי' מהני לשחוט אחרי', דאף דהפלגא מתוקנים לא נחשב רק למיעוט נגד אידך פלגא, מ"מ הא ר"מ חייש למיעוטא ושמא שחטו יפה, וכמ"ש המהרש"א עצמו לעיל.

ת"ש דשלח ר"א לגולה הורה רבי כר"מ. בשו"ע יו"ד סט"ז ס"ט, "אין איסור אותו ואת בנו אלא בשחיטה בלבד, שנאמר לא תשחטו, אבל אם ניחר את הראשון או נתנבל בידו, מותר לשחוט השני. לפיכך חרש שוטה וקטן ששחטו את הראשון בינם לבין עצמם, מותר לשחוט השני אחריהם לפי שרוב מעשיהם מקולקלים". וברמ"א, "ואם אחרים רואין ששוחטין כראוי אסור לשחוט אחריהם כן נראה ליי". [עי' חידוש דין שהוציא מזה בנחלת צבי שם]. בט"ז סוס"ק י"ג, "ועוד נראה פשוט דכשהבהמה שנשחטה תחילה נאסרה מכח איזה ספק טריפות בשחיטה, שאין להקל בשביל זה לשחוט בנה אחרי' באותו יום, ובשאר טריפות פשיטא שאסור לשחוט אחרי', דמחלוקת היא בגמ' (דף פ"א), והלכה כרבנן דאסרי, דשחיטה שאינה ראוי' שמה שחיטה".

וי"ע ליסוד דלעיל מתוד"ה מ"ט, דלגבי איסור או"ב התלוי אי נעשה שחיטה בהאם או לאו, לא שייך הכרעת חזקת איסור דבהמה, ומה"ט הקשו רק מצד סמוך פלגא דמקולקלין לחזקה ואיתרע ל' מחצה דמתוקנין. דלפי"ז היאך ס"ד דהמיעוט מקולקלין יכריע כנגד הרוב לומר דלא נשחטה הבהמה, דהא בעינן למידן הכרעת חזקה כאחת עם הוראת המיעוט, והרי אין החזקה מכרעת על ספק מעשה השחיטה לגבי מה שאינו נוגע להבשר עצמו. והנה למסקנא דרק עביד פלגא ופלגא, ויסוד ר"מ דרוב מעשיהן מקולקלין, דייק מהרש"א מרש"י בע"ב ד"ה יאמרו, דכוונתו כתוס' הנ"ל בסו"ד, דהגם לר"מ חיישין למיעוטא מדרבנן, וא"כ אמאי לא חיישין הכא למיעוט מתוקנין לאסור שחיטת בנה, היינו דהכא מצטרף החזקה לחושבו כמיעוטא דמיעוטא, ויקשה לכאור' ג"כ דהא אין החזקה מכרעת דלא נעשה שחיטה, ובוזה י"ל דכלפי הדרבנן דחיישין למיעוטא, שפיר אהני החזקה להצטרף להרוב, ולא ככח בפני עצמו, וממילא נחשב כמיעוטא דמיעוטא, אבל הס"ד הא הי' דקמן ב' כוחות להכריע כנגד הרוב.

דף פ"ו ע"ב

אם אמרו ספק טומאה לטהר יאמרו ספק איסור להתיר. ברש"י, "הילכך אי לאו דרוב מעשיהם מקולקלין דאיכא רובא וחזקה לא הי' מתיר לשחוט אחריהם דר"מ חייש למיעוטא ושמא יפה שחטו". במהרש"א

ויש להבין למה לא מהני החזקה, דמוקמינן לבהמה בחזקת איסור ויוכרע דלא נשחטה ויהא מותר לשחוט בנה אחרי'. וביאר בזכרון שמואל סע"ג, דנתחדש יסוד בדיני חזקה, דאין החזקה פוסקת אלא דין איסור הבהמה, דהבהמה בחזקת איסור היתה עומדת, אבל מה שנוגע לדינים התלויים בעצם מעשה השחיטה, אי הוי שחוטה או לא, ואינם תלויים בדין איסור הבהמה, וכגון איסור אותו ואת בנו, על זה לא מהני חזקה כלל, ונהי דלגבי הבשר אנו פוסקים שהוא אסור והוי נבלה, ואמרינן דלא היתה כאן שחיטה, זה אינו אלא למה שנוגע לדין הבשר שיש לו חזקת איסור, אבל מה שנוגע לאיסור אותו ואת בנו דאינו תלוי בדין איסור הבשר, אכתי ספק גמור אצלנו אם היתה כאן שחיטה, ואין החזקה לגבי איסור נבלה דהבשר מכריעה ספק בשחיטה מה שנוגע לאיסור אוא"ב. [נועי' השגת נקוה"כ שם דכבר כ"כ הסמ"ק דין קס"ז בהדיא, והביאו בש"ך סק"ט. וביאר שם דאין כ"כ ראי' משם, דהתם איירי בספיקא דדינא דדעת כמה פוסקים דלא מוקמינן אחזקה, אבל בספק בשחיטה דמוקמינן אחזקת איסור, הימק"ל דודאי ניזיל בתר חזקה לענין להתיר לשחוט את בנו אחרי' עיי"ש].

בב"ח פכ"ח. "בנמצא סכין פגומה אינו מכסה כלל, דכיון דאירע ספק בשחיטה עצמה ובהמה בחי' בחזקת שאינה זבוחה היא, לא יצאה מחזקתה, וגם זה הוי בכלל אשר יאכל פרט לנתנבלה בידו, שהרי לאו בר אכילה היא, מאחר שאירע ספק בשחיטה, ולפיכך אין צריך כיסוי כלל".

ובז"ש העיר כיון דכתב הטעם משום דמוקמינן לה בחזקת אינו זבוח, א"כ למה צריך לטעמא דממעטינן מקרא דאשר יאכל, ותיפו"ל דהוי כנוחר ומעקר דלאו שחיטה היא כלל ופטור מכיסוי, אלא מוכרח כיסוד האמור, דהחזקה לא מהני אלא לגבי איסור אינו זבוח דהבשר, אבל אינה מכריעה את הספק לגבי עצם השחיטה, ולהכי באמת אסור לשחוט בנו אחריו וכנ"ל, ורק לגבי כיסוי דקיי"ל שחיטה שאינה ראוי' לאו שמה שחיטה לגבי כיסוי מקרא דאשר יאכל, והשוחט את הטריפה פטור מכיסוי, ונהי דספק טריפה חייב בכיסוי מספק, היינו משום דאף דאסור באכילה מספיקא, מ"מ לצד זה שהיא מותרת קרינן בי' אשר יאכל, דרק אם יש חלות איסור בגוף הבשר לא קרינן בה אשר יאכל, אבל מה דאי אפשר לאכול מספיקא, הוא רק דין על הגברא שאסור להכניס עצמו בספק, אבל חלות איסור ודאי הא אין כבשר, ולצד זה דמותרת, הוי בכלל אשר יאכל, ולכן חייב בכיסוי מספק, אבל בספק בשחיטה כיון דמוקמינן אחזקתה והיא אסורה, ודאי ממילא פטור מכיסוי, דהא הדין כיסוי תלוי בתולדה בדין הבשר, וכיון שנפסק בתורת ודאי דהבשר אסור פטור מכיסוי, דמהני חזקת הבשר לגבי כל הדינים התלויים בתולדה מדין הבשר.

וי"ע דליכא הכרע מהב"ח ליסוד הנ"ל, דבאמת לדידן גם נוחר ומעקר מצד קרא דאשר יאכל, וכבהדיא ברש"י י"ז א', דרק למאן דמחייב בשוחט ונמצאת טריפה, מכ"מ בעינן "שחיטה" כיון דילפינן שפיכה שפיכה משחוט חוץ, אולם לדידן דלא

ילפינן משחוט חרין, לא כתיב שחיטה בכיסוי, וגם לא הוי נחירתו זו היא שחיטתו כיון דקיי"ל יש שחיטה לעוף מן התורה, והרי דלא נאמר שחיטה, אלא הכל תלוי באשר יאכל, והיינו דברי תוס' פ"ג ב' ד"ה ובמוקדשין, דמליקה כיון דמתרת הבשר הוי בכלל אשר יאכל וביארו דלא כתיב שחיטה, וכל חסרון נותר ומעקר רק מצד דלאו אשר יאכל קרינן ב'י' וכנ"ל בסוגית הגמ'.

בש"ך סכ"ח סקכ"ז. הביא דברי הב"ח דבאירע ספק בשחיטה עצמה פטור מכיסוי, וכתב עלה, "גם מה שחילק בין ספק טריפה לספק בשחיטה, לא נהירא כלל, והכי מוכח להדיא בש"ס פכ"ה דף פ"ו גבי שחיטת חש"ו דאי לאו דרוב מעשיהם מקולקלים אזלינן לחומרא להצריך כיסוי מספק". ובפמ"ג בש"ד סקכ"ז, "לא זכיתי להבין דבריו בכאן, דודאי סוקלין ושורפין על החזקות, וגמ' דחולין אדרבה התוס' שם ד"ה מ"ט כתבו דאי לרבנן מחצה על מחצה הוי ודאי דאיכא חזקה, ומה שאמרו לר"מ רובא, דאי מחצה הוה מצריך כיסוי, כיון דלא אזיל בתר רובא כש"כ בתר חזקה, שוב ראיתי במהרש"א כתב לר"מ משו"ה אמר רובא דעם חזקה הוי מיעוטא דמיעוטא, וזה כדבריו". וכ"ה בש"ש ש"ג פט"ו. וכבר תמה בז"ש דמש"כ הפמ"ג דלר"מ כיון דחייש למיעוטא, כש"כ דלא אזיל בתר חזקה, דתמורה דמעולם לא שמענו דר"מ לא אזיל בתר חזקה. [ועי' רשב"א לעיל דף י"א ד"ה אתיא מפרה דמסיק דאין זה ק"ו].

ומה שהביא הפמ"ג מדברי מהרש"א, צ"ע, דהנה התוס' הקשו שם בזה"ל, ורבנן

מאי טעמייהו כו' ואי פלגא ופלגא אם [צ"ל "א"כ" כבהדיא בתורא"ש] סמוך פלגא דמקולקלין לחזקה דעומד בחזקת איסור ואיתרע לה מחצה דמתקנין א"כ יהא מותר לשחוט אחריהן כו'. וצ"ע בדבריהם אמאי לא הקשו בפשיטות דלוקמ"י אחזקת איסור, ואדרבא מכאן רא"י להש"ך דאפילו היכא דאיכא לאוקמא אחזקת איסור, מ"מ חייב בכיסוי, ומה"ט הקשו רק מטעם סמוך. ועכ"פ חזינן מדבריהם דלאו מטעם דנוקמא אחזקה אתו עלה, אלא מטעם סמוך חזקה למחצה והו"ל מיעוטא, וע"ז כתב המהרש"א שפיר דלר"מ דחייש למיעוטא צריך לכסות, וזהו כוונת הש"ך.

וי"ע דדיוק לשון תוס' דלא סגי מצד חזקת איסור הוי רא"י לענין איסור או"ב דתלוי בשחיטה ולא באיסור הבשר, וכלפי הא איירו תוס' דא"כ יהא מותר לשחוט אחריהם, מיהו לענין כיסוי דהוא תולדה מדין הבשר, לעולם נימא דסגי הכרעת חזקה על הבשר ותו ליכא אשר יאכל, והוי רק רא"י ליסוד הב"ח ולא ליסוד הש"ך בדין כסוי וצ"ע.

עולה מהאמור דיסוד דברי מהרש"א ודיוק לשון תוס', דהכא לענין או"ב דתלוי אי נעשה שחיטה בהאם, ולא תליא בדין הבשר, ליכא הכרעת חזקה, ויסוד דבעינן רוב מעשיהם מקולקלים לר"מ, היינו דאילו ה"י מחצה על מחצה, ה"י ניתן לדון רק מצד סמוך פלגא לחזקה והו"ל מחצה מתקנין כמיעוטא, ולא מצד דין חזקה כבעלמא, ובה שפיר ביאר מהרש"א דלר"מ לא ינהי, דכמו דרוב לא מהני ה"ה סמוך פלגא לחזקה דלא

עדיף מרוב, ולא יותר מחמת כן לשחוט בנה אחר, מיהו מעולם לא נאמר בזה מחלוקת מחודשת בין ר"מ לרבנן בדין חזקה, דאית ליה דין חזקה כמו לרבנן. ולענין כסוי הדם שפיר י"ל כסברת הב"ח, דודאי סגי הכרעת חזקת איסור על הבשר, דתו אין כאן אשר יאכל, ומצד האי דינא לחודא אין לנו הכרע לומר בר"מ מצד רוב מעשיהם מקולקלים, רק מהא דמתיר לשחוט בנה אחרי כנ"ל. וא"כ הוכחת הש"ך מסוגיין צ"ע. [ולהנ"ל מתורא"ש כלל ל"ש לכאור' הוכחת הש"ך].

הורה רבי כרבי מאיר. בשו"ע יו"ד סכ"ח סי"ז, "השוחט ונתנבלה בידו או ששחט ונמצאת טריפה פטור מלכסות. וכן חרש שוטה וקטן ששחטו ואין אחריהם רואים אותם חזקת שחיטתן מקולקלת ופטורה מכיסוי". בש"ך סקכ"ד, "בש"ס משמע דאינו רשאי לכסות כיון דרוב מעשיהם מקולקלים והוי כנבלה גמורה וכשיכסה אתי למימר שחיטה מעלייתא היא ואתי למיטעי ולמיכל משחיטתן, כן משמע בתוס' שם ד"ה סיפא כו' וכ"כ הב"ח". ובפ"ת סק"ח דבשו"ת פנים מאירות דחה דברי הש"ך, דבש"ס לא משמע כלל הכי והעלה דאין איסור לכסות. והיינו דלמסקנת הגמ' ליכא שום מקור להאי גזירה.

מתנ'. רבי יהודה אומר שחט חיה יכסנה ואח"כ ישחוט את העוף. ברמב"ן ור"ן דתרתני נאמר בזה לדעת ר"י, (א) דחשיב כב' מצות דכל חד טעון כיסוי בפנ"ע, וכמבואר בגמ' דיליף מקרא ד"או". (ב) דקודם יגמור מצות הכסוי של דם החיה ואח"כ ישחוט העוף, וכן להיפך. וביאר הר"ן [כ"ט א' בדפי הרי"ף] בשם הרמב"ן, "מדרכי

יהודה דאמר שחט חיה יכסנה ואחר כך ישחוט את העוף, ולא אמר שחט חיה ישחוט העוף ויכסה החיה ואח"כ העוף, דאלמא כיון שמצות חלוקות הן, צריך לגמור מצוה ראשונה ואח"כ יתחיל בשני, ואע"פ שאין הלכה כר"י גמרינן מינה לרבנן, דשח לרבנן, כחיה ועוף לר"י, דכיון שהפסיקן בשיחה, הוו להו כשתי מצות, ולפיכך יכסה ואח"כ ישחוט". וכע"ז בתוס' פ"ו א' סוד"ה ומכסי, ורמב"ן בשם בה"ג וברא"ש ס"ו. ועי' שו"ע סי"ט ס"ו, "המברך על דעת לשחוט חיה אחת ואח"כ הביאו לו יותר, יכסה דם הראשון ויברך עליו, ויברך על השחיטה השני' ולא על הכיסוי, והני מילי כשהביאום לו קודם שבירך על כיסוי הראשונה". ועי' רמ"א שם ובהגר"א סקי"ח.

לרבנן דהכל מצוה אחת, איכלל הן דכיסוי אחד לכולן והן דיכול לשחוט ואח"כ לכסות ואינו צריך לגמור הכיסוי קודם המשך שחיטת האחרים. ויל"ע לר"י אי ב' הדינים מה"ת, דלכאור' רק דין כיסוי לחיה וכיסוי לעוף בפנ"ע מה"ת, אבל הא דצריך לגמור הכיסוי קודם, הוה רק מדרבנן, דהיכן מצינו האי דינא בדאורייתא דחייב לגמור קודם מצוה ראשונה. וגם בדין הא' יל"ד מכללא דאין עושין מצות חבילות חבילות, ובסוטה ח' א' בתור"ה והא, דרק מדרבנן, דמה"ת אין נפק"מ בדבר, ולפי"ז לא איצטריך קרא לרבנן, ולר"י אפילו חיה ועוף מהכ"ת דדאורייתא היא שאין מכסה כאחת. ומסוגיין משמע דמה"ת וכן מוכח מתור"ה לחלק. והעירוני לדון לתוס' יומא ל"ג א', דדין אין מעבירין על המצות מה"ת, וא"כ

בשעה שבירך הרי שניהם לפניו, החי' והעוף וחייל ברכה אשניהם, משא"כ לגבי ברכת הכיסוי, דאכתי ליכא דם עוף בעולם, ולא התחיל דין הכיסוי שלו, וחייל ברכה ראשונה רק על דם העוף אשר לפניו.

והראשונים הביאו דעת ר"ת דלא כרש"י, [ובריטב"א צידד דגם רש"י מודה לזה], ולעולם אף לענין ברכת הכיסוי לא חשיב השחיטה הפסק, דכל שנתכוין מתחילה לשחוט כולם הרי ברכה אחת מועלת לכולם. ובש"ך סי"ט סק"ו, "אבל על כיסוי השני לא יכרך כיון דבשעה שבירך על כיסוי הראשון הי' דעתו לשחוט ולכסות עוד, והשחיטה אינה הפסק, משום דאפשר דשחיט בחד ידא ומכסה בחד ידא, וברכת השחיטה נמי לא הוי הפסק כדאשכחן ביקנה"ז כ"כ הפוסקים". ובגליון מהרש"א שם, דמקורו מהרא"ש ס"ד, ושורש הדין נלמד ממה דבכיסה העוף שנשחט ראשון אין צריך לברך על שחיטת השני, דהכיסוי אינו הפסק לברכת שחיטה, הי"ג השחיטה אינה הפסק לברכת כיסוי כו' אף דיש לחלק קצת כו'. והעיר דלכא' בפשוטו יש לחלק, דהא חיוב כיסוי אינו בא כי אם אחר ששחט, והיכן מצינו זה שיהא יוצא במברך בעוד לא נתחייב, ואם יברך בערב פסח סמוך לחשיכה על אכילת מצה ויאכל כשיחשך, מסתברא דלא יצא בברכתו, ואף דיש לחלק קצת, דהכא עכ"פ יש חיוב אילו שחט כעת, מ"מ מנ"ל זה עכ"ד.

ברא"ש פ"ד ד"ה גמ'. "ומצאתי כתוב בשם ר"ת שעל כיסוי אחרון אי"צ לברך כי ברכת כיסוי הראשון עולה גם

שפיר קמ"ל קרא לרבנן, ושפיר קמ"ל קרא לר"י דחי' ועופות כיסוי לכל אחד. ודו"ק בלשון הרא"ש. ועי' או"ש פי"א מהל' טומאת צרעת הל"ו.

והנה בשח בין שחיטה לשחיטה נחלקו הפוסקים אי צריך לברך שנית ברכת השחיטה, כדלהלן, ולהט"ז סי"ט סק"ט קיי"ל לקולא דספק ברכות להקל, ומשמע דאף לענין הכיסוי יכול להמתין עד הכיסוי לבסוף, ולא נידון כספיקא דאורייתא, והגם דמבואר בראשונים דשח הוי כחי' ועוף לר"י וצ"ע. [העירוני לזה].

א"ר חנינא מודה הי' רבי יהודה לענין **ברכה שאינו מברך אלא ברכה אחת.** בר"ן, דהרי"ף העתיקו להלכה דנפק"מ גם לדידן היכא דכיסה דאין צריך לחזור ולברך על השחיטה. ויל"ע דלכא' החדוש רק לר"י כיון דחייב לכסות, אולם לרבנן כיון דבידו לכסות לבסוף ודאי לא הוי הפסק.

רש"י ד"ה לענין ברכה. "לענין ברכה על השחיטה אין צריך לברך לאחר כסוי". ודייקו הרשב"א והר"ן דדוקא ברכת השחיטה, אבל ברכת הכיסוי חלוקה דצריך לחזור ולברך שוב, וכמה טעמים בזה. (א) ברשב"א ור"ן דהכיסוי חשיב מצרכי השחיטה, דכל שוחט צריך לכסות [וכאילו גמר השחיטה הוא], והו"ל כבירך על הפת וקודם טעימתו אמר לחבירו טול כרוך דלא חשיב הפסק, כיון דהוא מענין הברכה, כמבואר ברכות מ' א', אבל השחיטה השני' שאינה מצרכי הכיסוי, חשיבא הפסק, והו"ל ענין בפנ"ע. (ב) בריטב"א דלגבי השחיטה

ומה"ט הדין פשוט דשיחה בין פרי לפרי לא
הוי הפסק, כשיחה בין ברכה לפרי ראשון,
דכל הפירות נגררין ונטפלין אחר פרי
הראשון.

משא"כ ברכת המצות, כל מצוה מחייבת
ברכה בפנ"ע, וקאי עלה ביחס
לכל אחד ואחד, וזוהי סברת הרא"ש דכיון
דכל כיסוי מצוה בפנ"ע וגמר לשחיטה
שלפניו, וא"כ ניבעי ברכה לכל אחד הגם
דלא הסיח דעתו, דבזה ליכא גדר גרירה
דממילא, אלא בעינן ברכה המתחסת לכל
מעשה מצוה, והכריע דמהני מצד דמעיכרא
הי' דעתו על כל הכיסויין, וזהו דדימה ליחיד
העושה מצוה אחת ב' פעמים דסגי ברכה
אחת. נ"ל דבדברי המג"א הל' ציצית ס"ח
סקט"ן.

וצי"ב בה"ל ס' ר"ו ס"ו ד"ה רק, דדין
השנו"ע בנפל הפרי שבירך עליו מידו
ונאבד או נמאס, דצריך לחזור ולברך אע"פ
שהי' מאותו המין לפניו כשברך על הראשון,
היינו אפילו בהי' דעתו על הכל לאכלו, דג"כ
צריך לחזור ולברך, דעיקר ברכתו הי' ע"ז
שאוחז בידו והשאר נגרר אח"ז ממילא, וע"כ
כיון שנפל ונאבד, צריך לחזור ולברך,
והרמ"א הסכים לדעת החולקים דבדעתו
לאכול כולם אין צריך לחזור ולברך עיי"ש.
ולעיל שם ס"ה, אם בירך על פירות שלפניו
ואח"כ הביאו לו יותר מאותו המין או ממין
אחר שברכתו כברכת הראשון א"צ לברך.
והיינו דאותו המין הוי נגרר לאכילתו ולא
בעי ברכה בפנ"ע. ולהאמור ענין זה רק
בברכת הנהנין, וטעון בדיקה רבתא בכמה
דינים.

לכיסוי אחרון, דכי היכי דמסקינן דכיסוי
וברכת כיסוי לא הוי הפסק בין שני
השחיטות להזיקו לברך על שחיטת העוף,
ה"נ לא הוי שחיטת העוף הפסק בין שני
הכיסויין, להזיקו לברך על כיסוי השני,
אע"פ שיש קצת לחלק דדין הוא שהכיסוי
לא יפסיק בין שתי השחיטות, לפי שאין כאן
היסח הדעת, כי דעתו לשחוט העוף, אלא
שגזירת הכתוב שצריך כיסוי לחי' בפ"ע
ולעוף בפ"ע, והוי כמו אדם המדבר באמצע
סעודה שאין זקוק לברך ברכת המוציא, אבל
הכיסוי כל אחד מהן מצוה בפ"ע, וסילוק
וגמר למעשה השחיטה, ולמה יפטרו בברכה
אחת. ומיהו נראה כיון דבשעת כיסוי
הראשון דעתו לשחוט ולכסות, מברך על
דעת שני הכיסויין, כדנתיא בתוספתא עשרה
בני אדם שעושין מצוה אחת, אחד מברך
לכולן, כ"ש יחיד העושה מצוה אחת שתי
פעמים בלא היסח הדעת, שאינו מברך אלא
פעם אחת, ואפילו במקום שמכרך על
השחיטה ביניהם, לא הויא הפסק כל שלא
שח שיחת חולין".

מבואר דצידוד חילוקו בין ברכת הכיסוי
לברכת השחיטה, שלא מב' טעמים
הנ"ל, אלא יסודו מצד ד"הכיסוי כל אחד
מהן מצוה בפ"ע. ומשמע דבזה הוא דחלוק
משחיטה. ביאורו, דחלוק ביסודו ברכת
המצות מברכת הנהנין, ואף שחיטה חשיב
לגבי זה כברכת הנהנין, דבברכת הנהנין
איכא גדר טפלות דהכל נגרר אחר מה שבירך
עליו, ולא דהברכה חייל בנפרד כלפי כל
אחד ואחד, והטעם דהכל ענין הנאה דחד
הוא, ואין כאן מחלק המצריך ברכה בנפרד,

ברכה בפנ"ע ביחס לכל שחיטה ושחיטה.
[ע"י להלן בסוה"ס הוספת דברים מתבו"ש].

אמר להו רב ייבא סבא הכי אמר רב
מיון דאמר הב ליברין איתסר ל"י

למשתני חמרא. בתוד"ה אסור אייתו מרש"י
ור"ח, דע"י ברכת בורא פה"ג שרי למשתי
קודם ברכת המזון, דליכא דין הפסק בין
האכילה לברהמ"ז, וכ"ה ברא"ש ס"ה בדעת
רש"י. אולם רש"י פסחים ק"ג ב' ד"ה כיון,
וברכות מ"ב א' ד"ה אסור, וכ"ר רשב"ם
בפסחים, דבהסיחו דעתם מן הסעודה, אסור
לאכול ולשתות עד שיברכו בהמ"ז.

ובתורת חיים פירש שיטה זו, דכיון דאמר
הב ליברין גילה בדעתו דגמר
סעודתו שלא יאכל וישתה עוד, לכך צריך
לגמור מצוה דשייכא לאכילה קמייתא לברך
עליו ברהמ"ז, וכעין דכתבו תוס' היכא
דצריך לחזור ולברך, כגון שהסיח דעתו,
שצריך לכסות קודם מה ששחט כבר, וכתב
הרא"ש דטעמא דכיון שנסתלקה שחיטה
ראשונה צריך לגומרה קודם שיתחיל שחיטה
אחרת, ואע"ג דהרא"ש מחלק בין כיסוי
לברכת המזון, דכיסוי הוי גמר מעשה
השחיטה, אבל ברהמ"ז אינו גמר מעשה,
הנך שיטות אין נראה להם חילוק זה. מיהו
בשו"ע או"ח ס' קע"ט שאין צריך לברך
ברהמ"ז וכן דעת ריה"פ.

והנה בתוס' פ"ז א' ד"ה משתא, הביאו
שיטת הר"ר יו"ט שאם עמד
מאכילתו והתפלל, כשחזור ובא לאכול צריך
לברך ברהמ"ז וליטול ידיו ולברך המוציא,
משום דמיכל וצלויי בהדי הדדי לא אפשר.
וביאר מהרש"א דזה אינו כשיטת תוס'

בשו"ע סי"ט ס"ו. "המברך על דעת
לשחוט ח"י אחת ואח"כ הביאו לו

יותר, יכסה דם הראשון ויברך עליו, ויברך
על השחיטה השני' ולא על הכיסוי, והני
מילי כשהביאום לו קודם שבירך על כיסוי
הראשונה". ולהלן ס"ז, "היו לפניו הרבה
לשחוט ובירך על השחיטה ואח"כ הביאו לו
עוד אם כשמביאים לו האחרונות יש עדיין
לפניו מאותם שהיו לפניו כשבירך, אין צריך
לחזור ולברך, ואם לאו צריך לחזור ולברך,
ולכתחילה טוב ליהזר להיות דעתו בשעת
ברכה על כל מה שיביאו לו". ובגליון רע"א
העיר דבס"ו הצריך השו"ע שיביאו לו קודם
ברכת הכיסוי על הראשונה, ובס"ז סגי אפילו
לאחר שכבר בירך ברכת השחיטה על
הראשונה, כל שעדיין לפניו מאותם שהיו
לפניו כשבירך, והרי דלא צריך אלא שיהא
עדיין בעסק השחיטה.

וצ"ל לכאן' מיסוד דברי הרא"ש דחלוק
"כיסוי" דכל חד מצוה בפ"ע,

מ"שחיטה" דממילא סגי ברכה אחת על
כולם, והיינו מיסוד חילוק ברכת המצות
מברכת הנהנין, וכיסוי הוי ברכת המצות,
דכששוחט חייב לכסות הדם, ואילו שחיטה
ליכא שום דין וחיוב דתישחט בהמה זו, רק
דברוצה לאכול מחויב לתקנה ע"י שחיטה,
וזה חשיב כברכת הנהנין, דחשיב דהכל נגזר
בעסק השחיטה. ומה"ט לענין כיסוי בעינן
דהברכה תחול על כל כיסוי בפנ"ע, ומשו"ה
דוקא בהביאו לפניו קודם שבירך, דע"ז
חייל הברכה על כל כיסוי בפנ"ע, משא"כ
בשחיטה סגי דעוסק בשחיטה, דכל הבהמות
נגרדין אחר שחיטה ראשונה, ולא צריך

דלעיל דלא כעי בהיסח הדעת ברהמ"ז אלא ברכה ראשונה, אבל דברי הר"ר יו"ט הם כשיטת רש"י בפ' ע"פ שפירש בהך עובדא דאיתסר להו למשתי עד לאחר ברהמ"ז.

ובחת"ם כאן חידש ליישב דלא סתרי דברי רש"י הכא לשיטתו בער"פ, דלעולם מודה לכל הנך ראיות שהביאו תוס', דגם כשצריך לחזור ולברך ברכה ראשונה, אי"צ להקדים ברהמ"ז, ושאני הכא דבאמירתו הב לן וליברך הוא כקיבל עליו לברך ברהמ"ז, וא"א למיכל וליברך כאחת, וא"כ חשיב כקיבל עליו שלא לשתוו, דהרי אם יברך לא ישתה כנ"ל דמשתה וברוכי בהדי הדדי לא אפשר, והוי מדין קבלה וגדר, וכן דייק מרש"י להלן ד"ה משתא, ורק בהס"ד דודאי לא מקשי מברהמ"ז דאח"כ מברך שנית, משום דודאי משתא וברוכי כאחת לא אפשר, אבל הב וליברך הוא רק משום היסח הדעת ככיסוי, ושפיר להאי ס"ד צריך רק ברכה ראשונה, מיהו למאי דמשני, מתפרש דממילא חשיב כקיבל שלא לשתות עוד, ומה"ט חייב לברך קודם ברהמ"ז, והיינו דברי רש"י בער"פ. כעין יסוד סברתו הובא ברשב"א ברכות בשם הראב"ד. ועי' רמב"ם פ"ד מהל' ברכות הל"ח שציין החת"ס.

ביון דאמר הב ליברך איתמר ע"י למשתי חמרא. נחלקו הראשונים אי רק שתי אסור או גם באכילה, ונידונם מהא דמסקינן בברכות דף מ"ב א' דאפילו סילקו השלחן לא חשוב היסח הדעת עד נטילת מים אחרונים, דעת תוס' שם ד"ה תכף, ורא"ש סל"א, דהב ליברך חשיב כנט"י,

וטפי היסח הדעת מסילוק השולחן, וא"כ אסור בין אכילה בין שתי'. אולם דעת הר"ן (כ"ט א' בדפי הרי"ף) סוד"ה גמ', ותר"י ברכות שם, דחלוק אכילה משתי', דכיון דאין קבע לשתי', כל דכבר גמר בדעתו שלא לשתות, חשיב סילוק מן השתי', אבל אכילה דיש לה קבע, ופעמים אדם יושב בסעודה קטנה ונמשך לסעודה גדולה, מה"ט לא חשיב סילוק רק בנוטל ידיו למים אחרונים.

ובשו"ע או"ח ס' קע"ט ס"א, הובאו ב' השיטות, "גמר סעודתו ונטל ידיו מים אחרונים אינו יכול לאכול ולא לשתות עד שיברך בהמ"ז ואם אמר הב לן ונברך הוי היסח הדעת ואסור לו לשתות אלא א"כ יברך עליו תחילה, ואכילה דינה כשתי' להרא"ש, אבל להר"ר יונה והר"ן אכילה שאני שאע"פ שסילק ידיו מלאכול ואפילו סילקו השלחן, אם רצה לחזור לאכילתו א"צ לברך פעם אחרת, שכל שלא נטל ידיו לא נסתלק לגמרי מאכילה".

ובמ"ב סק"ט, דלכתחילה ודאי דיש ליהזר שלא לאכול אחר שאמר הב לן ונברך וכ"פ בדה"ח. והוסיף, "ודע דמי שצריך ברכה באמצע סעודה צריך נטילה ג"כ דכיון דהסית דעתו לא שמר ידיו ורק ברכת נט"י אין לו לברך". ובסק"ח הביא בשם הט"ז, דלשיטת הר"י והר"ן אם מחמת אכילה זו נגרר לבו גם לשתי', א"צ ברכה לדעה זו גם על השתי', דבתר אכילה גרידא אף שאמר מתחילה הב לן ונברך, ולא מיירי השו"ע בתחילה לענן שתי' דמצריך לברך לכו"ע, רק כשלא חזר גם לאכילה.

דף פ"ז ע"א

להפסק, הן דהוי מתכונתו פעולת סיום, והן דתרתוי לא מצי עבד.

ובשנו"ע או"ח ס' קע"ח ס"ו, "מי שנזכר בתוך הסעודה שלא התפלל, ועמד והתפלל, אפילו אם אין שהות לגמור סעודתו ולהתפלל שחייב להפסיק, ואי אפשר לו לאכול עד שיתפלל, עם כל זה לא הוי הפסק". ובבאה"ג דפסק כתוס' ורא"ש. [ועי' שו"ע ס' תע"ד ס"א].

הכא אפשר דשחיט בחדא ומכסי בחדא. בתור"ה ומכסי, "יש להסתפק אם סח בין שחיטה לשחיטה אם צריך לחזור ולברך, כמו גבי תפילין דאם סח בין תפילין לתפילין מברך שתים לרש"י, להניח על של יד, ועל מצות על של ראש, ולדברי ר"ת מברך על של ראש שתים, או שמא אין צריך לחזור ולברך, כמו באמצע סעודה שיכול לדבר וא"צ לחזור ולברך המוציא".

בר"ן [כ"ח ב' בדפי הרי"ף] ד"ה ומודה, "והיכא שסח בין שחיטת עוף לעוף איכא מ"ד דצריך לחזור ולברך, וגמר לה מדאמרינן [מנחות ל"ו א'] לענין תפילין אם סח בין תפלה לתפלה חוזר ומברך, וכן נראה ממ"ש הרי"ף ז"ל בסוף ר"ה שכתב בשם הגאון ז"ל דטעמא דמילתא דסח בין תפלה לתפלה שחוזר ומברך, לפי שאע"פ שמי שסח באמצע מצוה אחת אינו חוזר ומברך, שהרי בהלל פוסק בין פרק לפרק, ואפ"ה אינו חוזר ומברך, תפילין כיון שהן שתי מצות שאין מעכבות זו את זו, סח ביניהם חוזר ומברך, וב' עופות נמי ב' מצות הן שאין מעכבות זו את זו, הלכך חוזר ומברך".

הכי השתא התם משתא וברוכי בהדי הדדי לא אפשר הכא אפשר דשחיט בחדא ומכסי בחדא. ג' שיטות בזה, כדלהלן.

שיטה א) הר"ר יו"ט בתוס'. דכל דבר המעכב המשך הסעודה, ולא שייך לאכול בזמן עיסוקו בזה, חשיב הפסק, ומה"ט בנזכר שלא התפלל ונעמד להתפלל באמצע סעודתו, חשיב הפסק וצריך לחזור ולברך ברכה ראשונה. [ולהר"ר יו"ט צריך להקדים ברה"מ"ז כנ"ל ממהרש"א]. ועי' רי"ף פסחים [כ"ד א' בדפיון] לענין ברכת ד' כוסות בליל פסח.

שיטה ב) מלחמות ור"ן פסחים שם, ור"ן כאן. דרק בדבר דחובה ומוכרח להפסיק, כגון אמירת הלל והגדה בין הכוסות, אבל תפילה דאם רצה מתפלל לאחר סעודתו, לא חשיב הפסק. ובר"ן כאן דאם הגיע סוף זמן תפילה ונזכר שלא התפלל, דעתה חובה עליו להפסיק סעודתו ולעמוד להתפלל, צריך לחזור ולברך דחשיב הפסק.

שיטה ג) תוס' ד"ה משתא ורא"ש. ובפסחים ק"ב א'. דרק בדבר דחשיב "גמר סעודה", כגון הב ונברך, ודכוותה כיסוי דחשיב גמר השחיטה, ובוה חלוק אי יכול שניהם כאחת או אינו יכול, אבל תפילה באמצע הסעודה דכלל אינו פעולת גמר הסעודה, לא חשיבא הפסק, ואף כשהוא חובה עליו. והיינו דבעינן תרתוי

דהתם כל החד מצוה נגדרת אחר תחילתה דעלה קאי הברכה, אבל מעשה מצוה בפנ"ע אינו נגדר, כאכילה, רק דהברכה קאי גם עלי, ובשח הרי הפסיק כנ"ל.

שורש הספק בב' שחיטות, ביסוד דאין זה כגדר ברכת המצוות ממש, אי הוי כחד סעודה נמשכת דהכל כחד גרידא, וכמו דהתם אינו חוזר ומברך בשח באמצע, ה"ה בשח בין השחיטות, דלא חשיב דגמר מצותו, או דהוי כתפילין דכל חד מצוה בפנ"ע, ובשח, בעי לרש"י ברכת על מצות על של ראש, ולר"ת בעי שתים על של ראש, והכ"נ השיחה הוי הפסק בין הברכה להשחיטה, והדמיון לתפילין דגם בזה איכא בחינה של המשך אותה מצוה, דמחד ב' מצות הן שאינן מעכבים זא"ז, וכמבואר במנחות דף ל"ח, ומאידך מצינו בפוסקים ז"ל דאסור להפסיק בין תפלה לתפלה דצריך שתהא הוי' אחת לשתייהן, ולא דמי לכיסוי, דודאי כל כיסוי מצוה בפנ"ע הטעונה ברכה בפנ"ע, והשיחה הוי הפסק בין ברכת המצות למעשה המצוה.

בתב"ש סי"ט סק"ז. בתוה"ד, "והפר"ח כתב דיש להזהיר

השוחטים לצאת ידי ספק ברכה, שיגמרו בדעתם שלא לצאת בברכה ראשונה כי אם כל זמן שלא ישיחו שיחה בטלה עכ"ד. ג"ל דאין זה תיקון כלל, וכה"ג לאו ברכה שאינה צריכה מקרי, אלא ברכה לבטלה מקרי, דכיון שכל הנשחטים עומדים לפניו, ומתכוין לשחוט כולם, לא מהני מה שמחשב שהברכה לא תפטור כי אם אחת מהם, הגע עצמן אם היו מונחין לפניו פירות ומכין

"והרמב"ן ורבינו יונה ז"ל אמרו דלא דמי דהתם ב' מצות של חובה הן וכיון שהתחיל בהן אינו בדין שיפסוק ויתעסק בשיחה, כיון ששתייהן חובה עליו, ולפיכך אם סח ביניהם חוזר ומברך, אבל הכא דאי בעי שחיט ואי בעי לא שחיט, לא מיחייב למהדר וברוכי, מידי דהוי אקביעות סעודה וברכותי' דאם סח באמצע סעודה אינו חוזר ומברך. אבל הרב בה"ג ז"ל סובר כדברי הראשונים שהשיחה מפסקת וצריך לחזור ולברך".

והיינו דב' מצות של חובה שאסור לשות ביניהם, הרי בשח מתפרש כהוכחה על הפסק שאינו ממשיך המצוה, משא"כ ב' שחיטות, מה שסח כיון דבאמת אינו מוכרח להמשיך שחיטה נוספת, ואין השיחה מוכיחה על הפסק וחוזר כדין שיחה באמצע הסעודה. ועוד מבואר דבשח באמצע המצוה אינו חוזר ומברך דחשיב כודאי שגומר המצוה ומה"ט לא מהווה הפסק. והוי א"כ ג' דינים. א) באמצע מצוה לא הוי הפסק. ב) שתי מצות של חובה עליו, השיחה הוי הפסק. ג) ב' מצות דליכא חיוב כלל לעשות הב' אין השיחה הפסק.

לכא"ו גידון הראשונים רק לגבי ברכת השחיטה, אולם ברכת הכיסוי ודאי שיחה הוי הפסק, ולהאמור לעיל בדברי הרא"ש, דברכת הכיסוי הוי ברכת המצות ממש, וכל כיסוי טעון ברכה בפנ"ע, וכלפי כל מצוה בפנ"ע ליכא גדר גרידא רק דהברכה קאי אכולהו, י"ל דמה"ט בשח ביניהם, הוי כשח בין ברכה לתחילת המצוה, ואולי לא דמי לשח באמצע המצוה ממש,

לאכול כולם, ורוצה לברך על כל אחד ע"י שמכוין בכל ברכה שלא לפטור כי אם א' א', דזה לא נקרא מברך לבטלה כו', אלא דכה"ג ברכה לבטלה הוא".

לכא' גבי ברכת הנהנין נחא פשיטותו, דהוי גדר גרידה ולא בעינן שתחול הברכה על כל פרי ופרי בפנ"ע, וא"כ מהא נובע, הן דגם בהביאו לו מאותו המין אחר הברכה, דאין צריך לברך שנית, והן דלא מהני כוונתו שלא לפטור דממילא נגרר אחר פרי הראשון, והוי מציאות של חד גרידה. מיהו בברכת המצות הא מהני כוונה, ולכא' צ"ל כהאמור, דשחיטה דמי בזה לברכת הנהנין, דאינו מחויב לשחוט, ונקיט דהוי ג"כ גדר גרידה, וכמו דנבאר לעיל מהשו"ע יו"ד סי"ט ס"ו ו', בהפרש שחיטה מכיסוי, דשחיטה מהני הביאו לפניו אחר הברכה ליפטר בברכה הקודמת, ואילו בכיסוי דוקא בהביאו לפניו קודם שבירך, והיינו דבשחיטה איכא גדר גרידה כדין אכילת פירות, משא"כ בכיסוי כל חד מצוה בפנ"ע הטעון ברכה.

בשמ"ה חדשה סי"מ סי"ז. "אבל אם הובאו בין הברכה לכיסוי, יש להסתפק אם יברך על הכיסוי ב', כיון שבשעת הברכה לא ה' לפניו". ובתב"ש סקל"א שם, הביא דברי היש"ש, ותמה, "הא בשחיטה קי"ל אפילו אם הובא אחר הברכה רק קודם השחיטה א"צ לברך, שלא גמר מצותו, ולמה הקפיד גבי כיסוי דבעינן דוקא קודם ברכה [כדהעיר בגליון רע"א שם כנ"ל]. ואפשר דלאו דוקא, ולא נחית לאסוקי דין זה בין ברכה לכיסוי. א"נ דרש"ל ס"ל

כהטור דאפילו גבי שחיטה פליג אסמ"ק, וס"ל דאפילו לא גמר מצותו צריך לברך".

"מיהו הב"י כתב ג"כ דבעינן שהובא קודם ברכת הכיסוי הראשונה, וכ"ה

בשו"ע ולבוש, והם פסקו להדרי גבי שחיטה, דבין ברכה לשחיטה אין צריך לברך, גם אי אפשר לומר דלאו דוקא, דהא הב"י דייק מדברי הרא"ש דין הובא בין ברכה לשחיטה, ומ"ש גבי כיסוי דלא דק, והל"ל דוקא שהובא קודם הכיסוי הראשונה ואפילו אחר הברכה. ואפשר דס"ל להב"י דבשלמא גבי שחיטה י"ל, דכשכירך סתם ה"ל כאילו נתכוין לכל שיובא לפניו בהיותו קבוע לשחוט, משא"כ גבי כיסוי כיון שגמר לשחוט ונטפל לכיסוי, אין לומר שכוונתו בברכת הכיסוי כל שיובא לפניו לכסות קודם שיגמור הכיסוי, הא אין כיסוי בלא שחיטה, וכיון שהסיח דעתו מלשחוט, כאילו הסיח דעתו מלכסות, וברכת הכיסוי סתם אינו אלא לכיסוי זה".

"אמנם הלבוש גבי שחיטה. וז"ל שכיון שהראשונות עדיין לפניו, הרי

משכה הברכה הראשונה עד עכשיו, והוה כאילו בירך עכשיו על אלו שהם לפניו מן הראשונות, ובאותו פעם גם האחרונות הם לפניו, והוי כאילו נתפשטה הברכה גם על אלו שהביאו לו עכ"ל. ולשון זה קשה קצת, דה"ה בכיסוי כל זמן שלא כיסה התפשטות הברכה קיימת, ואמאי צריך לברך פעם שנית. ואיך שיהי' לא ברירא לי לחייבו בברכה בהובא לפניו בין ברכה לכיסוי, אבל לא גמר לשחוט ובירך על הכיסוי, והובא קודם שגמר הכיסוי, בהא אין טעם לחלק כלל בין כיסוי

לשחיטה, ולמאי דפסקינן כהסמ"ק דבשחיטה כל שלא גמר אין צריך לברך, ה"ה בכיסוי".

חזינן דהתבו"ש לא נחית כלל לחלק בין ברכת הכיסוי לברכת השחיטה בעיקר דינן, ולכל היותר מצד סברת סתמות דעתו, דגבי שחיטה איכלל בדעתו וגבי כיסוי סתמא רק אכיסוי זה, וא"כ נשמע דמה דפשיטא ל' דלא מהני כוונה שלא לפטור בברכת שחיטה אחת, כדפשיטא ל' לענין ברכת הנהנין, ה"ה ינקוט כן גם לענין ברכת המצות של כיסוי וכדומה, וזה צ"ע טובא.

ומלשון הלבוש שהעתיק, שמעינן לכאור' כיסוד הדברים דלעיל ברא"ש, דחלוק שחיטה מכיסוי, וגדר "משכה" היינו גדר גרירה שמצינו בברכת הנהנין, וזה רק גבי שחיטה דנידון ג"כ לגבי זה כברכת הנהנין, ומשו"ה סגי שהובא לפניו אחר הברכה קודם שגמר לשחוט, אבל גבי כיסוי דוקא בהובא לפניו קודם הברכה, דהוי כל כיסוי מצוה בפנ"ע הטעונה ברכה בפנ"ע, ובלא ה"י לפניו לא חייל הברכה על הכיסוי הב' ובהא ליכא גדר משכה של גרירה. מעתה פשיטות התבו"ש בסו"ד, דבהובא קודם גמר הכיסוי אחר הברכה, ודאי אין צריך ברכה נוספת, לכאור' לסברת הלבוש בעי ברכה חדשה, דבעינן דוקא הובא לפניו קודם הברכה כדי דהברכה תחול על כל הכיסוים ועי'.

מתנ'. שהט ולא כפה וראהו אחר חייב לכסות. הגרעק"א ז"ל הקשה דזה מוכח ממתנ' דלעיל דאחר מחויב לכסות דקתני חש"ו ששחטו ואחרים רואין אותן

חייב לכסות. ויל"ע, א) דאפשר דוקא בשחטו חש"ו דליכא בר חיובא להתחייב בכיסוי אבל בשחט גדול רמיא החיוב רק עליו, וקמ"ל מתנ' חיוב על הרואה בכ"ג. (ב) עוד יל"ד דבאחרים רואין דגדול עומד על גביהן, איכא צד פתיכות שליחות, עפ"י יסוד רבינו יונה שהובא ברשב"א לעיל י"ב ב' דמה"ט מהני כוונת העומד ע"ג, וא"כ הו"א דוקא התם דחשיב גם שחיטת הגדול וקמ"ל הכא חיוב אחר הרואה.

כפהו ונתגלה פטור מלכסות. בפוסקים ז"ל דנו אי שרי לכסות במקום שעתיד להתגלות לאחר זמן מה, ועוד, אי שרי אח"כ לגלותו. ובתבו"ש סכ"ח סקי"ח בתחילת דבריו הביא דברי לשון תורת חיים, "משמע דדוקא שנתגלה דיעבד, אבל לכתחילה אסור לגלותו, וא"כ יש לתמוה על השוחטים כו' ברחוב העיר מקום דריסת הרבים אע"ג דודאי חוזר ומתגלה מיד, ונראה דמתנ' אורחא דמילתא נקט דאפילו לכתחילה מותר לגלותו".

והנה לעיל פ"ג ב' נתבאר פלוגתת ראשונים ביסוד דין דם שעל גבי סכין דחייב בגרירה, די"א מצד דאינו ראוי לעפר למטה, ומה"ט ביאר ריטב"א דחלוק דם שע"ג הסכין מדם הניתז, וגם ליסוד האי שיטה י"א דה"ה דם הניתז, דלכתחילה בעינן עפר למטה ולא סגי ראוי לבילה. ודעת הרא"ה דהנ"מ דין שע"ג הסכין כיון דעומד לגלותו ולא חשיב כיסוי. וצייד בתבו"ש דלרא"ה ודאי עולה דבאופן ארעי לא חשיב כיסוי, ונטה לומר דעל זה לא השיג הרשב"א, וחלק גם על הפר"ח שמיקל בזה,

ובתב"ש חידש דאפילו ליכא בזה משום מצוה בו יותר מבשלוחו כשנותן לו דרך כיבוד דחשיב כבודו של מצוה שהכל מתכבדין וחפצים בה עיי"ש.

ובעינין להגדיר חיוב השוחט וחיוב הרואה, דודאי לא תליא בחיוב השוחט דמוטל על הרואה להשלים חיובו, דהא בשחטו חש"ו ליכא תחילת חיוב עליהו, וכן בהדיא בלשון הרמב"ם פ"ד משחיטה הט"ו, "שזו מצוה בפני עצמה היא ואינה תלויה בשוחט לבדו". ולש"ך וקצוה"ח, י"ל, דעל השוחט איכא מצוה שבגופו לכסות. ועל הרואה חיוב מצד הדם דיכוסה ע"י. ולכאור' בזה ודאי מהני שליחות, דצד מצוה שבגופו הוא רק על השוחט דנלמד מקרא דבשפך וכסה. וטפי י"ל, דחיוב הרואה להשתדל שיתכסה הדם ע"י, ויהני אפילו ע"י שליחות עכו"ם או קטן, גם יש לצדד מיסוד נה"מ דבמעשה בעלמא לא בעינן בר שליחות.

ולאפוסקים ז"ל דודאי מהני שליחות לכיסוי, נוטה דדין השוחט אינו רק קדימה משאר ישראל, רק דעלי' איכא חיוב מדין ושפך וכיסה, דהשפיכה מחייבתו בכיסוי, והרואה חיובו מצד "הדם" שאינו מכוסה דחייב לכסותו. ויתכן לדון, דהשוחט בעי שליחות ממש לקיום המצוה, דהוי מצות "מעשה כיסוי", רק דלאו דוקא ע"י גופו, ולהרואה הוי חיוב לדאוג שיתכסה הדם ע"י [לאפוקי רוח]. ויתכן דאף כלפי השוחט יהני ע"י קטן או עכו"ם, רק דבי' איכא דין מצד ושפך וכיסה מלבד הדין מצד עצמות הדם שאינו מכוסה. ויל"ד זמן חלות חיוב הרואה, אי חייל כאחת עם חיוב

וס"ל דגם לאחר שכיסה אין לגלות. מיהו באחרונים ז"ל דנו דלהחולקים יש ללמוד דליכא קפידא בזה, דרק משום חסרון דם למטה אתו עלה, ואפילו לרא"ה יתכן דבכיסה ע"ד קביעות, ואח"כ נתחדשה סיבה שמגלה ליכא קפידא בכך כיון דכבר קיים המצוה כהלכתה.

יפוד הנידון לענין גילוי לאחר הכיסוי, אי גדר המצוה נגמר במעשה הכיסוי, או דאיכא קיום ודין המצוה בכל משך הכיסוי, כעין דמצינו לענין נר חנוכה, וא"כ הגם דנתגלה פטור מלכסות, מ"מ אסור לכתחילה לגלות, דאכתי איכא לקיום המצוה. ונפק"מ גם לענין ברכת הכיסוי, אי יכול לברך לאחר שגמר מעשה הכיסוי, אי דמי לציצית וסוכה או לא, ויל"ע לענין נר חנוכה דדנו בזה בפוסקים ז"ל, ועי' רמב"ם פ"א מהל' ברכות ה"ו דאינו מברך לאחר הכיסוי.

ת"ר ושפך וכסה מי ששפך יכסה שחט ולא כסה וראהו אחר מנין שחייב לכסות שנאמר ואומר לבני ישראל אזהרה לב"ב בני ישראל. דעת הש"ך חו"מ ס' שפ"ב סק"ד דשוחט שנתן לאחר לכסות ביטל המצוה. ואסברה לה בקצוה"ח סק"ב דמקור הדברים מהרא"ש בסוגין, דלפום פירושו עולה דהוי מצוה שבגופו דלא מהני שליחות וכתורי"ד הנודע כמו דלא מהני שליחות בתפילין ובסוכה דהוי מצוה שבגופו, דדין התורה דהשוחט יכסה בגופו את הדם. ועי' אבודרהם (תפילות חול השער השלישי עמוד כג) שאין השוחט יכול לקיים המצוה ע"י שליח. ודעת הכו"פ סכ"ח סק"ג ותב"ש סקי"ד דודאי מהני שליחות,

מלעשותה". הרי דלט"ז תליא בעשה המצוה, ולד"ח במניעת המצוה, ואחר שבלא"ה נמנע כבר ליכא איסור על האחר. והנה ל"א דהוי גדר קנס, ודאי תליא במניעה, ול"א דהוי דין גמור, ימק"ל דכעין גזילה ודוקא בעשה המצוה כרעת הט"ז מיהו אינו מוכרח.

וחייבו רבן גמליאל ליתן לו י' זהובים. בש"ך חו"מ ס' שפ"ב סוסק"ד.

"מרגלא בפומי דאינשי מי שמכבד לחבירו ברכת המזון שמכבדו במ' זהובים, וכן שמעתי בשם כמה גדולים, וכ"כ בשלטי גבורים פ' החובל, מי שהזמינוהו לברך ברכת המזון ובא אחר וחטף ובירך, חייב ליתן לו מ' זהובים, וכן מבואר בש"ס פ' כיסוי הדם גבי הא דבעי התם אעובדא דר"ג שכר מצוה או שכר ברכה, מאי נ"מ, לברכת המזון, וקשה דהא כבר נתבאר דגדול העונה אמן יותר מן המברך, ומה"ט פטרו ר"ת והרא"ש וש"א פ' שקדום ומל, דהו"ל לענות אמן וכמ"ש לעיל, ובהך עובדא דר"ג כבר כתבתי לעיל שצ"ל שהי' מברך בנחת, אבל בברכת המזון אם לא הי' זה מכבדו והי' עונה אמן, הי' ג"כ מ' זהובים, וא"כ היכא משכחת לה דכשחטף חבירו יחייב במ' זהובים, וגם רבינו ירוחם גופי' כתבה שם זולתי בשיכול לענות אמן, אלמא דפטור כשיכול לענות אמן, וא"כ היאך חייב מ' זהובים בברכת המזון שמברכים בזימון בקול רם, ואפילו תימא שזה שחטף עשה שלא כדין וברך בנחת וככה"ג מ"מ הרי הנחטף חייב לברך ג"כ בפני עצמו ברכת המזון, כיון שאין חבירו מוציא, וא"כ הרי יש לו המ' זהובים שלו".

השוחט, וגם השוחט בכלל האי חיוב, או רק לאחר דאין השוחט מכסה.

מעשה באחד ששחט וקדם חבירו וכסה וחייבו רבן גמליאל ליתן לו י' זהובים. דנו הראשונים ז"ל במהות חיוב זה, י"א דאינו מן הדין דלא שייך תשלום עבור שכר מצוות, אלא קנס שהטיל עליו ר"ג, וזה דעת איכא מ"ד ברי"ף ב"ק (ל"ב ב' בדפי הרי"ף). ואין למדין מכאן למקומות אחרים והכל כפי ראות עיני הדין. ועי' רמב"ם פ"ז מהל' חובל ומזיק הי"ג ושם, ובחו"מ ס' שפ"ב ס"א. וי"א, והיא דעת הרי"ף והרא"ש שם סי"ד, דהוי דין חיוב גמור ושיעור חכמים דחייבו י' זהובים. בזה"ז דליכא דיינים סמוכים, אין מגבין תשלום זה, דרק באיכא חסרון כיס ממש מגבין האידנא, ומכ"מ מהני תפיסתו ואין מחייבין אותו להחזיר, כמבואר בתוד"ה וחייבו, וברמב"ם רש"ע.

ומצינו פלוגתא אי החיוב מצד מה שמנע והפסיד חבירו, או דוקא בעשאו איהו שהרויח המצוה, אבל אי רק מנע מחבירו ליכא חיוב. בט"ז יו"ד סכ"ח סק"ח, "ולפי"ז אין עליו חיוב לשלם י' זהובים דוקא שכר ברכה שהוא נהנה ומבטל את חבירו ממנו צריך לשלם לו, משא"כ כאן שאינו נהנה ואינו אלא כמבטל חבירו מן הנאת חבירו ומזיק בעלמא הוא". ובדברי חמודות אות כ"ה, "וז"ל הרמב"ם בפ"ז מהל' חובל יש שהורו שכל המונע הוא חייב לפי שזה האחר שעשאה כדין עשאה כיון שהבעלים לא היו יכולים לעשות, ולפיכך מחייבין לאותו שהי' מונע להבעלים

"ונראה דאין לאדם שכר ברכה י' זהובים, אלא על ברכה שמברך בפני אחרים, אבל בינו לבינו לא, וא"כ בש"ס וש"ג ורי"ו מיירי בענין שלא יוכל לענות אמן, כגון שחטף מחבירו כוס של ברכת המזון ודחפו חוץ לבית וסגר בפניו עד שברכו והלכו להם וכה"ג, וא"כ נהי שזה יברך אח"כ לעצמו, מ"מ כיון שיברך בינו לבינו לא יהי לו שכר י' זהובים על הברכה, וא"כ בהך עובדא דר"ג צ"ל שחייבו על הברכה, לפי שזה ששחט הי' רצונו לברך בקול רם בפני אחרים, וזה קדם וברך בנחת וכה"ג, ולפי"ז מה דמרגלא בפומי דאינשי ליתא, שאין מכבדו בכלום, כיון שבלאו הכי יכול לענות אמן, ואפשר שר"ל שמכבדין מה שממהרין לשלם למברך תחילה וכמ"ש לעיל ועדיין צ"ע".

איבעיא להו שכר מצוה או שכר ברכה. בר"ן וריטב"א הוכיחו מסוגיא דב"ק צ"א ב' דגם על חטיפת מצוה חייב י' זהובים, דאיירינן התם בשור העומד להריגה ואילן העומד לקציעה דליכא ברכה ע"ז, ומבואר חיוב י' זהובים, וכ"ה בתוס' ב"ק שם. ולפי"ז בעיא דגמ' אי רק שכר מצוה או גם שכר ברכה, ולא כפשטות לשון הגמ' אי על שכר מצוה בלבד או שכר ברכה בלבד. וכן בסברא, דמהכ"ת שכר ברכה עדיף משכר מצוה שהוא העיקר.

מידו יל"ע דא"כ בכיסוי הדם גופא נפק"מ אי משלם י' או כ' זהובים, דאי אף על שכר ברכה הו"ל תרתי, וזו קושית ריטב"א, ותוס' ב"ק שם ד"ה וחייבו, וכתבו שם, "וי"ל דמצוה וברכה הכל אחד, ואע"ג

דשור העומד להריגה ואילן העומד לקציעה יש שכר מצוה אע"פ שאין ברכה, מכל מקום התם שכר מצות כיסוי וברכה לא הי' כי אם י' זהובים". ויעוין בש"ך חו"מ ס' שפ"ב סק"ג, "ובספר לחם חמודות פרק כיסוי הדם הביא דברי הר"ן דבשכר מצוה נמי משלם, והקשה עליו כיון דשכר מצוה בכיסוי איכא ישלם המצוה והברכה וצ"ע עכ"ל, ולק"מ דכדברי הר"ן מוכח בש"ס ס"פ החובל ובתוס' שם ושאר הרבה פוסקים שכולם כתבו להדיא דבשכר מצוה נמי משלם י', ובכיסוי לא משלם אלא י' ע"ש בדבריהם, וכ"כ מהרש"ל פ' החובל ס' ס', אלא ודאי ה"מ דכיסוי דכיון דאי אפשר לברכה בלא מצוה אין משלם על המצוה".

וצ"ע דמסתבר איפכא, דכיון דהברכה חלק מן המצוה חשיב הכל "חד מצוה" ואינו משלם אלא על המצוה ולא על הברכה בפני עצמה. ומצינו בהדיא בחידושי הרא"ה בסוגיין ד"ה תניא, "וה"ה במצוה לחודא כדאמרינן התם בפרק החובל בשור העומד להריגה ואילן העומד לקציעה, שאם קדם אחד והרגו או קצצו משלם עשרה זהובים, וכלם שכרן עשרה זהובים שבהם שאין שמין המצות להקל ולהחמיר, וכי איכא ברכה ומצוה כולוהו כחדא חשבינן דברכה משום מצוה הוא". וביאורו דתקנת הברכה כחלק מצורת המצוה ולא כענין בפני עצמו, וצ"ע כוונת הש"ך הנ"ל. [העירוני לשו"ת חת"ס או"ח ס' קנ"ט דתמה על הש"ך].

למאי נפק"מ לברכה מ"ז. ע"י חידושי הגרעק"א ז"ל, ובדברי הש"ך שהועתק לעיל.

והובים ולא פטרו מה"ט, די"ל דה"י מברך בלחש בשעת כיסוי הדם, משא"כ בקורא בתורה". וכע"ז במעדני יו"ט כאן אות ה', ועו"פ ז"ל, דמילה שהיא ברבים מברך בקול, משא"כ כיסוי הדם.

ובפשוטו בנידון תוס' בב"ק בקורא בתורה, ליכא הכרח לזה, דהכא בכיסוי איכא נידון מצד עצם שכר המצוה, ולזה לא יהני מה דיכול לענות אמן, וההכרח רק מר"ת דאייתי הרא"ש לענין מילה, דאיכא מעשה המילה מלבד הברכה, ומכ"מ דן מצד עני' אמן, דא"כ אף בכיסוי יפטר מה"ט, וצ"ל כדברי מהרש"א ומעדני יו"ט דאמר הברכה בלחש. [ועי' להלן דיוק ל' המרדכי דגם במעשה דמילה תבע "שכר הברכות" ולא "שכר המילה"].

בש"ך חו"מ ס' שפ"ב סק"ד. הביא דברי מהרש"ל ביש"ש פ' החובל ס' ס', "ולפי הטעם שפטר ר"ת אותו המוהל ואפילו תפס מפקינן מיני', כיון שזה ענה אמן וגדול העונה אמן יותר מן המברך, ואם לא ענה אמן איהו דאפסיד אנפשי', ע"כ מייירי אליבי' הך דר"ג בכיסהו בלי דעת חבריו ואמר הברכה בנחת כדי שלא ישמע חבריו, או שדחפו ממנו שלא הי' יכול לשמוע, ולא מיחזור בעיני כלל, דסתמא איירי ש"ס בלא פלוג, ומסתמא הי' מברך כדרך המברכין, ופשיטא דלא איירי ברשיעי שהי' מונע את חבריו לענות אמן, ע"כ נראה דאפילו ענה אמן גמי חייב, אע"פ שהעונה גדול, היינו בלא עשית מצוה, כגון לענין ברכת ס"ת ותפילה שהיא מניעת ברכה לבד, אבל לענין כיסוי הדם ומילה שהיא מצות

ברא"ש ס"ח. "מעשה באחד שאמר למוהל אחד שימול את בנו וקדם אחר ומלו ותבע הראשון שאמר לו האב למולו מן השני עשרה זהובים, ופטרו ר"ת דאמר בפרק החובל דכל מידי דלית בי' חסרון כיס לא עבדינן שליחותיהו, ואפילו אם תפס מפקינן מינ' דכיון שהי' שם בשעת מילה וענה אמן, גדול העונה אמן יותר מן המברך, ואם לא ענה אמן איהו דאפסיד אנפשי'". ולהלן ברא"ש, "ובלאו הנך טעמי דר"ת נראה לי לפטור המוהל, דאע"פ שאמר האב למוהל אחד למול את בנו, לא זכה באותה המצוה לחייב אחר אם קדם ועשאה, ולא דמיא לכיסוי דאמרה תורה ושפך וכסה מי ששפך יכסה, וכן האב שחייב למול את בנו ורצה למולו וקדם אחר חייב, אבל אם אין האב רוצה למולו כל ישראל חייבין למולו, ובדבור שאמר האב למולו לא זכה למצוה לחייב האחר אם קדמו". ובמרדכי כאן ס' תרנ"ה, "מעשה באחד שנולד לו בן ונתנו למוהל אחד למולו ובא חבריו והקדימו, ובא הראשון והזמינו לדין על שכר הברכות".

בתוס' ב"ק צ"א ב' ד"ה והייבו. אייתו, "ומעשה באחד שקראו ש"צ לקרות בס"ת, ובא אחר וקדם וקרא, ושאל לר"ת, ואמר לו שיתן לו תרנגולת לשחוט תחת אותם שתי ברכות. ואין נראה לר"י טעם זה, דאם כן למה חייבו ר"ג עשרה זהובים. ועוד פטרו ר"ת משום שיענה אמן, וגדול העונה אמן יותר מן המברך". ובמהרש"א שם, "ועוד פטרו ר"ת משום שיענה אמן כו', ואין להקשות השתא גמי ר"ג למה חייבו ליתן י'

מילה מוטל אגופו דאב למול בנו, וזהו דטעין הרא"ש דכיון דמינה שלית, הרי לא מקיים מצות האב המיוחדת, שהיא מצוה שבגופו, ומצד המצוה על כל ישראל, לא זכה למצוה לחייב לאחר אם קדמו, דכל ישראל חייבין למולו. ודימוי הרא"ש מילה וכיסוי הדם, היינו דאף כיסוי הוי מצוה שבגופו על השוחט ולא מהני שליחות.

וצ"ע דבלשון הרא"ש והמרדכי מפורש דהמו"מ בין המוהל לאותו שחטף, ולא בין האב להחוטף, ולקצוה"ח הא התביעה מצד האב שהפסיד מצותו, ועוד דבלשון המרדכי בהדיא דתבע המוהל "שכר הברכות", הרי דאין כאן כלל תביעת שכר מצות המילה. וניתן לקיים יסוד קצוה"ח בדעת הרא"ש, מיהו בזה לא פליג ר"ת, דגם איהו מודה דליכא תביעה מצד המצוה, כיון דלא מהני שליחות, ובלא"ה הפסיד האב את מצותו, ומצד מצות מילה דרמיא על כל ישראל, לא זכה המוהל טפי מן החוטף דרמיא על כולם, והנידון רק מצד שכר הברכות, כיון דקיי"ל שליח מברך, דתקנת הברכה נקבעה על עושה המעשה ולא על מקיים המצוה, וכמבואר במג"א הל' פסח ס' תל"ב סק"ו.

והשתא כלפי הברכות שפיר קאמר ר"ת דגדול העונה אמן וליכא חיוב י' זהובים, והיש"ש תמה מה נימא כלפי עצם שכר המצוה, דאה"נ ודאי איכא חיוב שכר מצוה בלא ברכה, מיהו התם מעיקרא כל התביעה על שכר הברכות ולא שכר מצוה, כמפורש בלשון המרדכי כנ"ל, ובסוגיא דאיירינן לענין כיסוי הדם שחטף המצוה

עשה לבד, והברכה אינה מעכבת, **א"כ מנע אותו מן המצוה**, ומצוה לבד ג"כ חשוב י' זהובים, אע"פ דלא אמרינן מצוה לחוד וברכה לחוד לענין י' זהובים, מ"מ על מצוה לבד ג"כ דנין עלי' י' זהובים, כמו שור ואילן דלעיל, הלכך נראה דאם תפס אפילו בזה"ז י' זהובים לא מפקינן מיני'.

ובש"ך דתה דבריו, דמ"מ עיקר החיוב על הברכה. וצ"ע טעמו דודאי הסברא כיש"ש דעיקר היא המצוה עצמה. נאלא דהיכא דאיכא מצוה וברכה חשיב הכל כחדא ומשלם רק י' זהובים כנ"ל מרא"ה]. ועוד תמה הש"ך, "דמה בכך, ס"ס כיון דהעונה אמן גדול מהמברך ונוטל שכר י' זהובים, א"כ ה"ז שקדם ומל לא הפסידו כלום, שהרי מ"מ יש לו הי' זהובים ולמה יחייב". ומסיק, "אלא בע"כ צ"ל דבהך עובדא דר"ג הי' חבירו יכול לענות אמן, ואין זה דוחק כלל, דלא ברשיעי כמ"ש מהרש"ל שאמר בכוון בנחת שלא ישמע חבירו, או שדחפו, אלא מיירי שעשה הברכה לפי תומו בנחת, וכ"כ מעד"מ דהא דפטר ר"ת במוהל משום דבמילה מברך בקול רם, וכ"כ בפרישה ביו"ד ס"ס כ"ח".

בקצוה"ח ס' שפ"ב סק"ב. מורם מדבריו, דפלוגתת ר"ת והרא"ש בנידון אי מהני שליחות על מצות האב למול את בנו, דר"ת ס"ל דמהני, ומה"ט בלא הטעמים שביאר יכול האב לתבוע מן החוטף, כיון שביטל מצותו בזה שמל בלא שנשלח למול בנו, ואילו הרא"ש ס"ל דלא מהני שליחות ע"ז, ויסודו עפ"י התוריד דבמצות שבגופו לא מהני שליחות, והכ"נ

וא"כ המצוה מיוחדת רק עליו יותר מעל אחרים, ושייך לומר דהאב יכול לעשות שליח עבורו, אבל היכא דליכא אב והחיוב על כל ישראל, ודאי נראה דלא שייך כלל לומר שאחד יעשה חבירו שליח עבורו, כיון דגם על השני איכא החיוב כמו עליו, א"כ כל מי שעושה, חיובא דידיו הוא דקעביד, ובכ"ל מקום לא מצינו דין שליחות, רק בדבר דחיוב זה הוי מיוחד רק על המשלח ולא על השליח, שוב מצאתי להדיא בחידושי הרשב"א במסכת שבת דף קל"ז שכתב בשם הרמב"ן דבמילת גר לא שייך שליח, דכל מאן דמהיל מצוה דידיו עביד יעו"ש, וכ"כ הר"ן בסוף פרק ר"א דמילה".

נמצא דאמנם המוהל החוטף עשה מצוה זו, ברם בלא"ה ליכא האי קיום כלפי האב מצד המוהל שמינה, וכלפי המוהל עצמו איהו לא עדיף מיני, דזה מצוה על כל ישראל, וזהו דקאמר הרא"ש דלא דמי לכיסוי או למילה, ובא אחר וחטף, דהתם עשה המצוה וגזלה מהשוחט או מהאב, דבלא חטיפתו הי' השוחט או האב מקיים המצוה שעשה, דאמנם לא קיים מצות האב, ומצות השוחט, מיהו קיים מצות כל ישראל דגם האב והשוחט מכללן, משא"כ בעשו שליח למילה או לכיסוי, הרי מצות כל ישראל בלא"ה אין להם, דע"ז ליכא שליחות, ומצותם המיוחדת הא גם השליח לא קיים, רק דמנע מהם המצוה, ועלה ליכא חיוב י' זהובים. [ועי' ביה"ל הנ"ל בהמשך דבריו ודו"ק].

והשתא הי' ניתן לדון דר"ת פליג דעצם מניעת המצוה מחייבת, ונידונם

מהשוחט, ולא איירי במינה השוחט שליח, דנימא דבלא"ה הפסיד מצותו דרמיא אגופו, ודאי איכא תביעה מצד עצם שכר מצות הכיסוי, ולא יהני אמירת אמן, דסו"ס תובע שכר המצוה, וא"כ לא יוכרח כלל לאוקים באמר בלחש או בדחפו. [מיהו לפי"ז לא נתבאר מה השיב הרא"ש כלפי שכר הברכות].

בעיקר יסוד קצוה"ח. יש לדון, ראולי יורה הרא"ש דמהני שליחות במילה, ונימא כדעת הט"ז יו"ד סכ"ח סק"ח, דרק בעשה המצוה חייב י' זהובים, ולא בעצם מניעת המצוה, כנ"ל דנחלקו בזה הט"ז והד"ח, והכא כיון דהחוטף לא נתמנה ע"י האב, אמנם מנע מצות האב המיוחדת, כיון דלא נעשה על ידי שלוחו דהאב, מיהו איהו נמי לא קיים האי מצוה, דזה "מצות האב", ומצד "מצות כל ישראל למול", בזה לא מהני שליחות, כיון דכולם שוין בדבר, דאיהו גופי' אחד מישראל דבכלל האי מצוה, והיינו דגם כלפי המוהל שנתמנה ע"י האב, אהני השליחות לדין מצות מילה דהאב, דלא שייך להשליח כלל, אולם לגבי חיוב כל ישראל, כיון דגם המוהל המתמנה בכלל האי דינא, ליכא דין שליחות כלפי האב. [הגם דקדים להאי דין ג"כ].

ומצינו האי סברא באחרונים ז"ל דבכה"ג דזיקת השליח להדבר כזיקת המשלח, ליכא תורת שליחות. יעוין ביה"ל ח"א ס"י, בתוה"ד, "אמנם זה אינו, דודאי דלכאור' נראה הסברא להיפך ממש, דאפילו אם נאמר דלא כהרא"ש, וגם במילה שייך שליחות, זהו רק היכא דהאב רוצה למולו,

בלא"ה ליכא גבי דאב במינה שליח, ושפיר תמה הד"מ דיהני שליחות כבעלמא.

יתבי רבי תלת תעניתא. בתורא"ש, "לפי שהי' גדול ונשיא בישראל והיו הכל מתאספים כשמתווכחים הי' חילול השם וגנאי אם ינצחוהו". ובריטב"א, "פירשו בתוספות לפי שרבי הי' גדול בישראל, והוא אינו יכול לומר להם אלא דברי דחיות, כענין ענה כסיל כאולתו, ואם סבורים שאינו מנצחם כהוגן, יהא חילול התורה".

א"ל כוס של ברכה אתה שותה. בתורא"ש, "לאו משום שתי' קאמר, דהא מייתי מיני' ראי' לשכר ברכה, אלא לפי שהי' מין הי' רוצה לשלחו קודם ברכה שלא ישתתף עמהם בברכה".

כוס של ברכה שזה ארבעים זהובים. ברש"י, "ארבעים זהובים שכר ארבע ברכות שענה אחריהם אמן". בריטב"א ד"ה כוס, "פרש"י ז"ל כי לא על השתי' הי' מקפיד אלא שלא יצטרף עמהם בברכה ולא יענה אמן שהוא כמברך, וזהו שלמדו מכאן דשכר ברכה עשרה זהובים. ומכאן דן ר"ת ז"ל באחד שקראוהו לקרוא בתורה ועמד אחד במקומו, שאין לו לשלם כלום, דכיון שחבירו עמד שם ועונה אמן הרי הוא כמברך". וזה כפירוש הש"ך חו"מ ס' שפ"ב סק"ד ד"ה בספר מע"מ, דלא כמעדני יו"ט סק"ג, דפירש כוונת רש"י דבא לומר דלא כר"ת דפטר בקריאת התורה ובמילה מצד עני' אמן, אלא כל ברכה שעונים אמן בלבד חשיב שהפסידו וחייב לשלם לו עלי', לאפוקי ברכת הזימון שעונים בלשון ברכה,

כלפי שכר המצוה, ונקודת פלוגתתם אי חיוב י' זהובים, דוקא בעשה השליח, או בעצם מניעתו. [מיהו אין נראה דפליגי אי מהני שליחות על מצות ישראל למולן]. אולם לקושטא בהדיא דהמו"מ בין המוהל להחוטף, וכן דתובע שכר הברכות כנ"ל דלא כקצוה"ח, ושמעינן א"כ דגם נידון ר"ת רק מצד הברכות, דכיון דנתמנה ע"י האב להיות שליח על מצות האב, הרי זכה בברכה כדין שליח מברך, וכלפי זה ביאר ר"ת דמהני עני' אמן לפוטרו, כיון דגדול העונה אמן יותר מן המברך. ובסוגין איירינן מצד שכר מצות הכיסוי, ולזה לא יועיל לן עני' אמן, דסו"ס תובע שכר מעשה המצוה כנ"ל, ולא יוכרח אוקימתת הפוסקים ז"ל דאיירי בבירך בלחש. וצל"ע דאכתי לא נתבאר מה דחי הרא"ש כלפי "שכר הברכות", דגם להאמור כל דבריו מיישבין דליכא שכר מעשה המצוה, והא גם ר"ת נחית לזה כנ"ל.

בדרכי משה יו"ד הל' מילה פ' רס"ד. בשם א"ז דאם האב מוהל אסור לכבד לאחר, וכתב הד"מ ותמהני הא קיי"ל בכל מקום שלוחו של אדם כמותו. והקשה קצוה"ח סתירה מדברי הרמ"א חו"מ ס' שפ"ב ס"א דפסק כהרא"ש, דהי' לו בן למול ובא אחר ומלו חייב ליתן י' זהובים, אבל נתנו לאחר למולו ובא אחר ומלו פטור. והיינו דלא מהני שליחות במילה כדביאר הקצוה"ח, וא"כ סתרי דברי הרמ"א. ויל"ע דלהאמור ליכא סתירה, דלא נתחדש בהרא"ש דלא מהני שליחות, רק דלא עשה השליח מצות האב, וכמו"כ מצות ישראל

והיינו כאילו נאמר ברש"י שכר ד' ברכות דרך ענה אמן ולא בלשון ברכה. ועי' בש"ך לשון הגמ' המורה כפירושו וכנ"ל מריטב"א. **מאי שנא מהשבת אבידה דאמר מר השב אפילו מאה פעמים.** ברע"א, "לא דמי דהתם כל פעם אבדה מחדש אבל הכא מפטר בפעם אחד מכסוי". ויענין תפא"י דדמיון הגמ' לאו מסברא, אלא מצד לשון הקרא, דיתפרש וכסה דומיא דהשב, וכ"מ לשון רש"י ד"ה דאמר מר. ובריטב"א, "ומאי שנא מהשב דאמר מר השב אפילו מאה פעמים, פירוש דליכא למימר דשאני התם דכתיב השב תשיבם, דהא תשיבם לדרשא אחריתי אתא, ומהשב בלחוד נפקא לן אפילו מאה פעמים, כדאיתא בפרק אלו מציאות וכדפירש רש"י ז"ל".

עוד דנו לענין כיסה הרוח מקצת דם אי נפטר מכיסוי שאר הדם, או דחלוק כיסתה הרוח מכיסה בידיו, ובישוע"י סכ"ח סק"ג דדוקא כיסה הוא אבל ברוח חייב לכסות השאר, ובאור"ש בהל' שחיטה דגם בכיסה הרוח פטור ורק בנתגלה כולו חייב לכסות אפילו ה' מכוסה בראוי לכיסוי גמור דבעינן כיסוי ע"י האדם. ועי' מנח"ח מצוה קפ"ז שדן בזה. ותליא אי יסודו מצד דליכא דם לכסות, או דהשתא מקוים המצוה. [עי' בסמוך].

לא שנו א"ל שחזר ונתגלה. לעיל פ"ו א' הובא דברי המאירי דכיסה חש"ו ונתגלה פטור מלכסות, דחש"ו אינן כרוח. ויל"ע בכיסה עכו"ם וחזר ונתגלה, אי משום דאיכא כח גברא, או משום דהו"ל מי שהוא בכלל "ושפך וכסה", דחש"ו חשיבי בר זביחה, משא"כ עכו"ם דלאו בר זביחה לשיטת תוס' ורא"ש, ואינו בדין ושפך וכסה.

והיינו כאילו נאמר ברש"י שכר ד' ברכות דרך ענה אמן ולא בלשון ברכה. ועי' בש"ך לשון הגמ' המורה כפירושו וכנ"ל מריטב"א.

מאי שנא מהשבת אבידה דאמר מר השב אפילו מאה פעמים. ברע"א, "לא דמי דהתם כל פעם אבדה מחדש אבל הכא מפטר בפעם אחד מכסוי". ויענין תפא"י דדמיון הגמ' לאו מסברא, אלא מצד לשון הקרא, דיתפרש וכסה דומיא דהשב, וכ"מ לשון רש"י ד"ה דאמר מר. ובריטב"א, "ומאי שנא מהשב דאמר מר השב אפילו מאה פעמים, פירוש דליכא למימר דשאני התם דכתיב השב תשיבם, דהא תשיבם לדרשא אחריתי אתא, ומהשב בלחוד נפקא לן אפילו מאה פעמים, כדאיתא בפרק אלו מציאות וכדפירש רש"י ז"ל".

א"ל התם לא כתיב מיעוטא הכא כתיב מיעוטא וכסהו. לולי מיעוטא דקרא יתכן דמתפרש גדר המצוה שיהא מכוסה כל שעה, ולאחר הקרא יל"ד, די"ל דנתגלה דנגמר המצוה כמעשה הכיסוי לגמרי, ויתכן לומר דאמנם איכא קיום ודין המצוה בהמשך הכיסוי, מיהו חיובא דמצוה רק חד מעשה כיסוי [ונפק"מ בנידון אחרונים ז"ל אי שרי אח"כ לגלותו]. ומצד דין דיחוי להצד דיש דיחוי אצל מצות, לא סגי לפוטרו מכיסוי לולי מיעוטא דוכסהו, דהא ה' מתפרש המצוה על מצב דם מכוסה, ולא עצם מעשה כיסוי, וא"כ איכא לקיום המצוה ולא נדחה. ועי' בסמוך מדברי לב ארי' ומשכ"ש בביאור דברי רש"י ד"ה הא אידחי.

לא שנו א"ל שחזר ונתגלה אבל לא חזר ונתגלה פטור מלכסות. בגליון רע"א

נ"מכ"מ חלוק נתכסה ע"י רוח מכסהו אדם לענין חזר ונתגלה]. ועי' קה"י שבת ס"כ.

וי"ף"ד ביאור דברי רש"י באופן אחר, דתליא בנידון דלעיל במתנ', אי המצוה רק עצם מעשה הכיסוי, או שיהא מכוסה כל שעה, ואיכא קיום ודין המצוה גם אח"כ, ובהא נחלקו הפוסקים ז"ל אי שרי אח"כ לגלותו. וכנ"ל בגדר הדין אילולי מיעוטא דוכסהו. וזהו דקאמר רש"י, דכיון דכסהו ונתגלה פטור מלכסות, דבוה נתחדש דגמר המצוה הוא בעצם המעשה, וא"כ מה"ט הוי דיחוי, דכבר ליכא קיום המצוה כלל, אבל אי נתגלה חייב לכסותו, הרי גם השתא איכא קיום בכל רגע דמכוסה, ויתפרש לכאן בעפר הראוי לכיסוי.

אמר רב פפא זאת אומרת אין דיחוי אצל מצות. בגליון רע"א יו"ד סכ"ח סי"א, דמכסה בלא ברכה, כיון דמספקא לן אי יש דיחוי אצל מצות, דבעיא היא בגמ' סוכה ולא איפשיטא, ואזלינן לתומרא לחייבו בכיסוי, אבל לא יברך דלמא יש דיחוי אצל מצות. וכ"מ בשא"פ ז"ל.

מתנ' דם שנתערב במים אם יש בו מראית דם חייב לכסות, נתערב ביין רואין אותו כאילו הוא מים. בתוד"ה רואין. בהקדם תוס' ע"ז ע"ג א' ד"ה ת"ש, "וי"ל דהכי פריך מאי לאו דקנפיל לגו התירא ומדהא סיפא מיירי באיסורא לגו התירא רישא נמי דקתני יין ביין במשהו מיירי בכה"ג דנפל איסורא לגו התירא וקתני במשהו וקשיא לרב דימי א"ר יוחנן". במהרש"א ציין לתוס' בסוגיין דהוסיפו לבאר המשך סוגית הגמ', "ופריך מדרישא במיא

וכי חזר ונתגלה מאי הוי נימא הואיל ואידחי אידחי. בריטב"א, "פירוש כיון דאמרת דכי לא נתגלה פטור, כי חזר ונתגלה מאי הוי, אבל לדידי אע"פ שלא נתגלה חייב לכסות, ומקשה תו לומר דהוא הדין דאע"ג דלא נתגלה שיהא חייב לכסות, דלא עדיף כסהו הרוח מהיכי דנבלע דם בקרקע שחייב לכסות. אמר ר"ז ההוא שרישומו ניכר, פירוש דההיא שלא נבלע לגמרי אלא שהי' רישומן ניכר, וכן הלכתא".

הא אידחי ל"י. ברש"י, "מכיסוי דהא כיסהו ונתגלה פטור מלכסות". והעיר רש"ש, "לכאור' כך הול"ל, דהא כי לא חזר ונתגלה פטור, וכן פירש בעצמו בסוכה וע"ז". וביאר בלב ארי', היינו דאי הוה אמרינן דאפילו אם כסהו וקיים מצות כסוי מ"מ כשחזר ונתגלה חייב לכסות, דכסהו אפילו מאה פעמים, א"כ בשעת גילוי בא לו חיוב חדש, ממילא דה"ה בכסהו הרוח לא שייך דיחוי, דנהי דכיסוי הראשון אידחי ל"י, מ"מ בשעת גילוי נתחייב בחיוב חדש, אבל כיון דבאמת בכסהו ונתגלה פטור מלכסות, א"כ ש"מ דעיקר חיוב הוא על כסוי הראשון, וכיון דמתחילה כסהו הרוח, י"ל דאידחי ל"י מכיסוי.

ועי' נידון אחרונים ז"ל דלעיל אי נתכסה ע"י רוח במקצתו אי חייב לכסות השאר, ותליא אי הוי רק פטור דאין לו מה לכסות, וכן נקיט רע"א דמה"ט אפילו נתכסה ע"י דבר דלא חשיב כיסוי, דסו"ס אינו מגולה, וממילא בנשאר דם מגולה ודאי מכסהו, או דהוי קיום המצוה ע"י האי כיסוי, ודוקא בראוי לכיסוי כדס"ל להפרי תואר.

דאיסורא סיפא נמי במיא דאיסורא וקתני מים ביין בנותן טעם, פירוש וכי היכי דהך סיפא באיסורא לגו התירא ה"ה רישא דיין ביין בכל שהוא".

ובמהרש"א שם הקשה, "צ"ע מאי קושיא לדמות רישא דיין ביין לסיפא דמים ביין דאיירי באיסורא לגו התירא, אדרבה נדמהו לסיפא דיין במים דאיירי בהתירא לגו איסורא, דבמיא דאיסורא איירי הנך כבי לפי סברת המקשה, ואפשר דמשמע למקשה דהנך תרי כבי דרישא יין ביין ומים במים איירו ככה"ג חדא באיסורא לגו התירא וחדא בהתירא לגו איסורא". ולכאור' דוחק גדול דמשום זה הקשו בגמ', גם חסר כל זה בדברי התוס'.

ולכאור' מתפרש כפשוטו, דתוכן מתנ' לחלק בין "יין ביין" ל"יין במים" והיינו בין "מין במינו" ל"מין בשאינו מינו" וכדמסיים זה הכלל, וא"כ ודאי מתפרש בחד גווני, דבזה קאמר דבמינו במשהו, ובאינו מינו בנותן טעם, וזה עיקר תוכן משמעות מתנ', ולא מצד צורת מתנ' גרידא כדפירש במהרש"א, וא"כ אי בדין מין בשאינו מינו איכלל בין התירא לגו איסורא בין איסורא לגו התירא, וע"ז קאמר בנותן טעם, ודאי על זה קאמר ברישא דבמין במינו במשהו, והגם דרהיטות לשון תוס' הנ"ל ובסוגיין משמע רק מצד צורת מתנ', דרישא דומיא דסיפא וכן בהיפוך, מכל מקום שפיר כל זה במשמעות הדברים.

ולפי"ז אין צריך למחוק בסוגיא דע"ז בקושיא הג', לשון הגמ' "וקתני סיפא מים ביין בנותן טעם", דבמהרש"א שם

הכריח דלתוס' על כרחך לא גרסינן לה, דהרי אין הקושיא על עצם הדין, ולהאמור כל זה בכלל הדיוקא, דוקתני סיפא כו' והא ודאי ע"ז קאמר ברישא "במשהו", והאריכו בגמ' טפי לפרש הקושיא מסיפא דסיפא, ועי'. (וע"ע בספר לב ארי' כאן).

בתוד"ה רואין. "ובנותן טעם דקאמר דמשמע דכי ליכא בנותן טעם דשרי היינו כגון שנפל הרבה מן ההיתר בבת אחת לתוך האיסור שנתבטל האיסור בבת אחת". במהרש"א ציין לתוס' לקמן ק' ב', דמבואר דהוצרכו לזה לשיטת ר"ת דס"ל חנ"נ בשאר איסורין, וס"ל דה"ה לח בלח, ואי בלא נפיל בבת אחת הרי גם בליכא נותן טעם כגון שנתרבה וביטל טעם האיסור, מכל מקום הא נעשה נבילה, ואה"נ לשיטת ר"א מתפרש בנפל קמא קמא, ולפי"ז מצד חומרא דיין נסך לא נצרך כלל נפילה בבת אחת.

ובזה אילולי המפורש בתוס' ק' ב' הנ"ל דמצד "חנ"נ" הוצרכו לזה, על כרחך מבואר בדברי תוס' אלו דגם במין בשאינו מינו דלא החמירו במשהו, אינו אלא בנפילה בבת אחת, אבל בנפל מעט מעט, גם בזה מחמירין לומר קמא קמא בטיל, והי' מוכרח דס"ל דדין מין במינו במשהו בהתירא לגו איסורא, היינו כשיטת הרמב"ם דגם בנפל הרבה כו' נאסר במשהו כיון דהאיסור במקומו חשוב, ומה"ט תמה במהרש"א קודם ראות תוס' ק' ב', דמהכ"ת דלא נימא בזה דחזור וניעור להיתר, וכוונתו דרק במין במינו מצינו חומרת משהו לומר דלא בעי נתינת טעם, אבל במין בשאינו מינו ראוי דיהא ניעור להיתר ככל האיסורין.

מכדי נותן טעם שרי, אבל לשיטת ר"ת הא הכריחו בתוס' להלך ק' ב' דאיירי בנפל בבת אחת, וא"כ בדומיא דהכי במין במינו קתני דאוסר במשהו, וניחא להמבואר בטור יו"ד ס' צ"ב דדעת אביו הרא"ש לפסוק כשיטת ר"א, וכדנתבאר בבאור"ס חולין סימן ט"ז סק"ד.

נתערב ביין רואין אותו כאילו הוא מים.
בתוס' זבחים ע"ז ב' ד"ה רואין. "ומיהו קשה דאיפכא ה"ל למידק דהא אמרינן ביומא שעירה דם הפר בדם השעיר ובדם שנתערב במים אמר בגמ' לא שנו אלא שנפל מים לתוך דם אבל דם לתוך מים ראשון ראשון בטל, הלכך האי דם פר הי' לו להתבטל ראשון ראשון בדם השעיר, ואפילו מאן דלית לי' ראשון ראשון בטל בפ' בתרא דע"ז הכא מודה משום דה"ל נראה ונדחה, וי"ל דלא אמר ראשון ראשון בטל כשמערה בשפע הרבה יחד כמו שמחלק בע"ז בין חבית דנפיש עמודי' לצרצור קטן דלא נפיש עמודי' אפילו למאן דאית לי' ראשון ראשון בטל בחבית, ביותר מפי החבית הי' מודה דלא בטיל".

מבואר כמה חידושים, (א) דדין קמא קמא בטיל אפילו בהאיסור "רוב", ואולי כן דזה מימרת רב דימי ורב יצחק ע"ז ע"ג א' דלא כשיטת תוס' ורא"ש שם, וכפשטות "אפילו כל היום כולו". (ב) דרבין פליג גם אדינא דקמא קמא בטיל, וכשיטת הרמב"ן הובא בר"ן ע"ז שם, דהרי כתבו "ואפילו מאן דלית לי' ראשון ראשון בטל" כו', והשתא היכן מצינו מ"ד דפליג, דבפשוטו רק בדין משהו נחלקו, ועל כרחך

והנה בתוס' בע"ז לא נתגלה היאך ס"ל בדין יין נסך מין במינו בהתירא לגו איסורא אי כשיטת הרמב"ם או כשיטת הרמב"ן, ונראה דתלוי אי כר"ת או כר"א בדין חנ"נ בשאר איסורין, דלשיטת ר"ת דעל כרחך איירינן בנפל כאחת, וכמבואר בתוס' בסוגיין, ולקמן ק' ב', הרי על כרחך בדומיא דהכי איירי רישא דמין במינו במשהו, וא"כ מוכרח דס"ל אליבי' דר"ת כשיטת הרמב"ם דאוסר בכל גווני, ובפרט דמתבאר דלתוס' זה יסוד ב' הקושיות בגמ' ע"ז ע"ג א', משא"כ לשיטת ר"א דלא איירי בדוקא ככאחת, אין לנו הכרע בדבר, ויתכן דלעולם כולה מתני' בנפל מעט מעט, ובוה חלוק מין במינו ממין בשאינו מינו, אבל בנפל כאחת לעולם י"ל כשיטת רמב"ן דגם במין במינו מבטל האיסור ושרי, ודו"ק בכ"ז.

ברא"ש ע"ז שם סכ"ח. "וגם בהתירא לגו איסורא חמיר יין נסך משאר איסורין דביין נסך קמא קמא בטיל ואפילו נתרבה ההיתר ויש בו ס' לבטל האיסור, ואילו בשאר איסורין אם נתרבה ההיתר ויש בו ס' ניעור מאיסורו ומבטל האיסור". כפי פשטות לשון הרא"ש שהזכיר "קמא קמא בטיל", הרי מבואר דס"ל בזה כשיטת הרמב"ן דבנפילת ס' שפיר בטיל איסורא ולא החמירו בזה, ורק בנפל מעט מעט דבשאר איסורין ניעור מאיסורו כד נתרבה, ביין נסך שהחמירו שאינו ניעור מאיסורו, וכן הוא בהדיא בתוס' בכורות כ"ב ב'.

ולאמור בפשט מתני' יתכן כן רק לשיטת ר"א דלא ס"ל חנ"נ, ושפיר ניחא מתני' בנפל מעט מעט ומכל מקום ביצא

וכסתימות הדברים דלא חילק בכל זה, וזה שלא כדברי הפר"ח.

חידוש ב'. להאמור אפשר דהכריחו כן מפשטות מתנ' לרב דימי

דאיירי גם באיסורא לגו התיירא, וקאמר דבמין במינו אוסר במשהו, וע"ז קתני במין בשאינו מינו בנותן טעם, והיינו עד שיעור נתינת טעם, והגם דודאי נכלל בזה נפילת מעט מעט, הרי דלא אמרינן קמא קמא בטיל, וכהבנת המקשן על רב דימי, וברמב"ן הכריח מסוגיין מכח קושית הגמ', וזה ודאי דהוזכר בגמ' צד דלא אמרינן קמא קמא כו', מיהו בלשון תוס' שלא כתבו להסלקא דעתך כו' משמע דהכא ס"ל לרבינן להאמת כנ"ל.

חידוש ג'. יעוין בר"ן בע"ז שנתבאר ב' סברות בדין "נפיש עמודי",

(א) "חשיבות החיבור". דבקילוח בשפע לא ניתן להחשיבו כאילו נופל טיפה אחר טיפה, וחשיב כאילו הכל נופל "בבת אחת", לעומת קילוח צר שאינו בריבוי ושפע, דיינינן כנופל טיפה אחר טיפה, וקמא קמא בטיל. (ב) "עומד ליפול ולהתערב חזינן כנפול וכמעורב". וביאר הר"ן דזה תלוי אי העירוי כדרך שמערין או לאו, דבחבית שכן דרך העירוי, חזינן מצד "כל העומד", כאילו כבר נפול ומעורב, וכזה שינה הר"ן מהגדרת הסברא לדרכו הא', דשם מצד כאילו הכל נופל בבת אחת, והכא ע"י עצם עמידתו ליפול, כאילו כבר הכל נפול ומעורב, לעומת צרצור דאין זה דרך העירוי אין אנו רואין כנפול וכמעורב.

בשיטת תוס' זבחים הנ"ל דלענין דאורייתא הוא. על כרחך כסברת

כהרמב"ן בזה. (ג) דחילוק חבית מצרצור, וגיגית מחבית, סברא בדאורייתא הוא, דבנפיש עמודי' ליכא דינא דקמא קמא ואוסר בליכא רובא. (ד) דדין קמא קמא בטיל הוא אפילו ב"קילוח", ולא בעי הפסק טיפה אחר טיפה, ולהלן באור כל חידוש שבדבריהם.

חידוש א'. נראה דמזה עדיין לא שמענו היאך ס"ל במין בשאינו מינו ונתרבה האיסור עד כדי נתינת טעם בהיתר, למ"ד טעם כעיקר דאורייתא, דהנה בתוס' בסוגיין ד"ה רואין. "ומהך גופה לא פריך דמודה ריו"ח דבנתינת טעם חוזר וניעור, תדע דהא טעם כעיקר במין בשאינו מינו מן התורה כדאמר בהתערובת". וכן בע"ז ע"ג א' תוד"ה כי, "וכי תעלה על דעתך שהוא מותר משום קמא קמא בטיל".

חזונו דנקטו כמילתא דפשיטא טובא דלא שייך בזה כלל קמא קמא בטיל, ודוחק דזבחים הנ"ל וכן במנחות כ"ב א' ד"ה הדבר, כתבו כדבר פשוט היפוך ממש"כ "וכי תעלה על דעתך", והיינו דנותן טעם למ"ד טעם כעיקר דאורייתא, מצד "טעימתו זו היא הכרתו", וחשיב "הכרת האיסור", ובהוכר האיסור לכו"ע חוזר וניעור, ומה"ט בזה פשיטא להו, אבל בנתרבה שפיר ס"ל בזבחים ובמנחות הנ"ל דקאי בהתירו דאין כאן הכרת האיסור במציאות, ובפשוטו זה היפוך סברת הרא"ש לשיטת היש"ש וסיעתו דבבישולם אינו חוזר ונאסר מן התורה גם במין בשאינו מינו, ואילו בנתרבה מבואר להדיא ברא"ש סל"ז דהוי כהוכר האיסור, ושוב אחר דמצינו דברי תוס' הללו י"ל גם בדעת הראב"ד דכש"כ דבנתרבה שרי,

בדרכ דימי ורב יצחק דשרי אפילו יותר מס', ואיצ"ל לדעת הראב"ד וכ"ד הרמב"ם דבדין קמא קמא גם רבין מודה, ועי'.

ל'תוס' הנ"ל ניהא היטב דברי רש"י דרבין פליג אדרב דימי. והנה

ברא"ש תמה "ואין דבריו מובנים דבעיקר דינא דרב דימי דאשמעינן ראשון ראשון בטל לא פליג עלי' רב יצחק, אלא שמחמיר לאסור המערה מחבית, ורבין איכא למימר דלא פליג עלי' כלל, דהא דמצריך קיתון של מים לבטל היין, ולא אמר קמא קמא בטיל, היינו במערה מגיגית או שנפל לתוכו כלי גדול מלא יין בלא עירו, והתירו דרואין את ההיתר כאילו אינו אתא לאשמעינן".

והשתא לרש"י דכתוס' זכחים הנ"ל הא עד ס' ליכא כלל הבדל חבית או

גיגית, ורבין איירי דביין היתר שבבור איכא ס', דהרי ודאי הקיתון של מים אינו מרובה מיין שבבור, ואיהו הא מבטל היין, וא"כ בין בגיגית בין בחבית בטל בס' ככל האיסורין, ומזה הכריח רש"י דפליג רבין, וקושיית הרא"ש לא שייך אלא לשיטתו דס"ל כתוס' דרב דימי גופא רק עד ס', וא"כ נתחדש חומרת גיגית לרב דימי או חבית לרב יצחק אפילו באיכא אלף, ושוב ליכא הכרח כלל דרבין פליג עליהו, ועיקר חידושו בדין רואין, ואיירי בנפל מחבית כנ"ל. והנה בקצרה ההוכחה לדברי רש"י דרבין פליג אדרב דימי דהא למאן דבעי תחילה מבואר להדיא דאין היין מצטרף עם המים לבטל היין האסור, ובשניהם הא איכא ששים ואמאי בעינן לדין רואין, ועל כרחך דרבין פליג דאוסר במשהו גם באיסורא לגו התירא,

הר"ן הא', וכן ריהטת לשון תוס' "דלא אמר ראשון ראשון בטל כשמערה בשפע הרבה יחד", ואילו לדרך הב' בהר"ן אין הענין מצד "השפע", רק מצד "הרגילות", ועל כרחך לדחוק כלשון הגמ' "נפיש עמודי" דאין זה סיבת החילוק בעצם, ולסברא הא' הוא כפשטות לשון הגמ' מצד דנפיש עמודי' דמקלח בשפע, ומוכרח כן, דגם אי שייכא סברת הר"ן הב' בדאורייתא, מכל מקום לפי"ז בגיגית ליכא חסרון חבית, דאין הרגילות לערות מגיגית, ובתוס' להדיא ג' דרגות "גיגית", "חבית", "צרצור", מצד ריבוי הקילוח, ולהר"ן בדרך הב' אפשר דגיגית כצרצור, או דגם זה חשיב רגילות, מיהו לא שייך דרב דימי יכשיר בחבית ויאסור בגיגית, ועל כרחך כסברא הא'.

וצוד יש לדון בעיקר הדבר אי שייכא סברת הר"ן הב' בדאורייתא, ומסתבר דאינו אלא בדרבנן, דסו"ס עתה בעירוי צרצור עומד ליפול ולהתערב כעומד ליפול ולהתערב דעירוי חבית, ומה איכפ"ל דהעירוי בכלי שאין דרכו בכך, דעמידתו ליפול כו' מוחלטת בשניהם בשוה, ואי בדרבנן ניתן להבין דאין נראה כעומד ליפול.

לשיטת תוס' הנ"ל. נראה פשוט דליכא כלל חומרא דרבנן ביין נסך באיסורא לגו התירא, ועד ס' בטל גם בגיגית, וכל החילוקים רק לענין "אפילו כל היום כולו", והיינו יותר מס' דבעינן לדין קמא קמא בטיל, דבזה נאמרו הג' דרגות הללו, וארווחא דהרי ליכא שום מקור ממתנ' להאי חומרא, דהא מתנ' רק בהתירא לגו איסורא איירי, וכן יל"פ לכל הני ראשונים ז"ל דס"ל

כנופל הכל בבת אחת, ושפיר איכא ס' בהתירא לבסוף, וגם בליכא ס' בחבית זו מכל מקום בגמר העירוי כבר ליכא רובא ביין דאיסורא וצ"ע.

דף פ"ז ע"ב

תנן התם דם שנתערב במים אם יש בו מראית דם כשר. יל"ע אמאי לא עבדינן צריכותא להנך ב' משניות.

לא שנו אלא שנפלו מים לתוך דם. ברש"י ד"ה לא שנו, "לפיכך כל טיפה וטיפה כשנפלה בטלה". ויל"ע למה הצריך כל טיפה וטיפה, הא העיקר דלא ידחה משם דם ואפילו נפלו כמות מים, וביאר בתפא"י דפעמים מחמת סמיכות הדם אין המים מתערבין מיד ובטל מאיזה טיפות דם מראה דם והוי דיחוי, אבל בטיפה טיפה ליכא שום חלק דם שנדחה ממראה דם ע"י המים.

אמר ר"פ ולענין כיסוי אינו כן. לדידן דספק אי יש דיחוי אצל מצות או לאו ואולינן לחומרא, הרי בחזר וניעור מראה דם לכאור' מכסה בלא ברכה, דשמא יש דיחוי במצות ופטור מכיסוי, וכעין דכתבו הפוסקים ז"ל לגבי כסהו הרוח וחזר ונתגלה דמכסה בלא ברכה.

מכשירין נמי אי דם אכשורי מכשר אי מיא אכשורי מכשרי. היינו דאפילו אי מראה דם אינו מונע ביטול הדם, הרי יכשיר מדין מים, ואיכלל בקושית הגמ' דכלל לא בעינן מראה דם דהא בלא"ה יכשיר מדין מים.

ואין צריך למשכ"ל דבסתמא איכא ששים ביין לחודא לבטל היין האסור.

בר"ן ע"ז שם הובא שיטת הראב"ד דדין קמא קמא אינו אלא במקמף קמופי אבל בקילוח אמרינן ניצוק חיבור הוא ולא במיל. וביאר הר"ן דלשיטתו על כרחך דינא דצרצור אבל לא חבית, היינו דהחמירו מדרבנן במשהו חשוב דלא יתבטל אפילו באלף גם באיסורא לגו התירא, וכשיטת תוס' בפרט זה למאי דס"ל דכל דינא דקמא קמא אינו אלא עד ששים, וכן צ"ל לשיטת ר"ת שבתוס' ב"ק ק' ב', דרק בהפסקין ולא בקילוח, ולדידהו שפיר יקשה קושית הרא"ש מנ"ל דרבין פליג, הא י"ל דאיירי בנפל מחבית דאוסר היין במשהו, ואפילו איכא אלף לשיטתם, וכמו"כ בתוס' בע"ז ד"ה רואין, דהסכימו לדברי רש"י דרבין פליג, והשתא להאמור הכרח רש"י ליכא כלל לשיטת תוס', וכפי הנראה משמעות סדר הגמ' הי' נ"ל דג' שיטות הם, ופליגי מאי קאמר ריו"ח, וכ"מ לכאור' ממש"כ רש"י שם "שהרי בא רב יצחק והחמיר בא רבין והחמיר", והשתא הא רב יצחק רק בדין חבית החמיר ולא בעיקר הדין, ומשמע דכוונתו דג' שיטות בלחומרא הם.

בהתירא לנו איסורא במין בשאינו מינו. לכאור' לשיטת תוס' זבחים הנ"ל איכא קולא דגם אי ס"ל דהיתר בטל באיסור, וכשיטת הרמב"ם שהובא בר"ן בע"ז, מכל מקום בעירוי חבית לרב יצחק או גיגית לרב דימי לא נימא קמא קמא בטיל, דחשיב

גמור, דהא עיקר המימרא לחדש חיובו ולא להגביל דוקא באיכא כזית דם גמור.

וביאר ריטב"א, "וי"ל דאע"ג דמעורב בדם צלול ולבן הרבה עד דהוי כזית ביותר מאכילת פרס, חייב, דכיון דכולו חד דם הוא, לא מיבטל כאיסורא דעלמא". והגרעק"א ביאר, "ברש"י ד"ה והוא, דאיכא כזית דם גמור, וצ"ע דמשמע דצריך לאכול מדם גמור כזית ופשיטא דחייב כו'. ואפשר דפירושו אם מעורב בו כזית עם דם גמור בכאכ"פ ואף אם אין אוכל אלא מכולם כזית חייב". והנה לריטב"א ודאי בעי דיאכל כזית דם גמור, רק דאהני דלא בעי כמות דם של כזית בכאכ"פ, ומאידך לרע"א חייב אפילו בלא אכל כזית דם גמור בפנ"ע, מיהו בליכא כזית בכאכ"פ לא יתחייב אפילו ביאכל כולו, דנידון כשאר איסורים דבטל.

רש"י ד"ה שתמדו. "שערכו עם מי גשמים שאינם מכשירים אלא היכא דאחשבינהו לירד על הפירות". ברש"ש דלאו דוקא, דה"ה אם אחשבינהו מעיקרא לדבר אחר תלוש כדמוכח לעיל ט"ז, ובפירושו, וכדפריך הגמ' בסמוך כיון דשקיל ורמי אחשבינהו.

כל משקה המת טהורין חוץ מדמו. ע"י ב' פירושים בתוד"ה כל. ובחזו"א מכשירין ס"ט סק"ב, "פירשו הא דאמרין דמשקין היוצאין מן המת טהורין היינו ביצאו בשפופרת שלא נגעו, אבל אם נגעו טמאין שהרי הן משקין המקבלין טומאה, ובשאר טמאין גזרו אף אם יצאו בשפופרת אלא שלא גזרו אלא ברביעית, ופירשו בזה הא

לא צריכא שנתמדו מאליהם. היינו דבזה בעינן לשם דם כדי דיחשב למאומה והוי כדין מים היכא שתחילתו לרצון. ויל"ע דבזה נתיישב הא דבעינן למראה אדמומית, דבלא"ה מצד מים אינו מכשיר, כיון דליכא תחילתו לרצון, מיהו מאי קמ"ל בעצם דינא דע"י מראה אדמומית חשיב דם, דבמה יתכן דחלוק מדין מכפרין ודין כיסוי דע"י חזותא דדם חשיב דם.

ר' אמי מנהריב"ל אומר בצללתא דדמא. ברש"י, "באותן מים שהן מן הדם עצמן כשהוא נקשר יש סביבותיו צלול כמים ואם יש בו מראית דם מכשיר ואי לא לא". ע"י בלב אר"י כמה פירושים במה דנקט רש"י דין מכשיר בחידוש שמואל, ועיקר נראה כדפירש דודאי באיכא מראה דם חשיב דם, והוי כש"כ מדם שנתערב במים, והכא הוי צללתא דדמא בלא תערובת מים, רק לאידך גיסא, דבאין בו מראה מים לא חשיב דם, וזה רבותא לענין הכשר, דהא לא בעינן דוקא דם, וס"ד דיהא נידון כמים, קמ"ל דאינו דם ואינו מים, מיהו לדין מכפרין וכיסוי, י"ל דפשיטא דאינו דם, ונקיט להו אגב מכשירין.

רבי ירמיה מדפתי אמר ענוש כרת והוא דאיכא כזית. ברש"י, "דם גמור". ודייקו תוד"ה והוא, דלהורות דקאי אדין צללתא דדמא ולא אדין דם שנתערב במים, דע"ז לא שייך לומר דם גמור, והיינו משום דהתם פשיטא דבלא"ה אינו ענוש כרת, והכא קמ"ל דאפילו בצללתא דדמא בעינן כזית דם גמור. מיהו טעון ביאור מאי קמ"ל בדין ענוש כרת כיון דאיירי ביש בו כזית דם

ורוב פוסקים ז"ל ס"ל דר"י לא בא לחלוק, וככלל דאימתי דר"י במתנ' לפרש הוא, וממילא קי"ל כת"ק ור"י דמתנ', והיינו ת"ק ור"י דברייתא, דסגי כיסוי מקצת הדם.

ובתוד"ה רבנן ור"ן ועו"ר ז"ל, הובא גירסא אחרת בברייתא קמייתא, ת"ר את דמו וכסהו מלמד שכל דמו חייב לכסות. א"ר יהודה אימתי בזמן שאין שם דם אלא הוא, אבל יש שם דם שלא הוא, פטור מלכסות. ולפי"ז ר"י בברייתא בא לחלוק, והביא הר"ן דהרז"ה הכריח מגירסא זו, דאף ר"י במתנ' בא לחלוק, כיון דהכי מוכחא ברייתא, ולפי"ז יש לפסוק כת"ק דמתנ', ודברייתא, דצריך לכסות כולו. ותוס' והר"ן פירשו דגם לגירסא זו יש לקיים דאימתי דר"י במתנ' לפרש ולא לחלוק, וקאו להלכה כדקיי"ל ברמב"ם ושו"ע דאין צריך לכסות דם הניתז ושעל גבי הסכין.

אבל יש שם דם שלא הוא פטור מלכסות. ברמב"ם פי"ד מהל' שחיטה הל"ח, "דם הניתז ושעל הסכין אם אין שם דם אלא הוא חייב לכסות". ולעיל בהל"ו, "דם שנתערב במים אם יש בו מראה דם חייב לכסות, ואם לאו פטור מלכסות. נתערב ביין או בדם בהמה, רואין אותו כאילו הן מים. אם אפשר שיראה מראה הדם שחייב לכסותו כשיעור זה אילו הי' מים, חייב לכסות הכל, ואם לאו פטור מלכסות". משמע דדין הל"ח רק לענין דם הניתז ושעל הסכין, ולא כללא דשלולית דם השחיטה סגי לכתחילה לכסות מקצתה, וזהו דלא אסיק בהל"ח דסגי לכסות מקצת מן הדם, וביותר בהל"ו, "חייב לכסות הכל". ומשמעות

דאמרינן כריתות י"ג דדמעת עינו ודם מגפתו וחלב האשה ברביעית, היינו ביצאו מן הזב בשפופרת ולא גזרו אלא ברביעית".

"וכתבו עוד א"נ הנהו קראי אסמכתא ולא גזרו אלא ברביעית, ומשמע דבתירוץ בתרא, לא צריך לאוקמא ביצאו בשפופרת אלא אע"פ שנגעו במת לא גזרו עליהן טומאה, וכ"מ בר"ש סוף מכשירין, ומיהו תימא אילו נגעו בטומאה אחר שיצאו נטמאו ולמה גריעא נגיעתן במת בעת יציאה מנגיעה אח"כ, ואם כונתם דגם אינו מקבל טומאה בפחות מרביעית, י"ל דלכך לא גזרו שאין נוגע רביעית בבת אחת, אבל בזב גזרו אף שאין יוצא רביעית אלא בזה אחר זה, אבל לא משמע כן, שהרי פירשו הא דכריתות דבעינן רביעית, וע"כ דלטמא אחרים בעינן רביעית וצ"ע, ועוד קשה למה משקה המת אינו מכשיר [וכמש"כ ר"ש] כיון דהן משקין מדרבנן".

דף פ"ח ע"א

ת"ר וכסהו מלמד שדם הניתז ושעל הסכין חייב לכסות. אמר ר"י אימתי בזמן שאין שם דם אלא הוא אבל יש שם דם שלא הוא פטור מלכסות. מסקנת הסוגיא לרש"י דג' שיטות בדבר, (א) ת"ק דברייתא קמייתא ור"י דבא לפרש ולא לחלוק, דסגי כיסוי מקצת דם השחיטה. (ב) ת"ק דברייתא בתרייתא דצריך לכסות כל הדם אפילו אינו דם הנפש. (ג) רשב"ג דצריך לכסות רק דם הנפש, ודה"נ מכסה כולו.

גדולה דמתני' איירי דוקא בדם הניתז ושעל הסכין ולא בסתם מקצת דם.

בש"ע יו"ד סכ"ח סט"ו. דם הניתז ושעל הסכין אם אין שם דם אלא הוא חייב לכסות וגורר אותו ומכסהו כדי שיתן עפר גם למטה, אבל אם יש שם דם אחר אין צריך לכסותו, שאין צריך לכסות כל הדם, לפיכך אין צריך (להמתין) לכסות עד שיצא כל הדם. וברמ"א, "מיהו ימתין עד שמתחיל לירד טיפין כדי שיכסה מקצת דם הנפש". ובהגר"א סק"ב, "כמ"ש שם ארשב"ג בד"א כו' ואף דפליגי עלי' היינו דא"צ כל דם הנפש". אולם ברמב"ן במלחמות (כ"ט א' בדפי הרי"ף) "ובא ר"י לפרש שכך משמעו מקצת כל דמו חייב בכיסוי, כלומר שאם כיסה מקצתו בין שהוא מדם הנפש בין שאינו מדם הנפש פטור, ואם לא כסה אע"פ שלא מצא אלא מקצתו שניתז מאיזה דם שהוא או על גבי הסכין חייב לכסותו".

בגליון מהרש"א שם. "שאינ צריך לכסות כל הדם, ר"ל שאי"צ לגרר וכן אי"צ להמתין, אבל דם שבגומא צריך לכסות כולו. וגם לכתחילה צריך שיהא יכול לכסות כולו, דאל"כ קשה מלקמן ס' י"ח ל"ל לנחור, יכסה טיפה אחת ובשאר יעשה צרכו, גם יקשה חולין פ"ה ב' בנפל ל"י יאניבא בכיתנא, ל"ל לומר צא טרוף צא נחור". מבואר כאן ב' דינים, כדלהלן, א) לא מהני כיסוי מקצת מן השלולית. ב) לכתחילה שיהא יכול לכסות כל הדם. ובפ"ת סק"ו, הביא ממשכנ"י סי"ג דהוכיח כדעת הרז"ה שהובא בב"י דצריך לכסות כולו, והיינו

מגמרא דנפל יאניבא בכיתנא דמבואר דצריך לכסות כל הדם.

ביד יהודה סכ"ח סופ"ק ט"ז. אייתי מדברי ברכת ראש סוף גזיר דטעם מהרי"ל אינו כלל מחמת דם הנפש, ודחה נמי דברי התכו"ש, וכתב טעמו משום דלכתחילה צריך לכסות כל דמו, רק בדיעבד די במקצתו, לכך א"צ לכסות דם הניתז ושעל הסכין, ותו"ד דמקיימין פשטי' דקרא דלכתחילה כל הדם, ומיעוטא דדמו מקצת דמו לענין דם הניתז ודם שע"ג הסכין דצריך לגוררו ובהא נפטר לגמרי. וכיד יהודה הסכים לדבריו. ותמוה דלא הוזכר האי ענינא מצד דצריך לגוררו, ועוד מה נימא לשיטת רש"י ריטב"א ורא"ה דדם הניתז אינו צריך גרידה, אמאי לא יכסנו במקומו.

בחזו"א יו"ד פ"ג סקכ"ד. הביא דברי גליון מהרש"א דלכתחילה מכסה כל הדם, וכתב עלה, "מיהו בטושו"ע מפורש להיפוך, שכתבו לפיכך אין צריך להמתין כו' וכן משמע בסוגיא דסגי במקצת דמו, ומה שהביא רא"י משו"ע סי"ח ומגמ' דחולין, י"ל בעוף שדמו מועט וצריך כל הדם, וקשה לאדם לכוין וממילא ישפך הדם כולו, והלכך נראה שדברי הרמ"א להמתין הוא רק עצה טובה וכ"מ ל' הרמ"א שכתב כדי שיכסה מקצת דם הנפש, והרי עד שירד טיפין הרי כלה כל דם הנפש, ולמקצת דה"נ בקצת דם הקילוח סגי, אלא ע"כ כדי שלא יכשל קאמר".

וי"ד דאמנם ודאי מבואר בטור ושו"ע דליכא דין לכתחילה לכסות כל הדם, וזה לכא' דלא כגליון מהרש"א וברכת

דרכ אותו הדם הי' מחויב בכיסוי, רק דכיסוי מקצת מפקיע דין הכיסוי מכולו, דרך אי חיוב גברא הוא, נימא דמעיקרא חל חיוב גברא רק על כיסוי מקצת דם איזה שיהא, אולם אי חיוב מצד חפצא דדם, הרי ודאי טעינת הכיסוי בכולו, וא"כ לעשות פעולה מיוחדת להפקיע דין הכיסוי, אסור, רק דבנתהווי ב' שלוליות ואיצ"ל בדם הניתו, אינו מחויב לכסות הכל כאחת, ומכסה האחד וממילא ע"י הכיסוי של המקצת נפקע כולו, אולם פעולת הפקעת הכיסוי מדם שכבר נטען בכיסוי, זה אין לו לעשות, והיינו עובדא דנפל יאניבא, דלא יועיל דישפוך מקצת ויכסה, והשאר יקלח לתוך בור הכיתנא, דבזה מפקיע בידים דין הכיסוי מאותו דם שכבר נטען בכיסוי. ודין הטור וש"ע דאינו צריך להמתין שיתמצא, היינו דאותו הדם עדיין לא נטען בכיסוי ואינו עושה פעולה להפקיע דינו.

וי"ע להצעה זו דלכחילה יכסה הדם המרובה ולא דם הניתו או דם שע"ג הסכין כדי שלא יפקיע הכיסוי מרוב הדם, וכל דינא דמתנ' דבאיכא דם אחר נפטר בשאר הדם, ולא נאמר דיכסה דם הניתו, מיהו ודאי אין רא"י מזה, דהכא בעי גרידה עכ"פ בשעל הסכין, וא"כ ההווה דבקל מכסה שאר הדם ואינו טורח לגרור אותו הדם שעל הסכין ולכסותו.

אמר רשב"ג בד"א שלא כסה דם הנפש אבל כסה דם הנפש פטור מלכסות. וצ"ע הא הכל תלוי אי דם הנפש, דאז צריך כיסוי, ואי אינו דם הנפש, אינו צריך כיסוי, וא"כ אפילו לא כיסה דם הנפש,

ראש, מאידך עיקר משמעות המשנה דלא דנו בשלולית דם דיהני כיסוי מקצתה, ובפרט דמפורש ברמב"ם בהל"ו לגבי דם שנתערב במים דביש בו מראה דם "חייב לכסות הכל". וכן רהיטת הטור וש"ע דדם הקילוח מכסה כולו, רק דאינו צריך להמתין שיתמצא כולו, מיהו לא כתבו דסגי מקצת מן אותו הדם. וכן בעינן ליישב סוגיא דלעיל פ"ה ב' דנפל יאניבא בכיתני'.

ויתכן לדון ג' דינים, כדלהלן.

דין א) שלולית דם נידונת כ"חד דבר" וכיסוי מקצתה לא יהני, דחפר בשם כיסוי לגבי המקצת, דחשיב המקצת חלק מכלל הדם שלא נתכסה. ויתכן דהאי דינא דאורייתא הוא. וניחא דמתנ' לא איירי בהא, וכן לשון הרמב"ם ודיוק הטור הנ"ל דדם הקילוח מכסהו כולו.

דין ב) בניתו ונתהווה ב' שלוליות, לכתחילה מני כיסוי אחד מהן. דאינו דין מיוחד דוקא בדם שע"ג הסכין מפאת דמטעון גרידה.

דין ג) כאשר הדם מקלח, אסור לעשות פעולה בידים לבטל מעינת הכיסוי ממקצת מן הדם, דכיון דמיד בשעת קילוח מבית השחיטה כבר חייל מעינת הכיסוי [עי' פמ"ג סכ"ח במשב"ז סק"מ, "ומ"מ יל"ע מיד ביציאתו מצואר עוף נראה מיקרי"], אין לו להפקיעו בידים, ויל"ד אי מדרבנן או מה"ת.

ביאורו, כנ"ל דהוי דין מצד החפצא דהדם, ואה"נ דביכסה מקצתו יפטר לגמרי, מיהו ודאי אינו משום איגלאי

פטור מלכסות דם הסכין אי אינו דם הנפש, דהא דינו של דם הניתז ודם אגפים תלוי אי דם הנפש הוא או לא. ובחזו"א יו"ד ס"ג סקכ"ד ד"ה חולין, פירש דא"ה"נ, והמכוון דכאשר עדיין נשאר דם הנפש חייב לכסות אפילו כשהוא דם הנפש שע"ג הסכין או דם הניתז, וכאשר גמר לכסות דם הנפש ומה דניתז אינו דם הנפש, פטור מלכסות, ובזה מתבאר דלרשב"ג צריך לכסות כל דם הנפש. וככהדיא ברש"י.

אמנם ברמב"ן ד"ה במאי קמיפלגי, מבואר פירוש מחודש, "פי' ר' יהודה ורשב"ג אליבא דת"ק, ת"ק סבר דמו, כל דמו, ובא ר' יהודה לפרש דברי חכמים, ואמר דהכי משמע, מקצת דמו כולו חייב בכיסוי, כלומר שאם כיסה מקצת דמו מאיזה דם שהוא, בין מדם הנפש בין שאינו מדם הנפש, פטור, ואם לא מצא אלא מקצת דם שניתז אע"פ שאינו מדם הנפש חייב לכסותו. ורשב"ג סבר דמו המיוחד לו שהוא דם הנפש חייב בכיסוי. ומיהו כשאין שם דם אלא הוא, אע"פ שאינו דם הנפש, חייב לכסותו מדרבנן, כדקתני בשלא כיסה דם הנפש, וזה הפירוש נכון שכל מקום שאמר ר' יהודה אימתי אינו אלא לפרש דברי חכמים, ועליו סמכו רבינו הגדול והגאונים ז"ל שפסקו כר"י."

מתנן. אבל אין מכסין לא בזבז הגם ולא בחול הגם. בכיסה בהנך שאין מכסין, האם מברך ברכת הכיסוי כשמגלה ומכסה כדן בדבר הכשר לכיסוי, הנה תליא בפלוגתא אחרונים ז"ל בדן כיסה הרוח בדבר שאינו כשר לכיסוי, דלהשיטות דחייב

לגלות ולכסות מיד, הכ"נ בזה אין כאן ספק דיחוי אצל מצות, אולם להגרעק"א ודעימין דכיון שאינו מגולה פטור מלכסות, ולמש"כ רע"א בגליון שו"ע סכ"ח ותבר"ש וכו"פ דנקטינן ספק דיחוי אצל מצות, כפשטות סוגיא דסוכה ל"ג א', הרי גם בזה יכסה בלא ברכה, דיש כאן ספק דיחוי אצל מצות בזמן שלא הי' הדם מגולה. דדין כיסה בידיו בדבר שאין מכסין בו כדן כיסה הרוח בדבר שאין מכסין בו. כ"ה בתבר"ש סכ"ח סקל"ח.

איכא בינייהו דצריך ולא צריך. בר"ן [כ"ט ב' בדפי הרי"ף] דהיינו דאיכא דכתשי בכה"ג ואיכא דלא כתשי בכה"ג. וברש"י דלל"ק מותר דהאי נמי אין צריך לכותשו חשיב. ולל"ב אסור דהאי נמי צריך לכותשו מיקרי. וציין בגלהש"ס לשו"ת חכם צבי סימן ס"א, ותו"ד ד"כל" בא לרבות ולהרחיב, וא"כ מתפרש לל"ק לרבות סוג דאיכא דלא כתשי, וא"כ הנך דמיפרך איפרוכי שהם גבשושיות של חול דנפרכין ביד בלא כלי, כשר לכיסוי. ולל"ב "כל" בא לרבות סוג דאיכא דכתשי, וא"כ הנך דמיפרך איפרוכי דאיכא דכתשי גם כן אינו כשר לכיסוי. ועי' ר"ן בשיטת הרי"ף ורא"ש פירוש אחר.

דף פ"ח ע"ב

היה מהלך במדבר ואין לו אפר [עפר] לכסות שוחק דינר זהב ומכסה. מהא מוכחינן דעפר המדבר שזורעין בו ואינו מצמיח אינו כשר לכיסוי. וביארו תוד"ה שוחק וריטב"א, דב' דינים איכא, (א) מה

מצוה שיהי' בארץ, דהא לא כתיב שיקרא ארץ, וגם כי נימוח ויתחמם הוא מים ומכסה במים".

והנה יסוד שיטה זו עפ"י גירסת ר"ח רי"ף ורא"ש, וכ"ה שיטת רש"י ותוס'.

מיהו בר"ן על הרי"ף ובחידושו, אייתי משאלתות גירסא אחרת בגמ', אמר רבא הא בורכא דתניא, כלומר דרב נתמן בר רב חסדא הוה סבירא ל' דלא פליגי רבנן עלי' דרשב"ג דאינהו נמי מודו דכל שאינו מגדל צמחים אין מכסין בו, ואמר ל' רבא דהא בורכא, דודאי רבנן פליגי עלי', דהא תניא שוחק דינרי זהב אע"פ שאין שחיקת דינרי זהב מגדלת צמחים. ולפי זה מאי דאמרינן הי' מהלך במדבר ואין לו עפר לכסות שורף טליתו, מיירי במדבר שעפרו חול הגס ואין לו כמה ישחוק. ולפי שיטה זו לא קיי"ל כרשב"ג דאמר דבר שאין מגדל צמחים אין מכסין בו דפליגי רבנן עלי', וכן גראה מדברי הרמב"ם שלא הזכיר מגדל צמחים.

שוחק דינרי זהב ומכסה. בשו"ע יו"ד סכ"א, "מי שאין לו עפר לכסות לא ישחוט". וברמ"א, "אלא ימתין עד שיהי' לו עפר. ואם הוא הולך במדבר או בספינה ולא שוה העוף כהפסד הבגד שישורף לאפר, או הזהב שישחוק, תקינו ל' רבנן לשחוט ולמצה הדם בבגד או בסנדל, ומברך, וכשיגיע למקום עפר יכבס הבגד או הסנדל שיצא הדם ומכסהו בלא ברכה". (מרדכי בשם הגאונים). והכי נהוג. (א"ז וראב"ן). [ובאו"ז דלא יכנוס הדם בכלי וימתין מלכסותו עד שיגיע למקום ישוב דיש

שנקרא עפר מהני אפילו אינו מצמית. (ב) דבר שהוא מצמית כעין עפר מהני אף דלא מיקרי עפר. והיינו דמ"וכסהו" מרבינן הדומה לעפר, או בשמו "עפר", או בתכונת "מגדל צמחים".

ובר"ן על הרי"ף ובחידושו, הקשה, דא"כ אמאי אין מכסין בעפר המדבר דאיקרי עפר אע"פ שאינו מצמית, וכתב דדוחק לומר דעפר ארץ מלחה לא איקרי עפר. וברא"ש ביאר, "לאפוקי עפר המדבר אע"ג דעפר שמו והוא כשאר כל עפר, הואיל ואין מצמית מה שזורעין בו, גרע טפי מכל הני דקתני לעיל שמגדלין צמחין ואין שמן עפר. ודבר שאין עפר ואין מגדל צמחין אלא שהכתוב קראו עפר, כגון אפר שנקרא עפר שנאמר ולקחו לטמא מעפר שריפת החטאת, וזהב דכתיב ועפרות זהב לו מכסין בו". ובב"י סכ"ח ד"ה ולענין מה שהקשה הר"ן, דמה דהוחשב ונקרא עפר מהני טפי מעפר המדבר שאינו מצמית, והוסיף בלב ארי', דעפר המדבר כיון שהוא עפר ממש ומתחייב לגדל צמחים ואפ"ה אינו מגדל, א"כ חזינן דאינו מין עפר סתם, ולכך לא מרבינן רק מי שאינו עפר והוחשב בשם עפר. ועדיין צ"ב.

ובשו"ע יו"ד סכ"ח פסק כשיטת רש"י ותוס' הנ"ל, דקיי"ל להלכה דינא דמגדל צמחין, ובסכ"ד, "אין מכסין בעפר המדבר מפני שהיא ארץ מלחה ואינה מצמחת". וברמ"א, "ואין לכסות בשלג". (ב"י וא"ז בשם גאון דלא כמרדכי בשם גאון). ובהגר"א סקל"ג, "דלא כמ"ש הגאון לכסות בשלג דכתיב כי לשלג יאמר הוי ארץ, דהא לא כתיב הוי עפר, ועוד דפי' שהש"י

לחשוש דיתייבש ויקרש ולא יוכל לכסות ולהבליע הדם כדין].

ובהגר"א סקכ"א, "תקינו כו', משום בל תשחית והא דאמרו בגמ' האי תקנתא דשורף כו' התם כששוה, דאז ליכא משום בל תשחית כמ"ש בפ' החובל (צ"א ב') דאם מעולה בדמים מותר לקוצצו ואין בו משום בל תשחית ואז אסור האי תקנתא דגאונים כיון דאפשר בתקנתא דגמ', ולכן לא תנו שם האי תקנתא דגאונים, וז"ש ולא שוה כו' דוקא בכה"ג. ד"מ". ובסקכ"ב, "ומברך כו', ואע"ג דעדיין אינו מקיים הכסוי כמו על בדיקת חמץ שמברך על ביעור כמ"ש הרא"ש (פ"א דפסחים ס"י) דאתחלתא דביעור הוא". ובסקכ"ג, "יכבס כו', כמ"ש (פ"ז א') דם שנתערב במים אם יש בו מראית כו'".

ועי' ב"י יש"ש ט"ז ופר"ח דחלקו דליכא משום בל תשחית כיון דעושה לצורך מצוה, ואי איכא משום בל תשחית לעולם הי' אסור כיון דאיכא תקנתא לסופגו בבגד, וס"ל לדינא דאין לו לשחוט אא"כ יש לו במה לכסות, ולא הוזכר האי תקנתא בגמ'. ועי' עוד בפוסקים ז"ל בזה.

וב"ב ארי' הוסיף לבאר בשיטת הגאונים, דס"ל דהך ברייתא דהי' מהלך במדבר ס"ל כרבנן דרשב"ג דלעיל דצריך לכסות כל הדם, או כרשב"ג דצריך עכ"פ לכסות כל דם הנפש כבהדיא ברש"י שם, ולכך לא מצי למיתני הך תקנתא דימצה הדם בבגד, דא"כ לא ימלט שישאר עכ"פ מקצת הדם שלא יתמצה בהבגד, או שישאר מקצת בבגד שלא יצא ע"י כיבוס, ולכך הוצרך למצוא תקנה שישחוק דינר זהב או שישורף

טליתו ויכול לכסות כל הדם במקומו, אבל לדידן דקיי"ל כר"י דאין צריך לכסות רק מקצת מהדם, שפיר סגי בתקנה זו שימצה הדם בבגד ולא צריך לשחיקת דינר זהב ולשריפת טלית. [ודו"ק במה שצידדנו לעיל פ"ח א' מההיא דנפל יאניבא בכיתני' פ"ה ב', דאין לעשות פעולה בידים להפקיע כיסוי מדם שכבר נטען בדין כיסוי].

הי' מהלך בספינה ואין לו עפר לכסות שורף מליתו ומכסה. גירסת הרי"ף והרא"ש, "הי' מהלך במדבר ואין לו עפר לכסות שורף טליתו ומכסה הי' מהלך בספינה ואין לו עפר לכסות שוחק דינרי זהב ומכסה". והנה לגירסא זו ניחא חלוקת הדברים, דסתמא דמילתא ספינה לאו מקום שריפה משום סכנה משא"כ במדבר דחס להפסיד הדינרים. אולם לגירסא דידן מה פשר החלוקה [ולדינא אין נפקותא כמעדני יו"ט]. וביאר בלב ארי', דהמהלך במדבר אי אין בידו עצים ואש לבישול למה שוחט עכשיו, ימתין למקום ישוב וישחוט ויכסה בעפר, אלא דתוך כדי הילוכו במדבר צד חי' כאורחי', וקשה לו לשומרו שלא יברח, לפיכך שוחט, ומתפרש דיכול ע"י שחיקת דינר זהב. משא"כ בספינה דלאו מקום צידה, הרי נכנס עם החי' או העוף על דעת כן, וא"כ בידו עצים ואש, וקאמר רבותא דאפילו טליתו יכול לשורף ולכסות באפורה.

זכו בניו לשתי מצות אפר פרה ועפר סופה. בתורת חיים, "לפי שאפר ועפר דבר פחות ושפל הוא מאד ולא היו כדאי לעשות בהן רצונו של מקום, אלא לפי שהשפיל אברהם את עצמו כל כך ואמר אנכי

עפר ואפר, זכו בניו לעשות בהן מצות ה' יתברך, אע"ג דדבר שפל הוא, היינו דכתיב מי מנה עפר יעקב, אין חשבון במצות שהן מקיימין, אפילו בעפר שהוא דבר שפל וכווי, כגון אפר פרה ועפר סוטה כדפירש רש"י ז"ל בפרשת בלק". ועי' מהרש"א.

התם הכשר מצוה איכא הנאה ליכא. ברש"י, "הנאה ליכא במצוה זו דבלאו כסוי נמי הוה משתרי בשר". לכאור' מדלא כתב "דבלאו כיסוי נמי משתרי בשר" אלא "הוה" משתרי, מבואר דהיינו דגם בלא עיקר מצות כיסוי הדם הי' מותר לאכול ע"י שחיטה, ולא דעתה לאחר דניתנה המצוה מותר לאכול בלא כיסוי.

שו"ר בפמ"ג סכ"ח ש"ד סק"ב, על מש"כ הרמ"א, "והכיסוי היא מצוה בפני עצמה אבל השחיטה כשרה אף אם הזיד ולא כיסה". וכתב עלה, "הש"ך הראה מקום לסי"ט סק"ו ור"ל דאף ששם נתבאר דהכיסוי גמר מצוה ואם שח בין שחיטה לשחיטה צריך לכסות דם הראשון, מ"מ לענין זה הוה מצוה בפני עצמה דהשחיטה כשרה. עי' ב"י דכתב דיש ראי' מגמרא דאף אם לא כסה מותר. וכתב הל"ח קצ"ב אות א' מדאמרינן פרק כיסוי הדם פ"ט ולחשוב עפר כיסוי הדם ומשני ל"י ב"י הנאה, ופירש"י דבלא כיסוי הוה משתרי בשר. והכה"ג בהגהות ב"י אוכ"ד כתב ממ"ש רש"י הוה משתרי בשר ולא כתב דבלא כסוי משתרי בשר, אלא דה"ק דאי נמי לא הי' מצוה לכסות הי' משתרי בשר משא"כ טהרת טמאין ויפה כתב". ועי' תפארת יעקב. ובש"ך סק"ג, "וגם

יש לאסור השחיטה להעובר משום מיגדר מילתא כן משמע מדברי מהרש"ל".

דף פ"ט ע"א

אמר להם הקב"ה לישראל חושקני בכם שאפילו בשעה שאני משפיע לכם גדולה אתם ממעטין עצמכם לפני. בירמי' פל"א י"ט, "הבן יקיר לי אפרים, אם ילד שעשועים, כי מדי דברי בו זכור אזכרנו עוד, על כן המו מעי לו, רחם ארחמנו נאם ה'". ונתקן בפסוקי זכרונות בתפלת מוסף דר"ה. ויש להבין למה מכונה עם ישראל על שם אפרים דוקא, מה המיוחד של אפרים כלפי הדברים הנוראים שנאמר בפסוק זה. ועי' אבן עזרא פר' ויחי פמ"ח ט"ז, "ויקרא בהם שמי, כי הנה כל ישראל יקראו אפרים, גם יוסף". וכנראה כוונתו עפ"י הגמ' סנהדרין י"ט ב', "דבי אלעזר אמר מהכא גאלת בזרוע עמך בני יעקב ויוסף סלה (תהלים ע"ז ט"ז). וכי יוסף ילד והלא יעקב ילד. אלא יעקב ילד ויוסף כילכל לפיכך נקראו על שמו". והיינו דאפרים להזכיר את יוסף, וצ"ל דנזכר אפרים ולא מנשה משום חשיבותו.

אולם העירוני לדבר נפלא ביותר, דיעוין פ"י בעלי תוס' עה"ת פר' מקץ פמ"א נ"ב, ואת שם השני קרא אפרים וגו'. "קרא אפרים, על שם אבות אברהם ויצחק שנאמר בהם אפר. אברהם שנאמר ואנכי עפר ואפר. יצחק כאפר על גבי המזבח. דאפרים משמע שתי אפרות. ולכך נקראו ישראל על שם אפרים שנאמר הבן יקיר לי אפרים". ויש

להבין מה המיוחד של מעלת "אפר" יותר משאר המעלות של האבות הקדושים שלכן נקראו ישראל על שם אפרים, ובוה תלוי זכירת הקב"ה את בניו יקיריו לרחמם ולהושיעם.

ביאור הענין, עפ"י דרשת הגמרא כאן, והובא ברש"י סוף פר' ואתחנן (פ"ז ז'), "לא מרבכם מכל העמים חשק ה' בכם ויבחר בכם, כי אתם המעט מכל העמים". "ומדרשו, לפי שאין אתם מגדילים עצמכם כשאני משפיע לכם טובה לפיכך חשק ה' בכם. כי אתם המעט, הממעטין עצמכם, כגון אברהם שנאמר אנכי עפר ואפר, וכגון משה ואהרן שאמרו ונחנו מה. לא כנבוכדנצר שאמר אדמה לעליון, וסנחריב שאמר מי בכל אלהי הארצות, וחירם שאמר אני מושב אלהים ישבתי".

והיינו שטבע בנ"א כאשר מושפע עליהם שפע ברכה, בין בגשמיות בין ברוחניות, הרי באים לידי גיאות והרגשת כוחי ועוצם ידי, ועי"ז באין חלילה לשכחת ה'. ורואין כמה הזהירה תורה מלך בכמה אזהרות לבלתי רום לבבו מאחיו. ובפרשת עקב (ח' י"ב) פן תאכל ושבעת ובתים טובים חבנה וישבת וגו' וכל אשר לך ירבה. ורם לבבך ושכחת את ה' אלוקיך המוציאך מארץ מצרים וגו' ואמרת בלבבך כחי ועצם ידי עשה לי החיל הזה. וזכרת את ה' אלוקיך כי הוא הנותן לך כח לעשות חיל וגו'.

ונמצא דרך ע"י שישראל אינם מגדילים עצמם כשהקב"ה משפיע חסדו עליהם. ויותר מכך, ממעטין עצמם כאברהם שאמר ואנכי עפר ואפר, שמרגישים שהכל

מאתו יתברך, וכולהו קמ"י כלא חשיב, ועל כל נשימה ונשימה תהלל י-ה, ובהשפעת שפע ברכה מרגישים נוראות חסד ה' ומתנת חנם עלינו, ובאין לידי יראת הרוממות, זהו הגורם לזכירת ה' אותנו ורחמנותו עלינו. וא"כ מובן היטב הפ' הנ"ל, "הבן יקיר לי אפרים". שע"י בחינת ב' אפרות הוא יקיר לי, וזה גורם זכור אוזכנו ורחם ארחמנו עוד.

ויש להוסיף שענין ב' אפרות אינו סתם כפל לשון, אלא ב' מעלות עצומות ונשגבות נאמר בזה, א] ענין הכנעה והתבטלות קמ"י קודשא בריך הוא, שזה יסוד יראת הרוממות, שהיא המדרגה העליונה ביראת ה'. ב] כח מסירות נפש למען כבוד שמים.

וידועין דברי הרמב"ן הנוראים בפרשת העקידה (וירא כ"ב ט"ז), כי יען אשר עשית את הדבר הזה ולא חשכת את בנך את יחידך וגו', "גם מתחילה הבטיחו כי ירבה את זרעו ככוכבי השמים וכעפר הארץ, אבל עתה הוסיף לו יען אשר עשית המעשה הגדול הזה שנשבע בשמו הגדול ושיירש זרעו את שער אויביו. והנה הובטח שלא יגרום שום חטא שיכלה זרעו או שיפול ביד אויביו ולא יקום, והנה זו הבטחה שלימה בגאולה העתידה לנו". והיינו שמצד הבטחה ראשונה הרי אם יגרם החטא לא יזכו, ועכשיו שנתחדש מסירות נפש והוטבע באומה הישראלית כח זה, שהלא מעשה אבות סימן לבנים, הבטיחו הקב"ה על הגאולה העתידה ושום חטא לא יגרום לבטלה. ובאבות פ"ה מ"ג עשרה נסיונות נתנסה אברהם אבינו כו', וביאר הגר"ח

נתינת כל הפרה, ואפשר דגם במחומר מאופשר נתינת אילן וקרקע שמתחתיו, [לדעת הרמב"ן], ומחומר וקרן של פרה תרומיהו מן התורה מיפסל.

מה"ט הוכיחו תוס' ממחוסר דעיר הנידחת דלמדין מאיכות חיבור עפר מכש"כ על איכות חיבור קלף, דהרי גס לרשב"ם אין כאן מחוסר גמור אלא כלפי הגט הניתן לבסוף, ומה"ט באו להוכיח דגדר גט מחוסר קציצה סגי באיכות חיבור דקלף, דאי רשב"ם חלוק בעיקר היסוד דבעינן מחוסר גמור כלפי "ונתן בכללות", [כדחזינן בר"ן שם בשיטת רשב"ם], לא שייך הוכחתם דסוף סוף הכא יכול ליתן כל הקלף ואין כאן תחילת גדר מחוסר. - וכן עיקר לשון תוס' שם בדעת רשב"ם מצד דהוי עוקר דבר מגידולו הן במחומר והן בבע"ח, חזינן דעיקר המעלה מצד איכות הקציצה ולא כדרך הר"ן ברשב"ם.

לשון תוס' כאן, ובגיטין. "ויותר נחשב מחומר גט בקלף גדול מחיבור עפר עיר הנידחת". משמע דהנידון ב"איכות החיבור" הנדרשת כדי לדנו כמחומר מעשה ב"גופו של גט", דלכו"ע תוכן הקציצה, בהגט, לשיטת הרשב"א [דגדר דבר מועט כל שאינו ראוי וטפל להגט] הפיכתו מחלק מדבר גדול המיועד לשימושים אחרים, לדבר עצמי ונפרד העומד לשימוש גט גרידא, ולספר התרומה [דגדר דבר מועט כל שאינו הרבה יותר מכתובת הגט דמה שחותך הוא עיקר] הפיכתו מדבר טפל לדבר עצמי, [גם י"ל לספר התרומה דע"ז חשיב ד"הגט" מחומר, דהקציצה בהגט]. ורשב"ם ס"ל

מולאזין ז"ל דע"ז נעשה "אבינו" שהכל הוטבע בכלל ישראל.

וזהו שאה"כ, הבן יקיר לי אפרים וגו', דע"י הכנעה כאפר דאברהם, וע"י מסי"נ דעקידת יצחק כאפר ע"ג המזבח, זכור אזכרנו עוד, על כן המו מעי לו רחם ארחמנו נאום ה', וזהו הבטחת הגאולה העתידה כדביאר הרמב"ן.

יצא זה שמחוסר תלישה קביצה ושריפה. בתוד"ה יצא, "מכאן נראה לפסול גט שנכתב על הקלף ואח"כ חתכו דהתם נמי דריש וכתב ונתן מי שמחוסר כתיבה ונתינה יצא כו' דטפי נראה חיבור גט המחומר לקלף גדול מחיבור עפר לעיר הנדחת דחשיב הכא מחוסר תלישה ושם בפ"ב דגיטין כתוב באורך כל הצורך".

נחלקו בזה רשב"ם ור"ת בתוס' גיטין כ"א ב', ובשיטת תוס' נראה דבעיקר גדר מחוסר קציצה מודה רשב"ם לר"ת דקאי כלפי הגט הניתן בפועל, וכמבואר ברשב"א שם כ"א ב' ד"ה ר"י פוסל, בטעם הא דקציצת עלה בעצין נקוב חשיב מחוסר קציצה הגם דמאופשר לאלתר שקיל ויהיב, וז"ל, "וא"ת והלא כותב בעלה של עצין נקוב דבשעת כתיבה לא ה" מחוסר קציצה שהרי לא ה" בדעתו לקצוץ ואפ"ה גזר רבא שמא ימלך ויקטום, הא ליתא דמ"מ כשיקטמו הא נתגלה שבשעת כתיבה ה" מה שכתבו בו מחוסר קציצה זו אבל כאן לא נתחדש בו בגופו של קלף הגט שום מעשה דכמדתו שבשעת כתיבתו הוא אחר תלישתו וכיון שכן נמצא דלאו מחוסר תלישה ה" עכ"ל. ודכוותה בקרן של פרה דמאופשר

דעלה דבעינן לכו"ע שקיל ויהיב נקט גבי חרס ג"כ כהאי לישנא, מיהו ברמב"ן דחי לה דכלל מיותר האי פסקא, והול"ל "כתבו על חרס של עציץ נקוב כשר", ובאמת עיקר האי דינא דרישא ליכא חידושא, דהכל נלמד מדין עלה של עציץ נקוב, וי"ל.

דף פ"ט ע"ב

הבא כ"ל כמה דמכתת מעלי לכסוי.
משמע לכא' דמיכתת שיעורא היינו דרואין כמפורר ומה"ט מעליא הוא גבי כיסוי, ולא דרך חסר חשיבות שיעור, דהא גבי כיסוי ליכא דין שיעור כלל, ולא שייך "מעלי" אלא מצד דכסוי לא בעי שיעורא. והעיר בקה"י חולין סכ"ד מדברי הר"ן פ"ב דגיטין (גבי כתבו להגט על איסוה"נ כשר) שכתב דלא שייך גבי גט כתותי מיכתת שיעורא, כיון שאין שיעור לגט. והרי עכ"פ גט מפורר ודאי פסול, דספר אחד אמר רחמנא ולא ב' וג' ספרים כדאמרינן התם גבי ה"ז גיטך והנייר שבין שיטה לשיטה שלי.

ובש"ת רעק"א ס' קס"ה הוכיח מסנהדרין דף קי"ב בהא דבעי בגמ' התם בשחיטת כהמת עיר הנדחת, אי מוציא מידי נבלה או לא, משום דלפי חרב כתיב ע"ש. משמע דאי לאו משום טעמא דלפי חרב פשיטא דהוי שחיטה, ואמאי לא אמרינן כתותי מכתתי הסימנים ואין כאן סימנים לשחיטה, ומוכח מכאן דכל היכא דאין צריך שיעור רק שיהא סימנים שלמים, לא נפסל מטעם כתותי מכתת שיעורא, והיינו

דדוקא חיבור חיות חשיב כחד דבר ממש, לדנו כמעשה בגופו של גט, מתוכן ההשתנות הנ"ל, דבאיכא יניקת חיות מהדרי חשיב חד דבר ממש, ואילו חיבור של דבר דומם ניתן לדנו כחלקים מונחים חד ליד אידך, ור"ת ס"ל דסגי חיבור דומם דקלף, ואפשר דקטימת עלה מענף תלוש גם לר"ת גרע מקלף, כיון דעומד לישור וליפול, וחזינן להעלה כדבר עצמי, לעומת חיבור קלף הקבוע. - ועיקר הוכחת תוס' מעפר עיר הנידחת מבואר כגדר "מחוסר מעשה" ולא כדרך הפנ"י מצד עצם "השתנות הגט". [ביסוד חלוקת קשר יניקת חיות מחיבור דומם העירוני לקוב"ש קדושין אות מ"ב בסוה"ד ודו"ק].

ברימב"א גימין כ"א ב' ד"ה יד של עבד. מצינו [לפום הבנת קה"י גיטין סט"ו] מעלת עוקר דבר גידולו משום "השתנות שמו" דמעיקרא "חיי" והשתא "מת" ולא מצד איכות החיבור לחודא, ועציץ שאינו נקוב דלא חשיב מחוסר לשיטת רשב"ם עכצ"ל שאין לו חשיבות חיות, כיון דלאו היינו דרך גדילתו, וכן מבחינת איכות החיבור כיון דלאו היינו רביתי' אין זה חד דבר עם קרקע דהעציץ, וכמו דמה"ט לענין שבת לאו קוצר הוא הגם דאין כאן שינוי כלאח"י בעצם המלאכה. וחילי' דרשב"ם וסייעתו מהא דנקיט עלה של עציץ נקוב דמשמע דאינו נקוב שרי דאפילו יקטום לית לן בה, אמנם הא דנקיט ברישא בחרס של עציץ נקוב "דשקיל ויהיב ניהלה" קשה טובא לשיטת רשב"ם אמאי לא ישברו ויתן לה החתיכה, וברשב"א תירץ דאגב דינא

ומפורד נדון כאבד שיעורו, ופירור אינו ריעותא לכיסוי הדם דהא אדרבא טפי מעליא, ממילא לגבי כיסוי הדם לא אבד חשיבותו. והא דסו"ס הא בלא"ה ליכא שיעור לכיסוי, וא"כ לא שייך כלל כתמ"ש, וכעין שכתב הכס"מ גבי סנדל של חליצה, דלא שייך בו כתמ"ש כיון שאין צריך שיעור רק שיכסה את הרגל, י"ל דעדיפא קאמר דלא שייך כלל ענין כתמ"ש אפילו אי הי' צריך שיעורא.

ומכאן נלמד להנך דאיכא דין שיעור, מיהו נוהג גם בדבר שאינו שלם, דליכא דין כתותי מכתת שיעורא, וכגון לענין שיעור כביצה לטומאת אוכלין דה"ה צירוף כמה חתיכות. דוק בדבר שלם שיש בו דין שיעור. עי' תוס' עירובין פ' ב' ד"ה אבל, ועי' תו"ג ס' קכ"ד ס"א. ובקובה"ע יבמות ק"ג ב' ברש"י ד"ה מאי לאו.

דענין כתותי מכתת שיעורא שרואין כאילו חסר השיעור, אבל לא כמפוזר ומפורר מה שיש בו, ולכן נחשבים הם סימנים הראוין לשחיטה, וזה לכאור' דלא כמשמעות סוגיא דהכא.

וביאור דלעולם דין כתמ"ש ענינו שאבד לו חשיבות השיעור, ורק הסיבה לאבידת חשיבות השיעור, הוא מה שעומד לשריפה ולהכתת ולהיות כעפרא בעלמא, דמה"ט גם מעכשיו פקע חשיבותו, וזהו דקאמר הגמ' דלענין כיסוי הדם אין לומר שיתבטל חשיבות שיעורו משום שעומד להיכתת ולהיות כעפרא בעלמא, דאדרבא יהי' טפי מעלי למצות כיסוי. וממילא לגבי כיסוי אינו מפסיד חשיבות שיעורא עבור זה שסופו להכתת, ואין כוונת הגמ' לפי"ז שע"י כתותי מכתת שיעורא נדון כמפורר וזה טוב לכיסוי הדם, אלא דע"י שעתיד להיות מפורר

פרק שביעי - גיד הנשה

דף פ"ט ע"ב

התלוי בגופו בעליהן נאמני עליהם". ושם,
 "שידיעות המאורעות של זמן ההוא מסורות
 אליו".

אופן ב דענינו מי ששולט לפעול תוצאת
 הדין שבא להנהיג עפ"י עדותו,
 הרי גורם קבלת הנאמנות להעיד על שינוי
 כנגד החזקה, דכד בא לקבוע שינוי מהחזקה
 נצרך מעלה זו להחשיבו כמ"ד לקבוע בזה,
 ולא משום תוספת ברור, דהרי אין כאן מ"ל
 לשקר, אלא מעלה נפרדת מצד עצם שליטתו
 לפעול ע"י מעשה מה דגורם עדותו
 שמתקבלת, וכן ריהטת דברי הרא"ש בפ'
 הניזקין, וביותר מהא דהוכיח הרא"ש מבדיו
 להפריש משלו על של חבירו דלא שייך מיגו
 דמ"ל לשקר, ובזה לא שייך גדר מסירת
 המאורעות דרמיא עלי', דבפועל אינו עומד
 כלל לבצע הפרשה זו.

לאופן א' אינו ענין בעלות ושליטה בעצם
 הגורם הנאמנות, אלא שייכותו
 ושליטתו על המאורעות הקובעות הדבר,
 ורהיטת הענין מצד ידיעתו טפי, ואפשר גם
 מצד דכיון דרמיא עלי' ע"י דשליט על
 המעשים ומסור לו, דייק טפי בזה, ושוב
 ראוי להאמינו, ואין לנו ענין כלל בבעל
 הממון מצ"ע, או בעצמות השליטה מצ"ע,
 דמה מעלה הוא לענין נאמנות, ובזה אזיל
 דהכל מצד בידו על המעשה, וצידד אפשרות
 דסגי דמסור לו הידיעה ללא שליטה על

מתנ'. גיד הנשה נוהג בארץ ובחו"ל
 בפני הבית ושלל בפני הבית
 בחולין ובמוקדשין ונוהג בבהמה ובחיה.
 בחידושי חת"ס הביא משל"מ בשם תשובת
 רשב"א דגיד הנשה נוהג בשל אדם, וכתב
 הרשב"א הטעם שהרי עיקר מעשה באדם
 הוה. אמנם בשער המלך (פ"ח ממאכ"א
 ה"א) כתב דלשיטת הרמב"ם דס"ל בשר אדם
 אסור באכילה בעשה, א"כ כל שבשרו אסור
 גידו מותר, ומינה דאינו נוהג באדם, וכתב
 עלה החת"ס דנכון הוא. והעיר דהו"ל למתנ'
 לאשמעינן הך רבנות דאינו נוהג בשל אדם
 אע"ג דיש לו כף, אלא דמשנתינו לית לי' הך
 דרשא דכל שבשרו מותר גידו אסור. ועי'
 פ"ח ס' ס"ה סקט"ו.

ואין המבחינן נאמני על גיד הנשה דברי
רבי מאיר וחכ"א נאמנים עליו ועל
החלב. בגדר נאמנות בידו מדין בעלים, ב'
 אופנים, כדלהלן.

אופן א בחזו"א אבהע"ז ס' ג"ט סק"א,
 "ועוד לרבא נאמן אח"כ משום
 שהי' בידו מקדש, ומה טעם בזה, אלא עיקרו
 של דברים דאיסורין שעיקרן באדם בינו לבין
 עצמו, והוא מתנהג עפ"י ידיעתו קבלו חז"ל
 שאדם מתארח אצל חבירו ומאמינו בין
 לאיסור בין להיתר, וכל ידיעות האיסורין

לתקנו, הרי דבידו סיכת הדין, ולא מאי דדידי, ותרומיהו להתיר נינהו, (גוונא דגמ' התר טבלו, וגוונא דהט"ז היתר הבשר). (ב) מדינא דשו"ע יו"ד קכ"ז א' דל"מ הכחשת הבעלים כלפי העד שבידו, חזינן דהעיקר בבידו ולא בהבעלות, וכן בש"ך להלן פליג עיי"ש.

בתורהא"ש גימין ב' ב' ד"ה עד אחד.

"אבל מניקור גיד וחלב מייתי שפיר ראי', דאין זה בידו לתקן כשאומר גיד זה של היתר ושומן זה של היתר, דאם הוא גיד הנשה אין בידו לתקן שיעשה היתר, וכן חלב שיעשה שומן". [נדלא כמהר"ם שי"ף שם בתוס' דה"ה ניקור גיד וחלב]. לכאור' פשוט דלא איירי הרא"ש בנתחלף גיד או שומן ובעינן עדות להכרת הגיד או השומן, דזה ודאי אין בידו, כפי דהי' נראה מלשונו כשאומר גיד זה כו', דהרי איירינן בניקור הגיד, וכמבואר בלשונו ובהדיא בלשון רש"י, וזה גם גוונא דמעשים בכל יום, ובוזה ודאי שורש הספק הקובע לנו, אם הי' מעשה ניקור, וממילא הגידים שבבשר שלפנינו היתר, או לא הי' מעשה ניקור והגידים שבבשר שלפנינו איסור, וכה"ג בספק ניקור החלב, וכוונת לשון הרא"ש כשאומר גיד זה של היתר כו' היינו ע"י מה דמעיד שניקר הבשר, מעיד שגיד זה הותר של היתר הוא.

והשתא מבואר בתורהא"ש, וכן דיוק לשון תוס' דאין זה חשוב בידו, [נדמדיוק לשון רש"י שם רק שמעינן דלא חשיב איתחזק, ואילו מתוס' שמעינן גם דלא חשיב בידו, דאי חשיב בידו ולא איתחזק

המעשה עצמו, ולהלן הקשה סתירת לשונות הרא"ש בגיטין סימן י"ג אוי"א, "אלא כיון שבידו לתקנו הוי כבעליו". ואילו בסימן ח' או"ד "כל אדם נאמן על שלו אפילו איתחזק איסורא כו' הואיל ובידו לתקנו ולפדותו". הרי ב' הגדרות, אי מצד "בעלים" או "שליטה על המעשה", ומוכרע דענינו בשליטה על המעשה עיי"ש.

ומצינו כעין ענין זה בתוס' הרא"ש קדושין ס"ד א' ד"ה נאמן לגדרים. "ועוד י"ל דחשיב כמו בידו מה שיש לאב לתת לב על שני בניו כי יודע שסומכים עליו להודיע שניו ודמי קצת להא דאמרינן לקמן בפ' בתרא ג' נאמנים על הבכור ח' ואביו ואמו" עיי"ש. וכבר כתבנו בזה בבאורי סוגיות ב"ב סע"ג, ושם מלשון תורהא"ש קדושין ע"ד א' ד"ה ח'. "כולהו ילפינן להו מדחזינן שהאמינה תורה לאב להעיד על בנו ובכור אע"פ שהוא קרוב לפי שרגיל האב להכיר בבניו יותר מאחר ילפינן נמי מינה להאמין ח' לאלתר ואמו כל שבעה לפי שאין רגיל לידע אחר שהוא לשם". ועי' משל"מ פט"ו מאיסור"ב הי"א, וחזו"א אבהע"ז ס' נ"ט סק"כ, ובשור"ת הרא"ש ס' נ"ב ס"ב.

במ"ז יו"ד קכ"ז סק"ו. מבואר דלדעת הרמ"א דבשר שאינו מנוקד הוי איתחזק איסורא, ובעינן כח בידו לתקנו, איכא תקנה באופן שהעד אין זה בידו, ע"י שיתן או ימכור להמעיד ואח"כ יחזיר לו, דבשעת עדותו הוי בעלים, וחזינן בדעת הט"ז דנקט דעצם הבעלות דהממון גורם דין הנאמנות, ובש"ש ש"ו פ"ו הקשה, (א) מיבמות פ"ח א' אי דידי' משום דבידו

"בירדו", ולהאמור אין זה תואם דברי תוהרא"ש הג"ל בסוגיין, מיהו בלא"ה דברי הרא"ש בהניזקין כיסוד אופן ב' כנ"ל ודו"ק.

י"ע בטבל דיד' דאמרינן יבמות פ"ח א' דחשיב בידו לתקנו, ובפשוטו ע"י הפרשה מיני' ובי', והשתא הא הוי כניקור הגיד דליכא בידו על כל הכמות הנידונית, דלצד שקר דכלפי זה בעינן בידו, ליכא אפשרות היתר הכל, ולפ"ר לק"מ, דסו"ס כלפי "איסור טבל" דזה החזקה שבכאן, בידו לסלק לגמרי, ולא מיבעי אי אין מחזיקין מאיסור לאיסור, ודאי לא חשיב כנגד חזקה מצד איסור התרומה, אלא אפילו אי מחזיקין מאיסור לאיסור [ע"י באו"ס גיטין סק"א], די"ל דכלפי נידון ע"א כנגד חזקה אינו מעכב, ובעיקר הדבר יל"ד אי הוי בכלל מאיסור לאיסור.

בתוס' הרא"ש גיטין י' ב' בשם ר"מ ז"ל. דחסרון עד אחד לא מצד חשש משקר או בדדמי, אלא גזירת מלך כקרב ופסול, וליכא חסרון בירור בעד אחד מלעומת ב' עדים, וכן הוא בקצוה"ח ס"ל בשם תשובות המיוחסות להרמב"ן סצ"ד עי"ש. ונראה דליסוד זה נוחא טפי גדר בידו מדין בעלים כאופן ב' דלאו משום תוספת בירור הוא, דבזה מחשיבו טפי לקבלו לקבוע השנינו, דלא דנין מצד דרגת הבירור, רק מצד גירוע חשיבות עד אחד מכלפי חשיבות ב' עדים. והנה גם כפשטה דשורש חסרון עד אחד מפאת שקר או בדדמי, ודאי י"ל דאיכא ענין נוסף מצד גזירת מלך דלא ראוי לגמור הדין עפ"י עד אחד.

כש"כ דליכא למילף מינה לעד אחד ללא בידו. ויל"ע דהתינח לאופן ב' בגדר בידו, כיון דע"י עדותו מתירין כל כמות הבשר שלפנינו, הרי לצד שקר, [דכלפי האי צד בעינן ה"בירדו"], ולא ניקר הבשר, אין בידו לפעול היתר הכל, דהרי חלק הגידים לא יותרו לעולם, ושפיר אין כאן בידו על תוצאת הדין שתונהג עפ"י עדותו, אבל לאופן א', כיון דמסור לו ושליט על מאורע הניקור שהוא קובע לנו דין הבשר והגידים שלפנינו, מה נגרע בזה דליכא שליטה על היתר כל הכמות שלפנינו כפי תוצאת עדותו, כיון דהכל יסודו וגדרו בעצם מי שהמאורעות מסורות אליו.

ברימב"א גיטין שם. בהדיא דהוי איתחזק ובידו, "וי"ל דשאני שחיטה וניקור הבשר שבידו לתקן, וכל שבידו לתקן אע"ג דאיתחזק איסורא עד אחד נאמן". וכן פשטות לשון הר"ן שם שכתב, "ולא ה' לו ז"ל לומר כן אלא דבהני כו". משמע כולל ניקור הגיד דהוי איתחזק ובידו, וכ"מ בג' יבמות פ"ה א' כמו שציין הט"ז שם, ואי נפרש דהרא"ש קאי לענין ספק גיד וספק חלב, ולא ספק ניקור, ליכא כלל פלוגתת ראשונים ז"ל מפורשת בפרט זה, דספק גיד לכו"ע לאו בידו הוא, וספק ניקור לכו"ע בידו, ויתפרש הכל כאופן א' בגדר בידו, ויתכן דניתן לצדד גם לאופן ב' דסגי שליטה על המעשה המסופק. אולם יותר נוטה לפרש דברי הרא"ש דקאי כלפי ספק ניקור, ונלמד לכאור' כאופן ב'. ויש להוסיף דברא"ש גופא חזינן בתוספותיו קדושין ס"ד א' הג"ל ענין מידק דייק והשווה לענין

לא מהני הבידור על מעשה הניקור, וממילא ודאי הכל היתר, ולא בעינן כלל לדין עד אחד, ושוב ליכא למילף מינה דין עד אחד, והתינוח עד אחד ללא בידור על הגידין לא מהני, דנסתר מחזקה שלא נעשה מעשה, דהרי דנין להאמינו דהכל היתר מכח קבלת עובדת הניקור, ולזה מנגד חזקה שלא נעשה מעשה, אבל בידור לחודא ודאי ראוי דיהני.

והנה להאמור באופן ב' בגדר בידור מדין בעלים, משום שליטה על שינוי הדבר שבא לפעול בעדותו, וממילא מסתבר דבעינן בידור מדין בעלים על כל הדבר הנידון, י"ל פ, דהכא הא הבידור לאו משום מיגו כדי דממילא יוברר דהכל היתר, ובעינן לדין בעלים, וזה לא שייך מכח בידור על המעשה לחודא, כיון דע"ז נתיר כל הכמות שלפנינו, וע"ז אינו בעלים, דהרי על צד שקר, אינו שליט להחיר כל הכמות דקמן, וא"כ הכא כח הבידור אינו אלא לגרוע חזקה, כעין יסוד מהרי"ק בדעת תוס' שם גבי נדה, ונמצא דלא דנין חזקה שלא נעשה מעשה, והוי כספק שקול קמן, ושוב איכא נידון אי הכמות שלפנינו היתר או איסור, ועל זה נאמן מדין עד אחד באיסורין.

אמנם הש"ש גופא להלן הבין דתוס' סותר לגמרי סברת מהרי"ק, ולא ס"ל גדר בידור לגרע החזקה, ואמנם תמיהתו על מהרי"ק מקושיית תוס' שם על רש"י, צ"ע, וכדהקשה כבר בקובה"ע, ברם חזינן עיקר שיטתו דלתוס' ליכא ענין גירוע מכח בידור, [וכן פשטות הדברים דלא נתחדש בתוס' האי ענינא], ולא יתכן האמור בשיטתו, ברם

וחכמים אומרים נאמנין עליו ועל החלב. בש"ש ש"ו פ"ה אייתי פלוגתת רמ"א ט"ז וש"ך יו"ד קכ"ז אי בשר שאינו מנוקד חשיב איתחזק איסורא, דדעת הרמ"א וש"ך בנקוה"כ דחשיב איתחזק, ודעת הט"ז דהרי"ז כחתיכה מבין ב' תתיכות דהוי איקבע איסורא ולא איתחזק איסורא, [ע"י רש"ש ברש"י גיטין ב' ב' ד"ה דלא]. ובאמת הוא פלוגתת ראשונים ז"ל מפורשת בגיטין שם, דדיוק לשון רש"י ותוס' כמו דאייתי בש"ש שם, ובהדיא כתוס' הרא"ש סוד"ה עד אחד דהוי לא איתחזק, וכן פשטות דברי הרשב"א יבמות פ"ח א', ואילו בריטב"א בהדיא דהוי איתחזק, וכן פשטות דברי הר"ן, ובהדיא בנ"י יבמות פ"ח א' כמו שהביא בט"ז שם.

וחידוש בש"ש שם בדעת תוס' דאין זה סותר לשיטת הש"ך, ויסודו, דגדר האיתחזק מצד "חזקה שלא נעשה מעשה", וזהו דאייתי מחזקת אינו בדוק, והשתא בניקור הגיד, כלול בעדותו ב' פרטים, (א) דנעשה ניקור בהבשר. (ב) דהגידים שבבשר שלפנינו, גידי היתר הם. וכלפי פרט הב' איכא נאמנות עד אחד בלא איתחזק, דהרי גיד ההיתר לא נאסר מעולם, וכלפי פרט הא' בעינן לנאמנות בידור, דכיון דאיכא חזקה שלא נעשה מעשה, הרי עד אחד דעלמא לא מהני לומר שנעשה מעשה ניקור, ושפיר אייתי רש"י מניקור הגיד דחזינן דין עד אחד מדין נאמנותו על פרט הב'.

ולכאור' תמוה טובא, דאחר דכל שורש הספק על "מעשה הניקור", דאי ניקר שוב מוכרח דלפנינו הכל היתר, אמאי

מוקדשין פשיטא משום דאקדשין פקע
ל' איסור גיד. כחת"ס הביא

קושית שאג"א ס' צ"ו דנימא יבא עשה
דואכלו אותם אשר כופר בהם וידחה לאו
דגיד הנשה. והניח בקושיא. והחת"ס תירץ
דמעולם לא נאמר ואכלו אלא על המותר
באכילה ולא על גיד הנשה. וציין לרש"י
ברכות כ' א' ותוס' ד"ה שב וא"ת שאני
ע"ש, והכא מודה תוס' לרש"י. ובתו"א יו"ד
ס' רי"ד לרף פ"ט ב', ביאר דנראה כיון
דממעטינן ממשקה ישראל שפסול להקרבה
כדאמרינן דלכו"ע שאם פירש ירד, ה"ה
שפסול למצות ואכלו אותם אשר כופר בהם,
ואף אם יאכלו לא יקיים העשה דאינו בכלל
הקרבן, ואע"ג דמחוברין יעלו אינו מטעם
הקרבתו, אלא שגזה"כ שלא יחלצו וכמש"כ
התוס' במנחות ר' א' ד"ה מה, והוסיף
דלפי"ז נראה דל"ק דר"פ דקאמר כאן
להלקותו כאן להעלותו היינו להעלותו
במחובר. ועוד ביאר דנראה דכל הקרבן צריך
שיהי' ראוי למצותו דאל"ה הוי בהמה
חסרה, ובשלמא אם נימא דגיד הנשה אינו
בכלל העשה ניחא, אבל אם נימא דג"ה נמי
בכלל עשה דאכילה, ובשעת כל עבודות הוא
איסור ואינו ראוי לאכילה, הרי הבהמה
חסרה, ואף דכל הבהמה אסורה עד אחר
זריקת הדם, היינו משום איסור הקדשים,
אבל איסור אחר עושה אותה כפסולה עיי"ש.

ואתי איסור מוקדשין וחייל אאיסור גיד.
בתוד"ה ואתי, "ואע"ג דתנן לקמן
ואינו נוהג בטומאה דאין איסור גיד חייל על
איסור טומאה, איסור מוקדשין דחמיר דאית
בהו כרת אם אכלו בטומאה כדפרש"י לקמן

בעיקר הדבר ניתן לקיים הדברים, ויתכן גם
דחלוק גירוע מחזקה של מציאות או דין
שקדם, ככגון נדה ודכוותה, דבזה כיון
דאיכא מצב בחיוב שאינו עומד להשתנות
מעצמו, הרי אפשרות הבידול לחדש ביטול
המצב אינו מגרע כלום, ודוקא כלפי חזקה
שלא נעשה מעשה, דקאי כלפי הגברא
דבשלילה הוי, ס"ל להש"ש דע"י בידול
לעשות כבר נסתלק האי חזקה, וקצת מדויק
כן מלשונו "לבטל החזקה" ודו"ק. ויש
להוסיף למש"כ בבאו"ס גיטין ס"א סק"ה
בחילוק מהרי"ק בין מהיתר לאיסור לבין
מאיסור להיתר, מצד שלילה וחיוב, דכלפי
חזקה שלא נעשה מעשה לכאור' הוי כמהיתר
לאיסור דליכא גירוע.

עיקר נידון הפוסקים ז"ל אי ניקור הגיד
והחלב חשיב איתחזק או לא. הנה

שיטת הט"ז פשוטה בסברא, דההיתר היתר
מעולם, והאיסור איסור מעולם, וחזקה שלא
נעשה מעשה לא ס"ל, ושאני חזקת אינו
בדוק מצד חזקת חיוב דגברא דמעיקרא
וכמבואר באחרונים ז"ל, ואמנם דעת הש"ך
בנקוה"כ בהדיא מצד חזקת איסור ולא מצד
חזקה שלא נעשה מעשה, וצ"ל דכיון
דמעורב כחד דבר מתחילת ברייתו, ובעינן
מעשה בגופו לנקרו, הרי נקבע ע"ז שם
איסור בפועל, ולא כיחס ספק חתיכת איסור
מפאת התחלפות מקרית, ולא בעינן מעשה
בגוף ההיתר, דכלפי כל חתיכה דנין רק
כספק איסור, עוד יש לדון עפ"י הג"ל,
דקובע יחס ושם אינו מנוקד מלעומת אחר
הניקור, וכאילו פנים חדשות באו לכאן, ולא
מפאת עצם שם האיסור, וע"י.

מצוה רפ"א ובאו"ש, דגיד הנשה של נבלה שאני, דכיון דאסרה תורה באיסור גיד הנשה, ובלשון אכילה, אחשבי רחמנא לאכילתו, וחייב נמי משום נבלה. נושאני גיד הנשה של בהמה טמאה דפטור מאיסור טומאה כמבואר ברמב"ם בה"ה, כיון דפסק כר"ש דבשל טמאה ליכא איסור גיד וא"כ ליכא אחשביי].

וחילי דרמב"ם מסוגיא דלקמן ק"א א' שהביאו תוס', ארי"א א"ר האוכל גיד הנשה של נבלה ר"מ מחייב שתיים, מצד דהוי כולל, דחל על כל הבהמה, וחכ"א אינו חייב אלא אחת דלית להו כולל ולא חייל איסור נבלה. ולכו"ע אוכל גיד הנשה של עולה ושור הנסקל חייב שתיים, דחמיר איסורי, כרש"י שם משום דאסורין בהנאה. ונקיט מסתימות הסוגיא דלא תליא בפלוגתא אי יש בגידין בנו"ט או לא. אמנם תוס' נקטו דר"מ דדף ק"א ס"ל יש בגידין בנו"ט, ולשיטתם למ"ד אין בגידין בנו"ט ליתא להאי דינא.

ובבב"מ אייתי תשובת הרשב"א דלענין האוכל גיד הנשה של עולה חייב שתיים, קשה דהא בהדיא בסוגיין דלמ"ד אין בגידין בנו"ט ליכא חיוב מוקדשין בגיד הנשה וקאי בקושיא שם. ובראש יוסף כאן ואו"ש פ"ח ממאכ"א ה"ו הנ"ל, ביארו דסוגיא דהכא באיסור מעילה דיסודו איסור הנאה ולא איסור אכילה [וכן דייק לשון רש"י דפירש הסוגיא לענין "נהנה" משום מעילה], דהא איסור מעילה אף בעורו של הבהמה דאינו ראוי לאכילה, ובגזיתו, דהמתחמם בגיזי עולה מעל, כמבואר פסחים

[צ' א'] חייל טפי איסור גיד". ובריטב"א ד"ה מוקדשין, "ואע"ג דאין איסור חל על איסור הכא חייל על ידי איסור כולל דמיגו דחייל אבשר חייל אגיד, או ע"י איסור מוסיף דמיגו דאיתסר בהנאה חייל עלי' איסור אכילה, דסבירא לי' דגיד הנשה מותר באכילה". והגרעק"א ביאר הטעם כריטב"א, ותמה על תוס' הנ"ל, דהא לקמן ליכא כולל, אבל קדשים על גיד הוי כולל וכמו דנקטו תוס' בפשיטות בדיבור הסמוך ד"ה איסור גיד, דאין נראה שתחלוק הך סתמא אסתמא דכריתות, והיינו כמו דהתם ס"ל למתני' דאמרין איסור כולל דקדשים חל על חלב, ה"נ הכא, והניח בצ"ע.

אלא קסבר אין בגידין בנותן טעם
ובמוקדשין איסור גיד איכא איסור מוקדשין ליכא. בתוד"ה איסור גיד, דהא דאמרין לקמן ק"א א' מחייב הי' ר"מ שתיים באוכל גיד הנשה של נבלה, היינו דאית לי' איסור חל על איסור, וס"ל לר"מ יש בגידין בנותן טעם ומה"ט מחייב באוכל גיד משום נבלה. אולם שיטת הרמב"ם מחודשת בזה דלא כתוס', דהנה ברמב"ם פ"ח ממאכ"א הל"ו, "האוכל גיד הנשה של נבלה או של טריפה או של עולה חייב שתיים, מתוך שנכלל באיסור שאר גופה שהי' מותר, נכלל גם הגיד ונוסף עליו איסור אחר". והקשו אחרונים ז"ל דהא פסק הרמב"ם בפ"ד ממאכ"א הי"ח דהאוכל מגידין של נבילה פטור, מפני שאין ראויין לאכילה, דקיי"ל אין בגידין בנו"ט, וא"כ אמאי פסק הכא דהאוכל גיד הנשה של נבלה חייב משום נבלה. ויסדו ראש יוסף בסוגיין ובשער המלך ומנח"ח

וכן לענין איסור חל איסור אין כאן רבותא דהנאה לא נאסרה מקדם". חזינן דנקט היפך סברת אחרונים ז"ל הנ"ל, דאיסור מעילה מצד הנאה אין תלוי כלל בנידון אי יש בגידין בנו"ט או לאו, גם הכריח דבזה ליכא רבותא דאיסור מוקדשין חייל איסור גיד, דהא מתחילה לא הי' איסור הנאה כלל. וצידד ומיהו י"ל דהנאה של אכילה מקרי אחע"א עיי"ש. ויל"ע שורש הנידון בזה.

והתנן ירך שנתבשל בה גיד הנשה אם יש בה בנותן טעם הרי זו אסורה. חזינן דאין בגידין בנו"ט הוי בעיקר החפצא דחשיב כעץ, ולא חשיב אוכל כלל, דהי' מקום לדון דענינו רק כלפי שם אכילה דחשיב כאילו מעורב בו דבר מר, ונידון כדן שלא כדרך אכילה, מיהו לפי"ז הוי טעם אוכל האסור, והכא מבואר בגמ' דליכא ביי' דין נו"ט, דאי חשיב אוכל רק נחחדש בגיד דאסרה תורה בשם אכילה הגם דבשאר גידין חשיב שלא כדרך אכילה, מהכ"ת דטעמו לא יאסור כל הירך כמו דהגיד עצמו אסור. ולפי"ז יש לדון ביסוד אחרונים ז"ל הנ"ל בשיטת הרמב"ם דגיד נבלה או טריפה חייב שתיים, מצד אחשבי' לאיסור אכילה משום גיד, והשתא זה מהני לחסרון שלא כדרך אכילה, ולא לענין שם אוכל. ועי' קה"י פסחים סי"ד.

אם יש בה בנו"ט. רש"י ד"ה אם יש בו בנותן טעם. שיערו חכמים בששים כל נותן טעם סתם. עי' מהר"ם שי"ף. ומה שהובא לקמן צ"ט א' מלב ארי' בביאור דברי רש"י הנ"ל, וכיצד ס"ל לרש"י להלכה היכא דליכא נו"ט אי בעינן ששים, עי' רש"י צ"ח

דף ל"ג, ותלש מן החטאת מעל, לכן האיסור הוא מצד גזל ממון של הקדש והשיעור בפרוטה דהוי ממון, ואי אכיל כזית שאין בו פרוטה, ליכא מעילה, וא"כ אין זה מצד אכילה, ולא שייך לומר מדאחשבי' רחמנא לאכילה גבי גיד, יהא חשוב נהנה מן ההקדש, כיון דהוא שיעור וגדר אחר.

ואי"ל הרמב"ם איירי באוכל גיד הנשה של עולה, ובזה איכא לאו אחרינא, לאו דאכילת עולה דכליל תהי' לא תאכל דהוא בכזית ודוקא באכילה, ובמנחות ע"ד ב' מייתי לה כל שהוא בכליל תהי', ובזה שיעורו בכזית ולא כמעילה ששיעורו בפרוטה, ואייתי דכבר נתבאר כ"ז במשל"מ פ"א ממעילה, וכיון דהוי איסור אכילה, איכא ענין אחשבי' לענין גיד הנשה, דיחשב אכילה ולוקה נמי משום לאו דכליל אפילו אי אין בגידין בנו"ט. והוסיף באו"ש דמ"ש בגמ' דאי אין בגידין בנו"ט ליכא איסור טמאה בגיד, וליסודו הא אחשבי' גם לגבי טומאה, דזה רק להס"ד, אבל למסקנא אה"נ דנימא אחשבי'.

ובחזו"א יו"ד סימן רי"ד לדרך פ"ט ב', "איסור גיד איכא איסור מוקדשין ליכא, מדקאמר יש בגידין בנו"ט אלמא לענין אכילה קאמר, והיינו לענין אכילה קודם זריקה בקדשים הנאכלין, ובאכילת עולה בין קדם זריקה בין לאחר זריקה, לדעת תוס' לאו דלא תוכל, ולא דכליל, ולדעת הרמב"ם לאו דכליל, אבל לאו דלא תוכל קאי על הנאה ושיעורו בפרוטה ואי"צ לאשמעינן דאיסור קדשים נהוג, דאפילו אין בגידין בנו"ט איסור הנאה איכא,

א' ובתוס' ורא"ש שם. ועי' מתנ' צ"ו ב' דהכא מבואר דרש"י גרים "בו" ולא "בה" ונפק"מ לנידון תוס' שם ד"ה אם יש בה.

אלא בוולדות קדשים עסקינן וקא סבר נוהג בשליל וולדות קדשים ממעי

אמן קדושים דאיסור גיד ואיסור מוקדשין בהדי הדדי קא אתו. ברשב"א, "ואת" והא אמר ר"א א"ר הושעיא לקמן [צ"ב ב'] מחלוקת בבן תשעה חי והלך ר"מ לשיטתו ור"י לשיטתו אלמא אפילו לר"מ דאית ל' נוהג בשליל לא חייל עלי' איסור גיד עד ט' דחדשים גרמי ל', ואיסור מוקדשים חייל עלי' משעת יצירה. י"ל דהא אתיא דלא כר"א א"ר הושעיא, וכן נמי הא דאמרינן לקמן בגיד הנשה של בהמה טמאה הכא בשליל עסקינן דאיסור גיד ואיסור טומאה בהדדי קא אתו, אתיא נמי דלא כר"א א"ר הושעיא וה"ה דהו"מ לאקשווי מדר"א א"ר הושעיא כדאקשינן מינה לקמן לשמואל גמ' וחלבו מותר, אלא משום דעדיפא ל' לאקשווי ממתנ' דעל אלו טומאות הנזיר מגלח, ובמסקנא אידחי לה ולא איצטרכינן לאקשווי מדר"א א"ר הושעיא כלל".

"ורבותינו בעלי התוספות ז"ל כתבו דהא דאמר ר"א א"ר הושעיא מחלוקת בן תשעה חי אע"ג דקאי אברייתא דפליגי בה ר"מ ור"י לעין גידו וחלבו כדקתני נוהג בשליל וחלבו אסור דברי ר"מ, ר"י אומר אינו נוהג בשליל וחלבו מותר, ועלה קאמר ר"א א"ר הושעיא מחלוקת בבן תשעה חי, לא קאי ר"א אלא אחלבו לבד, והיינו דשייך מחלוקתן של עסקי שחיטה,

דלר"מ דקאמר טעון שחיטה דאלמא חשיב ל' בהמה מעליא וקרינן ב' וזבחת מבקרך ומצאנך, ה"ה נמי דחשבינן לה בהמה מעלייתא דחדשים גרים ל' לענין חלבו, וקרינא ב' חלב שור וכשב ועז, ור"י סבר דלא חשבינן לה בהמה הלכך לא קרינא ב' בקר וצאן וחלבו מותר עד שעת יציאתו מרחם, כדכתיב שור או כשב או עז כי יולד, אבל לגבי גידו לא הלכו בו לשיטתן אלא טעמא דר"י בגידו משום דקרינא ב' כל בבהמה תאכלו ונכון הוא".

מבואר דב' פלוגתות הן, דלענין חלב בעינן שיהא בן ט' דבלא"ה לא קרינן חלב שור או כשב, ופליגי בבן ט', דלר"מ ליכא ב' דין בן פקועה וחשיב בהמה לעצמו וממילא חלבו אסור, ולר"י חשיב בן פקועה ומהני שחיטת אמו להתירו וכמו"כ להתיר את חלבו. וגבי גיד פלוגתא אחריתי היא, דזה אינו תלוי ב"שם גיד שור או כשב" אלא ב"שם גיד" בפנ"ע, וס"ל לר"מ דחשיב גיד אף קודם בן ט' ואין שחיטת אמו מתירתו, ולר"י שחיטת אמו מהני ל' להתירו. והפרש חלב מגיד, דחלב לא בעי היתר על החלב בפנ"ע רק כלפי העובר דניתר בשחיטת אמו וממילא החלב מותר, וקודם בן ט' אין כאן חלב שור, ואילו גיד בעי היתר על הגיד בפנ"ע, מצד דינא דכל בבהמה תאכלו, ואה"נ גם לענין חלב לר"י איכא גם מתיר דגיד מצד בבהמה תאכלו, אלא בלא"ה חלוק מגיד דבבן ח' ליכא איסור כלל דתלוי בחלב שור. מיהו אכתי צ"ע דקודם שחיטה אף לר"י ליכא היתר דהא התירו ע"י שחיטת אמו, וא"כ הא קדים

איסור גיד משעת יצירה ואמאי חשיב דמוקדשים קדים. ועי' בסמוך.

האם לא חשבינן ל' איסור חל עלי' וה"נ לא שנא."

הכי קאמר דבר זה מחלוקת דרבי יהודה ורבנן. והקשו תוד"ה והא, "תימה מאי קא משני דבר זה מחלוקת ר"י ורבנן והלא אף ר"י מודה דאיסור כי לא נשחטה האם דדוקא בנשחטה פליגי דהא ריו"ח אית ל' בפרק בהמה המקשה דתלש חלב מבן ט' חי דחלבו כחלב בהמה אע"פ שאם נשחטה האם הכל מותר אפילו חלבו וגידו מכל בבהמה תאכלו."

וברשב"א ביאר, "ונראה לי דאפילו לתירוצן תוס' לק"מ, דודאי אע"ג דאית ל' לר"י דתולש גיד מן העובר והוציאו לחוץ לוקה עליו משום גיד הנשה, אלא דבנשחטה אמו מותר מכל בבהמה תאכלו, וכדאמר ר"י לקמן גבי גיד של בהמה טמאה, מ"מ אף כשנולד לענין איסור חל על איסור לא חשבינן ל' לאיסור גיד חל משעת יצירתו אלא משעת לידתו משום דכיון דאפשר שתשחט אמו ויהא לו לגיד היתר אכילה על ידה לא חשבינן ל' לאיסור חל על איסור עד שנולד או עד שיצא לאויר העולם מחיי האם, וכדאמרין לדעת ריו"ח בשלהי פרקין אכל חלב מן החי מן הטריפה חייב שלש, ואוקימנא בשנטרפה עם יציאת רובה, דאיסור חלב ואיסור טריפה בהדי הדדי קא אתו, ואע"ג דשמעינן ל' לר"י דאמר דקודם שנולד חל עליו איסור חלב, דחדשים גרמי ל', כדאמרין לעיל ע"ה א', וטעמא משום דאיסור חלב תלוי ועומד שמא תשחט האם ויהא לו היתר בשחיטה ועד שיוולד או עד שיצא לאויר העולם בחיי

והנה ב' קושיות בכאן, (א) מסוגיא דלקמן צ"ב ב' א"ר אושעיא מחלוקת בבן ט' חי והלך ר"מ לשיטתו, והרי דפליגי אי שחיטת בן ט' מתרת, דלר"י דמתרת ממילא נותר אף חלבו וגידו, ולר"מ דאינה מתרת, ממילא חלבו וגידו אסורין, אבל קודם בן ט' לכו"ע ליכא איסור גיד, וא"כ איסור מוקדשין קדים לאיסור גיד, (ב) אי דנין לחלק בין גיד לחלב כנ"ל יסוד שיטת תוס', הא יקשה בהיפוך דגם לר"י חייל איסור גיד משעת יצירה דרק ע"י השחיטה נותר.

וצ"ע מה תירץ הרשב"א דלענין אאחע"א כיון דיש לו היתר בשחיטה חשיב דלא חל האיסור עד שנולד וממילא איסור מוקדשים קדים, דהא דייק בלשונו דרק לענין אאחע"א, הרי דלא הדר דהאיסור בעצם קיים, כיון דלא תליא בשם שור בפנ"ע, וא"כ מה מהני לן דאח"כ נותר בשחיטת אמו, סו"ס עתה קאי איסור גיד משעת יצירתו. עויל"ע דהא גם לר"מ נהי דאינו נותר בשחיטת אמו כאשר הוא בן ט', ברם בעודו בן ח' גם לר"מ נותר בשחיטת אמו, ומכ"מ מבואר בסוגיא דלדידי' חשיב איסור גיד ומוקדשין כאחת, ולא דנין לענין אאחע"א כאילו לא חל. מיהו לכאור' דברי הרשב"א יתפרשו דבאמת לר"מ הגיד נאסר מיד מצד שם גיד ולעולם אינו נותר בשחיטת אמו ואף בהיותו בן ח'. וצ"ת בזה. [ואולי כללות דברי הרשב"א אי הוי חלות איסור עולמי או חלות איסור המתחדש בכל רגע ובזה תליא בר"מ ור"י].

למימר דלא חייל כלל איסור גיד ושרי באכילה, אע"ג דלאחר זריקה פקע איסור קדשים מדלא אשכחן דחייל אלא במבכרת. ותימא כיון דהשתא ליכא איסור קדשים אע"ג דיכול לבא לידי איסור כרת כגון אם אוכלו בטומאת הגוף, אמאי לא יחול איסור גיד, דאין כאן איסור חל על איסור. וי"ל כיון דמחיים לא חייל איסור גיד דאיכא איסור מוקדשין דיכול לבא לידי כרת על ידי פיגול ונותר וטמא, תו לא חייל איסור גיד לאחר שחיטה וזריקה, דבעינן שיחול מחיים איסור גיד, דומיא דיעקב שנשה לו גידו מחיים". מכאן מוכח דלא כפמ"ג בכ"ד דאאחע"א היינו לענין חיובים אבל גוף האיסור חייל ונפק"מ לקובו בין רשעים גמורים, דא"כ חייל מיד גוף איסור גיד הנשה, וע"כ דס"ל לתוס' הכא דמונע עיקר חלות גוף האיסור. (ע' באו"ס יבמות בסוגיא דב"ש).

בתוס' שם. "וא"ת ונימא מינו דאיתוסף איסור גיד לגבוה דאסור להעלותו איתוסף נמי להדיח איסור אכילה. וי"ל דאיכא למאן דאמר בסמוך מחוברין יעלו". במהרש"א הקשה דהא לסברא דהשתא שרי גיד קדשים באכילה להדיח, וא"כ שרי נמי לגבוה ומקרי שפיר ממשקה ישראל מן המותר לישראל, כיון דגיד קדשים מותר באכילה לישראל, והוסיף דאע"ג דאסור גיד בחולין, ונימא דכל דבחולין ה' אסור לא חשיב ממשקה ישראל, דמוכרח כנגד זה, דהא כה"ג כמליקת העוף מקרי ההקטרה לגבוה מן המותר לישראל כיון דשרי לכהן באכילה, אע"ג דמליקה אסורה בחולין וה' דינה כנבלה, וצידד דמליקת

ל"א נצרכה אלא לנפול נקשרו אבריו בגידין. לכאור' אי אין כאן גידין לאיסור גיד אף אין כאן מוקדשין ואכתי בהדי הדדי קאתי, ונאמרו כמה פירושים בזה. (א) בתוס' בשם ר"ת, דודאי הגידין קיימין דהם נוצרים כיתר חלקי העובר, רק דבתחילה הם רכים כבשר ולאחר זמן מתקשים ונעשין גידין. ואיסור קדשים חייל בהיותם רכים כבשר ואילו איסור גיד אינו חל עד שמתקשין ומקבלין צורת גידים. (ב) בחידושי הר"ן, עד שיתקשרו איברי העובר בגידין, דבלא"ה אין תורת גידין עליהן. (ג) תוס' בשם רש"י, דבתחילת יצירת הגיד אינו על כף הירך ולאחר זמן מתקשה ועובר למקומו על כף הירך. ואיסור מוקדשין חייל מיד ואיסור גיד רק כשמגיע למקומו.

שלא נקשרו אבריו בגידין. לכאור' סגי לומר אלא לנפל שאין בו כזית. ביאר בחידושי הר"ן משום דבמתנ' שם קתני נמי על האבר מן המת, ואיכא לאקשווי על אבר מן המת מגלח על כולו לא כש"כ, להכי אוקמי' בשלא נתקשרו אבריו בגידין, ותדתי אמר, כלומר נפל שאין בו כזית ושלא נתקשרו אבריו בגידין, דמשום כזית לא מטמא דהא לית ב', ומשום אבר נמי לא מטמא שאינו מטמא מתורת אבר אלא כשיש בו בשר גידין ועצמות.

דף צ' ע"א

קדשים דאיסור כרת מי שמעת ל'. בתוד"ה קדשים, "משמע דאפילו בשלמים ולאחר זריקה דשרי אף לזרים בעי

העוף שאני דאי אפשר בענין אחר. והרי דמסקנת מהרש"א דגדר ממשקה ישראל נמדד לפי דינו אילו הי' חולין אי הי' שרי לישראל.

ובקה"י מנחות ס"ג סק"ב, אייתי דברי ביה"ל ח"ב סל"ד או"י, דביאר דעת תוס' דענין ממשקה ישראל הוא דהיכא דאילו הי' חולין הי' אסור להדיוט, הרי הוא אסור גם לגבוה. והיינו כהעולה מדברי מהרש"א הנ"ל דלא נמדד לפי הבפועל אי אסור או מותר, אלא לפי מצבו כחולין אי שרי להדיוט או לאו.

בהקדמ חקירת אחרונים ז"ל בגדר דינא דממשקה ישראל, אי כ"סימן" דעצם האיסור שנאמר בתורה, הוא בין לאכילת הדיוט בין לאכילת גבוה, או כ"סיבה" דמחמת שהוא אסור לישראל הרי פסול לגבוה, וענינו הוא לפי שנתניה גרועה היא כשנותן מה שאינו ראוי לעצמו והי' כנותן את הפסולת והגרוע שבידו. ולפי"ז אין האיסור ביסודו אף למזבח, רק כתוצאה מאיסורו להדיוט הוי סיבה לפוסלו לגבוה. ובקובץ שמועות חולין אות מ"א, ביאר דהנפק"מ בזה, אם חל היתר על הדבר השייך רק בהדיוט, האם יותר עי"ז גם לגבוה, וכגון שנתערב בדבר המותר לישראל ואסור לגבוה, כגון חדש שהוא לאחר העומר וקודם לשתי הלחם. דאי ממשקה ישראל הוא סיבה, א"כ הכא שהותר לישראל מותר נמי לגבוה. אבל אם אינו אלא סימן, והאיסור לגבוה הוא מחמת אותה סיבה עצמה שאסרתו להדין, א"כ בכה"ג אע"פ שהותר לישראל מחמת ביטול ברוב אבל לגבוה אסור.

והשתא דברי מהרש"א וביה"ל בביאור דעת תוס', נחא אי ממשקה ישראל נאמר כסימן דדבר שאסרתו תורה להדיוט אסרתו גם לגבוה, וא"כ לכשיצויר דבחתוכה זו לא חל איסור על ההדיוט מחמת אאחע"א, מ"מ מאחר שדבר זה אסור להדיוט כשאינו מוקדשין, כבר הוא אסור לגבוה, דהא כלפי גבוה ליכא מניעת אאחע"א, ואין חלות איסור לגבוה תלוי בחלות איסור להדיוט, רק דאותו חפצא נאסר בין להדיוט בין לגבוה, ואה"נ כלפי הדיוט איכא משום אאחע"א, מיהו כלפי גבוה ליכא מניעה דיחול האיסור. אולם אי כסיבה, הא פירושו כתוצאה ממה דאסור להדיוט נפסל לגבוה, והכא ליכא תחילת איסור להדיוט כיון דאאחע"א וממילא ליכא סיבת פסלות לגבוה.

וחדיש בקה"י די"ל דגם לגדר סיבה לא תלוי במה שהוא "אסור" להדיוט אלא במה ש"אינו ראוי" להדיוט, ושפיר י"ל דיש לפסול לגבוה אע"פ דלא חל עליו איסור גיה"נ כל זמן שהוא הקדש, מ"מ איקרי אינו ראוי להדיוט, שהרי אי אפשר להיות ראוי להדיוט אלא א"כ יהא חולין, כגון שישאל על ההקדש, והרי אז יחול עליו איסור גיה"נ, ושפיר מיקרי "אינו ראוי" להדיוט. ובהא מובן ענינא דמחוסר זמן לבו ביום לגבי ממשקה ישראל, דרואין אנו כאילו כבר הגיע מה שעתיד להיות, א"כ נהי דודאי האיסור להדיוט לא הותר כל זמן שלא קרב העומר ואינו עדיין "מותר", מ"מ כבר נקרא "ראוי" להדיוט כיון שבו ביום יהא מותר לו, והרי זה נקרא כבר כנתניה מן היפה שלו.

הגם דפירש אסור, משום דחשיב העלאת גיד, משא"כ בלא פירש חשיב העלאת ירך. וכ"ז לגבי להעלותו, מיהו לענין הקטרתו הא ודאי איכא הקטרת גיד ג"כ, דכל חלק וחלק נקטר ע"ג המזבח, רק דע"ז נתחדש דאין איסור גיד נוהג בהן. והיינו דבלא חלוקת ב' הדינים, יקשה לשון "אין איסור גיד נוהג בהן", דהא בפנ"ע אסור בהעלאה, ובכלל הירך חשיב העלאת ירך, ולענין מה הוגדר דליכא בהן איסור גיד, וע"כ לענין הקטרתו דלגבי זה כל חלק נידון בפנ"ע.

והנה ברש"י ד"ה להעלותו, ציין לגמרא דלקמן בע"ב מדכתיב על כן לא יאכלו בני ישראל ולא כתיב לא יאכל המזבח. והשתא זה גילוי על אכילת מזבח דליכא איסור בגיד, וכבר הובא חקירת אחרונים ז"ל בגדר ממשקה ישראל, אי סיבה או סימן כנ"ל, ונפק"מ בעיקר דינו, דאי סימן, הרי מהות האיסור כלפי אכילת מזבח דהיינו הקטרה, וממילא אינו ראוי לקרבן כיון דליאת בהקטרה, ואפשר אף בזריקה אי חשיב אכילת מזבח. אולם אי סיבה, היינו דהאינו ראוי לישראל סיבה דאינו בהקרבה, הרי דינו בכל עבודות הקרבן דבעינן הראוי לישראל. והשתא יתבאר דגילוי הקרא דלא כתיב ולא יאכל המזבח, היינו לגבי הקטרה, אולם לגבי הקרבה קאי בדינו דלאו ממשקה ישראל, וניחא דחלוק העלאה בפנ"ע בפירש, לבין העלאת כל הירך, דבוזה חשיב העלאת הגיד, משא"כ בלא פירש הוי העלאת הירך, ולגבי הקטרה הוי גזיה"כ דליכא איסור בחלק אכילת המזבח, והיינו דינא דאין איסור גיד נוהג בהן. כע"ז בספר שלמי יוסף

אולם יש להעיר דתוס' הא דנו מצד מוסיף דנאסר לגבוה, והתייחד אי כסימן הוי מוסיף באיסור גיד, דעצם איסור גיד אוסרו למזבח וחייל נמי האיסור לגבי הדיוט, אולם לגדר סיבה מצד "אינו ראוי" הא הוי כתוצאה ממה דה' חל גיד לגבי הדיוט אילו לא ה' מוקדשין, מיהו השתא במצבו כמוקדשין אין כאן שום מוסיף בעצם חלות איסור גיד, ומה שייך לדון משום מוסיף, והדר ההכרח לפרש בתוס' כגדר סימן וצ"ע.

ויעוין בלב ארי' דרן ליישב עיקר קושית מהרש"א, ביסוד דכל מקום דאאחע"א אין האיסור השני בטל לגמרי, רק דקאים וקאי, אלא דלא מצי לחול על האיסור הראשון כדאמרינן דהאיסור מיתלי תלי וקאי, וא"כ שפיר הקשו תוס' דאמאי אמרינן דאיסור גיד לא מצי לחול על איסור קדשים, נימא כיון שעל ידי כן דיחול איסור גיד עלי' ונאסר לכהנים, יתוסף גם כן איסור להעלותו לגבוה, דהא לא יהי' ממשקה ישראל, א"כ מה"ט מיקרי גיד איסור מוסיף, כיון דבחלותו יאסר ג"כ לגבוה ומחמת גופא מצי לחול על איסור קדשים. ויל"ע בהנחתו ממה דאוכח מתירוצ' תוס' דכיון דמעיקרא לא נאסר כגיד שוב לא חייל לאחר זריקה, והרי דנקטו הכא דאאחע"א היינו לגמרי דלא כפמ"ג.

אמר ר"פ ולא פליגי כאן להלקותו כאן להעלותו. א"ד אר"פ ולא פליגי כאן לחלוטו וכאן להעלותו. מבואר דלא"ד איכא חילוק בין להעלותו עם כלל הירך, לבין להעלותו בפני עצמו בפירש. והיינו

עיי"ש. נויש להעיר להנ"ל דמתוס' לביאור מהרש"א עולה כצד "סימן" ועי'.

לרבות העצמות והגידים והקרנים והטלפים ואפילו פרשו. לשיטת רש"י זכחים פ"ו א' ד"ה מאן, אפילו פרשו מן הבשר קודם העלאה ע"ג המזבח מעלים אותן להקטרה. ולתוס' שם ד"ה מאן, דוקא בפירשו בראש המזבח מקטירין אותן ולא ירדו.

דף צ' ע"ב

ורבנן מצותן בכך שאני. פירש במאירי דחלב דם איכא ציווי מפורש להקריבן משא"כ גיד הנשה דליכא ציווי. ועולה דרבי ורבנן פליגי בתרתי, (א) העלאת גידין ועצמות שפירשו מבשר הקרבן, לרבי אסור, ולרבנן שרי. (ב) העלאת גיד הנשה כשהוא מחובר לירך. לרבי שרי ולרבנן אסור. דלרבי הקרא בא להתיר גיד הנשה במחובר, וממילא ליכא קרא לכלול העלאת גידין ועצמות שפירשו. ולרבנן חסר ממשקה ישראל לענין גיד המחובר לירך, והקרא לרבות העלאת גידין ועצמות שפירשו. ומהא פירש רנב"י דלהעלותו פליגי רחב"י וריו"ח, כדפליגי בזה רבי ורבנן.

וי"ע לשון ריו"ח "איסור גיד נוהג בהן", דהא הוי מצד דין ממשקה בני ישראל. וביארו אחרונים ז"ל דניחא לצד "סימן", דמעיקרא איסור אכילת גיד בין לישראל בין לאכילת מזבח, וא"כ הוי איסור גיד נוהג בהן, משא"כ אי סיבה, והיינו דמה

שאינו ראוי לישראל אינו בהקרבה, הרי אינו דין גיד. נ"ל"ע דלעיל הוכח מלשון רחב"י אין איסור גיד נוהג בהן, לא"ד דכאן לחלצו כאן להעלותו, דלגבי הקטרה חשיב דאין איסור גיד נוהג בהן, דנתמעט מקרא דלא כתיב ולא יאכל מזבח, מיהו קאי דינא דאינו עולה בפנ"ע מצד ממשקה ישראל דקאי כלפי כל העבודות, וזה מתפרש לצד סיבה ולא לצד סימן ויל"ד].

אר"ה גיד הנשה של עולה חולצו לתפוח. אר"ח מרי דיכי מי כתיב **על כן לא יאכל המזבח על כן לא יאכלו בג"י כתיב.** נמצא דר"ח מתיר אפילו בפנ"ע ואילו לרנב"י נחלקו רבי ורבנן רק לענין גיד הנשה המחובר לירך. וביאר מהרש"א לעיל בע"א ברש"י ד"ה רנב"י, דר"ה ור"ח תרווייהו ס"ל דלא פליגי כלל רבי ורבנן בדין גיה"ע למזבח, והיינו דר"ה ס"ל דאף לרבי אסור מחוברין דאיסורא, והריבוי בא למחוברין דהתירא, ולא חייש להך פירכא דמידי דהוי אראשה של עולה, די"ל דשאני התם שמצותו בכך כדכתיב ואת הראש, משא"כ שאר מחוברים, להכי צריך ריבוי, אבל מחוברין דאיסורא אסור מתמת ממשקה ישראל. ולר"ח יותר מוכרח דלא נחלקו בהכי, דאל"כ הוא דלא כמאן, דאף רבי לא שרי אלא מריבוי קרא דהכל, ואתי רק לגיד הנשה המחובר, ואיהו יליף מדלא כתיב לא יאכל המזבח. והשתא אמנם שיטת ר"ה יכול להתפרש כרבנן, מיהו מתפרש דומיא דר"ח, דכמו לר"ח דלא מכח קרא מיוחד דהכל, ה"ה לר"ה מצד דינא דממשקה ישראל. [ועי' בסמוך ישוב הרמב"ם לפי"ז].

ואף דקאמר הגמ' לעיל אליבא דרבי מידי דהוי אחלב ודם, היינו דמחמת זה מרבי ל' מרביא דקרא דוהקטיר הכל, אבל בלא ריבוי ודאי דלא דמי לחלב ודם דמצותן בכך, ואילו ר"ח מתיר הכא בלא ריבוי כלל וכדביאר מהרש"א לעיל בע"א.

וצידד דאפשר ס"ל לר"ח כיון דבאמת אין בגידין בנו"ט ועץ בעלמא הוא, רק שהתורה אסרתו כדלקמן, א"כ מהראוי לומר דלא אסרתו תורה רק באכילת אדם, דכיון דאחשבי' באכילתו, משוי ל' אכילה חשובה וכעין ההיא דשבועות כ"ה כיון דאכל והדר נשבע חשובי אחשבי', אבל לענין להקריב ע"ג המזבח, לא שייך חשובי אחשבי' ושרי להעלותו לשם עצים בעלמא, ולא שייך לאסור בזה מחמת ממשקה ישראל, דלישראל גופא לא אסור רק מחמת דבאכילתו משוי ל' אוכל נכעין סברת אחרונים ז"ל בדעת הרמב"ם לענין גיה"נ של נבלה] ולא שייך לענין להעלותו למזבח. ויל"ע דזה ניחא לגדר סימן, דכלפי אכילת מזבח דליכא אחשבי' אין כאן אכילה לאיסור גיד, אולם לגדר סיבה סו"ס מקריב דבר שאינו ממשקה ישראל, מיהו גם לפי"ז יש לצדד ועי'.

והבא במאי עסקינן כשהזכירו ולבסוף נתערבו. והיינו דמה שאינו ראוי לאכילה לא חל עליו שם נותר, אבל בספק גיד חל עליו שם נותר מספיקא, שמא הוא ראוי לאכילה, ונוהגין לחומרא לכל צד, הן דאינו נאכל מספק, והן לחומרא דטעון שריפה מספק, וכעין דבספק שחיטה דאסור באכילה, ומ"מ טעון כיסוי הדם, דלא תליא

ברמב"ם פ"ו מהל' מעה"ק הל"ד. "כשמנתח איברי העולה מוליכין את כל הנתחים לכבש ומולחין אותם שם. ואחר כך מעלין כל האיברים לראש המזבח ומסיר גיד הנשה בראש המזבח ומשליכו על גבי הדשן שבאמצע המזבח". ולעיל בהל"ב, "צמר שבראשי כבשים ושיער שבזקן התיישים והעצמות והגידין והקרנים והטלפים בזמן שהן מחוברין מקטירין את הכל, ואם פרשו לא יעלו שנאמר עולותיך הבשר והדם וכולן שפקעו מעל המזבח לא יחזיר". והקשה הלח"מ דכיון דפסק דמסיר גיד הנשה הרי כרבנן ולא כרבי, וא"כ אמאי פסק דבפירשו גידין ועצמות לא יעלו, שבזה פסק כרבי דקרא לא מרבי העלאת גידין ועצמות בפירשו.

וביאר בלב ארי' דפסק הרמב"ם כר"ה דס"ל אף לרבי אסור מחוברין דאיסורא, ודמייטנין בגמ' ברייתא כר"ה, וביסוד דברי מהרש"א דבין לר"ה בין לר"ח בהא לא נחלקו רבי ורבנן, וכמו דר"ח מכח דלא כתיב לא יאכל המזבח ולא מקרא דהכל, ה"ה ר"ה דאמר חולצו היינו מכללא דממשקה ישראל ואף לרבי, ופלוגתא רבי ורבנן אי הקרא דהכל, קאי אמתוברין או אפרשו, ופסק הרמב"ם כרבי דרק מחוברין איתרבי וכדביאר בלב ארי' דלא חש לפירכא דראשו דשאני ראשו דמצותו בכך.

מי כתיב על כן לא יאכל המזבח על כן לא יאכלו בג"י כתיב. וכלב ארי' העיר דכי לא סבר דרשא דממשקה ישראל, דהא פשוט בכל הש"ס דלפינן מינה מן המותר לישאל, וכ"ה בתוס' פ"ק דמנחות ו' א',

אפילו מדרבנן, אבל מדאורייתא כשר לגבוה ומשונה נעשה נותר מדאורייתא עכ"ד.

דף צ"א ע"א

רב אשי אמר לא נצרכה אלא לשומנו של גיד. במהרש"א דמפני סייג ותקנת דרבנן מיעקר לאו דאורייתא דלא תותירו בשב ואל תעשה, וכה"ג אמרינן בפ' מי שמתו ע"ש.

הבמ"ע כגון דלית בו כזית. בקה"י חולין סכ"ה סק"ד ביאר דמדבריר רש"י פ"ג א' דאמרינן כגון דלית בו כזית, ופירש רש"י שבאחד יש כזית רק בשני אין כזית, ודחה פי' הי"מ שם דבין שניהם איכא כזית, והרי דס"ל דכי היכי דהתראה מחלקת להתחייב שתים באוכל שני זיתי חלב בב' התראות, ה"נ התראה מחלקת זית אחד לפוטרו לגמרי, דאם אוכל זית אחד בהפסק התראה באמצע פטור, מאחר דהתראה מחלקת, זיל הכא ליכא שיעורא זיל הכא ליכא שיעורא, ותורת צירוף אין כאן מאחר שהתראה מחלקת. אולם רמב"ן ורשב"א חלקו בזה וכתבו דרק לענין לחייב שתים, התראה מחלקת, כשיש בכל חלק כשיעור, אבל לא לענין פטור שלא יצטרפו שני חצאי שיעור מחמת הפסק התראה שבאמצע. והביא דברי הר"ן נדרים דף י"ז דמפרש שהתראות מחלקות גם לענין תנאי, שהאומר הריני נזיר אם אוכל, אפילו אכל הרבה, אין כאן אלא נזירות אחת, ואם הי' התראה באמצע הו"ל שתי אכילות וחלו עליו שני

בהאיסור בפועל אלא אי חל איסור בהחפצא דלא קרינן בי' אשר יאכל, וכן בשומנו של גיד דאין איסורו אלא מדרבנן, ומן התורה מותר באכילה, נעשה נותר מדאורייתא.

ובקובה"ע סמ"ב סק"ג [צוין בקובץ שמועות כאן], דמוכח מזה דגמ' דידן לא ס"ל כירושלמי דמים מגולין דאסורין להדיט משום חשש סכנה, פסולין לגבוה דלא הוי ממשקה ישראל, וא"כ בספק גיה"נ דאסור לישראל מטעם ספיקא דאורייתא לחומרא, לא עדיף ממים מגולין ולא הוי ממשקה ישראל, וא"כ אין בו מצות אכילה ואמאי חל עליו שם נותר. ועל כן פירשו רש"י ותוס' ס"פ לולב וערכה טעמים אחרים לפסול מים מגולין ולא מטעם ממשקה ישראל עיי"ש.

ואייתי מס"פ אלו עוברין (דף מ"ח), ממשקה ישראל מן המותר לישראל, מכאן אמרו אין מביאין נסכים מן הטבל, יכול לא יביא מן המוקצה, אמרת מה איסור טבל מיוחד שאיסור גופו גרם לו, יצא מוקצה שאיסור דבר אחר גרם לו, פירש"י, איסור שבת, ואי אמרת מוקצה דאורייתא מה לי איסור גופו מה לי איסור דבר אחר, אלא ודאי דמוקצה אינו אלא מדרבנן. והא דמחלק בברייתא בין איסור גופו לאיסור דבר אחר, צ"ל דדוקא באיסור דרבנן איכא לאיפלוגי בהכי, אבל לא בדאורייתא. ולפי"ז שומנו של גיד אע"ג דאינו אסור אלא מדרבנן, כיון דאיסור גופו גרם לו, לא מיקרי ממשקה ישראל, ואמאי נעשה נותר, וצ"ל דאיסור דרבנן אפילו איסור גופו גרם לו אינו פסול לגבוה אלא מדרבנן, יצא מוקצה דכשר

ירך ימנית של חבירו מאחוריו, וידו אחת סביב גופו.

והכן טול גיד הנשה בפניהם כמ"ד גיד הנשה נאמר לבני נח. בתורה כמאן, "וא"ת דילמא לא נאסר ואפ"ה היו מקיימין כמו שחיטה דקאמר לי' פרע להם בית השחיטה. וי"ל מדקאמר והכן משמע דבלא"ה לא משתרי. א"נ פרע להו בית השחיטה היינו נחירה שנצטוו על הנחירה. ועדיין צ"ע לא"נ נהי דרק לענין שאינו אבר מן החי, ולא נאמר בזה דהקפידו על השחיטה, מיהו הא קיימו כל התורה, ואכתי מנ"ל דכמ"ד גיה"נ נאסר לבני נח. ועי' רשב"א.

וברש"י ד"ה ופרע, "שלא יאמרו בשר הנחירה אני אוכל לפי שבני יעקב שומרי מצות היו דאף על פי שלא נתנה תורה מקובלין היו מאבותיהם". וביאר בלב ארי' דבא ליישב משה"ק תוס', והיינו לפי שאברהם אב הראשון קיים כל התורה כולה, כדכתיב וישמור משמרת מצותי חוקותי ותורתי, וממנו קיימו וקיבלו האבות אחריו, ואייתי מכו"פ ס' ס"ג בשם היפ"ת והפ"ד, דקיום התורה באבות ה"י רק כמצוה דרבנן שקיימו כל מה שאמר אברהם. וי"ל שפיר דאף שאברהם קיים כל התורה, מ"מ איסור גיה"נ לא קיבל עליו, לפי דאיסור זה ה"י רק ע"י סיבה שאירע ליעקב, כדכתיב על כן לא יאכלו בני ישראל את גיד הנשה כי נגע בכף ירך יעקב.

והא דחלוק משאר מצוות התלוים ביציאת מצרים, כי סיבת יצי"מ כבר נגלה לאברהם אבינו ע"ה בין הבתרים. ובלא"ה

נזירות, ונוטה לשיטת רש"י הנ"ל דהתראה מחלקת לכל מילי.

ויש להעיר דהכא בהדיא ברש"י שאין בין שניהם אלא כזית, וכבר נתבאר לעיל פ"ג א' ע"פ מהרש"א שם, דרש"י לא פליג בדין, רק הוכרח לו מצד לשון הגמ' שם, ועי' היטב מה שביאר שם בספר לב ארי' בישוב דליכא סתירת דברי רש"י בזה. אמנם בהגהת הב"ח כאן השוה לרש"י דלעיל וצ"ע.

ור"ב"ץ אמר אמר קרא בהאבכו עמו כאדם שחובק את חבירו וידו מגעת לכף ימינו ש"ל חבירו. לעיל צ' ב' ברש"י ד"ה דעת נוטה, "דסתם הנאבק עם חבירו כשהוא נותן ימינו לשמאל חבירו וחובקו ידו מגעת מאחוריו עד ירך ימינו". והעיר בלב ארי' דהא הכא מסקינן דר"י מפשט פשיטא לי' דשל ימין, וקאמר ריב"ל בטעמו מדכתיב בהאבכו עמו כדרך שאדם חובק, וכיצד פירש כן רש"י לצד דדעת נוטה קאמר. וביאר דהכא דרשינן מיתורא דבהאבכו עמו, ולכן אמרינן בסמוך ורבנן האי בהאבכו עמו מאי דרשו ב"י, ומשנינן דלדידהו לאו לשון החבקו אלא לשון אבק. ולעיל רש"י פירש בלא יתורא דקרא, דמ"מ הדעת נוטה דהוי של ימין, משום דגבי יעקב מסתמא הכי הוה. ועי' מה שהוסיף בזה.

ורבנן מאחורי אתא ונשי בתרווייהו. ביאר במהר"ם שי"ף הא דהוצרכו להעמיד דמאחוריו הוה, דמלפניו אין דרך לשוח עצמו לאחוז ב' ירכותיו, דא"כ יהי' שכנגדו למעלה ממנו וינצחו, רק דרך לחבקו ידו אחת למעלה על כתפו, וידו מגעת לכף

שקעה הלבנה, ויותר יעקב לבדו, וז"ש רש"י ז"ל שלא הספיק להעביר וחשכה לו, דהיינו ששקעה מאור הלבנה וחשכה לו, ובזה נחא גם הערת מהר"ם שי"ף איך נדמה לו כת"ח, דא"כ איך יצא יחידי בלילה ע"ש.

דף צ"ב ע"ב

בעי רבי ירמיה אית ליה לעוף ועגיל אית ליה לבהמה ולא עגיל מאי בתר ידי' אזלינן או בתר מיני' אזלינן תיקו. בשו"ע יו"ד ס' ס"ה ס"ה, "גיד הנשה נוהג בבהמה וחי' אפילו אם אין כף שלהם עגול, ונוהג בירך של ימין ובירך של שמאל, ואינו נוהג בעוף מפני שאין כף שלו עגול, אבל אם נמצא לו כף עגול נוהג בו, ואין צריך לבדוק אחריו אם הוא עגול". נדבתר רובא אזלינן דאינו עגול. ובהגר"א סק"ח, "בעיא שם ולחומרא". ומבואר בראשונים ז"ל דאזלינן בתריווייהו לחומרא, הן לענין בהמה ואינו עגול, שמא בתר מיני' אזלינן, והן לענין עוף ועגיל, שמא בתר ידי' אזלינן. ודנו רמב"ן רשב"א וריטב"א לענין שאר דיני התורה, אי איכא בעיא דרבי ירמיה או לא, ומ"ש מתפילין דקיי"ל דאיטר יד מניח בשמאלו שהוא ימין כל אדם, ובחידושי חת"ס כאן סיכם השיטות כדלהלן.

שיטה א) יסוד הבעיא מיבעיא לן בכל התורה אי בתר ידי' או בתר דעלמא, ולפי"ז יבם איטר חולץ בשתי רגליו, והכי קיי"ל בשו"ע אבהע"ז סי' קס"ט. והא דכתפילין אמרינן במנחות פ' הקומץ, דמניח בשמאל ידי' שהוא ימין כל העולם, התם

יש לחלק דטעם איסור גיה"נ דשליט הקליפה על אבר ההוא כי נגע בכף ירך יעקב כמבואר בספרים, וזה לא שייך קודם הסיבה, וכיון דבימיו לא הי' עדיין סיבה זו בטל המסובב, ולא הי' צריך לקבל עליו איסור, זה ולכך כל האבות הבאים אחריו ג"כ לא קיבלו זה עליהם, משא"כ מצוות שחיטה שהיו מקובלים מאברהם, ולזה כיון רש"י במ"ש שמקובלין היו מאבותיהם, ושפיר מוכחינן דאחי כמ"ד גיה"נ נאסר לב"נ עכ"ד.

כמ"ד גיד הנשה נאסר לבני נח. ע"י לקמן ק' ב' כמתנ' מחת"ס שם דלשיטת הרמב"ם בפיהמ"ש ובפ"ט מהל' מלכים הל"א ולח"מ שם, ליכא למ"ד דהותר גיד הנשה לבני נח, רק פליגי אי נאסר מפי הקב"ה או ממנהגא עד מתן תורה שנאסר בסני. וא"כ מאי קאמר הכא כמ"ד גיד הנשה נאסר לבני נח, הא ליכא מאן דפליג דהותר. וביאר דמה שהנהיגו עצמם לא הי' אלא בארץ ישראל ולא בחו"ל, משא"כ למ"ד גיד הנשה נאסר מפי הקב"ה, נאסר להם אפילו בחו"ל ובמצרים.

שנשתייר על פכים קטנים. ברש"י, "והוא נשאר על פכים קטנים שלא הספיק להעביר וחשכה לו". והעיר מהרש"א דמש"כ רש"י וחשכה לו, הוא מגומגם, דכבר כתוב והוא לן בלילה וגו' ויקם בלילה ויקח וגו' דמשמע דכל זה נעשה בלילה. וביאר בלב ארי' ע"פ מה דאיתא בפרק כיצד מברכין לענין יוצא יחידי בלילה, דאבוקה כשנים וירח כשלשה. ולפי"ז י"ל דאף דהעביר כל אשר לו בלילה, מ"מ מתחילה הי' זורח מאור הלבנה, ואח"כ

כמ"ש מטעם שהוא מום. ורמב"ן הקשה דמאי מום הוא זה, הא יש לו ימין ושמאל, י"ל ה"פ כיון שע"כ יעבוד בימין דעלמא מגז"ש ממצורע כנ"ל, והוא יד היא חלושה אצלו ומניח ידו הבריאה ועובד בחלושה, ה"ל כמום וכעין הקריבהו נא לפחתך.

שיטת ד דעת רמב"ן דס"ל איטר אינו חולץ כלל, כשם שכהן איטר אינו עובד מפני שאין לו ימין, ולא ניחא להרמב"ן לומר דמטעם מום הוא, אלא דלא מיקרי ימין, וה"ה שאינו חולץ כלל. והקשה החת"ס דא"כ בתפילין נהי איטר מניח כיון דכתיב ידכה, והרי יש לו יד כהה, מ"מ שולט בשתי ידיו לא יניח, דהא לית לי' לא שמאל ולא ימין וצ"ע.

חלבו דמאי אילימא דשליף והא מיפלאג פליגי ב'. בתוד"ה אילימא, "ואת" ומאי שנא דבגיד דשליל פליגי ובחלבו דשליל מודו. וי"ל משום דלא מקרי חלב כיון דאינו בעמוד והקרב כדאמר בפ' בהמה המקשה, מה חלב ושתי הכליות האמורים באשם מוצא מכלל שליל". וביאר בראש יוסף דר"ל דלעיל דף ע"ה מביא תו"כ, מה חלב האמור באשם מוצא מכלל שליל, שאין אשם נקבה, אף כל מוצא מכלל שליל, וא"כ לא מיקרי חלב של שליל חלב להקריבה, וא"כ לפי מה דס"ד דחלב של שליל משו"ה מותר, דלא מיקרי חלב ג"כ לענין אכילת הדיוט, דהכי כתיב כי כל אוכל חלב אשר יקריבו. והגם דכתיב בעונש, ה"ה דאימעטי נמי מאיסורא, דהא חלב הדפנות אימעט מהאי קרא, כי כל אוכל חלב מן הבהמה אשר יקריבו, וגילוי מילתא הוא דהוה.

משום דכתיב "ידכה", בה"י, ולא בשמאל וימין תלא רחמנא, אלא בחלישות היד. וכתב החת"ס דהיא השיטה המחזורת.

שיטת ב בהיפוך, דבכל התורה ילפינן מתפילין דבתר ידי' אזלינן, ומה"ט יבם איטר חולץ בימין ידי' שהוא שמאל דכל העולם, והכא שאני דמיבעיא לן משום שהי' ע"י מעשה, אפשר דבעינן דומיא דיעקב שהוא ומינו יש להם כף עגול, משו"ה מספקא לן, כ"ה ברשב"א. וחת"ס תמה טובא, דהתינח עוף באית לי' ועגיל, י"ל דמספקא לן דלמא לא מהני לי' עגילתו כיון שאין למינו עיגול, ולא דמי ליעקב שכל מינו עגיל, אבל בהמה ואית לה ולא עגיל, מאי קמיבעיא לי', הא בכל התורה בתר ידי' אזלינן, והכא למעשה שהי' נמי לא דמי, שהרי יעקב עצמו הי' לו כף עגיל, וזה איננו עגיל, א"כ מהכ"ת לאסור גידו, והניח בצע"ג. ועוד הקשה אי בתר ידי' אזלינן מ"ט שולט בשתי ידיו מניח בשמאל דעלמא, וזה י"ל אי בתר ידי' הוה אזלינן לא הי' מניח תפילין כלל, ע"כ אזלינן בתר דעלמא.

שיטת ג דעת הסמ"ג במצות יבום וחליצה, והובא בב"י אבהע"ז ס' קס"ד, דבתר עלמא אזלינן וחולץ בימין דעלמא, וטעמי' מדילפינן רגל ממצורע, ובמצורע כתיב יד ורגל ואוזן, ובאוזן לא שייך איטר, ואזלינן בתר ימין דעלמא, וא"כ ה"ה יד ורגל דמצורע בתר דעלמא אזלינן, וממילא רגל דחליצה דאיתי מיני', נמי אזלינן בתר דעלמא. והא דפרק אלו מומין פסיל לכהן איטר אע"ג דיד דכהן נמי ממצורע ילפינן, וא"כ ניזיל בתר ימין דעלמא, י"ל

והקשה מדין חלב בעלי מומין דנמי אינו ראוי להקרבה, ואפ"ה חייבין עליו ולא ממעט אלא חלב דפנות שאין כמוהו קרב, משא"כ חלב של בעלי מומין שכמוהו קרב, א"כ ה"ה חלב שליל נמי שכמוהו קרב אי לא נשחטה אמו. ותירץ בדוחק דלא חש לאהדורי ולהקשות כיון דלא קאי הכא אלא אחלב דגיד.

ואייתי מתורת חיים דחלב שאני, משום דבעינן חלב שור או כשב, ולא מיקרי שור עד שנולד. וכבר תמה שם דהא הכא איירינן לר"מ דלא מהני שחיטת אמו להתיר בן ט', ובזה איכא סלקא דעתך דמ"מ חלבו מותר, והא עתה כבר יצא לאויר העולם ובהמה מעלייתא הוה ומהכ"ת דלא יאסר חלבו, ואה"נ תוס' גופייהו כתבו כ"פ יסוד הפרש חלב מגיד, מיהו לנד"ד לא יהני כלל. והציע דאולי יתפרש בבן ט' לאחר שחיטה ולא יצא אח"כ חי לאויר העולם, דלגבי חלב ליכא אויר דלידה, ולגבי גיד איכא איסורא מצד דחדשים גרמי, ואילו חלב בעינן אויר דלידה דלא כריו"ח בפרק בהמה המקשה דאמר בחלב חדשים גרמי, אלא כר"ל דאמר שם דאויר דלידה בעינן. ועדיין יקשה טובא איך אמר וחלבו מותר, והא אסור משום נבלה, אם לא שנימא דלאחר שחיטה, שחט הוולד במעי אמו דחלבו מותר דאויר דלידה בעינן, וגיד אסור דלא הותר מכלל בבהמה תאכלו אלא בשחיטת עצמו, ובגיד לא כתיב שור וכשב גבי, וחדשים לחוד הוא דגרמי, וזה דוחק עיי"ש.

דתניא גיד הנשה מחטט אחריו בכל מקום שהוא וחותך שמנו מעיקרא דברי ר"מ רבי יהודה אומר גוממו עם השופי. ברש"י שלפנינו ד"ה גוממו עם השופי, "החלב הגבוה ונראה על השופי גוממו ומשליכו מפני מראית העין שלא יראה כאוכל גיד אבל עיקרו ושרשו של שומן ושל גיד מותרין". אולם תוד"ה גוממו, אייתו בשם רש"י, "חלב הגבוה וגיד הנראה על השופי גוממו ומשליכו מפני מראית העין שלא יראה כאוכל גיד". והקשו מלשון הגמ', ואלא חלבו דגיד והא מיפלג פליגי בה, דהא לכו"ע היכא דגיד אסור גם חלבו אסור, רק דפליגי בשיעורא, וא"כ אדרבה הו"ל למיפרך דלכו"ע שמנו דגיד אסור. ולפיכך פירשו תוס', וכ"ה בר"ן, דר"י לא איירי בשומן כלל אלא בגיד עצמו, וקאמר דגומם הגיד עם השופי והשאר מותר, אבל שמנו שרי לגמרי.

וב"ב ארי' דודאי לרש"י דקמן לא קאי אגיד, דאיהו אסור מה"ת ולא משום מראית העין, רק קאי אחלבו, ובהא כתב רש"י דאינו אלא משום מראית העין, וליכא משום מראית העין אלא במקום הגבוה הנראה ע"פ השופי. וכיאר דלפי"ז נתיישב קושית תוס' על רש"י עיי"ש.

גיד הנשה מחטט אחריו בכל מקום שהוא ושמנו מותר. מסקינן דקאי כר"מ דאית ל' דבעי חטיטה ושמנו מותר מה"ת קאמר. והקשה הר"ן (ל' א' בדפי הרי"ף) דא"כ עולה דחטיטה מדאורייתא קאמר, דהא שמנו מותר מה"ת ומדרבנן אסור, ומהא דחוטט אחריו מה"ת דבזה הוא

ברשב"א ד"ה הא. בתוה"ד, דפלוגתא דהכא לא שייכא בפלוגתא דר"מ ור"י אי גיד הבלוע בבשר אסור וכעי חטיטה או לא, וכן לא שייכא בפלוגתא דר"י ורבנן לקמן צ"ו א', אי כל אורך הגיד אסור או רק הגיד דהכף, דאיכא קנוקנות שעל הכף ושאינן על הכף, ואיכא קנוקנות בין בבשר הירך ובין מעליו עיי"ש.

דף צ"ג ע"א

חלב שהבשר חופה אותו מותר. ברש"י, "חלב שעל הכסלים שתחת הכליות ונראה בגובה הכסלים ואח"כ נבלע תחת הבשר אדום דק ומתפשט תחת אותו בשר בכל הכסלים ומשהבשר [ברא"ש יומה שהבשר] חופהו מותר". במעדני יו"ט או"ב, "ואסברה לה בבהמה אחר שחיתתה שתלוי בגלילי שהכליות הם למעלה וכסלים למטה ונקרא מה שמן הכסלים אצל הכליות, גובה הכסלים, לפי שהוא חלק הגבוה ממנו ממעלה לארץ שתלוי עלי".

וזהו **חלב שעל הקרב.** בר"ן נל"א ב' בדפי הרי"ף, "לא שיהא זה עיקר של חלב שעל הקרב אלא לומר שזה מחלב שעל הקרב".

וזהו **חלב שעל הכסלים.** בר"ן הג"ל, "היינו לומר שאף זה מחלב שעל הכסלים".

אמר רב יהודה אמר שמואל ריש מעיא באמתא בעי גרירה וזהו חלב שעל הדקין. רש"י ד"ה וזהו, "חלב שעל הדקין

דחלוק משמנו, והא לקמן צ"ו א' מוכח דחטיטה לר"מ מדרבנן הוא. ותירץ דחטיטה בעי מדרבנן מדינא ובלא"ה אסור ממש מדרבנן, ושמנו מותר היינו אפילו מדרבנן, אלא משום דנהגו בו איסור, וזהו הפרש שמנו מותר מדין חטיטה.

ומסיק הר"ן דג' דינן יש לו לגיד הנשה, עיקרו וחטיטתו ושמנו. (א) עיקרו. היינו על הכף בלבד, כדאמרינן לקמן אמר שמואל לא אסרה תורה אלא שעל הכף בלבד, והיינו מדאורייתא. (ב) חטיטתו. מדרבנן, והיינו דתניא גיד הנשה מחטט אחריו ומדרבנן בלחוד הוא. (ג) שמנו. אסור ממנהגן של ישראל קדושים. וקנוקנות שבגיד, דהיינו גידין הרכין ההולכים באורך הירך תחת הבשר מגיד החיצון לגיד הפנימי, דינן כשמנו דאפילו מדרבנן לא אסירי אלא ממנהגן של ישראל קדושים, דחטיטה שהיא מדרבנן, בגיד עצמו היא.

אמר רב יצחק בר שמואל בר מרתא
אמר רב לא אסרה תורה אלא
קנוקנות שבו עולא אמר עץ הוא והתורה
חייבה עליו. בריטב"א, "עיקר הפירוש דתרווייהו סבירא להו כדקיימא לן (לקמן צ"ט ב') אליכא דהלכתא דאין בגידין בנותן טעם, ולהכי אמר רב יצחק משמי' דרב דכיון דכן סברא הוא דלא אסרה תורה אלא קנוקנות שבו שיש בהם טעם כי למה יאסור עץ, ועולא אמר עץ הוא ותורה חייבה עליו, וגזירת הכתוב הוא, ואביי אמר דכוותי' דעולא מסתברא, וכן הלכתא". ועי' תוס' ומהרש"א וברשב"א באורך.

שנחלקו בו רבי ישמעאל ורבי עקיבא באלו טריפות". [לעיל דף מ"ט ב.]. וציין בגלשה"ס לרש"י שם ד"ה אף כל, דלר"ע שנאסר חלב שעל הקבה כש"כ דנאסר חלב שעל הדקין, וכאן משמע ברש"י דרק לדעת רי"ש דמרבח מ"ואת כל החלב" את החלב שעל הדקין, אבל לר"ע דהריבוי לחלב שעל הקיבה, לא נאסר חלב שעל הדקין, וסתרי דברי רש"י, וכן אייתי בלב ארי" בשם כנה"ג.

ובלב ארי" כאן פירש כפשטה, דאין כוונת רש"י דתליא דין חלב שעל הדקין בפלוגתת רי"ש ור"ע, רק דכוונתו על פי מה דהוקשה לו, דבשלמא לעיל אמר שפיר וזהו חלב שעל הקרב, וכן וזהו חלב שעל הכסלים, וזהו דבר הידוע לאיסור מקרא המפורש בתורה, אבל מה שאמר וזהו חלב שעל הדקין, כיון דאין זה מפורש בתורה, א"כ איך תלייך דריש מעיא באמתא ומראה מקום לומר דזהו חלב שע"ג הדקין, דהא גופא היכן מפורש לאיסור, לזה כתב דקאי אהך פלוגתא דרי"ש ור"ע באלו טריפות, דמר מפיק לה מרביא דקרא, ומר מפיק לה מכש"כ דחלב שעל הקבה, ולכך אמר שמואל שפיר על הך דריש מעיא באמתא, וזהו חלב שע"ג הדקין שהוא פשוט ומפורש לאיסור במחלוקת רי"ש ור"ע כנ"ל.

ריש מעיא באמתא בעי גרירא. רמב"ם פ"ז מהל' מאכ"א ה"ט, "חלב הלב וחלב המעים והן הדקין המלופפין כולן מותרין, והרי הן כשומן שהוא מותר, חוץ מראש המעי הסמוך לקיבה שהוא תחילת בני מעים שצריך לגרור החלב שעליו, וזהו חלב שעל הדקין שאסור. ויש מן הגאונים שיאמר

דידא ודלועא משום דמא. ברש"י ד"ה דידא, "שביד". ולעיל ד"ה חוטין שביד, "שאנו נוטלין מן הכתף". ויעוין שו"ע יו"ד ס' ס"ה ס"א, "יש חוטין שאסורים משום דם שבהם, כגון חוטין שביד ושבתתך ושבלחי התחתון, שבצד הלשון מכאן ומכאן, ובלשון ובצואר, וחוטי חלב וחוטי העוקץ וחוטי הדקין שהם בתוך שומן הדקין, כמו בית עכביש מסובכין זה בזה". ובהגר"א סק"ב, "ושבתתך הן בכלל ידא, ר"ן בשם ראב"ד. ואפשר דלזה כיון רש"י ד"ה חוטין שביד". היינו דליכא סתירה ברש"י, דלעיל המכוון דאף חוטין שבכתף בכלל חוטין שביד. ותואם רשב"א ור"ן בשם הראב"ד.

חמישא חופי הוי תלתא משום תרבא ותריין משום דמא. רמב"ם פ"ז מהל' מאכ"א ה"טז, "יראה לי שכל אלו החוטין והקרומות איסורן מדברי סופרים. ואם תאמר שהן אסורין מן התורה בכלל כל חלב וכל דם, אין לוקין עליהן אלא מכת מדרות, ויהיו כחצי שיעור שהוא אסור מן התורה ואין לוקין עליו". ובמ"מ, "הטעם לדברי רבינו לפי שאין אלו דם גמור היוצא צלול, ואע"פ שדם האיברים האוכל ממנו

משום שנאמר ואל תטוש תורת אמך, ור"ש בר אבא דעתו לחזור הי"ן.

הני ביעי דגדיא עד תלתין יומין שריין בלא קליפה. ברש"י, גדיא לאו דוקא.

אולם בריטב"א ד"ה הני, "ויש אומרים דדוקא נקט דגדיא אבל דעגלי אפילו בגו תלתין יומין אסורין אי אית בהו שורייקי סומקי, וכן דעת מורי הרא"ה ז"ל". ובגליון רע"א יו"ד ס' ס"ה ס"ד, "ביצי זכר, בגמ' איתא ביעי דגדיא, והרמב"ם כתב גדי או טלה, והה"מ כתב איני יודע אם הזכירו הגמרא גדי למעט בהמה גסה דאפילו תוך ל' אסור".

אית בהו שורייקי סומקי אסורין לית בהו שורייקי סומקי שריין. ברשב"א ד"ה

אמר, "אבל בגו תלתין אע"ג דאית בהו שורייקי סומקי שרו דלאו דם הוא אלא תולדת החוטין וליחתן שהיא אדומה, דאי לא תימא הכי ליכא הפרש בין קודם שלשים לאחר שלשים, דאי איכא שורייקי סומקי כאן וכאן אסורין בלא קליפה, ואי ליכא שורייקי כאן וכאן אין צריכין קליפה, אלא ודאי נראה כמו שאמרנו כנ"ל".

תל"י נמי בשפודא דאיב דמא. שיטת רש"י דאף בשר הנצלה טעון מליחה מועטת. והראשונים פליגי דסגי צלי בלא מליחה כלל. עי' ר"ן (ל' ב' בדפי הרי"ף), ורא"ש ס"ז ותוס' לעיל י"ד א' ד"ה ונסבין. ויסודן דדם שלא פירש חשיב כבשר, ודינא הוא דדם האיברים שלא פירש אפילו מדרבנן שרי. ושאני אומצא דאסמיק דלא הוי דם הבלוע. ובנידון צלי אי בעי חתיכה, שיטת רש"י כפי שפירשוהו הראשונים כפשטי

כזית לוקה כנוצר פ"ו ה"ד, הוא מפני שהדם צלול וקריר דם, אבל אלו דם אסרה תורה ולא חוטין וקרומות. ובפירוש אמרו בגמ' בפ' גיד הנשה (צ"ב ב') חוטין שכחלב אסורין ואין חייבין עליהן, חלב אמר רחמנא ולא חוטין. וסבור רבינו דאסורין מדבריהם וכן פירש"י ז"ל אסורין מדרבנן, וכן דעת הרשב"א ז"ל וכ"נ עיקר. וכתב רבינו שאף אם תאמר שאסורין מה"ת קאמר, אין חייבין עליהן מלקות, שאפילו ת"ל שנתרבו לאזהרה מכל חלב וכל דם, לא נתרבו לעונש ואין בהן מלקות, וכמו שאמרו ואין חייבין עליהן, והרי הן כחצי שיעור, וזה ברור".

דף צ"ג ע"ב

הני ביעי חשילתא שריין ואת לא תיכול משום ואל תיטוש תורת אמך. שו"ע יו"ד ס' ס"ה ס"ד, "ביצי זכר שנתלשו ועדיין הם מעורים בכיסם אינו אסור מן התורה שהרי יש בו מקצת חיות ולפיכך אינו מסריח ואעפ"כ אסור לאכלו ממנה שנהגו ישראל שלא לאכלו מפני שדומה לאבר מן החי". ובהגר"א סק"ד, "ממנהג כו' רמב"ם. דאנן בתור בני בבל גרין. ר"ן". אמנם ברשב"א ד"ה ביעי, בסוה"ד, "ואע"ג דרב ורב אסי הלכה כרב דרבי, קיי"ל הכא כרב אסי מדא"ל ריו"ח לר"ש בר אבא הני ביעי חשילתא שריין ואת לא תיכול משום שנאמר אל תטוש תורת אמך, כלומר מותרין הן במקום שלא נהגו איסור, אבל אתה שאתה ממקום שהנהיגו בו איסור לא תיכול מינייהו, אלא נהוג כאנשי מקומך לחומרא,

זה, אבל חוטין מלאין שמובלעין בבשר הזורע אין כח לאש להפליט דמן אא"כ חתכן ועושה להם פתח להוציא ממנו הדם".

דלא בעי חתיכה, והרי דכח הצלי גדול מכח המליחה, אולם תוס' לעיל בע"א דחקו ברש"י.

אגומרי פליגי פליגי בה ר"א ורבינא חד אמר משאב שאיבי וחד אמר

מצמת צמתי ל"י. ברין (ל"א ב' בדפי הרי"ף) ד"ה ומאן דאסר, "אע"ג דבעלמא דם האיברים כל היכא דלא פירש שרי שאני הכא לפי שנראה כאילו הדם שם בעין". וברשב"א ד"ה ומיהו (הב'), בתוה"ד, "ויש לדקדק אם צריך לבדוק אם יצא כל הדם מן החוטין אע"פ שנצלה היטב, דכיון שהוחזק באיסור, הו"ל ככהמה בחי' דאמרינן לעיל (ט' א') שהיא בחזקת איסור עד שיודע לך כמה נשחטה, וכן נמי החוטין שהוחזקו באיסור, וי"ל דכיון שנצלה הבשר עד שאפשר לצאת דם החוטין באותה צלי' באומר יפה, תו לא צריך, אלא חזקה על הדם שיצא בשיעור הצלי', שאם אין אתה אומר כן, בשר במליחה היאך מותר בקדרה, דלמא עדיין לא נפלט דמו ופורש הוא לתוך הקדרה, אלא שנסמך על שיעור מליחה שמוציא את הדם, ה"נ חזקה על שיעור צלי' שמוציא דם החוטין כנ"ל. משמע קצת דנחלקו ר"ן ורשב"א אי דין דרבנן או דאורייתא, דלר"ן מה"ת חשיב כדם שלא פירש, ולרשב"א חשיב דם הכנוס ולא דם הבלוע באיברים.

וי"ל"ע השוואת הרשב"א לדין בהמה בחי' בחזקת איסור עומדת, דהכא האיסור רק משום הדם ולא בכללות, וע"ז גופא אנו דנין אי איכא דם או לא, ומה שייך חזקה בזה. מיהו עי' גידון הפוסקים ז"ל שנתבאר לעיל במתנ' פ"ט ב' אי בשר שאינו

בש"ע יו"ד ס' ס"ה ס"א. "וקרום של המוח שבקדקדק וקרום שעל הביצים ומליחה לא מהני בהו אם לא שיחתכם תחלה ואח"כ ימלחם, והני מילי לבשלם בקדרה, אבל לצלי אינם צריכים לא חתיכה ולא מליחה משום דנורא מישאב שאיב. ויש מי שאומר דדוקא כשפני החוטין על פני האש, אבל אם הם מובלעים בתוך הבשר, אין האש שואב אלא אם כן יחתכם". ובהגר"א סקי"ג, "ויש מי כו' שמפרש כפי' תוס' שם ד"ה חתכי' כו' מדקאמר אפילו לקדרה משמע דגם לצלי בעינן חתיכה ועתוס' שם והא דאמר לקמן גבי בישורא כו' ופי' בקונטרס כו' אבל הרשב"א כתב דשם א"צ חתיכה כפירש"י וכ"מ פשטא דגמ', אלא דשם האומצא ע"ג האש, וכן מזרקי שהוציאן מתוך הבשר ופניהם ע"ג האש משא"כ בחוטין אלו שמובלעים בתוך הבשר". ועי' בהגר"א ליקוט שם.

והיינו דתוס' צ"ג א' נטו לדחוק לשון רש"י בע"ב דהמכוון דלא בעינן תרוייהו חתכי' ומלחי' מיהו חתיכה בעי. ובדוחק כתבו לחלק דהתם כמזרקי בפני עצמם כשהוא חוץ לצואר וכן באומצא שהוא ע"ג האש, וכפשטות הגמ' ורש"י דלא בעינן חתיכה, והרשב"א ד"ה ומיהו, בתוה"ד, "והא דשרינן לקמן מזרקי בלא חתיכה ומליחה כלל כדברי הראב"ד ז"ל, שאני התם שהן מופשטין ופניהם על פני האש ויש כח באש להוציאן מידי דמן כענין

מקומות, ואין בכל מקום כשעורה, מלקינן או מעברין ל', ואילו בכשעורה רק אי איתא במקום אחד מלקינן או מעברין ל', אבל בב' או בג' מקומות לא עבדינן מידי.

ברמב"ם פ"ז מהל' מאכ"א הכ"א.

"וטבח שדרכו לנקות הבשר ונמצא אחריו חוט או קרום מלמדין אותו ומזהירין אותו שלא יזלזל באיסורין. אבל אם נמצא אחריו חלב, אם הי' כשעורה מעבירין אותו, ואם נמצא אחריו כזית חלב אפילו במקומות הרבה מכין אותו מכת מרדות ומעבירין אותו, מפני שהטבח נאמן על החלב". וכ"פ הרי"ף והרא"ש. והרי דפסקו כר"פ ופירשו דמר זוטרא לא פליג עלי', רק להוסיף דהא דבכשעורה מעבירין ל', הוא דוקא במקום אחד, ואילו בכזית מלקינן הוא אפילו בב' או בג' מקומות. וזה דלא כחכ"ש.

והלכתא להלקותו בכזית לעברו בכשעורה. לחכ"ש ניחא

והלכתא, דלמר זוטרא אין חילוק בין להלקותו או לעברו, אלא אי כשעורה במקום אחד או לא, ובכזית אפילו בב' וג' מקומות. וקאמר דהלכתא כר"פ דתלוי אי כזית, היינו להלקותו, ואי כשעורה היינו להעבירו. אולם לרמב"ם דמר זוטרא מוסיף אר"פ, הרי לכו"ע להלקותו בכזית ולעברו בכשעורה, ולכו"ע כזית אפילו בב' וג' מקומות, וכשעורה דוקא במקום אחד, וקשה מאי והלכתא.

וברשב"א פירש לשון הגמ', "ומדקאמר הלכתא משמע דמר זוטרא לאו לפרושי מילתא דריו"ח הוא דאתא, אלא

מנוקד חשיב חזקת איסור, דדעת רמ"א וש"ך דחשיב דנקבע "שם איסור" על החתיכה, וכדמתבאר מלשון נקוה"כ שם, הגם דרק חלק הגיד אסור, ולהש"ש הוי מיסוד חזקה שלא נעשה מעשה ויל"ד.

אמר רב פפא ולא פליגי כאן להלקותו כאן לעברו. בר"ן (ל"ב ב' בדפי הרי"ף), "להעבירו שלא ליקח ממנו עוד בשר. להלקותו, וה"ה דמעבירין אותו".

אמר מר זוטרא כשעורה במקום אחד כזית אפילו בב' וג' מקומות. בר"ן, "אין מעבירין בשיעור מועט כזה אא"כ הי' במקום אחד. כזית אפילו בשנים ושלשה מקומות. מלקין אותו ומעבירין אותו. מיהו אע"ג דמעברין ל' אין דינו כחשוד שהחשודים חזרתן קשה כדאיתא בסנהדרין דף כ"ה מפני שהם מזידין, אבל הכא לא חשבינן ל' מזיד אלא פושע הוא, וחזרתו קלה, ובקבלת חברות שיקבל עליו שיתנהג כחבר לענין זה בפני שלשה סגי ל', כדמוכח בבכורות גבי חבר ונעשה גבאי, וכל הדברים האלו נידונים לפי מה שהם לפי כוונת האנשים ולפי אונסם ופשעיתם, ויסוד דברים אלו ביאורם בספר איסור משהו להראב"ד ז"ל".

כשעורה במקום אחד כזית אפילו בב' וג' מקומות. כחכ"ש פירש דמר זוטרא בא לחלוק על רב פפא, דאמנם לא פליגי ר"י וריו"ח, מיהו אין החילוק בין להלקותו או להעבירו, דשניהם או להלקותו או להעבירו, רק החילוק, דכשעורה דוקא במקום אחד, אבל בב' או ג' מקומות לא עבדינן מידי, ובכזית אפילו בב' או בג'

דנאמנין משום דלא בעי חטיטה, אולם אי בעי חטיטה ממילא כר"מ דאין נאמנין. והיינו דהא פירשו תוס' דמה דנאמנין בחלב, הוא משום דליכא טירחא כמו בגיד לר"מ.

וביאר בלב ארי' דס"ל לר"נ דכיון דס"ל לר"י דגם בחלב נאמנין, אע"ג דחמיר איסורי' ואיכא נמי טירחא, ממילא דה"ה בדבר דלא חמיר איסורי' כל כך, דאף דאיכא ב' טירחא טפי, נאמנים לר"י, דשנים אלו שקולים הם, כמ"ש התוס' אליבא דר"מ. ובפרט למש"כ בתוס' בהא דקאמר הגמ' ה"ק אין נאמנין עליו ועל החלב, דמדלא קאמר חסורי מחסרא וה"ק, משמע דאינו מגיה המשנה רק דקאמר דאי"צ למיתני כלל בדברי ר"מ דאין נאמנין על החלב, דכיון דקאמר דאין נאמנין על הגיד, מכ"ש בחלב דחמיר איסורי' ע"ש. א"כ כיון דס"ל לר"י דגם על החלב נאמנים, א"כ מכ"ש דנאמנים על הגיד אף לדינא דר"מ דאית ב' טרחא טובא.

ודא דכתבו תוס' דלהכי נאמנים בחלב לר"י משום דלית ב' טירחא, היינו משום דאם ה' גם בחלב טירחא טובא כמו בגיד לר"מ, לא היו נאמנין גם לר"י, כיון דאית ב' תרתי לגריעותא, דחמיר איסורי' ואית ב' טירחא טובא, אבל בחדא לגריעותא, דהיינו חמיר איסורי' לחוד, או טירחא טובא לחוד, כמו בגיד לדינא דר"מ, נאמנים לר"י, ולהכי אמר ר"נ שפיר דבזה"ז נאמנים, דבזה הלכה כר"י והיינו כחכמים דמתנ'. [עי' בסמוך ביאור לשון הרמב"ם לפי"ז].

לאפלוגי עלי', דריו"ח בעי כזית במקום אחד, ומר זוטרא מחייב אפילו בכזית בשנים או בשלשה מקומות, ומשור"ה פסיק תלמודא כריו"ח דבעינן כזית במקום אחד, דמסתמא כזית דקאמר במקום אחד הוא דבעינן, וכן משמע מדברי רבינו חננאל ז"ל דלא מייתי דברי מר זוטרא כלל, ומדברי רבינו אלפסי ז"ל שהביא דברי מר זוטרא ומאי דפסק תלמודא והלכתא להלקותו בכזית, לא נתברר דעתו בזה".

בש"ע יו"ד ס' ס"ד סכ"א. "טבח שדרכו לנקר בשר ונמצא אחריו חוט או קרום מלמדין אותו ומוזהירין אותו שלא ילזל באיסורין אבל אם נמצא אחריו חלב אם הוא כשעורה מעבירין אותו, ואם נמצא אחריו כזית, ואפילו בהרבה מקומות, היו מכין אותו מכת מרדות, ומעבירין אותו". ובהגר"א סקמ"ב, "אבל הרשב"א כתב מדקאמר הלכתא ש"מ דמ"ז לאפלוגי קאתי ופסק גמ' דלא כמ"ז אלא דוקא כזית במקום אחד".

אמר רב נחמן בזמן הזה נאמנין. בתוד"ה נאמנין, "ופליגי דר"מ סבר דאין נאמנין בגיד הנשה דצריך חטיטה ואיכא טירחה, ובחלב נמי אע"ג דליכא טירחא כולי האי כמו בגיד, החמירו עלי' שלא להאמינו כיון דחמיר איסורי' ואיכא ב' נמי טירחא, לכך אין נאמנין. ולר"י נאמנין בגיד משום דלא בעי אלא גמימה, ובחלב נמי אע"ג דאיכא ב' טירחא טפי מבגיד לר"י, מכ"מ לית ב' טירחא כמו בגיד לר"מ". וצ"ע דא"כ כמאן פסק ר"נ, דכיון דקיי"ל כר"מ דבעי חטיטה, אמאי נאמנין, הא טעמו דר"י

ברמב"ם פ"ח מהל' מאכ"א הל"ז.
 "הנוטל גיד הנשה צריך לחטוט
 אחריו עד שלא ישאיר ממנו כלום. ונאמן
 הטבח על גיד הנשה כשם שנאמן על החלב.
 ואין לוקחין בשר מכל טבח אלא אם הי'
 אדם כשר ומוחזק בכשרות הוא ששוחט
 לעצמו ומוכר ונאמן". ובב"י דייק למה תלה
 הרמב"ם דנאמנות על הגיד היא כשם שנאמן
 על החלב. ובט"ז ס' ס"ה סק"ז, דבטור כתוב
 כמו על החלב [והיינו מרמב"ם הנ"ל], "פי'
 אע"פ שיש יותר טירחא בגיד הנשה".

וב"ב ארי' ביאר ב' אופנים בזה, א) דקאי
 אדסמין לי', ואין לוקחין בשר מכל
 אדם אלא ממי שמוחזק בכשרות, והוא מגמ'
 ע"ז כמ"ש המ"מ, לזה הקדים דבחלב שהוא
 איסור דאורייתא אינו נאמן רק מי שמוחזק
 בכשרות, כמו כן בגיה"נ אע"ג דלא חמיר
 איסורי' כמ"ש התוס', אפ"ה אין לוקחין רק
 ממי שמוחזק בכשרות כנ"ל. ב) להאמור
 לעיל בביאור הכרעת ר"נ, ועפ"י הסבר הט"ז
 דהגם דאיכא יותר טירחא בגיד, והפמ"ג
 הקשה דמ"מ איך יתיישב למאי תלה זב"ז,
 ביאורו, דבא לתקן לפי מה דקיי"ל לדינא
 כר"מ דבעי חטיטה ואיכא טירחא טובא, א"כ
 אמאי יהיו נאמנים דהא מחכמים לא שמעינן
 דנאמנין רק לפי שיטתם דלא בעי חטיטה,
 לזה כתב דמ"מ נאמנים כמו שנאמנים על
 החלב אע"ג דחמיר איסורי', ממילא ה"ה
 וכ"ש דנאמנים בגיה"נ אף שיש בזה יותר
 טירחא וכנ"ל.

מתנ'. שולח אדם ירך לעו"ב שגיד
 הנשה בתוכה מפני שמקומו

ניכר. רמב"ם פ"ח מהל' מאכ"א הי"ד, "גיד
 הנשה מותר בהני' לפיכך מותר לאדם
 לשלוח לנכרי ירך שגיד הנשה בתוכה".
 ובמ"מ, "דאע"ג דהתם בפרק כל שעה
 אמרינן בריש סוגיין מאן דאית לי' אין
 בגידין בנותן טעם אסור בהנאה [ולא הוי
 בכלל נבלה דהותר בהנאה ונאסר רק
 באכילה] ואנן קיי"ל אין בגידין בנו"ט
 כדאיפסיקא הלכתא בגמ' (צ"ט ב'), כבר
 תירץ הרמב"ן ז"ל דלרווחא דמילתא
 איתמרה ההיא סוגיא, אבל למסקנא (פסחים
 כ"ג ב') גיד הנשה מותר בהנאה אפילו ת"ל
 אין בגידין בנותן טעם, דלאו הא בהא תליא,
 וזה דעת רבינו ועיקר". ובכס"מ, "כתב
 הרא"ש (פג"ה סי"ז) חכמי לונל השיבו על
 דבריו ואומרים דאסור בהנאה, דבפ"ב
 דפסחים (כ"ב א') פריך לר' אבהו דאמר לא
 יאכלו איסור הנאה משמע, והרי גיד הנשה
 דרחמנא אמר על כן לא יאכלו בני ישראל
 וכו', ותנן שולח אדם לנכרי ירך שגיד הנשה
 בתוכה, ומשני קסבר רבי אבהו כו' ואין
 הלכה כר"א, ולכאוי' נראה דהלכה כחזקי'
 דאמר לא יאכלו דוקא איסור אכילה משמע
 ע"כ. ואני אומר דא"א לומר שטעמו של
 רבינו משום דלית הלכתא כר"א, שהרי כתב
 רבינו דברי ר"א בפרק זה, וא"כ הו"ל לפסוק
 בגיה"נ אסור בהנאה כדאמרינן לר"א אליבא
 דמ"ד אין בגידין בנו"ט, ולפיכך צ"ל שטעמו
 כמ"ש ה"ה בשם הרמב"ן דלרווחא דמילתא
 איתמרא ההיא סוגיא, אבל למסקנא גיה"נ
 מותר בהנאה אפילו ת"ל אין בגידין בנו"ט,
 דלאו הא בהא תליא". ועי' שו"ע יו"ד ס'
 ס"ה ס"י ובהגרא סק"ז.

שלמה אין התוכה לא. ברש"י דירך משמע שלמה. ובר"ן וריטב"א מלשון מתנ' מפני שמקומו ניכר.

אלימא במקום שאין מכריזין חתובה
נמי לישדר ל' דהא לא אתו למזבן מיני'. ברש"י ד"ה במקום שאין מכריזין, "שכל הטבחים של אותו מקום ישראלים וכשבאה טריפה לידם אין מכריזין לומר נפלה טריפה באיטליו למכור לעו"כ ובאותו מקום אין לוקחין בשר מן העו"כ דשמא ימכרו לו הטבחים טריפה ואין אנו יודעים אם באת היום טריפה לידם". וכדף צ"ד א' ד"ה אלא במקום שמכריזין, "שישראל מותר ליקח שם באותו מקום מן העו"כ כיון דלא הכריזו, דלמאי ניוחש לה, הטבחים ישראלים הם, ולטריפה ליכא למיחש דהא לא הכריזו היום".

שימח רש"י מבוארת דאיכא איסור דרבנן לקנות בשר מן העכו"ם משום חשש טריפה שמכר לו הישראל, והגם דכל הטבחים ישראלים דליכא למיחש משום נבלה, ויסוד הדין נתבאר בתוס' צ"ה א' ד"ה ובנמצא, "ונראה דתקנתא בעלמא הוא שעשו חכמים במקום שאין מכריזין שלא לקנות מן העו"כ אע"פ שרוב טבחי ישראל". ובלשון רש"י כל הטבחים ישראלים, ובתוס' דודאי סגי רוב, וכן בראשונים ז"ל, רק דבאיכא גם חשש מיעוט טריפות אסור מדרבנן, ובמקום שמכריזין נסתלק חשש טריפות, ומצד מיעוט עכו"ם המנבלים לחודא, לא אסרו חכמים. ויל"ע לרש"י דאפשר דקא ב"כל" הטבחים ישראלים, דלכל מיעוט חשו חכמים. ועי' פ"ק ברמב"ן.

אכן רמב"ן בפ"ב, רשב"א ר"ן וריטב"א, פליגי, דשרי לקנות מעו"כ אף במקום מיעוט נשחט ונתנבל ע"י עכו"ם, ומיעוט טריפות שנמכר להם ע"י ישראל, דאיכא רוב טבחי ישראל, ואיכא רוב בהמות לאו טריפות, רק דכיון דמותר לישראל לקנות מן העו"כ, ממילא גורם איסור לישראל למכור טריפה להעו"כ, שמא יקחם ישראל ויכשל, ומתהווה הפסד לטבחים שאינן יכולים למכור טריפות המתהוין, ובזה איכא מקומות שתקנו הכרזה שנמצאת טריפה בבשר הנמכר בשוק ולא יקנו באותו יום מן העכו"ם, והוי גדר תקנה, ולא דין טריפה דרבנן כלשיטת רש"י דהוי חששת איסור, ועי"ז יהא מותר לישראל למכור הטריפות לעכו"ם. ובמקומות דלא נהיגי הכרזה, קאי תקנה דלא יקנו כלל מן העכו"ם, כדי לאפשר מכירת הטריפות ע"י ישראל למנוע הפסד.

באופן דלרש"י ותוס', האיסור מדרבנן משום חשש טריפות, ובמקום דמכריזין הרי בליכא הכרזה ליכא חששת טריפה ומה"ט מותר לקנות, ולשיטת הראשונים ז"ל הוי איסור מחמת תקנתא, כדי שיוכלו ישראל למכור טריפות, ובמקום שמכריזין הרי בליכא הכרזה שרי לקנות, ובמקום שאין מכריזין אין קונים כלל משום תקנתא שיוכל הישראל למכור טריפות לעכו"ם כנ"ל.

דף צ"ד ע"א

ואבע"א גזירה שמא יתנונו לו בפני ישראל אחר. רצ"ע מה יהני

[דו"ק ברמב"ן], וא"כ כאן שרואה שישראל נתנו יראה שאינו מנבלה שבבית הנכרי, ולמיעוט טריפה שביד ישראל לא יחוש.

ואבע"א משום דקא גניב ל"י לדעת"י.
ברשב"א וריטב"א דלעולם מתני' באין מכריזין, ומצד חששת אחי למזבן ליכא לאסור שליחת חתוכה, רק דין חדש משום גניבת דעת העו"כ. ובריטב"א אייתי דברי רש"י, כי הגוי סבר שישראל הזה ששולחו אוהבו מאד כיון ששלחו ל"י דורון מה שכבר טרח בו ישראל לנקרו לאכילתו. והוסיף דיפה כיון, דהא ודאי אי לאו האי טעמא יותר ה"י רוצה הגוי שישלחנה שלמה שיהנה בגיד ושמו.

דאמר שמואל אסור לגנוב דעת הבריות ואפילו דעתו של עו"כ. ברש"י, "ונמצא מחזיק לו טובה בחנם". וכן בכה"ס. משמע משום פתיכות גניבת החזקת טובה. וברמב"ם פ"ב מהל' דעות ה"ו, "אסור לאדם להנהיג עצמו בדברי חלקות ופיתוי ולא יהי' אחד בפה ואחד בלב, אלא תוכו כבדו, והענין שבלב הוא הדבר שבפה. ואסור לגנוב דעת הבריות ואפילו דעת הנכרי. כיצד לא ימכור לנכרי בשר נבלה במקום בשר שחוטה כו', ואפילו מלה אחת של פיתוי ושל גניבת דעת אסור, אלא שפת אמת ורוח נכון ולב טהור מכל עמל והוות". משמע דלאו משום פתיכות גניבה, אלא הנהגה רעה וסרך שקר. וזהו דהדגיש אפילו מלה אחת, דאי משום גניבה אין רבותא בזה, דהעיקר תליא בזה שגונב החזקת טובתו.

ומצינו פלוגתא אי מה"ת או מדרבנן, דבריטב"א כאן ד"ה כדאמר,

דרואה שישראל נתנה, הא במקום שאין מכריזין שרי למכור טריפות לעו"כ, ונתינת הישראל אין בה הוכחה דכשרה היא. ואין לומר מצד מקום חיתוכה, כדנתבאר בתוד"ה חיתוכא, דרק בדינו דרבו של רש"י ליכא למיחש דאיתרמי לשליח העו"כ ירך חתוכה של ישראל שנתגלה טריפותה לאחר החיתוך, ברם בסתמא אין בהחיתוך ראי' דלא נתגלה טריפות לאחר מכאן, ומה"ט לא מוקמינן אף כשאין מכריזין וחתוכה לא לישדר ל"י דמחמת חיתוך ישראל לא יחוש לקנותה, וע"כ דודאי יחוש, ולרש"י איכא איסורא משום חששת טריפה, דאחר החיתוך נתגלה טריפותה.

ועי' ריטב"א ור"ן דהקשו כנ"ל, ונתבאר כמה אופנים בזה, (א) בריטב"א דהחשש באופן דידוע לנכרי שהיא כשרה, ויסבור הישראל דכיון שהיא חתוכה ניטל גידה ויבא לאוכלה. ובאמת כן הוא להדיא בתוס' צ"ד ב' ד"ה אמר, לר"ת, דאיירי שהישראל אומר לעכו"ם שהיא כשרה, ובכה"ג מותר ליקח מן העכו"ם, ואה"נ באופן דלא אמר אלא מכר בסתמא אסור ליקח ממנו. (ב) בר"ן דחיישינן דעכ"פ מחמת טעות יסבור דכיון דלא אמר ישראל מידי, לאו טריפה היא, ומחמת החיתוך יתלה שניטל גידה. (ג) בר"ן בשם אחרים דקאי כלפי אותו שיודע דלאו טריפה היא. (ד) בכת"ס דמתפרש היטב גם להסוברים שיתנו סתם ולא יאמר כשר הוא, ואפ"ה יקחנו ישראל, היינו דיסוד האיסור ליקח רק בהצטרפות ב' חששות מיעוט, הן דטריפות, והן דנבלה שנתנבל ע"י העכו"ם בביתו

מריפה הואי ויהבה ניהלי במר דשחומה. בתוד"ה טריפה, "וא"ת לעולם אימא לך דמותר לגנוב דעתו של עו"כ ואיקפד משום דאמר לו לעו"כ שחוטא היא ואיכא למיגזר שמא יתננה לו בפני ישראל ויקנה ממנו. וי"ל דמ"מ איכא למידק מיני דאסור לגנוב דעתו דאי שרי ליכא למיחש שמא יקנה ממנו ישראל דחוש דלגנוב דעתו של עו"כ אומר כן". והעיר מהרש"א דהך שינויא דלעיל לא ס"ל הך רבנות דאסור לגנוב דעתו, דמה"ט הוצרך לטעם גזירה ולא משום גניבת דעת, וא"כ חזינן דאיכא האי חששא גם בלא איסור גניבת דעת. וביאר דלעיל בנתן לו בסתם ולא יתלה בגניבת דעת כיון שלא הטעהו בפירוש, משא"כ הכא בעובדא דשמעי' דשמואל, שאומר בהדיא דיהיב לי' במר דשחוטא.

מיהו בלב ארי תמה דלפי"ז הוא היפך מש"כ להלן בשם ר"ת דלא שייך לומר שיקנה ממנו, רק באמר בפירוש דכשרה היא, והדרא קושיא לדוכתא דחזינן דאיכא האי חששא גם בלא ענין גניבת דעת, וכמו דכן הוא לאבע"א דמשום גזירה. וביאר עפ"י כללא דתוס' דאיסור גניבת דעת לא שייך אלא במכירה ולא בדורון, ולפי"ז אף דלהך שינויא דהכא אמרינן דגם בשולח דורון אסור, מ"מ י"ל דהישראל הווא לא יסיק אדעת' בזה דעושה בשביל גניבת דעת, דכיון שהוא דורון למ"ל עוד לגנוב דעתו, ומה"ט איכא גזירה דשמא יתננה לו בפני ישראל ויקנה ממנו עיי"ש.

ויהבי' ניהלי במר דשחומה. ברש"י ב' פירושים, (א) בחזקת שחוטא.

בתוה"ד, "ואיסור גניבת דעתו של נכרי כתבו קצת רבונותינו בשם בעלי התוס' ז"ל שהוא איסור תורה דנפקא לן מדכתיב לא תגנבו ולא תכחשו וגו'". וכן אייתו יראים וסמ"ג ל"ת קנ"ה. אולם בב"ח חו"מ ס' רכ"ח דאסור מדרבנן.

ב"ק קי"ג ב'. אמר שמואל טעותות מותרת כי הא דשמואל זבן מכותי לקנא דדהבא במר דפרזלא בד' זוזי ואבלע לי' חד זוזי. רב כהנא זבן מכותי מאה ועשרים חביתא במאה ואבלע לי' חד זוזא כו'. וברש"י שם ד"ה ואיבלע, "ועוד טעות אחרת שעייכב זוז מדמיו והטעהו בחשבון שלקח ג' במקום ד'". וברמב"ם פ"א מגזו"א הל"ד, "טעות העכו"ם כאבידתו ומותרת והוא שטעה מעצמו אבל להטעותו אסור". ובהג"מ שם או"ב, "וכן פירש ר"ח וראבי"ו ואפילו לגנוב דעתו אמר שמואל פ' כל הבשר אסור".

אמנם יקשה טובא על רש"י דסתרי דשמואל אדשמואל, דהתם בהדיא דשרי להטעותו בידים לפירוש רש"י, והכא אפילו גניבת דעתו אסור. ואולי למש"כ רש"י בסוגיין דיסוד האיסור משום החזקת טובה, ולא כרמב"ם משום הנהגת שקר, דהוי דבר הנמשך דמחזיק לו טובה כאילו בגניבה, משא"כ בטעות דהתם במכר דליכא האי ענינא. ויתכן דרש"י והרמב"ם לשיטתם בזה, דלרמב"ם דמשום הנהגת שקר, ודאי גם להטעותו אסור, משא"כ לרש"י דהוא משום גניבת החזקת טובה, דזה ליתא בהטעי' במכר. מיהו מסבירא מחודש לומר דמה"ט טעות במכר קיל מגניבת דעת וצ"ע.

שהוא מפני שפלותו, כי אין הכל יודעים שנמנע לומר כן מפני שיודע שאינו סועד.
ולא יאמר לו סוך שמן מפך ריקן. ויל"ע דאפילו מפך מלא אסור ביודע שחבירו אינו סך. גם יש לדקדק דהכא לא קאמר אל יסרהב בחבירו לסוך, ונתבאר בהגר"ז כדלהלן.

בשן"ע הגר"ז הל' אונאה סי"ד. "לא יפציר בחבירו שיסעוד עמו והוא יודע שאינו סועד, ואילו הי' סועד לא הי' מפציר בו, אבל בלא הפצר מותר, ואומר לו פעם ושתיים בוא ואכול עמי אע"פ שאין דעתו שיאכל עמו, כי זהו כבודו שמכבדו לאכול עמו, ולא ירבה לו בתקרובת ויודע בו שאינו מקבל, ואילו הי' מקבל לא הי' מרבה לו, אבל אם הוא חביב עליו בענין שהי' מרבה לו אם הי' מקבל, וכן אם הי' מפציר בו לסעוד אם הי' סועד אע"פ שיודע שעכשיו לא יסעוד, ולא יקבל, מותר להפציר בו לסעוד ולהרבות לו בתקרובת, שאין זו גניבת דעת כיון שהוא חביב עליו באמת, והוא מבקש באמת להנהותו, ואין מונע מצידו אלא מצד חבירו שאינו רוצה, נמצא שאם יחזיק לו טובה אינה בחנם, אבל לא יאמר לו סוך שמן מפך זה והוא ריקן, לפי שיודע בו שאינו רוצה לסוך, אף שאם הי' רוצה לסוך הי' נותן לו שמן, מ"מ עכשיו אינו מבקש באמת להנהותו, כי יש מונע מצידו שהפך ריקן ואין בו שמן, ויחזיק לו טובה בחנם, וכן כל כיו"ב".

ודיינו דהכא הגניבת דעת מצד שהפך ריקן, דאיירי בהי' מכבדו לסוך אם

(ב) לשון תמורה הוא. ובחידושי תת"ס דנפק"מ בין ב' הפירושים, דלפה"א היינו שנתנה לו בסתם והעו"כ סבור שחוטה היא. ולפה"ב נתנו לו בפירוש בתורת שחוטה. ותליא בפלוגתא דר"ת בתוס' לקמן צ"ד ב' ד"ה אמר. ועי' רש"י שם ד"ה אינהו.

תניא הי' ר"מ אומר אל יסרהב אדם לחבירו לסעוד אצלו ויודע בו שאינו סועד. בשו"ע חו"מ ס' רכ"ח ס"ו, "אסור לרמות בני אדם במקח וממכר או לגנוב דעתם, כגון אם יש מום במקחו צריך להודיעו ללוקח, אף אם הוא עכו"ם, לא ימכור לו בשר נבלה בחזקת שחוטה, ואין לגנוב דעת הבריות בדברים שמראה שעושה בשבילו ואינו עושה, כיצד לא יסרהב בחבירו שיסעוד עמו, והוא יודע שאינו סועד, ולא ירבה לו בתקרובת והוא יודע שאינו מקבל, ולא יפתח חבית הפתוחות לחנוני וזה סובר שפתחם בשבילו, אלא צריך להודיעו שלא פתחם בשבילו, ואם הוא דבר דאיבעי לי' לאסוקי אדעתי' שאינו עושה בשבילו, ומטעה עצמו שסובר שעושה בשבילו לכבודו, כגון שפגע בחבירו בדרך וסבור זה שיצא לקראתו לכבדו אין צריך להודיעו".

בסמ"ע סק"ח. "פי' לא יפציר בו, מדכתב לשון זה וגם אחר זה כתב ולא ירבה לו בתקרובת, דקדקתי בפרישה דדוקא בכה"ג להפציר בו ולהרבות שלא כנהוג הוא דאסור, אבל לדבר לו פעם אחת ושתיים באכול עמי, מותר, כי אדרבה אם לא ידבר עמו כן, יתבזה חבירו דהרואים שנכנס ויוצא ואין מכבדו לומר לו בא ואכול עמי, יאמרו

דהרמב"ם פירש דקאי אסיפא ולא ארישא, ולא משום דברישא אסיר, אלא אדרבא, רק סיפא איצטריך לאשמעין, דהא מוציא מפיו דבר מרמה ושקר, וכן בההיא דהולך בלגין חסרים לבית האבל, או דממלא מים, דעושה בפועל מעשה מרמה, לכך הוצרך להשמיענו דאם יש שם חבר עיר מותר בשביל כבודו, אולם רישא פשיטא הוא, דהא אינו מוציא דבר שקר מפיו כלל, ואינו עושה שום מעשה מרמה, רק דממילא גונב דעתו שסובר שהוא נפסד ע"י, ועי"ז מחזיק לו טובה בחנם, ולכך אם עושה הדבר לכבודו, פשיטא דמותר, דהא אינו מחזיק לו טובה בחנם, כיון דעשי' זו שעשה הי' ג"כ בשביל הנאתו וכבודו.

בחת"ס ד"ה משום דקא גניב לי' לדעתי, הביא מתוספתא דיליף גניבת דעת מק"ז דגניבת ממון, וכיון דגניבת גוי אסור, כל שלא בא בהתיירא ליד ישראל, דאז מותר, אי ליכא חילול ה', כגון הפקעת הלואתו, אבל גניבה אסורה, א"כ כש"כ גניבת דעתו, כ"ה בראשונים בשמעתין. והעיר דא"כ אמאי אמרינן הכא אם בשביל כבודו של אורח מותר לגנוב דעתו, והלא אפילו בגניבת ממון דקיל אסור אפילו ע"מ לשלם תשלומי כפל כדאיתא בר"פ איזהו נשך, והתם לטובתו גניב מיני' כדפירש"י התם, ואפ"ה אסור. וביאר דהתם עכ"פ מצערא לי' לפי שעה, משא"כ הכא אי עושה לכבודו אין כאן צער כלל.

ואבע"א שאני עולא דחביב לי' לרב יהודה דבבבא הכי נמי פתוחי מפתח לי'. בתוס' לקמן בע"כ ד"ה אינהו, דהכא כיון דפותח עבורו, והי' פותחן אפילו

הי' לו שמן וגם כאשר הי' מכיר בו שיסוך, רק עתה יודע שלא יסוך ואינו חושש לומר לו סוך באין לו שמן בפך, ובוזה הוי גניבת דעת אפילו בפעם אחת, דעכשיו אינו מבקש כלל באמת להנהותו, והיינו רבותא דברייטא בהאי דינא. ובלשון רש"י ד"ה לא יביא לו פך ריקן ויאמר לו סוך שמן, "מפני שיודע בו שאינו סך וגונב דעתו כסבור שיש בו שמן". הרי דפתח מפני שיודע שאינו סך, וסיים דהגניבת דעת מצד דכסבור שיש בו שמן, הא אם הי' בו שמן אין כאן גניבת דעת, ומתפרש דתחילת רש"י רק לבאר הא דאינו חושש שיגלה שאין בו שמן, מיהו איירי שאם הי' לו שמן הי' מציע לו גם באופן שמכיר בו שיסוך בו, ומה"ט הגניבת דעת רק מצד דעתה אין בו שמן, ובקשתו עתה אינה באמת כדי להנהותו. וסייעתא לכאור' לביאור הגר"ז הנ"ל.

ובר"ן (ל"ג א' בדפי הרי"ף), "ואל יאמר לו סוך שמן מפך ריקן, דרכן הי' בסיכה, וקאמר שלא יביא לו הפך ויסרהב בו לסוך והפך ריקן ואינו מתכוין אלא לגנוב דעתו שיחזיק לו טובת חנם שיודע בו שאינו סך". הרי דפירש במפציר דומיא דרישא, ובמכיר בו שאינו סך, וצ"ע דא"כ אפילו פך מלא וצ"ע. נגם ידויק דאיכא בזה קולת הסמ"ע דפעם אחת ושתיים שרי, דכיון דכן הי' דרכן אם לא יציע לו יראה כשפל וצ"ע.

ואם בשביל כבודו מותר. יל"ע אי קאי אסיפא או אכולא ברייתא. ובלב ארי' אייתי דהכס"מ תמה על הרמב"ם בפ"ב מהל' דעות שהשמיט זה גבי דינא דחבית, ופשיטא לי' להכס"מ דקאי אכולהו. וביאר בל"א

אסור לאכול משלו, וכל העם מברין אותו, וסבר האבל שגם זה הביא לו, ויחזיק לו טובה בחנם כיון שעכשיו לא הביא כלום, אף שהי' מביא לו אם הי' צריך לו, ואם הוא עושה כן כדי לכבדו בעיני הבריות מותר, וכן בכל דבר שעושה כדי לכבדו בעיני הבריות, אין בו משום גניבת דעת". לשיטתו אויל כנ"ל. מיהו עי' בספר תורת חיים. [הא דנקיט לגין המתקשקש ביאר בתפא"י דקמ"ל דאפילו במתקשקש אין לו לסמוך שישמעו דאינו מלא].

ולא ישגר אדם חבית של יין ושמן צף על פיו. זה לאו משום איסור גניבת דעת, דגם כשהשמן ביוקר יותר מהיין, הא יגלה דלמטה יין, ואיצ"ל במקום שהיין ביוקר יותר מהשמן, אלא כמבואר בסוגיא משום מעשה שהי', דאח"כ יכוש דאין לו די שמן לאורחיו.

ואין האורחין רשאין ליתן ממה שלפניהם לבנו ולבתו של בעה"ב.

בש"ע או"ח ס' ק"ע סי"ט, "אורחים הנכנסין אצל בעה"ב אינם רשאים ליטול מלפניהם וליתן לבנו או לעבדו של בעה"ב אא"כ נטלו רשות מבעל הבית". ובמ"ב סק"מ, "הוא תקנת חכמים מפני מעשה שהי' כדאיתא בחולין צ"ד, וכתבו המ"א וא"ר דדוקא בכה"ג דש"ס שהיתה סעודה מצומצמת ומתבייש בעה"ב כשיחסר להם, אבל אם יש הרבה על השלחן שלא יחסר עי"ז, רשאים ליתן להם, ולפי"ז כ"ש אם כבר כלו לאכול ונשתייר מותר ליתן להם מהשיריים, ובספר שמן רוקח חוכך בכל זה להחמיר".

לא היו מכורות, ליכא ס"ד דצריך להודיעו, ורק בההיא דלקמן דכלל לא יצאו לקראתו, וגם ע"ז מסקינן דאיהו דקא מטעי נפשי'. וחזינן חידוש בגמ' דהגם ההחזקת טובה היא עבור פתיחת חבית שאינה מכורה לחנוני, והכא כבר מכורה, ומה מעלה דהי' פותח גם אינה מכורה, דהא זה לא מהווה סיבה להחזקת טובה, כאשר עתה בפועל החבית מכורה. ביאורו, דכיון דעושה פעולה עבורו, דכמותה ממש הי' עושה גם באינה מכורה, ונמצא דהפתיחה אינה מחמת שמכורה, דבלא"ה הי' פותח לכבודו, נידון ג"כ דכאילו איהו הטעה את עצמו. [ואכתי יל"ע להגדרת הפוסקים ו"ל דענין איהו דקא מטעי נפשי' היינו כיון דהו"ל לאסוקי אדעת' דלא לכבודו עושה, וסתם חביות אינן פתוחות לחנוני כדפירשו תוס' להלן ד"ה אינהו, וא"כ לא הו"ל לאסוקי אדעת' דמכורות, וצ"ל דמ"מ כיון דהוי פעולה עבורו שכמותה הי' עושה באינה מכורות, לא בעינן אסיקות דעתו ובלא"ה חשיב כאילו הטעה עצמו, משא"כ בההיא דלקמן דלא יצאו לקראתו כלל, אי לאו דהו"ל לאסוקי אדעת' לא חשיב דקא מטעי נפשי'].

רש"י סוד"ה ולא יפתח. לחנוני שימכרנה לו. ברש"ש דתיבת לו נמחק. וברש"י ברי"ף ובר"ן הגירסא לחנוני שמכרה לו.

ת"ר לא ילך אדם לבית האב"ל ובידו לגין המתקשקש. בש"ע הגר"ז הנ"ל, "וכן לא ילך לבית האב"ל ובידו כלי ריקן לפי שיודע בו שא"צ לו, כי הרבה הביאו לו להברותו בסעודה ראשונה שהאב"ל

כראי' דלאו טריפה. ודינא דמציעתא היינו אותו שטריפה בידו ולא אכרוז, דאסור לו למכור שמא יחזור וימכרנה לישראל.

רבא אמר כולה במקום שמכריזין.
בריטב"א, "הני תרי אוקימתא לחדא ענינא סלקי, אלא דאביי הוי נחא ל' טפי דתהוי כולה בחדא גוונא, דהיינו שלא הכריזו ובשני מקומות, מלאוקמה במקום אחד ובתרי גוונא". ואילו רבא העדיף לאוקמה במקום אחד שהוא מקום שמכריזין, ורישא וסיפא באכרוז, ומציעתא באירע אונס דלא אכרוז. מיהו בעצם הדינים לכו"ע במקום שאין מכריזין, או במקום שמכריזין ביום שהכריזו אסור לקנות מעו"כ שמא טריפה היא, ושריא למכור להם נו"ט כיון דליכא חששא דישאל יקנה מהם, ולכו"ע במקום שמכריזין הרי ביום דלא הכריזו שרי לקנות, ואי אירע אונס ולא הכריזו ביום שמצאו טריפה, אסור למכור לעו"כ באותו היום, שמא יקנה ישראל אחר.

גזירה שמא ימכרנה בפני ישראל.
ברש"י, שמא ימכרנה לו הטבח בפני ישראל וזה הרואה לא שמע מן הטבח שהיא טריפה סבור שהיא כשרה. והוסיף ריטב"א דכשזה מוכרה לעו"כ אפילו בסתם, סבור ישראל הרואה שהיא כשרה, דקסבר דאסור למכור לגוי נו"ט סתם משום גניבת דעת, משא"כ ברישא דאיירי בשולח דורון לעו"כ לביתו דלא שכיח דלהוי ישראל התם, וכל כי האי לא גזרין שיקחנה אותו ישראל הרואה.

אינהו הוא דקממעו נפשייהו. והיינו כיון דהיתה הכרזה דנפל בישראל לבני חילא ולא משיילי אי טריפה או כשרה.

אראב"י על דבר זה נהרגו שלש נפשות מישראל. בחת"ס, "פי' כבר מאז למדו חז"ל ד"א שלא יתן ממה שלפניו לבנו של בעה"ב, ועל שעברו עדחז"ל אירע מכשול זה על ידה שנהרגו ג' נפשות, מגלגלים חובה ע"י חייב, וכן תפרש הא דמים אחרונים הרגו את הנפש". אולם במ"ב הנ"ל דמשום מעשה שהי' נגרם תקנת חז"ל.

ומפני כ' דברים אמרו אין מוכרין נבילות וטרפות לעו"כ אחד מפני שמתעבה. בתוס' בע"ב ד"ה אמר אביי, דוקא במכירה הוא דאסור לפי שהעו"כ נתן מעות בתורת שחוטה, אבל בשולח דורון לא חיישינן. והיינו דבדין הרישא שרי לשלוח לעו"כ ירך חתוכה בלא שניטל גידה. ויעוין שו"ע יו"ד סו"ס קי"ז, ברמ"א, "ואסור למכור לעו"כ נבילה בחזקת כשרה". ובש"ך סקי"ג, "כ"כ גם המחבר בחו"מ ס' רח"צ ס"ו, ודקדקו לכתוב למכור דאילו במתנה מותר דאין במתנה משום גניבת דעת וכמו שנתבאר בסימן ס"ה ס"א". וברשב"א בא"נ חילוק נוסף, דלית לי' גניבת דעת בגיד אלא בטריפה ונבלה דמאיסה להו ע"ש.

דף צ"ד ע"ב

אי איתא דהוה טריפה אכרוזי הוה מכרוזי. וברש"י דמדלא אכרוז לאו טריפה היא ויאכל ומה בכך. והיינו דודאי לא חיישינן לאונס דלא אכרוז, דהא זה עיקר תקנת מקום שמכריזין, דבלא הכריזו נקטינן

דבכה"ג צריך להודיעו דאין לו הפסד, אולם בפותח סתם מעיקרא ליכא נדנוד איסור בזה, ואין צריך להודיע כלום. וצידד דהרא"ש הי' לו הגירסא "הפתוחים לחנוני" כמו שהעתיק הרא"ש שם בלשון רש"י, וכיון שכבר הי' פתוח לחנוני, הוי דבר שקר כשאומר בשבילך אני פותחן, אולם לגירסא שלפנינו המכורות לחנוני, ניחא דברי רש"י כנ"ל.

וכע"ז בכת"ס לעיל ד"ה שאני עולא, דנראה דהי' לו חביות פתוחות וגם חביות סתומות המכורות לחנוני, והי' יכול להשקותו מהפתוחות, ולכבודו פתח לו הסתומות ואמר לו כן, אך לא א"ל שהן מכורות לחנוני, שנמצא זה נהנה וזה לא חסר, עולא נהנה ששתה מסתומות שיינם טוב, וזה לא חסר שבלא"ה היו מכורות והחנוני יפתחם, ומ"מ הו"ל גניבת דעת שעולא סבר שאינם מכורות, ומשו"ה משני שאני עולא דחביב לי, ולעולם מיירי דאמר לו שלכבודו פתחם והאמת כן הי' שלכבודו פתחם וניחא שיטת רש"י.

עיקרי דיני הפוגיא

דין א) המפציר בחבירו לסעוד אצלו או להרכות בתקרובת, אסור, מיהו פעם אחת או שתיים מותר, כנ"ל מהסמ"ע חו"מ ס' רכ"ח ס"ח.

דין ב) באופן שהי' מפציר בו לסעוד גם כאשר הי' נענה להפצרתו, אפילו אי עכשיו מכיר בו שאינו סועד עמו, אולם הוא מזמינו כדרכו, ליכא איסור גניבת דעת, כנ"ל משו"ע הגר"ז.

וברש"י דהא דקתני מפני שמטעהו היינו במוכר לו בחזקת שחוטטה, וכן הפותח חביות המכורות לחנוני, דאומר לו בשבילך אני פותחם דודאי גונב דעתו. והיינו דלרש"י רק בעביד פעולת הטעי' לגנוב דעתו, אבל בעביד פעולת פתיחה ואיהו מפרש דלכבודו, לא חשיב גניבת דעת. ובתוד"ה אינהו, דאין נראה דהא אלא אם כן הודיעו קתני, דמשמע אפילו בסתם אסור, ולא שרי אלא בכה"ג, ועוד דמאי פריך מרב יהודה דפתח לי' לעולא, דהא ודאי שלא הי' מטעהו רב יהודה לומר לו בשבילך אני פותחן. וברא"ש חזק וכי ס"ד למימר דרב יהודה הי' משקר לעולא. ומינה מסקן תוס' דהתם בסתם ואסור, דאין לאורח לאסוקי אדעתיהו דמכורות לחנוני, אבל הכא איבעי לי' לאסוקי אדעתי' דטריפה היא, ומר זוטרא איבעי לי' לאסוקי אדעתי' שלא לקראתו היו באים.

וב"ב ארי' ביאר שיטת רש"י דלא יצא שום דבר שקר מפיו במה שאמר לו ר"י בשבילך אני פותחם אף לפי הס"ד, דהא באמת הן חבית לא נפתחה מעולם, וכפי הגירסא שלפנינו בגמ' ורש"י "המכורות לחנוני" (עי' סמ"ע ס' רכ"ח סק"ט), וקאמר א"כ האמת דבשבילו הוא פותחם, רק דהסתיר בלשונו מה שאין לו הפסד בזה, כיון דבלא"ה הם מכורות כבר לחנוני, והאורח סבור שיש לו הפסד בזה, וא"כ אין כאן רמאות ושקר רק גניבת דעת מיקרי. וניחא גם דיוק תוס' מהא דאמר אלא א"כ הודיעו, היינו באומר לו שפותח בשבילו,

דף צ"ה ע"א

רבי זמנמי דאמר מקולין וטבחי ישראל
 בשר הנמצא ביד עו"כ מותר.
 בחכ"ש בדעת רש"י, וכ"ה ברשב"א וריטב"א
 דף צ"ד, דאיירי ברוב טבחי ישראל, ובמקום
 שמכריזין ביום שלא הכריזו, דבכה"ג לית לן
 למיחש לטריפה כיון דלא הכריזו, ולית לן
 למיחש לנבלה ע"י העו"כ כיון דרוב טבחי
 ישראל. וכן דיוק לשון רש"י ד"ה אנו נאסור
 (הב'), "אף היום מותרים הואיל ולא
 הכריזו".

וי"ע דלעיל צ"ג ב' ברש"י ד"ה במקום
 שאין מכריזין, "שכל הטבחים של
 אותו מקום ישראלים". וכן בדף צ"ד א' ד"ה
 אלא, "הטבחים ישראלים הם". הרי דפירש
 ב"כל" ולא ב"רוב", וא"כ מבואר דצד מיעוט
 טריפה אוסר מדרבנן ליקח, כיסוד שיטת
 רש"י לעיל, ולא בעינן צירוף ב' מיעוטים,
 היינו מיעוט טריפות ומיעוט נבילות ע"י
 עכו"ם, דהא כל הטבחים ישראלים ומכ"מ
 אסרינן במקום שאין מכריזין. וא"כ הכא נהי
 דלא הכריזו וליכא חששת טריפה, אכתי
 ניהוש למיעוט נבילות ע"י עו"כ, דהא
 בהדיא ברש"י דרק רוב טבחי ישראל,
 ואדרבא האי מיעוט אפילו אלים טפי
 ממיעוט טריפות כנגד רוב בהמות דטבען
 לאו טריפות. אולם לשיטת הרמב"ן וביאור
 החת"ס לעיל צ"ד א', דרק בצירוף ב'
 מיעוטים איכא איסור דרבנן ליקח, ניהא
 דבין מיעוט טריפות לחודא, בין מיהו נבילות
 ע"י עו"כ לחודא, אינו אוסר, רק בהצטרפות
 שניהם וצ"ע.

דין ג) לא יאמר לו סוך שמן והפך ריקן.
 ובזה אסור אף כאשר בעלמא מציע
 לו סיכת שמן וסך בר, דעתה שאין לו שמן,
 ומנצל ידיעתו דכעת אין חבירו יענה
 להצעת הסיכה, חשיב גניבת דעת, כיון
 שאין כאן הצעה בכל לבו באמת, כיון דאין
 לו שמן, כנ"ל מהגר"ז בדין ולא יאמר לו
 סוך שמן מפח ריקן. מיהו צ"ע להר"ן
 כנ"ל.

דין ד) פתיחת חבית המכורה לחנוני
 לכיבוד אורחו, לרש"י אסור רק
 באומר לו דלכבודו פותח ואינו מגלהו שאין
 לו הפסד בדבר, ולתוס' אפילו בלא שאומר
 לו כיון דכך מתפרשת פתיחת החבית,
 דסתמא אינן מכורות לחנוני. באם הודיעו
 דכבר מכורות לית לן בה.

דין ה) בעושה מעשה עבור אורחו החביב
 עליו, באופן שגם באילו ה' לו
 הפסד ה' עושה אותה פעולה, ליכא איסור
 גניבת דעת. אבל בלא עשה שום פעולה
 עבור חבירו ובאופן שלא נחשב שחבירו
 הטעה את עצמו אסור.

דין ו) מקח. באופן דגונב דעתו שמרמה
 הלוקח ומקבל יותר ממה שקיבל,
 גם בליכא אונאת דמים, אסור. כגון למכור
 לעו"כ בשר טריפה בתורת בשר שחוטת. או
 סנדל מעור בהמה מתה בתורת סנדל מעור
 בהמה שחוטת. ודנו הראשונים ז"ל אי רק
 במקח אסור או אף בדורון.

דין ז) במקום דה' על המקבל להעלות על
 דעתו ולא נעשה עבורו, חשיב
 דמטעה את עצמו וליכא איסור גניבת דעת.

איכא דאמרי אמר רבי מפני שומה זה דאיכוון לצעורי לחברי אנו נאסור כל המקולין. לל"ק נאסר רק אותו המקולין שמכר טריפה ושאר המקולין בחזקתן דלאו טריפה ולא נבלה. ולל"ב הכא כיון דלצעורי אינו נאמן ושרי לכאן אפילו מאותו מקולין, ובזה הוי קולא מל"ק, ולאירך גיסא בליכא ענין איכוון לצעורי, חשיב איתחזק איסורא ואסור ליקח מכל המקולין. וברשב"א סוד"ה ולפי, "א"נ ה"ק שאני התם דאיתחזק איסורא ביד הנכרים המוכרין במקולין, דכיון שפשע ומכר, יש לחוש שכמו שמכר לזה כך מכר לכל שאר הנכרים המוכרין בשר המקולין, וכן פירש"י ז"ל, ואע"ג דחדא טריפה היא, כיון דרוב חנויות שבמקולין מוכרין ממנה, ה"ל כרוב טריפה, א"נ כמחצה על מחצה".

אמר רב בשר כיון שנתעלם מן העין אסור. ברש"י שהי' שעה אחת שלא ראהו אפילו הי' מונח על שלחנו. ולהלן ברש"י ד"ה נמצא ביד עו"כ, דהחשש שמא עורבים חלפוהו. וברמב"ם פ"ח ממאכ"א הי"ג, "שאנו אומרים אותו בשר גררתו חי או שרץ וזה בשר אחר הוא". ובמש"כ רש"י "שעה אחת", ביאר ריטב"א, דנראה דשעה אחת לאו דוקא, דהא בעובדא דחיותא לקמן לא נתעלם שעה שלימה. ומש"כ רש"י שהי' מונח על שלחנו, ביאר ריטב"א משום דבשלחנו וכיו"ב איכא למיחש לאיחלופי, ולאפוקי אם הי' תלוי באונקלי וכיו"ב, דהא כולי' חששא דרב דחייש לעורבים דשקלי להאי ואתיא אחרינא בדוכתה, וכל שהוא תלוי בשפור או באונקלי ליכא למיחש להכי,

וכתב דכן הורה מורו הרא"ה ז"ל, ועובדא דלקמן דהוי תליא על המוט, הוי תליא דאפשר לאיחלופי. והנה דינא דרב אף בעיר שרוב טבחי ישראל נינהו, דחיישינן שהחליף עורב מעיר אחרת שרוב טבחי עו"כ, כמבואר בתוד"ה אמר, וחומרא דרבנן בעלמא הוא. ובראש יוסף דמה"ת אף בשר שנתעלם מן העין בעיר שרוב טבחי עו"כ שרי, ויל"ע בלשון רש"י ד"ה מותרות משום נבלה, "ואי אכיל לה לא לקי דספק הוא", דמשמע מה"ת וצ"ע.

נמצא ביד עו"כ שאני. בריטב"א, "פירש"י ז"ל שהרי הוא בחזקת המשתמר והוא לא שחטה וטריפה לא מכרחה לו למכרה כאן אבל בשר המונח שמא עורבים חלפוהו עכ"ל. והא דקאמר שהוא בחזקת המשתמר, לומר שהעורבים לא היו יכולין להחליפו מידו, מיהו קשיא לי מאן לימא לן שלא נתעלם מעינו של נכרי ונתחלף לו, וי"ל שאין אנו חוששין לחילוף אלא על הירוע שנתעלם ודאי, אבל זה שלא ראינוהו שנתעלם אין חוששין שמא נתעלם והולכין אחר שעת מציאתו".

ברע"א, נמצא ביד עו"כ שאני, הא דנקט דוקא ביד עכו"ם, היינו דמישראל אין רשאי לקנות דהשתא הוי ג"כ ספק הנוול במקום הקביעות, דהא הישראל בעצמו צריך לקנות דוקא כשר, ע"כ הוי ג"כ ספק אם לקח מהקבוע, אבל בנכרי דלא איכפת דלדידי' כולם היתר, תלינן שלקח מרובא. ודן דלפי"ז אם היו ט' חנויות כשרות ואחת מוכרת אבר מן החי, דאף לנכרי אסור, ואם נמצא אצלו בשר ג"כ אסור מטעם

אפשר דגם רובא דאידך פלגא דפריש לא מהני למחצה הקבוע. [עי' בסמוך].

ולקח מאחת מהן ואינו יודע מאיזה מהן לקח ספקו אסור. בשער"י ש"ד פ"ב הביא חקירות הפמ"ג ס' ק"י סקי"ד בדין קבוע, (א) אי מהני בקבוע ס"ס להתיר. (ב) אי מהני חזקה. (ג) אי מהני קרוב. די"ל כיון דרובא לא מהני אפשר ס"ס שהוא כעין רובא לא מהני, וכן חזקה וקרוב דגריעי מרוב, וכיון דרובא לא מהני, ה"ה דלא מהני חזקה וקרוב. וביאר הגרש"ש דיסוד הספיקות כיון דנקיט דגדר דין קבוע דנתחדש ד"לא מהני רוב", והיינו דדין הלך אחר הרוב נאמר רק בפירש ולא בקבוע, וממילא יל"ד בהנך דינים. אולם אי הגדר דמיעוט הקבוע אית לי' חשיבות כמחצה, וזה גורם דלא אזלינן בתר רובא, דאינו דין דרק בפירש מהני רוב, רק ד"בקבוע ליכא רוב" משום חשיבותו כמחצה, לא שייך לדון הנך ספיקות.

ובשער"י דן מכ"ד ביסוד חקירה זו וכנ"ל מדברי קוב"ש, הן מרש"י סנהדרין ע"ט ד"ה ל"צ, ומתוס' בסוגיין ד"ה ספקו אסור, "והא דקיי"ל דמדאורייתא חד בתרי בטיל, היינו היכא שמעורב ואינו ניכר האיסור אבל הכא ידוע האיסור בדוכתי". וטעין דאי כאחרונים ז"ל דגדר הדין דלא נאמר דין הלך אחר הרוב אלא בפירש, מהכ"ת סלקא דעתך דליכא דינא דביטול ברוב בקבוע, דהא דין הלך אחר הרוב הוי דין ביהור ותלי, ודין ביטול ברוב גדרו דהאיסור נהפך להיתר, ומה דמיון זל"ז, אלא ראי' דפירשו גדר הדין דליכא בזה רוב מחמת שמיעוט הקבוע נחשב כמחצה, וזהו

קבוע. וכע"ז יש לדון אם נמצא ביד קטן דאינו מצווה להפרישו מנבילות אם יהי' מותר. חזינן דכלפי ישראל הלוקח מ ישראל חשיב נולד ספק במקום הקביעות אפילו בגוונא דהישראל שלקחו מהחנויות ידע מאיזה חנות לקח ויל"ד.

תשע חנויות כולן מוכרות בשר שחוטת ואחת מוכרת בשר נבלה ולקח מאחת מהן ואינו יודע מאיזה מהן לקח ספקו אסור. יסוד הדין משום דכל קבוע כמחצה על מחצה דמי. ובקוב"ש כתובות או"מ, דבעיקר הדין דכל דפריש יל"ע דנהי דהחתיכה שנמצאת אינה במקומה, אבל כל החתיכות המונחות במקומן הן כמחצה על מחצה, והביא דחכ"א אחד השיב, דהא דקבוע כמע"מ, אין פירושו דנחשב כאילו ליכא רובא, אלא דגזיה"כ דבדבר הקבוע לא אזלינן בתר רובא, אבל באמת איכא רובא גם בקבוע אלא דלא מהני, ולזה התירוף הסכים הגר"ח ז"ל.

ובאות מ"א הביא מהש"ש משו"ת גאוני בתראי בבהמה שנתערבה ופירשה חצי', וחצי' השני' קבוע, וכתב בש"ש דהודאי מכריע את הספק, והביא ראי' לזה מהא דחזקת האם מהני לבת, וביאר הגר"א ז"ל דהראי' לדעת תוס' פ' האשה שנתארמלה דף כ"ו, אבל מדברי הרא"ש בסוגיא דפ"פ מבואר דטעמא דבת כשרה אינו משום חזקה, דלכו"ע לא אמרינן חזקת האם מהני לבת, ולפי הנ"ל יש לדחות, דבבת אילו היתה לו חזקה היתה מועילה, ובזה אמרינן חזקת האם מהניא לבת עצמה, אבל בקבוע דאיכא רובא אלא דאינו מועיל,

דלא חשיב קבוע, ולדרכו הא לא נאמר דינא דלא אזלינן בתר רובא במקום קביעות, רק דהקבוע חשיבותו כמחצה, מיהו לגבי הפרישות הא אי"ז קבוע. היינו כיון דנגלה לקיחת הדבר מחנות זו, ואין כאן ספק פרישה מעולם, רק בטיבה של החנות, וזה הוי ספק בקבוע דנידון כמחצה על מחצה. אמנם תוס' בכתובות ט"ו א' שדנו דבין החנויות יחשב מקום קביעות, משמע כהבנת אחרונים ז"ל, דלהגרש"ש מה איכפ"ל בזה, סו"ס כיון דפריש איכא רוב מצד הפרישות ואין הקבוע מגרע, עי' מש"פ בדבריהם בפ"ו.

ואינו יודע מאיזה מהן לקח ספקו אסור.
תוד"ה ספקו. "והא דקיי"ל חד בתרי בטיל היינו היכא שמעורב ואינו ניכר האיסור אבל הכא ידוע האיסור ברוכתי". להלן הקדמת סוגיא דזבחים ע"ב א', ודברי הר"ן כאן, ומינה לביאור דברי תוס'.

זבחים ע"ב א'. וניבטלו ברובא. ושם ע"ג א', רב אשי אמר אפילו תימא רבנן בעלי חיים חשיבי ולא בטלי. ונמשך חד חד מינייהו ונקרב ונימא כל דפריש מרובא פריש. נמשך הו"ל קבוע וכל קבוע כמחצה על מחצה דמי. מבואר דב' דינים נפרדים הם, (א) דין ביטול ברוב. (ב) דין כל דפריש. ולזאת בכל הני דחשיבי כגון בעלי חיים, ברי', חתיכה הראוי' להתכבד, ליכא דין א', ביטול ברוב, דמרבנן החמירו דלא ליבטיל מפאת חשיבותו, ואילו לגבי דין ב', כל דפריש, פשוט דלא שייך כל זה, דאין נפק"מ אי ברי' פרשה או סתם חתיכה פרשה, דיסוד

דדנו דיעכב הביטול, ויסודו דרק בניכר האיסור, אבל באינו ניכר אדרבה אינו קבוע ובטיל ברוב.

ברמ"א יו"ד ס' ק"י ס"ו. "ואם נתערבה תרנגולת טריפה בכשרות ונמצא ביצה ביניהם מותרת אע"ג דהתרנגולים חשובים ולא מתבטלין, לגבי ביצה אזלינן בתר רובא". ובבית מאיר שם, "נ"ב עי' כתובות דף ט"ו כתבו תוס', וכן גבי תינוק מושלך בעיר לא חשיב קבוע הואיל ולא נמצא בביתו. וצ"ל דלגבי ביצה החצר לא נחשב ביתה". ויל"ע למה תלוי בקביעות או ניידות הביצה שפרשה, דהא שורש הספק מחמת עירוב התרנגולות ולא מחמת עירוב הביצים, והתרנגולות הא הוי קבועות. אמנם אי הגדר כהבנת הפמ"ג דרק בפריש נאמר דינא דרוב, א"כ סו"ס הביצה דפרשה איכא דינא דרוב. אולם אי הגדר דהקבוע חשיב כמחצה וליכא רוב, ראוי לגרור הביצה בתר התרנגולות.

ובשער"י ש"ד פ"ב יסד דמלבד רוב גופים איכא רוב פרישות, ומאורעות הפרישות לא חשיבי קבועים, וזהו הטעם ליסודו דאע"פ שמיעוט האיסור קבוע במקומו, איכא דין כל דפריש מצד מקרי הפרישות. ודן דלפי"ז בדין ביצה הנ"ל לא קובע לן קביעות הביצה או פרישותה, דאף אי הביצה קבועה, מכ"מ מצד פרישת הלידה איכא עלה רוב פרישות דהיתר, וכידוע שפרשה מתרנגולת זו תיאסר, דתו ליכא ספק פרישה ונופל הספק על התרנגולת, והיא הא הויא קבוע וליכא רוב להתיר. ובכל לקח מן הקבוע הא דאין דנין מצד רוב של פרישות

הדין מצד בירור רוב צדדים דפגש בהיתר ולא באיסור.

ומה"ט מתמהינן נמשוך הו"ל קבוע וכל קבוע כמחצה על מחצה דמי, דודאי אחר דנתחדש דליכא דין ביטול בבעלי חיים, ממילא הו"ל בגדר קבוע גמור לפום גדרי הדרבנן, ולא דבעיקר הדבר ליכא כלל דין קבוע באינו ניכר וידוע האיסור במקום קביעותו, רק מדרבנן אטו קבוע דאורייתא עשאוהו כקבוע, דמנ"ל האי ענינא, ופשטות הסוגיא דיש כאן קבוע הרגיל, ומקשינן כדבר מוכרח דהו"ל קבוע, ולפי"ז להדיא דלולי דין ביטול ברוב לא שייך למשוך כל חתיכה וחתיכה ולומר כל דפריש, דהו"ל קבוע, וכל מה דאין כאן קבוע מצד דהקבוע נתבטל, וכדלהלן דקבוע אינו מעכב דין ביטול ברוב, אלא דין כל דפריש לחודא, ומה"ט כל היכא דליכא דין ביטול הן מדאורייתא הן מדרבנן, שוב ממילא הו"ל קבוע בשורשו וכהאמור.

באופן דפשטות הסוגיא דלא כחזו"א יו"ד ס' ל"ו סק"ב, ובכ"ד (הובא בבאור"ס חולין סי"ט), בגדר דינא דביטול יבש ביבש, וכתב שם, "דטעם ביטול יבש ביבש משום דכל אחת ניכרת בפני עצמה ואמרין על כל אחת כל דפריש מרובא פריש" ע"ש. [נע"י תורי"ד ב"ב ל"א ב' ד"ה שתי כיתי. ושם צ"ב ב'. ועי' פ"ת יו"ד ס' ק"ט סק"א. וש"ך יו"ד ס' ס"ו סק"י. ושו"ת הרשב"א ס' ער"ב. ובמשל"מ פ"ט מאהטו"מ ה"ב ד"ה עוד (הג'), וקוב"ש כתובות אות ע"ה וב"ב אות קכ"ח].

בר"ן ד"ה ובנמצא. (ל"ג ב' בדפי הרי"ף). בסוה"ד, "וא"ת ובההיא דהתערובת כיון שאין האיסור ידוע היכי קרינן ל"י קבוע א"כ אין לך איסור שיהא בטל לעולם, י"ל דבכלל האיסורין ודאי כל שמעורב ואינו ידוע לא מקרי קבוע, דאדרבה ברובא בטל, וכיון שהוא מתבטל אי אפשר לדונו כקבוע, אבל התם בעלי חיים נינהו וחשיבי ולא בטלי, וכיון דלא בטלי הוה ל"י קבוע."

חזינן בתירוצו דליכא כלל תנאי בדין קבוע בעצם שיהא ניכר וידוע, וכהס"ד בקושייתו, רק דבאופן דמתבטל מדין ביטול ברוב אין כאן מציאות איסור קבוע דהרי נתבטל, משא"כ היכא דאינו יכול להתבטל, כגון בעלי חיים וכדומה בהנך דחשיבי, ממילא הו"ל קבוע כגדרי קבוע הדאורייתא, רק בזה הוא מצד גדרי האי ביטול הדרבנן, וזה קושית הגמ' זבחים ע"ג א' נמשוך הו"ל קבוע, אבל לדרך החזו"א הנ"ל הא כיון דכל יסוד דין חד בתרי מדינא דכל דפריש הוא, מוכרח דבעיקר דין קבוע איכא תנאי ניכר וידוע האיסור במקום קביעותו, ובעלי חיים כל דין אי בטילותם מצד דעשאוהו כקבוע מדררא דקבוע הדאורייתא, ואין זה בכלל דברי הר"ן כנ"ל.

גידון הר"ן בב' פרטים, (א) איכא תנאי ניכר וידוע האיסור במקום קביעותו מצד עיקר דין קבוע, וגם היכא דליכא דין ביטול ברוב. (ב) בגדר דין קבוע. אי גזיה"כ דדינן כאילו ליכא מציאות הרוב כלל, והו"ל כאילו במציאות רק מחצה על מחצה, וזה הי' הס"ד דהר"ן, ומה"ט הוכרח לו דכיון דאיכא דין

דין ביטול, רק דסלקא דעתך דקבוע מעכבו מצד הבנתו בגדר דין קבוע וכהאמור.

ברשב"א ד"ה ובנמצא. בסוה"ד, "וא"ת

וכיון דאיסור המעורב בהיתר

אמרינן ב' קבוע היכי משכחינן איסור בטל ברוב דהא איסור קבוע הוא וכמחצה על מחצה דמי, יש לומר דלא אמרינן הכי אלא באיסור חשוב שאינו בטל כגון שור שהוא חשוב ואינו בטל, ואי נמי כמאן דאמר בעלי חיים חשיבי ולא בטילי, ואי נמי בחתיכה הראוי' להתכבד בה לפני האורחים, אבל ככל איסור בטל לא אמרינן קבוע דהא בטל הוא. מתפרש כדברי הר"ן דתלוי אי הקבוע נתבטל או לא, והרשב"א לשיטתו בתשובה ער"ב דדין ביטול ברוב אינו מצד "כל דפריש" אלא כביטול לח ועי'.

בתוד"ה ספקו. "והא דקיי"ל מדאורייתא

חד בתרי בטיל היינו היכא

שמעורב ואינו ניכר האיסור, אבל הכא ידוע האיסור בדוכתי, וחנות המוכרת בשר נבלה ובדבר חשוב אפילו מעורב לא בטיל ואמר כל קבוע כו' כדאמר בפ' התערוכת בעלי חיים דחשיבי ולא בטילי דפריך ונמשוך ונקריב חד מינייהו ונימא כל דפריש כו' ומשני נמשוך בתמי' הו"ל קבוע וכל קבוע כו', ועיקר הטעם אינו משום קבוע אלא משום דבעלי חיים לא בטילי כמו דבר שדרכו לימנות. פשטות לשונם לכאן מורה דס"ל להאמת דאיכא תנאי ידוע וניכר האיסור, ודין קבוע שהוזכר בסוגיא דזבחים אינו מצד עיקר דין קבוע, וכך פירש בחזו"א.

אכן לאחר המפורש ברשב"א ור"ן נראה

דשפיר יל"פ כוונת תוס' "ועיקר הטעם

ביטול ברוב והגם דהוי קבוע, ולגדר זה מציאות הקבוע מעכבת גם דין ביטול ברוב כיון דמציאות הרוב כמאן דליתא, ולא דיינינן כלל דאיכא לפנינו רוב ומיעוט, הרי על כרחך דאיכא תנאי בעיקר דין קבוע דיהא ניכר וידוע האיסור, ושוב סתרו מסוגיא דזבחים ע"ג א' דחזינן דאיכא דין קבוע גם באינו ניכר, וא"כ הדרא קושיא לדוכתי' היאך יתכן דין ביטול ברוב.

וחידש בתירוצו דגדר דין קבוע אינו דמציאות הרוב כמאן דליתא, רק דבאיסור הקבוע לא נסמוך על בירור הרוב, מיהו ודאי דמציאות הרוב כמאן דאיתא, וא"כ פשוט דלגבי דין "ביטול ברוב" ליכא עיכוב מצד "קבוע", וממילא הדרינן דליכא כלל בעיקר דין קבוע דיהא ניכר וידוע האיסור, רק דתלוי אי הקבוע נתבטל או לא, וכל דהקבוע נתבטל הרי ליכא קבוע, וכל דלא נתבטל ממילא יש כאן עיקר דין קבוע, והגם דאינו ניכר.

ונמצא דב' הפרטים תלויים חד באידך,

דלפום הבנתו בהס"ד דגדר קבוע

דהרוב כמאן דליתא, הרי דין ביטול חד בתרי הכריחו דאיכא תנאי ניכר וידוע האיסור, וזה נסתר לו מסוגיא דזבחים כנ"ל, אבל בתירוצו חידש דרק כלפי דלא נסמוך על בירור הרוב מיהו דנין מציאות רובא ומיעוטא, וא"כ לעולם ילפינן מסוגיא דזבחים דגם באינו ניכר איכא דין קבוע, וכל הקובע הוא אי נתבטל הקבוע או לא, מיהו פשוט דאין נידון הר"ן בעיקר גדר דין ביטול ברוב, דמלבד דאין זה במשמעות לשונו, גם אין נראה דאיכא נידון בזה, וגם בקושייתו אזיל דהוא

אינו משום קבוע היינו אף לולי הא דבעלי חיים חשיבי, דודאי כד בטל לא שייך קבוע, רק כיון דהוקדם בעלי חיים חשיבי ממילא הו"ל קבוע, מיהו בזה שוב לפום גדרי הדרבנן הו"ל קבוע מצד הדין, דדין קבוע בעצמותו אינו מצריך ידוע וניכר האיסור, ויעוין בתוס' זבחים ע"ג ב' ד"ה אלא, דמשמע להדיא כהמבואר ברשב"א ור"ן, ועד"ז מתפרשין דברי תוס' נזיר י"ב א', גיטין ס"ד א', ועי' עוד תוס' פסחים ט' ב'.

ביר יהודה יו"ד ס"ע סק"א ד"ה ומעתה. האריך והרחיב בזה מאד, ומבואר כהאמור לעיל, ובתו"ד, "ולא כמו שחשבו קצת שחז"ל נתנו לדבר חשוב דין קבוע, ואינו כן, אלא כיון דגזרו שלא להתבטל א"כ תו ממילא דהו"ל קבוע, וזה שמקשה הש"ס בפשיטות בזבחים ע"ג א' גבי בעלי חיים נמשוך הו"ל קבוע, ולא מצינו שיתחדש הש"ס מקודם שלבעלי חיים ויתר הדברים החשובים נתנו חז"ל גם דין קבוע, אלא ממילא כן הוא כיון דלא בטל, לכך מתמה הש"ס בפשיטות, וכן הוא ג"כ בכל דבר שאינו מתבטל בערלה וכה"כ בפחות ממאתיים ובתרומה בפחות ממאה ובמין בשאינו מינו פחות מס'". להדיא כמש"כ.

תוס' מנחות כ"ג א' גבי שחומה במלח ובנבלה. "והיכי דקבוע ברשות הרבים ואינו יודע באיזה מהם נוגע ספיקו טהור דכל קבוע כמחצה על מחצה דמי". על כרחך מן התורה כמו דאמרינן כתובות ט"ו א' גבי ט' שרצים וצפרדע אחד כו' ברשות הרבים עיי"ש, הרי מפורש דגם באינו ניכר איכא דין

קבוע, ופשוט דלפי"ז לשיטת ר"ת זבחים ע"ג א' שחזר בו, דדינא גם ביבש דמין במינו לא בטיל לר"י, דשוב הו"ל קבוע מן התורה ולא יותר להעלות אחד ולאוכלו, דהו"ל ספיקא דאורייתא, אמנם בשיטת תוס' רי"ד שהובא בביאור"ס חולין סימן י"ט מוכרח כהחזו"א דליכא דין קבוע באינו ניכר. ונראה דגם אי נפרש כוונת תוס' כאן כחזו"א, ליכא הכרח לעיקר יסוד דין חד בתרי דמדינא ד"כל דפריש" הוא, וכנ"ל בבאור סלקא דעתך דהרשב"א והר"ן דגדר דין קבוע דעצם מציאות הרוב כמאן דליתא, וכך ס"ל לתוס' להאמת, ומה"ט הגם דמצד "דין ביטול" הוא, מכל מקום בקבוע ליכא רוב שיבטל המיעוט, וזה הכריחם דליכא דין קבוע באינו ניכר וידוע האיסור ועי'.

ספקו אסור. בר"ן (ל"ג ב' בדפי הרי"ף) ד"ה א"ר, "וכתבו בתוס' דלא מיקרי קבוע אלא כשהי' האיסור נודע קודם שלקח, אבל אם לא נודע האיסור בשעה שלקח אע"פ שלאחר שלקח נתגלה האיסור ונעשה קבוע, לא אמרינן בי' דליהוי קבוע למפרע, ונ"מ למי שלקח בשר מן המקולין ואח"כ נודע שהיתה טריפה ביניהם דשרי, כיון דבשעה שלקח לא הי' קבוע, דדין קבוע שיהא כמחצה על מחצה חדוש הוא, ואין לך בו אלא משעת חדושו ואילך, כלומר משנעשה קבוע אבל למפרע לא". ויעוין ש"ך ס' ק"י סק"ד דרעת הטור כהר"ן, אולם דעת הרא"ה והרשב"א כמשה"ב ובתנה"ב דלא כהר"ן בשם תוס', דכל שהספק בעצם כבר הי' אז, חשיב קבוע כמחצה על מחצה, ולא תליא בידיעת האיסור בפועל, ורק בספק

הגה"ה, ובמעדני יו"ט אות ש' ואות ת'.
וברא"ש בסמוך סכ"א הביא משאלות דרב
אחאי דלא כשיטת ר"י, והכריע למעשה
כדברי ר"י.

עו"ה נקודת הפלוגתא, דלר"י והכרעת
הרא"ש תליא אי האיסור ניכר דלא
גזרינן, לבין אי אין האיסור ניכר דגזרינן
אפילו בפירש מעצמו. ואילו לר"ת
והשאלות תליא אי פירש מעצמו דלא
גזרינן אפילו אין האיסור ניכר, לבין אי פירש
בידים דבהא גזרינן אטו נטילה מן הקבוע.
ובשו"ע יו"ד ס' ק"י ס"ו, "בעלי חיים ושאר
דברים החשובים שנתערבו בהיתר שאינם
בטלים אפילו באלף, אפילו אם פירש אחד
מן הרוב אחר שגודעה התערובת אסור, והוא
שהפירשו במתכוין, אבל אם פירש ממילא
שרי". ובט"ז סק"ו ובהגר"א סקט"ז דזה
כרשב"א ושאלות דתליא אי בידי או לאו,
אולם הטור בשם הרא"ש מסיק דאפילו פירש
ממילא אסור, שמא יקח מן הקבוע וכ"פ
מהרש"ל וכן הכרעת הש"ך סקל"ו. ועי'
רמ"א שם וש"ך סקל"ז ובהגר"א סקי"ז
וגליון רע"א בדין נתפרשו כולן ביחד
ובכה"ג היכא שהפירשן בידיים.

ובנמצא הלך אחר הרוב. בפ"ת יו"ד ס'
ק"י סק"ב, הובא פלוגתא
אחרונים ז"ל בדין ט' חנויות, אי אזלינן בתר
רוב בשר, או בתר רוב חנויות. שיטת הבית
אפרים יו"ד ס"מ, וכן מסיק בבית אדם שער
קבוע סט"ז, דאזלינן בתר רוב בשר. ושיטת
הנודע ביהודה והכנסת יחזקאל דלחומרא
הכל תלוי ברוב החנויות ולא במספר הבשר.

דלאחר פרישה ונופל הספק על החתיכה
עיי"ש.

תוד"ה הכא נמי. "וי"ל דהתם איירי
שראינו שלקח מן הצבורים שנולד
הספק במקום הקביעות, ובפ' התערובת
דפריך ונכבשינהו דנייידו ונימא כל דפריש
מרבא פריש, ומאי קושיא והלא כיון דחזינן
בשעה שפירש דמתיליד ספקא במקום
קביעות הוי כמחצה על מחצה. י"ל דהתם
פריך שנעשה בענין זה שלא נראה בשעה
שיפרוש". היינו דכל החסרון בראינו, הוא
מצד שנולד הספק במקום הקביעות, ודינו
כמחצה על מחצה, וא"כ כאשר אח"כ
הפרישה לא מחדשת ספק יותר מהספק
שנתהווה במקום הקביעות, קאי דין קבוע,
וכהיא דנטל עכבר דהספק על החתיכה
שנטל כבר משעת קביעות שראינו שקילתו.
משא"כ בההיא דזבחים דהשתא בפירש שלא
בפנינו מתהווה ספק מה פירש, ואפילו
בהוקדם בירור מה הוא האיסור, עתה נולד
ספק מחמת פרישה שלא ראינו בשעת
הפרישה מה פירש.

ברא"ש ס"ב. "וי"ל דהכא שהאיסור ידוע
כמקומו לא גזרינן שמא יקח מן
הקבוע, דמידע ידיע דכל קבוע כמחצה על
מחצה דמי, וגם כל אדם נזהר ליקח משם,
כיון שידוע שיש חנות אחת מוכרת נבלה עד
שיודע שמן הכשרות הוא לוקח, אבל
כשהאיסור מעורב בהיתר, אי שרית לי' כי
פירש, אתי ליקח מן הקבוע. וד"ת לא הי'
סובר חלוק זה, וכנשכנס זאב לעדר ודרס
בהן שנים או שלשה לעיני הרועה ולא נגע
באחרים, הי' מתיר כל חד וחד דפריש". ועי'

הט' מיעוט האפשרויות להוליד פרישה, והשתא מהכ"ת א"כ דניזיל בתר רוב חנויות שאינן נוגעות כלל לאפשרויות הפרישה.

ובן בשתי חנויות או בשתי ציבורין והספק מאין לקח, אין ריבוי החתיכות מוסיף אפשרויות פרישה, כיון דסיבת הפרישה מחמת כניסתו לאחד מהם, וכלפי הכניסה לאחד מהם שגרם הפרישה שקולים הם, דאפשרות כניסה לזו כמו לזו, אבל כשהנידון האדם שהפריש החתיכה לאן נכנס, אם לאחת מט' החנויות או לחנות הי', ודאי דאזלינן בתר רוב חנויות דהם רוב האפשרויות הפרישה שבכאן.

ובב' שובכות של יונים מבואר בסוגיא ב"ב כ"ג ב' דאזלינן בתר רוב יונים שבשובך, והנה אף דבב' ציבורין או בב' חנויות ולקח האדם מאחד מהם אין נפקותא בריבוי החתיכות שבחנות או בציבור, חלוק טובא ב' האופנים, דבשובכות סיבת הפרישה מחמת תנועת עצמותו של הגזול, וא"כ רבוי מספרם מוסיף אפשרויות פרישה, ונמצא דשובך המרובה ביונים מוליד יותר פרישות מאשר השובך המועט ביונים, וכמו"כ על מאורע הפרישה הפרטי איכא סבירות דנגרם מחמת רוב אפשרויות הפרישה, והיינו מהשובך המרובה ביונים, משא"כ בב' חנויות או בב' ציבורין דאין הפרישה מחמת עצמותן של החתיכות אלא מחמת כניסת האדם לאחד מהם, נמצא דהאפשרויות שוות, דהושטת היד לציבור קטן אפשרית כמו לציבור גדול, וכן כניסה לחנות המועטת בבשר אפשרית כמו לחנות המרובה בבשר,

שיטת הבית אפרים דהא דאזלינן בתר רוב בשר היינו רוב בשר הנמכר, ולא בתר רוב בשר הנמצא בחנויות, [נתבאר בספר קובץ זכרון למרן רה"י הגר"מ שולמן זצ"ל ע' תקנ"ב], זאת ועוד, דמה דאזלינן בתר בשר הנמכר, היינו ריבוי מספר הלוקחים, ולא עצם ריבוי בשר הנמכר, כגון דקודם מאורע הפרישה קנו מהט' חנויות תשעה אנשים ומהחנות הי' קנו עשרה אנשים, והנידון עתה אי פרש מקבוצת הט' או מקבוצת הי', תלינן דפרש מקבוצת הי', דהם רוב הקונים שבכאן, אבל אם לקח מחנות הי' אדם אחד אף דקנה כמות בשר יותר מכל לוקחי הט', מכ"מ נתלה הפרישה מקבוצת הט', ולא מלוקח הי', דריבוי כמות הבשר אינו מוסיף אפשרויות פרישה, אבל כשמאורע הפרישה הי' אחר קנית אדם אחד מאחת החנויות נתלה לקיחתו מאחת מט' החנויות ולא מהחנות הי', ואפילו אם בחנות הי' יותר בשר מכל הט', וכן בשני ציבורין ומסופקין אנו מאין לקח אין נפקותא בכמות הציבורין, והדבר מוטל בספק מאיזה ציבור לקח.

סברת הבית אפרים מחוורת טובא, וכ"נ ממהלך לשונו, דגדר רובא דאיתא קמן מחמת סבירות גורם הפרישה דהוא מרוב האפשרויות ולא ממיעוט האפשרויות, והיינו דרוב אפשרויות מולידים יותר הרכה פרישות מאשר מיעוט אפשרויות, וכמו"כ פשוט לפי"ז דגם על מאורע הפרישה הפרטי קיימת סבירות דמרוב האפשרויות הוא ולא ממיעוט האפשרויות, וא"כ כאשר רוב לוקחי הבשר מחנות הי' הם, הרי בקבוצת לוקחי

סיכויים גרידא אין זה בגדר רוב דליכא גוף רוב קמן, ובוזה נקטינן דאיכא מעלה למציאות האיתא קמן בגדר הדין, ולא רק כסימנא דאין כאן רובא דליתא קמן מצד טבע העולם, או דגם לשיטת הבי"א נקבע גדר הביורר שבדין הרוב רק במבחן האפשרויות והצדדים, ולא בנתונים מתחלפים המאלימים סבירות אפשרות זו כנגד אפשרות האחרת, דכל שעצם הצדדים והאפשרויות לא נשתנו וקאי הוראת ביוררם דנפרש מרוב הגופין המורין ע"ז, דנין רובא דאיתא קמן לגמרי.

בש"ש ש"ב פט"ו. אזיל דגם רובא דאיתא קמן דין הנהגה ולא רוב המברר, ונתבאר בספר הזכרון הנ"ל, דלפי"ז ניתן לפרש פלוגתת אחרונים ז"ל בדינא דט' חנויות, [והיינו דשיטת אחרונים ז"ל דאזלינן בתר רוב חנויות ע"כ אין זה מצד סבירות], דלכו"ע גדרו רוב האפשרויות על שורש הספק ללא התחשבות אי מוסיף סבירות אי לאו, דבגדר הדין הוקבע כרוב דיני ולא כרוב שכלי, [הגם דהבית אפרים עצמו משמע בהדיא דאזיל מצד רוב שכלי], והנידון בצורת ההסתפקות, האם, **צורת ההסתפקות א' מאיזה קבוצה נפרשה החתיכה, דזה השלב המאוחר יותר שגרם הפרישה, דהשלב של הלקיחה מוקדם והי' כבר, ולפי"ז ודאי כהבית אפרים, או, צורת ההסתפקות ב' האחד שהפריש החתיכה מאיזה חנות לקחה, ולפי"ז כנובי" וכוני, והיינו דכפי צורת הספק נקבע גדר הרוב, דכד דנין על פרישה מהקבוצה שבשוק, על כרחך כפי רוב הלוקחים, אבל כשדנין על הפרטי שהפריש,**

בהא פשיטא בסברא שאין ריבוי החתיכות מוסיף סבירות כלל.

[ועי' בשוככות של יונים אי לא נתחשב בשינוי צבע היונים, דאפילו אי בהשובך המועט יונים שחורות יותר מהשובך המרובה ביונים, והנידון על יונה שחורה שפרשה, נתלה מהשובך הגדול, דיש כאן שורש הסבירות דנפרש מרובי אפשרויות פרישה, והצבעים אינן משפיעין על סיבת הפרישה. וכע"ז ברש"ש כתובות י"ד ב', דהי' נ"ל דאם בחנות אחת כשרה היו מ' חתיכות מרובעות ועשר משולשות, ובחנות הטריפה לא הי' אלא כ' חתיכות וכולן משולשות, ונמצאת חתיכה משולשת כשרה, וסיים דדבר זה עדיין צריך תלמוד. אולם מג"א שליט"א דאי גדר הוא נקבל, אולם אין הדעת נותנת כן].

וי"ד בסוגיא דפ"פ כתובות ט' א' הא דלא דנין בס"ס מצד רוב הימים, לשיטת הבי"א ברוב דט' חנויות כדהקשה הרש"ש, ואי כנים הדברים דמבחינת סבירות משפיע הזמן, דגדל אפשרויות הפעולה, הגם דאין זה על שורש גרם הפעולות, מאי גרע מרובא דאיתא קמן דכמו כן יסודו מצד רוב אפשרויות היוצרות סבירות, מיהו לדעת התולקים י"ל דגדר רובא דאיתא קמן, רוב ביורר דיני, ולא רוב ביורר שכלי, ובהא שפיר מובן דתלוי "בצדדים" או "באפשרויות" ולא "בסבירות". אולם להבי"א הא בדינא דרוב דכל דפריש גופא הוי מגדר רוב של סבירות.

ולכאז' צ"ל חד מתרתי, או מצד גדרי רוב, דבעינן גוף רוב קמן, אבל רוב

על כרחך כפי רוב החנויות, וע"ש סברת הנידון היאך ראוי להציג ההסתפקות, ולפי"ז כלל לא נתחדש בהאי רובא ענין נטי' שכלית בגדר הדין ועי'.

הבא נמי בנמצא ביד עו"כ. בתוס' כתובות ט"ו א' ד"ה דלמא, "פי' לתוך ביתם, דאפילו בתוך העיר לא חשיב קבוע, דדמי לנמצא בין החנויות דלא חשיב קבוע, וכן גבי תינוק מושלך בעיר לא חשיב קבוע הואיל ולא נמצא בבית, ולכך פירש רש"י שפירש כועל מביתו". והיינו דתוך העיר לא חשיב מקום קביעות, וכדמוכח מדין נמצא בין החנויות. ודין אזלא איהי לגבי' היינו לביתו.

בית מאיר ס' ק"י ס"ג. "אבל בשר הנמצא בשוק או ביד נכרי מותר. סתימת הלשון משמע אפילו נמצא ביד נכרי בביתו. ובתוס' כתובות דף ט"ו ד"ה דלמא, משמע דנמצא בין החנויות דוקא בשוק שרי דאז חשוב כפירש, משא"כ אם הי' נמצא בבית דאז הדר לניחותא וחשיב קבוע. וכן כתבו גבי תינוק מושלך בעיר לא חשיב קבוע הואיל ולא נמצא בבית. משמע הא בבית חשוב נולד הספק בקביעות. וא"כ מאי דמשני הסוגיא דחולין צ"ה נמצא ביד נכרי, היינו נמי שעומד הנכרי בשוק ולא בבית. וצ"ע שלא חילקו הפוסקים. ואולי התוס' לא כתבו אלא בנמצא בביתם הראשון ששם מקומם, אבל היכא שפירש ממקום הראשון, אפילו בא אח"כ לבית שפיר חשוב פירש". משמע לכא' דיסודו מצד דחשיב פירש, ואין חילוק אי נודע הפרישה מצד דכבר הותר או דלא נודע.

תוד"ה ובנמצא, בפה"ד. "ונראה דתקנתא בעלמא הוא שעשו חכמים במקום שאין מכריזין שלא לקנות מן העו"כ לכתחילה אע"פ שרוב טבחי ישראל, וכן במקום שמכריזין והכריזו שלא לקנות משום עו"כ". דייק בלב ארי' דכל האי דינא לענין לכתחילה שלא לקנות, אבל בדיעבד אם קנה, שרי, ואינו נאסר בדיעבד. והנה בכו"פ ס' ק"י סק"ח תמה דהך דנמצא ביד עו"כ בט' חנויות היכי מיירי, אי במקום שאין מכריזין היאך קתני הלך אחר הרוב ומותר, הא במקום שאין מכריזין לא אזלינן בתר רובא, ומכ"ש במקום שמכריזין והכריזו דלא אזלינן בתר רובא, ואין לומר שלא הכריזו, אטו ברשיעי עסקינן, דהא באמת אחת מוכרת בשר נבלה ויש כאן טריפות במקולין, ואיך יתכן שלא הוכרזו, ואם הוכרזו הא אסור ליקח מעו"כ.

וביאר בלב ארי' דלפום דיוק לשון תוס' ניחא היטב, דבדיעבד בלקח מיד עו"כ ליכא איסור כלל, והיינו דינא דבנמצא הלך אחר הרוב. ובהכי גם ניחא דקדוק הכו"פ דלא קתני ובנמצא מותר, רק הלך אחר הרוב, והגם דהא איירי ברוב כשר, היינו כיון דאיירי בנמצא ביד עו"כ, א"כ אי הוי קתני מותר הו"א דמותר ליקח מן העכו"ם לכתחילה, וכנהך דרבי דמקולין וטבחי ישראל בשר הנמצא ביד עכו"ם מותר ליקח לכתחילה, והכא הא אסור לכתחילה, כיון דאיירי באין מכריזין או בהכריזו, להכי לא נקט רק הלך אחר הרוב, והיינו לענין אם כבר קנה מן העו"כ.

דף צ"ה ע"ב

אמר להו דאימורא שכיחי טפי. היינו

במקומות הרחוקין שיכולים עורבים

להביא משם כדפירשו תוד"ה אסיק.

פרוותא דעו"כ הואי תדע דקאמר להו

דאימורא שכיחי טפי. בחידושי

הר"ן צ"ה א' ד"ה והא דרב לאו בפירוש

איתמר אלא מכללא איתמר. "אע"ג דאמרינן

מכללא איתמר ודחינן נמי לכללא ואמרינן

דפרוותא דכותים הוה דאיסורא שכיחי טפי,

הכי קאמרינן שמה שהרגילו בתחילה לומר

דרב אמרה מכללא איתמר, ואי מהא לא

איריא, אבל ודאי קושטא דמילתא הוא דרב

אמרה, כדמוכח בהדיא ההוא עובדא דרב

חנן בר רבא חתני. ועוד דרב אמר בהדיא

מותרין משום נבלה מכלל דבאכילה אסורין,

והיינו דמקשינן ורב היכי אכיל בישראל. ועי'

רמב"ן וריטב"א שם. ונוטה דלא גרסו בגמ'

"תדע דקאמר להו דאיסורא שכיחי טפי",

דודאי לא דייקנן דרק מחמת כן אסר רב, רק

מתפרש כדחי' ההוכחה מצד דפרוותא דעו"כ

הוא, וכן רהיטת רש"י, "דאיכא למימר ברוב

טבחי ישראל מודה דמותר והכא משום

דפרוותא דעו"כ הואי ושכיחי דאיסורא

טפי", מיהו לאו היינו דיוק דברי רב עצמו,

ומתפרש כתוס' כלפי המקומות דחיישינן

שממש הביאום העורבים דשכיחי טפי כנ"ל.

כי הא דרבה בר הונא מחתך ל' אתלית

קרנתא. ברש"י, "ומשום סימן שלא

יגנבו ממנו אנשי ביתו". ובריטב"א ביאר,

"ונראה שפירש כן משום דסבירא ל' דלית

הלכתא כרב ולא בעי לאוקמי לרבה בר רב

הונא דלא כהלכתא, ולפסק זה הסכים מורי

אמר רב עבדי נמי הכי אסרינהו ניהל'.

בתוד"ה אסיק, "ואי לא אסיק אלא

חד לא הי' אוסר שהרי ראה שלא הי' שם

עורב, והא לא הוה ל' למיחש שמא שלו

נאבד במים וזהו אחר, אבל השתא דאסיק

תרי אסרינן אע"פ שרוב טבחי ישראל הוו

שם, דחייש שמא עורב הביא מרובא

דעלמא". ובריטב"א, "אלא ודאי לא סגי

דלא הוה תמן התם מעיקרא חד מיניהו לכל

הפתות, וכיון שאינו ידוע, שניהם אסורין על

הספק, שאותו שהי' שם חיישינן לעורבים

דאיתיהו מעלמא ורובא דאיסורא אע"פ

שהעיר הזאת רוב טבחי ישראל". חזינן

רבנותא דלא אהני לדון ס"ס, דעל כל אחד

ספק זה נפל מידו, ואפילו אי זה שהי' קודם,

שמא מעיר זו שרובה טבחי ישראל. ובלשון

רש"י ד"ה עבדי, "כלומר אחרים הוו נמי

התם ברישא", משמע לכאו' דלא משום חד

אסרינן וצ"ע.

והגרעק"א ז"ל הקשה דלמא הכא שאני

דאיכא ריעותא דמצא תרי

ומשו"ה חיישינן, אבל נמצא בשר על שלחנו

במקום שהניחו מה"ת ניתוש לעורב. ועוד

הקשה אמאי באותו מעשה חשש לעורב, ולא

קודם לכן, כדמשמע מלשון תוס' לעיל ד"ה

אמר רב, דחומרא היא משום עובדא דהוה,

היינו דמקודם לכן לא הי' חושש לעורב, הא

הכא ג"כ הוי רוב טבחי ישראל, ואי משום

דהוי ריעותא דמצא תרי, א"כ מאי ראי' כלל

מהכא כנ"ל.

שאול שימסור עצמו לסכנה. וכוונת הגמ' דכל נחש שאינו מצד הסכרה ודעת נוטה, כל שאינו סומך עליו כנחש דאליעזר אינו נחש, דהוי רק כסניף ולא דמחמת כן עושה כן, ודכוותא רב לא סמך על סימן המברא כסמך גמור, דמפני דברים אחרים הי' נמנע, אלא שהי' עושה סימן של מברא סניף להן.

ריו"ח בדיק בינוקא. בחידושי הר"ן הנ"ל מצד שענינו של תינוק אינו מצדדי הנחש, אלא כגון נבואה קטנה היא, כדאמרינן בפ"ק דב"ב ניתנה נבואה לתינוקות.

אתו עורבי שדו כבדי וכוליתא א"ל
שקול ואכול האידנא דהתירא
שכיח מפי. ברש"י דר"כ כלוי, ומכאן סמך
דלא קיי"ל כרב, וביאר דרך בפלוגתא עם
שמואל והכא פשוט משניות דלעיל דלא
כרב. ובתוד"ה אסיק, דהכא משום דבכל
המקומות שסביב שהיו עורבין יכולים
להביא משם היו רוב טבחי ישראל. ויל"ע
לרש"י דר"כ כלוי, דהכא הא חזינן דעורבים
השליכו, וכל מה דמצינו דלוי פליג ארב
היינו דלא חיישינן לעורבים, ונשמע לכאור
דללוי כל שבעיר זו רוב טבחי ישראל, לא
חיישינן שהביאו מעיר אחרת שרובה שוחטין
עכו"ם, אפילו כד חזינן דעורבים משליכים.
[עי' בסמוך].

ויענין בר"ן שהביא ג' שיטות, (א) שיטת הרי"ף והרמב"ם דפסקו כרב דבשר שנתעלם מן העין אסור, ומאי דאמרינן ורב היכי אכיל בשרא לאו למימרא דאנן לא סבירא לן כוותי'. (ב) שיטת רש"י והר"ה

הרא"ה ז"ל כו', ומשו"ה אמרין ורב היכי
בשרא ולא נקטינן היכי אכלינן בשרא, ומיהו
ברוב טבחי גוים הלכה כמותו דבשר
שנתעלם מן העין אסור, שלא נחלקו עליו
בזה, וכל מאי דאקשינן לעיל אינו אלא מרוב
טבחי ישראל, ולעולם כל שיש בו סימנא או
טביעות עינא או שתלוי בשפוד וכיו"ב
מותר, וכן כל שהניחו מנוקד כדכתיבנא
לעיל".

והאמר רב כל נחש שאינו כאליעזר
עבד אברהם וכיונתן בן שאול
אינו נחש. בחידושי הר"ן הביא דברי
הרמב"ם פ"א מהל' ע"ז ה"ד, דנחש
כאליעזר עבד אברהם אסור, ובראב"ד השיג
שהרי דבר זה מותר, והוא סבור דהכא לענין
איסור קאמר, ולא היא אלא ה"ק אינו ראוי
לסמוך עליו, ואיך חשב על צדיקין כמותן
עבירה. והקשה הר"ן דדברי הראב"ד
תמוהין, שהרי מפורש בגמ' שלענין איסור
נאמר, דדנו בגמ' דמה"ט לא אכיל רב.

ויפד הר"ן דחלוק נחש בלא טעם וסברא,
כגון פתו נפל מידו רצבי הפסיק לו
בדרך, כדאיתא בסנהדרין ס"ה ב', שאלו
וכיו"ב מדרכי האמורי, אבל באיכא טעם
וסברא אינו נחש האסור, ובכגון אליעזר
דידע דודאי אין מזווגין אשה ליצחק אבינו
אלא הוגנת לו, ולקח סימן לפי שלמות
מעשי ומדותי'. וכן ההיא דיונתן בן שאול,
דכן מנהגו של עולם ששנים או שלשה אבירי
לב יניסו הרבה מן המפחדים, והציב סימן אי
יפחדו לבוא לקראתו או שיאמרו דומו עד
הגענו אליכם, דבזה לא הי' ראוי ליונתן בן

דף צ"ו ע"א

אמינא טביעות עינא עדיפא. בר"ן,
 "והוה ס"ל לרבא דהא דמהדרין

לצורבא מרבנן בטביעות עינא כדאיתא בפרק
 אלו מציאות (דף כ"ג ב'), התם היינו טעמא
 משום דצורבא מרבנן מידק דייק טפי והוי
 טביעות עיני' לגבי' כסימן מובהק, השתא
 דשמעתניהו להני שמעתתא אמינא טביעות
 עינא עדיף מסימנא, והא דלא מהדרין
 אבידתא בטביעות עינא, לאו משום דלא הוי
 סימן מובהק, אלא דחיישין לשקר,
 ובצורבא מרבנן דלא חיישין דמשקר
 מהדרין, ודוקא בחזרת אבידתא הוא דלא
 מהדרין לע"ה בטביעות עינא, משום דאיכא
 למיחש לרמאין, אבל גבי בשר שנתעלם מן
 העין לכו"ע שרי בטביעות עינא, והיינו
 דאמרינן דאי לא תימא הכי היאך סומא מותר
 באשתו, אלמא סתם בני"א נאמנין לגבי
 איסורין בטביעות עינא, וזה שלא כדברי ר"ח
 ו"ל שכתב כאן וה"מ צורבא מרבנן דלא
 משקר, השווה דין זה למציאה, ולא מחזור
 דבמציאה היינו טעמא דלמא משקר, אבל
 באיסורין אין לומר כן, וה"ה דבמציאה נמי
 נאמן אדם לומר אלו כליו של פלוני, דכיון
 דלית ל' הנאה מיני' לא חיישין
 דמשקר."

ו'מידה איכא למידק היכי דייק רבא מהני
 שמעתתא דטביעות עינא עדיפא
 מסימנא, דלמא שאני הכא דהוה ל' טביעות
 עינא דצורבא מרבנן דמעלי טפי, תירצו
 בתוס' דהני רבנן ודאי לא הוי להו טביעות
 עין גמור בהני מילי, שאילו כן לא הוצרכו

דקיי"ל כלוי דלעורבים לא חיישין, וראי'
 מפרק אלו מציאות ר"ח אשכח גדי שחוט
 בין טבריא לצפורי והתירו לו משום שחיטה
 כר"ח בנו של ריה"ג, ואוקמא רבא ברוב
 טבחי ישראל, ואם איתא דקיי"ל כרב ליחוש
 לעורבים, והא דמקשינן התם בההוא עובדא
 דדיו מדרב, לאו משום דהלכתא היא מקשינן
 מינה אלא לברורי אי ס"ל לאביי דלא כרב,
 או איכא לתרוצי מיד. א"נ גם ללוי מקשה
 משום דעד כאן לא פליג לוי עלי' דרב אלא
 בדלא חזינן דאתיוה עורבים, אבל התם
 דחזינן דדיו אתי' אפילו לוי מודה ל' לרב
 דאיכא למיחש לרובא דעלמא, וסוגיין דאיירי
 בשדיוה עורבים אוקי לה בראוה אותן שמן
 העיר לקחום. ועובדא דכרכשא וגבא דבשרא
 נמי אע"ג דכרב אתיין, לא מכרעי דהלכתא
 כרב, דמשום דלקמי' תלמידי דרב אתו אורו
 כרביהו. ג) שיטת ספר התרומה ג"כ לפסוק
 כלוי, מיהו סובר דעד כאן לא שרי לוי אלא
 בבשר הנמצא בעיר שטבחי' ישראל,
 דלעורבים דעלמא לא חיישין, ואי נמי בעיר
 שרוב טבחי' עו"כ, כגון שהניחה בביתו
 ומצאה במקום שהניחה, דכל כה"ג לא
 חיישין לעורב, אבל בעיר שטבחי' עו"כ
 ומצאה במקום שלא הניחה, חיישין דלמא
 אחלפוה עורבים דמדוכתייהו שקלי, והני
 עובדא דכרכשא וגבא דבשרא איירי דלא
 מצא במקום שהניחו ובכי הא מודה לוי
 דבעינן טביעות עינא או סימנא. ניל"ע למה
 שצידד דבשד' עורבים מודה לוי, דא"כ
 אמאי הוכיח רש"י דקיי"ל כלוי דר"כ כוותי'
 הא בזה לוי מודה כנ"ל. ועי' שו"ע יו"ד
 ס"א וב' וברמ"א ונו"כ שם.

לא חשיב דבר שבממון, ומשום"ה ע"א מהימן, דהע"א מברר דפלוני הוא הבעלים, ואין כאן ספק בעלים אחרים כלל.

ולפי"ז אף הבע"ד עצמו הי' צריך להיות נאמן כה"ג אף בלא סימנא, דכל מקום שע"א נאמן גם בע"ד נאמן, והא דהוא עצמו אינו נאמן ולא מהדרין לי' בלא סימנא, הוא משום דחיישין למשקר, ולזה צורבא מרבנן דלית בי' חשש משקר שפיר מהדרין לי' אבידתא בטב"ע, וכל זה היכא דליכא טוען אחר לפנינו, אבל בסימנים וסימנים וע"א, דאיכא ב' בע"ד הטוענין לפנינו, שוב הוי זה דבר שבממון, ואין ע"א נאמן כלל ואף בלא מוחזק, ולהכי ע"א כמאן דלית' ויניח.

והגרש"ש ז"ל כשע"י ש"ו פ"ד (הובא בהגר"ש שם) ביאר דברי הר"ן, דאפילו נימא דחשיב דבר שבממון, מ"מ לגבי דיני ממונות הוא זוכה מצד "תביעת בע"ד", דכל זמן שאין בע"ד אחר הטוען כנגדו, דינא הוא דזוכה הוא בטענה בלבד, וכדינא דההיא ארכא וכ"א טען ידי הוא, דאם יבא אחד מן השוק ויתפוס הספינה לזכות בה מן ההפקר, דודאי מוציאין מידו, כיון דהללו טוענין עלי' והוא אינו טוען עלי'. ובאמת הי' ראוי דבכל אבידה אם בא אדם מן השוק וטוען שלי הוא, ואין טוען אחר כנגדו, דיתנו לו אף בלא סימנא, ובפנ"י כתובות י"ב ב' הקשה מצד ברי ושמא ברי עדיף בליכא מוחזק, אבל יל"ד בלא"ה מצד טענה דזוכה ע"י בממון היכא דאין אחר טוען כנגדו, ומה דהמוצא שומר אבידה וטוען דשומר עבור

לשאול, אלא טביעת עין שאינו גמור הי' להם, כטביעות עין דעם הארץ, ואפ"ה אורו לי' דמהני. וכתב הרשב"א ז"ל דכי מהני טביעות עינא דוקא בחתיכה ששבעתה העין, אבל לא שבעתה העין לא, ולא משום דחיישין דמשקר, אלא שסבור להיות מכיר ואינו מכיר, כדאמרין שם גבי מציאה, דאפילו לצורבא מרבנן לא מהדרין כלים שלא שבעתם העין בטביעות עינא."

והנה חידש הר"ן דמהני ע"א בהשבת אבידה, ובפשטה דכיון דאינו מוציא ממוחזק ס"ל דע"א מהני ודינו כאיסורין. וזה כפשטות מהרי"ק שורש ע"ב דאף בממון כל היכא דליכא הוצאה ממוחזק ע"א נאמן, ובאבידה דאין אחד מהן מוחזק מהני ע"א. והנה בש"ש ש"ו פ"ג הוכיח מדינא דסימנין וסימנין וע"א יניח, והתם ליכא כלל מוחזק ואפ"ה אין ע"א קם לעדות ממון כלל, א"כ ה"ה לדשב"ע אינו קם ואפילו ליכא חזקה. ואיהו איירי בדברי מהרי"ק הנ"ל, ומינה לדברי הר"ן דלכאור' חזינן דלא תליא במוחזק.

ובשיעורי הגר"ש ב"מ דף י"ט א', דיש שתירצו דכיון דהשני יהיב סימנא מיגרע גרע, דע"א לא מהימן נגד סימנים. ואיהו אזיל דביאור דברי הר"ן דלא חשיב דבר שבממון, אלא היכא דאיכא ב' בע"ד לפנינו, וכל אחד טוען שלי הוא, דכיון דאיכא טוען על הממון ואנו באים להפסידו ולעכבו מלזכות, וזהו דבר שבממון ולא מהני אפילו אינו מוציא ממוחזק, אבל באבידה דאין בע"ד אחר הטוען שלי הוא, אלא דאנן הוא דמספקינן דאפשר של אחר הוא, בזה

באיכא סימנים, אבל טענות בעלמא באבידה אי"ז כלום].

טביעות עינא עדיף. בריטב"א כאן ד"ה שמע מינה טביעות עינא עדיף.

"איכא למידק היכי שמעינן מהכא דעדיף מסימנא, דהא לא משמע מיני' אלא שהם שוים דהא שרינן נמי בסימנין, וי"ל דקים לן דכל היכא דאמרינן דטביעות עינא מילתא, דטפי עדיף וקשוט מסימנים, ונפקא מיני' דאי אתו תרוייהו לקמן דיהבינן לטביעות עינא ולא לסימנא בכל מידי דסמכינן אטביעות עינא". ובהגר"ש ב"מ י"ט א' דלכאור' עולה מריטב"א דמהני טביעות עין כנגד האחד שנותן סימן, ואילו להאמור בשיטת הר"ן כל כח הטביעות עין לגבי אחר כיון דליכא טענה וסימן של כנגדו, אבל באיכא טענה וסימן חוזר להיחשב דבר שבממון וכה"ג צורבא מרבנן לא מהימן.

בהקדמ. דברי ריטב"א גיטין כ"ז א' סוד"ה מצאו, "ומיהו אפילו לצורבא מרבנן כי מהדרינן לי' אבידתא בטביעות עינא, אומר רבינו נר"ו דדוקא בדבר שהוא שלו, אבל כשמעיד ואומר דבר זה מפלוני הוא ואית לי' טביעות עינא בגוי' לא, דהא ודאי עדות היא כיון שמעיד לאחרים, ובעדות לא מהימן צורבא דרבנן טפי מעם הארץ". הרי דס"ל דע"א אינו נאמן בהשבת אבידה ואפילו הוא צורבא דרבנן, והיינו משום דס"ל דהשבת אבידה חשיב דבר שבממון, ואעפ"כ צורבא מרבנן לעצמו נאמן, ומשו"ה כתב הריטב"א כאן לשיטתו דהצורבא מרבנן נאמן אף כנגד סימן, משא"כ לדעת הר"ן י"ל דאינו נאמן כנגד

הבעלים, לא איכפת לן, דכיון דהמאבד טוען אני הוא הבעלים, ואתה שומר עבורי, צריך ליתן לו ויפקע ממנו דין שומר.

וזהו דבאמת לא מהדרינן בלא סימנא הוא מדינא ד"עד דרוש אחיך", דרשהו אם רמאי הוא, דנתחדש בהשבת אבידה דאין להשיב עד "שיתברר" דהוא הבעלים, [ועי' רש"י ב"מ כ"ה ב' ד"ה ואם נטל], ולזה לצורבא מרבנן שפיר מהדרינן, דכיון דצורבא מרבנן לא משני במילתייהו ולא חשיד למשקר יש כאן בירור, דהא אין צריך בירור של דיני ממונות, אלא בירור של מצות ואיסורים, וע"ז צורבא מרבנן נאמן. ולפי"ז מבואר נמי אמאי ע"א נאמן, דבאמת מצד דיני הממונות זוכה הבע"ד בתביעה גרידא ואי"צ להע"א כלל, אלא דאיכא דין דרשהו, דבעינן בירור דשלו הוא, ולזה סגי בע"א.

אלא דלפי"ז עדיין צ"ב דא"כ בעינן גם טענת ברי של הבע"ד דבלא"ה אינו זוכה בהממון מצד הדיני ממונות, ובר"ן משמע דהנאמנות מצד ע"א, ביאר הגרש"ש ז"ל דהר"ן יסבור כהראשונים ז"ל דברי ע"י אחר חשיב ברי, וממילא הברי של הע"א חשיב נמי כטענת ברי של הבע"ד. אולם לדרך הגר"ש ז"ל דלעיל אי"צ לזה, אלא דהע"א עצמו נאמן משום דלא חשיב דבר שבממון ואי"צ לטענת הבע"ד כלל, וכ"ז דוקא כשאין טוען אחר כנגדו, אבל היכא דאיכא בע"ד אחר הטוען כנגדו, שוב הרי זה דבר שבממון ובעינן ב' עדים דוקא. [ועי' שדן היכא דאיכא ב' בע"ד טוענים בלא סימנין, אי נמי לא יהא ע"א נאמן, או דוקא

סימן, והואיל ואיכא ב' טוענים חשיב דבר שבממון ובעיני ב' עדים.

מיהו טעון ביאור דברי הריטב"א בגיטין הנ"ל, דמאי שנא לאחרים מלעצמו, דכיון דבעיקר הדבר ס"ל דחשיב עדות ממון, מהכ"ת דלעצמו נאמן. ודאוי דאינו נאמן אפילו בדליכא אחר דיהיב סימנא. ובשער"י ש"י פי"ד אזיל ביסודו דבאמת כשבא אחד לפנינו וטוען ממון זה שלי וליכא עד כנגדו, הרי זוכה בהממון בדין טענה בלבד, והיינו כל שאינו מוציא ממוחזק, והא דלא מחזירין לע"ה בלא סימנא, היינו מדינא ד"עד דרוש אחיך", דבעינן דרשהו אם רמאי אם לאו, וזה רק ע"י סימן, והשתא מוכן דצורבא מרבנן דלא נחשד ברמאי, הדר דינא דמצד הממונות סגי בטענה בלבד, ורק מצד דיני השבת אבידה בעינן עד דרוש דיהא מבורר שהוא הבעלים, וכ"ז במעיד לעצמו דזוכה מצד טענה, אבל כשהצורבא מרבנן מעיד לאחרים הוי עדות ממון ולא מהימן, דבאמת לענין עדות לא עדיף צורבא מרבנן משאר ע"א. (והכא עדיף מהגרש"ש בדעת הר"ן. וכדביאר הגר"ש, דבהר"ן משמע דנאמן מצד ע"א לחודא כנ"ל).

והעיר הגר"ש ז"ל, (א) דראוי לפי"ז דהיכא דהבע"ד לפנינו וטוען שלי הוא וע"א מעיד לו, יהני ומהדרין לי, דחלק הטענה איכא, וחלק עד דרוש מצד ע"א המעיד, דבזה הא לא בעינן תורת עדות, ובריטב"א משמע דבכל ענין ע"א לא מהימן באבידה, ואפילו צורבא מרבנן דליכא חשש משקר כדאיכא בע"ה. (ב) דבריטב"א בסוגיין משמע בהדיא דבאתו לקמן צורבא מרבנן

בטב"ע, וכנגדו אחד עם סימן, יהבינן לצורבא מרבנן, והא בזה כיון דאיכא טענה לא מהני עדות הצורבא מדרבנן, דבמקום דבעינן עדות לא עדיף משאר ע"א.

וצידד דלריטב"א הוא דין מסוים דלבעל האבידה עצמה מהדרין בטב"ע אם הוא צורבא מרבנן. ולכא' תקנתא דרבנן היא, אבל היכא דמעיד לאחר, בזה צורבא מרבנן וע"ה שוין ולא מהימני, דלריטב"א אבידה נמי חשיב דבר שבממון ובעי תרי עדים דוקא, וניחא דלשיטתו כתב בסוגיין דמהדרין לצורבא מרבנן בטב"ע אפילו כנגד אחר דיהיב סימנא, דכיון דתיקנו חכמים בזה להאמין לצורבא מרבנן, שוב מהדרין לי' אפילו נגד סימנים, דטב"ע עדיף מסימנים עכ"ד.

דאי לא תימא הכי היאך סומא מותר באשתו. בריטב"א ד"ה ומדאמרינן, "דסומא מותר באשתו ובני אדם מותרין בנשותיהן בלילה בטביעות וקטלינן בהכירא דטביעות עינא, שמעינן דאפילו במאן דלא הוי צורבא מדרבנן סמכינן אטביעות עינא, בין באיסורים בין בעריות, לומר זהו כליו של פלוני, וכל שכן באבידה במעיד עלי' שהיא של אחרים, ולא אמרו דלא סמכינן על ע"ה בטביעות עינא אלא באבידה שתובע לעצמו דחיישינן דמשקר, אבל באיסורין מהימן, דלכל אחד האמינה תורה אפילו לעצמו והוא הדין לאחרים כל היכא שאינו חשוד, וזה מוסכם מגדולי רבותינו ז"ל ושלא כדברי ר"ח ז"ל שכתב דלא סמכינן בשום מידי בטביעות עינא אלא לצורבא מדרבנן".

לכאן הכא בהדיא כשיטת הר"ן דנאמן לאחרים באבידה כיון דאינו חשוד לשקר, וסותר דברי ריטב"א גיטין כ"ז א' דבהדיא דאפילו צורבא דרבנן לא מהני טב"ע לאחרים כיון דחשיב עדות. ובפשטות צ"ל דהתם משמ"י דרבו והכא דברי עצמו. אולם הגר"ש ז"ל שם דחיק דמש"כ הריטב"א הכא דבאבידה מהימן כשמעיד לאחרים, מיירי במצטרף אחר עמו והוו ב' עדים, ועיקר כוונת ריטב"א היא רק לומר דע"ה נמי אית לי טב"ע, ולאפוקי מדעת הסוברים דע"ה לית לי טב"ע כלל, אבל לענין אי סגי בע"א בזה לא מיירי, וממילא י"ל דלענין זה כל חד כדינ"י, באיסורים סגי ע"א, ובאבידה דהוא דבר שבממון, בעי ב' עדים כדברי ריטב"א גיטין דלא כהר"ן.

לכאן הכא בהדיא כשיטת הר"ן דנאמן לאחרים באבידה כיון דאינו חשוד לשקר, וסותר דברי ריטב"א גיטין כ"ז א' דבהדיא דאפילו צורבא דרבנן לא מהני טב"ע לאחרים כיון דחשיב עדות. ובפשטות צ"ל דהתם משמ"י דרבו והכא דברי עצמו. אולם הגר"ש ז"ל שם דחיק דמש"כ הריטב"א הכא דבאבידה מהימן כשמעיד לאחרים, מיירי במצטרף אחר עמו והוו ב' עדים, ועיקר כוונת ריטב"א היא רק לומר דע"ה נמי אית לי טב"ע, ולאפוקי מדעת הסוברים דע"ה לית לי טב"ע כלל, אבל לענין אי סגי בע"א בזה לא מיירי, וממילא י"ל דלענין זה כל חד כדינ"י, באיסורים סגי ע"א, ובאבידה דהוא דבר שבממון, בעי ב' עדים כדברי ריטב"א גיטין דלא כהר"ן.

וביאר דהיינו דינא דסוגיין דלא קטלינן בסימנין מובהקין, היינו בסימנין אחר מעשה דהסימנים באין לחייבו מיתה באופן ישיר, ולא עדיפי סימנים מובהקים מרוב, אבל סימנים הבאים קודם מעשה, הואיל והוחזק איסור אש"א על ידי סימנים, מהני אף להורגה אח"כ. וא"כ יהני שנים שאומרים פלונית דהאי סימני' נתקדשה להחזיקה לאש"א.

ובקובה"ע סע"ז אויל דכ"מ שיש בו דין עדים לא מהני בירור דסימנים, דסימנים אינם עדות, וע"כ בין בדיני נפשות, בין בדיני ממונות, ובין

תדע דאילו אתו בי תרי ואמרי פלניא דהאי סימני' והאי סימני' קטל נפשא לא קטלינן לי' ואילו אמרי אית לן טביעות עינא בגוה קטלינן לי'. מבואר דע"פ סימנים לא מחזקינן אדם לרוצח לחייבו מיתה, ואפילו בסימנים מובהקים. ובתורד"ה פלניא, דה"ה לענין ממון היכא דאמרי עדים פלניא דהאי סימני' והאי סימני' לזה מפלוני, אין מוציאין מידו אפילו בסימנין מובהקין. והקשו אחרונים ז"ל כיון דסימנים דאורייתא מהני לגבי גט, ובעדות מיתה להתיר אשת איש דהוי דשב"ע, א"כ אמאי לא מהני נמי לענין נפשות ואפילו סימנים מובהקים, והא בשניהם ילפינן מע"פ שנים עדים יקום דבר. ע"י ריטב"א ב"מ כ"ז א'.

אבל בירורים כמו חזקה אין אשה מעיזה הא מהני, וכן לענין סימנים דאורייתא הוי ג"כ כמו חזקה שהוא דובר אמת ואפשר דמהני.

גם יקשה מסוגיא דכ"מ כ"ח א', הוא אומר סימני הגט והיא אומרת סימני הגט יתן לה [בסימן דנקב יש בו בצד אות פלונית], ולכא' ה"ז ספק אם נתגרשה אי לאו והוי ממש דבשב"ע דבעינן שני עדים, ואעפ"כ חזינן דמהני סימנים להחזיר לה הגט. וביאר דבזה אולי י"ל דהנה בכל נתינת סימנים מבואר בקצוה"ח ס' רנ"ט סק"ב דאיכא ב' חסרונות, א' חשש משקר דיודע את הסימנין ברמאות או דמנסה לנחש. ב' שמא איכא עוד אדם שיש לו חפץ כזה עם הנך סימנין. כמו דחזינן בסימני מיתה דאף דאיכא שני עדים כשרים המעידים על הסימנים וליכא חשש משקר, מ"מ חיישינן שמא יש עוד אדם עם סימנים אלו. ולפי"ז י"ל דלגבי חסרון הא' דחשש משקר, יודה הגרא"ו ז"ל דיהני סימנין אפילו במקום דצריך עדות, דומיא דחזקה אין אשה מעיזה פני' בפני בעלה, דהוא חזקה שדוברת אמת, וכן בסימנין הוי ראי' דדובר אמת, ומשו"ה בגמ' ב"מ כ"ח א' דאין החשש שמא איתרמי גיטא ששמו כשמו, אלא רק חשש משקר אי נפל מן האשה או מן הבעל, לזה יהני סימנין אף לענין דשב"ע, וכל חידוש קובה"ע הוא במקום דאיכא חשש הב' שמא איתרמי, וסו"ס חידוש גדול הוא כנ"ל.

והגר"ש ז"ל אזיל שם, בהקדם סוגיא דסנהדרין ס"ט א', דס"ד בגמ' דבדיני נפשות לא אזלינן בתר רובא, דהתורה אמרה ושפטו העדה והצילו העדה, אך

דבשב"ע היכא דבעינן עדות לא מהני סימנין, והא דמהני סימנין בעד מיתה אי סימנים דאורייתא, הוי רק לאחר תקנת חז"ל דע"א נאמן משום עיגונא, והיינו דדינו כאיסורין דע"א נאמן וליכא בזה דינא דע"פ שנים עדים יקום דבר, מה"ט סגי בירור דסימנים כמו דמהני בשאר איסורין. אבל אה"נ מה"ת לא מהני סימנין בעדות מיתה אפילו אי סימנים דאורייתא.

ועוד ליסודו דפלונית דהאי והאי סימנין נתקדשה דצריך ב' עדים, לא מהני סימנים. והא דבאבידה מהדרין ע"פ סימנין אפילו מה"ת, אי סימנין דאורייתא, ה"ט משום דבאבידה ע"א נאמן מה"ת וליכא דין דע"פ שנים עדים וכדביאר הר"ן, ע"כ סגי בבירור דסימנים. והא דמהדרין גט ע"פ סימנין, התם נמי חזינן דמהדרין גיטא לצורבא מרבנן בטביעות עינא, אלמא לא בעינן הלי' עדות, אף דהוי דשב"ע, וה"ט כיון דהי' ידוע לנו בבירור שהבעל כתב גט כשר, רק שאין ידוע אם זהו הגט הכשר או לא, בזה נאמן הע"א לברורי שזהו הגט הכשר, וכיון דע"א נאמן דהוי רק בירור ע"כ מהני סימנים.

ובשיעורי הגר"ש ב"מ סמ"ז טעין בעיקר יסוד קובה"ע, דמנ"ל הך כללא דלא מהני בירורים במקום עדים, והא מצינו בכל הש"ס דמהני, וכדהוכיח הגרש"ש מחזקה אין אשה מעיזה פני' בפני בעלה, דמהני לענין דשב"ע דצריך ב' עדים, והא דבעדות בעינן שני עדים זהו דוקא בעדות שאינה בירור, דאפשר שניהם משקרים, רק גזירה"כ הוא דמסתמכים על פי שנים עדים.

להחזיקה בחזקת אשת איש מן השני, ואפילו נתברר ע"י עדים שבעלה הראשון כבר הי' מת בשעת הזנות ולא אמרין שמא בעלה הי' חי בשעת קידושי' ואין קידושי' קידושין".

ברע"א, "ק"ק נימא כיון דפעם אחת הוחזקה שבעלה הוי מת ושרי

לינשא, תו הוי כודאי וקטלינן לה, כמו אם ע"א אמר שזהו חלב ואח"כ אכלו אדם א' חייב, אף דאם יאמר ע"א שזהו אכל חלב לא מהימן לחיובי' קרבן, אבל כיון דפעם אחת נתחזק לאיסור מחמת ע"א הוי כודאי איסור, וכה"ג תירצו לקמן דשט"ח אין אדם מוחזק בו מהדרין אף שאח"כ יוציא ממון לא איכפת ל"י. וכ"ה בש"ש ש"ד פ"ט בשם אחיו דעפ"י כללא דהרמב"ם דהאיסור יוחזק עפ"י ע"א יתיישב קושית תוס' עיי"ש.

ובאחרונים בתראי דנו דרברי הרמב"ם רק בע"א דקודם נידון אכילת

האדם, נאמן לגמרי שזה חלב גם לענין מלקות, רק דבבא למלקות ליכא דין ע"א כלל, משא"כ בסימנין, מעיקרא האי דרגת בירור הוי להשבת אבידה ולענין איסור, ולהאי הכנה לא יהא בזה מעלת הוחזק.

והנה בשו"ת רע"א ס' ק"ז, בהוספה, מיסד רכל דאנו דנין ומחליטין אותה לאשת איש, מי שבא עלי' מקרי בא על אשת איש, אף אם כלפי שמיא גליא דהיא אינה אשת איש, מ"מ התורה צותה שלא לבא על אשה שאנו מחזיקין לודאי אשת איש, והעובר ע"ז חייב מיתה, דומה למ"ש הרמב"ם דבע"א אומר על החתיכה שהיא חלב, ואח"כ בא אחר ואכלו דחייב מלקות, דכבר נתחזק שהוא חלב. והיינו דאזיל דהחזקה משנה

למסקנא לא קיימא הכי, ואזלינן בתר רובא בדיני נפשות ע"ש. נמצינו למדים דבאמת מצד ההלכה דוהצילו העדה לא הי' לנו לחייבו מיתה ע"פ רוב גרידא, ורק דאיכא הלכה דאחרי רבים להטות לחייב, ולפי"ז י"ל דדוקא לענין רוב דנתחדש בתורה דלא מתחשבים כלל במיעוט, הוא דקטלינן ע"פ רובא, אבל לענין סימנים אף שזהו בירור שמסתמכים עליו, מ"מ אינו בירור גמור, ע"כ אית בהו דינא דוהצילו העדה, ולא קטלינן ע"פ סימנים.

ולפי"ז ניחא קושית אחרונים ז"ל דגבי דשב"ע ועדות מיתה דליכא קרא מוקמינן אעיקר הדין דמהני סימנין. מיהו הא בתוס' מבואר דגם בממון לא מהני סימנין להוציא ממון, והא בממון ליכא קרא דוהצילו העדה, וי"ל דיליף לה בק"ו מדיני נפשות, דלמסקנא הא מהני רוב לחייב מיתה וליכא סברא דוהצילו העדה לפוטרו, ואעפ"כ חזינן דסימנים לא מהני, אלמא סימנים גריעי מרוב, והשתא יליף שפיר לדיני ממונות, דכיון דלא מהני רוב להוציא ממון, כש"כ דסימנים לא מהני להוציא ממון. ולדרך זו עולה ג"כ דלא כקובה"ע, דודאי שנים שאמרו פלונית דהאי סימני' והאי סימני' נתקדשה, מהני עדותם להחזיקה לאש"א עיי"ז, הואיל וליכא הכא דין דוהצילו העדה וגם אינו הוצאת ממון.

תוד"ה פלניא. וא"ת והלא משיאין אשה ע"פ סימנין להך לישנא דאמר רבא סימנין דאורייתא בפרק בתרא דיבמות (ק"כ א'), ואם לאחר שנשאת באו עדים שזינתה קטלינן לה דסמכינן אסימנים

מהם ודאי טמא, והרי דלא דנין מה שקודם החזקנו כל אחד דטהור. וכן מסיק בנגע זה בככר אחד וזה בככר אחר, ואכל אדם אחר שתיהם הוא טמא ממנ"פ. ודימה לדין חד בתרי בטיל ליסודו דהוי רק מדין כל דפריש ולא מדין ביטול כלח בלח דהאיסור נהפך להיות, דביאכל אדם אחד כל הג' חתיכות חייב חטאת, דמנ"פ אכיל איסור.

וכעיי"ז צ"ע טובא בהבנת שיטת הרמב"ם פכ"ב מעדות ה"ב ד-דס"ל בדינא דגמרא שבועות מ"ז ב' מלוה ולוה וב' שטרות דיד בעל השטר על התחתונה, דמכ"מ אח"כ יכול לחזור המלוה ולגבות שטר השני באותו ב"ד אפילו אי זוכרין שכבר גבה שטר הקטן מקודם, ולא אמרינן ממנ"פ גבינן חד שטר מן הלזה שלא כדין. ובריתב"א שבועות שם אייתי שיטה זו ותמה ופליג דהא ודאי גובין מן הלזה שלא כדין.

והנה הגר"א בשו"ע סל"א ס"ב פירש מצד דינא דקם דינא ביבמות דף ל"ז וכ"ה בתומים. מיהו צ"ע טובא ליסוד תה"ד ס' ש"י דקם דינא מצד יאוש וסילוק נגעו בה, והכא כשכופר ב' השטרות, וגובין ממנו שטר המנה, אטו אומר בנפשו [לצד דשטר המנה שקר ושטר המאתיים אמת] הנני מתיאש משטר המנה שגבו ממני שלא כדין, ואח"כ אכפור בשטר המאתיים, או דאומר בנפשו לכה"פ המנה הרי הוא חצי שטר המאתיים שאני חייב לו באמת, וא"כ היכן יאוש וסילוק בזה, ולא דמי כלל לספק ויבם כנ"ל. וכן חזינן מספיקת נתה"מ שם סק"ד דאפשר האי דינא אפילו קודם גוביינא של הראשון, ובדין קם דינא בהדיא בתרוה"ד

הדין כלפי שמיא ואינו רק דין הנהגה כלפי ב"ד, דהרי בפשוטו אי כלפ"ש גליא דלאו אש"א, לא עברה בעצם איסור אש"א, והנהגת ב"ד כאנוסין, וכך גם מתפרש דין סולקין על החזקות, דלצד דאינה אשת איש הו"ל כאנוסין, דאין להם למיחש לזה, אולם לחידוש רע"א באמת קובע הדין כלפ"ש, הן דהויא כדין אש"א והן אי החזקה מכרעת דפנוי' ליכא בה איסור אש"א אף כלפ"ש, דלא אסרה תורה באיסור אש"א מי שמוחזקת לן כפנוי', וזה יסוד דבריו ליישב קושית תוס' הנ"ל, דה"נ בסימנים כיון שנתחזק דפנוי' היא, ממילא הוי כאש"א ודאית שזינתה, אבל פלניא דהאי סימני' קטלי', אנו דנין שמא האי גברא לא קטיל וזהו שורש החילוק כדבריו בתשובה הנ"ל.

שימית רבינו יצחק ז"ל שהביא בתורי"ד ב"ב ל"א ב', דשני כיתי עדים המכחישים זה את זה, לר"ה דקיי"ל כוותי' דזו באה בפנ"ע ומעידה וזו באה בפנ"ע ומעידה, אי כת אחת מאלו העידה על קדושין, וכת השנית העידו שזינתה, קטלינן לה, דכל כת בשעתה הוחזקה בכשרות וממילא קמן אש"א ודאית שזינתה. ותורי"ד תמה טובא דהא ממנ"פ נפיק עדות מחד כת רשעים והיאך נפסוק חיוב מיתה, ולא דמי לעיקר דין זו באה בפנ"ע ומעידה וזו באה בפנ"ע ומעידה, דהתם אין אחת זקוקה לחברתה ודנין כל אחת בפנ"ע, משא"כ בזה אנו זקוקין לעדות ב' הכיתות.

והביא ראי' מהדין המבואר בתוס' פסחים י' א' בדינא דב' שבילין, דאם נגעו שניהם בככר אחד, ודאי נטמא ממנ"פ, דאחר

בפנ"ע הוא ספק והוכרע מכח חזקה. משא"כ הככר שבא לפנינו אחר נגיעת שניהם בב"א דליכא כלפיו תחילת ספק.

מידו מה דיליף מינה התור"ד שם, דבנגע אחד בככר זה והשני בככר זה הרי אחר האוכל שניהם טמא ממנ"פ, בזה לכאור' יחלקו הר"י והרמב"ם, דכיון דכלפי כל נגיעה בככר הוי ספק שהוכרע עפ"י חזקה דטהור, והיינו דכל ככר שבא לפנינו הוי במצב ספק שנכנס לגדר הכרעת חזקה, שוב לא נדון ממנ"פ מצד הצירוף, כמו בב' שטרות להרמב"ם דלא דנין ממנ"פ דגובין מהלוח שלא כדין. והא דאחד מכת זו ואחד מכת זו אין מצטרפין, הוי גם מאותו הגדר, דכלפי צירוף עדות זו ליכא תחילת ספק דחד מינייהו פסול ומה"ט לא מהני.

בבית יעקב סופ"ק דכתובות יסד דב' דינים בחזקה דמעיקרא, (א) חזקה המכרעת ופושטת הספק. (ב) דין הנהגה בעלמא כמצב הקודם והספק נשאר בעינו.

ודבריו בסוגית אלמנת עיסה, דבכגון ספק למי נבעלה, אי לכשר אי לפסול, הרי שורש הספק בדידה אי נתחדש בה בעילה הפוסלת, ומכרעת חזקת כשרות את עצם הספק, והוי גדר "בירור דיני" [דאין כאן בירור שכלי כחזקת אנ"ס שבש"ס כגון אין אדם פורע תו"ז]. ומאידך נבעלה לספק חלל ידוע, דשורש הספק בהבועל, לא שייך לומר דחזקה דידה תכריע ספק הבועל, וכעין סברת רמב"ן בנדה י"ח דלא שייך דחזקת טהרה של העיסה תדון על התינוק דלא נגע באשפה עם שרצים, דדין העיסה מסתעף

דרק לאחר גוביינא, הרי דנתה"מ לכאור' לא פירש כהגר"א ותומים.

אולם ליסוד רע"א הנ"ל מתבארים שיטת הר"י והרמב"ם, דכיון דכלפי כל כת עדים החזקנו בודאי כשרים, הרי גם כלפי שמיא הו"ל אשת איש ודאית, דגדר דין עדים אינו דלא מהני שיצא לנו עדות מרשעים ממנ"פ, רק דבעינן עדים כשרים, ורשעים עדים פסולים הם, והכא דהחזקה קבעה דכשרים, ממילא גם כלפ"ש הו"ל בדין "עדים כשרים", ולא דנין כלל מה דממנ"פ נפיק חד עדות מרשעים, וכיון דכל עדות הוכשרה בודאות, הרי קמן אש"א שזינתה, דבשעתו ה' עדים כשרים על אש"א, ועתה עדים כשרים על זנות. וכמו שביאר רע"א לגבי דין אש"א דאותה שהחזקנו בדין אש"א קבעה תורה בדין אש"א אף אי כלפ"ש גליא דלאו אש"א, ודכוותה לענין דין עדים. וכ"ה כדינא דב' שטרות לשיטת הרמב"ם והשו"ע, דכל שטר נקבע דעדיו כשרים, וא"כ הו"ל דין כשרים גם כלפי שמיא. ולא איכפת לן הממנ"פ דנפיק עדות מרשעים.

ומה דהקשה תור"ד מדין ב' שבילין בנגעו שניהם באותו הככר, החילוק להר"י, דהתם כשנידון הככר בא לפנינו ליכא תחילת ספק, דודאי חד טמא נגע בככר, וא"כ אינו נכנס כלל לגדר חזקה, דרק במקום ספיקות נאמרה חזקה לקבוע הדין גם כלפי שמיא. וחלוק טובא מכת אחת על קדושין וכת אחת על זנות, דהתם נידון הקדושין הוכרע עפ"י עדים כשרים מכח חזקה, ונידון הזנות עפ"י עדים כשרים מכח חזקה, ולא דנין עתה מצד ממנ"פ של צירוף ב' הכיתות, דכל נידון

שנגע בה טמאה, ה"ה בזה כיון דחזקת מעיקרא דמקוה תכריע על כשרותו ממילא נטהר הטמא בטבילתו.

וי"ל דבחסר לפניך דודאי השתנות קמן ליכא גדר חזקה המכרעת אלא חזקת הנהגה בעלמא, וא"כ הספק על המקוה בעצם קאי בעינו, והכא קובע חזקת הנהגה דהגברא דהוא הנידון שלפנינו, משא"כ בספק אי נטהוה השתנות איכא גדר חזקה המכרעת. מיהו באחרונים ז"ל דהחזקה אינה מכרעת איחור השינוי, אלא כלפי הזמן המסופק דלא נשתנה וממילא השינוי מאוחר יותר, ושוב י"ל גדר חזקה המכרעת. [עי' לעיל י' ב']

ויתכן דכל חידוש רע"א דחזקה קובעת כלפי שמיא אינה אלא בסוג חזקה המכרעת הספק, אולם בחזקת הנהגה בעלמא דהספק קאי בעינו אינו מכריע הדין כלל והוי דין הנהגה בעלמא. ובזה ביאר מו"ר הגאון רמ"ה שליט"א ספיקת חכמי בריסק בחד נגד חד אי מצטרפין לעדות אחרת וחלוק מב' כיתי עדים המכחישין זא"ז דאחד מכת זו ואחד מכת זו אין מצטרפין מצד ממנ"פ, וכבר תמהו הגר"א ונתה"מ דא"כ מהו תחילת ספיקם, וכן מסוגיא ערוכה דשבועות מ"ז א' דמשוינן הכחשת חד נגד חד.

והיינו ביסוד רע"א דהחזקה קובעת כלפי שמיא, וא"כ לא דנין מצד ממנ"פ עדות מפי רשע, רק דבאמת כל אחד נידון כעד כשר מחמת החזקה ונעשה כשר לגמרי, רק דבתו"ת ליכא גדר חזקה המכרעת מסברא הנ"ל דליכא הכרעה בתו"ת, ובזה הספק קאי בעינו ואינו מכריע כלפי שמיא, וא"כ איכא

מדין התינוק וכבר הוכרע ע"י רוב תינוקות מטפחין דהוא טמא. רק דאיכא דין הנהגה בעלמא להמשיך דין כשרותה. ומה"ט ביאר בב"י דאהני רק לגבי דידה דקדמה הנהגה, אולם לגבי בתה דלא קדמה הנהגה, הרי אפילו למ"ד חזקת האם מהני לבת, הכא לא יהני דגם כלפי האם אין כאן הכרעת הספק, וכלפי הבת הספק בעינו בלא קדימת הנהגה להמשיכו, וזה ביאור דברי תוס' שם.

וכמה ענינים יש לבאר ביסוד זה, כדלהלן.
(א) יסוד חמד"ש דאף למאי דס"ל תו"ת ספיקא דרבנן דמה"ת מוקמינן אחזקה, דמכ"מ אינו מכריע הספק, ונפק"מ לשיטת הראשונים דחלוק מה"ט לגבי תפיסה לאחר הספק, דבספיקא דתו"ת מהני תפיסה. ועפ"י סברת רע"א דלא מהני הכרעת אנ"ס בתו"ת, דתרי כמאה והאנ"ס לא עדיף מכת נוספת, ה"ה גדר האנ"ס הדיני שבחזקה אין בכוחו להכריע בספיקא דתו"ת, והוי רק גדר הנהגה בעלמא, ומה"ט מהני תפיסה דאל תוציאנו מספק.

(ב) סברת קה"י בגדר תרתי לריעותא, דלאופן הפשוט כהנראה מרש"י ריש נדה, דחסר לפניך מגרע חזקת מעיקרא דמקוה, וממילא מכרעת חזקת טומאה דגברא, דיקשה כיון דבעלמא חזקה דמעיקרא מהני כנגד חזקה דהשתא, נימא הכרעת חזקה דמעיקרא על המקוה דהיתה שלמה בשעת טבילת הטמא, וממילא מסתעף דין טהרתו, וכסברת הרמב"ן גבי רוב תינוקות מטפחין הנ"ל, דדין העיסה נובע מדין התינוק הנוגע, וכמו דהתם בהוכרע עפ"י רוב דהתינוק טמא, ממילא העיסה

הוזכרה בזה שם של שלמות, ולא מתפרש שם נבלה על שלימה יותר מעל מקצתה, ולא מצינו חשיבות בשלמותה להתחייב בה אפילו בכ"ש.

ודעת הר"ן ס"פ גיה"נ (דף ל"ו א' בדפי הרי"ף) דרבנן קושטא קאמרי דדוקא ברי' נשמה חשיבא ברי', וגיה"נ ואמה"ח מצד דבאין מבע"ת דהוה ב" חיותא, וניחא היטב הא דבטבל ליכא חיוב בכ"ש, שהרי אינו ברי' נשמה, וגבי נבילה שלמה דלא מחייב בכ"ש מטעם ברי', ביאר הר"ן משום דלא נאסרה מתחילת ברייתה, והיינו דהתחדשות התנבלותה גורמת איסורה ולא חשיבות ברי' שבה. והוסיף בקה"י דתוס' הזכירו צידוד סברא זו אליבא דר"ש, מ"מ לא יכלו לנקוט כן לרבנן, כיון דלשיטתם לא בעינן ברי' נשמה, ויקשה אמאי אינו חייב בחיטה אחת של טבל, דהא נאסרה מתחילת ברייתה, וע"כ מצד סברתם דלא נזכר בתורה שם שלמותה, וממילא ניחא נמי נבלה דלא מחייב בכ"ש כנ"ל. ועי' רש"י ק"ב ב' דהא דבמיתתה בכזית, לפי שלא נאסרה באיסור זה דנבלה מתחילת ברייתה. וזה כשיטת הר"ן.

אמר שמואל לא אסרה תורה אלא שעל הכף בלבד שנאמר על כף הירך. עולה מסוגית הגמ' דתנא דמתנ' דס"ל אכלו ואין בו כזית חייב, היינו רבנן דברייתא דכשמואל דלא אסרה תורה אלא שעל הכף. דמה"ט אכילה דכתיב ב', לומר דכי אית ב' ארבעה וחמשה זיתים ואכל חד כזית מיחייב, ומקרא דעל כף הירך ליכא למילף, כיון דקמ"ל דרק שעל הכף נאסר, וממילא איכא

ממנ"פ עד פסול, משא"כ בחד נגד חר הו"ל גדר חזקה המכרעת, וכיון דכלפי כל חד הכרענו דכשר, הו"ל חזקה גם כלפי שמיא דעד כשר הוא ושפיר דנו דבכה"ג יצטרפו כאחת לעדות אחרת, וסוגיא דגמ' לר"ח דלא ס"ל דזו באה בפנ"ע ומעידה אולם לר"ה דקיי"ל כוותי' שפיר י"ל דחד נגד חד עדיף.

מתנ'. האוכל מגיד הנשה כזית סופג ארבעים. ב' חידושים בזה, (א) דלא בעינן כולי' גיד כסוגית הגמ' בע"ב דבעינן קרא לזה. (ב) כדלעיל צ"ב ב' עץ הוא והתורה חייבה עליו, דאע"פ שאין בגיה"נ נו"ט, דינו כשאר מאכ"א, וכ"ה במאירי.

אכלו ואין בו כזית חייב. בתוד"ה מ"ט, מסקו דלקושטא דמילתא לא בעינן ברי' נשמה לרבנן, דהא גיה"נ ואמה"ח נחשב ברי', והא דאמרו רבנן לר"ש ברפ"ג דמכות ברי' נשמה שאני, לרבירי דר"ש קא"ל. ולפי"ז קשה אמאי אינו חייב לרבנן באוכל חטה אחת של טבל מטעם ברי', אהא ביארו דרק היכא דהתורה הזכירה שמו ואי יחלק אין שמו עליו, כגון אל תאכל גיד, או עוף טמא, או אמה"ח, דמשמע בין גדול בין קטן, והוה כאילו פירשה התורה שכשהוא כברייתו חייב בכ"ש, וה"ה גבי טבל אילו הוה כתיב אל תאכל חיטה של טבל, אמנם כיון דכתיב ולא יחללו, ולא נתפרש שם הפרי, אלא סתם איסור אכילה, לא אחשבי' רחמנא להתחייב עלי' בכל שהוא, וניחא גבי נבילה שלמה, כגון בעוף טהור שאין בו כזית, דאינו חייב משום ברי' כס"פ גיה"נ, היינו משום דגם חתיכה מנבילה נקראת נבילה, וכשאמרה תורה אל תאכל נבלה לא

האיסור, עי' רא"ש בפירקין ס"ל, ומ"מ כשאוכל הכל מיחייב על אכילת הבשר מטעם שאכל ברי', וה"נ נימא כן גבי גיה"נ דלא מיחייב באין בו כזית אא"כ אכלו כולו אע"פ שהאיסור הוא רק מה שעל הכף. אולם בשו"ע יו"ד ס' ק' משמע מדברי הרמ"א שאותו חלק שעל הכף עצמו נקרא ברי', ובהגהת יד אברהם כתב שכ"ה דעת הרמב"ם וצ"ע עיי"ש.

תוד"ה מ"ט. בסוה"ד. "וא"ת ור"ש דחשיב חטה ברי' היאך תרומה עולה בק"א הא אמרינן לקמן (דף ק' א') דברי' לא בטלה גבי גיד, וכי תימא דהתם היינו טעמא דכשנולד, נולד האיסור עמו, כמו גיד ושרצים ואבר מן החי ועופות טמאים, אבל תרומה מותר עד שימרח, אכתי ערלה וכלאי הכרם לא ליבטלו". בקה"י סכ"ז הביא תורע"א למשניות מכות, דהקשה על צידוד תוס' דהרי גם טבל לא נאסר אלא עד לאחר מירוח וראי' פני הבית ומ"מ חשיב ברי', והיאך דנו דתרומה לא חשיב ברי' משום דבעינן מירוח. ואמנם לענין אכילת קבע אסור קודם גמ"מ, הא זה אינו אלא מדרבנן וכמש"כ תוס' בפסחים דף ט' ד"ה כדי, ובמנחות דף ס"ז.

וביאר דלגבי דין טבל נחשב תחילת ברייתן בשעת מירוח שאז הם נעשו בשם דגנך דיגונך, דזהו כפנים חדשות וצורה חדשה להתבואה, וכיון דמתחילת היותו בשם דיגונך, נאסר, ה"ז נחשב שנאסר מתחילת ברייתו, וראי' לזה מהא דמבואר בסוגיין דגיה"נ נקרא ברי' להתחייב בכ"ש, והא מבואר ר"פ דגיה"נ מתחילת יצירתו הוא

דין ברי' באכל הגיד אפילו שאין בו כזית. והעיד בקה"י חולין סכ"ה סק"ו דכיון דס"ל לתנא דמתנ' דלא אסרה תורה אלא שעל הכף, אמאי חשיב ברי' להתחייב בליכא כזית, הא אותו מקצת גיד אינו ברי' שלמה, ובשלמא לשיטת תוס' נוחא, כנ"ל דתליא ברי' משום דהו"ל כמפרש, כאילו כתבה תורה לא תאכל גיד בין קטן בין גדול כל ששמו גיד, וא"כ אתי שפיר כיון דהקרא מיירי באותו חלק גיד שעל הכף, ועל זה אסרה תורה גיד סתם בין קטן בין גדול, דהא על חלק זה פירשה התורה איסורא סתמא דמשמע אפילו קטן והו"ל איסור שלם, אולם להר"ן ודעימי' דביארו טעמא דנבלה לא חשיבא ברי', לפי שלא נאסרה מתחילת ברייתה, הרי דמפרשי ענין ברי' כפשוטו שהוא דבר שלם, א"כ אמאי אותו חלק גיד שאסור נחשב ברי' והא אינו אבר שלם ואין כאן חשיבות ברי'.

וצידד דאולי נימא דאה"נ לא מיחייב עלי' כשאין בו שיעור, אא"כ אכלו כולו דהוי ברי' אע"פ שחלק ממנו אינו אסור מה"ת, מ"מ כיון שאכל ברי' אכילה חשובה היא וחייב על חלק האיסור שבו. וכה"ג אשכחן בדף ק"ב ב' אכל צפור טמאה בין בחי' בין במיתתה ככל שהוא מטעם ברי', ופשיטא דאם יטול את העצמות ממנה ויאכל את השאר דלא הוי ברי' שהיא חסרה (ועי' תוס' יומא ע"ט א' ד"ה ולא בירך דבחסר הגרעין מהזית לא הוי ברי'), אלא כשאוכל כולה הו"ל ברי', אע"פ דלכאור' פשוט דליכא איסור כלל באכילת עצמות של עוף טמא, כדין כל האיסורין שאין העצמות בכלל

בכזית, אלמא דלענין איסור נבלה לא מהני מה שהיא ברי', ולמדין מזה דכמו שאינה חשובה ברי' לענין ליחייב מלקות, ה"נ אינה חשובה ברי' לענין דלא בטיל, וקשה להסוברים דאיכא איסור עשה דאינו זבוח, הא זה איכא מתחילת ברייתא, ושפיר י"ל דלא בטיל אפילו באלף מטעם איסור העשה, דדוקא לענין להתחייב מלקות בכ"ש דתלוי בהלאו ולענין זה שפיר ליכא ברי', אולם למניעת הביטול לכא' סגי בכרי' מצד איסור העשה, וצידד דאולי רק באיכא מלקות דאחשבי' רחמנא למלקות, ולא באיסור עשה דליכא מלקות ולא אחשבי' קרא, ודן מדברי התוס' בסוגיין. עי' קה"י סכ"ז שם.

מתנ'. האוכל מגיד הנשה בזית סופג ארבעים. ב' חידושים בזה, (א) דלא בעינן כולי' גיד כסוגית הגמ' בע"ב דבעינן קרא לזה. (ב) כדלעיל צ"ב ב' עץ הוא והתורה חייבה עליו, דאע"פ שאין בגיה"נ נו"ט, דינו כשאר מאכ"א, וכ"ה במאירי.

אכלו ואין בו בזית חייב. בתור"ה מ"ט, מסקו דלקושטא דמילתא לא בעינן ברי' נשמה לרבנן, דהא גיה"נ ואמה"ח נחשב ברי', והא דאמרו רבנן לר"ש ברפ"ג דמכות ברי' נשמה שאני, לרבנן דר"ש קא"ל. ולפי"ז קשה אמאי אינו חייב לרבנן באוכל חטה אחת של טבל מטעם ברי', אהא ביארו דרק היכא דהתורה הזכירה שמו ואי יחלק אין שמו עליו, כגון אל תאכל גיד, או עוף טמא, או אמה"ח, דמשמע בין גדול בין קטן, והוה כאילו פירשה התורה שכשהוא כברייתו חייב בכ"ש, וה"ה גבי טבל אילו הוה כתיב אל תאכל חיטה של טבל, אמנם

בשר ואח"כ נעשה גיד, כמבואר בתוס' וראשונים צ' א', וא"כ הא לא נאסר מתחילת ברייתו, אלא ודאי נחשב נאסר מתחילת ברייתו משעת היותו ב"שם גיד", דהוי צורת גיד מחודשת דקודם לכן הוי צורת בשר, וה"נ לענין טבל שהתורה הצריכה דיגון לענין תרו"מ, הרי בשעה שנעשה ממורח הוא שעת יצירתו בצורה המחייבתו בתרו"מ, ודוקא תרומה נחשב שלא נאסר מתחילת ברייתו, שהרי הוא בצורתו לפני הפרשתו כלאחר הפרשתו, וקריאת השם תרומה אוסרתו.

והוסיף דאפילו אי נימא דתוס' אזלי הכא בשיטת רש"י לקמן ק"ב ב' דנבילה לא נקרא נאסר מתחילת ברייתו, ולכא' ה"נ נימא שצורתה הזאת במצב נבילה הוא תחילתו לענין איסור נבלה, די"ל דלא דמי כלל, דיסוד ענין ברי' הוא מטעם חשיבות, וכשהוא צריך לגמ"מ י"ל שזהו ברייתו המחשיבתו לדין זה, אבל הניבול בכהמה אינו מחשיבתה אלא מקלקלה, ואי אפשר לומר שחשיבות מציאות של ברי' מנובלת מחייבתו בכ"ש. ויש להעיר דתוס' כתבו הטעם בתרומה משום דבעי מירוח ולא משום דתלוי בקריאת שם וצ"ע.

עוד דן בתורע"א עהמ"ש במכות לשיטת רש"י והר"ן דנבלה לא חשיב ברי' משום דלא נאסר מתחילת ברייתו, וכן פסקינן יו"ד ס' ק' דלא חשיב ברי' לענין שאפילו באלף לא בטיל, והא דין זה דנבילה לא נקרא ברי' נלמד מברייתא דחולין דף ק"ב, אכל צפור טהורה בחי' (שהיא אבמה"ח) בכ"ש, במיתתה (שהיא נבלה)

עולה מסוגית הגמ' דתנא דמתנ' דס"ל אכלו ואין בו כזית חייב, היינו רבנן דבריייתא דכשמואל דלא אסרה תורה אלא שעל הכף, דמה"ט אכילה דכתיב ב', לומר דכי אית ב' ארבעה וחמשה זיתים ואכל חד כזית מיחייב, ומקרא דעל כף הירך ליכא למילף, כיון דקמ"ל דרק שעל הכף נאסר, וממילא איכא דין ברי' באכל הגיד אפילו שאין בו כזית. והעיר בקה"י חולין סכ"ה סק"ו דכיון דס"ל לתנא דמתנ' דלא אסרה תורה אלא שעל הכף, אמאי חשיב ברי' להתחייב בליכא כזית, הא אותו מקצת גיד אינו ברי' שלמה, ובשלמא לשיטת תוס' נחא, כנ"ל דתליא ברי' משום דהו"ל כמפרש, כאילו כתבה תורה לא תאכל גיד בין קטן בין גדול כל ששמו גיד, וא"כ אתי שפיר כיון דהקרא מיירי באותו חלק גיד שעל הכף, ועל זה אסרה תורה גיד סתם בין קטן בין גדול, דהא על חלק זה פירשה התורה איסורא סתמא דמשמע אפילו קטן והו"ל איסור שלם, אולם להר"ן ודעימי' דביארו טעמא דנבלה לא חשיבא ברי', לפי שלא נאסרה מתחילת ברייתה, הרי דמפרשי ענין ברי' כפשוטו שהוא דבר שלם, א"כ אמאי אותו חלק גיד שאסור נחשב ברי' והא אינו אבר שלם ואין כאן חשיבות ברי'.

וצידד דאולי נימא דאה"נ לא מיחייב עלי' כשאין בו שיעור, אא"כ אכלו כולו דהוי ברי' אע"פ שחלק ממנו אינו אסור מה"ת, מ"מ כיון שאכל ברי' אכילה חשובה היא וחייב על חלק האיסור שבו. וכה"ג אשכחן בדף ק"ב ב' אכל צפור טמאה בין בחי' בין במיתתה בכל שהוא מטעם ברי',

כיון דכתיב ולא יחללו, ולא נתפרש שם הפרי, אלא סתם איסור אכילה, לא אחשבי' רחמנא להתחייב עלי' בכל שהוא, וניחא גבי נבילה שלמה, כגון בעוף טהור שאין בו כזית, דאינו חייב משום ברי' כס"פ גיה"נ, היינו משום דגם חתיכה מנבילה נקראת נבילה, וכשאמרה תורה אל תאכל נבלה לא הוזכרה בזה שם של שלמות, דלא מתפרש שם נבלה על שלימה יותר מעל מקצתה, ולא מצינו חשיבות בשלמותה להתחייב בה אפילו בכ"ש.

ודעת הר"ן ס"פ גיה"נ (דף ל"ו א' בדפי הרי"ף) דרבנן קושטא קאמרי דדוקא ברי' נשמה חשיבא ברי', וגיה"נ ואמה"ח מצד דבאין מבע"ח דהוה ב' חיותא, וניחא היטב הא דבטבל ליכא חיוב בכ"ש, שהרי אינו ברי' נשמה, וגבי נבילה שלמה דלא מחייב בכ"ש מטעם ברי', ביאר הר"ן משום דלא נאסרה מתחילת ברייתה, והיינו דהתחדשות התנבלותה גורמת איסורה ולא חשיבות ברי' שבה. והוסיף בקה"י דתוס' הזכירו צידוד סברא זו אליבא דר"ש, מ"מ לא יכלו לנקוט כן לרבנן, כיון דלשיטתם לא בעינן ברי' נשמה, ויקשה אמאי אינו חייב בחיטה אחת של טבל, דהא נאסרה מתחילת ברייתה, וע"כ מצד סברתם דלא נזכר בתורה שם שלמותה, וממילא ניחא נמי נבלה דלא מחייב בכ"ש כנ"ל. ועי' רש"י ק"ב ב' דהא דבמיתתה בכזית, לפי שלא נאסרה באיסור זה דנבלה מתחילת ברייתה. וזה כשיטת הר"ן.

אמר שמואל לא אסרה תורה אלא שנע' הכף בלבד שנאמר על כף הירך.

ופשיטא דאם יטול את העצמות ממנה ויאכל את השאר דלא הוי ברי' שהיא חסרה (ועי' תוס' יומא ע"ט א' ד"ה ולא בירך דבחסר הגרעין מהזית לא הוי ברי'), אלא כשאוכל כולה הו"ל ברי', אע"פ דלכא' פשוט דליכא איסור כלל באכילת עצמות של עוף טמא, כדין כל האיסורין שאין העצמות בכלל האיסור, עי' רא"ש בפירקין ס"ל, ומ"מ כשאוכל הכל מיחייב על אכילת הבשר מטעם שאכל ברי', וה"נ נימא כן גבי גיה"נ דלא מיחייב באין בו כזית אא"כ אכלו כולו אע"פ שהאיסור הוא רק מה שעל הכף. אולם בשו"ע יו"ד ס' ק' משמע מדברי הרמ"א שאותו חלק שעל הכף עצמו נקרא ברי', ובהגהת יד אברהם כתב שכ"ה דעת הרמב"ם וצ"ע עיי"ש.

תוד"ה מ"ט. בסוה"ד. "וא"ת ור"ש דחשיב חטה ברי' היאך תרומה עולה בק"א הא אמרינן לקמן (דף ק' א') דברי' לא בטלה גבי גיד, וכי תימא דהתם היינו טעמא דכשנולד, נולד האיסור עמו, כמו גיד ושרצים ואבר מן החי ועופות טמאים, אבל תרומה מותר עד שימרח, אכתי ערלה וכלאי הכרם לא ליבטלו". בקה"י סכ"ז הביא תורע"א למשניות מכות, דהקשה על צידוד תוס' דהרי גם טבל לא נאסר אלא עד לאחר מירוח וראי' פני הבית ומ"מ חשיב ברי', והיאך דנו דתרומה לא חשיב ברי' משום דבעינן מירוח. ואמנם לענין אכילת קבע אסור קודם גמ"מ, הא זה אינו אלא מדרבנן וכמש"כ תוס' בפסחים דף ט' ד"ה כדי, ובמנחות דף ס"ז.

וביאר דלגבי דין טבל נחשב תחילת ברייתן בשעת מירוח שאז הם נעשו בשם דגנך דיגונך, דזהו כפנים חדשות וצורה חדשה להתבואה, וכיון דמתחילת היותו בשם דיגונך, נאסר, ה"ז נחשב שנאסר מתחילת ברייתה, וראי' לזה מהא דמבואר בסוגיין דגיה"נ נקרא ברי' להתחייב בכ"ש, והא מבואר ר"פ דגיה"נ מתחילת יצירתו הוא בשר ואח"כ נעשה גיד, כמבואר בתוס' וראשונים צ' א', וא"כ הא לא נאסר מתחילת ברייתו, אלא ודאי נחשב נאסר מתחילת ברייתו משעת היותו כ"שם גיד", דהוי צורת גיד מחודשת דקודם לכן הוי צורת בשר, וה"נ לענין טבל שהתורה הצריכה דיגון לענין תרו"מ, הרי בשעה שנעשה ממורח הוא שעת יצירתו בצורה המחייבתו בתרו"מ, ודוקא תרומה נחשב שלא נאסר מתחילת ברייתו, שהרי הוא בצורתו לפני הפרשתו כלאחר הפרשתו, וקריאת השם תרומה אוסרתו.

והוסיף דאפילו אי נימא דתוס' אזלי הכא בשיטת רש"י לקמן ק"ב ב' דנבילה לא נקרא נאסר מתחילת ברייתה, ולכא' ה"נ נימא שצורתה הזאת במצב נבילה הוא תחילתו לענין איסור נבלה, ד"ל דלא דמי כלל, דיסוד ענין ברי' הוא מטעם חשיבות, וכשהוא צריך לגמ"מ י"ל שזהו ברייתו המחשיבתו לדין זה, אבל הניבול בבהמה אינו מחשיבתה אלא מקלקלה, ואי אפשר לומר שחשיבות מציאות של ברי' מנובלת מחייבתו בכ"ש. ויש להעיר דתוס' כתבו הטעם בתרומה משום דבעי מירוח ולא משום דתלוי בקריאת שם וצ"ע.

עוד דן בתורע"א עהמ"ש במכות לשיטת רש"י והר"ן דנבלה לא חשיב ברי' משום דלא נאסר מתחילת ברייתה, וכן פסקינן יו"ד ס' ק' דלא חשיב ברי' לענין שאפילו באלף לא בטיל, והא דין זה דנבילה לא נקרא ברי' נלמד מברייתא דחולין דף ק"ב, אכל צפור טהורה בחי' (שהיא אבמה"ח) בכ"ש, במיתתה (שהיא נבלה) בכזית, אלמא דלענין איסור נבלה לא מהני מה שהיא ברי', ולמדין מזה דכמו שאינה חשובה ברי' לענין ליחייב מלקות, ה"נ אינה

חשובה ברי' לענין דלא בטיל, וקשה להסוברים דאיכא איסור עשה דאינו זבוח, הא זה איכא מתחילת ברייתה, ושפיר י"ל דלא בטיל אפילו באלף מטעם איסור העשה, דדוקא לענין להתחייב מלקות בכ"ש דתלוי בהלאו ולענין זה שפיר ליכא ברי', אולם למניעת הביטול לכאור' סגי בברי' מצד איסור העשה, וצידד דאולי רק באיכא מלקות דאחשבי' רחמנא למלקות, ולא באיסור עשה דליכא מלקות ולא אחשבי' קרא, ודן מדברי התוס' בסוגיין. עי' קה"י סכ"ז שם.

מפתח ערכים

לפי מדר א-ב עפ"י סימון עמודי הספר

- א -

אבר היוצא בב"פ

גדר איסור אבר היוצא בלא חזרה	רבה, רלא, רלה, רסח
גדר איסור בשר בשדה טרפה לענין אבר שחזר	רכז
אבר היוצא של בן פקועה שאמו טריפה	רכז, רמב
אבר היוצא של עובר מת (שיטת רש"י)	רסא
גדר איסור מקום חתך	רכח
הוציא ידו וחתכה קודם שחיטה והחזיר מקום חתך	רכט
נידון לידה לאיברים לענין אבר היוצא	רלא
הוציא עובר את ידו בעזרה מהו	רלד
הוציא עובר את ידו בין סימן לסימן	רלה

אבר המדולדל

מהות איסור אבר המדולדל	ער
אבר המדולדל לבן נח	ער
אבר המדולדל להושיטו לבן נח	ער
גדר דין מיתה עושה ניפול ושחיטה אינה עושה ניפול	רעא, רעב

אבר מן החי

אי חלוק גדר האיסור דישאל מב"נ	רעא
בן נח אי נהרג על אבר מן החי בעוף	קכה
אי חל על העובר דין אמ"ה במעי אמו	רפא
אי איסור אבר היוצא משום אמ"ה	רלה, רמ
איסור תולעים שבבהמה משום אמ"ה או משום שרץ	רכד
כהא דביצת עוף טהור ליכא משום אמ"ה	ריב

אגדה

יהי כבוד ה' לעולם ישמח ה' במעשיו	קצז
הקב"ה מתאוה לתפלתן של צדיקים	קצט
ביאור קרא דהבן יקיר לי אפרים	שצ
זכו בניו לשתי מצות אפר פרה ועפר סוטה	שפט

אותו ואת בנו

גדר איסור אותו ואת בנו	רצה, שיו, שכא
אותו ואת בנו ובנו ואותו אי חשיב שם אחד	שיו
דין הבה"ג דבתרא אסור למיכל ביומי	רצה, שמו
דמיון שחט בתה לאכל ב' זיתי חלב	שיו
ראשון חולין ושני קדשים לענין או"ב לר"ש	שז
שחט כבת אחת אי עבר או"ב	רצה
שחט שני בני' ואח"כ שחטה לסומכוס	שיו
בדין שה ואפילו מקצת שה לגבי או"ב	שא
שיטת הרמב"ם בדין חוששין לזרע האב לענין מלקות דאו"ב	דש
שחיטת מסוכנת בלא פרכוס לענין או"ב	קמו

אימור

שיטות הראשונים בדין איטר	תוא
--------------------------	-----

אין אדם אוסר דבר שאינו שלו

בכללא דאין אדם אוסר דבר שאינו שלו	קכח
חלות איסור בעלמא בדבר הפקר	קכט

אין אימור חל על אימור

בכללא דאעחע"א אי לא חל כלל או רק לענין חיוב	תד
אאחע"א באותו הלאו	שיח
אאחע"א לענין או"ב (קושית חת"ס על שיטת סומכוס)	שיח
כהא דלאו דנבילה חייל אלאו דטריפה	קמו

אין ספק מוציא מידי ודאי

בתוס' דף י' ד"ה סכין	כט
----------------------	----

אינו זבוח

שחיטת טריפה אי מתרת איסור אינו זבוח	רפב, שנ
-------------------------------------	---------

אי עביד לא מהני

כהא דליכא משום אעל"מ באו"ב	רצו
נידון אעל"מ לענין שחיטה בשבת	נב

אש

הא דבאשו משום חציו ליכא חילוק בין תחילת האש להמשכה	נח
--	----

- ב -

בידו

גדר נאמנות בידו מדין בעלים שצה

בידקא דמיא

גדר כח ראשון וכח שני עי' אות [כ] ערך כח ראשון

בימוץ

הפרש גדר מחשבה דתרומה מביטול חמץ כלב יז

ביצים

כדיני דם כביצים רי

כהא דביצת עוף טהור ליכא משום אמ"ה ריב

ביצה טמאה שנתבשלה עם הטהורה רי

ריקמת ביצת עוף טמא אי לוקין ומשום מה לוקין רט

לקיחת ביצה טרופה מן העכו"ם רח

דין ביעי חשילתא תסז

תרנגולת טריפה שנתערבה בכשרות ונמצא ביצה ביניהם תלכ

בית השחימה

בית השחיטה רותח או צונן כ

בכור

ביאור הפלוגתא לענין בכור אי למפרע הוא קדוש רמד

ביאור הפלוגתא ביצא שליש דרך דופן ושני שליש דרך רחם רמה

חידוש מהרש"א לענין חלק הבכור הנשאר בפנים רמה

מכירת חלק הנשאר בפנים לעכו"ם רמה

מחתך ומשליך לבלבים אי פוטר הבא אחריו מבכורה רמד

חררת דם ושליא דפוטר מן הבכורה רמד

בלוע

איסור בלוע לענין לאסור היתר בלוע רנז

בל יחל

גדר כל יחל דנדירים ד

אי איכא כל יחל בנדבה ג

נזיר מן חרצן אי איכא כל יחל בשא"ד ד

כל יחל בקדשים קלים דליכא מעילה ד

בל תאחר

כל תאחר בהרי זו ג

בן פקועה

גדר התירו

יסוד היתר בן פקועה רכט, רלז, רמג, רפג
 אי חלוק גדר היתר ב"פ חי מב"פ מת רעא
 נולד קודם שחיטת אמו אי ניתר כולו בשחיטת עצמו רכו
 בן פקועה טריפה אי ניתר בשחיטת אמו רסג רעא
 בהא דאין הולד ניתר בשחיטת אמו הטריפה רפא, שנ
 הוציא את ראשו אע"פ שהחזירו הרי"ז כילוד רכו
 בדיני בן פקועה שהפריס ע"ג קרקע רפה
 דרנא דבשרא של בן פקועה רכד

בן פקועה בן ט'

פלוגתת ר"מ ורבנן אי שחיטת אמו מתרת ב"ט רעו
 שחיטת אמו של ב"ט אי מטהרתו מידי נבלה לדעת ר"מ רעו, רפד
 בן ט' שיצא מת לאחר שחיטת אמו לדעת ר"מ רעג, רעו
 הושיט ידו למעי בהמה ושחט בן ט' חי רעג
 מתה האם ושחט הולד כמעי אמו עדר
 כבעיא דמהו למנות בו ראשון ושני (ע"ד ב') רעט
 כפלוגתא אי אורא גרים או חדשים גרמי רפא

דינא דרב משרשיא

בן פקועה הבא על בהמה מעלייתא רלז, רפג
 בן פקועה הבא על בהמה מעליא לענין חלבה רלמ

חלבו דמו וגידו

הפרש דין חלבו דב"פ מדרמו ערה
 בהמה שנעקרו סימני' לענין חלבה רלמ
 חלב בן פקועה ב"ט תב
 פלוגתת ר"מ ור"י לגבי גיד שליל תב, תג
 דם השליל בכך ח' רעח

ד' סימנין אכשר בי' רחמנא

שורש פלוגתת ר"א ורבא (ע"ה א') רפג
 אי דינא דרב משרשיא דלא כרבא דד' סימנין אכשר בי' רחמנא רפג
 דין תולעים שנמצאו בכך פקועה רכד
 מצא בה דמות יונה רמג

בע"ח

בהא דבע"ח חשיבי ולא בטלי תלב

ברי'

בראשונים בגדר דין ברי' תנג
 כהא דנבלה לא חשיב ברי' תגד
 כהא דאיסור אינו זכוח לא מחשיבה כברי' למניעת הביטול תגד
 כהא דגיד חשיב ברי' תנה
 הפרש טבל מתרומה לענין דין ברי' לר"ש תנו

ברירה

למ"ד אין ברירה אי לא חל כלל נב

ברכות

בדין הפסק שיחה לענין שחיטה, כסוי, תפלין שכו
 אי השחיטה חשיב הפסק לגבי ברכת הכסוי שסא
 ברכת הנהנין מצד גרידה, ובהמ"צ חל בנפרד על כל מצוה שסב, שכו
 בירך על פירות והביאו לו עוד מאותו המין שסב, שסז
 דין נפל הפרי שבירך עליו ונאבד או נמאס שסב
 הפרש כסוי משחיטה בנידון אי הברכה חלה בנפרד שסג, שסח
 מכרין שלא לפטור שאר הפירות ודעתו לאכול כולם שכו
 גדר הב לן וליברין שסד
 הב לן וליברין אי גם אכילה אסור שסד
 מיכל וצלווי בהדי הדדי לא אפשר (שיטות הראשונים) שסה
 כהא דליכא ברכה על ביטול חמץ יז
 כוס של ברכה שוה ארבעים זהובים שעה
 כהא דליכא ברכה על דמאי מז

בשר שנתעלם מן העין

דין בשר שנתעלם מן העין תל
 היאך קי"ל בבשר שנתעלם מן העין תמא

בשר תאווה במדבר

פלוגתת רש"י ותוס' בגדר איסור בשר תאווה במדבר סא
 אברי בשר נחירה שהכניסו לא"י אי הבעיא לגבי מלקות דנבלה סב
 לר"ע אי במדבר היו צריכין נחירה בסימנים סא
 בשר תאווה במדבר אי איכא לר"מ משום טוב שאינו נודר כל עיקר ד

- ג -

גולל ודופק

דין תומאת גולל ודופק רס

גופין מוחלקין

בשיטת תורי"ד בקדושין בחילוק גופין דבע"ח שכב
הא דבמתות לא חשיב גופין מוחלקין לענין גיד שכב
חילוק גופין של בהמות לענין מלקות ולענין חטאת שטו שכג
בכריתות ט"ו בחמותו שהיא אם חמותו שכ
בחידוש תו"י שם לענין אחו"א לסומכוס שכא

גט

בריא שאמר כתבו גט לאשתי רצה לשחק בה אי כותבין הגט קבא

גיד הנשה

ג' דינים בגיה"נ, עיקרו, חטיטתו ושומנו תיד
היתר גיה"נ בהנאה למאי דקיי"ל אין בגידין בנו"ט תכב
שיטת הרמב"ם באוכל גיה"נ של נבלה או טרפה או עולה ת
בגדר אין בגידין בנו"ט תא
דין גיד הנשה של אדם שצה
גיד הנשה של עולה חולצו לתפוח תז
גיד הנשה נאסר לבני נח תי
גיד הנשה באין כף שלהם עגול תיא

גניבת דעת

ביסוד איסור גניבת דעת הבריות תכב
אי גניבת דעת אסור מה"ת או מדרבנן תכב
גניבת דעתו של עכו"ם ודין טעות בעכו"ם תכג
סיכום דיני גניבת דעת תכח

- ד -

דם

גדר דם איכרים שלא פירש תיז
דין צללתא דדמא שפג
דם השליל אי חשיב דם הגפש רעח
דם שליל בן ח' רעח

דמאי

גדר חיוב דמאי יג, פז
דמאי ופת עכו"ם בחערובת פז
הפרשת דמאי ביו"ט שני פז

דעת

גדר יש בו דעת לישאל כו
---------------------	----------

- ה -

הוכיח סופו על תחילתו

הוכיח סופו על תחילתו אי טפי ממחשבה קבא
------------------------------------	-----------

הכשר

גדר דין הכשר פירות לקבלת טומאה קה
הכשר מים על הפירות אי בעי דעת בעלים ק
גדר דין חיבת הקודש מכשרתן קה
ג' שיטות בדין חיבת הקודש בעצים ולבונה קיב
עצים ולבונה שלא הוכשרו אי מהני חיבת הקודש קיב
בהא דמשקה בית מטבחיא לא אהני חיבת הקודש קיד
גדר דין משקה בית מטבחיא דאינו מכשיר קיד
גדר הכשר שחיטה לר"ש קה
שחיטת טריפה אי מכשרת לר"ש קי
גדר דין הכשר בבוצר לגת קיד
נתקנה הדם בין סימן לסימן קיא
סוגי הדמים לענין הכשר קי
ספק הכשר לטומאה ברה"י קיב

השבת אבירה

בחידוש הר"ן דמהני ע"א בהשבת אבירה תמג
גדר דינא דעד דרוש דרשהו אם רמאי הוא תמד
טביעות עינא דצורבא מרבנן דשל פלוני הוא תמד
טביעות עינא דצורבא מרבנן כנגד סימן תמד
השב אפילו מאה פעמים שעו

השקה

גדר דין השקה, וגדר החסרון במשקין פב
----------------------------------	----------

- ו -

ושם

ושט אין לו כדיקה מבחוץ אלא מבפנים קלמ
ישב לו קרץ בושט קמ

- ז -

זה וזה גורם

גדר דין חוששין לזרע האב ודין זו"ז גורם רלז

- ח -

חגבים

עי' אות [ס] ערך סימני חגבים

חולין בעזרה

אי איכא בנחירה איסור חולין בעזרה ואיסור שחוטי חוץ ז

חולין שנעשו ע"מ הקודש

חולין שנעשו ע"ט הקודש ה
דין אוכל שלישי של חולין שנעשו על טה"ק קז, קמ

חוששין לזרע האב

גדר דין חוששין לזרע האב ודין זו"ז גורם רלז
שיטת הרמב"ם בדין חוששין לזרע האב לענין מלקות דאו"ב דש

חזקות

חזקה דמעיקרא

בפיהמ"ש בטעם שאמרה תורה לילך אחר חזקה לא
ביסוד רע"א בדין חזקה דקובע כלפי שמיא תמח
גדר חזקה דלא נשתנה מכמות שהי' או דלא נתחדש מעשה כג, כח
חזקה דמעיקרא כנגד חזקה דהשתא לב, מד
הפרש גדר חזקה דמעיקרא מחזקה דהשתא קפא
ביסוד הבי"ע סופ"ק דכתובות דב' דינים בחזקה תג
לר"מ דחייש למיעוטא אי אזיל בתר חזקה שנמ
בתור"ת אי נטמא העירוב מבע"י או משחשכה לב
חזקה בספיקא דדינא שנה
ספק רוב מעשיהם [דחש"ן] מקולקלים או מתוקנים דל"מ חזקה שנה
ברע"א בדין סריס דמכח חזקה דמעיקרא י"ל דכך הי' מתחילה לח

חזקת הגוף

לא	גדר עדיפות חזקת הגוף ...
ל	אי חזקה דמעיקרא דמקוה חשיב חזקה"ג
קפא	בקושת הפנ"י היאך חזקה"ג מהני להוציא
	חזקה שלא נתבררה בשעתה
לה	חזקה שלא נתבררה בשעתה
לח	גדר חזקה הבאה מכח רובא
למ	חזקה הבאה מכח רובא כנגד תרתי לריעותא
לח	אי עדיפא מחזקה המבוררת בשעתה
לז	דין הגבינות קודם יב"ח ולאחר יב"ח
מד	ביאור ב' סוגי חזקה דמעיקרא
מא	בראשונים דחזקה"ג דכתובות מדין חזקה הבאה מכח רובא
מא	שיטת רבינו יונה שהובא ברשב"א

תרתי לריעותא

כמ, תנא	גדר דין תרתי לריעותא
ל	תרתי לריעותא בחזקת הגוף
לא	גדר חסרון הרי חסר לפניך
לב	אי מצרפין חזקת טהרה דהאדם כנגד חזקת טומאה דהבית
קפא	גדר כאן נמצאו כאן היו
לח, למ	שוחט ונמצא בור
מד	בליכא תרתי לריעותא אי טהור ודאי

חזקת איסור דבהמה

שנה, שנה	חזק"א דבהמה אי מכרעת ספק מעשה שחיטה לענין או"ב
שנו	חזק"א דבהמה אי מכרעת ספק שחיטה לענין כסוי הדם
לא	אי חזקת איסור דבהמה מצד חזקה"ג
יד	אי דנין סמוך מיעוטא לחזק"א דבהמה
שצח	בש"ש דאיכא חזקה שלא נעשה מעשה
כג	גדר מחזיקין מאיסור לאיסור
כג	אי דנין חזקת טהרה דבהמה

נשחטה בחזקת היתר עומדת

כד	גדר דין נשחטה בחזקת היתר עומדת
כה	אימתי דנין נשחטה בחזק"ה עומדת לענין ספק טריפה

חזקה דמעיקרא בתרתי דסתרי

תמט	בדינא דב' שבילין דבגעו שניהם בככר אחד טמא ממנ"פ
תמט	בשיטת הרמב"ם בדינא דמלוה ולוה וב' שטרות
תמט	בשיטת ר"י בתורי"ד בב' כיתי עדים המכחישים זא"ז
	חזקת שליח עושה שליחותו
מז	חזקת שליח עושה שליחותו היכא דודאי נעשה המעשה

חיבת הקודש

ע"י אות [ה] ערך הכשר

חי'

גדר נאמנות חי' לאלתר שצו

חכם

חכם שאסר אין חבירו רשאי להתיר קמד

חלב

הטילה נפל דין חלבו רפ
הושיט ידו למעי בהמה ותלש חלב של בן ט' ואכל רפ
בדין שור ואפילו מקצת שור לגבי חלב שא
ביסוד הגר"ח כגדר חלב בהמה וחלב חי' שא
חלב שע"ג הקיבה קנח
חלב שעל הדקין תמו

חצי עבד וחצי ב"ח

בהפרש ח"ע וחצי ב"ח מהבא מן הסוס והחמור רחצ

חציצה

גדר דינא דמיעוטו המקפיד לגבי חציצה רפד
בהא דכל רובו ואי"מ לא הדר לדין רובו המקפיד רפה
ביסוד רמב"ן בדין מב"מ אינו חוצץ פד
דין בית הסתרים דכלים רסז
דין ידות הכלים מטביל עד מקום מדה רסו
רטי' הכולטת מן המים בחלק מעובי' רסו
דין חציצה בין רגלי כהנים לרצפה פה
יסוד דין לחין אינן חוצצין פב
דין לפלוף שכעין לגבי חציצה פג
חציצה בבעלי אומנות פה

חרב

חרב הרי הוא כחלל ה
טומאת משא בחרב הרי הוא כחלל רנו

חש"ו

גדר חש"ו לגבי שחיטה א, מח, נב
אי חש"ו חשיב בר זביחה מצד דאהגי שחיטתו לטהר מידי נבלה נב, שיא
חש"ו לענין נט"י מצד מחשבתו ניכרת מתוך מעשיו נ
נתחרש או נשתטה אחר שהיזה קודם שהגיע הדם למזבח מט

- ט -

טבח

דין טבח שאינו יודע הל' שחיטה אסור לאכול משחיטתו כב
טבח צריך שיבדוק בסימנין לאחר שחיטה כב

טבילה

בטבילת נדה אי בעינן כונת טהרה ק
יורה להקר ונתכונה חבירתה שתעלה לה טבילה ק
אי סגי כונת הרואה בטבילת כלים ק
ענין לכתחילה ודיעבד בטבילה פז

טבל

הא דטבל ידידי' חשיב בידו לתקנו שצז

טומאה - טהרה

הפרש מכניס ידיו לאהל המת ממכניס ידיו לבית המנוגע קו
במחלוקת ר"ע ורי"ש אי עובר מת מטמא במעי אמו רנא
ביאור ק"ו דר"ח לענין דתועיל לטהר מידי נבלה רנ
בהעגיל ראש כפיקה מה דינו רנ
בהמה שמת עוברת בתוך מעי' רמא
גדר דינא דעובר בהמה טמאה אינו מטמא רמא
ביסוד דינא דבע"ח אינו מקבל טומאה רפ
שיעור לקבלת טומאה קו
ב' שבילין ונגעו שניהם באותו הכר תג
נגע א' בככר זה וא' בככר זה ואכל אחר שניהם תג

טומאה בלועה

גדר דינא דטומאה בלועה רנד, רנו
באיזה דבר חשיב טומאה בלועה רנו
סברת הרמב"ן לחלק בין אהל למגע ומשא רנג
דינא דבלע ב' טבעות אחת טמאה ואחת טהורה רנו
טבעת טהורה בפנים והכניס ידו טמאה ונגע בה רנא
דין יד החי' שבפנים אי חשיבא טהרה בלועה רנא
עובר חי במעי אמו אי חשיב טהרה בלועה רס
דין הרוקח בא"כ מעוברת לגבי כניסה לאהל המת רס

טומאת הגוי'

טומאת הגוי' ע"י אכילה ד, קז

טומאת כלים - כל' חרס וכל' עצם

גדר דין שבירה בכלי חרס טמא רסג

עט	אי כלי חרס אית לי' טומאת מגע מלבד טומאת אויר
פ	אי כלי חרס בעי בית קיבול או רק דיהא לו תוך
עט	כלי חרס שנטמא מתוכו אי מטמא מגבו
פ	כלי עצם אי לכל דיני הטומאה ככלי מתכות הם
קעח	אי איכא שיעור מעיקרא בכלי קטן
קעט	נפחת משיעורו אי בעי יחוד
ה	חרב הרי הוא כחלל
רנו	טומאת משא בחרב הרי הוא כחלל

טומאת פרה

צה	במה תלוי טומאת פרה אדומה
כז, רד	בתורה"ד בדין הניחה מכוסה ומצאה מגולה

ספק טומאה

כז, לא	ס"ט ברה"ר בליכא חזקת טהרה, ובאיכא חזקת טומאה
ה	ספק טומאה ברה"ר באיכא לברורי
קיב	ספק הכשר לטומאה ברה"י

משקין

קיד	שאר משקין לענין קבלת טומאה
שפג	כל משקה המת טהורין חוץ מדמו
קיד	דין דם קדשים לענין קבלת טומאה

עובר

רנג	עובר במעי אשה טהור או טמא
רנא	מה בהמה טהורה עוברת טהור אף בהמה טמאה עוברת טהור

תרומה וקודש

קט	שלישי בתרומה ורביעי בקודש אי מה"ת או מדרבנן
קט	אי תרומה טהורה מטמא קודש
קז	בדין השלישי נאכל בנזיד הדמע
רסז	דין טרפה ששחטה מטמאה במוקדשין

טעם כעיקר

קח	טע"כ לגבי אכילה ולגבי טומאה
----	-----------------------------

טריפות

גדר דין טריפות

קלג, קפט	דין טריפות אי תליא בהתהוות הטריפות או בטריפות דעכשיו
קלז, קנז, קנז	גדר איסור טריפות אי מצד החסרון או קירוב מיתה
קלז	הפלוגתא אי טריפה חי' או לא אי קובע גם בגדר האיסור
קלח	אי טריפה אינה חי' דבר מוחלט הוא
קפח	שיעור הזמן בטריפות דסופו לינקב

כהא דכיון שנטרפה שוב אין לה היתר קלג
 טריפות שנטרפאה ע"י סילוק האבר קעו
 אי טריפות גורמת חסרון בכח השחיטה קד, שנ

נפולצה - חסרה

גדר נטולה וגדר חסרה קלח
 בוקא דאטמא דשף מדוכתי' נטולה או שבורה קלח
 חליף באונה דריאה קמט
 חליף ושט קלט
 נעקרה צלע וחצי חוליו' קסד
 נעקרה צלע וחצי חוליו' בשאר צלעות קסד
 ניטל לחי העליון קעז
 ניטל הלב טריפה או נבילה קלד
 ניטל הזפק קצג
 טרפות דנחמרו בני' מעי' קפג

נפולצה

בחידוש ביה"ל בגדר טריפות דנפולה קלד, קמב, קמג
 דין חלבה הנחלב תוך מעל"ע קלז
 בית הרחם אין בו משום ריסוקי איברים קמב
 דין בדיקת נפולה לאחר מעל"ע אי מה"ת קפד
 דין הבדיקה בנפולה קלה, קמג
 מסקנת הדינים ברשב"א בצורת הנפילה קסד

דרוסה

גדר טרפות של דרוסה קעג
 בדין ספק טריפות ובדין ספק דרוסה קפח

צומת הגידין

בדיני ניטל או נפסק צוה"ג רצא
 חיתוך בשר רגלים מעל צומת הגידים בלא העצם רפח
 חסר צוה"ג מהו רצב
 מקום צומת הגידין רפט
 צומת הגידין שאמרו כרובו רצ

יתר כנפול דמי

כל יתר כנטול דמי קצא
 ב' טחולים וב' כבדים קעט
 יתרת עינוניתא דוורדא קג

סירכא

יסוד חסרון סירכא קמח
 סירכא היוצאת מהריאה תלוי' ואינה דבוקה קמח

קמח	סירכא ממקום למקום באונא או באומא עצמה
קמט	סירכא בכסדרן וע"י קיפול נמצא נקב
קממ	חלב שחלבו תוך ג"י לשחיטה ומצאו סירכא
קעג	גדר טריפות של סופו לינקב
קמט	מחט בלב טרפה
קפ	ניקב הטחול
קפג	ניקב טחול בעוף
קפב	גדר טריפות של גלודה
קנג	מחט שנמצאת כריאה
קג	ריאה הסמוכה לדופן
קמה	שיעור טרפות דפסוקת הגרגרת בעוף
קעד	דין בדיקה ע"י הקפה

מריפה באדם

קלז	עשה חבירו מריפה ואח"כ הרגו אחר
קלז	שור שהטריף אדם לענין חיוב כופר
פח	מריפה דרבנן אי פטור מכיסוי הדם

- 9 -

י' זהובים

שע	גדר חיוב י' זהובים בקדם אחר וכסה
שעג	אי החיוב על מניעת חבירו או רווח ידי'
שעא	בהא דבכסוי אינו חייב כ' על הברכה והכסוי
שעא	ביאור הבעיא אי שכר מצוה או שכר ברכה
שעב	בדברי הרא"ש בקדם אחר ומל לענין חיוב י' זהובים
שעב	בשיטת ר"ת מצד גדול העונה אמן יותר מן המכרך

יז"ט

שמא	אימתי המצוה נחשבת צורך היום
שלם	הוצאת לולב לרה"ר לצורך טומטום
שמג, שמא	הוצאת שופר או לולב לצורך אשה
שמו	שחיטה ביו"ט לאכילת היום במצב ספק
שמו	שחיטה ביו"ט לצורך אכילה ביה"ש
שדמ	תקיעה בר"ה לאחר שיצא חובת תקיעה של מצוה
קמו	היתר שחיטת מסוכנת ביו"ט הא שמא לא תפרכס
קפד	שחיטת נפולה לאחר מעל"ע דצריכה בדיקה
שכז	שוחט ביו"ט לענין כסוי הדם

יוצא

מקור דין איסור יוצא ריב
 אי איכא מלקות על איסור יוצא רמ

יוצא דופן

דינא דתחת אמו פרט ליתום אי משום יוצא דופן או דין חדש ... קיה

יתום

גדר דינא דתחת אמו פרט ליתום ... קיה

- ב -**כדי אכילת פרם**

אי התראה מחלקת אכילת כזית בכאכ"פ שכד, תמ
 אכל שני זיתי חלב בב"א אי חייב שתיים שימ

כוונה

גדר כונה במצות וגדר כונה בשחיטה וטבילה צמ

כוי

אותו ואת בנו בכוי שא
 גדר כוי כרי' בפני עצמה שה
 שיטת הרמב"ם בדין כוי שה

כיסוי הדם**גדר המצוה**

שליחות לענין כסוי הדם שפמ
 אי גדר המצוה נגמר לאחר מעשה הכסוי שעז, שפמ, שעז
 אי שרי לגלות לאחר שכיסה שפח
 אי חלוק חיוב השוחט מחיוב הרואה שפמ
 דין עפר למטה אי חלק מהמצוה או תנאי בעלמא צח, שכמ, שליג
 אי ספק מחייב בכסוי דקרינן בי' אשר יאכל שנג, תמו
 שוחט ואינו צריך אלא לדם לענין מצות כסוי שנא
 בהא דמי שאין לו עפר לכסות לא ישחוט שכז
 שחט ולא כיסה אי מותר לאכול שצ

כיסהו רוח, חש"ו

כיסה הרוח מקצת מן הדם שעז
 כסהו הרוח וחזר ונתגלה לענין ברכה שעז, שפב
 כיסהו חש"ו וחזר ונתגלה שנג, שעז
 כיסהו עכו"ם וחזר ונתגלה שעז

שחטו חש"ו דפטור מכסוי אי שרי לכסות שם

בדיני הכסוי

כסוי הדם במקום שעתידי להתגלות לאח"ז שם

נתכסה בדבר שאין יוצאין בו מה דינו שם

כסוי בדבר שאינו מגדל צמחין שם

שחיקת דינר זהב לכסוי אי שייך כל תשחית שם

שיטות הראשונים בדין דם הניתז ודם שע"ג הסכין שם

דם הניתז אי איכא דין גרירה לקיום דין עפר למטה שם

נידון הש"ך ורע"א בדין גרירה בחסר הזמנה שם

בהא דצריך לגמור הכסוי ואח"כ ישחוט שם

גדר הפטור מכיסוי בשחט ח"י ואח"כ בהמה שם

דין הגאונים במיצוי הדם בבגד שם

כיסה באינו ראוי אי יכרך כשמגלה ומכסה כדין שם

דין השוחט לחולה בשבת לענין כסוי הדם שם

סוגי הדמים לענין חיוב כסוי שם

פרטי דינים בכסוי מקצת הדם והמסתעף שם

נוחר ומעקר ושחיטה שאי"ר

נוחר ומעקר לענין כיסוי הדם שם, שם, שם

בתוס' דבכסוי הדם לא כתיב שחיטה אלא שפיכה שם, שם, שם

מליקתו זו היא שחיטתו לענין כיסוי הדם שכה שם

שחיטה שאינה ראוי' לענין כסוי הדם שם

שחיטה הראוי' מה"ת ואסורה מדרבנן לענין כסוי שם

שחיטת טבח שאינו יודע ה"ל שחיטה לענין כיסוי הדם ואו"ב שם

נמצאת סכין פגומה לענין חיוב כסוי הדם שם

כסוי הדם במוקדשין שם

בדין שה ואפילו מקצת שה לגבי כיסוי הדם שם

גדר מחוסר שפיכה פד' וכסוי שם

חיוב י' זהובים - ע"י אות [י] ערך י' זהובים

כותי

כותי לגבי שחיטה ז

גדר אכלו כותי מותר לאכול משחיטתו ז

תקנת ר"ג וב"ד בנוגע לכותים ז

כותי שקידש בת ישראל בזמן הזה ז

כח ראשון - כח שני

גדר כח ראשון וכח שני לרש"י ולרמ"ה נח

הא דכח שני אין בו מצד אשו משום חציו נח

נח, צמ	אי מיתה כדין שחיטה, בהגר"ח וחזו"א
נז	אשקיל עלי' בידקא דמיא בלא כפיתה
נח, צמ	חילוק פתח ידו ונפלה סכין מבידקא דמיא
נט	סרנא דפחרא לאחר סיבוב הראשון שע"י האדם

כלאים

רצמ	מרביע שור פסוהמ"ק בשור פסוהמ"ק
רצמ	סדר הדינים ברמב"ם בדיני כלאי בהמה
קצה	אי בדשאים איכא איסור כלאי זרעים
שכא	כלאים בב"א בליכא זריעות מחולקות

כתותי מכתת שיעורי'

שצג	גדר כתותי מכתת שיעורי'
שצד	בליכא דין שיעור או שלם אי אמרינן כמ"ש

כתמים

קעמ	גדר כגריס של כתמים
-----	--------------------

- 5 -

לא תעשה

רצז	ל"ת דאו"ב אי חשיב ל"ת שבמקדש
שפ	לאו הניתק לעשה במקצתו
ב	אי לוקין על ריבוי הלאוין

- 6 -

מומר

יא	גדר דין מומר לכה"ת
יב	מומר לכה"ת אי תליא ברוב מצות
יב	גדר מומר לחלל שבתות בפרהסיא
יב	מומר ליוה"כ ומומר ליו"ט
יא	מומר לע"ז ומומר לדבר אחד
ז	מומר להכעיס לגבי שחיטה
ז	מומר לתאבון לגבי שחיטה
נא	מחלל שבת פעם אחת או ב' לדין מומר לשחיטה
נא, קכג, שיא	בראשונים דנעשה מומר רק לאחר גמר השחיטה
ח	גדר דין מומר לענין קרבן
יב	מומר לאכול חלב והביא קרבן על הדם

דין מומר לערלות י
מומר וכשר השוחטין כאחד קכב
שחיטת מומר לענין טומאה ודין אוא"ב נא

מחוסר אבר

פסול מחוסר אבר בעוף עז

מחוסר זמן

מחוסר זמן לגבוה רצז
מחוסר זמן לענין אר"ב רצז
אי איכא בעופות פסולא דמחוסר"ז תוך ח"י עז
גדר מחוסר זמן הכתוב נתקו לעשה שמ

מחובר

גדר פסול צפורן ושן מחוברין לשחיטה נו

מחוסר קציצה

מחוסר קציצה בגט בדבר תלוש שצב

מחוסר שפיכה פד'י וכסוי

אי תליא בפעולה או בהשתנות שלג

מוקף

שלא מן המוקף אי חייל כדיעבד ודין מוקף בדמאי יז

מוקצה

מוקצה מחמת איסור בלא דחי' בידים נה

מחשבה

הפרש גדר מחשבה דתרומה מביטול חמץ בלב יז
מחשבת ע"ז אי אוסרת או דוקא דיבור קב
מחשבת ע"ז בשעת הקטרה קב

מילה

מתו אחיו מחמת מילה אי מלין לכשיגדיל י
מילה שלא בזמנה לענין יו"ט של גלויות שלז
ספק שמיני ספק תשיעי אי דוחה יו"ש שני של גלויות שלז
ספק שמיני ספק תשיעי לענין מילה ביו"ט ש"ט
ספק תקע וספק מילה לענין יו"ט שדמ
שיטות הראשונים בק"ו לענין מילה שלא בזמנה שלז
שיטת הרמ"א בדין שליחות במילה שעה
ביסוד קצוה"ח בדין שליחות במילה שנג

מלאכות

גדר מלאכת הבערה נו

מליחה

בשר הנצלה אי טעון מליחה מועטת תמו

מליקה

אי מליקה חשיב כדין שחיטה ראוי' לר"ש שכט
 בעולת העוף לאחר מליקת ב' סימנין אי חותך רוב בשר עה
 נידון רע"א במליקה אי חתיכת המפרקת בעצמו של כהן עא
 פסול שהי' לענין מליקה עג
 מליקתו זו היא שחיטתו לענין כיסוי הדם שכח שמט

ממשקה ישראל

גדר דין ממשקה ישראל אי "סיבה" או "סימן" תה, תו, תז, תח
 לגדר סיבה אי תלוי באיסור להדיוט או מה שאינו ראוי תה
 אי דינו בכל עבודות הקרבן דבעינן ראוי לישראל תו
 בדבר האסור מספק אי חשיב ממשקה ישראל תט
 ברמב"ם בדין הסרת הגיד והקטרת עצמות וגידין כשהן מחוברין תח, שצט

מעילה

מעילה מצד הנאה אי תלוי בנידון יש בגידין בנו"ט או לא תא
 באחרונים בדעת הרמב"ם דחלוק איסור מעילה מלאו דאכילת עולה תא

מעשה שבת

אי בישראל איכא דין בכדי שיעשו לענין מעשה שבת נג
 יוה"כ אי כשבת לענין מעשה שבת נד

מצה

ברע"א דמין ממיני דגן שאינו מצה איכא לאו הבא מכלל עשה עח

מצ"ע שהז"ג

גדר נשים לגבי מצ"ע שהז"ג שמה

מקח וממכר

אימתי העמידו דבריהם על ד"ת דמעות קונות שכו
 כדיני זכות השחיטה בשנים שלקחו פרה ובנה שמו
 התנה לתת לו שור אי דוקא כרסתן ופרסתן קצו

מתנ"כ

בדין שה ואפילו מקצת שה לגבי מתנ"כ שג

מתעסק

הא דבעינן מיעוט לקטן מעבודה תיפק"ל מצד מתעסק עמ
מתעסק בקדשים בשאר עבודות ממ

- ג -

נבילה

אי איכא איזה דין נבילה מחיים (בשיטת הרמב"ם) קג
גדר דין טומאת נבילה בבהמה טמאה שנשחטה שמז
נקובת הושט טריפה או נבילה קב, קמא, קמב
אי חלוק ניקב בשעת שחיטה דהוי רק טריפה קג
דין נקובת תורבץ הושט אי נבילה או טריפה קמב
ניטל הלב טריפה או נבילה קלד
שחיטת מסוכנת בלא פרכוס לענין טומאת נבילה קיד

נגעים

אי צריך ידיעת הכהן דהנגע קיים בשעת הסגר לא
בית אפל אין פותחין בו חלונות לראות את נגעו לב
בנגעי בתים אי בעי סגירת דלת ע"י הכהן לב

נחירה

לר"ע אי כמדבר היו צריכין נחירה בסימנים סא
אי איכא בנחירה איסור חולין בעזרה ואיסור שחוטי חוץ צ

נחש

איזה סוג נחש נאסר ואיזה לא נאסר תמא

נמילת ידיים

הניחה מכוסה ובא ומצאה מגולה כז, רד

ניקור הגיד

נקור הגיד אי חשיב בידו שצו, שצח
ביסוד הש"ש דבעינן דין בידו ודין ע"א בספק ניקור שצח
בשר שאינו מנוקד אי חשיב איתחזק איסורא שצח, תיז

נעבד

גדר דין איסור נעבד לגבוה קכה

נפל

נפל לבן נח אי איכא משום אמ"ה רצד

נשים

בדין דבר מועט מקבלין מן הנשים מו

- ס -**סומא**

סומא לר"י לענין שחיטה דהוי לאו הבא מכלל עשה נא

סימנים**סימני אבידה**

בחידוש הר"ן דמהני ע"א בהשבת אבידה תמג
אי במקום דאיכא דין עדות מהני בירור דסימנים תמו
אי סימנין דאבידה שייכי לסימני בן סוסיא או בן חמרא ש
בהא דלא מהני סימנים בדיני נפשות תמו

סימני בהמה וח'י

דין בדיקת סימני בהמה וח'י קצד
אי מהני רוב או ס"ס בסימני בהמה טהורה קצה
גדר דין סימנים אי כסיבה או כסימן קצה, רה, ריד

סימני חגבים

בדיני סימני חגבים ריד
מקור הדין דחגבים ל"ב שחיטה רמז

סימני עופות

בהגר"ח בחלוקת סימני עופות רא
בראשונים בדיני סימני עופות רא, רה
תרנגולא דאגמא אסירא תרנגולתא דאגמא שריא רד

סכין

אגב דוחקא דסכינא בלע כ
פלוגתת ר"ה ור"ח בשוחט בסכין ונמצאת פגומה כח
בדק הסכין ונאבדה לאחר שחיטה כח
הא דבסכין לא דנין הרי פגום לפניך וחזק"א דבהמה כח
שיעור פגימת סכין לשחיטה סד
מנין בדיקות הסכין סד
סכין של עו"כ מותר לשחוט בה ואסור לחתוך בה בשר יח
מקור המנהג להבדיל ע"י סימן בין סכינים בשריים וחלבים כא

סמיכה

- סמיכה בנשים ד
 אשה שירשה קרבן מאיש ד
 איש שירש קרבן מאשה ד

סעודה

- אל יסרהב אדם לחבירו לסעוד אצלו ויודע בו שאינו סועד תכד
 עוד בדיני הפסק ע"י אות [ב] ערך ברכות

ספק איסורא

- פלוגתא אביי ורבא אי ספק איסורא נמי לחומרא כו

ספיקא דאורייתא

- גדר ספיקא דאורייתא לחומרא מו, שמג
 גדר ספק חיוב דאורייתא לחומרא שמג
 אי ספיקא דאורייתא לחומרא בדבר התלוי במעשה כו

ספק דרוסה

- גדר ספק דרוסה ודין שאר ספיקי טרפות קסח

ספק טומאה

- ע"י ערך טומאה - טהרה

ספק נקובת הושט

- ספק נקובת הושט אי חשיב ספק בשחיטה קמא

ספק ספיקא

- גדר דין ס"ס קעא
 בדיני ס"ס. ספק על ספק לא על קסמ

סרנא דפחרא

- סרנא דפחרא בהמשך גלגולו לענין שחיטה נפ

- ע -

עבדים

- עבדים הוקשו לקרעות ז

עבודה

- בשעה שעבודה בכתף אי פסולין לשר עח
 דין לויים קודם ל' אי איכא פסולא עט

עבודה זרה

קכז	תקרובת ע"ז אי שרי לבן נח
קכח	תקרובת ע"ז לשם הרים אי דאורייתא
קכט	אי סגי קניני גזילה לאיסור ע"ז
קל	תחילת שחיטת הקנה לע"ז אי אוסר או לא
קכא	סכרת לצעורי קא מיכוין
קכב	ג' אופנים בפלוגת ר"ה ור"נ מ"א א'
קכג	שחיטת טריפה לתוך ימים

עדות

שצז	גדר נאמנות ע"א באיסורין ודין כותי
תמח	גדר דינא דהאיסור יוחזק עפ"י עד אחד
שצז	בתורא"ש גיטין דף י' בגדר חסרון ע"א
תכ	ברמב"ם דנאמן הטבח על גיה"נ כשם שנאמן על החלב
תמט	בשיטת הרמב"ם בדינא דמלוה ולוה וב' שטרות
תנ	ב' כיתי עדים המכחישים זא"ז כ"א העידה על קדושין וכ"א על זנות
תנא	ספק חכמי בריסק בחד נגד חד אי מצטרפין
תמג	בחידוש הר"ן דמהני ע"א בהשבת אבידה
תמג	בהא דסימנין וסימנין וע"א יניח
תמז	בדבר דבעינן עדות אי מהני בירור דסימנים

עובר

רנמ	שאני עובר הואיל וסופו לצאת
-----	----------------------------

עופות

קצה	כל עוף הדורס טמא
	סימני עופות ודיניהם ע"י אות [ס] ערך סימנים - סימני עופות

עכו"ם

ח	חסרון עכו"ם לגבי שחיטה
ג	שיטת הרמב"ם בגדר חסרון שחיטת עכו"ם
סמ	שחט ישראל רוב וגמר עכו"ם את השחיטה
צג	שחט עכו"ם מיעוט קמא דקנה ובא ישראל וגמרה
סב	מחלוקת רמב"ם ורמב"ן בהיתר שלל עכו"ם
רח	איסור לקחת ביצה טרופה מן העכו"ם
תלמ	בדעבד אי לקח מה דינו
תכא	בהא דאין לוקחין בשר טריפה מהעכו"ם במקום שאין מכריזין
תכג	גניבת דעתו של עכו"ם ודין טעות בעכו"ם
רז	נאמנות עכו"ם במידי דעבידי לאיגלווי

עמידה

עמידה בפני גבאי צדקה בשעת סיכוכו קנח
עמידה בפני נושאי התינוק למילה ובפני נושאי המיטה קנח

עריפה

דין העגלה בנמצא ההורג עד שלא תערף שיג
היאך חל דין עגלה ערופה (בהגר"ח) שיג
טעות בהורדת העגלה לנחל איתן שיד
אי עריפתה זו היא שחיטתה לענין או"ב שיד
אי עריפתה מטהרתה מידי גבלה שיד
מהו שיעור עריפת עגלה עח

- פ -

פגימת המזבח

שיעור הפגימה, ואי חלוק קודם הקדש מלאחר הקדש סד

פטר רחם

סיבת חלות שם פטר רחם לענין בכור רמו

פיגול

פיגול אי בעי דיבור או סגי מחשבה קב

פיקוח נפש

פיקו"נ הותרה או דחוי' שיד
פיקוח נפש במילת בנו קנא

פלגם

שיטת הרמב"ם בדין פלגס עח

פרה

דין פרה נפדית ע"ג מערכתה שיג

- צ -

ציצית

דין נפסקה ציצית שלו בשבת שכז

- ק -

קבוע

בגדר דין כל קבוע כמחצה על מחצה דמי תלא, תלד
 ביסוד שע"י דין כל דפריש מצד רוב פרישות שאינן קבועין תלב
 בלא נודע האיסור קודם שלקח אי חשיב קבוע תלה
 ס"ס או רוב או חזקה אי מהני בקבוע תלא
 תינוק מושלך בעיר דלא חשיב קבוע תלב, תלמ
 קבוע שאינו ניכר תלג, תלד
 בהמה שנחצרה ופירשה חצי וחצי השני קבוע תלא

קדושין

פלוגית דהאי והאי סימני' נתקדשה תמז

קדשים

בהא דאין עשה דאכילת קדשים דוחה לאו דגיד שצט
 בההיא דזבחים ט"ו א' לענין נקטעה ידו ג
 דין קדשים שמתו לענין איסור הנאה שח
 דין טרפה ששחטה מטמאה במוקדשין רסז
 מתעסק בקדשים בשאר עבודות ממ
 בהא דעולה ויורד דעני כ' עופות לחטאת ולעולה עו
 למ"ד ש"ד אי היורשים חייבין קרבן אחר היכא דשחט שלא לשמה עז
 מצוה למרק משום דם אי מה"ת צב
 עולת נדבה נמי כיון דקבלה עלה עבדא תמורה ג
 שחיטת קדשים אי בעי כלי ואי בעי כלי שרת ה
 דינא דקרבנות קרבין כיום עו
 פסול יוצא דופן ודין כן פקועה רעט
 בהא דאו"ב נוהג בקדשים שז
 כמה נוהג מצות ואכלו אותם אשר כופר בהם שצט
 איסור הנאה בקדשים קלים שח

קמץ

גדר דין גדול עו"ג לתוס' ולרבינו יונה מח
 גדר קטן יש לו מעשה ממ
 קדושי קטן שיחולו לכשיגדיל ממ
 הזמנה דקטן לענין מוקצה ג
 היכא דבעינן דעת ורצון לחלות ודאי ל"מ עו"ג מח
 הא דבעינן מיעוט לקטן מעבודה תיפק"ל מצד מתעסק עט
 קטן שאמר ערכי עלי ג

קלבון

אי לחכמים תוספת הקלבון מדרכנן בעלמא פא
טעם חיוב קלבון פא

קלכדר"מ

פלוגתת ריו"ח ור"ל בחי"מ שוגגין ומלקות שיב
פלוגתת ריו"ח ור"ל במלקות וממון שיא
בהגר"ח בגדרי קלכדר"מ הג"ל שיב
ראשון לשלחנו ושני לע"ז פטור דקלכדר"מ שי

קלומ

קלוט בן קלוטה כ"פ רפה

קמא קמא במיל

בדיני קמא קמא בטיל שעמ
איסורא לגו התירא ביי"נ שפא
גדר דין נפיש עמודי' שפ
דם שנתערב במים ודם שנתערב ביין שעז
התירא לגו איסורא ביי"נ ושאר איסורין שעמ
שיטת הראב"ד בקילוח דאמרינן ניצוק הוא שפב

- ר -

רוב

רובא דאיתא קמן - רובא דליתא קמן

רובא דאיתא קמן דין או בירור תלח
הא דכל רובא דל"ק לא מהני מצד רובא דא"ק דד
מה נחשב רובא דאיתא קמן דד
אי תליא ברוב חנויות או רוב בשר תלז
גדר עדיפות רובא דא"ק מרובא דל"ק דג
רובא דא"ק להוציא ממון דד,מו
רובא דא"ק לר"מ אי חיישינן למיעוטה דד
רובא דליתא קמן בס"ט ברה"י בז
רובא דא"ק בספק טומאה ברה"י דד
ע"א נגד רובא דא"ק ונגד רובא דל"ק דד
אי רובא דא"ק מחשיב עשירי ודאי דד
גדר דין רובא וחזקה רובא עדיף דג,קסא
רוב התלוי במעשה בד
רוב כנגד ב' חזקות דה

סברת רמב"ן ברוב תינוקות היכא דודאי נגע לה
 חיישינן למיעוטא וגזר רובא אטו מיעוטא יג, שנו
 ברח"כ דילפינן מפרה אדומה דרובא עדיף מחזק"ט דגברא לה
 בהא דבס"ס בכתובות ט' א' לא דנין מצד רוב ימים תלח
 דין ב' שובכות דאזלינן בתר רוב יונים שבשובך תלז
 רובו ככולו

רובו ככולו אי משום דסגי רובו או דחשיב כנשחט כולו סה
 טעם רבנן דלא אמרינן רובו ככולו בשחיטה סה, סח
 הא דמקוה פחות ממ"ס לא דנין רובו ככולו סה
 גדר מחצה כרוב צ
 חילוק דין מחיצות משחיטה לענין מחצה צב
 גדר רוב הנראה לעיניים צא, קנמ
 ביטול ברוב

גדר דינא דביטול יכש ביכש תלג
 ביטול ברוב לחדש דינים כז, רד
 דין נולד בתערובת רמ
 רוב מצוין אצל שחיטה

גדר רוב מצוין אצל שחיטה מומחין הם ז, מח
 אי סמכינן ארוב מצוין אצל שחיטה בנמצא לפנינו ואפשר לבודקו מז
 רוב מצוין אצל שחיטה לענין ישראל מומר מח
 הא דלא דנין סמוך מיעוט אינן מצוין לחזק"א מח

ריאה

מאימתי נחשב כמאן דמנחא בדיקולא קד
 מחט שנמצאת בריאה קנג

ריבוי בשיעורין

ריבוי בשיעורים בפיקוח נפש נד
 שחיטת בהמה גדולה אי הוי ריבוי בשיעורין נה
 הדלקת נר גדול אי הוי ריבוי בשיעורין נה

- ש -

שאור

גדר שאור ותבלין לטעמא עביד וטעמא לא בטיל סז

שבת

דין השוחט לחולה בשבת לענין כסוי הדם שלד
 שוחט לגבי שבת ולגבי ע"ז ולגבי מודר הנאה יפ

שחיטה

סח	רובו ככולו אי משום דסגי רובו או דחשיב כנשחט כולו
סח:סח	טעם רבנן דלא אמרינן רובו ככולו בשחיטה
שמז	אי בעוף ובהמה טמאין חשיב שחיטה
קיו	אי בעינן חיות לאחר שחיטה או סגי עד סוף שחיטה
מח, צח	אי בעינן מלא צואר חוץ לצואר בלא התז הראש
סמ	דין שוחט מן הצדדים
עא	החזיר סימנין לאחריו ושחט
פז	ענין לכתחילה ודיעבד בשחיטה
צה	שוחט בשנים ושלשה מקומות
נא	שחיטה בבית אפל
קד	פירשה הריאה לאחר שחיטת הקנה

שחיטת עוף

מו	אי איכא איסור אינו זכוח למ"ד יש שחיטה לעוף מה"ת
פז	בשחיטת עוף אי מה"ת לכתחילה כל הסימן ואי אף סימן השני עה
פז	שחיטת סימן שלם ורוב סימן שני אי סגי בעוף
קא	שיעור שהי' הפוסלת בשחיטת עוף
פח	נפלה סכין ונחרה העוף
קב	נקובת הושט בעוף ושחט הקנה
קד	גדר דין פסוקת הגרגרת ושחט הושט דנבלה
פז	עיקור סימנין בעוף למ"ד אין שחיטה לעוף מה"ת
עב	עיקור סימנין לדעת בה"ג בתוס'
ז	נשטט סימן אחד בעוף ושחט סימן השני
פח	נחירת עכו"ם בעוף למ"ד אין שחיטה לעוף מה"ת
פט	לראב"א שחיטת עוף חולין קנה עם שדרה ומפרקת אי יהני
פח	לראב"א דושט ולא קנה אי בשחט הקנה הוי מכלל השחיטה
סב	למ"ד אין שחיטה לעוף מה"ת אי איכא איסור טריפות
פח	למ"ד אין שחיטה לעוף מה"ת אי בעי שחיטה מדרבנן לענין טומאה
צ	למ"ד אין שחיטה לעוף מה"ת אי שחיטת טריפה מטהרת מידי נבלה

כח גברא בשחיטה

נח	נפלה סכין מידו לענין שחיטה
נח, צמ	חילוק פתח ידו ונפלה סכין מבידקא דמיא
נמ	שימת צואר בהמה כנגד הגלגל שמסתובב בכח שני

כוונה בשחיטה

צמ	גדר כונה במצות וגדר כונה בשחיטה וטבילה
צמ	לר"נ דשחיטה לא בעי כונה אי בעי כונה להפלת הסכין

ישנה לשחיטה מתחילה ועד סוף

גדר אינה לשחיטה אלא לבסוף צב, קיא
 ישנה לשחיטה מתחילה ועד סוף לענין ע"ז ולענין או"ב שי
 שחט סימן אחד בפנים וסימן אחד בחוץ למ"ד אינה אלא לבסוף צג, צה
 אי אחר תחילת שחיטה חשיב לאיברים עומדת כ
 שחיטת סימן אחד לע"ז אי תליא בפלוגתא דילמוע"ס קבד
 גדר ישנה לשמוע"ס לענין שחוט חוץ קכו
שחיטה שאינה ראוי

גדר שחיטה שאינה ראוי לר"ש שז
 שחיטה שאינה ראוי לגבי חולין שנשחטו בעזרה שנא
 שחיטה שאינה ראוי לכסוי הדם ואו"ב שנא
 שחיטה שאינה ראוי לענין איסורי קדשים שמח
 שחיטה שאינה ראוי לענין לטהר מידי נבלה שנא
 ברמב"ן דבקדשים בחוץ וחולין שנשחטו בעזרה ל"ח שאי"ר שז
 ברע"א בשחט שלמים ולא זרק הדם ואח"כ שחט בנו חולין שט

שחיטת עכו"ם

שיטת הרמב"ם בגדר חסרון שחיטת עכו"ם ג
 שחט ישראל רוב וגמר עכו"ם את השחיטה סט
 שחט עכו"ם מיעוט קמא דקנה ובא ישראל וגמרה צג
 תחילת שחיטת הקנה לע"ז אי אוסר או לא קבה, קכו

פסולי השחיטה**שהי'**

הא דשהי' במיעוט בתרא פוסלת לרש"י צז
 שהי' במיעוט קמא סח, צז

הגרמה

ביאור מידי דהוי אחצי קנה פגום סז
 סיכום שיטות ראשונים בדיני הגרים שליש סט

חלדה

גדר פסול חלדה עד, צו
 החליד במיעוט סימנין מהו, רש"י ור"ת צז
 החליד במיעוט קמא סח, צז
 החליד במיעוט בתרא דקנה קודם שחיטת הושט צז
 שחיטה כמסרק עד
 יסוד ביה"ל בהפרש חלדה משהי' לענין מיעוט קמא צז
 הושיט ידו למעי בהמה ושחט בה בן ט' חי עדר

עיקור

גדר חסרון עיקור י, עב, קמג

מחובר בשחיטה

גדר פסול צפורן ושן מחוברין לשחיטה נז
 הפרש שחיטה מגט לענין דין מחובר נז
 שחיטה בעלה של עציץ נקוב נז

פסוקת הגרגרת

דין נקבה כנפה מצטרפים לרובה קמה

שמונת הגרגרת

גדר דין שחט את הושט ונמצאת הגרגרת שמוטה ז
 גדר נשמוטה הגרגרת לשטת רש"י עב

שחומי חוץ

גדר איסור שחומי חוץ שח
 אי איסור שחומי חוץ תליא בשחיטה דחולין קבו

שיעורים

שיעורי איסורי דרבנן אי אזלינן לקולא קעמ

שליחות

ביסוד קצוה"ח בדין שליחות במילה שעג
 שיטת הרמ"א בדין שליחות במילה שעג
 חזקת שליח עושה שליחותו היכא דודאי נעשה המעשה מז
 שליחות במידי שהמשלח והשליח שוין בו שעד
 שליחות לענין כסוי הדם שפט

שליא

דין שלית בהמה טהורה ובה"ט רצג

שעיר המשתלח

דחיותו לצוק דשעיר המשתלח היינו שחיטתו שיד

שרצים

דין שרצים שהותזו ראשיהם עה
 שרץ המים ושרץ הארץ ריח
 אימת נעשה בדין שרץ הארץ רכב
 בהא דהיתר כלים רק לענין שרץ המים ריט
 שרצים בשאר משקים רכא
 יבחושין שסיגנן רכא
 איסור תולעים שבבהמה משום אמ"ה או משום שרץ רכד

- ת -

תבלינין

פטור תבלינין מן המעשר מו
 גדר שאור ותבלין לטעמא עביד וטעמא לא בטיל מו

תולעים

דין תולעים שנמצאו בכך פקועה רכד
 והלכתא לאחר שחיטה פריש קנו

תלוש ולבסוף חברו

תלוש ולבסוף חברו לשחיטה, ע"ז, הכשר זרעים וסכך ס
 תלוש ולבסוף השריש לענין ע"ז ולהכשר זרעים נט

תמורה

גדר לאוי דתמורה ב
 על איזה לאו דתמורה לוקין ב

תמרים

בדיקת תמרים מתולעים קצא

תקרובת ע"ז

תקרובת הרים אי אסור מה"ת קכב
 גדר דין תקרובת הרים דנאסר רק באכילה קכג

